

2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio kultūrai vertinimas

Galutinė ataskaita

2016 m. spalio 13 d.

Kuriame
Lietuvos ateitį

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Vertinimas atliktas, įgyvendinant 2016 m. kovo 2 d. pasirašytą vertinimo paslaugų viešojo pirkimo–pardavimo sutartį Nr. VP-30 su Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

TURINYS

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS	5
ĮVADAS	9
1 VERTINIMO OBJEKTAS, TIKSLAS, UŽDAVINIAI, METODAI	10
1.1 VERTINIMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI	10
1.2 VERTINIMO OBJEKTAS: 2007–2013 METŲ VEIKSMŲ PROGRAMŲ PROJEKTAI KULTŪROS SEKTORIUJE.....	10
1.3 ES PARAMA KULTŪRAI LIETUVOJE 2004–2006 M. IR 2014–2020 M.	16
1.4 VERTINIMO INFORMACIJOS ŠALTINIAI IR METODAI	17
2 KONTEKSTO ANALIZĖ	19
2.1 KULTŪROS POLITIKOS TURINIO KAITA EUROPOS SĄJUNGOJE	19
2.1.1 <i>Kultūros politikos konceptualizavimo problematika</i>	19
2.1.2 <i>Kultūros prieinamumo problematikos apžvalga</i>	22
2.2 KULTŪROS POLITIKOS TURINIO KAITA LIETUVOJE	25
2.3 KULTŪROS FINANSAVIMO POKYČIAI 2004–2014 M.	29
2.4 IŠVADOS APIE ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS INTERVENCIJŲ SUDERINAMUMĄ SU LIETUVOS KULTŪROS (SRIČIŲ) POLITIKOS TURINIU ..	33
3 KULTŪROS SEKTORIUJE FINANSUOTŲ PROJEKTŲ REZULTATŲ IR POVEIKIO ANALIZĖ PAGAL INTERVENCIJŲ SRITIS	35
3.1 ELEKTRONINĖS KULTŪROS PASLAUGOS	35
3.1.1 <i>Elektroninių kultūros paslaugų intervencijos srities tikslų ir jų atitikimo kultūros politikos tikslams analizė</i> 35	
3.1.2 <i>Intervencijų elektroninėms kultūros paslaugoms kurti masto analizė</i>	36
3.1.3 <i>Intervencijų elektroninėms kultūros paslaugoms kurti produktų ir pasiektų rezultatų analizė</i>	38
3.1.4 <i>ES struktūrinės paramos poveikis elektroninių kultūros paslaugų intervencijų sričiai</i>	40
3.2 KULTŪROS IR MENO ĮSTAIGŲ INFRASTRUKTŪRA.....	44
3.3 KULTŪROS IR KŪRYBINĖS INDUSTRIJOS (INFRASTRUKTŪRA IR VEIKLA).....	62
3.3.1 <i>Kultūros ir kūrybinių industrijų intervencijų srities tikslų ir jų atitikimo kultūros politikos tikslams analizė</i> 62	
3.3.2 <i>Kultūros ir kūrybinių industrijų intervencijų srities masto analizė</i>	65
3.3.3 <i>Kultūros ir kūrybinių industrijų intervencijų srityje sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų analizė</i>	66
3.3.4 <i>ES struktūrinės paramos poveikis menų inkubatoriams projektų vykdytojų apklausos duomenimis</i>	68
3.3.5 <i>ES struktūrinės paramos rezultatai ir poveikis kultūros ir kūrybinėms industrijoms interviu su</i> <i>įgyvendinančiąja institucija ir projektų vykdytojais duomenimis</i>	70
3.3.6 <i>ES investicijų į Lietuvos kultūros ir kūrybines industrijas lyginamoji analizė konteksto (poveikio) rodiklių</i> <i>atžvilgiu</i> 72	
3.4 NEKILNOJAMOJO PAVELDO OBJEKTŲ TVARKYBA IR PRITAIKYMAS.....	76
3.4.1 <i>Nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo intervencijų srities tikslų ir jų atitikimo</i> <i>kultūros politikos tikslams analizė</i>	76
3.4.2 <i>Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos ir pritaikymo intervencijų srities masto analizė</i>	78
3.4.3 <i>Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos ir pritaikymo intervencijų srityje sukurtų produktų, pasiektų</i> <i>rezultatų ir papildomo finansavimo poreikio analizė</i>	82
3.4.4 <i>Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektų efektyvumo vertinimas</i>	86
3.4.5 <i>Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos ir paveldo pastatuose įsikūrusių muziejų modernizacijos</i> <i>projektų efektyvumo palyginimas</i>	88
3.4.6 <i>Intervencijų į nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybą ir pritaikymą poveikio vertinimas</i>	89
3.5 KŪRYBIŠKUMĄ UGDANTIS ŠVIETIMAS	96
3.5.1 <i>Kūrybiškumą ugdančio švietimo intervencijų srities tikslų ir jų atitikimo kultūros politikos tikslams</i> <i>analizė</i> 96	
3.5.2 <i>Kūrybiškumą ugdančio švietimo intervencijų srities masto analizė</i>	96
3.5.3 <i>Kūrybiškumą ugdančio švietimo intervencijų srityje sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų analizė</i>	97
3.5.4 <i>Projekto „Kūrybingumo plėtra Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose pritaikant ir įdiegiant kūrybinių</i> <i>partnerysčių modelį“ atvejo studija (poveikis)</i>	99
3.6 ŠVIETIMO IR UGDYMO ĮSTAIGŲ (KULTŪROS) INFRASTRUKTŪRA	100
3.6.1 <i>Intervencijos į švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūros ir programų atnaujinimą tikslai</i> ... 100	

3.6.2	Švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūros ir programų atnaujinimo ir plėtros mastai dėl ES struktūrinės paramos	101
3.7	LIETUVIŠKOJI TAPATYBĖ IR LITUANISTIKA (KALBA)	103
3.7.1	Lietuviškosios tapatybės ir lituanistikos intervencijos tikslai	103
3.7.1	Lietuviškosios tapatybės ir lituanistikos intervencijos srities projektų mastas ir sukurti produktai	104
3.8	KULTŪROS DARBUOTOJŲ KVALIFIKACIJA IR DARBO SĄLYGOS.....	106
3.8.1	Intervencijos į kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimą ir darbo sąlygų gerinimą tikslai	106
3.8.2	Kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimo ir darbo sąlygų gerinimo mastas dėl ES struktūrinės paramos 107	
3.9	KULTŪROS POLITIKOS VALDYMAS, TAIKOMIEJI IR MOKSLINIAI TYRIMAI	108
3.9.1	Intervencijos į kultūros politikos valdymą, taikomuosius ir mokslinius tyrimus tikslai	108
3.9.2	Kultūros politikos valdymo, taikomųjų ir mokslinių tyrimų projektų produktai	109
4	UŽSIENIO ATVEJŲ ANALIZĖ	111
4.1	ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ INVESTICIJŲ Į KULTŪRĄ KAI KURIOSE ES ŠALYSE 2007–2013 M. REZULTATŲ IR POVEIKIO APŽVALGA....	111
4.1.1	Vengrija.....	111
4.1.2	Airija ir Vokietija.....	112
4.1.3	Lenkija.....	112
4.1.4	Ispanija.....	113
4.1.5	Graikija.....	113
4.1.6	Italija.....	114
4.2	NEKILNOJAMASIS KULTŪROS PAVELDAS LENKIJOJE (PALENKĖS VAIVADIJOJE).....	114
4.2.1	Kultūros finansavimo ES ir Lenkijoje kontekstas	114
4.2.2	ES investicijų į nekilnojamojo kultūros paveldo objektus Palenkės vaivadijoje atvejo analizė.....	115
4.3	KULTŪROS IR KŪRYBINĖS INDUSTRIJOS ESTIJOJE.....	118
4.3.1	Estijos kultūros ir kūrybinių industrijų kontekstas ir politikos tikslai.....	118
4.3.2	Paramos Estijos kultūros ir kūrybinėms industrijoms masto analizė	120
4.3.3	ES struktūrinės paramos rezultatai	120
4.3.4	ES struktūrinės paramos poveikis kultūrai	121
5	ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS KULTŪRAI 2007–2013 M. POVEIKIS KULTŪROS PAKLAUSAI IR PASLAUGŲ PASIŪLAI (PRIEINAMUMUI, KOKYBEI, APIMČIAI IR ĮVAIROVEI).....	122
5.1	LIETUVOS GYVENTOJŲ NUOMONĖ APIE KULTŪROS PASLAUGŲ PRIEINAMUMĄ IR KOKYBĘ	122
5.2	LIETUVOS GYVENTOJŲ KULTŪRINIŲ ĮPROČIŲ POKYTIS 2007–2013 M.....	123
5.3	PROJEKTŲ VYKDYTOJŲ APKLAUSOS ANALIZĖ.....	126
5.3.1	ES struktūrinės paramos poveikis projektų vykdytojams.....	128
5.3.2	ES struktūrinės paramos poveikis kultūros sektoriui.....	131
5.3.3	Projektų įgyvendinimo problematika	133
5.3.4	Papildomo finansavimo poreikis	135
5.3.5	Geroji praktika veiksnių programos prioriteto ir projekto lygiu.....	136
5.4	APIBENDRINIMAS: ES INVESTICIJŲ POVEIKIS KULTŪROS PASIŪLAI IR PAKLAUSAI.....	138
	VERTINIMO APIBENDRINIMAI IR IŠVADOS	140
	STRATEGINIAI SIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS	162
	SANTRUMPOS	166
1	PRIEDAS. 2007–2013 METŲ VEIKSMŲ PROGRAMŲ PROJEKTAI KULTŪROS SRITYJE	168
2	PRIEDAS. VERTINIMO METU ATLIKTŲ INTERVIU IR NAUDOTŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	169
3	PRIEDAS. 2007–2013 M. VP INTERVENCIJŲ KULTŪROS SRITYJE APIBENDRINIMAS PAGAL KULTŪROS SRITIS IR VP PRIEMONES 176	
4	PRIEDAS. PROJEKTO „LIETUVOS DOKUMENTINIS KINAS INTERNETE (E-KINAS)“ ATVEJO STUDIJA.....	181
5	PRIEDAS. PROJEKTO „VIRTUALI ISTORINĖ LIETUVA: LDK“ ATVEJO STUDIJA.....	185
6	PRIEDAS. PROJEKTO „VIRTUALIOS ELEKTRONINIO PAVELDO SISTEMOS PLĖTRA“ ATVEJO STUDIJA	189
7	PRIEDAS. PROJEKTO „DUSETŲ KULTŪROS NAMŲ PASTATO REKONSTRUKCIJA“ ATVEJO STUDIJA	194
8	PRIEDAS. PROJEKTŲ, SKIRTŲ LIETUVOS JŪRŲ MUZIEJAUS DELFINARIUMO PLĖTRAI, ATVEJO STUDIJA	199

9 PRIEDAS.	PROJEKTŲ, SKIRTŲ TYTUVĖNŲ BERNARDINŲ VIENUOLYNO ANSAMBLIO TVARKYBAI IR PRITAIKYMUI, ATVEJO STUDIJA	203
10 PRIEDAS.	PROJEKTO, SKIRTO PANEMUNĖS PILIES TVARKYBAI IR PRITAIKYMUI, ATVEJO STUDIJA	206
11 PRIEDAS.	PROJEKTŲ, SKIRTŲ PAKRUOJO DVARO TVARKYBAI IR PRITAIKYMUI, ATVEJO STUDIJA	209
12 PRIEDAS.	PROJEKTO „KŪRYBINGUMO PLĖTRA LIETUVOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOSE PRITAIKANT IR ĮDIEGIANT KŪRYBINIŲ PARTNERYSČIŲ MODELĮ“ ATVEJO STUDIJA	212
13 PRIEDAS.	PROJEKTO „KAUNO VALSTYBINIO DRAMOS TEATRO KOMPLEKSIŠKAS PRITAIKYMAS KULTŪRINIO TURIZMO REIKMĖMS“ ATVEJO STUDIJA	217
14 PRIEDAS.	PROJEKTO „VGTU IR EDINBURGO NEIPIERO UNIVERSITETŲ PRODUKTŲ DIZAINO, INOVACIJŲ IR KŪRYBINIŲ INDUSTRIJŲ CENTRO „LINK MENŲ FABRIKAS“ SUKŪRIMAS“ ATVEJO STUDIJA	223
15 PRIEDAS.	PROJEKTO „VŠĮ „UŽUPIO MENO INKUBATORIUS“ PLĖTRA“ ATVEJO STUDIJA	226
16 PRIEDAS.	PROJEKTŲ, SKIRTŲ „UŽUPIS CREATIVE CLUSTER“ INFRASTRUKTŪROS IR VEIKLOS PLĖTRAI, ATVEJO STUDIJA	229
17 PRIEDAS.	PROJEKTO „VILNIAUS KINO KLASTERIO PLĖTRA“ ATVEJO STUDIJA	232
18 PRIEDAS.	ES PROJEKTUS ĮGYVENDINUSIŲ KULTŪROS CENTRŲ EFEKTYVUMO ANALIZĖS REZULTATAI	234
19 PRIEDAS.	NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO TVARKYBOS PROJEKTŲ EFEKTYVUMO ANALIZĖS REZULTATAI: PROJEKTŲ SĄRAŠAS	236
20 PRIEDAS.	PROJEKTŲ VYKDYTOJŲ APKLAUSOS KLAUSIMYNAS	238

LENTELIŲ IR PAVEIKSLŲ SĄRAŠAS

1 paaiškinimas. Vertinime naudojamų pagrindinių sąvokų apibrėžimas	10
1 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos pasiskirstymas pagal veiksmų programas ir jų prioritetus	11
2 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos projektai: intervencijos kultūros sektoriuje.....	12
1 paveikslas. Projektų ir jiems išmokėto finansavimo pasiskirstymas pagal tarpinę instituciją.....	13
3 lentelė. Projektų ir lėšų pasiskirstymas pagal galutinio naudos gavėjo tipą	13
4 lentelė. Vertinimo objekto klasifikavimas.....	15
5 lentelė. ES parama kultūrai Lietuvoje 2004–2006 m. pagal vertinamas intervencijų sritis	16
6 lentelė. ES parama kultūrai Lietuvoje 2014–2020 m. pagal vertinamas intervencijų sritis ir jos palyginimas su 2007–2013 m. parama	16
7 lentelė. Vertinimo metodai vertinimo klausimams analizuoti	17
8 lentelė. Kultūros ir meno sričių kultūros politikos tyrimai, vertinimai, analizės ir viešosios politikos dokumentai.....	27
2 paveikslas. Viešosios išlaidos kultūrai ES valstybėse narėse ir EEE šalyse, 2007 m., proc. nuo BVP... 29	
3 paveikslas. Viešosios išlaidos kultūrai ES valstybėse narėse ir EEE šalyse, 2010 m., proc. nuo BVP... 29	
4 paveikslas. Viešosios išlaidos kultūrai ES valstybėse narėse ir EEE šalyse, 2014 m., proc. nuo BVP... 30	
5 paveikslas. Valdžios išlaidos Lietuvoje kultūros paslaugoms ir ES paramos dalis jose, 2004–2014 m., mln. EUR.....	30
6 paveikslas. ES valstybių narių ir EEE valstybių viešosios išlaidos kai kurioms socialinėms funkcijoms 2013 m., proc. nuo BVP.....	31
7 paveikslas. 22 ES valstybių narių centrinės valdžios ir savivaldybių viešosios išlaidos kultūrai, palyginti su visomis atitinkamo valdžios lygio viešosiomis išlaidomis, 2004–2013 m. (2004 m. = 100 proc.)	31
8 paveikslas. ES naujų valstybių narių centrinės valdžios ir savivaldybių viešosios išlaidos kultūrai, palyginti su visomis atitinkamo valdžios lygio viešosiomis išlaidomis, 2004–2013 m. (2004 m. = 100 proc.)	32
9 lentelė. ES struktūrinės paramos intervencijų suderinamumas su Lietuvos kultūros (sričių) politikos turiniu	33
10 lentelė. Elektroninių kultūros paslaugų intervencijų srities priemonių administraciniai ir finansiniai duomenys	37
11 lentelė. Elektroninių kultūros paslaugų intervencijų srities projektų pasiskirstymas pagal projektą įgyvendinančios institucijos (įstaigos) tipą.....	37
12 lentelė. Elektroninių kultūros paslaugų intervencijų sričiai skirti stebėsenos rodikliai ir jų reikšmės	38
13 lentelė. Įgyvendintų projektų metu suskaitmenintų kultūros paveldo objektų skaičius.....	39
14 lentelė. Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo duomenys*	39
15 lentelė. Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo vertinimo rodikliai.....	40
2 paaiškinimas. Kultūros paveldo skaitmeninimo situacijos iki 2010 m. apžvalga.....	41
16 lentelė. Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūros intervencijų srities priemonių administraciniai ir finansiniai duomenys	46
17 lentelė. Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūros intervencijų srities projektų pasiskirstymas pagal galutinį naudos gavėjo tipą	46
18 lentelė. 2007–2013 m. įgyvendintų muziejų projektų pasiskirstymas pagal steigėją	47
19 lentelė. 2007–2015 m. muziejų ir galerijų modernizavimo projektų produktai ir rezultatai.....	49
20 lentelė. Muziejų modernizacijos projektų efektyvumo vertinimas.....	50
9 paveikslas. Muziejų teikiamų kultūros paslaugų prieinamumui įtaką darančių veiksmų pasiskirstymas, proc.	52
21 lentelė. 2007–2013 m. įgyvendintų kultūros centrų projektų pasiskirstymas pagal priemones.....	54
22 lentelė. 2007–2015 m. kultūros centrų modernizavimo projektų produktai ir rezultatai	55
23 lentelė. Kultūros centrų viešosios išlaidos (įskaitant kapitalines investicijas) vienam lankytojui, EUR.....	56
24 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos projektai teatrų infrastruktūros modernizavimui ir plėtrai	59

25 lentelė. 2007–2015 m. teatrų infrastruktūros modernizavimo projektų produktai ir rezultatai	60
26 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos projektai bibliotekų infrastruktūros plėtrai	61
27 lentelė. Meno inkubatorių infrastruktūros plėtos projektų produktai ir rezultatai	66
28 lentelė. Kūrybinių klasterių infrastruktūros ir veiklos plėtos projektų produktai ir rezultatai	67
29 lentelė. Aukštosiose mokyklose ir nevyriausybinėse organizacijose kūrybinių industrijų infrastruktūros ir veiklos plėtos projektų produktai ir rezultatai.....	67
10 paveikslas. Meno inkubatorių teikiamų kultūros paslaugų prieinamumui įtaką darančių veiksnių pasiskirstymas, proc.	69
30 lentelė. KKI sektoriaus įmonių veiklos rodikliai	72
31 lentelė. KKI sektoriaus įmonių sukuriama bendroji pridėtinė vertė (BPV), proc.....	73
32 lentelė. KKI sektoriaus produktų importo ir eksporto rodikliai	73
33 lentelė. KKI priemonių grupės, priemonės ir gerieji pavyzdžiai.....	74
34 lentelė. ES struktūrinės paramos priemonių tikslai ir jų sąsajos su nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkyba ir pritaikymu.....	77
35 lentelė. Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos ir pritaikymo intervencijų sričiai priskirtų projektų skaičius ir finansiniai duomenys.....	79
36 lentelė. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui skirtų projektų pasiskirstymas pagal tarpinę instituciją.....	79
38 lentelė. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkymo ir pritaikymo projektų pasiskirstymas pagal objekto rūšį ir pritaikymo pobūdį.....	81
39 lentelė. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkymo ir pritaikymo projektų pasiskirstymas pagal valdytojo tipą	82
40 lentelė. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo intervencijų srities stebėsenos rodikliai ir jų reikšmės	83
41 lentelė. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkyba pagal objekto statusą	84
43 lentelė. Pritrauktų privataus finansavimo lėšų pasiskirstymas pagal priemones.....	85
44 lentelė. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektų efektyvumo vertinimas	87
45 lentelė. Vienam turistui (lankytojiui) tenkanti ES investicijų suma nekilnojamojo paveldo pastatuose įsikūrusiuose muziejuose su kitais dėl ES paramos sutvarkytais nekilnojamojo paveldo objektais	89
11 paveikslas. ES struktūrinės paramos poveikis Lietuvos nekilnojamajam kultūros paveldui	89
12 paveikslas. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų būklė prieš ir po projektų įgyvendinimo	90
46 lentelė. Nekilnojamuose kultūros paveldo objektuose teikiamų paslaugų pokytis po projekto įgyvendinimo	92
47 lentelė. Lietuvos gyventojų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų lankymo duomenys	93
13 paveikslas. Padidėjusių lankytojų skaičių įgyvendinus nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektus lėmusios priežastys	94
48 lentelė. Kūrybiškumą ugdančio švietimo intervencijų sričiai priskirtų projektų skaičius ir finansiniai duomenys	97
49 lentelė. Projektų pagrindinių rezultatų suvestinė.....	98
50 lentelė. Projektų finansiniai duomenys pagal projektų tikslą.....	101
51 lentelė. Dalies projektų tiesioginių naudos gavėjų skaičius.....	102
52 lentelė. Švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūros ir programų plėtos projektų pasiskirstymas pagal galutinį naudos gavėją	102
53 lentelė. Lietuviškosios tapatybės ir lituanistikos intervencijos srities finansiniai duomenys intervencijos tikslų lygiu, EUR.....	104
54 lentelė. Lietuviškosios tapatybės ir lituanistikos intervencijos srities projektais sukurti produktai	105
55 lentelė. Kultūros darbuotojų kvalifikacijos ir darbo sąlygų gerinimo projektų finansiniai duomenys ir pasiekti rezultatai.....	108
56 lentelė. Projektų pagrindinių rezultatų suvestinė.....	110
57 lentelė. ES struktūrinės paramos kultūrai 2007–2013 m. lėšų pasiskirstymas Lenkijoje, Lietuvoje ir ES (be bendrojo finansavimo lėšų).....	114
58 lentelė. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektai Lenkijoje, Palenkės vaivadijoje ir Lietuvoje.....	116
59 lentelė. Dėl ES paramos Lenkijoje, Palenkės vaivadijoje ir Lietuvoje įvykdyti nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos projektai ir jiems skirtos lėšos.....	116
60 lentelė. Lenkijos, Palenkės, Lietuvos ir ES ekonominių rodiklių palyginimas.....	116

61 lentelė. Kultūros vartojimo rodiklių reikšmės Lenkijoje, Latvijoje, Estijoje bei Lietuvoje ir jų palyginimas su ES 27 vidurkiu, 2007 ir 2013 m.....	118
14 paveikslas. Naudos-grandinės modeliu paremtos Estijos KKI politikos ir instrumentų vizualizacija	119
62 lentelė. Kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus rodikliai Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje, 2007–2011 m.....	121
63 lentelė. Lietuvos gyventojų vertinimas dėl kultūros paslaugų prieinamumo ir kokybės, bendrai ir atskirose kultūros ir meno srityse (2014 m.).....	123
64 lentelė. Dalyvavimo kultūroje rodiklių reikšmės Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje bei Lenkijoje ir jų palyginimas su ES 27 vidurkiu, 2007 ir 2013 m.....	124
65 lentelė. Lietuvos gyventojų (≥ 15 m.) dalyvavimo kultūros veiklose potencialas pagal kultūros sritis (2014 m.)	124
66 lentelė. Lietuvos visuomenės sanglaudą atspindinčių kai kurių rodiklių pokytis, 2007–2015 m....	125
15 paveikslas. Pagrindinės kliūtys, dėl kurių Lietuvos gyventojams (≥ 15 m.) sunku įsiliesti į kultūrinį gyvenimą, dalyvauti kultūrinėje veikloje arba joje savanoriauti, per pastaruosius 12 mėnesių (2014 m.)	126
67 lentelė. Lietuvos gyventojų (≥ 15 m.) įsiliejamą į kultūrinį gyvenimą ribojančių priežasčių sugretinimas.....	126
16 paveikslas. Projektų vykdytojų apklausos atsakymai pagal vykdytojų tipą.....	127
68 lentelė. ES struktūrinės paramos dalies 2007–2015 m. palyginimas su kitais finansavimo šaltiniais	127
17 paveikslas. ES struktūrinės paramos poveikis projekto (-ų) vykdytojo (galutinio naudos gavėjo) įstaigos, įmonės ar organizacijos infrastruktūros ir veiklos veiksniams	128
69 lentelė. ES struktūrinės paramos poveikis teikiamų kultūros paslaugų apimčiai	128
70 lentelė. ES SP poveikis teikiamų kultūros paslaugų kokybei.....	129
71 lentelė. ES SP poveikis teikiamų kultūros paslaugų prieinamumui.....	130
18 paveikslas. Kultūros paslaugų prieinamumui įtaką darančių veiksnių pasiskirstymas, proc.	130
72 lentelė. ES SP poveikis teikiamų kultūros paslaugų įvairovei	131
19 paveikslas. ES struktūrinės paramos poveikis įstaigos lygiu, kultūros ir meno srities lygiu ir visos Lietuvos kultūros lygiu pagal kategorijas	132
20 paveikslas. ES struktūrinės paramos poveikis visoms intervencijų į kultūrą sritims.....	133
21 paveikslas. Problemos ir / ar apribojimai, su kuriais susidūrė projektų vykdytojai.....	134
22 paveikslas. Projektų vykdytojų veiksmai, siekiant išspręsti iškilusias problemas.....	135
23 paveikslas. ES projektą įgyvendinusios įstaigos, įmonės ar organizacijos dabartinė įvairių su įstaigos veikla susijusių veiksnių būklė	136
73 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos pasiskirstymas pagal veiksmų programas ir jų prioritetus	136
3 paaiškinimas. Projekto „Lietuvos dokumentinis kinas internete (e-kinas)“ sukurtos elektroninės kultūros paslaugos aprašymas	182
74 lentelė. Projekto „Lietuvos dokumentinis kinas internete (e-kinas)“ svetainės www.e-kinas.lt lankytojų duomenys.....	182
75 lentelė. Informacija apie elektroninės kultūros paslaugos „e-kinas“ prieinamumą	183
4 paaiškinimas. Projekto „Virtuali istorinė Lietuva: LDK „ sukurtos elektroninės kultūros paslaugos aprašymas	186
76 lentelė. Informacija apie elektroninės kultūros paslaugos „e-kinas“ prieinamumą	187
5 paaiškinimas. Projekto „Integralios virtualios informacinės sistemos sukūrimas“ aprašymas	189
6 paaiškinimas. Projekto „Lietuvių literatūros klasikos kūrinių perkėlimas į elektroninę erdvę“ aprašymas	190
77 lentelė. VEPIS internetinės svetainės www.epaveldas.lt lankomumo duomenys	191
78 lentelė. Informacija apie projekto „Virtualios elektroninio paveldo sistemos plėtra“ elektroninės kultūros paslaugos prieinamumą.....	192
79 lentelė. Informacija apie projekto „Virtualios elektroninio paveldo sistemos plėtra“ elektroninės kultūros paslaugos kokybės vertinimą	192
24 paveikslas. 2013–2015 m. Dusetų kultūros centro išlaidų ir pajamų balansas, EUR.....	194
80 lentelė. 2013–2015 m. Kultūros centrų darbuotojai ir jų poreikis Zarasų rajono savivaldybėje.....	195
81 lentelė. 2007 m. ir 2013 m. Zarasų, Anykščių ir Molėtų rajonų savivaldybių kultūros centrų mėgėjų meno kolektyvų veiklos rodikliai	196

82 lentelė. 2007 m. ir 2013 m. Profesionaliojo meno sklaida Zarasų, Anykščių ir Molėtų rajonų savivaldybių kultūros centruose.....	197
83 lentelė. 2007 m. ir 2013 m. Zarasų, Anykščių ir Molėtų rajonų savivaldybių kultūros centruose vykstančių renginių statistika.....	198
84 lentelė. Lietuvos jūrų muziejaus įgyvendinti projektai.....	199
85 lentelė. Lietuvos jūrų muziejaus įgyvendintų projektų stebėsenos rodikliai.....	200
86 lentelė. 2010–2015 m. Lietuvos jūrų muziejaus finansiniai rodikliai.....	200
87 lentelė. 2007–2015 m. Lietuvos jūrų muziejaus veiklos rodikliai.....	201
88 lentelė. Lietuvos jūrų muziejaus pagrindinių muziejaus veiklos rodiklių palyginimas.....	202
89 lentelė. VšĮ „Tytuvėnų piligrimų centro“ įgyvendinti projektai.....	203
90 lentelė. Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblių aplenkusių turistų skaičius*.....	204
91 lentelė. VšĮ „Tytuvėnų piligrimų centro“ duomenys apie pajamas ir išlaidas.....	205
92 lentelė. Panemunės pilies veiklos rodikliai.....	206
93 lentelė. Panemunės pilies finansiniai rodikliai.....	208
94 lentelė. Pakruojo dvaro tvarkybai ir pritaikymui skirti ES struktūrinės paramos projektai.....	209
95 lentelė. Informacija apie projektų metu sutvarkytus Pakruojo dvaro pastatus.....	210
96 lentelė. Projektų, skirtų Pakruojo dvaro tvarkybai stebėsenos rodikliai.....	210
97 lentelė. Kūrybiškumą skatinančios bendrosios kompetencijos ir jų ugdymas.....	214
98 lentelė. Nacionalinio Kauno dramos teatro atnaujinimo projektas.....	217
99 lentelė. NKDT pinigų srautai 2011 – 2015 m.....	219
100 lentelė. Žiūrovų skaičius (stacionare) nacionaliniuose ir Kultūros ministerijai pavaldžiuose teatruose.....	220
101 lentelė. Spektaklių skaičius (stacionare) nacionaliniuose ir Kultūros ministerijai pavaldžiuose teatruose.....	220
„LinkMenų fabrike“ įgyvendinamų projektų pavyzdžiai.....	224
102 lentelė. Užupis Creative Cluster įgyvendinti projektai.....	229
103 lentelė. Projektų metu sukurtų produktų ir rezultatų reikšmės.....	230
104 lentelė. Vilniaus kino klasterio įgyvendinti ES struktūrinės paramos projektai.....	232
105 lentelė. Vilniaus kino klasterio projektų įgyvendinimo metu sukurtų produktų ir rezultatų reikšmės.....	232

IVADAS

Bandymų sistemaiškai įvertinti 2007–2013 m. Europos Sąjungos (toliau – ES) struktūrinių fondų paramos poveikį Lietuvos kultūros sektoriui nebuvo – atliktuose vertinimuose kol kas nebuvo įvertintas visos Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijos (toliau – Strategija) indėlis į kultūros paslaugų kokybės, prieinamumo ir apimties pokytį. Iki 2015 m. pabaigos atliktuose vertinimuose galima rasti tik fragmentiškų bandymų įvertinti dalies Strategijos priemonių poveikį tam tikroms kultūros sritims.¹

Pagrindinis šio vertinimo tikslas yra nustatyti 2007–2013 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų panaudojimo poveikį kultūros paslaugų kokybei, apimčiai ir prieinamumui (šis tikslas detalizuojamas 1 skyriuje).

Vertinimo pradžioje išanalizavome visų ES paramos projektų turinį ir išskyrėme 389 projektus, kurie gali turėti poveikį kultūros sektoriui ir atskiroms kultūros sritims. Jie ir sudaro vertinimo objektą. 2007–2013 m. ES finansinės paramos Lietuvai programavimo laikotarpiu kultūros sektoriui priskiriamų projektų įgyvendinimui išmokėta 455,7 mln. EUR, iš kurių 381,5 mln. EUR sudarė ES struktūrinė parama. Kultūrai skirta parama sudarė 5,7% visos 2007-2013 m. Lietuvai skirtos ES struktūrinės paramos. Tolimesnio vertinimo objekto struktūrinimo metu ją suskirstėme į 10 intervencijų sričių pagal projektų įgyvendinimo metu siektus rezultatus ir tikėtiną poveikį. Visoms intervencijų sritims buvo atlikta ES struktūrinės paramos masto ir pasiskirstymo analizė. Remdamiesi ES struktūrinės paramos kompiuterinėje informacinėje valdymo ir priežiūros sistemoje (toliau – SFMIS) kaupiamais duomenimis, įvertinome sukurtus produktus ir pasiektus rezultatus. 6 iš 10 intervencijų sričių buvo analizuojamos detalai: vertinome ne tik projektų produktus ir rezultatus, bet ir poveikį kultūros paslaugų apimčiai, kokybei ir prieinamumui, naudodamiesi papildomais informacijos šaltiniais ir vertinimo metodais (plačiau žr. 3 skyriuje).

Šiame vertinime buvo naudojami kokybiniai ir kiekybiniai vertinimo metodai, t. y. teorija grįstas poveikio vertinimas, pirminių ir antrinių šaltinių analizė, interviu, atvejo studijos ir projektų vykdytojų apklausa.

Vertinimo ataskaitą parengė Darius Žeruolis, Neringa Viršilienė, Mindaugas Sereičikas ir Titas Budreika. Vertintojai nuoširdžiai dėkoja Kultūros ministerijos sudarytos šio vertinimo priežiūros darbo grupės nariams už vertingas pastabas ir pasiūlymus, interviu informantams – už skirtą laiką ir įžvalgas, projektų vykdytojams – už geranoriškai skirtą laiką atsakant į vertinimo anketos klausimus. Už vertinimo metu surinktų duomenų tikslumą ir jų interpretacijas, savaime suprantama, atsako vertintojai, kurie tikisi, kad šis darbas prisidės prie tolesnio ir gilesnio Lietuvos kultūros politikos, jos rezultatų ir poveikio pažinimo.

Vertinimo ataskaitos ir jos santraukos tekstą perskaitė ir suredagavo lietuvių kalbos redaktorė Jurgita Dambrauskaitė.

¹ (1) Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, Ernst & Young, *Europos Sąjungos paramos poveikio Lietuvos turizmo sektoriui ir plėtros galimybių vertinimas*. Galutinė vertinimo ataskaita, 2013, (2) UAB „BGI Consulting“, *ES struktūrinės paramos poveikio vietinei ir urbanistinei plėtrai vertinimas*. Galutinė vertinimo ataskaita, 2013 m. gegužė, (3) UAB „ESTEP Vilnius“, *Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinimas*. Galutinė ataskaita, 2015 m. liepa, (4) VŠĮ „Viešosios politikos ir vadybos institutas“, UAB „PPMI Group“, *Lietuvos 2010–2020 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinis vertinimas*. Galutinė ataskaita, 2014 m. vasaris, (5) VŠĮ „Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai“, *Pasiūlymai bei rekomendacijos dėl 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo kultūros srityje aprėpties ir jų vertinimo rodiklių*. 2013 m. sausis.

1 VERTINIMO OBJEKTAS, TIKSLAS, UŽDAVINIAI, METODAI

Šiame skyriuje pateikiama informacija apie vertinimo tikslą, uždavinius, objektą ir vertinimo metodus.

1.1 VERTINIMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Vertinimo tikslas – nustatyti 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo poveikį kultūros paslaugų kokybei, apimčiai ir prieinamumui, įvertinti investicijų tvarumą ir tęstinumą šioje srityje, siekiant atsiskaityti už 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimą ir patobulinti 2014–2020 m. ES struktūrinių fondų investicijų panaudojimą.

Siekiant vertinimo tikslo turi būti įgyvendinti trys **vertinimo uždaviniai**, kurių kiekvienam numatyti atskiri vertinimo klausimai:

- **Pirmasis uždavinys** susijęs su 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo poveikio kultūros paveldo pritaikymo visuomenės poreikiams apimčiai ir prieinamumui, kultūros paslaugų kokybės gerinimui atskirose srityse (bibliotekos, muziejai, teatrai, koncertinės įstaigos, kultūros centrai ir kitos įstaigos) įvertinimu.
- **Antrasis uždavinys** nurodo poreikį išanalizuoti, su kokiomis problemomis susidūrė institucijos 2007–2013 m. planuodamos investicijas į kultūros objektus ir (arba) veiklas ir įgyvendindamos kultūros srities projektus, atskirai įvertinant, ar projektams iškelti tikslai buvo tinkami siekiant prisidėti prie kultūros srities poreikių tenkinimo.
- **Trečiasis uždavinys** apibrėžia poreikį įvertinti 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo tvarumą, kompleksiskumą ir tęstinumą kultūros srityje.

1.2 VERTINIMO OBJEKTAS: 2007–2013 METŲ VEIKSMŲ PROGRAMŲ PROJEKTAI KULTŪROS SEKTORIJE

2007–2013 m. finansinio programavimo laikotarpiu ES struktūrinių fondų parama Lietuvai buvo teikiama pagal Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją² ir atskiras 4 veiksmų programas, skirtas Strategijai įgyvendinti. Atsižvelgiant į tai, **vertinimo objektas** yra Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija ir 2007–2013 m. veiksmų programų visi prioritetai ir visos priemonės (bei šių priemonių projektai), kurie turėjo ir / arba galėjo prisidėti prie kultūros paslaugų kokybės gerinimo ir kultūros paveldo sutvarkymo bei pritaikymo visuomenės poreikiams.

Vertinimo objekto apimtis buvo nustatyta naudojant požiūrį „iš apačios į viršų“. Vertinimo įvadinio etapo metu buvo atlikta visų 2007–2013 m. projektų turinio analizė, įgyvendintų panaudojant ES struktūrinės paramos lėšas. Atliekant turinio analizę į vertinimo objektą buvo įtraukti projektai, kurie atitiko vertinimo tikslą ir uždavinius, t. y. savo turiniu (veiklomis) prisidėjo prie pokyčių kultūros sektoriuje bendrai ir / arba vienoje ar daugiau kultūros sričių. Atsižvelgus į vertinimo priežiūros tarpinstitucinės darbo grupės susitikime išsakytas pastabas vertinimo objektui, t. y. dalies su kultūros sritimi susijusių projektų (ne)įtraukimą, tarpinėje ataskaitoje vertinimo objekto apimtis buvo padidinta.

1 paaiškinimas. Vertinime naudojamų pagrindinių sąvokų apibrėžimas

Kultūros sektorius – tai visuma visuomenės mastu veikiančių kūrėjų bei institucijų, taip pat įstaigų ir kitokių organizacijų, kuriose yra kuriami, kaupiami ir kurių yra skleidžiami ir vartotojams pateikiami kultūros produktai ir paslaugos. Kultūros produktai ir paslaugos apima daug sričių, įskaitant profesionalųjį meną, kultūros paveldą, kultūros ir kūrybines industrijas, kultūrinę edukaciją, etninę ir kalbos kultūrą.

² Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti, 2012 m. rugsėjo 25 d. redakcija.

ES struktūrinės paramos investicijų poveikis nagrinėjamas skirtingose **kultūros srityse**. Remiantis vertinimo technine užduotimi išskiriamos šios kultūros pritaikymo sritys: turizmas, kultūros ir kūrybinės veiklos industrijos (toliau – KKI), bibliotekos, muziejai, teatrai, koncertinės įstaigos, kultūros centrai, paveldas, vietos bendruomenės). Tiek pagal vertinimo klausimų turinį, tiek pagal ES finansinės paramos, tekusios kultūros sektoriui, proporciją didžiausias dėmesys šiame vertinime skiriamas kultūros paveldui. **Kultūros paveldas** – karta iš kartos paveldimos, perimamos, sukurtos ir perduodamos kultūros vertybės, svarbios etniniu, istoriniu, estetiniu ar moksliniu požiūriu.³ **Kultūros paveldo objektas** – kultūros paveldo dalis, kurią sudaro praeities kartų pastatytos, įrengtos, sukurtos ar istorinių įvykių sureikšmintos medžiaginės kultūros vertybės, tiesiogiai susijusios su užimama ir joms naudoti reikalinga teritorija.⁴

Pagal 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo veiksmų programas Lietuvoje buvo finansuoti 389 projektai, tiesiogiai ar netiesiogiai prisidėję prie kultūros sektoriaus modernizacijos ir (ar) plėtros. Šie projektai įgyvendinti pagal 54 veiksmų programų priemones. 2016 m. kovo mėn. duomenimis, projektų įgyvendinimui iš viso išmokėta 456⁵ mln. eurų, iš kurių 382 mln. eurų buvo ES lėšos. Pagal veiksmų programas (toliau – VP) ir jų prioritetus apibendrinti finansiniai ir administraciniai (projektų skaičius) duomenys pateikiami toliau esančioje lentelėje.

1 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos pasiskirstymas pagal veiksmų programas ir jų prioritetus

Veiksmų programa	Veiksmų prioritetas	programos	Projektų skaičius	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	Iš jo ES lėšos, tūkst. EUR
ŽIPVP ⁶	VP1-1		6	2 417	2 044
	VP1-2		33	18 791	15 979
	VP1-3		12	2 909	2 784
	VP1-4		14	2 757	2 326
	<i>Iš viso pagal ŽIPVP:</i>			65	26 873
EAVP ⁷	VP2-1		21	45 291	36 521
	VP2-2		11	21 029	19 428
	VP2-3		18	37 435	31 820
	<i>Iš viso pagal EAVP:</i>			50	103 755
SSVP ⁸	VP3-1		165	225 135	185 360
	VP3-2		75	88 276	75 010
	VP3-3		33	11 289	9 926
	<i>Iš viso pagal SSVP:</i>			273	324 741
TPVP ⁹	VP4-1		1	365	310
<i>Iš viso:</i>			389	455 692	381 508

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis.

³ Apibrėžimas pateiktas 1994 m. gruodžio 22 d. Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos įstatyme Nr. I-733

⁴ Apibrėžimas pateiktas Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2015 m. birželio 8 d. įsakymu Nr. ĮV-373 patvirtintoje Kultūros objektų aktualizavimo 2014–2020 m. programoje

⁵ Ši kultūros sektoriui išmokėtų ES struktūrinės paramos lėšų suma yra pervertinta, nes į ją įtraukti kai kurių tik iš dalies su kultūra susijusių projektų vertė. Eliminavę ne kultūrai skirtas lėšas, apytiksliai galime teigti, kad iš ES struktūrinės paramos iš viso per 2007–2015 m. buvo išmokėta apie 398 mln. EUR. Pateikiame paaiškinimą, kaip buvo įvertinta tik iš dalies su kultūra susijusių projektų kultūrai skirtos dalies vertė. Pavyzdžiui, pagal priemonę Nr. VP3-1.4-AM-02-V „Biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsauga“ buvo įgyvendinti 3 saugomų teritorijų tvarkymui skirti projektai, kurių įgyvendinimui išmokėta 54,1 mln. EUR. Šių projektų metu buvo sutvarkyti ir lankytojų centrams pritaikyti septyni (7) į Kultūros vertybių registrą įrašyti nekilnojamojo kultūros paveldo objektai arba 25 proc. visų šių projektų įgyvendinimo metu tvarkytų objektų. Taip pat šiems projektams skirta ES struktūrinė parama buvo panaudota 21 piliakalnio tvarkybai. Vis dėlto didžioji dalis darbų buvo skirta saugomų teritorijų ir gamtos paveldo tvarkymui bei apsaugai, o ne nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai. Apytiksliai galime teigti, kad apie 25 proc. viso išmokėto finansavimo buvo skirta kultūrai. Pagal priemonę Nr. VP3-2.2-ŠMM-01-V „Technologijų, gamtos mokslų ir menų mokymo infrastruktūros bendrojo lavinimo mokyklose pritaikymas ir atnaujinimas“ buvo įgyvendintas mokyklose esančių technologijų, menų, gamtos mokslų ir kitų kabinetų infrastruktūros atnaujinimo projektas. Projektui iš viso buvo išmokėta 22,7 mln. EUR. Ekspertiniu vertinimu, remiantis viešai prieinama informacija ir projekto aprašymu, buvo nustatyta, kad iki 25 proc. visų projektų išlaidų galėjo būti skirta su kultūra susijusioms veikloms. Taigi skaičiuojant tikrąją išmokėtų lėšų kultūrai sumą, buvo įtraukta tik ketvirtadalis šiems projektams išmokėtų lėšų.

⁶ 2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa, 2013 m. liepos 25 d. redakcija.

⁷ 2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programa, 2014 m. birželio 2 d. redakcija.

⁸ 2007–2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programa, 2014 m. gegužės 26 d. redakcija.

⁹ 2007–2013 m. Techninės paramos veiksmų programa, 2013 m. spalio 1 d. redakcija.

2007–2013 m. laikotarpiu kultūros sektoriui daugiausia ES lėšų išmokėta pagal Sanglaudos skatinimo veiksmų programą (toliau – SSVP) – 270 mln. eurų. Daugiausia projektų įgyvendinta (165 iš 389) ir daugiausia ES struktūrinės paramos investicijų (beveik 50 proc. nuo visos kultūros sektoriui išmokėtos sumos) išmokėta pagal SSVP pirmąjį prioritetą – „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“. Šio prioriteto priemonės buvo skirtos nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui bei turizmo infrastruktūros plėtrai. Pagal SSVP antrąjį prioritetą „Viešųjų paslaugų kokybė ir prieinamumas: sveikatos, švietimo ir socialinė infrastruktūra“ per analizuojamą laikotarpį išmokėta 75 mln. eurų ir įgyvendinti 75 projektai. Šie projektai buvo skirti kultūros infrastruktūros ir kūrybiškumą ugdančios švietimo įstaigų infrastruktūros plėtrai. Remiantis finansiniais duomenimis ir projektų skaičiumi manytina, kad būtent šie du prioritetai labiausiai prisidėjo prie kultūros sektoriaus pokyčių naudojant ES struktūrinės investicijas.

Kultūros sektoriui mažiausiai ES struktūrinės paramos investicijų (tik 0,5 proc. nuo visų ES investicijų į kultūrą) išmokėta pagal Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programos (toliau – ŽIPVP) pirmąjį prioritetą – „Kokybiškas užimtumas ir socialinė aprėptis“. Visi pagal šį prioritetą kultūros srityje įgyvendinti projektai buvo skirti kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimui ir darbo sąlygų gerinimui. Taip pat mažai ES investicijų kultūros sektoriui buvo išmokėta pagal ŽIPVP trečiąjį („Tyrėjų gebėjimų stiprinimas“) ir ketvirtąjį („Administracinių gebėjimų stiprinimas ir viešojo administravimo efektyvumo didinimas“) prioritetus. Pagal šiuos prioritetus kultūros sektoriui išmokėtos ES investicijos sudaro tik 1,2 proc. visų investicijų į kultūrą. Pagal ŽIPVP trečiąjį prioritetą buvo finansuojami su kultūros sritimi susiję moksliniai ir taikomieji tyrimai, o pagal ketvirtąjį – kultūros sektoriuje dirbančių darbuotojų mokymai bei įvairios galimybių studijos. Šie trys ŽIPVP prioritetai mažiausiai finansiškai prisidėjo prie kultūros sektoriaus pokyčių iš visų į vertinimo objektą patekusių prioritetų. Glaustas kultūros sektoriuje įgyvendintų intervencijų aprašymas pagal skirtingas veiksmų programas pateikiamas 2 lentelėje.

2 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos projektai: intervencijos kultūros sektoriuje

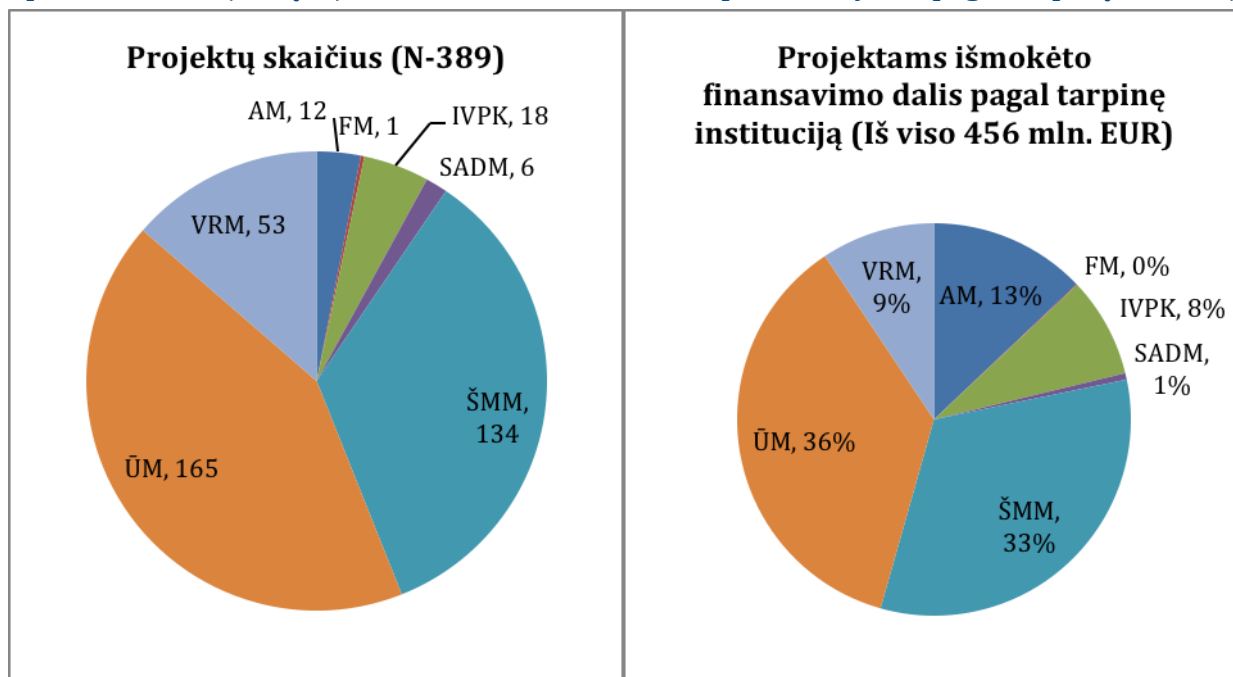
Veiksmų programa	Veiksmų programos tikslas	Veiksmų programos lėšomis finansuotų kultūros projektų aprašymas
ŽIPVP	Investicijos į darbingo amžiaus Lietuvos žmonių žinias, gebėjimus, aktyvumą ir verslumą.	Programos lėšomis buvo finansuojami kultūros ir meno įstaigų bei kultūros administravimo įstaigų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo projektai, įgyvendinami su tapatybe ir kultūros paslaugų plėtote susiję tyrimai (vertinimai).
EAVP	Lietuvos ūkio konkurencingumas ir ekonomikos augimo skatinimas.	Programos lėšomis buvo atnaujinamos bibliotekų duomenų saugyklos, taip pat teikta parama kūrybiniams klasteriams ir kūrybinėms industrijoms, meno inkubatoriams, paveldo skaitmeninimo projektams.
SSVP	Darnesnės visuomenės kūrimas, t. y. gyvenimo aplinkos ir kokybės gerinimas, mažinant atskirų regionų skirtumus.	Programos lėšomis buvo modernizuojami kultūros centrai, skirta parama nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai ir aktualizavimui.
TPVP	Administracinių gebėjimų stiprinimas.	Programos lėšomis buvo įgyvendintas vienas projektas – skirta parama Kultūros ministerijai pasirengti 2014–2020 m. finansinio programavimo laikotarpiui.

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2007–2013 m. ES paramos programavimo dokumentus.

Vertinimo objektas taip pat buvo išanalizuotas pagal tarpinių institucijų pjūvį. Kaip matyti iš toliau esančio paveikslo, 2007–2013 m. laikotarpiu Ūkio ministerija (toliau – ŪM) įgyvendino daugiausia su kultūros sektoriumi susijusių projektų. Ši ministerija projektų įgyvendintojams taip pat išmokėjo daugiausia lėšų. Pagal Švietimo ir mokslo ministerijos (toliau – ŠMM) priemones irgi buvo įgyvendintas reikšmingas su kultūros sektoriumi susijusių projektų skaičius, o išmokėta suma buvo proporcinga projektų skaičiui. Pagal Aplinkos ministerijos (toliau – AM) priemones buvo įgyvendinti 12 projektų (apie 3 proc. nuo visų projektų), tačiau jie sudaro net 15 proc. visų investicijų į kultūrą. Taip yra dėl vieno pagal AM priemonę VP3-1.4-AM-02-V „Biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsauga“ per 3 etapus įgyvendinto didelio projekto „Saugomų teritorijų tvarkymas“, kurio

įgyvendinimui buvo išmokėta 54 mln. EUR. Šiuo projektu buvo tvarkomi saugomų teritorijų kultūros paveldo objektai ir kuriami lankytojų centrai.

1 paveikslas. Projektų ir jiems išmokėto finansavimo pasiskirstymas pagal tarpinę instituciją

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis.

Vertinimo objekto analizė pagal galutinio naudos gavėjo tipą atskleidžia, kad daugiausia projektų buvo įgyvendinta nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose. Jiems atiteko daugiau nei trečdalis viso kultūros sričiai išmokėto finansavimo. Absoliuti dauguma nekilnojamojo kultūros paveldo objektų buvo pritaikyti turizmui. Pastebėtina, kad dėl ES struktūrinės paramos (SP) buvo sutvarkyta daugiau nekilnojamojo kultūros paveldo objektų, tačiau sutvarkyti objektai pagal galutinio naudos gavėjo tipą taip pat pateko ir į kitas kategorijas (pvz., Vilniaus universiteto varpinės tvarkybos projektas pagal galutinio naudos gavėjo tipą buvo priskirtas aukštosios mokyklos kategorijai ir t. t.).¹⁰ Apie tai plačiau vertinimo ataskaitos skyrelyje apie nekilnojamojo paveldo objektų tvarkymą ir pritaikymą. Aukštosioms mokykloms ir kitoms mokslo įstaigoms atiteko apie penktadalį kultūrai priskirtino viso išmokėto finansavimo. Muziejuose ir galerijose buvo įgyvendinti 49 projektai, kuriems išmokėta apie 12 proc. visų investicijų į kultūrą. 15 likusių galutinių naudos gavėjų tipų įgyvendino 188 projektus ir jiems išmokėta 36 proc. visų investicijų į kultūrą. Taigi muziejai, nekilnojamojo kultūros paveldo objektai ir aukštosios mokyklos buvo didžiausi naudos gavėjai.

3 lentelė. Projektų ir lėšų pasiskirstymas pagal galutinio naudos gavėjo tipą

Naudos gavėjo tipas	Projektų skaičius	Išmokėtas finansavimas, iš viso tūkst. EUR	Iš jo ES lėšos, tūkst. EUR	Išmokėto finansavimo dalis, proc.
Nekilnojamas kultūros paveldo objektas	92	139 325	116 647	30,6 %
Aukštoji mokykla (mokslo įstaiga)	61	98 432	84 094	21,6 %
Muziejus / galerija	49	55 868	46 725	12,3 %
Kita*	7	30 842	26 243	6,8 %
Kultūros centras (namai)	38	28 486	21 494	6,3 %
Universalus daugiafunkcis centras	62	25 168	21 368	5,5 %
Meno inkubatorius	11	21 029	19 428	4,6 %
Biblioteka	12	13 824	11 838	3,0 %
Archyvas arba vyriausioji archyvaro tarnyba	4	7 320	6 214	1,6 %
Mokyklų bibliotekos	3	7 311	6 215	1,6 %

¹⁰ Iš viso nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui buvo įgyvendinti 138 projektai, kuriems išmokėta 194,2 mln. EUR. 46 iš 138 projektų buvo priskirti pagal kitą naudos gavėjo tipą. Tai atlikta atsižvelgiant į tai, kad minėtų projektų pirminis naudos gavėjas buvo ne nekilnojamojo kultūros paveldo objektas, o įstaiga, kuriai priklauso objektas.

Kūrybinis klasteris	7	6 676	3 892	1,5 %
Meno ugdymo įstaiga	14	6 463	5 711	1,4 %
Teatras	4	6 230	4 259	1,4 %
NVO	15	5 569	4 712	1,2 %
KPD prie KM	3	1 874	1 592	0,4 %
KM	3	1 060	892	0,2 %
Profesinė mokykla	1	130	111	0,0 %
Savivaldybė	3	86	73	0,0 %
Iš viso	389	455 692	381 508	100 %

*LR Seimo kanceliarija įgyvendino Lietuvos valstybingumo istorinio paveldo skaitmeninimo projektą, Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija įgyvendino Lietuvos radijo virtualios audiobibliotekos sukūrimo projektą, Biržų rajono pagalbos mokiniui, mokytojui ir mokyklai centras įgyvendino mokyklų bendruomenių, kultūros ir švietimo įstaigų ir NVO partnerystės tinklo kūrimo projektą, Ugdymo plėtotės centras – kūrybingumo plėtros Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose projektą ir Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimo centras – kultūros darbuotojų kompetencijos lavinimo sistemos įgyvendinimo projektą.

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo mėnesio SFMIS duomenis.

Į vertinimo objektą įtraukti veiksnių programų priemonių projektai buvo klasifikuoti (struktūruoti) pagal jų intervencijų sritį ir tikėtiną poveikį. Vertinimo įvadinio etapo metu visi projektai buvo suskirstyti į 10 intervencijų sričių (žr. 4 lentelė). Pirmosios keturios klasifikatoriaus grupės apima intervencijas, skirtas infrastruktūros plėtrai („*kietąsias*“ investicijas). Likusios šešios grupės (4 lentelėje 5–10 eilės numeris) apima kultūros ir meno veiklai, naujų e-paslaugų plėtrai bei lietuviškojo identiteto plėtrai skirtas („*minkštąsias*“ investicijas) intervencijas.

2007–2013 m. laikotarpio ES struktūrinės paramos poveikio kultūrai vertinimas atliktas trimis lygiais:

- **I lygis.** Į I-ąjį lygį įtraukti visi į vertinimo objektą patenkantys projektai (389). Šiame lygyje remiantis surinktais duomenimis buvo patikslintas vertinimo objektas (priemonės ir projektai) ir atliktas vertinimo objekto klasifikavimas pagal intervencijų sritis. Vertinimo objekto klasifikavimas suteikia galimybes atskirti į vertinimo objektą įtrauktus projektus, kurių poveikis kultūros sektoriui arba atskiroms kultūros sritims yra netiesioginis arba jo mastas yra sąlyginai mažas. Šie projektai buvo analizuoti tik šiame (I-ajame) lygyje, t. y. analizuotas tik jiems skirtų investicijų mastas ir pasiskirstymas.
- **II lygis.** Į II-ąjį lygį buvo įtraukti tik tiesioginį poveikį kultūros sektoriui ar atskiroms kultūros sritims darę projektai pagal šias intervencijų sritis: elektroninės kultūros paslaugos, kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūra, kultūros ir kūrybinių industrijų veikla, kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra (išskyrus 62 universaliųjų daugiafunkčių centrų projektus), nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkymas ir pritaikymas bei kūrybiškumą ugdantis švietimas. Tokių projektų iš viso buvo 242. Detalesnė informacija apie į II-ąjį lygį įtrauktą projektų skaičių pagal kiekvieną intervencijos sritį pateikta toliau esančioje lentelėje. II lygio projektai buvo įgyvendinti pagal 31 VP priemonę. Bendras projektams išmokėtas finansavimas 2016 m. kovo pabaigos duomenimis buvo 304,3 mln. EUR arba 67 proc. viso kultūrai priskirtino išmokėto finansavimo. II lygio grupės projektams atlikta SFMIS stebėsenos duomenų (produktų ir rezultatų) analizė intervencijos srities lygiu.
- **III lygis.** Atsižvelgiant į informatyvių SFMIS rodiklių trūkumą ES SP poveikiui kultūros sektoriui ir atskiroms kultūros sritims įvertinti, remiantis ekspertiniu vertinimu ir vertinimo priežiūros tarpinstitucinės darbo grupės bei kultūros srityje veikiančių įstaigų išvalgomis buvo išskirti 23 svarbiausi projektai. Šie projektai atrinkti atsižvelgiant į jų sistemiškumą (kompleksiškumą), vertę ir kitus kriterijus (pavyzdžiui, projekto (ne)sėkmę, žinomumą). Bendras į III lygio grupę patenkantiems projektams išmokėtas finansavimas 2016 m. kovo pabaigos SFMIS duomenimis buvo 44 mln. EUR arba 14,5 proc. į II lygio grupę patenkantiems projektams išmokėto finansavimo. Remiantis iš projektų dokumentacijos, apklausos ir interviu surinktais duomenimis, buvo išanalizuotos šešios intervencijų į kultūrą sritys (t. y. visos, patekusios į II-ąjį lygį). Šiems 23 svarbiausiems projektams, pasiskirsčiusiems visose šešiose intervencijų srityse (4 lentelė), buvo parengtos atvejo studijos.

Toliau esančioje lentelėje pateikiamas projektų skaičiaus pasiskirstymas pagal intervencijų sritį ir analizės lygio grupę.

4 lentelė. Vertinimo objekto klasifikavimas

<i>Eil. Nr.</i>	<i>Intervencijos sritis</i>	<i>Projektų skaičius, iš viso</i>	<i>Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR</i>	<i>Projektų skaičius II lygyje</i>	<i>Išmokėtas finansavimas II lygyje, tūkst. EUR</i>	<i>Projektų skaičius III lygyje</i>	<i>Išmokėtas finansavimas suma III lygyje, tūkst. EUR</i>
1.	<i>Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra</i>	157	115 623	95	90 455	5	13 700
2.	<i>Nekilnojamojo paveldo objektų tvarkymas ir pritaikymas*</i>	95	142 677	95	142 677	7	8 670
3.	<i>Švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūra</i>	42	99 867	-	-	-	-
4.	<i>Kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūra</i>	18	33 242	18	33 242	5	7 595
5.	<i>Kultūros ir kūrybinių industrijų veikla</i>	9	3 515	9	3 515	2	1 006
6.	<i>Elektroninės kultūros paslaugos</i>	12	25 352	12	25 352	3	8 390
7.	<i>Lietuviškoji tapatybė ir lituanistika (kalba)</i>	13	17 115	-	-	-	-
8.	<i>Kūrybiškumą ugdančias švietimas</i>	13	9 084	13	9 084	1	4 755
9.	<i>Kultūros darbuotojų kvalifikacija ir darbo sąlygos</i>	11	4 049	-	-	-	-
10.	<i>Kultūros politikos valdymas, taikomieji ir moksliniai tyrimai</i>	19	5 168	-	-	-	-
<i>Iš viso</i>		389	455 692	242	304 326	23	44 115

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis.

* Iš viso nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui buvo įgyvendinti 138 projektai, kuriems išmokėta 194,2 mln. EUR. 43 iš 138 projektų buvo priskirti kitoms intervencijų grupėms. Tai atlikta atsižvelgiant į tai, kad minėtų projektų pirminis tikslas buvo įvairių įstaigų infrastruktūros plėtra, o ne nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkyba.

Dauguma iš 389 projektų buvo skirti kultūros ir meno įstaigų infrastruktūros gerinimui arba sukūrimui, kuriems išmokėta apie ketvirtadalį visų investicijų į kultūrą. Visgi daugiausia lėšų buvo išmokėta nekilnojamojo paveldo objektų tvarkymui ir pritaikymui – 142,6 mln. EUR, o tai sudaro 31 proc. visų investicijų į kultūrą. Pagal likusias 8 intervencijų sritis buvo įgyvendinti 138 projektai ir bendrai jiems išmokėtas finansavimas siekė tik 43 proc. visų investicijų į kultūrą. Taigi dauguma investicijų į kultūrą buvo nukreiptos į kultūros ir meno įstaigų infrastruktūrą ir nekilnojamojo paveldo objektų tvarkybą ir pritaikymą.

1.3 ES PARAMA KULTŪRAI LIETUVOJE 2004–2006 M. IR 2014–2020 M.

Šiame skyriuje pateikiame duomenis apie Europos Sąjungos (struktūrinių fondų) paramą kultūrai Lietuvoje 2004–2006 m. ir suplanuotas investicijas 2014–2020 m. Pirmaisiais Lietuvos narystės ES metais įgyvendintos ir neseniai (2012–2015 m.) suplanuotos priemonės buvo priskirtos 2007–2013 m. investicijų vertinimui sudarytoms intervencijų sritims. Palyginti su 2004–2006 m. laikotarpiu, (vidutinis metinis) projektų skaičius 2007–2013 m. išaugo aštuonis, o investicijų dydis – penkis kartus. Žvelgiant į perspektyvą pasakytina, kad investicijų dydis 2014–2020 m. (palyginti su vertinamuoju laikotarpiu) išlieka praktiškai tas pats, o investicijų struktūroje reikšmingiausi pokyčiai yra šešis kartus išaugę planuojami asignavimai kultūros ir kūrybinių industrijų veikloms ir du su puse karto – kūrybiškumą ugdančiam švietimui. Reikšmingai (30 proc.) padidės finansavimas elektroninėms kultūros paslaugoms, nuosaikiai (14 proc.) – nekilnojamojam kultūros paveldui, praktiškai nepakis kultūros ir meno įstaigų infrastruktūrai bei kultūros politikos valdymui bei tyrimams. Žymus asignavimų mažėjimas su kultūra susijusiai švietimo ir ugdymo įstaigų infrastruktūrai ir programoms neturėtų labai stebinti, bet beveik trečdaliu mažėjantys asignavimai kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimui ir darbo sąlygų gerinimui ir šiaip nuo ne itin didelės 2007–2013 m. „bazės“ kelia susirūpinimą.

5 lentelė. ES parama kultūrai Lietuvoje 2004–2006 m. pagal vertinamas intervencijų sritis

<i>Intervencijos sritis</i>	Projektų skaičius	Skirta ES parama 2004–2006 m., mln. EUR	Intervencijai skirto finansavimo dalis nuo visų ES asignavimų kultūrai, proc.
<i>Nekilnojamojo paveldo objektų tvarkymas ir pritaikymas</i>	13	19,87	50 %
<i>Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra</i>	3	9,98	25 %
<i>Elektroninės kultūros paslaugos</i>	2	7,78	19 %
<i>Lietuviškoji tapatybė ir lituanistika</i>	1	1,62	4 %
<i>Kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūra (Menų spaustuvės projektas)</i>	1	0,72	2 %
Iš viso ES SP	21	37,73	100

Šaltinis: apskaičiuota ESTEP pasinaudojant duomenimis iš (1) Finansų ministerija (2010) *Galutinė Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo ataskaita*; (2) ESTEP (2008) *LR Ūkio ministerijos administruojamos ES struktūrinės paramos 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu panaudojimo efektyvumo vertinimo bei rekomendacijų dėl ES struktūrinės paramos panaudojimo efektyvumo didinimo 2000–2013 m. programavimo laikotarpiu galutinė vertinimo ataskaita*.

6 lentelė. ES parama kultūrai Lietuvoje 2014–2020 m. pagal vertinamas intervencijų sritis ir jos palyginimas su 2007–2013 m. parama

<i>Intervencijos sritis</i>	Planuojamas ES 2014–2020 m. finansavimas, tūkst. EUR	Intervencijai skirto finansavimo dalis nuo visų ES asignavimų kultūrai, proc.	Pokytis (proc.), palyginti su 2007–2013 m.
<i>Nekilnojamojo paveldo objektų tvarkymas ir pritaikymas</i>	162 386	34	14
<i>Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra</i>	114 850	24	-1
<i>Švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūra ir programos</i>	50 104	11	-50
<i>Kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūra</i>	39 099	8	18
<i>Elektroninės kultūros paslaugos</i>	32 906	7	30
<i>Kūrybiškumą ugdančias švietimas</i>	32 676	7	260
<i>Kultūros ir kūrybinių industrijų veikla</i>	24 690	5	602

<i>Kultūros politikos valdymas, taikomieji ir moksliniai tyrimai</i>	5 161	1	0
<i>Kultūros vartojimo skatinimas</i>	4 702	1	--
<i>Kultūros darbuotojų kvalifikacija ir darbo sąlygos</i>	2 896	1	-28
Iš viso ES SP	469 471	100	3
<i>Kaimo plėtros programos investicijos į kultūrą</i>	6 883	1	ND

Šaltinis: apskaičiuota ESTEP pagal 2014–2020 m. Nacionalinės pažangos programos horizontaliųjų prioritetų „Kultūra“ ir „Regioninė plėtra“ tarpinstitucinius veiklos planus (TVP), Kultūros ministerijos 2016 m. rugsėjo mėn. pateiktus duomenis ir 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis.

* Dvi naujos priemonės, skirtos remti Europos Sąjungos programose Lietuvos kultūros institucijų projektus ir įgyvendinti kultūros ir kultūrinės edukacijos skatinimo iniciatyvas.

** 2014–2020 m. nėra atskiros priemonės lituanistikos projektams remti.

1.4 VERTINIMO INFORMACIJOS ŠALTINIAI IR METODAI

Toliau esančioje lentelėje pateikti šiame vertinime naudoti duomenų rinkimo ir analizės metodai. Kitų pirminių šaltinių (interviu respondentų) ir antrinių šaltinių sąrašas yra pateikiamas 2 priedas. Šio vertinimo metu buvo sukurtas naujų duomenų šaltinis – ES struktūrinės paramos kultūrai Lietuvoje projektų sąrašas su įvairių analizei ir vertinimui reikalingų požymiu klasifikatoriumi (1 priedas. bei prie ataskaitos pridedama Excel byla) – pirmasis toks detalus ir išsamus inventorių, naudotinas panašiems vertinimams ir ateityje.

7 lentelė. Vertinimo metodai vertinimo klausimams analizuoti

Vertinimo veikla	Vertinimo klausimas*	Duomenų rinkimo ir analizės metodai
1. Vertinimo struktūravimas	-	Antrinių šaltinių analizė, statistinių ir stebėsenos duomenų analizė, interviu.
2. ES struktūrinės paramos investicijų į kultūros sektorių masto ir struktūros analizė	1.3. Nustatyti, kurie veiksmų programų prioritetai (priemonės) labiausiai ir kurie mažiausiai prisidėjo prie kultūros sektoriaus pokyčių naudojant ES struktūrinių fondų lėšas (pateikti pasirinkimo pagrindimą ir gerosios praktikos pavyzdžius).	Stebėsenos ir finansinių duomenų analizė, antrinių šaltinių analizė, atvejo studijos.
3. Intervencijų logikos rekonstravimas ir tikrinimas (įskaitant atitikimą kultūros politikos tikslams, veiklų tinkamumą, finansavimo pakankamumą, sąnaudų efektyvumą, rezultatus ir poveikį)	2.2. Nustatyti, kokie buvo investicijų, prisidėjusių prie pokyčių kultūros srityje, tikslai ir ar gauti rezultatai atitinka kultūros politikos tikslus.	Teorija grįstas poveikio vertinimas (intervencijos logikos ir priežasčių-pasekmių analizė), antrinių šaltinių analizė, stebėsenos ir finansinių duomenų analizė, interviu.
	2.3. Įvertinti, ar investicijoms kelti tikslai buvo pasiekti mažiausiomis sąnaudomis; įvardyti kitus finansavimo šaltinius ir jų finansinę apimtį, būtiną kultūros politikos tikslams pasiekti (kultūros paslaugų kokybei, įvairovei, apimčiai ir prieinamumui padidinti), išanalizuojant ne mažiau kaip 3 intervencijų į kultūros sritį modelius ir sritis (turizmas, vietos bendruomenės, KKI, bibliotekos, muziejai, teatrai, koncertinės įstaigos, kultūros centrai, paveldas).	Sąnaudų-efektyvumo analizė, lyginamoji analizė, stebėsenos ir finansinių duomenų analizė, atvejo studijos, projektų vykdytojų apklausa.
4. ES investicijų į kultūros sektorių efektyvumo analizė (veiklos ir finansinis efektyvumas, administracinės patirties efektyvumas, ES valstybių narių patirties analizė)	2.1. Išanalizuoti ir įvertinti konkrečių ministerijų: Aplinkos ministerijos, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Švietimo ir mokslo ministerijos, Ūkio ministerijos, Vidaus reikalų ministerijos ir Žemės ūkio ministerijos patirtį planuojant ir valdant ES projektus, susijusius su kultūros srities objektais.	Antrinių šaltinių analizė, stebėsenos ir finansinių duomenų analizė, interviu, projektų vykdytojų apklausa.
	2.4. Išanalizuoti, su kokiomis problemomis ar apribojimais susidūrė projektų vykdytojai siekdami kultūros paslaugų kokybės, įvairovės, apimties ar prieinamumo gerinimo tikslų.	Projektų vykdytojų apklausa, antrinių šaltinių analizė, interviu, paslaugų / produktų vartotojų apklausa.
	3.3 Nustatyti, ar pakankamai efektyviai Lietuvoje išnaudojamos ES struktūrinės paramos teikiamos galimybės, siekiant gerinti kultūros paslaugų	Sąnaudų-efektyvumo analizė, lyginamoji analizė, atvejo studijos.

Vertinimo veikla	Vertinimo klausimas*	Duomenų rinkimo ir analizės metodai
	kokybę ir prieinamumą; įvertinti, kokį pokytį sukūrė ES investicijos kitose ES valstybėse (išanalizuoti ne mažiau kaip 2 kitų ES valstybių narių ar jų atskirų regionų gerosios patirties pavyzdžius).	
5. ES investicijų į kultūros sektorių poveikio vertinimas	1.1. Įvertinti ES investicijų į kultūros paveldo objektus sukurto pokyčio apimtį kiekybiniu ir kokybiniu aspektais, pagal pritaikymo pobūdį (sritis): turizmas, Kultūros ir kūrybinės industrijos (KKI), vietos bendruomenės, švietimas ir mokslas; pagal objekto valdytojus: valstybiniai objektai, regionų ir savivaldybių objektai, sakralinio paveldo objektai, privataus paveldo objektai <i>Pastaba: papildomai siūloma įvertinti investicijų į kultūros sektorių poveikį ekonomikai ir teritorinei-socialinei sanglaudai.</i>	Teorija grįstas poveikio vertinimas (intervencijos logikos ir priežasčių–pasekmių analizė), antrinių šaltinių analizė, stebėsenos duomenys, interviu, fokusuotos grupinės diskusijos, projektų vykdytojų apklausa, ekspertinis vertinimas.
	1.2. Įvertinti, kokį poveikį kultūros paslaugų kokybei, apimčiai ir prieinamumui turėjo 2007–2013 m. laikotarpio ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimas, vertinant kultūros infrastruktūros pritaikymo visuomenės poreikiams efektyvumo požiūriu.	Teorija grįstas poveikio vertinimas (intervencijos logikos ir priežasčių–pasekmių analizė), antrinių šaltinių analizė, interviu, projektų vykdytojų apklausa, paslaugų / produktų vartotojų apklausa.
	2.5. Įvertinti, ar ES struktūrinių fondų lėšomis sukurti rezultatai ir poveikis atitinka kultūros produktų ir paslaugų vartotojų poreikius ir interesus (įvertinti ne mažiau kaip po 3 kiekvienos srities projektus).	Antrinių šaltinių analizė, interviu, projektų vykdytojų apklausa, paslaugų / produktų vartotojų apklausa, ekspertinis vertinimas
6. Sukurtų rezultatų tvarumo analizė: kultūros sektoriaus finansavimo tęstinumo, poreikių ir šaltinių įvertinimas	3.1. Išnagrinėti ir įvertinti 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo poveikio tvarumą kultūros sektoriuje; įvertinti, ar ES investicijomis siektini rezultatai nesukūrė papildomų sąnaudų ar didesnio biudžetinio finansavimo poreikio.	Antrinių šaltinių analizė, interviu, projektų vykdytojų apklausa, atvejo studijos, ekspertinis vertinimas.
	3.2. Įvertinti 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo kompleksiskumą ir tęstinumą kultūros srityje iš ankstesnės ir vėlesnės finansinės perspektyvos.	Antrinių šaltinių analizė, interviu, projektų vykdytojų apklausa, atvejo studijos, ekspertinis vertinimas.

Šaltinis: sudaryta ESTEP.

2 KONTEKSTO ANALIZĖ

2.1 KULTŪROS POLITIKOS TURINIO KAITA EUROPOS SĄJUNGOJE

2.1.1 Kultūros politikos konceptualizavimo problematika

Kultūros vaidmens konceptualizavimas išsivysčiusiose žinių ekonomikos valstybėse atsilieka nuo technologinės pažangos ir jos teikiamų galimybių, taip pat ir sąlygotų socialinių pokyčių.¹¹ Politinių sprendimų priėmimo lygmeniu kultūra dar visai neseniai buvo suprantama kaip nereikšminga, žemo produktyvumo ir subsidijų reikalaujanti, ne išteklius generuojanti, o juos tik absorbuojanti ekonomikos šaka. Pastaruoju metu plačiau tyrinėtas ir pripažintas reikšmingas kultūros indėlis vietinės (paprastai miestų) ir regioninės plėtros sėkmei.¹² Tačiau nacionalinės plėtros politikos formavime kultūros ir plėtros sąsaja praktiškai netyrinėjama.¹³ Kultūros vaidmuo ir reikšmė ilgalaikiam Europos Sąjungos konkurencingumui tinkamai neįvertinti (pavyzdžiui, strategijoje *Europa 2020*) ir dėl to investicijų į kultūrą klausimas svarstant ES struktūrinių fondų panaudojimą 2014–2020 m. buvo tik periferinis, išvestinis. Iš dalies šį neįvertinimą atitaisė 2012 m. rugsėjo 26 d. Europos Komisijos komunikatas apie kultūros ir kūrybinių sektorių vaidmens stiprinimą ekonominiam augimui ir užimtumui Europos Sąjungoje.¹⁴

Kultūros politika vis dar daug kur suvokiama (ir XX a. pradžioje) kaip viešojo patronavimo politika, skirta tinkamam kitose ekonomikos srityse sugeneruotų viešųjų finansų paskirstymui masiniam kultūros produkcijos prieinamumui užtikrinti.¹⁵ Šioje sampratoje, kurią Europos kultūros ekspertų tinklo (EENC) vardu Pierre Luigi Sacco paskelbė ir įvardijo kaip *Kultūrą 2.0*, kultūra nėra ekonomiškai produktyvi veikla, ypač palyginti su perdirbama pramone. Nepaisant to, pradedama pripažinti, kad kai kurios kultūros ir kūrybinių industrijų sritys vis tik sukuria pridėtinę ekonominę vertę, nors, palyginti su kitomis ekonomikos sritimis, jos dydis nėra žymus. Kultūros vartojimo auditorija išauga (iki masinio lygio), tačiau kultūros „gamyba“ lieka ribota ir ribojama aukštų įėjimo į rinką ir kūrėjų atrankos reikalavimų. Santykis tarp kūrėjo ir vartotojo apibūdinamas kaip pasyvus. Svarbiausias kultūros politikos tikslas yra kultūros vartojimo ir patyrimo (įskaitant ir tiesioginį dalyvavimą) prieinamumo didinimas tarp įvairių visuomenės grupių.

¹¹ Šis ir kitas skyrelis atkartoja dalį ataskaitos ESTEP (2013) *Aktualių šaltinių, teisinių ir rekomendacinių dokumentų, tendencijų, metodų ir strategijų, susijusių su geresniu kultūros prieinamumu ir dalyvavimu kultūros gyvenime, kultūros turinio bei juo grindžiamų paslaugų prieinamumo skaitmeninėje aplinkoje ir visuomenės kūrybingumo plėtra analizė*. Ataskaita buvo teikta Kultūros ministerijai dėl pirmininkavimo ES tarybai 2013 m.

¹² Pavyzdžiui, Europos Sąjungos Tarybos 2010 m. gegužės 10 d. išvados dėl kultūros indėlio į vietos bei regioninę plėtrą (2010/C135/05, Official Journal of the European Union, 2010 m. gegužės 26 d.). Europos Komisija būtent šiuo aspektu pripažino ES struktūrinių fondų lėšų panaudojimo tikslingumą kultūros srityje rengiantis 2014–2020 m. ES finansinės paramos programavimui (žr. *Position of the Commission Services on the development of Partnership Agreement and programmes in Lithuania for the period 2014-2020*, Ref. Ares(2012)1273776 - 26/10/2012)

¹³ Įvardijami tik du išsiskiriantys nacionaliniai pavyzdžiai – Jungtinės Karalystės ir Estijos. Europos Komisija kultūros indėlių vietos ir regionų plėtrai vadina „įspūdingais pavyzdžiais“ ir išskiria Europos kultūros sostines kaip dešimterioją ekonominę gražą generuojantį projektą (žr. COM (2012) 537 final).

¹⁴ COM (2012) 537 final. Tačiau reikia pastebėti, kad kultūros ir kūrybinių sektorių „suliejimas“ po kultūros ir kūrybinių industrijų (KKI) vėliava iškreipia investicinius ES prioritetus, nes kūrybiniams sektoriams teikiama pirmenybė kultūros sąskaita. Apie šiuos retorinius spąstus ir (matyt) nepageidaujamas praktines tokio suliejimo pasekmes (vaikantis didesnės viešųjų investicijų dalies) 2010–2016 m. rašė Budapešto (kultūros) observatorija (www.budobs.org), o visai neseniai tokia retorika buvo kritikuota europinėje KKI pirmeivėje – Jungtinėje Karalystėje (žr. Bakshi, Hasan and Stuart Cunningham (2016) *Cultural Policy in the Times of the Creative Industries*. Nesta). Šie autoriai argumentuoja, kad dėl suliejimo ir kūrybinės ekonomikos statistikos dominavimo Jungtinei Karalystei yra sunku formuluoti kultūros politiką, nerenkama (su ESS-net Culture darbo grupės pasiūlymais suderinta) harmonizuota kultūros statistika, o tai trukdo pastebėti svarbias įžvalgas (minimas, pvz., stiprus teigiamas ryšys tarp gyventojų tinkamų kultūros įpročių ir pomėgio žaisti kompiuterinius žaidimus). Savo ruožtu, tai iškreipia viešojo finansavimo prioritetus. Tai svarbi kritika, Lietuvos kultūros politikos formuotojams primenanti nepamesti galvos (protingos pusiausvyros) tarp kultūros rėmimo (viešųjų investicijų į kultūrą, taip pat privačiomis namų ūkių lėšomis vartojamos kultūros dalies skatinimo) ir kūrybinės ekonomikos skatinimo.

¹⁵ Apie prieinamumo kaip pilietinės teisės išplitimą XX a. septintajame–aštuntajame dešimtmėčiuose plačiau žr. šios ataskaitos 2.1.2 skyrelyje.

Pripažįstama, kad pastaruosiu metu kultūros vaidmens konceptualizavimas yra atsidūręs tam tikroje kryžkelėje (t. y. perėjime į *Kultūrą 3.0*). Viena vertus, per paskutinį dešimtmetį buvo atrasta ir pripažinta kultūros ir kūrybinių industrijų (KKI)¹⁶ (makro)ekonominė svarba per funkcinių kultūros ir kūrybai imlių nekultūros (t. y. kūrybinių sričių – architektūros, dizaino, reklamos ir pan.) produktų ryšį. Minėtasis Europos Komisijos komunikatas KKI indėlį apibūdina kaip 3.3 proc. dalį BVP ir 3 proc. bendrojo užimtumo arba 6,7 milijono darbo vietų ES 27 valstybėse narėse. Mados ir aukštos pridėtinės vertės vartojimo (angl. *high end*) prekių ir paslaugų pramonės indėlis yra papildomi 6 proc. BVP ir 6 milijonai darbo vietų. Numatoma, kad užimtumas aukštos pridėtinės vertės vartojimo produktų gamyboje iki 2020 m. padvigubės iki 2 milijono darbo vietų. Įdomu tai, kad KKI pasižymi santykinai didesniu jaunimo užimtumu nei kitose ekonomikos šakose bei didesniu atsparumu ekonomikos krizėms.¹⁷ Atitinkamai kultūros politikos objektas išsiplėčia ir apima ne tik kultūros prieinamumo, tačiau ir KKI verslumo ir produktyvumo klausimus. Šį pripažinimą atspindi 2007–2013 m. ES struktūrinių fondų programavimo patirtis, t. y. perėjimas nuo kultūros indėlio turizmui skatinti į kultūros ir kūrybinių industrijų vaidmens didinimą ekonominiam augimui. Tačiau pastebima ir tam tikra tokios grynai ekonominės (komodifikacinės) prieigos rizika, kuri skatina kultūrai skirtus išteklius telkti ir skirti daugiausia ekonominės pridėtinės vertės sukuriančioms veikloms kitų kultūros sričių sąskaita, pamirštant, kad kultūros ir tradicinės ekonomikos šakos yra sunkiai palyginamos dėl skirtingų organizacinių logikų. Kultūros srityse dominuojantis organizacinis variklis yra (savi)raiškos racionalumas, motyvacija ir socialiniai mainai, o sąveika neapsiriboja vien tik rinkų diktuojamu instrumentiniu racionalumu ir pelno maksimizavimu.

Kita vertus, dėl sparčios technologinės pažangos ir jos sukurtų kultūros gamybos inovacijų, taip pat ryšių tarp veikėjų tankio ir ryšio spartos (intensyvumo), kultūra pastaruosiu metu yra tam tikroje pereinamojoje (postindustrinėje) būsenoje. Šis būvis (P. L. Sacco apibūdinamas kaip *Kultūra 3.0*) pasižymi a) kūrėjų ir potencialių kūrėjų skaičiaus išaugimu, b) ribos tarp kūrėjo ir vartotojo išnykimu. Kūrėjų skaičiaus išaugimas sukelia autorystės ir intelektualinės nuosavybės tradicinės sampratos išskydimą. Vartotojų auditorija tampa kūrėjais, nes išaugusi ir lengvesnė prieiga prie „svetimų“ kultūrinių patirčių skatina vartotojus tapti kūrėjais (įgalina manipuliavimą pasiekiamu kultūros turiniu) – taip atsiranda aktyvus kultūros vartojimas.¹⁸ Antra, kultūra iš tam tikros specifinės laisvalaikio ar pramogos formos tampa kasdienio gyvenimo neatsiejama dalimi.¹⁹ Todėl kultūros politikoje KKI traktuoti tik kaip atskirą ir specifinę ekonomikos šaką būtų trumparegiška. Viešajai politikai iššūkiu tampa tinkamai atspindėti ir atitinkamai pasinaudoti struktūrinėmis KKI ir kitų ekonomikos šakų bei visuomenės tarpusavio priklausomybėmis.

Reikia, kad KKI (analizė ir viešoji politika) išitvirtintų platesniame nei ligi šiol ekonominiame ir socialiniame kontekste, įskaitant ir dėl ES struktūrinių fondų platesnio panaudojimo. Viena problema jau minėta – kūrybinis ir kultūrinis sąveikavimas vyksta ne vien tik rinkoje ar rinkos sąlygomis. Antra, dalis kultūros sričių negali ir neturi būti organizuotos kaip KKI ir todėl toliau priklausys nuo subsidijų. Dėmesys KKI neturėtų užgožti šių neorganizuotų sričių poreikių, nes šios sritys taip pat prisideda prie vertės kūrimo ir auginimo KKI dalyje. Pagrindinė išvada būtų ta, kad šioje pereinamoje būklėje (į *Kultūrą 3.0*) reikėtų kultūros ir investicijų į ją politikos, kuri skatintų eksperimentavimą ir naujų, kitokio tipo projektų kūrimą. Apibendrinant galima teigti, kad tam reikia atsakyti (jau per siauro) požiūrio į KKI kaip į atskirą ir specifinį makrosektorių, o pradėti konceptualizuoti struktūrinės tarpusavio priklausomybes tarp KKI ir kitų ekonomikos šakų, o paklauskos pusę suvokti kaip tik iš dalies rinkoje esančių (angl. *partially market mediated*) praktikų grupę, kuriai vis labiau aktualus aktyvus dalyvavimas kultūroje ir atitinkama prieiga (prieinamumas). Tinkama kultūros politika padėtų pabaigti perėjimą į šį naują būvį ir išplėsti jo socialinį ir ekonominį poveikį. Aktyvus

¹⁶ KKI neturi vieningo nusistovėjusio apibrėžimo. Pavyzdžiui, skiriasi WIPO ir Europos Komisijos KKI sudedamosios dalys ir iš dalies jų turinys. Europos Komisija vadovaujasi KEA studijoje (2006, 56 psl.) pasiūlytu KKI apibrėžimu. ESSnet-culture ekspertų grupė 2012 m. pateikė ataskaitą (ESSnet-culture (2012)), kurioje atkreipė dėmesį į ES šalių narių nacionalinių statistikos sąskaitų įvairovę šiuo klausimu. Lietuvoje naudojama KKI klasifikacija yra perimta iš 2008 m. Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencijos (UNCTAD) apžvalgos „Kūrybos ekonomika“. Žr. *Kultūros ir kūrybinių industrijų politikos 2015–2020 metų plėtros kryptis*, patvirtintas Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2015 m. liepos 31 d. įsakymu Nr. IV-524.

¹⁷ 2008–2011 m. ekonominės krizės metu užimtumo rodikliai buvo geresni nei kitose ekonomikos šakose.

¹⁸ Iš apžvelgtos literatūros susidaro įspūdis, kad tai yra daugiau normatyvinė – loginė išvada, o ne jau įvykęs ar patvirtintas faktas. Smiers (2012) teigia, jog taip dar neįvyko, ir būtent dėl intelektualinės nuosavybės teisių pernelyg didelio įtvirtinimo.

¹⁹ Nagrinėjame Pierre Luigi Sacco tekste teigiama, kad tai įrodoma naujais vartojimo dėsningumais, nors konkrečiai nepasakota, kuriais.

dalyvavimas kultūroje ir jos prieinamumas turėtų tapti socialine norma ir žinių ekonomikos bei visuomenės orientacijos kryptimi.

Tokios kultūros politikos ir galimų jos priemonių apibrėžimas turėtų prasidėti kultūros poveikio konceptualizavimu. Tam reikia analizuoti ne kultūros veiklų ekonominį poveikį, o šį poveikį lemiančias priežastis, t. y. elgesio pokytį, kurį paskatina kultūros prieinamumas individualiems ir grupiniams veikėjams. Aktyvus dalyvavimas kultūroje apibrėžiamas per individus, kurie neapsiriboja pasyviu kultūros turinio vartojimu, o yra linkę patys išbandyti savo gebėjimus (pvz., ne vien skaityti, bet ir nori patys rašyti) ir tokiu būdu išplečia savo išraiškos gebėjimus.²⁰ Ši gebėjimų plėtra nėra vien tik individualios veiklos rezultatas, o veikia atitinkamos socialinės terpės postūmio tokiai saviugdai išraiška. P. L. Sacco išskiria aštuonias sritis, kuriose aktyvus dalyvavimas kūrybinėje ir kultūros veikloje gali prisidėti prie ekonominės vertės kūrimo: inovacijas, gerovę, tvarumą (arba darnią plėtrą), socialinę sanglaudą, verslumą, nuolatinį mokymąsi, minkštąją valstybės galią ir vietinę tapatybę.

Ieškant atsakymo į klausimą dėl galimų viešosios politikos priemonių svarstoma, kad perėjimas į naują kultūros (ir jos politikos) būvį būtų analogiškas tradicinės pramonės ir paslaugų šakų perėjimui iš investicinio modelio į inovacijų modelį (pagal Michaelą Porterį). Spėjama, kad valstybės, kurios pavėluos operacionalizuoti technologinės pažangos sukeltas minėtas struktūrines tarpusavio priklausomybes tarp KKI ir kitų ekonomikos šakų ir nesiims reikiamų priemonių, paprasčiausiai atsiliks konkurencinėje kovoje.

Šiuo požiūriu strategija *Europa 2020* nėra adekvačiai įvardijusi kultūros vaidmens konkurencingumui stiprinti taip, kaip šis dokumentas yra įtvirtinęs švietimo vaidmenį. Manoma, kad KKI turėtų tapti sumaniųjų specializacijų (angl. *smart specialization*) strategijų dalimi.²¹ Tai jau padaryta dėl kultūros, kaip vietinės ir teritorinės plėtros veiksnio įtvirtinimo, tačiau nacionaliniu mastu kultūros ir kūrybos veiklų vaidmuo turėtų būti matomas plačiau nei tiesioginiame KKI plėtros kontekste. Tam ieškotini ir įtvirtintini reikalingi tarpininkai ir (socialinės) kaitos veiksniai (angl. *transfer agents*), kurie stiprintų tinklaveiką, padėtų tobulinti valdyseną bei reikalingos informacijos ir žinių pagrindus.

Europos Komisijos požiūriu, reikalingas holistinis (integruotas) požiūris, kuris remtųsi a) visų kultūros ir kūrybinių išteklių tam tikroje teritorijoje²² identifikavimu (angl. *mapping*), b) partnerysčių tarp visų reikšmingų institucijų (kultūros, pramonės, ekonomikos, švietimo, turizmo, teritorijų planavimo ir kt.) ir viešųjų bei privačių suinteresuotųjų grupių sudarymu, c) atitinkamų tyrimų, kurie parengtų tinkamą įgyvendinimą, parengimu. Kiekvienai problemai²³ reikia atskirti generinius (universalius) sprendimo būdus / priemones nuo specialiujų (angl. *tailored*).

²⁰ Amartya Senno ir S. Billet klasikiniai veikalai *Development as Freedom* (2000) ir „Searching for authenticity – a sociocultural perspective of vocational skills development“ (*Vocational Aspects of Education*, 1994, 46 (3–16 psl.).

²¹ Lietuvoje taip ir buvo padaryta – 2015 m. patvirtintame prioritutinės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanios specializacijos) kryptių sąrašė yra ir „Itraukios ir kūrybingos visuomenės“ kryptis, kurios prioritetų veiksmų planą 2015 m. kovo 31 d. įsakymu Nr. V-290/4-175 „Dėl prioritutinės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanios specializacijos) krypties „Itrauki ir kūrybinga visuomenė“ prioritetų veiksmų planų patvirtinimo“ patvirtino Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo bei ūkio ministrai. Visą kryptių sąrašą žr. Prioritetinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanios specializacijos) kryptių ir jų prioritetų įgyvendinimo programą, patvirtintą Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. balandžio 30 d. nutarimu Nr. 411 „Dėl prioritutinės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanios specializacijos) kryptių ir jų prioritetų įgyvendinimo programos patvirtinimo“. Kultūros ir kūrybinės industrijos yra svarbios dar dviejų sumanios specializacijos kryptių („Nauji gamybos procesai, medžiagos ir technologijos“ ir „Transportas, logistika ir informacinių ryšių technologijos“) visų prioritetų bei sumanios specializacijos krypties „Sveikatos technologijos ir biotechnologijos“ prioriteto „Pažangios taikomosios technologijos asmens ir visuomenės sveikatai“ įgyvendinimui. Dar per anksti yra įvertinti praktinius tokio KKI integravimo rezultatus, t. y. ar iš to gausis kas nors daugiau nei formali integracija vardan didesnio paramos biudžeto galimybės.

²² Teigiama, kad integruotų strategijų kūrimas nepriklauso nuo teritorinės aprėpties, t. y. jų sudarymo logika vienoda tiek miestams, tiek regionams, tiek ir nacionalinei valstybei bei ES lygmeniui. OMC ekspertų grupė šia tema yra parengusi detalų vadovą *Policy handbook on the strategic use of Structural Funds to foster the potential of culture for local, regional and national development*.

²³ Europos Komisija išskiria penkis problemų (iššūkių) blokus: a) naujų įgūdžių ir kompetencijų poreikis, b) geresnė prieiga reikiamam finansavimui, c) rinkos plėtra (naujų partnerysčių ir verslo modelių), d) tarptautinės aprėpties (angl. *reach*) išplėtimas ir e) aplinkos tarpsektorinės sąveikos gerinimas.

Valstybėms narėms buvo rekomenduojama įvertinti KKI galimą indėlį į sumanų, tvarų ir įtraukiantį augimą, integruoti jį į plėtros strategijas visuose viešosios politikos lygmenyse ir sumanios specializacijos strategijose²⁴; skatinti bendradarbiavimą ir partnerystes tarp KKI sektorių ir su kitais ekonomikos sektoriais ir atitinkamai su institucijomis bei viešosiomis ir privačiomis suinteresuotosiomis grupėmis, kurti finansų inžinerijos priemonės ir stiprinti investuotojų bei KKI pasirengimą investuoti ir absorbuoti investicijas iš *Kūrybiškos Europos* (ES programos) ir ES struktūrinių fondų. Taip pat buvo rekomenduojama remti KKI naujus, skaitmeninio amžiaus poreikius atspindinčius verslo modelius bei auditorijos (vartotojų) plėtros strategijas (jų sukūrimą ir išbandymą), kultūros turinio skaitmenizavimą ir atitinkamų internetinės prieigos platformų kūrimą (nenusižengiant valstybės pagalbos taisyklėms), tai pat skatinti KKI labiau dalyvauti tarptautinėse rinkose, ypač trečioje (ne ES) šalyse.

Panaudojant 2014–2020 m. ES struktūrinius fondus, buvo rekomenduojama eksperimentuoti visose minėtose aštuoniose srityse (pradedant inovacijomis, baigiant vietine tapatybe), siekiant jas plėtoti, aiškintis, įvertinti ir nustatyti (įtvirtinti) jų priklausomybes bei poveikį KKI konkurencingumui (nacionaliniu ir regioniniu mastu), toliau tęsti jau esamas veiklas ir iniciatyvas inovacijų, socialinės sanglaudos, naujojo tipo verslumo bei vietinės tapatybės srityse. Atskirai nagrinėtinas ir konstruktinas kultūros ir kūrybos bei minkštosios galios ir nuolatinio mokymosi strategijų ryšys bei kultūros indėlis (pastarosios iki šiol buvo plėtojamos, bet be kultūros indėlio). Teigiama, kad mažiausiai ligi šiol yra (pri)pažintas ir išplėtotas kultūros ir gerovės bei tvarumo (darnios plėtros) ryšys ir kultūros įtaka kai kurių iš šių sričių deriniui, pvz., gerovės / socialinės sanglaudos. Tyrinėtini atsirandantys naujieji profesiniai bei verslumo tipai (angl. *profiles*), kuriems randasi naujos užimtumo galimybės (tačiau kartu ir iššūkiai), taip pat institucinio bei švietimo sistemų pri(si)taikymo (angl. *mainstreaming*) poreikis. Siūloma spręsti dėl tolimesnio kultūros ir kūrybos turinio įtraukimo į vertės grandinių kūrimą vadinamuosiuose nekūrybiniuose sektoriuose.²⁵

2.1.2 Kultūros prieinamumo problematikos apžvalga

Kaip ir visuomenės kūrybingumo, kultūros prieinamumo problematikos suvokimas yra neatsiejamas nuo nagrinėjamo laikotarpio dominuojančio kultūros politikos turinio. Savo ruožtu pastarasis priklauso nuo politinio ir socialinio valstybės raidos konteksto. Kultūros politikos transformacija XX a. septintojo–aštuntojo dešimtmečių (Vakarų) Europoje buvo susijusi su bendraisiais visuomenės demokratizacijos procesais, t. y. socialinių ir pilietinių teisių plėtra.²⁶ Teisė į kultūrą („kultūra visiems“) pradėta suvokti kaip pilietinių teisių dalis. Tuo laikotarpiu išplito kultūros pasiūla, nes atsirado daugiau kultūros veiklų, taip pat į didesnį dalyvavimą bei prieinamumą orientuotos specifinės kultūros politikos priemonės.

Ši tendencija tuometinėje Vakarų Europoje buvo visuotinė²⁷ maždaug iki 1979 m. naftos kainų šoko ir su juo susijusių viešųjų finansų (išlaidų) ribojimo, kuris buvo ypač skaudus kultūrai. Analizuojant 1945–2001 m. viešąsias išlaidas kultūrai pastebima didelė koreliacija tarp vyriausybės ideologinės orientacijos ir išlaidų kultūrai dydžio. Kairiosios vyriausybės kultūrai skirdavo daugiau. Taip pat pastebimas ryšys tarp išlaidų kultūrai ir užimtumo kultūros sektoriuje dydžio (didesnė išlaidos – didesnis užimtumas).

Bamford (2012) teigimu, nepaisant orientacijos į didesnį platesnių ir įvairių visuomenės sluoksnių ir grupių įsitraukimą į kultūrą, nei tada, nei iki visai neseniai (2012 m.) nebuvo atlikta rimtų tyrimų dėl kultūros prieinamumo ir dalyvavimo kultūrinėje veikloje pasklidimo tarp įvairių visuomenės grupių ir

²⁴ Strategijos *Europa 2020* ir ES struktūrinių fondų panaudojimo 2014–2020 m. elementas.

²⁵ Kol kas tai eksperimentinėje stadijoje. Daugiausia patirties turi Jungtinė Karalystė – 35 proc. kūrybinės darbo jėgos užimta nekūrybiniuose sektoriuose, o tai liudija prasidėjusią struktūrinę transformaciją, kurią (kaip ir kultūros vaidmenį postindustrinėse ekonomikose) reikia geriau pažinti dėl didesnės įtakos galimybių.

²⁶ T. y. formaliosios procedūrinės demokratijos turinio papildymu. Kalbant Sacco (2011) terminais, šis teisių į kultūrą ir, manytina, didesnio įsitraukimo į kultūrą laikotarpis būtų *Kultūra 2.0* laikotarpio vidurys.

²⁷ Pateikiami ryškūs Danijos, Vokietijos ir Prancūzijos (ideologiškai įvairių pažiūrų vyriausybių) inicijuotų kultūros politikos permainų pavyzdžiai; į bendrą kontekstą sklandžiai įsiliejo ir autoritarinių režimų atsikračiusios Pietų Europos šalys (Portugalija, Graikija ir Ispanija).

sluoksnių (pvz., socialinių ir etninių).²⁸ Galima numanyti, kad jis nebuvo tolygus, tačiau ES mastu tokių tyrimų ir palyginimų nėra.

Dešimtajame dešimtmetyje Europos kultūros politikoje įvyko du svarbūs pokyčiai: a) naujos demokratinės buvusios komunistinės valstybės laipsniškai perima „senosios“ (septintojo–aštuntojo XX deš.) Vakarų Europos politikos turinį ir plečia prieinamumą²⁹, b) paplinta naujosios viešosios vadybos doktrina – dalies viešosios politikos sprendimų priimami rinkos principų pagrindu arba rinkoje.³⁰ Tai skatino kultūros organizacijas atidžiau tyrinėti auditorijas ir jų poreikius (t. y. lankytojus / vartotojus arba „rinką“).

Kita vertus, bendroji kultūros politikos kryptis ir (įtraukties) tikslai nepakito. Dominavo jaunimo ir tautinių mažumų įtraukties, o kartu ir labiau egalitarinio prieinamumo bei dalyvavimo klausimai. Eksperimentas su „kultūros čekiu“ jaunimui³¹ nepasiteisino. Jis paskatino pasiūlą, t. y. menų ir kultūros veiklų jaunimui rinkos plėtrą, tačiau lygios prieigos problemos neišsprendė.³² Norvegijos patirtis rodo, kad lygios prieigos problema efektyviau sprendžiama per aukštos kokybės kultūros (patirties) pasiūlos pateikimą per švietimo sistemą, kaip privalomą formalaus švietimo programos dalį.

Kalbant apie finansų krizės (2008–2011 m.) poveikį kultūros prieinamumui ir dalyvavimui, Jungtinės Karalystės duomenimis, bendras suaugusiųjų apsilankymų kultūros įstaigose skaičius išaugo, o vaikų sumažėjo (bibliotekose ir muziejuose >10 proc., kitose įstaigose apie 5 proc.). Taigi, Jungtinės Karalystės duomenimis, biudžeto taupymo poveikis lygiai kultūros prieigai nebuvo neutralus.³³

2.1.2.1 *Kliūtys prieinamumui / dalyvavimui*

Vis dar trūksta įrodymais grįstų priemonių ir analizės, kaip paskatinti dalyvavimą ir kultūros vartojimą tarp įvairių socialinių grupių, tiek kultūrą jau vartojantiems bei joje dalyvaujantiems, tiek nevartojantiems ir / ar nedalyvaujantiems.

Siūloma dalyvavimo bei vartojimo skatinimo analizė labai primena „naują“ Europos Komisijos požiūrį į politikos intervencijos programavimą viešųjų finansų, t. y. ES paramos panaudojimo kontekste.³⁴ Ji pradedama norimo pokyčio visuomenėje apibrėžimu ir jam trukdančių priežasčių analize. Pavyzdžiui, Jungtinės Karalystės duomenimis, viena didžiausių kliūčių didesniai ir aktyvesniai vartojimui bei dalyvavimui yra nedalyvaujančių kultūros veikloje indiferentiškas ar net priešiškas nusiteikimas kultūros pasiūlai (net 20 proc. visų apklaustųjų).

Kultūros politikos sėkmė apibrėžiama kaip dalyvavimo skatinimo (trukdžių šalinimo) ir kultūros turinio relevantiškumo didinimo veiksmų derinys. Kultūros turinio relevantiškumo apibrėžimas yra gana komplikotas ir daugialypis. Relevantiškumas gali būti apibrėžiamas per subjektą (asmenį, bendruomenę, valstybę – šiuose lygiuose jo apibrėžimai bus skirtingi ir per funkciją (ekonominis, dvasinis, meninis, edukacinis ir kt.). Relevantiškos kultūros turinys yra kintantis dalykas. Kai kurios valstybės (Danija ir Belgija minimi kaip geri pavyzdžiai) periodiškai ekspertų sutarimo ir konsultacijų su visuomene būdu nustato ir peržiūri vadinamuosius kultūros „kanonus“ (pavyzdžiui, meno sričių žinotinių svarbiausiųjų kūrinių sąrašus).

²⁸ Išskyrus 2009–2010 m. Jungtinės Karalystės nacionalinę studiją, kuri demonstruoja, kad prieinamumas ir dalyvavimas yra skirtingas įvairioms grupėms.

²⁹ Įdomus būtų įvertinimas, ar šią transformaciją perimant kultūros politikos turinį jau galima laikyti pasibaigusia.

³⁰ Minimas įdomus Nyderlandų finansinių paskatų kultūros organizacijoms perimti šią doktriną atitinkančias priemones pavyzdys (1994 m.)

³¹ Tam tikra kiekvienam asmeniui skiriama suma, kurią jis gali išleisti oficialiai patvirtintų (ar tam tikslui atrinktų) kultūros prekių / paslaugų tiekėjų prekėms / paslaugoms pirkti.

³² Labai panaši yra ekspertų išvada dėl nemokamos prieigos prie kultūros, kuri pati savaime nesukuria norimų pokyčių įsitraukimo į kultūros ir kūrybinę veiklą ir dalyvavimo joje tendencijų.

³³ Baltijos valstybių atvejis yra įdomus, nes čia „karpymas“ buvo daug didesnis ir ankstesnis nei kitose ES valstybėse narėse (ESSnet-CULTURE (2012) duomenimis, per krizę Latvija biudžetą kultūrai sumažino 40 proc, Estija – 30 proc.).

³⁴ Plačiau pristatytas Finansų ministerijos užsakymu atliktoje ESTEP (2012) ataskaitoje / analizėje dėl Lietuvos nacionalinės pažangos programos horizontalaus prioriteto „Kultūra“ intervencijos logikos.

Kultūros sąvokos samprata irgi kinta: ji pradeda slinkti nuo kultūros kaip kultūros institucijų veiklos produktų implicitiško suvokimo, įtraukdama asmens gebėjimus veikti kaip kultūros subjektui (išreikšti įvairias kultūras ir gebėjimą komunikuoti įvairiose aplinkose) įgalinančias veiklas. Šis poslinkis pastebimas ir ES lygiu.³⁵ Kuriant įvairias priemones dalyvavimui kultūroje bei jos vartojimui pagerinti, rekomenduojama atkreipti dėmesį į tai, kad ligšiolinė kultūros politika ir priemonės pernelyg akcentuoja kultūros produktus (pasiūlą) ir per mažai šių produktų absorbciją, t. y. paklausą. Pastebimas ryškus kiekybinis atotrūkis ir kokybinis (asmens patirčių) skirtumas tarp dalyvavimo ir vartojimo (dalyvauja mažiau nei vartoja). Abu kaip politikos tikslai yra vienodai svarbūs, tačiau priemonių konstravimo logika į šį skirtumą turėtų atsižvelgti.

2.1.2.2 Pasiteisinančios dalyvavimo / vartojimo skatinimo ir platesnės politikos priemonės

Apie pasiteisinančias dalyvavimo kultūroje ir jos vartojimo skatinimo priemones daugiausia yra žinoma iš įrodymais grįstos viešojo administravimo kultūros valstybių (Jungtinės Karalystės ir Australijos). Tai – auditorijos „užgriebimas“ (t. y. kultūros veiklų suderinimas su vietos (bendruomenių) poreikiais), švietimas, kultūros ambasadorių ir kitos tikslinių grupių atstovų ir bendruomenės įtraukimo (manytina, į turinio formavimą ir perteikimą) priemonės, socialinių tinklų panaudojimas, kultūros turinio ir konteksto modifikavimas atsižvelgiant į tikslinės grupės interesus (pvz., vaikų), o kontekstas – perkeliant veiklas iš kultūros institucijų į (netradicines) kultūros erdves, taip pat kultūros (turinio ir veiklos) pasiūlos pavertimas socialine veikla ar patirtimi.³⁶

Siūloma:

- Siekti didesnės sąsajos su švietimo, socialinės apsaugos ir ekonomikos sritimis;
- Įrodymais grįstas kultūros politikos valdymas: kadangi mažai kas tyrinėta, reikia daugiau rimtų, geros kokybės tyrimų (o ne šioje politikos srityje dažnai pasitaikančios propagandos (angl. *advocacy*)³⁷;
- Tyrinėti kultūros veiklų relevantiškumą kitose viešosios politikos srityse (švietimas, gynyba, teisingumas ir vidaus reikalai (TVR), užsienio politika ir užimtumas); siūloma operacionalizuoti kultūros dalyvavimo ir vartojimo skirtį;
- Visoms, bet ypač 2004 m. ES plėtros bangos valstybėms narėms didesnis dėmesys socialiniu požiūriu įtraukiai kultūros politikai;³⁸
- Holistinis, sintetinis požiūris į kultūros politiką kultūros prieinamumo problemai spręsti, kuris sulydytų profesinių kvalifikacijų kėlimą, kultūros politiką, menus ir švietimą. ES lygmeniu siūloma vertikalčiai ir horizontalčiai integruotos („sujungtos“, angl. *joined up*) politikos plėtra;
- Sukurti strategiją žmogiškojo kapitalo (angl. *software*) plėtrai;
- Praplėsti kultūros sąvoką, elitinę kultūrą (angl. *high culture*) papildant asmeninėmis kultūrinėmis patirtimis (angl. *everyday cultural impressions*).

Struktūrinio dialogo tarp ES valstybių narių ir nevyriausybinių organizacijų kultūros srityje pilietinės visuomenės platformos dėl kultūros prieinamumo dalyvių rekomendacijos³⁹ kultūros politikai grįstos:

³⁵ 2006 m. Europos Komisijos komunikatas dėl nuolatinio mokymosi svarbiausiųjų kompetencijų išplėtė kultūros suvokimo ir išraiškos kompetenciją gebėjimu kūrybiškai išreikšti idėjas, patirtis ir emocijas padedant įvairiems mediumams (meno, literatūros, muzikos) (greta tradicinio gebėjimo vertinti Europos kultūros (institucijose saugomą ir kuriamą) paveldą).

³⁶ Straipsnyje pateikiami konkretni JK patirties pavyzdžiai dėl šių priemonių veiksmingumo.

³⁷ Žr. taip pat atitinkamas Europos Sąjungos Tarybos 2012 m. lapkričio 26–27 d. išvadas Kipro pirmininkavimo metu.

³⁸ Socialinio-ekonominio išsivystymo požiūriu atsilikusių teritorijų regeneravimui skatinti ir asmens gebėjimams, igūdžiams ir savivertei didinti.

³⁹ Civil Society Platform on Access to Culture, *Policy Guidelines*. Plačiau nagrinėtina ES valstybių narių ekspertų darbo grupės ataskaita *Policies and Good Practices in the Public Arts and in Cultural Institutions to Promote Better Access to and Wider*

- Plačiu kultūros sąvokos pripažinimu ir tam tikru veiksmo ES lygmeniu deficito pajautimu (ligi šiol Europos Komisija kultūros vaidmenį daugiausia operacionalizavo per socialinės įtraukties aspektą);⁴⁰
- Universalios (t. y. visuotinės) prieigos akcentavimu kaip tam tikru išeitiniu normatyviniu punktu;
- Ilgalaikės inovacijomis grįstos kultūros politikos formulavimo poreikiu ir reguliariu jos rezultatų kritiniu įvertinimu;
- Švietimo kaip esminio veiksnio geresnei kultūros prieigai akcentavimu, taip pat kultūros suteikiamų įgūdžių svarbos didesniai švietimo prieinamumui.

Formuluojamos ir išplėtojamos devynios rekomendacijų grupės:

- Visų auditorijų poreikių gilesnis pažinimas (santykinai nauja, mažai iki šiol akcentuota sritis);
- Kalbinių kliūčių įveikimas (kalbų mokymas ir vertimų rėmimas, kalbų technologijos neakcentuojamos);
- Parama kultūros profesionalams (tradicinės kultūros politikos tradicinė priemonė);
- Kultūros finansavimo ir jo procedūrų tobulinimas (ne itin konkrečiai suformuluotas pasiūlymas; Europos Komisijos pozicija daug konkretnė, pvz., dėl finansų inžinerijos ir pan.);
- Mobilumo ir kultūros mainų skatinimas (siejasi su Europos Komisijos iniciatyvomis dėl Europos kultūros turinio „eksporto“ į trečiąsias šalis);
- Naujų technologijų naudojimo skatinimas („subalansuota“ formuluotė, nes dominuoja kūrėjų teisių apsaugos nepažeidimo principas; detalizuotame apraše yra įdomus pasiūlymas dėl skaitmeninių technologijų poveikio kultūrai tyrimų bei technologijų ir jų įgalinto turinio pasiūlos panaudojimo specifinių visuomenės grupių kliūtims prie kultūros prieigos mažinti);
- Mokymosi skatinimas per kultūrą (įdomi, nors mažokai operacionalizuota sritis, orientuota tiek į kultūros turinio įterpimą į formalaus ir neformalaus švietimo programas);
- Kultūros prieinamumo integravimas į platesnį kultūros politikos formavimą (iš esmės normatyviniai patarimai);
- Tarptautinių (teisinių) įsipareigojimų svarbos pažinimo skatinimas.

2.2 KULTŪROS POLITIKOS TURINIO KAITA LIETUVOJE

Ekspertiniu vertinimu, kultūros politikos modelis⁴¹ Lietuvoje ligi šiol buvo apibūdinamas kaip „valstybinis“⁴² t. y. „valstybė siekia išlaikyti vadovaujantį vaidmenį Lietuvos kultūriniam gyvenimui“ (Vilkončius, 2007; Liutkus ir Ramašauskaitė, 2013)⁴³. Anot Vilkončiaus⁴⁴, tai demonstruoja

Participation in Culture (October 2012) <http://ec.europa.eu/culture/events/documents/workplan-2011-14.pdf> (kuri paryškina ir empiriškai praturtina Bamford (2012) straipsnio išvadas ir rekomendacijas).

⁴⁰ Pvz., pasiremama atitinkamomis Tarybos išvadomis: Council Conclusions on the role of culture in combating poverty and social exclusion (2010/C 324/03), *Official Journal*, 2010 m. gruodžio 1 d.

⁴¹ Šio skyrelio dalis teksto ir informacijos yra paimta iš Kultūros ministerijos užsakymu 2014 m. ESTEP parengtos *Kultūros ir meno institucijų veiklos vertinimo ir valdymo modelio galimybių studijos*. Daugiau apie kultūros politikos modelius Europos Sąjungos valstybėse žr. minimos ataskaitos antrame skyriuje „Kultūros politika Lietuvoje ir užsienio šalyse“.

⁴² Atsižvelgiant į tai, kad Vilkončius ir KPKG nurodo į valstybinį kultūros valdymo modelį kaip paveldėtą iš sovietinių laikų ir į tai, kad valstybiniu modeliu pasižymi ir demokratinės valstybės, pvz., Prancūzija, tikslesnis šio modelio apibūdinimas greičiausiai būtų „viešasis patronažinis“, žr. Sacco, P.L. (2011) *Culture 3.0: A new perspective for the EU 2014-2020 structural funds programming*. Produced for the OMC Working Group on Cultural and Creative Industries. http://www.eenc.info/wp-content/uploads/2011/07/pl-sacco_culture-3-0_CCIs-Local-and-Regional-Development_final.pdf. Ši klasifikacija yra toliau išplėtotą Sacco (2013) darbe, kurio svarbi papildoma išvalga yra ta, kad šiuolaikinėje kultūroje koegzistuoja visi trys modeliai, t. y. viešojo patronažo, arba tradicinis valstybinis (jo vadinamas *Kultūra 1.0*), kultūros ir kūrybinių industrijų, arba rinkos (pirmausia atsiradęs JAV, *Kultūra 2.0*) ir socialine mobilizacija paremtas beužgimstantis kultūros gerovės modelis (*Kultūra 3.0*), žr. Sacco (2013) *Culture 3.0 as a new narrative: the impact of culture on social and economic development and how to measure it*. Key note address to the Lithuanian EU presidency conference “Ready for Tomorrow? Culture as an Agent for Social and Economic Transformation”. 1-2 October 2013, Vilnius.

⁴³ Vilkončius, Laimis (2007) „Lietuvos kultūros politika ir kultūros įstaigų veiklos administravimas“, knygoje Inga Bartkevičiūtė, Arūnas Bėkšta, Rasmus Makselis, Žaneta Simonavičienė ir Laimis Vilkončius (2007) *Šiuolaikinis kultūros įstaigų administravimas ir valdymas*. Vilnius: Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centras, p. 55–92. Liutkus, Viktoras, Ornela Ramašauskaitė (2013) *Lithuania. Country Profile*. Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe. <http://www.cultural.policies.net>

sprendimas steigti nacionalines kultūros įstaigas. Po nepriklausomybės atkūrimo tik nedidelė dalis su kultūrine veikla susijusių organizacijų buvo visiškai ar beveik visiškai privatizuota (kinas, vaizdo ir garso įrašų gamyba, knygų leidyba, žiniasklaida) (Vilkončius, 2007:91, Bėkšta, 2007:17⁴⁵). 2012 m. pabaigoje buvo žengtas svarbus žingsnis įgyvendinant rankos atstumo (angl. *arms length*), t. y. sutartinio (kontraktinio) valdymo modelį, kai buvo priimtas įstatymas dėl Kultūros tarybos įsteigimo (Liutkus ir Ramašauskaitė, 2013:3-5). Tai buvo padaryta įgyvendinant *Kultūros politikos kaitos gairių* dokumento⁴⁶ antrosios gairės nuostatą „demokratizuoti“ kultūros politikos formavimą.

Kita vertus, lyginamoji pokomunistinių valstybių kultūros politikos turinio ir praktikos analizė rodo, kad Baltijos valstybių kultūros sistemos ir atitinkamai viešosios (kultūros) politikos pagrindai iš esmės jau nebesiskiria nuo Vakarų Europos. Peterio Inkei vertinimu, „Baltijos ir Višegrado valstybės bei Slovėnija, taip pat ir Kroatija vertintinos valstybės, kuriose transformacijos procesai yra pasibaigę, o jose kultūros politika ir kultūros sistema yra artimos Vidurio Europos valstybių pasiekimams [...]. (Šiuo požiūriu) Baltijos valstybės praktiškai niekuo nesiskiria nuo turtingųjų Europos valstybių.“⁴⁷ ES valstybių narių kultūros politikos ekspertų nuomone, naujos socialinės ir technologinės realybės neatitinkančiu kultūros politikos turiniu ir pasenusia (angl. *outmoded*) kultūros institucijų struktūra pasižymi tiek senosios, tiek naujosios ES valstybės narės, tik naujosiose kultūros politikos ir sistemos trūkumų analizės hierarchijoje institucijų trūkumai užima aukštesnę, antrąją vietą⁴⁸.

Kultūrą Lietuvoje yra siekiama įtvirtinti ne vien kaip specifinę viešosios politikos sritį, bet taip pat kaip strateginę, su kitais viešosios politikos sektoriais dėl socialinės ir ekonominės šalies pažangos sąveikaujančią valstybės raidos kryptį. Atnaujinamu Lietuvos kultūros politikos modeliu siekiama „padėti atskleisti, išsaugoti ir plėtoti visuomenės kultūrinį tapatumą ir kūrybinį potencialą“⁴⁹. Kultūros ir kūrybingumo skatinimu siekiama spręsti Lietuvos socialinei ir ekonominei raidai aktualias ekonominio konkurencingumo, visuomenės sanglaudos ir tvaraus vystymosi problemas⁵⁰. Kultūros ir kūrybingumo indėlių visuomenės socialiniam kapitalui formuoti, ekonominiam konkurencingumui didinti ir tapatybei stiprinti ES Tarybai pirmininkaujanti Lietuva pasirinko kaip temą ES valstybių narių ekspertų lygmens konferencijai⁵¹.

Su turinio pokyčiais siejami ir kultūros valdysenos pokyčiai. Siekiant „demokratizuoti kultūros politikos modelį – atskirti politikos formavimą ir įgyvendinimą“, Mokslo tarybos pavyzdžiu buvo įsteigta ir 2013 m. pradėjo veikti Kultūros taryba. Taip pat norima „optimizuoti kultūros įstaigų tinklus

⁴⁴ Vilkončius, Laimis (2007) „Lietuvos kultūros politika ir kultūros įstaigų veiklos administravimas“, knygoje Inga Bartkevičiūtė, Arūnas Bėkšta, Rasius Makselis, Žaneta Simonavičienė ir Laimis Vilkončius (2007), p. 62, 76.

⁴⁵ Bėkšta, Arūnas (2007) „Vadybos teorijos ir jų pritaikymas kultūros įstaigų veikloje“, knygoje Inga Bartkevičiūtė, Arūnas Bėkšta, Rasius Makselis, Žaneta Simonavičienė ir Laimis Vilkončius (2007) *Šiuolaikinis kultūros įstaigų administravimas ir valdymas*. Vilnius: Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centras, p. 7–54.

⁴⁶ Patvirtinto Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. birželio 30 d. nutarimu Nr. XI-977.

⁴⁷ Peter Inkei (2009) *Culture and Development 20 Years after the Fall of Communism in Europe*. Background paper to the conference in Cracow, 4-6 June 2009. The Budapest Observatory, p. 4.

(http://www.budobs.org/pdf/Cracow_background_paper.pdf ir <http://www.budobs.org/20-years-after.html>).

Nors šiame dokumente pateikiamas kultūros ir jos politikos būklės pokomunistinėse valstybėse apibendrintas vertinimas (t. y. nesiejamas su konkrečiomis valstybėmis) net pagal 22 vertinimo kriterijus, tačiau išvadose yra pateikiamas labai aiškus šių valstybių grupavimas. Įdomus yra kultūros vadybos stiprybių ir silpnybių vertinimas – nepriklausomai nuo valstybių grupių tipologijos, dominuoja tradicinis hierarchinis į patį sektorių, o ne vartotojus orientuotas kultūros įstaigų valdymo stilius, nevertinamas kultūros įstaigų darbo efektyvumas arba tai daroma labai retai. Teigiami poslinkiai pastebimi tose įstaigose, kurios įgyvendina bendrus tarptautinius projektus (žr. p. 26).

⁴⁸ ES valstybių narių kultūros politikos ekspertų elektroninė apklausa. The Budapest (Cultural) Observatory, 2013 m. lapkričio mėn.

⁴⁹ Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. birželio 30 d. nutarimu Nr. XI-977 patvirtintų Kultūros politikos kaitos gairių (KPKG) pirmosios gairės „įtvirtinti kultūrą kaip strateginę valstybės raidos kryptį, teikiant prioritetą kultūros politikai“ viena iš nuostatų.

⁵⁰ 2014–2020 m. Nacionalinės pažangos programos (NPP) (patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482) horizontalaus prioriteto „Kultūra“ aprašas.

⁵¹ 2013 m. spalio 1–2 d. vykusios konferencijos programą ir pranešimus žr. Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos tinklalapyje <http://www.lrkmlt/go.php/lit/IMG/647>

ir modernizuoti kultūros infrastruktūrą, kad jos finansavimas taptų efektyvesnis“, „sukurti nuolatinę kultūros procesų stebėsenos, analizės, poveikio vertinimo ir strateginio planavimo sistemą“⁵².

Aptariamam laikotarpiui (2007–2015 m.) greta reikšmingų kultūros politikos sampratos ir kryptių bendrųjų pokyčių jau minėtose Kultūros politikos kaitos gairėse (2010 m.) ir 2014–2020 m. Nacionalinės pažangos programoje (2012 m.) buvo peržiūrėti ar naujai suformuluoti atskirų kultūros ir meno sričių kultūros politikos dokumentai, rimtai susirūpinta kultūros statistikos kokybe ir duomenų apie kultūrą rinkimu, kultūros ir meno įstaigų valdymo tobulinimu bei su tuo susijusių kultūros paslaugų gerinimu (didesnės socialinės ir / arba ekonominės vertės kūrimu). Šių teigiamų pokyčių sąsajos su ES parama, o konkrečiau – galimybe Kultūros ministerijai tiesiogiai administruoti dalį kultūrai tenkančių ES lėšų⁵³, yra akivaizdžios. Lietuvos patirtis patvirtina ketvirtame šios ataskaitos skyriuje pateikiamą kitų ES valstybių narių patirtį – pailgėjusį planavimo horizontą ir kokybę, taip pat vadinamojo kultūros lauko (įskaitant kultūros ir meno įstaigas) gebėjimų sustiprėjimą.

8 lentelė. Kultūros ir meno sričių kultūros politikos tyrimai, vertinimai, analizės ir viešosios politikos dokumentai

Eil. Nr.	Kultūros ir meno sritis (arba intervencijos sritis)	Kultūros ir meno sričiai reikšmingi viešosios politikos tyrimai, vertinimai ir analizės	Kultūros ir meno srities kultūros politikos dokumentai
1.	<i>Kultūra kaip viešosios politikos sritis</i>	<ul style="list-style-type: none"> • ESTEP Vilnius (2014) Kultūros ir meno institucijų veiklos vertinimo ir valdymo modelio galimybių studija • Elona Bajorinienė, Ieva Kuizinienė, Kornelijus Platelis ir Rūta Stanevičiūtė-Kelmickienė (2014) Kultūros politikos kaita 2010–2014 m.: strateginių prioritetų ir įgyvendinimo priemonių dermė (I etapas). Tyrimo ataskaita 	<ul style="list-style-type: none"> • Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės (2010) • Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“ (2012) • 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa (2012) • 2014–2020 metų nacionalinės pažangos programos horizontaliųjų prioritetų „Kultūra“ ir „Regioninė plėtra“ tarpinstituciniai veiklos planai (TVP)
2.	<i>Kultūros ir meno įstaigos (teatrai ir koncertinės įstaigos, bibliotekos, muziejai, archyvai)</i>	<ul style="list-style-type: none"> • LIBITOP (2014) Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų paskirties, funkcijų, paslaugų, ir valdymo plėtros galimybių studija⁵⁴ • ESTEP Vilnius (2014) Kultūros ir meno institucijų veiklos vertinimo ir valdymo modelio galimybių studija • UAB „BGI Consulting“ ir VšĮ „Kultur“ (2012) Kultūros ir kūrybinių paslaugų savivaldybių kultūros įstaigose tyrimo galutinė ataskaita. • VU KF (2012) Išlaidos ar investicijos: Lietuvos muziejai 1990–2012 metais (straipsnių rinkinys) • Teatro ir kino informacijos ir edukacijos centras (2010) Lietuvos dramos teatrų sistemos efektyvumo tyrimas ir modernizavimo gairės, I-asis 	<ul style="list-style-type: none"> • Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programa • Kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programa • Muziejų modernizavimo 2007–2015 metų programa • Lietuvos Respublikos teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymas • Regionų kultūros plėtros 2012–2020 metų programa (2011) • Kultūros objektų aktualizavimo 2014–2020 metų programa (2014) • Bibliotekų plėtros strateginės kryptys 2016–2022 m.;

⁵² KPKG antrąją gairę pagrindžiantis esamos būklės aprašymas ir šios gairės veiksnių nuostatos. Po to, kai 2010 m. viduryje buvo priimtos šios gairės, Kultūros ministerijoje buvo įsteigtas Strateginio planavimo ir kontrolės departamentas, kurio pajėgumas 2012–2015 m. nuosekliai stiprėjo. Kultūros ministerija yra viena iš nedaugelio Lietuvos viešojo administravimo institucijų, kurioje valstybės biudžeto, ES paramos lėšos ir planavimo funkcijos yra sutelktos viename departamente.

⁵³ 2014–2020 m. laikotarpiu Kultūros ministerija kaip tarpinė institucija tiesiogiai administruos apie pusę visos Lietuvos kultūrai skiriamos ES paramos.

⁵⁴ Taip pat šią studiją pagrindžiančios to paties LIBITOP projekto studijos: 1) Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų plėtros tendencijų ir veiksnių analizės tyrimas, (2) Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų ateities plėtros scenarijų tyrimas bei (3) Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų strategijų, kokybinių ir kiekybinių veiklos rodiklių tyrimas.

		tyrimo etapas	<ul style="list-style-type: none"> Muziejų plėtros strateginės kryptys 2015–2020 m.
3.	<i>Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkymas ir pritaikymas*</i>	<ul style="list-style-type: none"> Valstybės kontrolė (2014) Dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimo užtikrinimas (audito ataskaita) ESTEP Vilnius (2015) Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinimas 	<ul style="list-style-type: none"> Nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos įstatymas Nacionalinės kultūros paveldo apsaugos politikos gairės (2012) Kultūros objektų aktualizavimo 2014–2020 metų programa (2014)
4.	<i>Švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūra</i>	<i>Ši sritis vertinime išsamiai nenagrinėta</i>	
5.	<i>Kultūros ir kūrybinės industrijos</i>	<ul style="list-style-type: none"> Antanavičiūtė, Rasa, Arūnas Gelūnas et al (2008) Integruotos meno, mokslo, studijų ir verslo nacionalinės kompleksinės programos „Lietuvos kūrybinės ir kultūrinės industrijos“ galimybių studija Vilniaus Gedimino technikos universitetas ir Atvirojo kodo institutas (2010) Vilniaus kūrybinių industrijų žemėlapis (galimybių studija)⁵⁵ WIPO (2012) The Economic Contribution of Copyright Industries in Lithuania Žinių ekonomikos forumas (2012) Klasterių studija Nacionalinė kūrybinių ir kultūrinių industrijų asociacija (2014) Lietuvos kūrybinių industrijų sektoriaus konkurencingumo tyrimas 	<ul style="list-style-type: none"> Kūrybinių industrijų skatinimo ir plėtros strategija (2007) Kultūros ir kūrybinių industrijų politikos 2015–2020 metų plėtros kryptys (2015) Lietuvos klasterių plėtros koncepcija (2014)
6.	<i>Elektroninės kultūros paslaugos</i>	<ul style="list-style-type: none"> Specifinių tyrimų nėra. Kultūrinių įpročių pokyčiams stebėti svarbios yra Kultūros m-jos ir Informacinės visuomenės plėtros komiteto užsakomos periodinės apklausos ir tyrimai 	<ul style="list-style-type: none"> Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninio koncepcija Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategija Skaitmeninio kultūros paveldo aktualinimo ir išsaugojimo 2015–2020 metų programa (2015)
7.	<i>Lietuviškoji tapatybė ir lituanistika (kalba)</i>	<i>Ši sritis vertinime išsamiai nenagrinėta</i>	
8.	<i>Kūrybiškumą ugdantis švietimas</i>	<ul style="list-style-type: none"> Civitta (2014) Kūrėjų ir mokytojų partnerystės transformuojant ugdymą tyrimas Pokyčių, susijusių su „Kūrybinių partnerysčių“ modelio taikymu mokyklose, tyrimo ataskaita. 2013–2014 m. tyrimo etapas 	<ul style="list-style-type: none"> Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės
9.	<i>Kultūros politikos valdymas, kultūros darbuotojų kvalifikacija ir darbo sąlygos</i>	<ul style="list-style-type: none"> ESTEP Vilnius (2014) Kultūros ir meno institucijų veiklos vertinimo ir valdymo modelio galimybių studija 	<ul style="list-style-type: none"> Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės Kultūros ministro įsakymais patvirtinti įvairių kultūros ir meno sričių profesinės kvalifikacijos nuostatai, tačiau nėra bendro dokumento dėl kvalifikacijos kėlimo

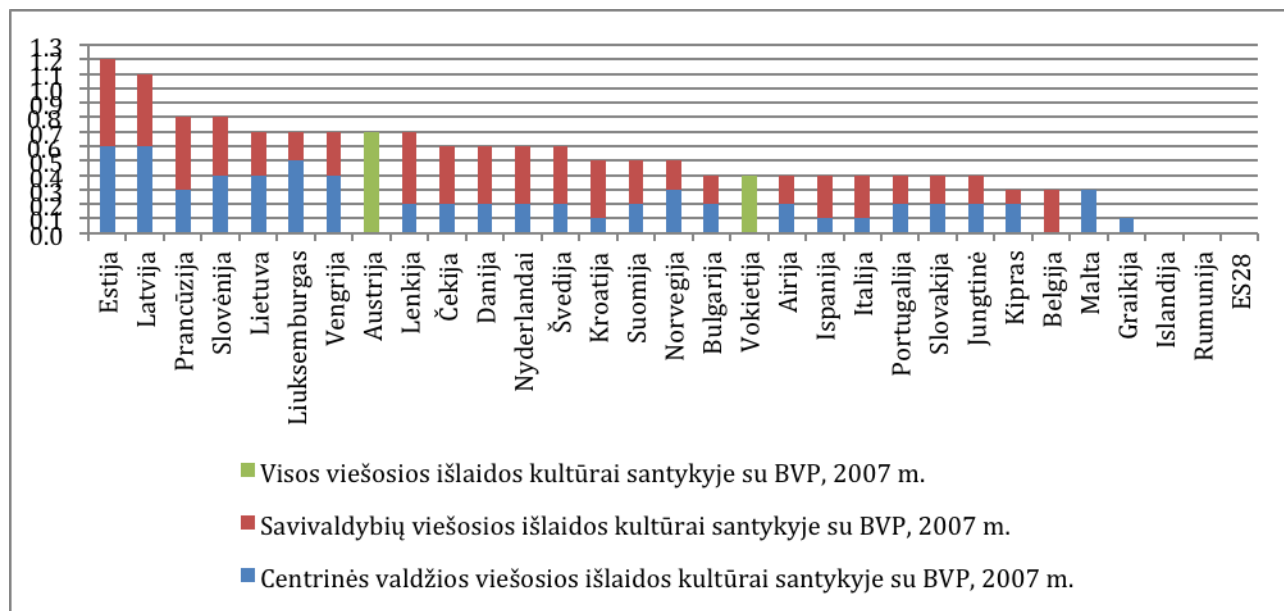
Šaltinis: parengta ESTEP

⁵⁵ Minėtini Klaipėdos, taip pat Utenos ir Alytaus apskričių kūrybinių industrijų žemėlapiai (Klaipėdos ekonominės plėtros agentūra (2011) *Creative Klaipėda: Kūrybinių industrijų žemėlapis*; Europos kultūros programų centras (2005) *Alytaus ir Utenos apskričių kūrybinių industrijų žemėlapis*).

2.3 KULTŪROS FINANSAVIMO POKYČIAI 2004–2014 M.

Toliau yra pateikiami Eurostato duomenys apie kultūrai (COFOG – CG0802: kultūros paslaugos⁵⁶) skirtus viešuosius finansus 2007–2014 m. Europos Sąjungos valstybėse narėse, taip pat kiek platesnis viešųjų išlaidų funkcinis ir chronologinis kontekstas 2004–2014 m.

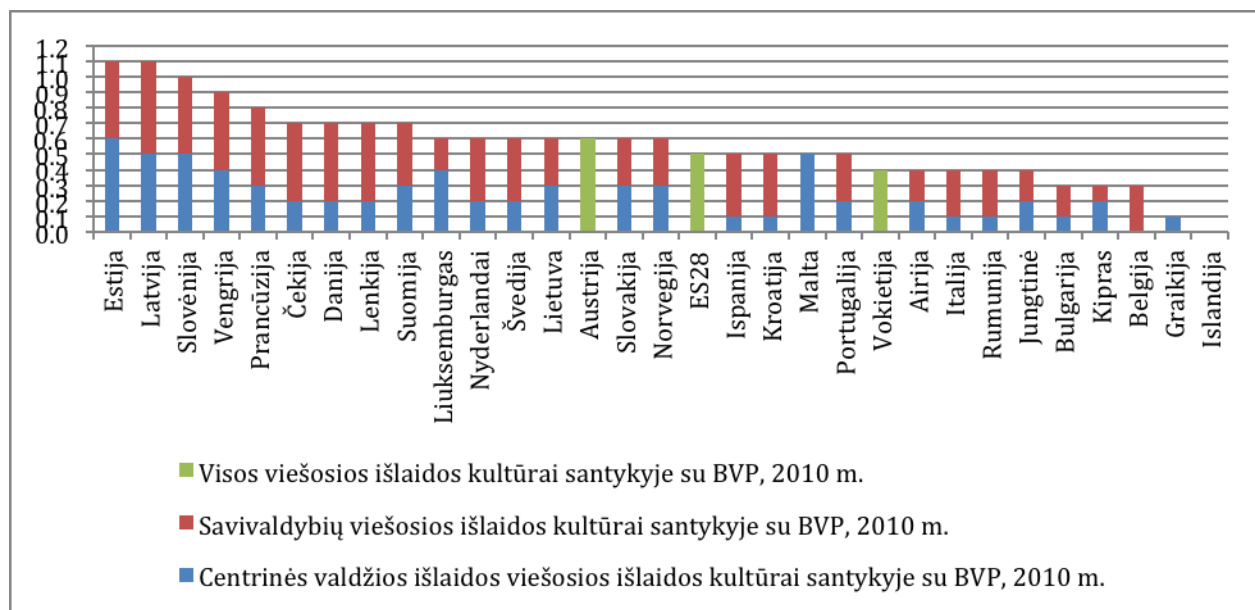
2 paveikslas. Viešosios išlaidos kultūrai ES valstybėse narėse ir EEE šalyse, 2007 m., proc. nuo BVP

*Daliai valstybių pateikiamos visos viešosios išlaidos, jų neišskaidant į savivaldybių ir centrinės valdžios išlaidas, nes tokie duomenys Eurostatui nebuvo pateikti. Šie duomenys paveiksle yra pavaizduoti žalia spalva.

Šaltinis: Eurostat

3 paveikslas. Viešosios išlaidos kultūrai ES valstybėse narėse ir EEE šalyse, 2010 m., proc. nuo BVP

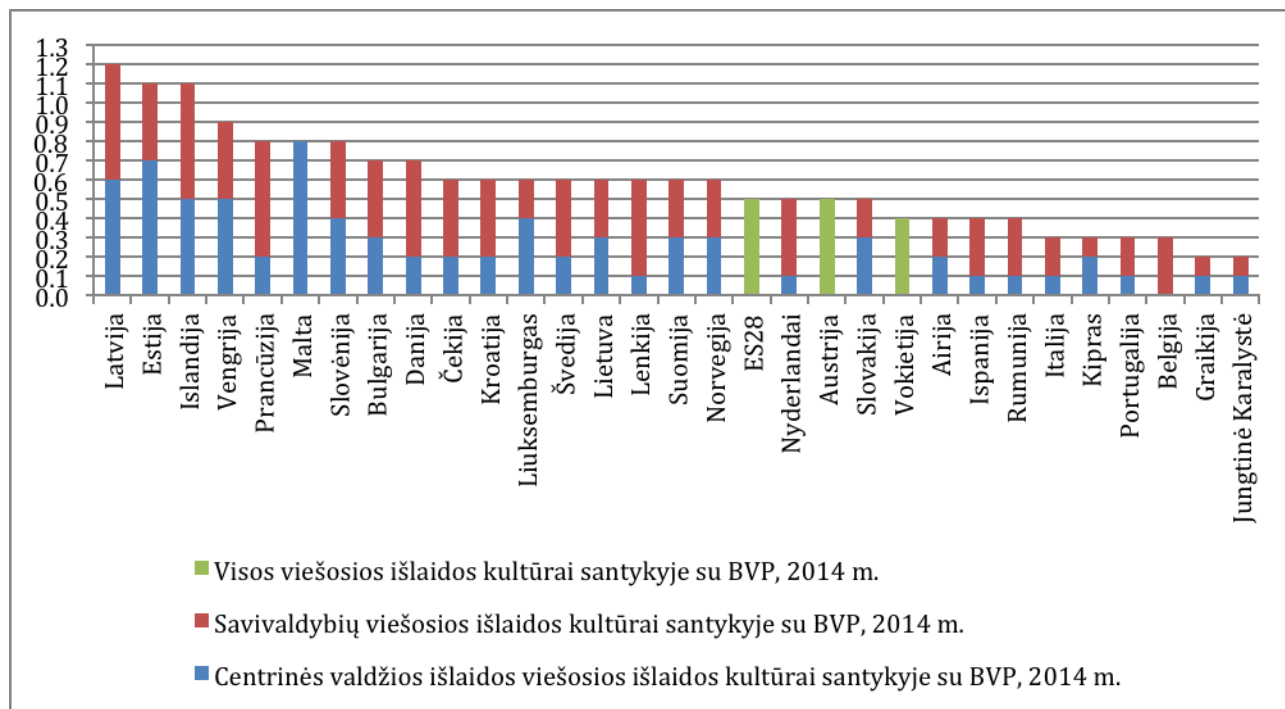

*Daliai valstybių pateikiamos visos viešosios išlaidos, jų neišskaidant į savivaldybių ir centrinės valdžios išlaidas, nes tokie duomenys Eurostatui nebuvo pateikti. Šie duomenys paveiksle yra pavaizduoti žalia spalva.

Šaltinis: Eurostat

⁵⁶ Į valstybės viešąsias išlaidas yra įtraukiama ir užsienio parama.

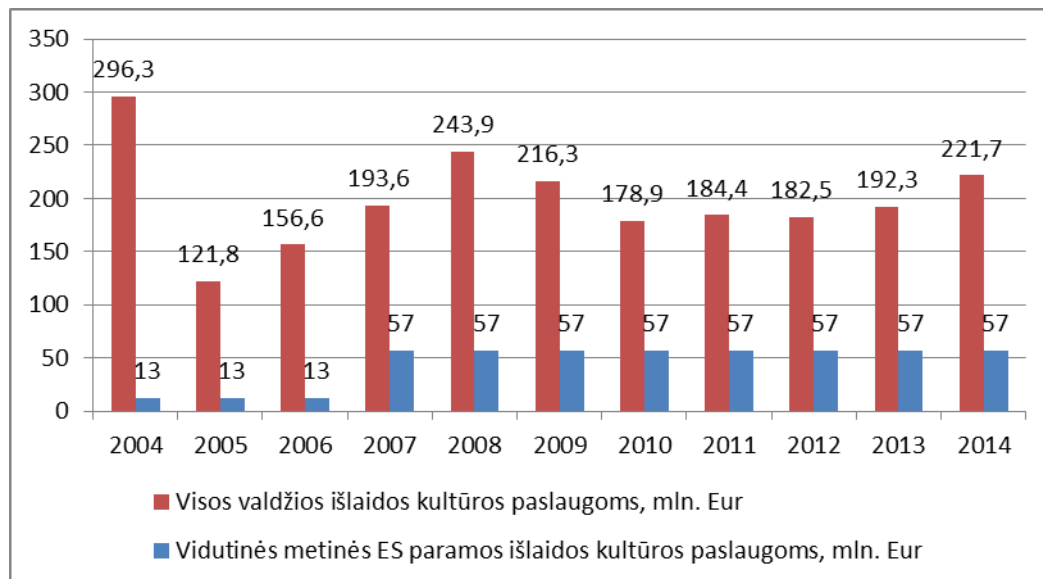
4 paveikslas. Viešosios išlaidos kultūrai ES valstybėse narėse ir EEE šalyse, 2014 m., proc. nuo BVP

* Daliai valstybių pateikiamos visos viešosios išlaidos, jų neišskaidant į savivaldybių ir centrinės valdžios išlaidas, nes tokie duomenys Eurostatui nebuvo pateikti. Šie duomenys paveiksle yra pavaizduoti žalia spalva.

Šaltinis: Eurostat

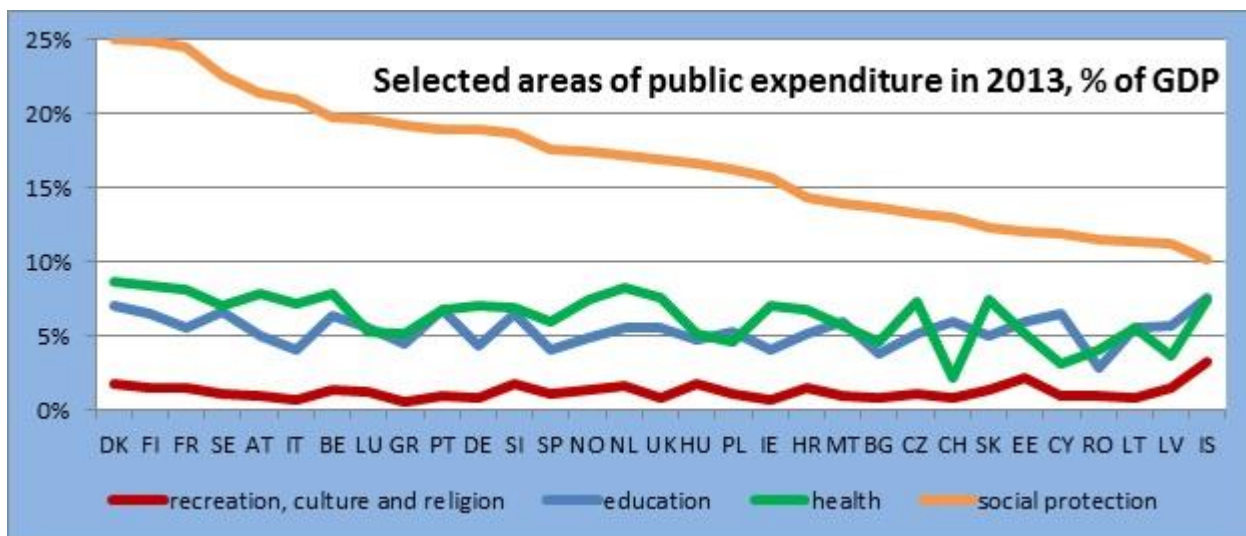
5 paveikslas. Valdžios išlaidos Lietuvoje kultūros paslaugoms ir ES paramos dalis jose, 2004–2014 m., mln. EUR

Pastabos: 1) valdžios išlaidas sudaro centrinės valdžios ir savivaldybių išlaidos kultūros paslaugoms, 2) išlaidos kultūros paslaugoms yra suprantamos kaip COFOG klasifikatoriaus kategorija CG0802.

Šaltinis: ESTEP pagal Statistikos departamento ir SFMIS duomenis.

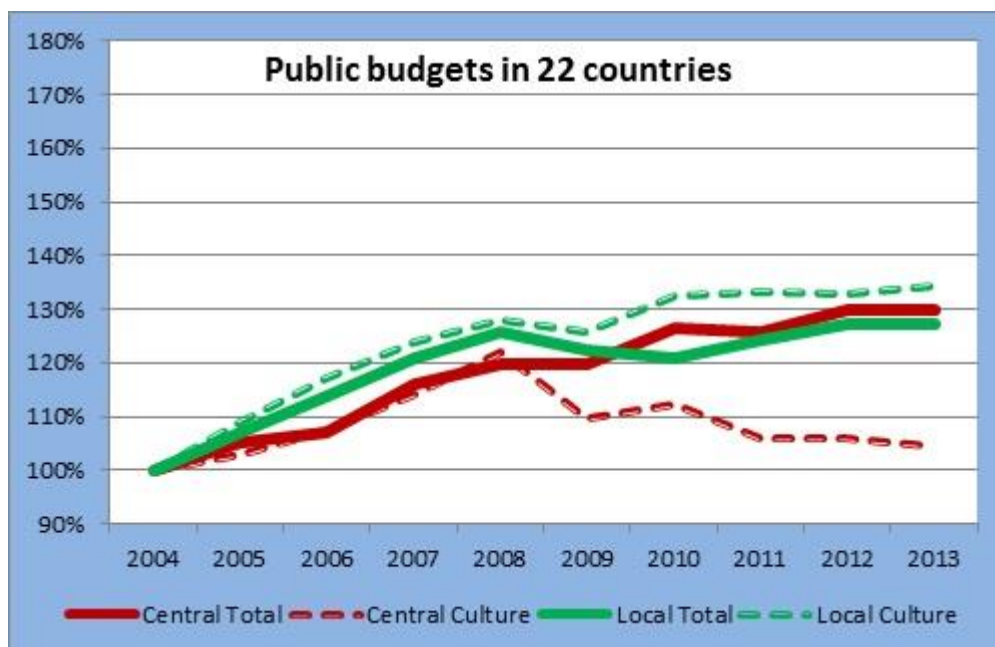
6 paveikslas. ES valstybių narių ir EEE valstybių viešosios išlaidos kai kurioms socialinėms funkcijoms 2013 m., proc. nuo BVP.

Pastaba. COFOG funkcinio klasifikatoriaus išlaidų „laisvalaikiui, kultūrai ir religijai“ kategorija yra platesnė nei „kultūros paslaugų“ (t. y. COFOG 08.2). Išlaidos kultūros paslaugoms šioje platesnėje kategorijoje paprastai sudaro apie 50 proc.

Šaltinis: pagal Eurostato duomenis apskaičiavo ir grafiškai atvaizdavo Budapešto (kultūros) observatorija, 2015 m. liepos mėn. naujienlaiškis (www.budobs.org)

7 paveikslas. 22 ES valstybių narių centrinės valdžios ir savivaldybių viešosios išlaidos kultūrai, palyginti su visomis atitinkamo valdžios lygio viešosiomis išlaidomis, 2004–2013 m. (2004 m. = 100 proc.)

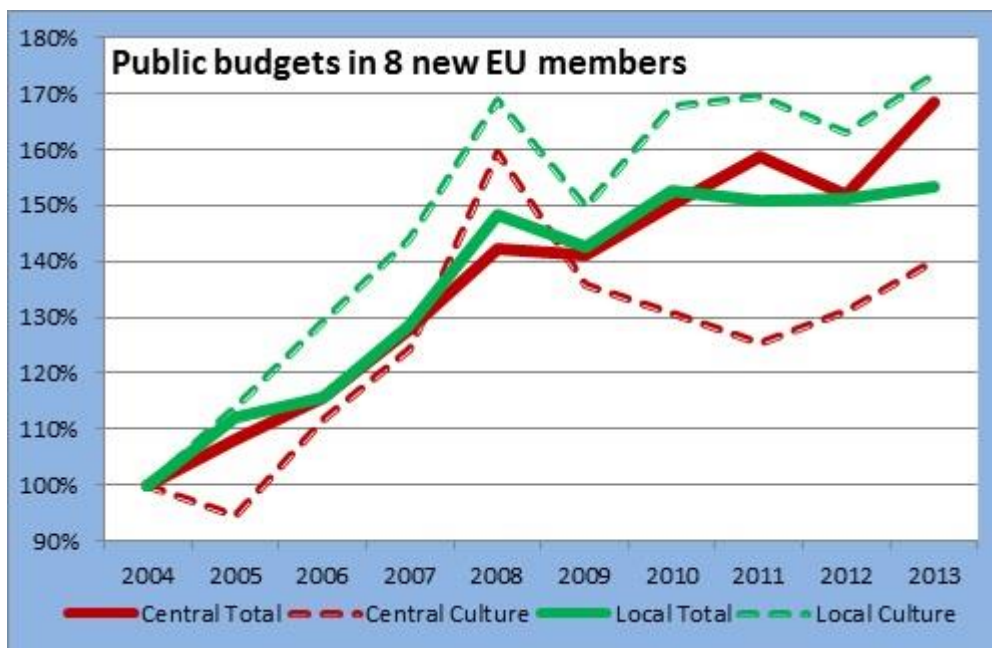
Šaltinis: pagal Eurostato duomenis apskaičiavo ir grafiškai atvaizdavo Budapešto (kultūros) observatorija, 2015 m. liepos mėn. naujienlaiškis (www.budobs.org)

Centrinės valdžios išlaidos kultūrai nuolat mažėja nuo ekonomikos krizės piko 2009 m. ir sumažėjo iki 2004 m. lygio, nepaisant išaugusių centrinės valdžios bendrųjų viešųjų išlaidų, kurios 2013 m. dvidešimt dviejose šalyse⁵⁷ sudarė 794 milijardus eurų arba apie 30 proc. daugiau nei 2004 m. Kita

⁵⁷ Kurias Eurostato turimi duomenys pagal COFOG funkcinį išlaidų klasifikatorių leidžia palyginamai analizuoti.

vertus, savivaldybių (vietos valdžios lygio) viešųjų išlaidų kultūrai krizė nepaveikė taip stipriai, jos atsigavo gana greitai ir dabar (29,9 milijardo EUR 2013 m.) jau dvigubai lenkia savivaldybių išlaidas (14,2 milijardo EUR). Tačiau išlaidų dinamika naujosiose ES valstybės narėse yra kitokia nei ES senbuvėse.

8 paveikslas. ES naujų valstybių narių centrinės valdžios ir savivaldybių viešosios išlaidos kultūrai, palyginti su visomis atitinkamo valdžios lygio viešosiomis išlaidomis, 2004–2013 m. (2004 m. = 100 proc.)

Pastaba. Dėl statistinių duomenų trūkumo Slovakijos, Rumunijos ir Latvijos viešosios išlaidos kultūrai apskaičiuotos ne visais 2004–2013 m. laikotarpio metais

Šaltinis: pagal Eurostato duomenis apskaičiuavo ir grafiškai atvaizdavo Budapešto (kultūros) observatorija, 2015 m. liepos mėn. naujienlaiškis (www.budobs.org)

Viešasis finansavimas kultūrai 2004–2008 m. naujosiose (aštuoniose Vidurio ir Rytų Europos) ES valstybėse narėse reikšmingai augo dėl tuometinio spartaus ekonominio augimo teikiamų biudžetinės plėtros galimybių, ES finansinės paramos ir (kai kuriose valstybėse) dėl didėjančio fiskalinio deficito (skolinimosi). Tačiau dėl 2008 m. prasidėjusios finansų krizės viešųjų išlaidų kultūrai mažinimas buvo labiau dramatiškas nei Vakarų Europos ES valstybėse narėse. Tačiau nuo 2011–2012 m. centrinės valdžios išlaidos naujosiose valstybėse narėse kultūrai vėl auga, o senbuvėse – priešingai, toliau mažėja. Nors savivaldybių išlaidos kultūrai po krizės naujosiose valstybėse narėse taip pat atsigauja daug sparčiau nei Vakarų Europoje, jos tik 2013 m. pasiekė prieškrizinį lygį, o centrinės valdžios išlaidos vis dar liko mažesnės nei iki krizės.

Vakarų ES valstybių narių kultūros viešojo finansavimo tendencijos yra tokios pat kaip ir bendrosios 22 apžvelgtų ES valstybių narių dėl nepalyginamai didesnių viešųjų išlaidų (dėl išsivystymo skirtumų ir valstybių dydžių). 2013 m. aštuonios naujosios ES šalys narės viešosioms funkcijoms išleido 58 milijardus EUR, o vienuolika ES senbuvė iš Vakarų Europos – 720 milijardų EUR.

Apibendrinant pasakytina, kad Lietuvos viešosios išlaidos kultūrai tiek analizuojamu laikotarpiu, tiek per laikotarpį nuo narystės ES pradžios yra gana stabilios ir sudaro 0,6 proc. BVP. Šiuo požiūriu Lietuva yra ES vidutiniokė, panaši į kaimynę Lenkiją, bet visiškai nepanaši į ES28 lyderes Estiją ir Latviją. Nors viešosiose išlaidose kultūrai tenkanti dalis praktiškai nepakito, imant absoliučiais skaičiais po 2004 m. viešosios išlaidos kultūrai žymiai padidėjo (beveik padvigubėjo per ketverius metus iki 2008 m.), o po pasaulio finansų ir ekonomikos krizės sumažėjo ir 2014 m. dar nebuvo pasiekusios 2008 m. apimčių. Tuo svarbesnis yra ES paramos indėlis, kuris aptariamam laikotarpiu sudarė maždaug trečdalią viešųjų išlaidų kultūrai, o atskirose intervencijų srityse (nekilnojajam kultūros paveldui, elektroninėms kultūros paslaugoms ir kt. – toliau šioje ataskaitoje) ES parama

sudarė du trečdalius ar daugiau visų viešųjų išlaidų. Iš to darytinos dvi išvados. Kaip ir kitose viešosios politikos srityse, ES parama padėjo stabilizuoti išlaidų (investicijų) kritimą krizės metu ir iš karto po jos. Kita vertus, reikia matyti ir tai, kad priklausomybė nuo ES paramos yra didelė ir metas galvoti, kaip šią problemą reikės spręsti, kai pasibaigs ši ES finansinė perspektyva (2023 m.).

2.4 IŠVADOS APIE ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS INTERVENCIJŲ SUDERINAMUMĄ SU LIETUVOS KULTŪROS (SRIČIŲ) POLITIKOS TURINIU

Toliau pateikiamoje lentelėje yra apibendrinamas ES struktūrinės paramos suderinamumo laipsnis su Lietuvos kultūros (sričių) politikos turiniu. Detalesnė analizė pagal kiekvieną išsamiau analizuotą intervencijų sritį yra pateikiama trečioje šio vertinimo ataskaitos dalyje.

9 lentelė. ES struktūrinės paramos intervencijų suderinamumas su Lietuvos kultūros (sričių) politikos turiniu

Eil. Nr.	Kultūros ir meno sritis (arba intervencijos sritis)	Intervencijų suderinamumo su kultūros sričių politikos turiniu laipsnis	ES paramos svarba kultūros srities plėtrai 2007–2013 m.
1.	<i>Kultūros ir meno įstaigos (teatrai ir koncertinės įstaigos, bibliotekos, muziejai, archyvai):</i>		
1.1.	<i>Muziejai</i>	Iš dalies suderintos (ES intervencijos finansavo muziejų infrastruktūros atnaujinimą)	Vidutiniškai svarbi – ES parama sudarė 38 proc. visų muziejų modernizacijai skirtų lėšų
1.2.	<i>Bibliotekos*</i>	Visiškai suderintos	Mažai svarbi – ES parama sudarė 13 proc. visų bibliotekų infrastruktūros gerinimui skirtų lėšų
1.3.	<i>Teatrai ir koncertinės įstaigos</i>	Neįmanoma vertinti, nes vertinamu laikotarpiu nebuvo teatrų ir koncertinių įstaigų plėtros kryptis ir uždavinius apibrėžiančių politikos dokumentų	Mažai svarbi – ES parama sudarė 16 proc. visų teatrų ir koncertinių įstaigų infrastruktūros gerinimui skirtų lėšų
1.4.	<i>Kultūros centrai</i>	Iš dalies suderintos – tikslų lygiu suderinamumas aukštas, tačiau atrinktų projektų – žemas (tik 9 iš 38 dėl ES paramos renovuotų kultūros centrų taip pat buvo ir Kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 m. programos 63 renovuotųjų centrų sąrašė)	Svarbi – ES parama sudarė 63 proc. visų kultūros centrų modernizavimui skirtų lėšų (be valstybės investicijų programos). Tačiau dėl ES paramos 38 įgyvendinti projektai sudaro tik apie 5 proc. visos kultūros centrų infrastruktūros
2.	<i>Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkymas ir pritaikymas</i>	Visiškai suderintos, nors nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkymas ir pritaikymas (turizmo reikmėms) buvo tik vienos ES paramos priemonės tiesioginis tikslas (dėl jos paskirstyta apie 50 proc. nekilnojamajam paveldui tekusių lėšų)	Svarbi – ES parama sudarė 66 proc. visų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkymui ir pritaikymui skirtų viešųjų investicijų. Tačiau dėl ES paramos sutvarkyti 138 objektai sudaro tik apie 1 proc. visų Kultūros vertybių registre esančių nekilnojamojo kultūros paveldo objektų
3.	<i>Kultūros ir kūrybinės industrijos</i>	Visiškai suderintos, nors pernelyg bendros (laikotarpio pradžioje Lietuva stokojo operacionalizuotos KKI įgyvendinimo politikos)	Labai svarbi – ES parama sudarė 100 proc. visų kultūros ir kūrybinėms industrijoms skirtų lėšų
4.	<i>Elektroninės kultūros paslaugos</i>	Visiškai suderintos	Labai svarbi – ES parama sudarė 73 proc. visų elektroninėms kultūros paslaugoms skirtų lėšų
5.	<i>Kūrybiškumą</i>	Sunku užtikrintai vertinti – kūrybiškumą	Mažai svarbi – ES parama, apytikriai

<i>ugdantis švietimas</i>	ugdantis švietimas labiau akcentuojamas kultūros, o ne švietimo politikos dokumentuose, be to, tik bendruosiuose ir todėl mažai operacionalizuotas. ⁵⁸ ES parama buvo skiriama kaip paramos neformaliojo švietimo plėtotei dalis	vertinimu, sudarė tik apie 4 proc. visų neformaliojo švietimo plėtrai skirtų lėšų. ⁵⁹ Kita vertus, įgyvendinti ES paramos projektai buvo didelės apimties ir inovatyvūs
---------------------------	---	--

Pastabos: * tik infrastruktūra; Švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūros gerinimo, lietuviškosios tapatybės ir lituanistikos (kalbos) puoselėjimo bei kultūros politikos valdymo, kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimo ir darbo sąlygų gerinimo intervencijos sritys išsamiau analizuotos nebuvo ir todėl apibendrinančios išvados nėra pateikiamos.

Šaltinis: sudaryta ESTEP vertintojų.

⁵⁸ Susidaro įspūdis, kad kol kas ši kryptis yra eksperimentinėje stadijoje. Iš kitų ES valstybių patirties žinoma, kad be kūrybingumą ugdančių pokyčių formalus švietimo sistemoje sunku tikėtis šių ES remiamų (neformalaus švietimo) eksperimentinių priemonių sisteminio poveikio, net jei jų mastas (aprėptis) 2014–2020 m. laikotarpiu ir padidės, kaip planuojama.

⁵⁹ Valstybės kontrolė 2015 m. vasario 4 d. paskelbtoje valstybinio audito ataskaitoje Nr. VA-P-50-3-1 „Kaip organizuojamas neformalusis mokinių švietimas“ pažymi, kad apie neformalųjį švietimą Lietuvoje nėra patikimų duomenų – negalima tikėti net teiginiu, kad neformaliojo švietimo veiklose dalyvauja 29 proc. Lietuvos moksleivių (nes nėra skaičiuojami unikalūs moksleiviai). Ne visos neformaliojo švietimo veiklos yra kūrybiškumą ugdančios, tačiau, darant prielaidą, kad ES parama ir savivaldybių skiriamas finansavimas pasiskirstė panašiomis proporcijomis tarp kūrybiškumą ugdančių ir kitų veiklų, gauname, kad ES parama sudarė apie 4 proc. viso viešojo finansavimo (Valstybės kontrolės duomenimis, 2011–2013 m. ES parama neformaliajam švietimui sudarė 11 milijonų EUR, savivaldybių skirtas finansavimas – 257,1 milijono EUR, tėvų lėšos – 21,6 milijono EUR). Į šią sumą nėra skaičiuojamos formaliojo švietimo sistemos skiriamos lėšos neformaliajam švietimui (1,5 EUR/mok./mėn. arba 20,2 milijono EUR 2011–2013 m., taip pat darbo užmokestis mokytojams už 2 val. per savaitę neformaliojo švietimo veikloms).

3 KULTŪROS SEKTORIUJE FINANSUOTŲ PROJEKTŲ REZULTATŲ IR POVEIKIO ANALIZĖ PAGAL INTERVENCIJŲ SRITIS

3.1 ELEKTRONINĖS KULTŪROS PASLAUGOS

3.1.1 Elektroninių kultūros paslaugų intervencijos srities tikslų ir jų atitikimo kultūros politikos tikslams analizė

Elektroninių kultūros paslaugų intervencijų grupėje 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu buvo įgyvendinta 12 projektų pagal keturias ES struktūrinės paramos priemones. Vertinimo metu išanalizavus priemonių aprašymus, įgyvendintų projektų veiklas ir jų metu sukurtus produktus bei pasiektus rezultatus, galima išskirti du pagrindinius tikslus, kurių 2007–2013 m. laikotarpiu buvo siekiama elektroninių kultūros paslaugų intervencijų srityje:

- **1 tikslas:** suskaitmeninti ir į elektroninę erdvę perkelti Lietuvos kultūros paveldą, sukuriant interaktyvias jo naudojimo priemones.

Pagal priemonę Nr. VP2-3.1-IVPK-04-V „Lietuvos kultūra informacinėje visuomenėje“ buvo įgyvendinti 8 kultūros paveldo skaitmeninimui skirti projektai. Šia priemone buvo siekiama sukurti vertingą skaitmeninį turinį, perkelti į skaitmeninę formą unikalius ir vertingus kultūros paveldo objektus, meno ir literatūros kūrinius, informaciją apie svarbiausius istorijos ir visuomenės gyvenimo reiškinius ir teikti apie juos informaciją elektroninėje erdvėje. Analizuojamu laikotarpiu Lietuvos dailės muziejus įgyvendino vieną Lietuvos integralios muziejų informacinės sistemos (toliau – LIMIS) sukūrimui skirtą projektą. Jo įgyvendinimo metu buvo skaitmeninamos muziejų rinkiniuose saugomos kultūros vertybės. Panaudodamas ES struktūrinę paramą Lietuvos centrinis valstybės archyvas į virtualiąją erdvę perkėlė dalį archyve saugomo Lietuvos dokumentinio kino, parengė elektroninį turinį (dokumentinio kino filmų aprašus) ir sukūrė paslaugą „e-kinas“. Vilniaus universitetas įgyvendino Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos pristatymui ir populiarinimui skirtą projektą, kurio metu skaitmenino Vilniaus universiteto bibliotekos J. Lelevelio fonde saugomus žemėlapius ir kitus eksponatus. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos įgyvendinto projekto metu buvo suskaitmenintas su valstybingumo raida (Sąjūdžio istorija) susijęs kultūros paveldas, Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija sukūrė virtualią audiobiblioteką, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka į elektroninę erdvę perkėlė lietuvių literatūros klasikos kūrinius, o Lietuvos aklųjų biblioteka sukūrė virtualią aklųjų biblioteką.

2007–2013 m. programavimo laikotarpio metu kultūros paveldo skaitmeninimui skirti projektai atitiko ir tiesiogiai prisidėjo prie paveldo skaitmeninimo politikos tikslų siekimo. Kultūros paveldo objektų skaitmeninimo tikslai apibrėžti 2005 m. patvirtintoje *Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo koncepcijoje*, kurioje pagrindiniu tikslu įvardijama siekis „perkelti į skaitmeninę formą unikalius ir vertingus kultūros paveldo skaitmeninimo objektus ir informaciją apie juos“.⁶⁰ Ši koncepcija buvo išplėtotą į 2009 m. patvirtintą *Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategiją* ir strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2013 m. planą.⁶¹ Šioje strategijoje numatyta „skatinti atminties institucijose saugomų kultūros paveldo objektų skaitmeninimą, užtikrinti Lietuvos kultūros paveldo saugojimą, integravimą į virtualią kultūros paveldo erdvę ir sklaidą pasaulyje“ ir suformuluoti du strateginiai tikslai:

- kurti vientisą kultūros paveldo skaitmeninimo sistemą, užtikrinančią kultūros paveldo objektų saugojimą, prieigą ir integravimą į bendrą skaitmeninę Europos kultūros paveldo erdvę;
- skatinti Lietuvos kultūros paveldo objektų skaitmeninimą ir užtikrinti jų prieigą visuomenei.

⁶⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas Nr. 933 „Dėl Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo koncepcijos patvirtinimo“.

⁶¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 493 „Dėl Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijos patvirtinimo“.

ES struktūrinės paramos lėšomis 2007–2013 m. įgyvendintas „Lietuvos integralios muziejų informacinės sistemos LIMIS diegimas Lietuvos muziejuose“ projektas prisidėjo prie skaitmeninimo strategijos pirmojo tikslo, o kiti septyni prisidėjo prie antrojo tikslo įgyvendinimo.

- **2 tikslas:** kurti naujas arba į elektroninę erdvę perkelti jau egzistuojančias kultūros srities viešąsias ir administracines paslaugas.

Pagal priemonę Nr. VP2-3.1-IVPK-14-K „Pažangios elektroninės paslaugos“, kurios intervencijų tikslas buvo vartotojams aktualias ir naudingas viešąsias ir administracines paslaugas perkelti į elektroninę terpę, buvo įgyvendinti du projektai – projektas, skirtas Kultūros paveldo elektroninių paslaugų informacinės sistemos (toliau – KPEPIS) sukūrimui ir projektas elektroninėms bibliotekų paslaugoms sukurti. Dar vienas bibliotekų elektroninių paslaugų plėtrai skirtas projektas buvo įgyvendintas pagal priemonę Nr. VP2-3.1-IVPK-01-V „Elektroninės valdžios paslaugos“, kuria buvo siekiama kurti vartotojui patogias, lengvai pasiekiamas ir naudingas elektronines viešąsias paslaugas, taip užtikrinant, kad informacinės ir ryšių technologijos būtų veiksmingai naudojamos viešajam sektoriui modernizuoti. Priemone Nr. VP2-3.1-IVPK-06-V „Sąveikumas“ buvo siekiama sukurti informacinių ir ryšių technologijų panaudojimu pagrįstus sprendimus, skirtus užtikrinti efektyvų valstybės valdomų informacijos išteklių naudojimą ir duomenų mainus. Panaudojant šios priemonės lėšas buvo įgyvendintas vienas projektas, skirtas elektroninio archyvo infrastruktūrai sukurti.

2007–2013 m. Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo tarpinstituciniame veiklos plane siekiant tobulinti kultūros paveldo pažinimą, administravimą ir sklaidą buvo numatytas uždavinys: „Į elektroninę erdvę perkelti viešąsias ir administracines paslaugas, teikiamas kultūros paveldo srityje“.⁶² Prie uždavinio įgyvendinimo tiesiogiai prisidėjo ES struktūrinės paramos lėšomis Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos (toliau – KDP) įgyvendintas projektas, kurio metu buvo sukurta Kultūros paveldo elektroninių paslaugų informacinė sistema. Į šią sistemą perkeltos su paveldo apsauga susijusios viešojo administravimo paslaugos. Kituose kultūros politikos dokumentuose tikslai, sietini su elektroninių kultūros paslaugų plėtra, nebuvo suformuluoti.

Apibendrinant galima teigti, kad:

- Panaudojant 2007–2013 m. laikotarpio paramą **buvo siekiama dviejų tikslų:** a) suskaitmeninti ir į elektroninę erdvę perkelti Lietuvos kultūros paveldą bei b) kurti naujas arba į elektroninę erdvę perkelti jau egzistuojančias kultūros paslaugas.
- **ES struktūrinės paramos intervencijos visiškai sutapo su kultūros politikos tikslais,** nes pirmasis intervencijos tikslas įgyvendino Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijoje iškeltus tikslus, o antrasis tikslas prisidėjo prie Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo tarpinstituciniame veiklos plane nurodyto uždavinio pasiekimo.

3.1.2 Intervencijų elektroninėms kultūros paslaugoms kurti masto analizė

2007–2013 m. programavimo laikotarpiu įgyvendinta 12 projektų, skirtų kultūros paveldo skaitmeninimui ir elektroninių kultūros paslaugų plėtrai. 2016 m. gegužės 11 d. duomenimis jiems įgyvendinti buvo išmokėta 25,4 mln. EUR, iš kurių 21,6 mln. EUR buvo ES struktūrinės paramos lėšos. Didžioji dalis projektų (8 iš 12) buvo skirti Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimui. Šiems projektams įgyvendinti išmokėta 15,4 mln. EUR (iš jų 13,1 mln. EUR ES struktūrinė parama). Elektroninių kultūros paslaugų sukūrimui ir plėtrai skirtų 4 projektų įgyvendinimui išmokėta 10 mln. EUR, iš jų 8,5 mln. EUR sudarė ES struktūrinė parama.

⁶² Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2011 m. spalio 27 d. nutarimas Nr. 1269 „Dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“ (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 21 d. nutarimo Nr. 1402 redakcija).

10 lentelė. Elektroninių kultūros paslaugų intervencijų srities priemonių administraciniai ir finansiniai duomenys

Priemonės numeris ir kodas	Projektų skaičius	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	Iš jų ES struktūrinė parama, tūkst. EUR
VP2-3.1-IVPK-04-V „Lietuvos kultūra informacinėje visuomenėje“	8	15 359	13 055
VP2-3.1-IVPK-01-V „Elektroninės valdžios paslaugos“	1	3 259	2 771
VP2-3.1-IVPK-06-V „Sąveikumas“	1	3 399	2 889
VP2-3.1-IVPK-14-K „Pažangios elektroninės paslaugos“	2	3 334	2 834
Iš viso	12	25 351	21 549

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis.

Didžiąją dalį, t. y. 9 iš 12 intervencijų sričiai priskirtų projektų įgyvendino Kultūros ministerijai pavaldžios įstaigos arba nacionalinės įstaigos, kurių steigėjo funkcijas įgyvendina Kultūros ministerija. Pagal įgyvendinančios įstaigos (institucijos) tipą, 2007–2013 m. daugiausia projektų įgyvendino bibliotekos (11 lentelė), iš kurių 4 projektus įgyvendino Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka (toliau – LNB) ir vieną projektą – Lietuvos aklųjų biblioteka. LNB įgyvendintiems projektams išmokėta 9,4 mln. EUR, t. y. 37 proc. skaičiuojant nuo visos intervencijų grupei priskirtiems projektams išmokėtų lėšų sumos. Pažymėtina, kad bibliotekos daugiausia įgyvendino tiek kultūros paveldo skaitmeninimo, tiek ir elektroninių kultūros paslaugų plėtros projektų.

2009–2014 m. buvo įgyvendinami svarbiausi ir didžiausi Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo projektai. Per šį laikotarpį kultūros paveldo skaitmeninimo iniciatyvoms įgyvendinti buvo skirta 21,2 mln. EUR, iš kurių 15,4 mln. EUR (arba 73 proc.) buvo ES struktūrinė parama ir bendrojo finansavimo lėšos. Likusius 5,8 mln. EUR sudarė atminties institucijų steigėjų kultūros paveldo skaitmeninimo veiklų finansavimui skirtos lėšos ir įvairių projektų lėšos. Galima teigti, kad ES struktūrinė parama šiuo laikotarpiu buvo svarbiausias kultūros paveldo skaitmeninimo finansavimo šaltinis.

11 lentelė. Elektroninių kultūros paslaugų intervencijų srities projektų pasiskirstymas pagal projektą įgyvendinančios institucijos (įstaigos) tipą

Galutinės naudos gavėjo tipas	Kultūros paveldo skaitmeninimas	Elektroninių kultūros paslaugų plėtra	Iš viso
Biblioteka	3	2	5
Archyvas arba vyriausioji archyvaro tarnyba	1	1	2
Muziejus	1	0	1
Aukštoji mokykla (mokslo įstaiga)	1	0	1
Kultūros paveldo departamentas	0	1	1
Kita*	2	0	2

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis.

* Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija.

Apibendrinant galima teigti, kad:

- Elektroninių kultūros paslaugų srityje 12 projektų įgyvendinimui **išmokėta 15,4 mln. EUR**, iš jų – 13,1 mln. EUR ES struktūrinė parama.
- Daugiausia (8 iš 12) įgyvendinta kultūros paveldo skaitmeninimo ir su juo susijusių kultūros paslaugų kūrimo projektų. **2007–2013 m. ES struktūrinė parama buvo svarbiausias finansavimo šaltinis skaitmeninimo veikloms vykdyti ir sudarė 73 proc.**, skaičiuojant nuo visos per šį laikotarpį skaitmeninimo veikloms skirtos sumos.

3.1.3 Intervencijų elektroninėms kultūros paslaugoms kurti produktų ir pasiektų rezultatų analizė

Elektroninių kultūros paslaugų intervencijų sričiai SFMIS taikomi penki stebėsenos rodikliai, iš kurių trys – rezultato rodikliai (12 lentelė). Pažymėtina, kad atliekant vertinimą rezultato rodiklių reikšmės dar nebuvo pateiktos SFMIS, todėl neįmanoma jų analizuoti. Programuojant lėšas buvo numatyta suskaitmeninti 150 tūkst. Lietuvos atminties institucijose saugomų kultūros paveldo objektų. Šis siekis buvo gerokai viršytas rengiant konkrečius projektus, nes pasirašius sutartis 8 projektų vykdytojai įsipareigojo suskaitmeninti 259 tūkst. objektų. 2016 m. gegužės 11 d. duomenimis, projektų įgyvendinimo metu suskaitmeninta daugiau kaip 356 tūkst. kultūros paveldo objektų ir 38 proc. viršyta siektina rodiklio reikšmė. Įgyvendinant 12 kultūros sektoriui priskiriamų projektų buvo suplanuota sukurti arba atnaujinti 24 elektronines kultūros paslaugas, iš kurių 11 yra susijusių su kultūros paveldo skaitmeninimu ir sklaida. Remiantis IVPK pateiktais 2016 m. liepos mėnesio duomenimis, visos planuotos elektroninės kultūros paslaugos buvo sukurtos ir šiuo metu yra prieinamos vartotojams.

12 lentelė. Elektroninių kultūros paslaugų intervencijų sričiai skirti stebėsenos rodikliai ir jų reikšmės

Rodiklio pavadinimas	Rodiklio tipas	Rodiklio suplanuota reikšmė projektų sutartyse	Rodiklio faktinė reikšmė, vnt.	Dalis nuo suplanuotos, proc.
<i>Paremtos interaktyvios elektroninės viešosios paslaugos</i>	Produkto	24	24	100
<i>Paremtų projektų metu suskaitmeninti kultūros paveldo objektai</i>	Produkto	259 161	356 549	138
<i>Elektroninių paslaugų, suteiktų verslo subjektams ir gyventojams, skaičius po 2 metų nuo visų priemonės projektų įgyvendinimo</i>	Rezultato	450 000	–	–
<i>Sukurtų elektroninių paslaugų vartotojų dalis (iš visų atitinkamų paslaugų vartotojų) po 2 metų nuo atitinkamų elektroninių paslaugų sukūrimo</i>	Rezultato	–	–	–
<i>Sukurtų elektroninių paslaugų vartotojų, teigiamai vertinančių šias elektronines paslaugas, dalis (po 2 metų nuo atitinkamų elektroninių paslaugų sukūrimo)</i>	Rezultato	–	–	–

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

Pastebėtina, kad SFMIS naudojamo stebėsenos rodiklio „Paremtų projektų metu suskaitmeninti kultūros paveldo objektai“ duomenys nėra tikslūs, nes kaip vienas vienetas apskaitomos skirtingų rūšių ir apimčių suskaitmenintos kultūros vertybės. Pavyzdžiui, valandos trukmės dokumentinis kino filmas, dviejų puslapių brošiūra ar didelės apimties žemėlapis yra apskaitomi vienodai. Siekiant tikslesnės apskaitos visi skaitmeninami kultūros paveldo objektai turėtų būti išreikšti panaudojant palyginamą dydį, pavyzdžiui A4 formatą. Dėl paminėtos priežasties elektroninių kultūros paslaugų srityje neįmanoma nustatyti ir įvertinti, kaip efektyviai buvo panaudota ES struktūrinė parama.

2007–2013 m. 69 proc. kultūros paveldo objektų, skaičiuojant nuo visų projektų metu suskaitmenintų kultūros paveldo objektų skaičiaus, buvo suskaitmeninti įgyvendinant du projektus, t. y. LNB įgyvendintą projektą Nr. VP2-3.1-IVPK-04-V-01-001 „Virtualios elektroninio paveldo sistemos plėtra“ ir Vilniaus universiteto (toliau – VU) Nr. VP2-3.1-IVPK-04-V-01-006 „Virtuali istorinė Lietuva: LDK“. Pažymėtina, kad penkis kartus daugiau nei planuota suskaitmeninta paveldo objektų kuriant virtualią audiobiblioteką.

13 lentelė. Įgyvendintų projektų metu suskaitmenintų kultūros paveldo objektų skaičius

Projekto pavadinimas	Rodiklio suplanuota reikšmė projektų sutartyse	Rodiklio faktinė reikšmė	Dalis nuo suplanuotos, proc.
<i>Virtualios elektroninio paveldo sistemos plėtra</i>	78 585	125 268	159
<i>Virtuali istorinė Lietuva: LDK</i>	120 000	120 000	100
<i>Lietuvos integralios muziejų informacinės sistemos LIMIS diegimas Lietuvos muziejuose</i>	34 805	61 268	176
<i>Lietuvos radijo virtualios audiobibliotekos sukūrimas</i>	6 000	29 749	496
<i>Lietuvos valstybingumo istorinis paveldas elektroninėje erdvėje</i>	17 391	17 884	103
<i>Lietuvos dokumentinis kinas internete (e-kinas)</i>	1 000	1 000	100
<i>Virtuali aklyjų biblioteka (VAB)</i>	780	780	100
<i>Lietuvių literatūros klasikos kūrinių perkėlimas į elektroninę erdvę</i>	600	600	100
Iš viso:	259 161	356 549	148

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

Kultūros paveldo skaitmeninimo projektai pradėti įgyvendinti 2009 m., tačiau skaitmeninimo veiklos pradėtos vykdyti 2010 m. pirmoje pusėje. Didžioji dalis projektų buvo baigti įgyvendinti iki 2014 m. pabaigos. Per šį laikotarpį (2010–2014 m.) 7 institucijos⁶³ suskaitmenino 433 618 kultūros paveldo objektų (14 lentelė). Įgyvendinus ES struktūrinės paramos projektus buvo suskaitmeninta 356 549 paveldo objektai, o tai sudaro 82 proc., skaičiuojant nuo visų per tą laikotarpį suskaitmenintų kultūros paveldo objektų skaičiaus. ES paramos gavėjai deklaruoja, kad visi panaudojant ES struktūrinę paramą suskaitmeninti kultūros paveldo objektai yra prieinami viešose interneto prieigose (internetu svetainėse). 2014 m. pabaigoje 57 proc. viešai internete prieinamo suskaitmeninto kultūros paveldo sudarė 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos projektų metu suskaitmenintas paveldas. Likę 43 proc. buvo suskaitmeninti panaudojant 2004–2006 m. ES struktūrinę paramą, steigėjų skirtas lėšas bei įgyvendinus įvairių Lietuvos ir tarptautinių fondų projektus.

14 lentelė. Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo duomenys*

Rodiklio pavadinimas	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.
<i>Iš viso per metus suskaitmeninta kultūros paveldo objektų</i>	69 662	91 654	82 649	110 225	79 428	116 728
<i>Iš viso saugoma skaitmenintų kultūros paveldo objektų**</i>	337 091	550 494	634 426	716 966	817 073	777 314
<i>Institucijos informacinėje sistemoje (portale) viešai prieinami skaitmeninti objektai**</i>	52 389	476 661	514 370	628 198	621 253	719 525

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal Kultūros ministerijos duomenis.

* Lentelėje 2010–2014 m. pateikiami apibendrinti 7 institucijų duomenys (Lietuvos aklyjų biblioteka, Lietuvos dailės muziejus, Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba, Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, Vilniaus universitetas.), o 2015 m. duomenys iš Lietuvos aklyjų bibliotekos, Lietuvos dailės muziejaus, Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos, Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos ir Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybos.

** Kaupiamieji duomenys.

Apibendrinant galima teigti, kad:

- ES struktūrinė parama prisidėjo prie kultūros paslaugų apimties ir įvairovės padidėjimo, nes per 2007–2013 m. laikotarpį buvo **sukurtos 24 naujos elektroninės kultūros paslaugos**.
- Didžioji dalis rezultatų kultūros paveldo skaitmeninimo srityje buvo pasiekti panaudojus ES struktūrinę paramą – **suskaitmeninta 82 proc. paveldo objektų, skaičiuojant nuo visų per tą laikotarpį suskaitmenintų kultūros paveldo objektų skaičiaus**.

⁶³ Lietuvos aklyjų biblioteka, Lietuvos dailės muziejus, Lietuvos nacionalinis radijas ir televizija, Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba, Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija, Vilniaus universitetas.

- ES struktūrinė parama reikšmingai prisidėjo prie suskaitmeninto kultūros paveldo prieinamumo padidėjimo – 2014 m. iš **viešai internete prieinamo suskaitmeninto kultūros paveldo 57 proc. buvo suskaitmeninti panaudojant ES struktūrinę paramą.**

Atsižvelgiant į tai, kad 2007–2013 m. elektroninių kultūros paslaugų intervencijų srityje pagrindinis dėmesys buvo skirtas kultūros paveldo skaitmeninimui, toliau analizuojamas intervencijų poveikis būtent šioje srityje.

3.1.4 ES struktūrinės paramos poveikis elektroninių kultūros paslaugų intervencijų sričiai

ES struktūrinės paramos poveikiui elektroninių kultūros paslaugų srityje įvertinti buvo parengtos trijų projektų atvejo studijos (pateikiama ataskaitos prieduose) ir atlikta antrinių šaltinių analizė.⁶⁴ Apibendrinti analizės rezultatai pristatomi toliau.

Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo strateginiuose dokumentuose skaitmeninimo intervencijų stebėsenai yra numatyti tik produkto ir rezultato lygio rodikliai. Intervencijų sukurtam poveikiui matuoti skirtų rodiklių nėra nei *Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo koncepcijoje*,⁶⁵ nei *Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijoje*.⁶⁶ Dėl šios priežasties kiekybiškai įvertinti ES struktūrinės paramos poveikį Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimui yra sudėtinga. *Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijoje* (toliau – Kultūros paveldo skaitmeninimo strategija) pagrindiniu strateginiu tikslu išskiriama siekis „užtikrinti Lietuvos kultūros paveldo saugojimą, integravimą į virtualią kultūros paveldo erdvę ir sklaidą pasaulyje“.⁶⁷

Atsižvelgiant į pagrindinį strateginį tikslą, iš šiuo metu kaupiamų su Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimu susijusių duomenų tiksliausiai poveikio vertinimui tinka Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Susisiekimo ministerijos (toliau – IVPK) reguliariai atliekamos apklausos duomenys apie Lietuvos gyventojų naudojimąsi elektroninėmis paslaugomis, susijusiomis su skaitmeniniu Lietuvos kultūros paveldu (15 lentelė.)

15 lentelė. Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo vertinimo rodikliai

Rodiklio pavadinimas	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.
<i>Gyventojai, kurie naudojami su Lietuvos kultūros paveldu susijusiomis elektroninėmis paslaugomis, proc.</i>	3	7	5	7	5
<i>Skaitmeninto Lietuvos kultūros paveldo prieinamumas internete, proc.</i>	87	81	88	76	93

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Susisiekimo ministerijos ir Kultūros ministerijos duomenis.

Išaugęs susidomėjimas ir naudojimas suskaitmeninto kultūros paveldo pagrindu teikiamomis kultūros paslaugomis pastebimas 2012 m. Didžioji dalis (5 iš 8) ES struktūrinės paramos lėšomis įgyvendintų projektų buvo pradėti įgyvendinti 2008–2009 m., o dar du projektai – 2010 m. pradžioje. Paminėtų projektų tarpiniai rezultatai pristatyti visuomenei 2011–2012 m. Būtent nuo 2012 m. pastebimas reikšmingas gyventojų, kurie naudojami su Lietuvos kultūros paveldu susijusiomis elektroninėmis paslaugomis, dalies padidėjimas (4 proc. punktais, lyginant su 2011 m.). Atsižvelgiant į atliktų atvejo studijų metu išanalizuotus elektroninių kultūros paslaugų vartotojų srautų duomenis,

⁶⁴ Vertinimo metu atliktos projektų vykdytojų apklausos duomenys nebuvo panaudoti, nes nėra reprezentatyvūs – iš 8 skaitmeninimo projektų apklausos klausimyną užpildė tik vienas projekto vykdytojas.

⁶⁵ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. rugpjūčio 25 d. nutarimas Nr. 933 „Dėl Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo koncepcijos patvirtinimo“.

⁶⁶ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 493 „Dėl Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijos patvirtinimo“.

⁶⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 493 „Dėl Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijos patvirtinimo“.

galima teigti, kad padidėjusią gyventojų, kurie naudojami su Lietuvos kultūros paveldu susijusiomis elektroninėmis paslaugomis, dalį lėmė ES struktūrinės paramos investicijos.

Tikėtina, kad besinaudojančiųjų suskaitmenintu kultūros paveldu ir jam skirtomis paslaugomis yra daugiau. Perskaičiavus gyventojų, kurie naudojami su Lietuvos kultūros paveldu susijusiomis elektroninėmis paslaugomis, dalį į gyventojų skaičių gauname, kad 2011–2015 m. apie 802 tūkst. gyventojų pasinaudojo su kultūros paveldu susijusiomis paslaugomis. Tačiau vien tik interneto svetainėje www.epaveldas.lt per 2010–2015 m. apsilankė 1,131 tūkst. unikalių lankytojų ir naudojami šioje svetainėje teikiamomis paslaugomis.

ES struktūrinė parama turėjo reikšmingą poveikį teikiamų elektroninių kultūros paslaugų prieinamumui. Kultūros paveldo skaitmeninimo strategijoje elektroninių kultūros paslaugų prieinamumas matuojamas rodikliu „Skaitmeninto Lietuvos kultūros paveldo prieinamumas internete, proc.“. 2006 m. tik 34,5 proc. suskaitmenintų kultūros paveldo objektų buvo prieinami internete, o pagal 2009 m. sausio 1 d. duomenis šio rodiklio reikšmė siekė 42 proc.⁶⁸ Kaip jau minėta, didžioji dalis ES struktūrinės paramos projektų, skirtų kultūros paveldo skaitmeninimui, buvo įgyvendinami nuo 2009 m. iki 2014 m. pabaigos. Per šį laikotarpį 34 proc. punktais padidėjo skaitmeninto Lietuvos kultūros paveldo prieinamumas internete, iš kurių 31 proc. punktas buvo pasiektas panaudojant ES struktūrinę paramą.

Intervencijų į elektroninių kultūros paslaugų kūrimą srityje atliktų atvejo studijų (jos pristatomos ataskaitos prieduose) metu nustatyta, kad projektų vykdytojų kaupiami duomenys apie teikiamų kultūros paslaugų kokybę yra neišsamūs ir fragmentiški. Paslaugų atitikimas vartotojų poreikiams taip pat nebuvo tiriamas nei planuojant projektus, nei juos įgyvendinus. Remiantis atvejo studijų metu surinktais duomenimis apie elektroninių kultūros paslaugų kokybę, galima teigti, kad sukurtos elektroninės kultūros paslaugos vartotojų vertinamos labiau teigiamai, nei neigiamai.

Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimui 2007–2013 m. skirta ES struktūrinė parama turėjo teigiamą poveikį sprendžiant sisteminės skaitmeninimo problemas, kurios buvo iki 2007–2013 m. programavimo laikotarpio pradžios (2 paaiškinimas).

2 paaiškinimas. Kultūros paveldo skaitmeninimo situacijos iki 2010 m. apžvalga

- Skaitmeninimui ir skaitmeninto turinio saugojimui skirtos įrangos (infrastruktūros) stoka. Iki 2010 m. mažai įsigyta technologinės infrastruktūros, o jos įsigijimas nebuvo koordinuojamas.
- Nenuoseklus finansavimas, kuris neužtikrina tolygaus kultūros paveldo skaitmeninimo.
- Didelis fragmentiškumas ir nebendradarbiavimas 2010 m. pradžioje paveldo (Kultūros ministerijos valdymo srities) ir mokslinių duomenų skaitmeninimo erdvėje (Švietimo ir mokslo valdymo srities): tuomet buvo ne mažiau kaip 40–50 skirtingų įvairaus lygmens, skirtingos institucinės ir sektorinės priklausomybės veikiančių duomenų bazių ir informacinių sistemų. Šios duomenų bazės buvo kuriamos nebendradarbiaujant, neretai lėšas panaudojant neracionaliai (dubliuojant skaitmeninamą turinį), tarp šių bazių nebuvo sąveikumų.⁶⁹
- Kultūros paveldo objektai skaitmeninami neatsižvelgiant į vartotojų interesus, mažai dėmesio skiriama jų populiarinimui – paveldo objektų sklaida suvokiama kaip jų kaupimas ir pristatymas internete, nekuriant į tikslines auditorijas (grupes) orientuotų paslaugų.
- Skaitmeninimo projektus įgyvendinančios atminties institucijos naudoja skirtingus standartus, todėl buvo sunku integruoti suskaitmenintus objektus ir sukurtas paslaugas į bendrą virtualią kultūros paveldo informacinę erdvę tiek Lietuvoje, tiek Europoje.⁷⁰
- Kultūros paveldo skaitmeninimas buvo suvokiama tik kaip būdas apsaugoti fiziškai prastos būklės kultūros paveldą nuo sunykimo.⁷¹

⁶⁸ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 493 „Dėl Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijos patvirtinimo“.

⁶⁹ Rimvydas Laužikas, „Paveldo skaitmeninimas: nuo nacionalinio projekto iki tarptautinių tinklų“. Pranešimas konferencijoje „Vientisos kultūros paveldo skaitmeninimo erdvės kūrimas: nuo Pasvalio iki Europeanos“, Pasvalys, 2010 m. lapkričio 9 d.

⁷⁰ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. gegužės 20 d. nutarimas Nr. 493 „Dėl Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijos patvirtinimo“.

⁷¹ Rimvydas Laužikas, „Paveldo skaitmeninimas: nuo duomenų banko iki Second life.“ *Liaudies kultūra*, 143(2), 2012, 12-23.

- Nebuvo užtikrinama bendra (vieninga) paieška nutolusiose duomenų bazėse, nekoordinuojamas tarptautinis bendradarbiavimas.⁷² Nebuvo išplėtotą semantinė paieška, todėl skaitmeninto paveldo prieinamumas buvo ribotas. Veikla buvo dubliuojama, tad nepakankamai racionaliai panaudojamos lėšos ir žmogiškieji išteklių.

Galimybės panaudoti ES struktūrinę paramą paspartino Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimui skirtų strateginių dokumentų priėmimą – 2009 m. patvirtinta Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategija ir strategijos įgyvendinimo priemonių 2009–2013 m. planas. Priimtuose dokumentuose strateginiai tiksliai buvo susieti su finansavimu, t. y. patvirtinti strateginės vadybos sprendimai, kurie sudarė sąlygas nuosekliai kurti skaitmenintą turinį.

Elektroninių kultūros paslaugų plėtra priklauso nuo suskaitmenintų kultūros paveldo objektų turinio ir kiekio, skaitmeninių kopijų kokybės, paruoštų metaduomenų išsamumo. Panaudojant ES struktūrinę paramą buvo suskaitmeninta ir visuomenei per interneto portalus prieinamose duomenų bazėse paskelbta daugiau kaip 356 tūkst. įvairių temų (turinio) kultūros paveldo objektų. Panaudojant ES struktūrinę paramą suskaitmenintų kultūros paveldo objektų gausa sudaro palankias sąlygas plėtoti ir kurti naujas, į vartotojų poreikius orientuotas elektronines kultūros paslaugas.

Įgyvendinti skaitmeninimo projektai leido užmegzti ryšius tarp skirtingų istorinę atmintį saugančių institucijų ir vykdyti skaitmeninimo projektus remiantis bendra metodologija arba panaudojus įdiegtą vieną ontologiją besiremiantį CIDOC CRM metodu susieti skirtingose duomenų bazėse saugomus skaitmenintus kultūros paveldo objektus.

Buvo sukurta semantinė paieškos sistema, kuri sudarė geresnes sąlygas naudotis skaitmenintu kultūros paveldu ir susieti jį tarpusavyje. CIDOC CRM metodo ir semantinės paieškos sukūrimas dabartinio (2014–2020 m.) ES finansinės paramos laikotarpio metu turėtų palengvinti „vieno langelio“ principu grindžiamos skaitmeninto kultūros paveldo sistemos sukūrimą.

Pažymėtina, kad ES struktūrinė parama buvo pagrindinis finansavimo šaltinis įsigyti skaitmeninimui ir skaitmeninto turinio saugojimui reikalingą techniką, programinę įrangą ir sukurti reikalingą infrastruktūrą. Infrastruktūros sukūrimas leidžia tęsti skaitmeninimo veiklas pasibaigus projektų įgyvendinimui.

Sukurta infrastruktūra ir elektroninės kultūros paslaugos prisidėjo prie Lietuvos istorijos ir kultūros sklaidos visuomenėje. Sukurtas skaitmenintas turinys yra naudojamas švietimo ir mokslo procesuose – sukuriant išvestinius produktus (mokslinę produkciją), panaudojant bendrojo lavinimo mokyklose ir pan.

Apibendrinant analizę galima išskirti pagrindinius pokyčius kultūros paveldo skaitmeninimo srityje ir ES struktūrinės paramos indėlį į juos:

- Galimybės panaudoti **ES struktūrinę paramą** skaitmeninimo veikloms finansuoti **paspartino strateginių vadybos sprendimų** (strategijos ir priemonių plano) **priėmimą**.
- 2007–2013 m. ES paramos projektų metu suskaitmenintų kultūros paveldo objektų gausa (365 tūkst.) sudaro skaitmenintų duomenų bazę, kuri galėtų ir turėtų būti panaudota kuriant naujas elektronines kultūros paslaugas.
- Projektų **vykdytojų patirtis lėmė paveldo skaitmeninimo sampratos pokyčius** – laikotarpio pabaigoje paveldo skaitmeninimą pradėta suvokti ne tik kaip būdą apsaugoti paveldo objektus nuo sunykimo, bet ir kaip paveldo komunikacijos formą.
- 2007–2013 m. panaudojant **ES struktūrinę paramą buvo įgyvendinti svarbūs veiksmai** (CIDOC CRM metodas, semantinė paieška), **siekiant ateityje sukurti vieną skaitmeninto kultūros paveldo sistemą**.

⁷² Ingrida Vosyliūtė, Rimvydas Laužikas, „Kultūros paveldo ir lituanistinių mokslo duomenų skaitmeninimas Lietuvoje: 2011 metų situacija.“ *Informacijos mokslai*, 60, 2012, 96-115.

- ES struktūrinė parama reikšmingai prisidėjo prie padidėjusios (apie 4 proc. punktai) Lietuvos gyventojų dalies, kuri naudojasi su kultūros paveldu susijusiomis elektroninėmis paslaugomis.
- 2014 m., lyginant su 2009 m., skaitmeninto **Lietuvos kultūros paveldo prieinamumas** (į virtualią erdvę perkelta suskaitmeninto paveldo dalis nuo viso suskaitmeninto paveldo) **padidėjo** 34 proc. punktais, iš kurių **31 proc. pasiektas panaudojant ES struktūrinę paramą**.

3.2 KULTŪROS IR MENO ĮSTAIGŲ INFRASTRUKTŪRA

3.2.1 Intervencijos į kultūros ir meno įstaigų infrastruktūrą tikslų ir jų atitikimo kultūros politikos tikslams analizė

Praėjusios (2007–2013 m.) ES finansinės perspektyvos metu nebuvo atskiro prioriteto ar priemonės (finansuojamos veiklos), skirtos kultūros ir meno įstaigų infrastruktūrai gerinti – nebuvo sistemingai (suplanuotai laikotarpio pradžioje) siekiama modernizuoti kultūros ir meno įstaigų infrastruktūrą. 2007–2013 m. kultūros ir meno įstaigų infrastruktūros modernizavimo projektai buvo įgyvendinami fragmentiškai, t. y. panaudojant 11 veiksmų programų priemonių lėšas įgyvendinta ne mažiau kaip 160 projektų. 2007–2013 m. kultūros ir meno įstaigų infrastruktūrai modernizuoti skirtas intervencijas galima suskirstyti į tris grupes pagal ES paramos priemonių tikslus:

➤ *Turizmo infrastruktūros plėtra*

Panaudojant priemonių Nr. VP3-1.3-ŪM-01-V „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra“, Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“ ir Nr. VP3-1.3-ŪM-05-R „Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose“ lėšas buvo siekiama kiekybiškai padidinti ir kokybiškai pagerinti turizmo infrastruktūrą Lietuvoje. Kultūros ir meno įstaigos, patenkančios į turizmo infrastruktūros apibrėžimą, buvo modernizuojamos – tvarkomi pastatai, kuriuose įstaigos veikė, gerinamos ir sudaromos palankesnės sąlygos teikti kultūros ir meno paslaugas. Pažymėtina, kad dalies kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra buvo modernizuojama tvarkant nekilnojamojo kultūros paveldo objektus (40 iš 160 projektų).

➤ *Viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimas*

Pagal dvi priemones: priemonę Nr. VP3-3.4-ŪM-03-V „Viešosios paskirties pastatų renovavimas nacionaliniu lygiu“ ir priemonę Nr. VP3-3.4-ŪM-04-R „Viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygiu“ buvo siekiama sumažinti viešųjų pastatų energijos sąnaudas.

➤ *Kompleksinė tvarkyba tikslinėse teritorijose ir kaimo vietovėse*

2007–2013 m. pagal priemones: Nr. VP3-1.1-VRM-01-R „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“, Nr. VP3-1.1-VRM-02-R „Probleminių teritorijų plėtra“ ir Nr. VP3-1.2-VRM-01-R „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“ buvo įgyvendinami kompleksinės tvarkybos projektai, kurių metu buvo tvarkoma vienos ar daugiau įstaigų infrastruktūra ir aplinka. Projektų metu buvo tvarkoma regioninių kultūros ir meno įstaigų (muziejų, bibliotekų, kultūros centrų ir kitų įstaigų) infrastruktūra.

Šioms trims intervencijų grupėms nepriskirtos trys (3) priemonės. 2007–2013 m. keturi projektai, skirti dviejų Aplinkos ministerijai pavaldžių respublikinių muziejų infrastruktūros tvarkymui, buvo įgyvendinti pagal priemones Nr. VP3-1.4-AM-02-V „Biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsauga“ ir Nr. VP3-1.4-AM-08-V „Visuomenės informavimo apie aplinką sistemos sukūrimas ir plėtra“. Šių projektų metu buvo tvarkoma Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejaus ir Respublikinio Vaclovo Intos akmenų muziejaus infrastruktūra. Analizuojamu laikotarpiu pagal priemonę Nr. VP3-2.2-ŠMM-04-R „Universalių daugiaviečių centrų kaimo vietovėse steigimas“ įvairiose Lietuvos kaimiškose vietovėse buvo steigiami universalūs daugiaviečiai centrai. Steigiant šiuos centrus buvo siekiama spręsti nepakankamos švietimo ir socialinių paslaugų kokybės, pasiūlos ir prieinamumo kaimo vietovėse problemą.

2011 m. Kultūros ministras patvirtino *Regionų kultūros plėtros 2012–2020 metų programą*,⁷³ kurioje kultūros politikos tikslai siejami ne su atskiromis įstaigų grupėmis (bibliotekos, muziejai, kultūros centrai), bet su regionine kultūros paslaugų ir infrastruktūros plėtra. 2007–2013 m. laikotarpio ES struktūrinės paramos intervencijos prisidėjo prie šios programos pirmojo tikslo pasiekimo – „gerinti kultūrinės aplinkos ir paslaugų kokybę, prieinamumą regionuose, didinti jų patrauklumą vietos gyventojams, atvykstantiems svečiams ir turistams“. ES struktūrinės paramos lėšomis įgyvendintų projektų metu regionuose buvo modernizuotos kultūros ir meno įstaigos, taip prisidedant prie regioninių skirtumų mažinimo, kultūros paslaugų prieinamumo didinimo.

Nors kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra buvo modernizuojama siekiant skirtingų tikslų, tačiau skirtingų intervencijų metu sukurti produktai ir pasiekti rezultatai buvo panašūs. ES struktūrinės paramos lėšomis įgyvendintų projektų metu sukurti produktai ir rezultatai atitiko atskirų kultūros ir meno sričių (įstaigų grupių) politikos tikslus, susijusius su įstaigų infrastruktūros plėtra. Detalesnė analizė pateikta konkrečių kultūros ir meno įstaigų grupių poskyriuose.

Atskirai galima išskirti universaliuosius daugiavfunkčius centrus, kurių steigimas 2007–2013 m. buvo finansuojamas pagal priemonę Nr. VP3-2.2-ŠMM-04-R „Universalių daugiavfunkčių centrų kaimo vietovėse steigimas“. Kaimiškose vietovėse įgyvendinus 62 projektus, kuriems išmokėta 25,2 mln. EUR (iš jų 21,4 mln. EUR ES struktūrinė parama), buvo įsteigti 77 universalūs daugiavfunkčiai centrai. Per 6 mėn. po projektų įgyvendinimo sukurta infrastruktūra pasinaudojo daugiau kaip 28 tūkst. tiesioginių naudos gavėjų. Šiuose centruose teikiamos įvairios socialinės ir švietimo paslaugos, o kai kuriuose centruose taip pat ir kultūros paslaugos – organizuojami kultūros bei meno renginiai, veikia vietos bendruomenių kultūros ir meno kolektyvai. Vis dėlto pagrindinis priemonės tikslas buvo spręsti nepakankamos švietimo ir socialinių paslaugų kokybės, pasiūlos ir prieinamumo kaimo vietovėse problemas. Įsteigtuose universaliuose daugiavfunkčiuose centruose yra siekiama diegti ir plėtoti modernias švietimo ir socialines paslaugas, o kultūros paslaugos yra antrinis tikslas (netiesioginis poveikis). Pažymėtina, kad tik dalyje įsteigtų universalių daugiavfunkčių centrų yra sudarytos sąlygos organizuoti ir teikti kultūros paslaugas. Dėl išvardytų priežasčių šiame vertinime sukurta universalių daugiavfunkčių centrų infrastruktūra ir jos poveikis kultūrai detaliam nėra analizuojamas.

3.2.1 Intervencijos į kultūros ir meno įstaigų infrastruktūros kūrimą ir gerinimą masto analizė

Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūros modernizavimui ir plėtrai 2007–2013 m. buvo įgyvendinti 95 projektai (be universalių daugiavfunkčių centrų steigimo projektų). Daugiausia kultūros ir meno įstaigų infrastruktūros modernizavimo projektų (40 iš 95) įgyvendinta pagal Ūkio ministerijos administruotas turizmo priemones. Siekiant sumažinti viešųjų pastatų energijos sąnaudas buvo įgyvendinta 19 kultūros ir meno įstaigų infrastruktūros projektų. Dar 32 projektai 2007–2013 m. buvo įgyvendinti kompleksiskai tvarkant viešąją infrastruktūrą įvairiuose miestuose ir miesteliuose bei kaimo gyvenamosiose vietovėse. Dėl Aplinkos ministerijos administruojamų dviejų priemonių buvo finansuoti 4 projektai, kurių metu buvo modernizuojama (arba vykdomi pasiruošimo darbai) Aplinkos ministerijai pavaldžių dviejų respublikinių muziejų infrastruktūra. Per šį laikotarpį buvo įgyvendinti 38 projektai, kurių metu modernizuota kultūros ir meno įstaigų, veikiančių nekilnojamosiose kultūros paveldo objektuose, infrastruktūra (iš visų 95 infrastruktūros kūrimo ir gerinimo projektų). Didžioji dalis šių projektų (30 iš 38) buvo finansuoti pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamosios kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“.

⁷³ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2011 m. spalio 19 d. įsakymas Nr. IV-639 „Dėl regionų kultūros plėtros 2012–2020 metų programos patvirtinimo“.

16 lentelė. Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūros intervencijų srities priemonių administraciniai ir finansiniai duomenys*

Priemonės kodas	Intervencijų srities tikslas	Projektų skaičius	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	Iš jų ES struktūrinė parama, tūkst. EUR
VP3-1.1-VRM-01-R	Kompleksinės tvarkybos projektai	7	9 668	8 134
VP3-1.1-VRM-02-R	Kompleksinės tvarkybos projektai	1	909	772
VP3-1.2-VRM-01-R	Kompleksinės tvarkybos projektai	24	17 074	12 417
VP3-1.3-ŪM-01-V	Turizmo infrastruktūra	4	10 824	7 679
VP3-1.3-ŪM-02-V	Turizmo infrastruktūra	30	38 611	31 992
VP3-1.3-ŪM-05-R	Turizmo infrastruktūra	6	2 568	2 183
VP3-3.4-ŪM-03-V	Energinio efektyvumo didinimas	2	1 450	1 346
VP3-3.4-ŪM-04-R	Energinio efektyvumo didinimas	17	5 462	4 642
VP3-1.4-AM-02-V	Kita	2	3 765	3 200
VP3-1.4-AM-08-V	Kita	2	125	125
Iš viso:		95	90 455	72 490

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis.

* Į šią lentelę nėra įtraukti 62 projektai, įgyvendinti pagal priemonę Nr. VP3-2.2-ŠMM-04-R „Universalių daigafunkcių centrų kaimo vietovėse steigimas“. Šių projektų įgyvendinimui skirta 25 168 tūkst. EUR, iš jų 21 368 tūkst. EUR ES struktūrinė parama.

Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūrai modernizuoti 2007–2013 m. buvo išmokėta 90,4 mln. EUR, iš kurių 72,5 mln. EUR buvo ES struktūrinė parama. Daugiausia lėšų, t. y. 43 proc., išmokėta pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“.

17 lentelė. Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūros intervencijų srities projektų pasiskirstymas pagal galutinį naudos gavėjo tipą

Galutinio naudos gavėjo tipas	Projektų skaičius	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	Iš jų ES struktūrinė parama, tūkst. EUR
Muziejus / galerija*	48	53 207	44 463
Kultūros centras (namai)	38	28 486	21 494
Biblioteka	6	2 905	2 583
Teatras	3	5 858	3 950
Iš viso:	95	90 455	72 490

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis

* Įskaičiuojant Vilniaus universiteto įgyvendintą projektą, kurio metu buvo sutvarkyta Šv. Jonų bažnyčios varpinė ir pritaikyta Vilniaus universiteto muziejui.

Iš 2007–2013 m. laikotarpiu įgyvendintų kultūros ir meno įstaigų infrastruktūros modernizavimo projektų, pusė projektų buvo skirti modernizuoti ir plėtoti muziejų arba galerijų infrastruktūrą. Šiems projektams įgyvendinti išmokėta 61 proc. paramos lėšų, skaičiuojant nuo visos ES struktūrinės paramos lėšų sumos, skirtos kultūros ir meno įstaigų infrastruktūrai modernizuoti.

Toliau pateikiama atlikta detalesnė analizė pagal kultūros ir meno įstaigų tipą.

3.2.2 Muziejai

3.2.2.1 Politikos tikslų ir projektų tikslų atitikimas

2007–2013 m. muziejų politikos tikslai buvo apibrėžti Vyriausybės patvirtintoje *Muziejų modernizavimo 2007–2015 metų programoje*. Šioje programoje išskirti du tikslai: 1) sudaryti

muziejuose sąlygas tinkamai kaupti, saugoti, restauruoti, eksponuoti ir apsaugoti kultūros vertybes; 2) ugdyti visuomenės kūrybiškumą, kokybiškai atnaujinti muziejų veiklą. Siekiant šių tikslų buvo modernizuojama muziejų materialinė bazė, įsigyjami ir restauruojami turimi eksponatai, tobulinama muziejuose dirbančių darbuotojų kvalifikacija.⁷⁴ 2014 m. ESTEP atliktoje *Kultūros ir meno institucijų veiklos vertinimo ir valdymo modelio galimybių studijoje* nustatyta, kad vertinant muziejų infrastruktūrą (turimų resursų pakankamumą jiems pavestų funkcijų vykdymui) didžiausias poreikis yra lankytojų erdvių ir rinkinių saugyklų kapitaliniam remontui. Kapitalinis remontas yra reikalingas dėl patalpų ir įrangos nusidėvėjimo arba nepritaikymo reikiamoms funkcijoms vykdyti. Rinkinių saugyklų ploto stoką indikuoja muziejų sudarytos ilgalaikės nuomos sutartys nuomojantis papildomas patalpas muziejinių vertybių saugojimui.⁷⁵ 2007–2013 m. ES struktūrinės investicijos prisidėjo prie *Muziejų modernizavimo 2007–2015 metų programoje* išskirto pirmojo tikslo pasiekimo ir sprendė vieną iš svarbiausių su muziejų veikla susijusių infrastruktūros problemų.

3.2.2.2 Muziejų infrastruktūros modernizavimas ir plėtra (mastas)

2007–2015 m. Lietuvos muziejų modernizacija ir plėtra buvo vykdoma iš Muziejų modernizavimo 2007–2015 metų programos⁷⁶, ES struktūrinės paramos, Lietuvos tūkstantmečio programos ir Privatizavimo fondo lėšų. Paminėtina, kad dėl duomenų ribotumo negalėjo būti įvertintas savivaldybių indėlis į savivaldybių muziejų infrastruktūros modernizavimą. Iš viso muziejams iš šių šaltinių buvo išmokėta apie 118 mln. EUR⁷⁷, iš jų daugiausia iš ES lėšų – 44,463 mln. EUR (arba 38 proc. visų išmokėtų lėšų). Taigi kiti šaltiniai, o ne ES struktūrinė parama daugiau prisidėjo prie muziejų infrastruktūros modernizavimo.

Per 2007–2015 m. 33 muziejai įgyvendino 48 ES lėšomis finansuotus projektus, kurie buvo skirti muziejų infrastruktūrai modernizuoti. Daugiausia projektų, t. y. 4 projektus, įgyvendino Lietuvos dailės muziejus. Šių projektų metu buvo modernizuotas Palangos gintaro muziejus, įsteigtas Vytauto Kasiulio dailės muziejus, modernizuota Prano Domšaičio galerija. Po tris projektus įgyvendino Lietuvos jūrų muziejus, Kretingos muziejus ir Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejus. Panaudojant ES struktūrinę paramą Lietuvos jūrų muziejuje įsteigtas Delfinų terapijos centras. Šiam centrui įsteigti išmokėta 9,3 mln. EUR, t. y. 18 proc. visų muziejų infrastruktūros modernizavimui skirtų lėšų. Kretingos muziejaus veiklai pritaikyta Kretingos dvaro sodyba, kurios tvarkybos darbams išmokėta 2,9 mln. EUR. Panaudojant 3,9 mln. EUR buvo atnaujinta Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejaus ekspozicija, rekonstruotas muziejaus padalinys – Ventės rago ornitologijos stotis.

18 lentelė. 2007–2013 m. įgyvendintų muziejų projektų pasiskirstymas pagal steigėją

<i>Muziejų tipas pagal steigėją</i>	Projektus įgyvendinusių muziejų skaičius	Atitinkamo tipo muziejų skaičius Lietuvoje 2015 m.	Projektus įgyvendinusių muziejų dalis, nuo visų atitinkamo tipo muziejų, proc. ***	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	Iš jų ES struktūrinė parama, tūkst. EUR
<i>Nacionaliniai muziejai</i>	2	4	50	7 474	6 515
<i>Kultūros ministerijai pavaldūs respublikiniai muziejai</i>	4	12	33	15 273	11 950
<i>Kitoms ministerijoms pavaldūs respublikiniai muziejai</i>	3	3	100	4 926	4 361
<i>Savivaldybių muziejai</i>	21*	56	34	22 390	18 537
<i>Žinybiniai muziejai</i>	2**	22	5	2 870	2 870
<i>Nevalstybiniai muziejai</i>	1	7	14	273	230
Iš viso:	33	104	29	53 207	44 463

⁷⁴ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. kovo 14 d. nutarimas Nr. 275 „Dėl muziejų modernizavimo 2007–2015 metų programos patvirtinimo“.

⁷⁵ UAB „ESTEP Vilnius“, Kultūros ir meno institucijų veiklos vertinimo ir valdymo modelio galimybių studija. Galutinė ataskaita, 2014, 97–100.

⁷⁶ Muziejų modernizavimo 2007–2015 metų programa iš dalies buvo finansuota ir iš ES lėšų, tačiau atliekant finansinio masto analizę ES lėšos, skirtos šiai programai, buvo išimtos.

⁷⁷ ES struktūrinė parama – 44,5 mln., VIP lėšos – 31 mln., Lietuvos tūkstantmečio ir Privatizavimo fondo lėšos – 42 mln. EUR.

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis, Kultūros ministerijos duomenis.

* Įskaičiuoti du savivaldybių įsteigti muziejai, kurie Kultūros ministerijai neteikia duomenų apie vykdomą veiklą.

** Įskaičiuotas vienas žinybinis muziejus, kuris Kultūros ministerijai neteikia duomenų apie vykdomą veiklą.

*** Skaiciuojant paremtų muziejų dalį nuo visų muziejų, į skaičiavimus įtraukti tik tie muziejai, kurie Kultūros ministerijai teikia duomenis apie vykdomą veiklą.

2007–2013 m. daugiametės finansinės perspektyvos metu ES struktūrinės paramos lėšos buvo skirtos 33 muziejų infrastruktūros modernizavimui ir plėtrai. Trys iš šių muziejų (2 savivaldybių ir 1 žinybinis) apie savo veiklą duomenų Kultūros ministerijai neteikia. 2016 m. sausio mėn. Lietuvoje veikė 104 muziejai, iš kurių 29 proc. 2007–2013 m. laikotarpiu įgyvendino bent vieną muziejų modernizavimo projektą, finansuotą ES struktūrinės paramos lėšomis. 2007–2013 m. ES struktūrinė parama neturėjo įtakos muziejų skaičiaus pokyčiui, bet iš įgyvendintų projektų aprašymų matome, kad prisidėjo prie veikiančių muziejų ir kitų kultūros bei meno įstaigų muziejinei veiklai skirtų kelių struktūrinių padalinių (filialų) steigimo. Tačiau duomenys apie muziejų struktūrinių padalinių (filialų) skaičių nėra renkami, todėl įvertinti paramos poveikį struktūrinių padalinių skaičiaus pokyčiui nėra įmanoma.

3.2.2.3 Sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų analizė

ES lėšomis infrastruktūrą atnaujinę ir plėtoję muziejai taikė šiuos sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų rodiklius:

Produkto:

- Sukurtų naujų ar sutvarkytų esamų turistų traukos objektų skaičius.
- Įgyvendintų projektų skaičius.
- Saugomų teritorijų (valstybinių parkų ir rezervatų), kuriose įrengti lankytojų centrai ir (ar) vaizdo informacinės sistemos, skaičius.
- Regioninių ekonomikos augimo centrų integruotų urbanistinės plėtros projektų skaičius.
- Probleminių teritorijų kompleksinių plėtros projektų skaičius.
- Kaimo integruotos bendruomeninės ir viešosios infrastruktūros, susijusios su verslo sąlygų gerinimu ir užimtumo didinimu, plėtros projektų skaičius.
- Energijos taupymo požiūriu atnaujintų viešosios paskirties pastatų skaičius.

Rezultato:

- Pritrauktų turistų per dvejus metus po projekto įgyvendinimo skaičius.
- Pritrauktų turistų per trejus metus po projekto įgyvendinimo skaičius.

Muziejų modernizacijos projektai buvo įgyvendinami pagal 10 skirtingų VP priemonių. Siekiant susisteminti skirtingų priemonių renkamus panašius produkto rodiklius, visi rodikliai buvo sujungti į vieną bendrą rodiklį, kuris rodo pastatytų naujų arba sutvarkytų esamų unikalių statinių skaičių. Kai tam tikras projekto vykdytojas tame pačiame statinyje įgyvendino daugiau nei vieną projektą, rodiklis buvo apskaitytas tik vieną kartą.

Pagal šios intervencijos srities priemones iš viso buvo pastatyta naujų arba sutvarkyta esamų 60 unikalių muziejų statinių, kurie priklauso 33 muziejams ir galerijoms. Iš viso 2015 m. Lietuvoje buvo 616 muziejų pastatų, taigi iš ES lėšų buvo sutvarkyti 10 proc. Dešimt muziejų pasinaudodami šios intervencijos srities priemonėmis pastatė ar sutvarkė daugiau nei vieną savo statinį: Žemaitijos kaimo muziejus, kuris yra Žemaičių muziejaus „Alka“ filialas, – net 15, Kretingos muziejus – 4, Dionizo Poškos Baublių muziejus, kuris yra Šilalės Vlado Statkevičiaus muziejaus filialas, – 3, Lietuvos dailės muziejus – 3, Kauno miesto muziejus, Kauno Tado Ivanausko zoologijos muziejus (ir jo struktūrinis padalinys Ventės ornitologijos stotis), Jurbarko krašto muziejus, Trakų istorijos muziejus, Žemaičių dailės muziejus, Mažosios Lietuvos istorijos muziejus po 2 statinius.

Absoliuti dauguma (35 iš 48) muziejų modernizacijos projektų buvo įgyvendinti pagal Nr. VP3-1.3-ŪM-01-V „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra“, Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“ ir Nr. VP3-1.3-ŪM-05-R „Viešosios turizmo

infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose“ priemonės. Šiems projektams buvo renkamas papildomas turistų srautų rezultato rodiklis. Priklausomai nuo konkrečios turizmo priemonės, rodiklis turėjo būti pasiektas per 2 arba 3 metus po projekto įgyvendinimo.

19 lentelė. 2007–2015 m. muziejų ir galerijų modernizavimo projektų produktai ir rezultatai

	<i>Projektų skaičius</i>	<i>Muziejų įgyvendinusių projektų/us skaičius</i>	<i>Pritraukta turistų</i>	<i>Sutartyse numatytas tikslas</i>	<i>Faktinis rodiklio pasiekimas</i>	<i>Tikslo pasiekimas, proc.</i>
VP3-1.3-ŪM-01-V	4	2	Rodiklis rinktas 3 metus po projekto įgyvendinimo	1 590 493	412 966	26
VP3-1.3-ŪM-02-V	25	19	Rodiklis rinktas 3 metus po projekto įgyvendinimo	1 668 072	1 107 173	66
VP3-1.3-ŪM-05-R	6	6	Rodiklis rinktas 2 metus po projekto įgyvendinimo	56 871	73 177	130

Šaltinis: parengta autorių pagal 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

35 projektai buvo baigti įgyvendinti 2011–2015 m. laikotarpiu. 2016 m. gegužės mėnesio SFMIS duomenimis, pabaigus įgyvendinti projektus, juose apsilankė 1,6 mln. turistų (lankytojų). Per 2011–2015 m. visuose Lietuvos muziejuose bendras lankytojų skaičius buvo 16,3 mln. Taigi muziejuose, kurie įgyvendino ES lėšomis finansuotus projektus, apsilankė apie 10 proc. visų turistų (lankytojų). Manytina, kad ŪM turizmo priemonių rezultatų mastas kol kas yra santykinai mažas, nes 3 mln. turistų (lankytojų) srauto tikslas dar nėra pasiektas. Visgi atkreiptinas dėmesys, kad didžioji dalis muziejų projektus baigė įgyvendinti 2014 m. ir 2015 m., todėl surinkus visus duomenis (po 2 ar 3 metų po projektų įgyvendinimo) mastas bus didesnis.

5 muziejai ir Panevėžio galerija sutartyse įsipareigojo per 2 metus po projekto įgyvendinimo pritraukti beveik 57 tūkst. turistų. Iš viso buvo pritraukti 73 tūkst. turistų – tikslas buvo pasiektas 129 proc. Detalesnė projekto lygio analizė atskleidė, kad projektui nustatytą pritraukti turistų skaičių įgyvendino visi muziejai, o nepasiekė tik Panevėžio miesto dailės galerija. Panevėžio miesto dailės galerija dar nepasiekė sutartyje nustatyto tikslo, kadangi projektas buvo baigtas įgyvendinti tik 2015 m. spalio 30 d. Visgi atsižvelgiant, kad per 6 mėnesius tikslas buvo pasiektas tik 9 proc. apimtimi. Kita vertus, Žemaitijos kaimo muziejus viršijo sutartyje nustatytą tikslą net 13 kartų.

Pagal kitas dvi ŪM turizmo priemonės projektus įgyvendinę muziejai sutartyse yra įsipareigoję per 3 metus po projektų įgyvendinimo pritraukti 3,26 mln. turistų. Remiantis 2016 m. gegužės mėnesio SFMIS duomenimis, šis tikslas yra pasiektas 47 proc. Kita vertus, net 60 proc. projektų buvo baigti įgyvendinti po 2013 m. gegužės mėnesio, todėl šiems projektams dar yra laiko pasiekti nustatytą tikslą. Remiantis pastarųjų metų tendencijomis manytina, kad šis tikslas bus pasiektas. Ambicingiausias sutartyse numatytas tikslas yra Lietuvos jūrų muziejaus, kuris iš viso per 3 projektus įsipareigojo pritraukti 1,5 mln. lankytojų per 3 metus po projektų įgyvendinimo. Primintina, kad šiems projektams buvo išmokėta 18 proc. viso šios intervencijos srities finansavimo. 2016 m. gegužės mėnesio duomenimis, šis tikslas buvo pasiektas apie 20 proc. apimtimi.

3.2.2.4 Efektyvumo analizė

Siekiant įvertinti ES struktūrinės paramos panaudojimo efektyvumą įgyvendinant muziejų modernizacijos projektus buvo skaičiuotas santykinis rodiklis – „Vienam pritrauktam turistui (lankytojui) tenkančios investicijos, EUR“ (apie tai plačiau žr. 3.4.4 skyrelyje).

Analizuoti galėjome ne visus, o tik tuos projektus, kuriems buvo skaičiuojamos pritrauktų turistų per dvejus arba trejus metus po projekto įgyvendinimo skaičiaus rodiklio reikšmės ir tik tiems, kuriems šis laikotarpis yra jau pasibaigęs, o duomenys – pateikti. Tokių projektų buvo 17 (iš 33 ES paramą gavusių muziejų), o iš jų net 15 projektų buvo įgyvendinti muziejuose, kurie yra įsikūrę nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose (pastatuose). Iš nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos skyrelyje atliktos

efektyvumo analizės duomenų išrinkome ir šiame skyrelyje pateikiame šių 15 muziejų efektyvumo analizės duomenis.⁷⁸

20 lentelė. Muziejų modernizacijos projektų efektyvumo vertinimas

Projekto kodas	Projekto pavadinimas	Išmokėtas finansavimas, iš viso tūkst. EUR	Pritrauktų turistų (lankytojų) skaičius per 2 arba 3 metus po projekto įgyvendinimo	Turistų (lankytojų) skaičiaus laikotarpis, metais	Vidutiniškai vienam lankytojui pritraukti tenkančios ES investicijos
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-046	Kretingos dvaro sodybos paminklinių pastatų renovacija ir pritaikymas turizmui	1 428	409994	3	3,48
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-045	Rokiškio dvaro sodybos kumetyno Nr. 2 (G222K8P) pritaikymas turizmo reikmėms	386,3	87877	3	4,40
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-010	Respublikinio V. Into akmenų muziejaus plėtros projektas	169,1	36183	3	4,67
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-019	Vilniaus universiteto Architektūrinio ansamblio Varpinės tvarkomieji statybos darbai	1 368,3	145649	3	9,39
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-030	Bijotų dvaro sodybos – Baublių komplekso pritaikymas turizmui	981,1	66180	3	14,82
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-038	Palangos gintaro muziejaus reprezentacinių rūmų restauracija ir jų pritaikymas šiuolaikiniams kultūrinio turizmo poreikiams	814,3	37750	3	21,57
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-005	Jurbarko dvaro parko šiaurinės oficinios pritaikymas viešajai turizmo infrastruktūrai	590,9	19850	3	29,77
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-011	Renavo dvaro sodybos rūmų pritaikymas viešojo turizmo reikmėms	501,8	13976	3	35,90
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-042	Kompleksinis pastatų ansamblio, vadinamo Tauragės pilimi, sutvarkymas ir pritaikymas viešosioms kultūros bei turizmo reikmėms	817	15680	3	52,10
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-020	Medininkų pilies pritaikymas turizmo reikmėms	2 317,4	30754	3	75,35
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-023	Trakų pusiasalio pilies pritaikymas turizmo reikmėms	2 207,2	11237	3	196,42
VP3-1.3-ŪM-05-R-71-001	Jurbarko krašto muziejaus ekspozicijų įrengimas ir pritaikymas kultūrinio turizmo reikmėms	146,5	19129	2	7,66
VP3-1.3-ŪM-05-R-41-004	Vilkaviškio rajono Paežerių dvaro ledainės (sandėlio) pastato rekonstrukcija ir pritaikymas turizmui	293,3	19320	2	15,18
VP3-1.3-ŪM-05-R-81-003	Bukantės dvaro sodybos restauravimas ir pritaikymas turizmo reikmėms	519,9	15890	2	32,72
VP3-1.3-ŪM-05-R-61-001	Užvenčio muziejaus restauravimas ir jo pritaikymas kultūrinio turizmo reikmėms	274,9	1921	2	143,09

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. ir gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

Vienam pritrauktam turistui (lankytojui) tenkančios investicijos varijuoja nuo 3,48 EUR iki 196,42 EUR, t. y. mažiausia ir didžiausia vieno apsilankymo investicinė kaina skiriasi 56 kartus. Kaip matyti lentelėje, labiausiai išsiskiria Trakų pusiasalio pilies pritaikymo ir Užvenčio muziejaus restauravimo projektai. Trakų pusiasalio pilies pritaikymo projektui buvo išmokėta daugiau nei 2 mln. EUR ES struktūrinės paramos lėšų, tačiau buvo pritraukta tik apie 11 tūkst. turistų per 3 metus. Palyginti su Trakais, Užvenčio muziejaus restauravimo projektui buvo išmokėta santykinai nedidelė suma – beveik 275 tūkst. EUR, tačiau jame per 2 metus po projekto įgyvendinimo apsilankė mažiau nei 2000 turistų. Kita vertus, Kretingos dvaro muziejaus sodybos pastatų renovacijos projektui buvo išmokėta apie 1,4 mln. EUR ES struktūrinės paramos, tačiau per 3 metus po projekto įgyvendinimo jame apsilankė daug (per 400 tūkst.) lankytojų, todėl vieno lankytojo apsilankymo investicinė kaina buvo gana nedidelė – 3,48 EUR.

3.2.2.5 ES struktūrinės paramos poveikis muziejų infrastruktūros modernizacijai

ES struktūrinės paramos poveikis muziejų infrastruktūros atnaujinimui buvo vertinamas dviem lygiais: muziejų lygiu ir atvejo studijos lygiu. ES paramos poveikis muziejų lygiu buvo įvertintas per projektų vykdytojų apklausą, o atvejo studijos lygiu – atliekant Lietuvos jūrų muziejaus atvejo studiją.

Projektų vykdytojų apklausos klausimynas buvo išsiųstas visiems 33 muziejams ir galerijoms, kurie įgyvendino 48 ES projektus. Apklausą užpildė 46 proc. visų muziejų ir galerijų, todėl manytina, kad apklausos rezultatai yra reprezentatyvūs. Dauguma respondentų įvardijo, kad ES struktūrinė parama nebuvo pagrindinis finansavimo šaltinis įgyvendinant muziejaus modernizacijos projektą. Tik 27 proc.

⁷⁸ Detalesnė informacija apie skaičiavimo ir vertinimo metodiką yra pateikiama šios ataskaitos skyrelyje „Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektų efektyvumo vertinimas“.

respondentų nurodė, kad nuo 80 iki 100 proc. projekto išlaidų buvo padengta ES struktūrinės paramos lėšomis. Todėl kiti šaltiniai būtų svarbesni vertinant visuminį viešaisiais finansais remiamų projektų poveikį muziejams.

3.2.2.5.1 ES struktūrinės paramos poveikis muziejų teikiamų paslaugų apimčiai

ES struktūrinės paramos poveikis muziejų teikiamų paslaugų apimčiai buvo matuojamas apklausiant muziejų atstovus apie lankytojų srautus prieš ir po projekto įgyvendinimo. Visi respondentai įvardijo, kad po projekto įgyvendinimo muziejų lankytojų srautas „padidėjo“, iš jų 33 proc. teigė, kad „labai padidėjo“. Šie atsakymai nesiskiria tarp projektų, įgyvendintų daugiausia ES lėšomis, ir tarp tų, kuriems kiti šaltiniai buvo svarbesni. Tai rodo, kad ne tik ES struktūrinė parama, bet taip pat ir kiti finansavimo šaltiniai (VIP lėšos, muziejų uždirbtos pajamos, steigėjų dotacijos) prisidėjo prie lankytojų srautų didėjimo.

Daugiausia respondentų (80 proc.) nurodė, kad po projekto įgyvendinimo „atnaujintos arba išplėtos patalpos“ labiausiai prisidėjo prie lankytojų srautų didėjimo. 73 proc. nurodė, kad prie to prisidėjo ir atnaujinta materialinė bazė (įrengimai, priemonės ir pan.). Šiek tiek mažiau respondentų nurodė, kad pagerėjęs teikiamų paslaugų prieinamumas taip pat paskatino lankytojų augimą. Įgyvendinti ES struktūrinės paramos projektai tiesiogiai darė poveikį visiems šiems lankytojų srautą skatinantiems veiksniams, taigi darytina išvada, kad ES struktūrinė parama teigiamai veikė muziejų teikiamų kultūros paslaugų apimtį.

Detali Lietuvos jūrų muziejaus atvejo studija taip pat patvirtina, kad įgyvendinus ES lėšomis finansuotą projektą muziejuje stipriai išaugo teikiamų paslaugų apimtis. Muziejuje per 2014–2015 m., t. y. per dvejus metus nuo projektų pagrindinių veiklų įgyvendinimo, buvo suteikta didžioji dalis visų 2007–2015 m. lankytojams suteiktų paslaugų. Atidarius atnaujintą ir išplėstą delfinariumą 2014 m., lyginant su 2013 m., muziejų aplankė 285 tūkst. lankytojų daugiau. Be to, per 2014–2015 m. muziejaus organizuojamuose edukaciniuose užsiėmimuose dalyvavo daugiau kaip 49 tūkst. dalyvių, o tai sudaro 47 proc., skaičiuojant nuo visų edukacinių užsiėmimų dalyvių skaičiaus per 2007–2015 m. Taigi Lietuvos jūrų muziejaus atvejo studijos rezultatai sutampa su projektų vykdytojų apklausos rezultatais, todėl galima teigti, kad ES struktūrinė parama padidino muziejų teikiamų paslaugų apimtį.

3.2.2.5.2 ES struktūrinės paramos poveikis muziejų teikiamų paslaugų kokybei

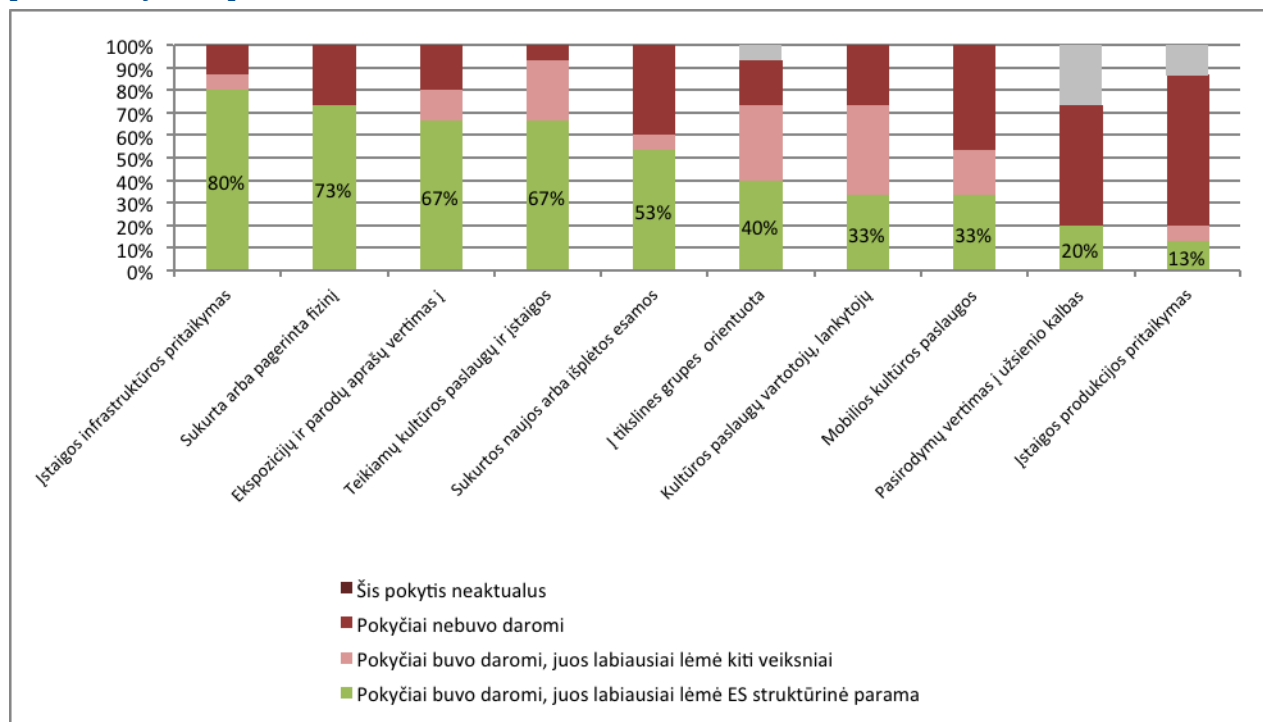
ES struktūrinės paramos poveikis muziejų teikiamų paslaugų kokybei buvo vertinamas apklausiant muziejų projektų vykdytojus apie jų steigėjų (savivaldybių, kultūros ministerijos, kitų ministerijų) ir jų lankytojų nuomonę apie muziejaus teikiamų paslaugų kokybę ir projektų vykdytojų pačių įsivertinimą, kaip pasikeitė paslaugų kokybė po projekto įgyvendinimo.

Visi projektų vykdytojai nurodė, kad tiek lankytojai, tiek steigėjai gerai arba labai gerai vertina jų paslaugų kokybę. Tačiau pastebėtina, kad šiek tiek daugiau respondentų įvardijo, kad steigėjai labai gerai vertina jų paslaugų kokybę, palyginus su lankytojais. Tai gali reikšti, kad muziejų steigėjai iš muziejų veiklos tikisi ko kito, nei lankytojai. 73 proc. respondentų teigė, kad lyginant su kitais atitinkamo tipo muziejais jie savo paslaugas vertina kaip labiau kokybiškas, palyginti su atitinkamo tipo vidurkiu. Tai irgi rodytų ES lėšomis modernizuotų muziejų teikiamas kokybiškesnes kultūros paslaugas. Nepriklausomai nuo ES lėšų indėlio į muziejų modernizaciją, visų apklausoje dalyvavusių muziejų atstovai nurodė, kad po projekto įgyvendinimo jų teikiamų paslaugų kokybė pagerėjo, iš jų 40 proc. teigė, kad žymiai pagerėjo. Iš dalies ši išvada patvirtinama ir Lietuvos jūrų muziejaus atvejo studijoje.

3.2.2.5.3 ES struktūrinės paramos poveikis muziejų teikiamų paslaugų prieinamumui

ES struktūrinės paramos poveikis muziejų teikiamų paslaugų prieinamumui buvo vertinimas analizuojant projektų vykdytojų nuomonę apie projektų poveikį įvairiems veiksniams, skatinantiems teikiamų paslaugų prieinamumą. Daugiau nei pusė respondentų išskyrė penkis veiksnius, kurie labiausiai prisidėjo prie teikiamų paslaugų prieinamumo skatinimo (9 paveikslas). Daugiausia ES struktūrinė parama prisidėjo prie įstaigos infrastruktūros pritaikymo žmonėms su negalia. Taip pat buvo sukurta arba modernizuota fizinį pasiekiamumą gerinanti infrastruktūra, išversti ekspozicijų ir parodų aprašai į užsienio kalbas, užtikrintos gido ir audiogido paslaugos užsienio kalbomis, pagerintas muziejų teikiamų paslaugų viešinimas, sukurtos naujos arba išplėtos esamos elektroninės kultūros paslaugos.

9 paveikslas. Muziejų teikiamų kultūros paslaugų prieinamumui įtaką darančių veiksnių pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta ESTEP remiantis projektų įgyvendintojų apklausos duomenimis.

Atlikus Lietuvos jūrų muziejaus atvejo studiją taip pat buvo nustatytas teigiamas ES struktūrinės paramos poveikis kultūros paslaugų prieinamumui. Teigiamą poveikį prieinamumui lėmė išplėsta ir modernizuota infrastruktūra, kuri pritaikyta asmenims su negalia: įrengtos automobilių stovėjimo vietos arti pastato, visuose peraukštėjimuose įrengti pandusai, o pastato viduje sumontuotas liftas, pritaikytas žmonėms su negalia. Taip pat prieinamumas padidėjo dėl įkurtame Delfinų terapijos centre teikiamų paslaugų įvairovės ir dėl sudarytų galimybių didinti teikiamų paslaugų apimtį (fizinį prieinamumą). Taigi daroma išvada, kad daugiausia ES struktūrinė parama prisidėjo prie muziejų teikiamų paslaugų prieinamumo gerinimo per infrastruktūros pritaikymą žmonėms su negalia ir pagerintą fizinį muziejų pasiekiamumą.

3.2.2.5.4 ES struktūrinės paramos poveikis muziejų teikiamų paslaugų įvairovei

ES struktūrinės paramos poveikis muziejų teikiamų paslaugų įvairovei buvo vertinamas pagal muziejų atstovų atsakymus apie teikiamų kultūros paslaugų įvairovės pasikeitimą po projekto įgyvendinimo. Visi respondentai įvardijo, kad baigus įgyvendinti ES struktūrinės paramos projektą jų teikiamų

kultūros paslaugų įvairovė pagerėjo, iš jų 27 proc., kad „labai pagerėjo“. Dauguma (apie 41,3 proc.) respondentų nurodė, kad po projekto įgyvendinimo buvo reikšmingai pagerintos elektroninės kultūros paslaugos, tiesiogiai įstaigoje teikiamos kultūros paslaugos, renginių, festivalių ir švenčių organizavimo paslaugos, taip pat edukaciniai užsiėmimai. Šiek tiek mažiau (apie 30 proc.) respondentų nurodė, kad buvo sukurtos naujos kultūros paslaugos. Taigi ES struktūrinė parama turėjo poveikį teikiamų paslaugų įvairovei, bet dažniausiai įvairovė buvo skatinama per esamų kultūros paslaugų tobulinimą, o ne naujų kūrimą.

Lietuvos jūrų muziejaus atvejo studija taip pat patvirtina, kad ES struktūrinė parama darė teigiamą poveikį muziejaus teikiamų paslaugų įvairovei. Baigus įgyvendinti Lietuvos jūrų muziejaus projektus, buvo sukurta nauja paslauga – bendravimas su delfiniais. Ši paslauga iki projektų įgyvendinimo nebuvo teikiama. Taip pat modernizavus muziejaus infrastruktūrą sudarytos sąlygos vėl įrengti restoraną, iš kurio galima stebėti delfinariumo baseiną.

3.2.3 Kultūros centrai

3.2.3.1 Politikos tikslų ir projektų tikslų atitikimas

2006 m. Vyriausybė patvirtino *Kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programą*, kurios tikslas buvo sudaryti tinkamas sąlygas savivaldybių kultūros centrų veiklai, gerinti darbuotojų darbo sąlygas ir mažinti pastatų eksploataavimo išlaidas. Siekiant šio tikslo buvo planuojama rekonstruoti ir / arba kapitališkai suremontuoti savivaldybių kultūros centrų pastatus ir atnaujinti savivaldybių kultūros centrų materialinę bazę (baldus, inventorių, apšvietimo, garso ir scenos įrangą).⁷⁹ 2012 m. atlikto vertinimo metu buvo nustatyta, kad beveik pusės kultūros centrų infrastruktūros būklė galima įvardyti kaip prastą arba labai prastą, dar apie ketvirtadalio kultūros centrų infrastruktūros būklė yra patenkinama ir tik apie ketvirtadalio kultūros centrų ir jų padalinių infrastruktūra yra geros arba labai geros būklės.⁸⁰

21 lentelė. 2007–2013 m. įgyvendintų kultūros centrų projektų pasiskirstymas pagal priemones

<i>Priemonės numeris ir pavadinimas</i>	<i>Projektų skaičius</i>	<i>Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR</i>	<i>Iš jų ES struktūrinė parama, tūkst. EUR</i>
<i>VP3-1.1-VRM-01-R „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“</i>	3	5 987	5 005
<i>VP3-1.2-VRM-01-R „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“</i>	22	15 796	11 330
<i>VP3-1.3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“</i>	3	3 825	2 713
<i>VP3-3.4-ŪM-04-R „Viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygiu“</i>	10	2 878	2 446
<i>Iš viso</i>	38	28 486	21 494

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis.

2007–2013 m. kultūros centrų modernizavimo projektai buvo įgyvendinami pagal 4 Sanglaudos skatinimo VP priemones (21 lentelė). Dauguma projektų buvo įgyvendinti pagal teritorines Vidaus reikalų ministerijos administruotas priemones, kurios buvo skirtos tikslinėms teritorijoms (7 regioniniams centrams ir kaimo vietovėms iki 3 tūkst. gyventojų). Todėl tik 9 iš 63 į *Kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programą* įtraukti kultūros centrai ar jų filialai buvo rekonstruoti ar kapitališkai suremontuoti panaudojant ES struktūrinę paramą. Vertinant bendrai, 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšomis įgyvendinti projektai prisidėjo prie pagrindinio *Kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programos* tikslo įgyvendinimo. Tačiau absoliuti dauguma projektų buvo skirti kitiems, ne į *Kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programą* įrašytiems kultūros centrams.

3.2.3.2 Kultūros centrų infrastruktūros modernizavimas ir plėtra

Analizuojamu laikotarpiu buvo įgyvendinti 38 kultūros centrų infrastruktūros modernizavimo projektai, kurių metu buvo modernizuota 37 kultūros centrų, jų padalinių ir kitų darinių infrastruktūra. Šiems projektams įgyvendinti išmokėta 28,5 mln. EUR, t. y. 31,5 proc. paramos lėšų, skaičiuojant nuo visos ES struktūrinės paramos lėšų sumos, skirtos kultūros ir meno įstaigų infrastruktūros modernizavimui. Paminėtina, kad papildomai 16,4 mln. EUR 2007–2015 m. kultūros

⁷⁹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2006 m. rugpjūčio 4 d. nutarimas Nr. 785 „Dėl kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programos patvirtinimo“.

⁸⁰ UAB „BGI Consulting“ ir VšĮ „Kultur“, *Kultūros ir kūrybinių paslaugų savivaldybių kultūros įstaigose tyrimas. Galutinė ataskaita*. Galutinė vertinimo ataskaita, 2012, 16–19.

centrų ilgalaikiam materialiajam turtui rekonstruoti ir įsigyti skyrė kultūros centrų steigėjai (savivaldybės).⁸¹ Tačiau Valstybės investicijų programoje kultūros centrų modernizavimui skirtų lėšų sumos nustatyti nepavyko, todėl ES struktūrinės paramos mastas, lyginant su kitais šaltiniais, negalėjo būti įvertintas.

3.2.3.3 Sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų analizė

Kultūros centruose sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų stebėsenai skirti 5 produkto ir vienas rezultato rodiklis, rodantis po projekto į kultūros centrą pritrauktų turistų skaičių. Analogiškai, kaip muziejų atveju, visi produkto rodikliai buvo susisteminti ir sujungti į vieną bendrą produkto rodiklį, kuris rodo pastatytų naujų arba sutvarkytų esamų unikalių statinių skaičių.

22 lentelė. 2007–2015 m. kultūros centrų modernizavimo projektų produktai ir rezultatai

Pastatyti nauji arba sutvarkyti esami unikalūs statiniai	Pritraukta turistų per 3 metus po projekto įgyvendinimo		
	Sutartyse numatytas tikslas	Faktinis pasiekimas	Tikslo pasiekimas, proc.
38	56 000	76 492	137

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis.

2015 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 726 kultūros centrai, jų padaliniai ir kiti dariniai.⁸² ES struktūrinės paramos lėšomis buvo modernizuota apie 5 proc. kultūros centrų infrastruktūros, skaičiuojant nuo visų 2015 m. Lietuvoje veikusių kultūros centrų, jų padalinių ir kitų darinių. Per 2007–2015 m. panaudojant įvairių šaltinių lėšas buvo naujai pastatyti, baigti rekonstruoti arba kapitališkai suremontuoti 557 kultūros centrų pastatai.⁸³ Per šį laikotarpį panaudojant ES struktūrinę paramą buvo modernizuoti ir kultūros centrų veiklai pritaikyti 38 unikalūs pastatai, t. y. 7 proc., skaičiuojant nuo visų per šį laikotarpį modernizuotų kultūros centrų pastatų. Visi ES paramą gavę kultūros centrai arba jų filialai įgyvendino po vieną kultūros centro (pastato) modernizavimo projektą, išskyrus Vilkaviškio rajono Suvalkijos (Sūduvos) kultūros centrą, kuris įgyvendino du projektus ir sutvarkė du unikalius Paežerių dvaro rūmų pastatus, kuriuose yra įsikūręs kultūros centras. Visi sutartyse numatyti produkto rodiklių tikslai buvo įgyvendinti 100 proc. 2015 m. Lietuvos liaudies kultūros centro duomenimis dar 241 pastatui šiuo metu yra reikalinga rekonstrukcija arba kapitalinis remontas. Taigi ES paramos lėšų poreikis kultūros centrų modernizacijai išlieka ir 2014–2020 m. laikotarpiu.

Per trejus metus po projekto įgyvendinimo pritrauktų turistų (lankytojų) skaičius kaip rezultato rodiklis buvo renkamas tik pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“ įgyvendintiems projektams. Tokių projektų buvo tik trys. Iš jų du projektus įgyvendino Vilkaviškio rajono Suvalkijos (Sūduvos) kultūros centras. Vieną projektą įgyvendino Liškiavos vienuolyno ansamblio pastatuose įsikūręs Liškiavos kultūros centras. Projektų sutartyse jie yra įsipareigoję per 3 metus pritraukti 44 tūkst. (Suvalkijos (Sūduvos) kultūros centras) ir 12 tūkst. (Liškiavos kultūros centras) turistų. Suvalkijos kultūros centras numatytą tikslą jau įgyvendino (nepaisant to, kad vienas iš projektų buvo įgyvendintas tik 2015 m. rugsėjo 30 d.), o Liškiavos kultūros centras šį tikslą viršijo beveik tris kartus.

3.2.3.4 ES struktūrinės paramos kultūros centrų modernizacijai efektyvumo analizė

Atliekant kultūros centrų modernizacijai 2007–2013 m. skirtos ES struktūrinės paramos efektyvumo analizę, buvo susidurta su duomenų ribotumo problema. Sistemiškai kultūros centrų ir jų filialų lygiu duomenys apie jų veiklą ir gautą finansavimą buvo pradėti rinkti tik 2013 m., todėl analizėje galėjo būti naudoti tik 2013 m., 2014 m. ir 2015 m. duomenys. Atsižvelgiant į tai, kad ES investicijos į kultūros centrų infrastruktūrą yra ilgalaikės, skaičiuojant ES lėšų indėlį į konkretų kultūros centrą ar

⁸¹ Lietuvos liaudies kultūros centro duomenys.

⁸² Lietuvos liaudies kultūros centras, „Kultūros centrų, jų padalinių ir kitų darinių tinklas 2015 m.“, Vilnius. <<http://www.llkc.lt/index.php?1673613442>> [Žiūrėta 2016 04 21].

⁸³ Lietuvos liaudies kultūros centras, „Kultūros centrų, jų padalinių ir kitų darinių pastatai.“ Ataskaitos 2007–2015 m., Vilnius. <<http://www.llkc.lt/index.php?1673613442>> [Žiūrėta 2016 04 21].

jo filialą, buvo atsižvelgta į projekto įgyvendinimo pabaigos datą. Jeigu projektas buvo užbaigtas 2015 m., skaičiuojant kultūros centro veiklos efektyvumą ES lėšos nebuvo įtrauktos, jei 2014 m. – buvo įtraukta 1/8 ES lėšomis finansuoto projekto vertės dalis, jei 2013 m. – 2/8, jei 2012 m. ar anksčiau – 3/8. Toks ES lėšų dalies priskyrimas buvo pasirinktas atsižvelgiant į ilgalaikio turto nusidėvėjimo ar amortizacijos normatyvus.⁸⁴

Kultūros centrų efektyvumas buvo matuotas naudojant šį išvestinį santykinį rodiklį – viešosios išlaidos (įskaitant kapitalines investicijas) vienam lankytojui, EUR. Šis išvestinis rodiklis buvo apskaičiuotas sudedant ES lėšas (arba jų dalį), steigėjo (savivaldybės) skirtas metines lėšas kultūros centro veiklai, pagal viešosios apskaitos standartą diskontuotą dalį steigėjo skirtų metinių lėšų infrastruktūrai atnaujinti ir kitas viešąsias investicijas kultūros centrų veiklai.⁸⁵ Iš šių lėšų atėmus pačių kultūros centrų gautas pajamas už teikiamas paslaugas ir iš privačių rėmėjų pritrauktas lėšas bei gautą skaičių padalijus iš kultūros centro lankytojų skaičiaus per trejus metus (2013 m., 2014 m., 2015 m.).

23 lentelė. Kultūros centrų viešosios išlaidos (įskaitant kapitalines investicijas) vienam lankytojui, EUR.

Priemonės Nr.	Priemonės pavadinimas	Projektų skaičius	Variacija (min, max)	Vidurkis	Mediana
VP3-1.1-VRM-01-R	Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra	3	3,8–8,8	6,4	6,7
VP3-1.2-VRM-01-R	Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas	19	2,9–87,9	21	14
VP3-1.3-ŪM-02-V	Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms	3	0,8–13,2	7	7
VP3-3.4-ŪM-04-R	Viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygiu	10	0,4–35,6	10	4,8
Iš viso		35	0,4–87,9	15,6	10,5

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS ir Lietuvos liaudies kultūros centro duomenis.

Išanalizavus 35 kultūros centrų modernizavimo projektus buvo įvertintas ES struktūrinės paramos efektyvumas kultūros centrų lygiu ir tarp VP priemonių. Kultūros centruose, kurie įgyvendino ES lėšomis finansuotus projektus, vidutiniškai vienam lankytojui tenkančios viešosios išlaidos (įskaitant kapitalines investicijas) iš visų šaltinių, įskaitant ES, buvo beveik 16 EUR. Tarp kultūros centrų ši suma varijuoja nuo 0,4 EUR iki 88 EUR. Tai priklauso nuo daugybės veiksnių: kultūros centro vietos, teritorijos demografijos, kultūros centrų gebėjimo pritraukti privačių rėmėjų ir gaunamų pajamų už teikiamas kultūros paslaugas.

Mažiausiai viešųjų išlaidų vienam lankytojui (0,4 EUR) tenka Kauno „Girstučio“ kultūros ir sporto centrui, kadangi jame per metus vidutiniškai apsilanko po 227 tūkst. lankytojų. Kitas ekstremumas yra Šilalės rajono Kaltinėnų kultūros namai – 87 EUR vienam lankytojui. Į šiuos kultūros namus buvo investuota daugiau nei 2 mln. EUR ES lėšų, o juose vidutiniškai apsilanko tik po 3 tūkst. lankytojų per metus.

Priemonių lygiu taip pat matomi aiškūs skirtumai tarp viešųjų išlaidų vienam lankytojui: Utenos, Mažeikių, Visagino kultūros centruose, kurie įgyvendino projektus pagal Nr. VP3-1.1-VRM-01-R „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“ priemonę, vienam lankytojui tenkanti išlaidų dalis yra mažiausia, kadangi šie kultūros centrai yra įsikūrę miestuose.

Didžiausia vidutinė viešųjų išlaidų suma, tenkanti vienam lankytojui, yra projektuose, įgyvendintuose pagal Nr. VP3-1.2-VRM-01-R „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“ priemonę, kadangi pagal šios priemonės administravimo taisyklės kultūros centrai galėjo

⁸⁴ Lietuvos Respublikos Seimas (2008 m. balandžio 10 d.). Lietuvos Respublikos pelno mokesčio įstatymo 2, 12, 13, 17, 18, 21, 23, 26, 28, 30, 31, 38, 47, 50 straipsnių, 1, 3 priedėlių bei papildymo ir įstatymo papildymo 17 straipsniu įstatymas. Įstatymo 1 priedas – Ilgalaikio turto nusidėvėjimo arba amortizacijos normatyvai (metais).

⁸⁵ Kultūros rėmimo fondo lėšos, savivaldybių kultūros fondų lėšos ir t. t.

būti modernizuojami tik kaimo vietovėse, turinčiose mažiau nei tūkstantį gyventojų. Pagal šią priemonę įgyvendinti projektai buvo santykinai pigesni, taip pat jų steigėjams šių centrų veiklos ir infrastruktūros išlaikymas vidutiniškai kasmet kainuoja mažiau, tačiau dėl nedidelio aplink juos gyvenančio gyventojų skaičiaus lankytojų skaičius taip pat buvo mažas. Todėl vienam lankytojui skiriamos viešosios išlaidos vis dėlto yra didesnės už kultūros centrų vidurkį.

3.2.3.5 ES struktūrinės paramos poveikis kultūros centrų infrastruktūros modernizacijai

ES struktūrinės paramos poveikis kultūros centrų infrastruktūros modernizacijai buvo vertinamas dviem lygiais: kultūros centrų lygiu ir projekto lygiu. ES struktūrinės paramos poveikis kultūros centrų lygiu buvo įvertintas remiantis projektų vykdytojų apklausos duomenimis, o projekto lygiu – atliekant kultūros centro Dusetų dailės galerijos atvejo studiją.

Projektų vykdytojų apklausos klausimynas buvo išsiųstas visiems 37 kultūros centrams, kurie įgyvendino bent vieną ES lėšomis finansuotą projektą. Apklausos klausimyną užpildė 30 proc. respondentų iš įvairių savivaldybių, todėl manytina, kad apklausos rezultatai yra gana reprezentatyvūs, t. y. patikimi. Dauguma respondentų teigė, kad ES struktūrinė parama buvo pagrindinis finansavimo šaltinis įgyvendinant kultūros centro modernizacijos projektą.

3.2.3.5.1 ES struktūrinės paramos poveikis kultūros centrų teikiamų paslaugų apimčiai

ES struktūrinės paramos poveikis kultūros centrų teikiamų paslaugų apimčiai buvo matuojamas apklausiant kultūros centrų darbuotojus apie lankytojų srautus prieš ir po projekto įgyvendinimo. Visi respondentai teigė, kad po projekto įgyvendinimo kultūros centrų lankytojų ir dalyvių skaičius padidėjo, iš jų 36 proc. teigė, kad labai padidėjo. Respondentų nuomone, daugiausia prie lankytojų srauto padidėjimo prisidėjo atnaujintos arba išplėtos patalpos (taip teigė 82 proc. respondentų), atnaujinta materialinė bazė (įrengimai, priemonės ir pan. – taip pat 82 proc.), padidėjęs bendradarbiavimas su partneriais Lietuvoje ir pagerėjęs teikiamų paslaugų prieinamumas (po 55 proc.). Įgyvendinti ES struktūrinės paramos projektai tiesiogiai darė poveikį visiems šiems lankytojų srautą skatinantiems veiksniams (išskyrus bendradarbiavimą su partneriais Lietuvoje), taigi daroma išvada, kad ES struktūrinė parama teigiamai veikė kultūros centrų teikiamų paslaugų apimtį. Be to, visi respondentai teigė, kad po projekto įgyvendinimo taip pat padidėjo renginių skaičius (27 proc. nurodė, kad renginių skaičius labai padidėjo).

Detali Dusetų kultūros centro atvejo studija taip pat atskleidė, kad santykiniai profesionaliojo meno sklaidos rodikliai, t. y. parodų skaičius 1000-čiui gyventojų, koncertų bei spektaklių skaičius 1000-čiui gyventojų, pramoginės muzikos koncertų skaičius 1000-čiui gyventojų ir šių renginių lankytojų skaičius 1000-čiui gyventojų, per 2007–2013 m. laikotarpį stipriai išaugo. Tai leidžia daryti išvadą, kad pastato atnaujinimas daro teigiamą poveikį kultūros centrų teikiamų paslaugų apimčiai. Taigi ES lėšomis modernizavus kultūros centrus, jų teikiamų kultūros paslaugų apimtis padidėjo.

3.2.3.5.2 ES struktūrinės paramos poveikis kultūros centrų teikiamų paslaugų kokybei

ES struktūrinės paramos poveikis kultūros centrų teikiamų paslaugų kokybei buvo matuojamas apklausiant kultūros centrų darbuotojus apie kultūros centrų steigėjų (savivaldybių) ir lankytojų nuomonę apie teikiamų paslaugų kokybę ir jų pačių įsivertinimą, kaip pasikeitė teikiamų paslaugų kokybė prieš ir po projekto įgyvendinimo.

Visi respondentai nurodė, kad kultūros centrų steigėjai ir lankytojai gerai vertina jų teikiamų kultūros paslaugų kokybę. Iš jų 27 proc. nurodė, kad lankytojai paslaugų kokybę vertina labai gerai, o 36 proc. – kad taip ją vertina ir steigėjai. Taip pat visi respondentai nurodė, kad po projekto įgyvendinimo jų teikiamų paslaugų kokybė pagerėjo, iš jų 45 proc. – kad žymiai pagerėjo. Tačiau 40 proc. respondentų, kurie nurodė, kad po projekto įgyvendinimo jų teikiamų paslaugų kokybė žymiai pagerėjo, nurodė, kad įgyvendinant jų kultūros centro modernizavimo projektą ES struktūrinė parama sudarė tik iki 20 proc. visos projekto vertės, todėl tais atvejais, kiti šaltiniai, o ne ES struktūrinė parama, lėmė pagerėjusią teikiamų paslaugų kokybę.

Be to, tik 36 proc. respondentų teigė, kad jų teikiamos kultūros paslaugos yra geresnės už kitų kultūros centrų teikiamas paslaugas. Atsižvelgiant į santykinai kuklų respondentų įsivertinimą ir tai, kad ES struktūrinės paramos lėšomis buvo modernizuota tik apie 5 proc. kultūros centrų infrastruktūros, manytina, kad ES paramos poveikis Lietuvos kultūros centrų teikiamų paslaugų kokybės pagerėjimui buvo nedidelis.

3.2.3.5.3 ES struktūrinės paramos poveikis kultūros centrų teikiamų paslaugų prieinamumui

Įgyvendinant kultūros centrų modernizavimo projektus teikiamų kultūros paslaugų prieinamumas buvo gerinamas trimis aspektais: kultūros centro pritaikymu žmonėms su negalia, geresnės fizinės infrastruktūros aplink kultūros centrą sukūrimu (automobilių stovėjimų aikštelių įrengimas, kelių sutvarkymas ir t. t.) ir geresniu teikiamų kultūros paslaugų ir įstaigos veiklų viešinimo užtikrinimu. 90 proc. respondentų įvardijo, kad ES lėšos reikšmingai prisidėjo prie prieinamumą skatinančios fizinės infrastruktūros gerinimo. 82 proc. teigė, kad po projekto įgyvendinimo kultūros centro infrastruktūra buvo pritaikyta žmonėms su negalia. Be to, 55 proc. respondentų nurodė, kad po projekto įgyvendinimo buvo užtikrintas geresnis kultūros paslaugų ir įstaigos veiklų viešinimas. 27 proc. respondentų taip pat įvardijo, kad buvo sukurtos arba išplėtos elektroninės ir mobilios paslaugos. Vertinant bendrai, visi respondentai nurodė, kad kultūros centrų teikiamų paslaugų prieinamumas pagerėjo. Dusetų kultūros centro atvejo studija taip pat atskleidė, kad po projekto įgyvendinimo buvo sutvarkyta kultūros centro aplinka, įrengta automobilių aikštelė, kultūros centras pritaikytas žmonėms su negalia. Taigi daroma išvada, kad būtent per šiuos aspektus ES struktūrinė parama prisidėjo prie kultūros centrų teikiamų paslaugų prieinamumo gerinimo.

3.2.3.5.4 ES struktūrinės paramos poveikis kultūros centrų teikiamų paslaugų įvairovei

ES struktūrinės paramos poveikis kultūros centrų teikiamų paslaugų įvairovei buvo matuojamas apklausiant kultūros centrų darbuotojus apie teikiamų paslaugų įvairovės pasikeitimą po projekto įgyvendinimo. 82 proc. respondentų įvardijo, kad po ES projekto įgyvendinimo kultūros centre teikiamų paslaugų įvairovė išaugo, o likę 18 proc., kad nepasikeitė. Tik 1 iš 11 respondentų įvardijo, kad teikiamų paslaugų įvairovė išaugo labai. 82 proc. respondentų nurodė, kad buvo reikšmingai pagerintos renginių, švenčių, festivalių veiklos, 64 proc., kad buvo pagerintos tiesiogiai įstaigoje teikiamos kultūros paslaugos, 45 proc., kad padaugėjo edukacinių renginių. Kita vertus, net 45 proc. respondentų įvardijo, kad teikiamų paslaugų įvairovė turėtų būti didinama, siekiant patenkinti lankytojų lūkesčius. Tačiau tik 4 iš 11 respondentų įvardijo, kad buvo sukurta nauja kultūros paslauga. Taigi iš ES lėšų įgyvendinant kultūros centrų modernizavimo projektus teikiamų kultūros paslaugų įvairovė buvo daugiau skatinama per esamų kultūros paslaugų plėtrą, o ne naujų paslaugų sukūrimą. ES struktūrinė parama sistemiškai neskaitino kultūros centrų teikti naujas paslaugas, tai, manytina, daugiau priklausė nuo kultūros centro ar rajono savivaldybės administracijos.

Dusetų kultūros centro atvejo studija atskleidė, kad įgyvendinus ES lėšomis kofinansuotą kultūros centro modernizavimo projektą buvo pradėtos teikti naujos kultūros paslaugos. Iki projekto įgyvendinimo, kultūros centras neturėjo pakankamai didelės salės organizuoti kino filmų peržiūrą, tačiau įgyvendinus projektą ši kultūros paslauga pradėta teikti. Taigi manytina, kad ES struktūrinė parama sukūrė sąlygas plėsti teikiamų kultūros paslaugų įvairovę, tačiau ar tai buvo padaryta, priklausė nuo kitų veiksnių.

3.2.4 Teatrai

3.2.4.1 Politikos tikslų ir projektų tikslų atitikimas

2007–2013 m. strateginiuose dokumentuose kultūros politikos tikslai dėl teatrų ir koncertinių įstaigų veiklos⁸⁶ ir plėtros, įskaitant turimos infrastruktūros valdymą, formuluojami nebuvo. Todėl sunku vertinti, kiek ES struktūrinės paramos tikslai buvo suderinami su jos (dėl paramos) finansuojama teatrų ir koncertinių įstaigų plėtra. Minėtina tai, kad 2004 m. priimtame LR teatrų ir koncertinių įstaigų įstatyme šios įstaigos yra suklasifikuotos, yra apibrėžtos scenos meno rūšys, veiklos reglamentavimo ypatumai, finansavimas, darbo santykiai ir kt., tačiau šios kultūros srities plėtojimo tikslai nebuvo suformuluoti.⁸⁷

3.2.4.2 Teatrų infrastruktūros modernizavimas ir plėtra

ES struktūrinės paramos intervencijų mastas teatrų tinklui buvo minimalus. Per 2007–2013 m. buvo įgyvendinti 3 teatrų infrastruktūros modernizavimo ir plėtros projektai, kurių veikloms finansuoti išmokėta 5,9 mln. EUR. 2007–2011 m. iš kitų šaltinių (daugiausia iš VIP) teatrų infrastruktūros modernizacijai buvo išmokėta 36,7 mln. EUR.⁸⁸ Taigi kitų šaltinių lėšų poveikis teatrų modernizacijai buvo daug didesnis nei ES struktūrinės paramos.

24 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos projektai teatrų infrastruktūros modernizavimui ir plėtrai

<i>Teatro pavadinimas</i>	Įgyvendintų projektų skaičius	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	Iš jų ES struktūrinė parama, tūkst. EUR
<i>Nacionalinis Kauno dramos teatras</i>	1	1 930	1 930
<i>Klaipėdos dramos teatras</i>	1	2 853	1 106
<i>Alytaus miesto teatras</i>	1	1 075	914
<i>Iš viso:</i>	3	5 858	3 950

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis.

3.2.4.3 Sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų analizė

Teatrų infrastruktūros modernizavimo projektai buvo vykdomi pagal šias priemones: Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamojų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“, Nr. VP3-1.1-VRM-01-R „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“. Todėl šiems projektams buvo renkami tik du vertinimui aktualūs produkto rodikliai ir tik vienas rezultato (pagal ŪM turizmo priemonę įgyvendintiems projektams) rodiklis. Skirtingi produkto rodikliai buvo sujungti į vieną rodiklį – pastatyti nauji arba sutvarkyti esami unikalūs statiniai.

Įgyvendinus projektus, buvo sutvarkyti trys unikalūs statiniai – Klaipėdos dramos teatro pastatas, Nacionalinis Kauno dramos teatro pastatas⁸⁹ ir Alytaus miesto teatro pastatas. Lietuvoje 2016 m. pradžioje veikė 13 valstybinių teatrų ir 6 savivaldybių teatrai. ES struktūrinės paramos projektus

⁸⁶ Turima galvoje ne meninė, o rinkodarinė (žiūrovų paieškos), edukacinė ir su tarptautiniais ryšiais susijusi šių įstaigų grupės veikla.

⁸⁷ LR Seimas (2004). Lietuvos Respublikos teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymas. Nr. IX-2257, Vilnius. 2016 m. rugsėjo 20 d. Seimui priėmus naująją teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymo redakciją, daugiau galimybių spręsti dėl įstaigų veiklos bus suteikta pačioms įstaigoms (mainais už bazinį biudžetinį finansavimą ir su juo susijusius išsipareigojimus).

⁸⁸ LR kultūros ministerija. Pasiūlymai dėl kultūros srities investicijų projektų įtraukimo į valstybės investicijų 2007–2010 m., 2008–2011 m., 2009–2012 m., 2010–2013 m., 2011–2014 m. programas. Analizei naudotos faktinės išmokėtų lėšų reikšmės. Bendra apytikrė projektų vertė (įskaičiuojant ES indėlį) 2007–2016 m. laikotarpiu yra 96 mln. EUR.

⁸⁹ Tik dalis pastato, nes didžioji dalis pastato sutvarkyta panaudojant Valstybės investicijų programos lėšas.

įgyvendino du iš 13 valstybinių teatrų ir vienas iš šešių savivaldybės teatrų. Taigi ES struktūrinė parama tik nežymiai prisidėjo prie valstybinių ir savivaldybių teatrų modernizavimo.

25 lentelė. 2007–2015 m. teatrų infrastruktūros modernizavimo projektų produktai ir rezultatai

Teatras	Projekto veiklų įgyvendinimo pabaiga	Pastatyti nauji arba sutvarkyti esami unikalūs statiniai	Pritraukta turistų per 3 metus po projekto įgyvendinimo		
			Sutartyse numatytas tikslas	Faktinis rodiklio pasiekimas	Tikslo pasiekimas, proc.
Klaipėdos dramos teatras	2015 07 30	1	50 320	6 240	12
Nacionalinis Kauno dramos teatras	2015 06 30	1	120 000	10 453	9
Alytaus miesto teatras	2013 05 31	1	-	-	-
Iš viso:		3	170 320	16 693	10

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

Klaipėdos dramos teatras ir Nacionalinis Kauno dramos teatras per trejus metus po projektų įgyvendinimo iš viso yra išsipareigoję pritraukti 170 tūkst. lankytojų. Remiantis naujausiais duomenimis, šis tikslas yra pasiektas tik 10 proc. Kita vertus, 2014 m. (iki projekto įgyvendinimo) Nacionaliniame Kauno dramos teatre apsilankė 52 tūkst. žiūrovų, o Klaipėdos – 18,6 tūkst. Jeigu metinis žiūrovų (lankytojų) srautas išliks toks pat, koks buvo prieš projekto įgyvendinimo pabaigą (2014 m.), abu teatrai per trejus metus po projekto įgyvendinimo sutartyje numatytus tikslus pasieks. Tai rodo, kad sutartyse numatyti tikslai nebuvo ambicingi.⁹⁰

Atsižvelgiant į santykinai mažą ES paramos finansinį mastą ir mažą projektų skaičių, daroma išvada, kad ES struktūrinė parama negalėjo turėti reikšmingo poveikio teatrų infrastruktūros atnaujinimui – kiti finansiniai šaltiniai (Valstybės investicijų programos ir savivaldybių lėšos) buvo svarbesni.

3.2.5 Bibliotekos

3.2.5.1 Politikos tikslų ir projektų tikslų atitikimas

Bibliotekų politikos tikslai 2007–2013 m. buvo nustatyti 2002 m. patvirtintoje *Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programoje*.⁹¹ Programoje išskirti trys tikslai:

1. Užtikrinti Lietuvos gyventojams galimybę įgyti žinių ir kvalifikaciją, kurios leistų prisitaikyti prie greitai kintančių gyvenimo ir darbo sąlygų, sėkmingai konkuruoti pasaulio rinkose.
2. Panaikinti miesto ir provincijos ryšių informacinės infrastruktūros netolygumus ir suteikti visiems gyventojams vienodas galimybes naudotis informacinėmis technologijomis socialinėms ir visuomeninėms reikmėms.
3. Sudaryti bibliotekose tinkamas sąlygas kaupti, saugoti ir pateikti visuomenei nacionalinio kultūros ir mokslo paveldo objektus, užtikrinti bibliotekų fondų prieinamumą.

Trečiajam tikslui skirtas uždavinys – „gerinti bibliotekų veiklą, šiuo tikslu renovuoti senus bibliotekų pastatus ir statyti naujus, atitinkančius bibliotekų specifiką“. ES struktūrinė parama 2007–2013 m. prisidėjo prie *Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programos* trečiojo tikslo pasiekimo.

⁹⁰ Visi spektaklių žiūrovai projekto įgyvendintojams teikiant duomenis ES paramą įgyvendinančiai institucijai buvo apskaityti kaip turistai.

⁹¹ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. rugsėjo 17 d. nutarimas Nr. 1454 „Dėl bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programos patvirtinimo“.

3.2.5.2 Bibliotekų infrastruktūros modernizavimas ir plėtra

2007–2013 m. panaudojant ES struktūrinę paramą įgyvendinti šeši bibliotekų infrastruktūros modernizavimui ir plėtrai skirti projektai. Šiems projektams įgyvendinti išmokėta 2,9 mln. EUR. ES struktūrinės paramos lėšomis analizuojamu laikotarpiu buvo modernizuoti 5 savivaldybių viešųjų bibliotekų (arba jų filialų) pastatai ir finansuota dalis Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos pastato rekonstravimo darbų.

26 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos projektai bibliotekų infrastruktūros plėtrai

<i>Bibliotekos pavadinimas</i>	Įgyvendintų projektų skaičius	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	Iš jų ES struktūrinė parama, tūkst. EUR
<i>Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka</i>	1	757	757
<i>Mažeikių rajono savivaldybės biblioteka</i>	1	633	538
<i>Kauno miesto savivaldybės Vinco Kudirkos viešoji biblioteka</i>	2	356	302
<i>Rietavo savivaldybės viešoji biblioteka</i>	1	84	72
<i>Telšių rajono savivaldybės Karolinos Praniauskaitės viešoji biblioteka*</i>	1	1 075	914
Iš viso:	6	2 905	2 583

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis, Kultūros ministerijos duomenis.

* Įgyvendinant šį projektą buvo taip pat modernizuotos bibliotekos pastate esančios kultūros centro ir Žemaitės dramos teatro patalpos.

Kultūros ministerijos metinėse veiklos ataskaitose nuo 2010 m. yra skelbiami detalūs pagal *Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programą* lėšų asignavimai bibliotekų infrastruktūrai modernizuoti. Šios ataskaitos rodo, kad iš valstybės biudžeto (be ES lėšų) vien per 2010–2013 m. bibliotekų pastatams modernizuoti išmokėta apie 22 mln. EUR. Taigi kiti viešųjų investicijų šaltiniai, o ne ES struktūrinė parama buvo svarbesni modernizuojant bibliotekų infrastruktūrą.

3.2.5.3 Sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų analizė

Bibliotekų infrastruktūros modernizavimo projektai buvo vykdomi pagal 3 priemones: Nr. VP3-1.1-VRM-01-R „Regioninių augimo centrų plėtra“, Nr. VP3-3.4-ŪM-03-V „Viešosios paskirties pastatų renovavimas nacionaliniu lygiu“, Nr. VP3-3.4-ŪM-04-R „Viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygiu“. Todėl SFMIS sistemoje šiems projektams buvo renkami tik produkto rodikliai, kurie rodo įgyvendintų projektų skaičių.

2015 m. duomenimis, Lietuvoje veikė 1 275 savivaldybių viešosios bibliotekos ir jų filialai, o panaudojant ES struktūrinę paramą buvo modernizuota tik penkių (5) bibliotekų ar jų filialų infrastruktūra, t. y. tik 0,4 proc. skaičiuojant nuo visų savivaldybių viešųjų bibliotekų ir jų filialų skaičiaus. Atsižvelgiant į reikšmingai didesnę kitų finansavimo šaltinių indėlį į bibliotekų infrastruktūros modernizavimą ir mažą ES projektų skaičių, galima teigti, kad ES struktūrinės paramos poveikis bibliotekų infrastruktūros atnaujinimui buvo minimalus, todėl rezultatai ir poveikis nėra nagrinėjami.

3.3 KULTŪROS IR KŪRYBINĖS INDUSTRIJOS (INFRASTRUKTŪRA IR VEIKLA)

3.3.1 Kultūros ir kūrybinių industrijų intervencijų srities tikslų ir jų atitikimo kultūros politikos tikslams analizė

2007–2013 m. dėl ES struktūrinės paramos buvo įgyvendinti 27 su kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūra ir veikla susiję projektai. Jie buvo įgyvendinami panaudojant devynių veiksmų programų priemonių lėšas. 18 projektų siekė modernizuoti ar išplėsti kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūrą, o 9 buvo skirti veiklai. Pagal ES paramos priemonių tikslus kultūros ir kūrybinių industrijų intervencijas galima suskirstyti į tris grupes:

➤ ***Meno inkubatorių infrastruktūros plėtra***

Panaudojant Nr. VP2-2.2-ŪM-02-V „Asistentas-2“ lėšas buvo įgyventi 11 projektų, kuriais buvo siekiama skatinti naujų menų inkubatorių kūrimą ir plėtrą. Atstatytuose, įkurtuose ir įrengtuose menų inkubatorių pastatuose buvo siekta sudaryti palankias sąlygas steigtis su kultūra susijusiems smulkiojo ir vidutinio verslo subjektams.

➤ ***Kūrybinių klasterių infrastruktūros ir veiklos plėtra***

Dvi EAVP priemonės (VP2-1.4-ŪM-01-K „Inoklaster LT“ ir VP2-1.4-ŪM-02-K „Inoklaster LT+“) buvo skirtos klasterių formavimuisi ir jiems reikalingos infrastruktūros plėtrai. Kultūros sektoriuje pagal šias priemones buvo įgyvendinti septyni (7) projektai, iš jų keturi (4) „minkštieji“, o trys (3) buvo skirti infrastruktūros plėtrai.

➤ ***Kūrybinių industrijų infrastruktūros ir veiklos plėtros projektai aukštosiose mokyklose ir nevyriausybinėse organizacijose***

Šio tikslo siekė projektai, kurie buvo įgyvendinami pagal šešias veiksmų programų priemones:

- VP1-2.2-ŠMM-07-K „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“,
- VP1-2.2-ŠMM-09-V „Studijų programų plėtra nacionalinėse kompleksinėse programose“,
- VP1-3.1-ŠMM-01-V „Mokslininkų ir kitų tyrėjų kvalifikacijos tobulinimas, mobilumo ir studentų mokslinių darbų skatinimas“,
- VP1-3.1-ŠMM-05-K „MTTP tematinų tinklų, asociacijų veiklos stiprinimas“,
- VP1-3.1-ŠMM-08-K „Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros veiklų vykdymas pagal nacionalinių kompleksinių programų tematikas“,
- VP2-1.1-ŠMM-04-V „Bendrosios mokslo ir studijų infrastruktūros stiprinimas“.

Iš viso šiam tikslui įgyvendinti buvo devyni projektai, penki iš jų „minkštieji“ (po vieną pagal skirtingas ŽIVIP priemones) ir keturi – „kietieji“ (pagal EAVP priemonę). Pagal infrastruktūros priemonę buvo stiprinama aukštųjų mokyklų kūrybinių industrijų bazė, įsigyta moksliniams tyrimams vykdyti reikalinga įranga, rekonstruoti tokiems tyrimams vykdyti reikalingi pastatai. „Minkštaisiais“ projektais buvo siekiama gerinti kūrybinių industrijų programas, skatinti mokslinius tyrimus bei tyrėjų gebėjimus, taip pat stiprinti bendradarbiavimą tarp mokslininkų, menininkų ir verslo, siekiant padidinti kūrybinių industrijų produkcijos apimtis.

2007 m. LR Kultūros ministro įsakymu buvo patvirtinta Kūrybinių industrijų skatinimo ir plėtros strategija.⁹² Strategija siekta, kad kūrybinės industrijos, kaip perspektyvi ir inovatyvi sritis, taptų svaria ir strategine šalies ūkio ir visuomenės gyvenimo plėtros dalimi, kad šalies kūrybinių industrijų

⁹² LR Kultūros ministro 2007 m. kovo 28 d. įsakymas Nr. Nr. IV-217 Dėl kūrybinių industrijų skatinimo ir plėtros strategijos patvirtinimo. Vilnius.

produktai ir paslaugos sėkmingai konkuruotų Lietuvoje ir užsienyje. Strategijai įgyvendinti buvo keliami trys uždaviniai:

- Kaupti, analizuoti ir skleisti informaciją apie sektoriaus raidą;
- Didinti kūrybinių industrijų srityje dirbančių darbuotojų kompetencijas ir kvalifikacijas;
- Padėti formuoti kūrybinių industrijų plėtrai palankią aplinką.

ES projektų įgyvendinimas prisidėjo prie pagrindinio strategijos tikslo pasiekimo per antrojo ir trečiojo uždavinio įgyvendinimą. Minėtoje strategijoje vienu iš pagrindinių kūrybinių industrijų plėtros ribotumo veiksnių yra įvardijamas žmogiškųjų išteklių trūkumas. Ši kūrybinių industrijų plėtrą ribojanti veiksni bandyta išspręsti investuojant į aukštųjų mokyklų, ruošiančių kūrybinių industrijų specialistus, infrastruktūrą ir veiklą.

Taip pat kūrybinių industrijų svarba yra pabrėžiama 2010 m. patvirtintose *Kultūros politikos kaitos gairėse*⁹³. Ketvirtuoju šių gairių prioritetu siekiama užtikrinti autorių teisių ir gretutinių teisių aukšto lygio apsaugą, didinti Lietuvos kūrėjų intelektualinį kapitalą ir juo pagrįstą kūrybinių industrijų konkurencingumą. Įgyvendinant šį prioritetą numatyta sudaryti palankias sąlygas Lietuvos kūrybinių industrijų plėtrai šalyje ir sėkmingai konkurencijai užsienyje. 2007–2013 m. laikotarpiu dėl ES SP buvo atnaujinama kultūros ir kūrybinių industrijų plėtrai reikalinga infrastruktūra, remiama šių industrijų veiklos plėtra. Todėl darytina išvada, kad kultūros ir kūrybinių industrijų intervencijos tikslai atitiko kultūros politikos tikslus. Visgi pastebėtina, kad minėtuose kultūros strateginiuose dokumentuose kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus apibrėžimas buvo labai platus⁹⁴, o tikslų siekimas – nepakankamai operacionalizuotas.

Klasterizacijos politikos ištakomis Lietuvoje derėtų laikyti pasirengimo narystei Europos Sąjungoje laikotarpiu Europos Komisijos reikalavimu peržiūrėtą Lietuvos pramonės politiką. Klasterizacijos idėjas išpopuliarino Kauno technologijos universiteto profesorius Robertas Jucevičius ir Phare SEIL projekto ekspertų parengtas metodologinis vadovas⁹⁵, taip pat atlikti kelių Lietuvos pramonės ir paslaugų sektorių konkurencingumo tyrimai, tačiau kūrybinių industrijų tarp jų nebuvo. Nors Ūkio ministerija KKI plėtrą ir klasterizaciją įvardija kaip perspektyvų dalyką, tačiau jos galimybės pirmuosiuose Lietuvos ūkio klasterizacijos tyrimuose (KTU, 2003 m. ir 2007 m.) nebuvo nagrinėtos, todėl pirmieji kūrybinių industrijų projektai ES paramos lėšomis buvo finansuoti be deramos KKI perspektyvų analizės. Rimtos studijos atsirado jau ES paramos projektų eigoje, iš jų minėtinos trys: *Vilniaus kūrybinių industrijų žemėlapis* (2010 m.), *Klasterių studija* (ŽEF, 2012 m.) ir detaliausia – Nacionalinės kultūros ir kūrybinių industrijų asociacijos 2014 m. atliktas *Lietuvos kūrybinių industrijų sektoriaus konkurencingumo tyrimas*.⁹⁶

⁹³ Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. birželio 30 d. nutarimas Nr. XI-977 „Dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių patvirtinimo“.

⁹⁴ Antroje šio vertinimo ataskaitos dalyje pateikėme kritinį požiūrį į pernelyg platų, kai kurių tyrėjų (įskaitant ir šio vertinimo autorius) kultūros ir kūrybinių industrijų (KKI) apibrėžimą, kai dėl didesnio finansavimo visa kultūra virsta KKI. Čia primintinas Pierre Luigi Sacco (kultūros formų ir turinio skirstymo į Kultūrą 1.0, 2.0 ir 3.0 autoriaus) pastebėjimas, kad tradicinė kultūra, kūrybinės industrijos ir dalyvavimu grįsta kultūra (apytikriai atitinkantys minimumus kultūros „būvius“) koegzistuoja ir todėl protinga kultūros politika ir jai skiriami viešieji finansai turėtų rasti tinkamą pusiausvyrą tarp šių elementų. Tačiau akivaizdu, kad KKI sričiai net ir Lietuvoje priskiriama per daug. Pavyzdžiui, 2015 m. vasario 17 d. renginio „ES investicijos į kūrybines ir kultūrinės industrijas: pamokos ir galimybės“ Ūkio ministerijoje metu buvo pateikti skaičiavimai, kad 2007–2013 m. ES parama kultūros ir kūrybinėms industrijoms Lietuvoje buvo 83,8 milijono EUR (256 projektai), o į aprėptį pateko dalis bibliotekų ir archyvų, muziejų ir nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos ir pritaikymo projektų.

⁹⁵ Hernesniemi, Hannu and Pekka Lindroos (2000) *Socio-Economic Impact of European Single Market on Lithuanian Companies*. Methodology Manual. Support to European Integration in Lithuania (SEIL Phare) project. http://urm.lt/uploads/default/documents/uzienio_politika/ES/ES_tyrimai/80_%20Bendrosios_rinkos_poveikis_ataskaita.pdf

⁹⁶ Minėtina ir 2008 m. autorių grupės Rasos Antanavičiūtės, Arūno Gelūno ir kitų parengta *Integruotos meno, mokslo, studijų ir verslo nacionalinės kompleksinės programos „Lietuvos kūrybinės ir kultūrinės industrijos“ galimybių studija*. Ji, be statistinės sektoriaus duomenų analizės, vis tik buvo labiau skirta aukštųjų mokyklų sąsajoms su KKI išryškinti (atitinka trečiąją ES investicijų į KKI kryptį 2007–2013 m., greta kūrybinių klasterių ir menų inkubatorių). Šiame tyrime nuskambėjo teisingas (*ex post* pasitvirtinęs) perspėjimas, kad menų inkubatorių orientavimas kurtis nekilnojamojo paveldo pastatuose ir ne mažesniame nei 1500 kv. metrų plote nėra geras. Apskritai autorių siūlomos nacionalinės kompleksinės programos kūrybinių industrijų finansinio paramos paketo dalis buvo vertinama 35 milijonais EUR (2007–2013 m. išmokėta ES parama

Kūrybiniai klasteriai 2007–2013 m. ES paramą galėjo gauti pagal dvi finansavimo schemas (priemonės) – bendradarbiavimo skatinimo priemonę „Inoklaster LT“ ir infrastruktūros kūrimo priemonę „Inoklaster LT+“. Jos buvo sukurtos *Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategijos*⁹⁷ įgyvendinimo 2010–2013 metų priemonių planui, kuriuo siekta teikti finansavimą inovatyvių verslo klasterių projektams įgyvendinti ir remti klasterių kompetencijos tinklo funkcionavimą. Tačiau šio Lietuvos inovacijų politikos (dokumento) vertinimo išvadose pažymima, jog dabartinė inovacijų politika yra orientuota į atskirų inovacijų sistemos elementų stiprinimą, ypač į mokslo ir studijų sistemos stiprinimą, įskaitant ir žmogiškuosius išteklius mokslo ir studijų institucijose, bei rinkos trūkumų šalinimą, t. y. tiesioginę paramą verslo įmonėms. Tuo tarpu tinklaveikos bei bendradarbiavimo skatinimui ir aplinkos trūkumams spręsti yra skiriamas palyginti nedidelis dėmesys.⁹⁸

Greta rimtų klasterizacijos perspektyvų vertinimo, įskaitant ir kūrybines industrijas, tobulėjo ir viešosios politikos reglamentavimas, pavyzdžiui, *Lietuvos klasterių plėtros koncepcijoje*, patvirtintoje Ūkio ministro 2014 m. vasario 27 d. įsakymu Nr. 4-131, klasteriai skirstomi pagal brandą ir atitinkamai gali būti diferencijuojamos paramos priemonės bei paramos rezultatų vertinimas.

Nacionalinė kūrybinių ir kultūrinių industrijų asociacija (2014) *Lietuvos kūrybinių industrijų sektoriaus konkurencingumo tyrime* ekspertinio vertinimo būdu (derindama jį su statistine 45 su KKI susijusių ekonomikos veiklų analize) pasiūlė perspektyviausiomis kūrybinėmis industrijomis Lietuvoje laikyti (1) kompiuterinius žaidimus, (2) kultūrinį turizmą, (3) dizainą, (4) pramogų verslą, (5) reklamą, (6) architektūrą ir (7) kiną. Atitinkamai kiekvienai sričiai buvo atlikta SSGG analizė ir buvo pateikti konkretūs pasiūlymai šių sričių konkurencingumo didinimui (jų būta įvairių, tačiau bendrai imant, šioms kūrybinėms industrijoms labiausiai trūksta išėjimo į tarptautines rinkas). Kaip ir ŽEF (2012) studijoje, šiame tyrime KKI plėtra yra siejama su regionų vystymosi perspektyvomis, kuriame rimčiausius užmojus 2014–2020 m. pagal KKI skiriamų lėšų dalį nuo visų regionui skiriamų viešųjų investicijų ir kultūros akcentus regiono plėtrai demonstruoja Alytus ir Utena, o Marijampolė, nors atsilieka pasiryžimu finansuoti KKI plėtrą, turi bene geriausią KKI paremtą socialinės-ekonominės regiono raidos strategiją.⁹⁹

Žinių ekonomikos forumo (ŽEF) vertinimu, meniniame, pramogų ir poilsio organizavimo paslaugų sektoriuje, ypač kūrybinių industrijų srityje¹⁰⁰, pastebimi ryškūs klasterizacijos procesai. ŽEF studija šioje srityje pastebėjo ir įvertino 4–5 besivystančius klasterius: kino industrijų srityje susikūrusį „Vilniaus kino klasterį“ (VKK), kūrybinių industrijų srityje – VŠĮ „Combo concert“ inicijavo daugiafunkčių audiovizualinio turinio paslaugų klasterį pramoginių renginių organizavimui ir aptarnavimui, VŠĮ Socialinių mokslų kolegija – skaitmeninių kūrybinių industrijų klasterį „Mediapolis“, kad suburtų kino, integruotų media produktų ir informacinių technologijų, kompiuterinių žaidimų, mobiliųjų telefonų programėlių, televizinių laidų, animacinių filmų kūrėjus, 3D architektus, kino studijas, nepriklausomus menininkus, mokslininkus ir kitų sričių profesionalus bendrų projektų kūrimui¹⁰¹, taip pat Užupio kūrybinis klasteris¹⁰², kuriantį ir platinantį mokomuosius socialinius

KKI vienu milijonu EUR viršijo šią sumą). Aukštųjų mokyklų indėlio į KKI veiklą ir MTEP išlieka silpna Lietuvos KKI politikos vieta – interviu metu kalbinti respondentai teigė, kad Lietuvos aukštosios mokyklos, nepaisant didelių ES paramos investicijų, išlieka inertiškos, pasyvios ir nelanksčios verslo atžvilgiu.

⁹⁷ Lietuvos inovacijų 2010–2020 metų strategija, patvirtinta LR Vyriausybės 2010 m. vasario 17 d. nutarimu Nr.163.

⁹⁸ VPVI ir ESTEP (2011) *Inovacijų skatinimo politikos vertinimas*. Užsakovas – Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnyba.

⁹⁹ Pagal lėšas (KKI dalį visose regionų plėtros investicijose) lyderis yra Alytus (17 proc.), Utena ir Marijampolė yra vidutiniškai (9,36 proc. ir 9 proc.). Pagal su KKI plėtra susijusius tikslus (septynis galimus aspektus) regiono plėtros strategijoje lyderė yra Marijampolė, o Alytus ir Utena žengia įkandin.

¹⁰⁰ Kūrybinės industrijos – tai tokios veiklos, kurių pagrindas yra individo kūrybiškumas, gebėjimai bei talentas ir kurios gali kurti materialią gerovę bei darbo vietas, kurdamos intelektinę nuosavybę. Kūrybinėms industrijoms priskiriama architektūra, amatai, atlikėjų menai, dizainas, interaktyviosios kompiuterinės programos, drabužių modeliavimas, meno ir antikvarinių vertybių rinka, muzika, kinas ir videoprodukcija, leidyba, televizija ir radijas, programinė įranga ir kompiuterinės paslaugos, reklama. Literatūroje apie klasterizaciją jos yra priskiriamos paslaugų, keičiančių kliento fizines ar protines savybes, grupei (sektoriui).

¹⁰¹ Klasterio nariai – Baltijos pažangiųjų technologijų institutas, VŠĮ E2K, VŠĮ „Filmų kopa“, VŠĮ „Kauno kino studija“, VŠĮ „Kultūros inovaciniai projektai“, Lietuvos inovacijų ir technologijų institutas, asociacija Naujos kartos mokslo ir verslo

simulatorius. Vilniuje taip pat veikia Lietuvos architektūros ir susijusių verslų klasteris, telkiantis šios srities mokslo institucijas (VGTU, VDA, KTU ir kitas), pavienius menininkus ir profesionalus bei verslo subjektus: urbanistus, architektus, kraštovaizdžio architektus, dizainerius, interjerų kūrėjus ir kitus projektuotojus. 2008 m. buvo įkurta ir kūrybinių industrijų srityje veikia Nacionalinė kūrybinių ir kultūrinių industrijų asociacija, vienijanti Lietuvos kūrybinių ir kultūrinių industrijų sektoriaus organizacijas, verslo įmones, fizinius asmenis. Žinių ekonomikos forumo vertinimu, ši asociacija dėl aktyvios veiklos galėtų tapti dar vienu kūrybinių industrijų klasterio branduoliu.

Apibendrinama klasterizacijos procesų tyrimą, Žinių ekonomikos forumo studija teigia du svarbiausius dalykus. Teigiama, kad paslaugų, keičiančių kliento fizines ar protines savybes, sektoriuje klasterizacijos plėtrai klostosi palankūs veiksniai, nes įmonės yra linkusios tarpusavyje bendradarbiauti, kuriasi tinklai, veiklios asocijuotos struktūros, įmonės integruojasi į verslo bendradarbiavimo tinklus, klasterius, stiprina tarpusavio ryšius. Antra, „didžiausią potencialą tapti nacionaliniais ir tarptautiniais klasteriais šiame paslaugų sektoriuje turi sveikatinimo turizmo ir kūrybinių industrijų srityje besivystantys jungtiniai dariniai. Kūrybinių industrijų paslaugų srityje stiprių klasterių susikūrimą įtakoja stiprus bendradarbiavimas tarp kūrybininkų, verslo įmonių ir akademinė institucijų, orientavimasis į tarptautines rinkas, bendradarbiavimas tarptautiniuose tinkluose.“

Vertinant kelias galimas Lietuvos klasterių politikos orientavimo alternatyvas, ŽEF pasiūlė rinktis klasterių kaip regioninės plėtros variklių alternatyvą (teikiant jai pirmenybę prieš aukštųjų technologijų sektoriaus klasterių vystymo ir didelių tradicinės pramonės sektorių klasterių vystymo alternatyvas). Šis siūlymas motyvuotas tuo, jog Lietuva yra maža šalis, dar neturinti susiformavusių stiprių tarptautinės reikšmės klasterių konkrečiuose sektoriuose. Anot ŽEF, klasterių iniciatyvas tikslinga remti visuose sektoriuose tam, kad būtų sukurtos sąlygos glaudesniai įmonių bendradarbiavimui, konsolidacijai ir tarptautiniam konkurencingumui. ŽEF ekspertus¹⁰³ įkvėpė ir Estijos pavyzdys.

3.3.2 Kultūros ir kūrybinių industrijų intervencijų srities masto analizė

Iš viso projektams įgyvendinti buvo išmokėta 36,8 mln. EUR, iš jų 30,9 mln. EUR buvo ES dalis. Tai sudaro 8 proc. nuo visų 2007–2013 m. kultūrai skirtų ES investicijų. Pagal intervencijos tikslus, daugiausia ES paramos buvo išmokėta menų inkubatorių infrastruktūros plėtrai, mažiausia – kūrybinių klasterių infrastruktūros ir veiklos plėtrai.

<i>Intervencijos tikslas</i>	Projektų skaičius	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	Iš jo ES dalis, tūkst. EUR.	Pasiskirstymas	
<i>Meno inkubatorių infrastruktūros plėtra</i>	11	21 028 794	19 428 069	57 %	
<i>Kūrybinių klasterių plėtra</i>	infrastruktūra	3	4 992 586	3 050 678	14 %
	veikla	4	1 683 563	841 781	5 %
<i>Kūrybinių industrijų aukštosiose mokyklose ir nevyriausybinėse organizacijose plėtra</i>	infrastruktūra	4	7 220 431	5 943 405	20 %
	veikla	5	1 831 576	1 609 214	5 %
<i>Iš viso</i>	27	36 756 950	30 873 147		

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis.

Įgyvendinus menų inkubatorių infrastruktūros plėtros projektus, buvo įkurta 11 menų inkubatorių: 4 Vilniuje, 2 Kaune ir po vieną Alytuje, Anykščiuose, Klaipėdoje, Utenoje ir Telšiuose. Taip pat vienas

klasteris, UAB „OSM Games“, asociacija „JCI Lietuva“, VšĮ PRO S studija, UAB „Ultra Nominum“, UAB „Uno Perfecto“, VšĮ Vilniaus dizaino kolegija, Vilniaus universitetas.

¹⁰² Jungia UAB „Kantorius“, UAB „Ikolta“, UAB „Informacijos saugumo agentūra“, UAB „IVEDUS“, UAB „Infosistema“, VGTU, VšĮ „Bendruomenių santykių konsultantai“, UAB „Draugas.lt“, UAB „Media traffic“, VšĮ „Vizualinių komunikacijų studija“, UAB „Terra IT“, UAB „Artium Magister“, Mykolo Riomerio universitetą, VšĮ Užupio meno inkubatorius, Vilniaus kolegiją, Paddock magazine Ltd.

¹⁰³ Klasterių studiją 2012 m. parengė Robertas Jucevičius, Austė Kiškienė, Edgaras Leichteris ir Giedrė Stumbrytė.

menų inkubatorius buvo pradėtas kurti Šiauliuose, tačiau dėl neplanuotai išaugusių projekto kaštų, kurie dėl paramos administravimo taisyklių negalėjo būti finansuojami ES lėšomis, teisinių ginčų ir lėto projekto įgyvendinimo Šiaulių miesto taryba nusprendė nutraukti projektą. Viešai prieinamais duomenimis. 2016 m. liepos mėnesį veikė 11 iš ES lėšų įkurtų ir vienas 2002 m. įkurtas „Menų spaustuvės“ menų inkubatorius. Pastebėtina, kad ES lėšomis taip pat buvo finansuojamas „Užupio meno inkubatoriaus plėtos“ projektas (šis inkubatorius buvo įkurtas prieš projekto įgyvendinimą – apie tai plačiau žr. 15 priedas. Taigi ES parama buvo pagrindinis menų inkubatorių plėtrą lemiantis veiksnys.

Atliekant vertinimą Lietuvoje buvo identifikuotas 51 veikiantis klasteris, iš jų 18 buvo įsteigta dėl EAVP priemonės „Inoklaster LT“ finansavimo. Tačiau tik keturi iš jų veikia kultūros sektoriuje:

- Redirected klasteris
- Clear Digital world
- Vilniaus kino klasteris
- Užupio kūrybinis klasteris

Visi su kultūros sektoriumi susiję klasteriai įgyvendino ES lėšomis finansuotą projektą (-us). Todėl darytina išvada, kad kultūros sektoriaus klasterizacijai ES struktūrinė parama buvo svarbus veiksnys, nes tik vienas jų – Vilniaus kino klasteris veikė iki ES paramos skyrimo.

3.3.3 Kultūros ir kūrybinių industrijų intervencijų srityje sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų analizė

2007–2013 m. kultūros ir kūrybinių industrijų intervencijų srities projektų įgyvendinimo stebėsenai buvo taikomi 28 bent iš dalies informatyvūs produkto ir rezultato rodikliai. Rodiklių skaičius yra toks didelis, nes kultūros ir kūrybinių industrijų projektai buvo įgyvendinti pagal didelį veiksmų programų priemonių skaičių. Šie rodikliai ir jų reikšmės buvo sugrupuotos pagal intervencijos tikslus ir yra pateikiamos trijose toliau esančiose lentelėse.

Visi meno inkubatorių plėtos projektai teikė tuos pačius produkto ir rezultato rodiklius. Įgyvendinus šiuos projektus buvo pastatyta, rekonstruota ir įrengta 11 menų inkubatorių, kurių bendras plotas 22 731, kv. m. Sutartyse buvo numatyta, kad per 3 metus po projekto įgyvendinimo juose iš viso įsikurs 300 smulkiojo ir vidutinio verslo subjektų, tačiau 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenimis, juose buvo įsikūręs 101 verslo subjektas. Tačiau tik du¹⁰⁴ iš 11 meno inkubatorių projektų buvo pabaigti įrengti iki 2013 m. gegužės mėnesio, taigi tik jie turėjo pateikti galutinės rodiklio pasiektas reikšmes. Iš šių dviejų inkubatorių, Telšių inkubatoriui nepavyko pasiekti nustatyto tikslo – įkurdinti 25 SVV subjektus (įkurdino 16), o Audiovizualinių menų industrijos inkubatoriui pavyko. Šis inkubatorius buvo įsipareigojęs įkurdinti 8 SVV subjektus, o praktiškai įkurdino 18. Kiti 9 meno inkubatoriai dar turi laiko pasiekti numatytas rezultato rodiklių reikšmes.

27 lentelė. Meno inkubatorių infrastruktūros plėtos projektų produktai ir rezultatai

	<i>Rodiklis</i>	<i>Sutartyje nurodyta reikšmė</i>	<i>Faktinė reikšmė</i>	<i>Įgyvendinimo apimtis</i>
	<i>Pastatyti, rekonstruoti ir įrengti menų inkubatoriai</i>	11	11	100 %
	<i>ES struktūrinės paramos lėšomis paremtų menų inkubatorių pastatų plotas, k. m.</i>	23038,5	22731	99 %
	<i>SVV subjektai, įsikūrę menų inkubatoriuje per 3 metus po projekto įgyvendinimo</i>	300	101	34 %

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

Ne visi ES projektus įgyvendinę kūrybiniai klasteriai teikė visus toliau išvardytus rodiklius. Projektų įgyvendintojai sutartyse galėjo pasirinkti rodiklius, kurių jie nori siekti. Todėl projektų skaičius, kurie taikė atitinkamą rodiklį, skiriasi. Dėl ES SP buvo sukurti 3 kūrybinių klasterių MTTP infrastruktūros

¹⁰⁴ Telšių meno inkubatorius ir Audiovizualinių menų industrijos inkubatorius.

vienetai, atlikti 29 klasterių plėtrai skirti tyrimai, 42 rinkodaros veiklos, priimta 40 naujų klasterių narių. Sukurtuose tyrimų centruose buvo planuota sukurti 44 naujas darbo vietas tyrėjams ir pagalbiniam personalui, tačiau faktiškai buvo sukurtos tik 8 darbo vietos. Papildomai keturi rezultato rodikliai yra renkami per 3 metus po projekto įgyvendinimo, tačiau projektai buvo baigti įgyvendinti tik 2014 m. pabaigoje ar 2015 m. viduryje, todėl šių rodiklių reikšmių kūrybiniai klasteriai dar nėra pateikę.

28 lentelė. Kūrybinių klasterių infrastruktūros ir veiklos plėtros projektų produktai ir rezultatai

Rodiklis	Sutartyje nurodyta reikšmė	Faktinė reikšmė	Įgyvendinimo apimtis	Projektai, taikę šį rodiklį
<i>Klasterio nariams skirtos rinkodaros veiklos</i>	42	42	100 %	4
<i>Klasterio plėtrai skirti rinkos tyrimai</i>	29	29	100 %	4
<i>Klasterio nariams skirti pasidalinimo patirtimi ir panašūs renginiai</i>	98	98	100 %	4
<i>Sukurti ir veikiančios klasterių MTTP infrastruktūros vienetai</i>	3	3	100 %	3
<i>Nauji klasterio nariai</i>	37	40	108 %	2
<i>Mokymo centre vykdomos mokymo programos</i>	14	14	100 %	2
<i>Sukurtos tyrėjų ir pagalbinių personalo darbo vietos įsteigtuose tyrimų centruose</i>	44	8	18 %	3
<i>Pritraukta privačių investicijų, mln. EUR</i>	3,5	3,03	87 %	3
<i>MTTP centro paslaugomis pasinaudojusios per 3 metus po projekto įgyvendinimo įmonės</i>	120	0	0 %	2
<i>Klasterio įmonių konsoliduotos apyvartos didėjimas per 3 metus po projekto įgyvendinimo, mln. EUR</i>	3,4	0	0 %	3
<i>Klasterio įmonių konsoliduotos eksporto apimties augimas per 3 metus po projekto įgyvendinimo, mln. EUR</i>	0,35	0	0 %	3
<i>Klasterio įmonių konsoliduotų MTTP veiklos išlaidų didėjimas per 3 metus po projekto įgyvendinimo, mln. EUR</i>	2,1	0	0 %	3

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

Analogiškai, kaip ir kūrybinių klasterių projektų atvejais, aukštųjų mokyklų ir NVO kūrybinių industrijų projektai taikė skirtingus produktų ir rezultatų rodiklius. Įgyvendinus kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūros plėtros projektus buvo sukurtos, atnaujintos ir įranga aprūpintos 3 mokslinės laboratorijos, taip pat 24 mokomosios laboratorijos (auditorijos). Įgyvendinus su kūrybinių industrijų veikla susijusius projektus buvo apmokyta 630 studentų, 119 dėstytojų, 342 kiti mokslininkai, taip pat įdarbinti 27 mokslininkai ir tyrėjai, parengtos arba atnaujintos studijų programos.

29 lentelė. Aukštosiose mokyklose ir nevyriausybiniuose organizacijose kūrybinių industrijų infrastruktūros ir veiklos plėtros projektų produktai ir rezultatai

Rodiklis	Sutartyje nurodyta reikšmė	Faktinė reikšmė	Įgyvendinimo apimtis	Projektų skaičius, taikę rodiklį
<i>Studentai, kurie mokėsi pagal formaliojo švietimo programas</i>	576	630	110 %	4
<i>Dėstytojai, kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas</i>	93	119	128 %	3
<i>Mokslininkų ir kitų tyrėjų organizacijų, mokslo ir studijų institucijų, asociacijų arba kitų organizacijų nariai, kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas</i>	289	342	118 %	3
<i>Dėstytojų stažuotės</i>	14	14	100 %	2
<i>Parengtos arba atnaujintos I ir II pakopos studijų programos</i>	18	18	100 %	1
<i>Parengtos ir teigiamai įvertintos jungtinės studijų programos</i>	1	1	100 %	1

<i>Finansuotos subsidijos mokslininkų ir kitų tyrėjų (išskyrus studentus) mokslo tiriamajai veiklai</i>	6	6	100 %	6
<i>Pagal darbo sutartis įdarbinti mokslininkai ir kiti tyrėjai (išskyrus studentus) viešajame sektoriuje</i>	30	27	90 %	6
<i>Bendros darbo vietos mokslinių tyrimų srityje</i>	61	61	100 %	8
<i>Sukurtos, atnaujintos ir / arba įranga aprūpintos mokomosios laboratorijos (auditorijos)</i>	24	24	100 %	4
<i>Sukurtos, atnaujintos ir / arba įranga aprūpintos mokslinės laboratorijos</i>	3	3	100 %	3
<i>MTTP (KKI) bazės plėtros projektai</i>	4	4	100 %	4
<i>Pasirašytos bendradarbiavimo sutartys tarp tyrimų institucijų ir labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių</i>	9	3	33 %	3

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

3.3.4 ES struktūrinės paramos poveikis menų inkubatoriams projektų vykdytojų apklausos duomenimis

ES struktūrinės paramos poveikis kultūros ir kūrybinių industrijų sričiai buvo vertinamas projektų vykdytojų apklausos būdu. Projektų vykdytojų apklausos klausimynas buvo išsiųstas visiems meno inkubatorių, kūrybinių klasterių ir kūrybinių industrijų plėtros projektų aukštosiose mokyklose ir nevyriausybinėse organizacijose vykdytojams. Tačiau apklausos klausimyną užpildė tik vienas (iš keturių) kūrybinio klasterio projekto vykdytojas ir šeši (iš vienuolikos) meno inkubatorių plėtros projektų vykdytojų. Atsižvelgiant į tai, ES paramos poveikiui analizuoti galima panaudoti tik meno inkubatorių projektų vykdytojų atsakymus.

Pusė respondentų nurodė, kad ES struktūrinė parama sudarė tik iki 20 proc. visos iš įvairių šaltinių¹⁰⁵ gautos paramos investicijoms į infrastruktūrą, veiklos plėtrą ar kvalifikacijos tobulinimą, 33 proc. respondentų nurodė, kad ES SP sudarė 60–80 proc., o 17 proc. – 100 proc. Taigi vertinant įvairius meno inkubatorių kultūros paslaugų pokyčius (apimtį, prieinamumą, kokybę ir įvairovę), svarbu atsižvelgti, kad kiti viešųjų finansų šaltiniai labiau prisidėjo prie jų pokyčio.

3.3.4.1 ES struktūrinės paramos poveikis meno inkubatorių teikiamų paslaugų apimčiai

Absoliuti dauguma respondentų nurodė, kad po ES struktūrinės paramos projekto įgyvendinimo jų teikiamų meno inkubatoriaus paslaugų apimtis padidėjo. Respondentų nuomone, labiausiai prie to prisidėjo po projekto įgyvendinimo atnaujintos arba išplėtos patalpos, modernizuota materialinė bazė. 33 proc. respondentų nurodė, kad prie teikiamų paslaugų apimties padidėjimo prisidėjo bendradarbiavimas su užsienio partneriais ir partneriais Lietuvoje. Be to, 83 proc. respondentų teigė, kad po projekto įgyvendinimo taip pat padidėjo renginių skaičius (17 proc. nurodė, kad renginių skaičius labai padidėjo). Pagrindinis ES struktūrinės paramos tikslas ir buvo išplėsti arba sukurti naują meno inkubatorių infrastruktūrą, todėl ES investicijos tiesiogiai prisidėjo prie meno inkubatorių teikiamų kultūros paslaugų apimties padidėjimo. Pastebėtina, kad tokia pati išvada daroma detaliam išanalizavus Užupio meno inkubatoriaus atvejo studiją.

3.3.4.2 ES struktūrinės paramos poveikis meno inkubatorių teikiamų paslaugų kokybei

ES struktūrinės paramos poveikis meno inkubatorių teikiamų paslaugų kokybei buvo matuojamas apklausiant meno inkubatorių darbuotojus apie jų steigėjų (dažniausiai savivaldybių) ir jų paslaugų naudotojų (menininkų) nuomonę apie teikiamų paslaugų kokybę bei jų pačių įsivertinimą, kaip pasikeitė teikiamų paslaugų kokybė prieš ir po projekto įgyvendinimo.

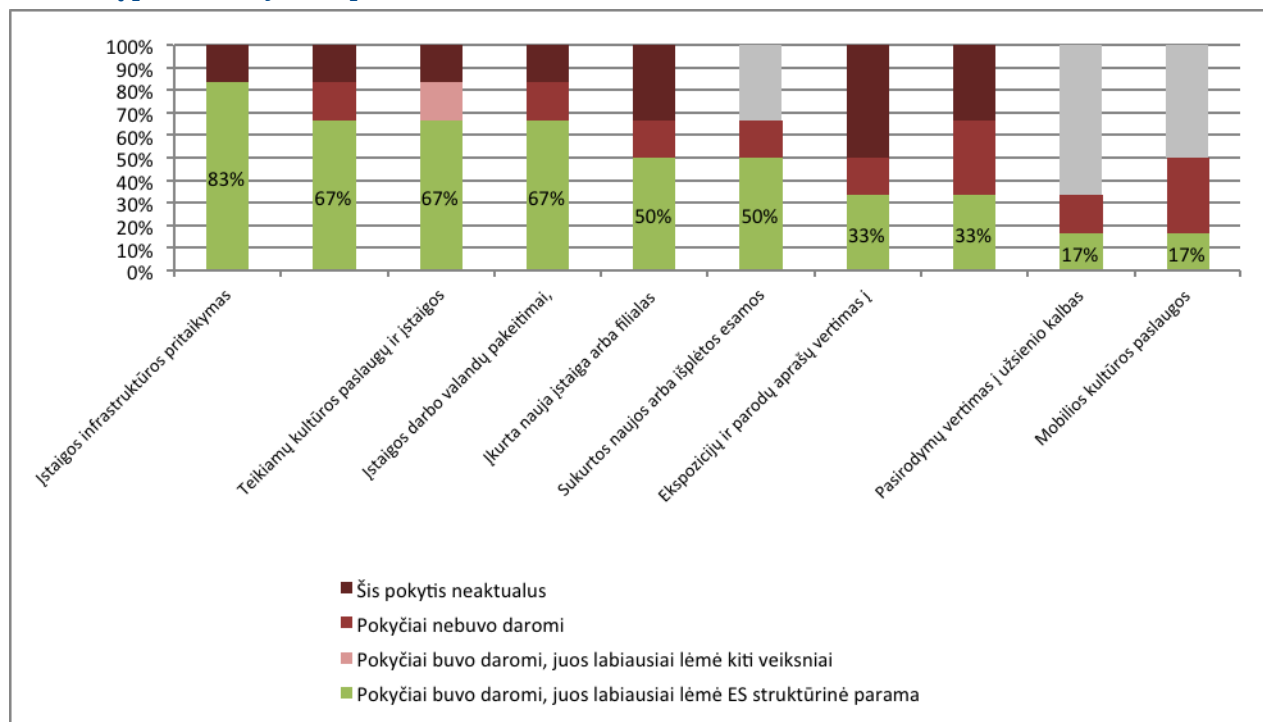
¹⁰⁵ Kultūros rėmimo fondo, Valstybės investicijų programos, Norvegijos ir Šveicarijos finansinių mechanizmų, Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos ir kitų šaltinių (išskyrus valstybės arba savivaldybės biudžeto asignavimus, skirtus darbo užmokesčiui, komunaliniams mokesčiams ir kitiems einamiesiems poreikiams).

Visi respondentai nurodė, kad meno inkubatoriaus steigėjai gerai arba labai gerai vertina meno inkubatoriaus teikiamų paslaugų kokybę ir beveik visi (83 proc.) respondentai nurodė, kad taip pat vertina ir jų paslaugas naudojantys menininkai. Absoliuti dauguma respondentų taip pat nurodė, kad, lyginant su kitais meno inkubatoriaus, savo teikiamas paslaugas vertina geriau nei vidurkis. Atsižvelgiant į tai, kad pagrindinė meno inkubatoriaus teikiama kultūros paslauga yra išnuomoti patalpas ir kitą materialinę bazę menininkams, o būtent tai ir rėmė ES fondai, daroma išvada, kad ES parama padarė didelę teigiamą poveikį teikiamų paslaugų kokybei.

3.3.4.3 ES struktūrinės paramos poveikis meno inkubatorių teikiamų paslaugų prieinamumui

ES struktūrinės paramos poveikis meno inkubatorių teikiamų paslaugų prieinamumui buvo vertinamas apklausiant projektų vykdytojus apie projektų poveikį įvairiems prieinamumą skatinantiems veiksniams. Daugiau nei pusė respondentų įvardijo šešis veiksnius, kurie labiausiai prisidėjo prie teikiamų paslaugų prieinamumo skatinimo (10 paveikslas). Daugiausia ES struktūrinė parama prisidėjo prie įstaigos infrastruktūros pritaikymo žmonėms su negalia. Taip pat buvo sukurta arba modernizuota fizinį pasiekiamumą gerinanti infrastruktūra, pagerintas meno inkubatorių teikiamų paslaugų viešinimas, įstaigos darbo valandos, sukurtos ar modernizuotos naujos patalpos bei sukurtos arba išplėtos esamos elektroninės kultūros paslaugos. Prie visų šių prieinamumą skatinančių veiksnių, išskyrus prie įstaigos darbo valandų pakeitimo, prisidėjo ES struktūrinė parama. Taigi tai rodo, kad ES SP turėjo teigiamą poveikį meno inkubatorių teikiamų paslaugų prieinamumui.

10 paveikslas. Meno inkubatorių teikiamų kultūros paslaugų prieinamumui įtaką darančių veiksnių pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta ESTEP remiantis projektų įgyvendintojų apklausos duomenimis.

3.3.4.4 ES struktūrinės paramos poveikis meno inkubatorių teikiamų paslaugų įvairovei

ES struktūrinės paramos poveikis meno inkubatorių teikiamų paslaugų įvairovei buvo matuojamas apklausiant meno inkubatorių darbuotojus apie teikiamų paslaugų įvairovės pasikeitimą po projekto įgyvendinimo. Visi respondentai įvardijo, kad po ES SP projekto įgyvendinimo jų įstaigos teikiamų paslaugų įvairovė išaugo. Tačiau paprašius meno inkubatorių atstovų pasirinkti, kurios teikiamos kultūros paslaugos buvo sukurtos arba reikšmingai patobulintos, dauguma respondentų nurodė, kad projektas nebuvo susijęs su nurodytomis paslaugomis (elektroninės kultūros paslaugos, tiesiogiai

įstaigoje teikiamos kultūros paslaugos, renginiai, festivaliai, šventės ir kita, edukaciniai užsiėmimai, išleistos knygos, žurnalai ir kiti leidiniai). Atsižvelgiant į tai, kad meno inkubatoriai tik netiesiogiai teikia kultūros paslaugos per juose reziduojančių menininkų kūrybą, galima teigti, kad ES SP tik netiesiogiai prisidėjo prie teikiamų kultūros paslaugų įvairovės sukurdamą papildomas erdves, kuriose menininkai galėjo pasiūlyti naujas paslaugas. Taigi ES SP poveikis kultūros paslaugų įvairovei buvo tik netiesioginis.

3.3.5 ES struktūrinės paramos rezultai ir poveikis kultūros ir kūrybinėms industrijoms interviu su įgyvendinančiąja institucija ir projektų vykdytojais duomenimis

Šiame skyrelyje pateikiama apibendrinta ES struktūrinės paramos rezultatų ir poveikio, taip pat ateities iššūkių kultūros ir kūrybinėms industrijoms analizė iš įgyvendinančiosios institucijos (Lietuvos verslo paramos agentūros (LVPA)) perspektyvos bei remiantis pokalbių su kai kuriais projektų vykdytojais duomenimis.

3.3.5.1 Kūrybiniai klasteriai

Investicijų į Lietuvos klasterius pagrindinis tikslas buvo skatinti verslumą. Įmonių susijungimas į klasterį turėjo pagerinti įmonių konkurencingumą sutelkiant jų pajėgumus. Buvo tikimasi, kad tokiu būdu įmonės sukurs naujus produktus ir galės konkuruoti rinkoje. Pavyzdžiui, Vilniaus kino klasteris (VKK) investicijų į infrastruktūrą projekto metu įsirengė patalpas ir įsigijo įrangą, kurią naudoja eksperimentinei plėtrai – filmavimo bandymams ir pan. Klasterių steigimui ir plėtrai buvo numatytos dvi priemonės – vadinamosios „minkštoji“ ir „kietoji“. Paramą gavę klasteriai paprastai gavo po vieną iš jų, dažniausiai iš pradžių „minkštąjį“ projektą klasterio narių (įmonių) ryšių sukūrimui (cementavimui) ir kompetencijų stiprinimui, veiklos galimybių analizei, o po to galėjo įgyvendinti infrastruktūros sukūrimo projektą. Pastebėtina, kad ši apskritai suprantama logika netiko (nebuvo būtina) iki ES paramos galimybių jau veikusiems klasteriams (tam pačiam VKK), kuriems toks išdėstymas sukėlė neplanuotų rūpesčių. Reikia pastebėti, kad iš 2012 m. 46 identifikuotų klasterių Lietuvoje tik dešimt buvo susikūrę natūraliu būdu (t. y. ne dėl ES paramos), o iš jų tik vienas (Vilniaus kino) klasteris buvo kūrybinių industrijų srities.¹⁰⁶

Lyginant visų kryptčių klasterius, pagal veiklos rezultatus kūrybiniai klasteriai nėra pirmaujantys. Pirmąją fizikų klasteris, kuris aktyviai kuria naujus produktus ir pasiekė tarptautinį žinomumą. Tarp kūrybinių klasterių savo veikla išsiskiria Vilniaus kino klasteris (VKK), toliau Užupio kūrybinis klasteris (UKK). Kūrybiniams klasteriams yra sudėtinga savo veiklą deklaruoti (kvalifikuoti) kaip mokslinę ir eksperimentinę plėtrą (MTEP), jie beveik nevykdo mokslinių tyrimų, didžioji veiklos dalis yra eksperimentinė plėtra. Kūrybinių industrijų klasterizaciją paskatino galimybė gauti ES struktūrinę paramą. Didžioji dalis klasterių buvo įkurti jau paskelbus kvietimą teikti paraiškas dėl ES finansavimo. Dalies klasterių veikla nuslopo pasibaigus ES remiamiems projektams, jų veiklos tęstinumo klausimas be tolimesnės paramos yra atviras. Įgyvendinančiai institucijai paskelbus kvietimą teikti paraiškas, verslo subjektai per mažai žinojo apie klasterizaciją ir jos naudą. Dėl to Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra (MITA) vykdė viešinimo projektą. Vienas iš stebėsenos rodiklių buvo į klasterį pritrauktų naujų narių skaičius, tačiau pastebėta, kad nutolusių įmonių pritraukta nedaug (per mažai), o nauji nariai buvo susiję su klasterio nariais. Todėl 2014–2020 m. ES paramos laikotarpiu būtų svarbu detaliau aprašyti naujų narių pritraukimo sąlygas ir būdus. Taip pat pastebėta, kad klasterio nariai prekes ir paslaugas pirko vieni iš kitų ir taip dirbtinai didino apyvartą. Todėl teko pakeisti paramos skyrimo ir stebėsenos taisyklės.

3.3.5.2 Menų inkubatoriai

Menų inkubatorių steigimu buvo norima skatinti menininkų verslumą, sudaryti sąlygas įsitvirtinti rinkoje ir kurti meninę produkciją. Steigiant menų inkubatorius prioritetą buvo teikiamas tiems

¹⁰⁶ Žinių ekonomikos forumas (2012) *Klasterių studija* (psl. 26).

projektams, kurie numatė menų inkubatorių steigimą nekilnojamojo kultūros paveldo pastate. Labai ilgai užtruko paraiškų vertinimas (nuo 1 iki 2 metų), kurio metu dažnai buvo keičiamos (tikslinamos) paraiškose numatytos veiklos, reikalingos įrangos įsigijimas, perskirstomos lėšos. ES paramos projektus įgyvendinančių institucijų nuomone, paraiškų vertinimas užtruko dėl projektų įgyvendintojų administracinių gebėjimų trūkumo. Administracinių gebėjimų stoką pripažįsta ir projektų vykdytojai (kai kurie mano, kad dėl patirties stokos sutiko su sau nenaudingomis sąlygomis), tačiau 2014–2020 m. iš įgytos patirties jau būtų galima pasimokyti.

Infrastruktūros panaudojimo ir išlaikymo problema mažiau iškyla didžiuosiuose miestuose veikiantiems menų inkubatoriams. Sukurtą infrastruktūrą sunkiau panaudoti veikiantiems mažesniuose miestuose, o jos geresniam panaudojimui bent jau penkerius metus po projekto įgyvendinimo kliudys pasirinkta projekto įgyvendinimo finansinė schema – 95 proc. ES ir nacionalinio viešųjų finansų indėlio bei 5 proc. nuosavų lėšų. Tokia schema sukurta menų inkubatoriaus infrastruktūra leidžia naudotis tik tiesiogiai su kultūra ir menais susijusioms įmonėms¹⁰⁷ ir neleidžia menų inkubatoriui užsidirbti papildomai ar daugiau savo veikloms plėtoti. Pagal priemonę buvo numatyta, kad finansavimas (ES parama) bus skiriamas infrastruktūros sutvarkymui (pastatams) ir ilgalaikio materialaus turto įsigijimui (įranga ir pan.). Verslumo kompetencijų ugdymą bei reikalingą pagalbą inkubuojamoms įmonėms ar menininkams turėtų suteikti menų inkubatorių administratoriai, tačiau įgyvendinančių institucijų nuomone, didžioji dalis administratorių to nedaro arba daro nepakankamai efektyviai ir kokybiškai. Menų inkubatorių pageidavimu ir įgyvendinančiai institucijai (LVPA) pritarus, 2014–2020 m. menų inkubatoriams yra sudaryta vadinamųjų „minkštųjų“ veiklų priemonė projektams, kurie galėtų padėti geriau verslauti (rinkodarai, marketingui, viešinimui).

Įgyvendinančiai institucijai kyla nuogąstavimų, kad sukurta menų inkubatorių infrastruktūra gali būti per didelė Lietuvai, todėl ją toliau plėtoti būtų rizikinga. Taip iš dalies atsitiko todėl, kad 2007–2013 m. priemonės finansavimo apraše buvo reikalaujama, kad steigiamo menų inkubatoriaus plotas turėtų būti 1 500 kv. metrų ar didesnis (sukurtų meno inkubatorių plotas yra tarp 1 500 kv. m iki 4 000 kv. m), iš kurio 40 proc. būtų skirta bendros paskirties patalpoms (ekspozicijų, konferencijų ir pan. salėms, bendroms dirbtuvėms), o 60 proc. būtų skirtos rezidentų patalpoms (individualioms dirbtuvėms ir pan.).

Manoma, kad menininkų rotacija menų inkubatoriuose yra didelė¹⁰⁸, tačiau pokyčiai jų veikloje niekaip nėra vertinami, t. y. ar „inkubuoti“ menininkai geriau verslauja. Stebėsenos rodikliai taip pat nėra susieti su priemonės tikslu – 2007–2013 m. buvo renkami duomenys tik apie įsikūrusių smulkių ir vidutinių verslų (SVV) skaičių ir menų inkubatorių plotą. Duomenys apie inkubuotų SVV sukurtus produktus, jų apyvartą ir pajamas nėra renkami. Galima drąsiai spėti, kad stebėsenos rodiklis dėl menų inkubatoriuose įsikūrusių SVV skaičiaus bus lengvai pasiektas, stebėsenos rodiklio apraše ir paramos skyrimo taisyklėse nebuvo nustatytas „įskaitinis“ minimalus SVV minimalaus įsikūrimo laikas menų inkubatoriuje.¹⁰⁹

Prie menų inkubatoriaus steigimo pareiškėjas (viešoji įstaiga arba asociacija, kurios dalininkas yra savivaldybė) turėjo prisidėti nuosavu įnašu, ne mažesniu nei 5 proc. projekto vertės. Šie įnašai siekė nuo 1 iki 4 mln. EUR. Dažniausiai įnašą sumokėdavo savivaldybė. Menų inkubatoriams kyla problemų

¹⁰⁷ Konkretus pavyzdys – dėl šios 95/5 schemos Vilniaus Kalvarijų g. 1 įsikūrusiame architektūros inkubatoriuje atnaujinus infrastruktūrą artimiausius penkerius metus nebegalės veikti (nuomotis patalpas) anksčiau populiarus restoranas „Kalvarijų Nr. 1“. Šią schemą pasirinkusiems projektų vykdytojams privalu ne tik laikytis veiklos ribojimų, bet ir papildomai turi teikti pranešimus Konkurencijos tarybai dėl pagal tiesioginę (kultūros ir meno) paskirtį suteiktoms infrastruktūrą inkubuojamoms įmonėms suteiktos valstybės pagalbos, kadangi jos patalpas tam tikrą laiką nuomoja mažesnėmis nei rinkos kainomis. Alternatyvią schemą (50/50) be apribojimų pasirinkusių menų inkubatorių steigėjų ar vystytojų 2007–2013 m. nebuvo.

¹⁰⁸ Tokį pastebėjimą iš dalies patvirtina oficialiojoje statistikoje pastebimas žemas kultūros ir kūrybinių industrijų įmonių išgyvenimo lygis – Lietuvoje pirmuosius metus išgyvena tik 34 proc. KKI įmonių, trejus – 17 proc., o penkerius – tik 13 proc. Palyginimui Latvijoje (atitinkamai) – 70 proc., 38 proc. ir 27 proc., Estijoje – 88 proc., 64 proc., o apie penktuosius metus nėra duomenų. Žr. Eurostat (2016) *Culture Statistics*. 2016 edition.

¹⁰⁹ Menų inkubatoriai LVPA atsiskaito atsiųsdami visų per kalendorinius metus inkubatoriuje įsikūrusių SVV sąrašą.

išsilaikyti, nes mažesniuose miestuose patalpų nuomos kainos yra labai mažos, todėl inkubatorių siūlomų patalpų nuoma ne visada yra konkurencinga.¹¹⁰

Igyvendinančios institucijos nuomone, tarp regioninių menų inkubatorių išsiskiria Anykščiai kaip geros praktikos pavyzdys. Telšiuose įsikūrusiam menų inkubatoriui išsilaikyti ir pritraukti SVV yra sudėtinga.

Igyvendinant menų inkubatorių projektus, dažnai kildavo šios tipinės problemos: (1) padidėdavo statybos darbų apimtys dėl neplanuotų darbų, ypač steigiant menų inkubatorius nekilnojamojo kultūros paveldo pastatuose, (2) projektų vykdytojams trūko patirties ir administracinių gebėjimų tinkamai vykdyti viešuosius pirkimus, todėl ne kartą teko juos skelbti iš naujo, (3) dėl užsitęsusių projektų įgyvendinimo pasikeitė poreikiai, tačiau ne visi menų inkubatoriai peržiūrėjo suplanuotos įsigyti įrangos poreikį ir kai kurie įsigijo jau pasenusią (neaktualią arba mažiau aktualią).

3.3.6 ES investicijų į Lietuvos kultūros ir kūrybines industrijas lyginamoji analizė konteksto (poveikio) rodiklių atžvilgiu

Skirtingai nuo kitų kultūros ir meno sričių, investicijų į kultūros ir kūrybines industrijas (tiksliau būtų kalbėti tik apie kūrybines industrijas) poveikio rodikliai yra kitokie, pavyzdžiui, užimtumo KKI įmonėse dalis nuo viso paslaugų sektoriaus, įmonių apyvarta, KKI sukuriamos pridėtinės vertės dalis BVP ir / arba KKI eksporto svoris bendrame šalies eksporte. Šiam vertinimui pasirinkome lyginamąją poveikio rodiklių analizę, pasiremdami naujausiais Eurostato 2013 m. ir 2014 m. duomenimis, neseniai paskelbtais leidinyje *Culture Statistics* (2016 edition).¹¹¹

Toliau lentelėse pateikiame KKI sektoriaus veiklos rodiklius, kuriems poveikį galėjo daryti ES investicijos. Po lentelėmis pateikiamas trumpas šių rodiklių interpretacijos apibendrinimas.

30 lentelė. KKI sektoriaus įmonių veiklos rodikliai

Rodiklis	LT	LV	EE	PL	SE	GB	ES-28
1. KKI įmonių skaičius, vnt. (dalis nuo visų paslaugų įmonių, proc.), 2013 m.	1 705 (3,2 %)	1 918 (3,9 %)	1 672 (5,3 %)	35 071 (6,2 %)	31 920 (8,4 %)	62 357 (6,2 %)	676 488 (6,4 %)
2. Vidutinis darbuotojų skaičius KKI įmonėje, 2013 m.	5,6	3,8	nd	3	2	nd	3,2
3. Vidutinis darbuotojų skaičius paslaugų įmonėse, 2013 m.	5,6	4,6	4,8	4,2	3,5	9,1	5,2
4. KKI įmonių apyvarta, mln. EUR (dalis visoje paslaugų įmonių apyvartoje, proc.), 2013 m.	325 (2,3 %)	255 (2,2 %)	nd	7 893 (6,2 %)	12 050 (5,4 %)	68 082 (6,4 %)	300 476 (5,3 %)
5. KKI įmonių vidutinis metinis augimo tempas (2008–2013 m.), proc.	-10,3	nd	nd	-4	3,6	1,1	nd
6. Visų paslaugų įmonių vidutinis metinis augimo tempas, proc.	3,2	1,8	4,4	0,8	5,2	1,7	nd
7. Užimtumas naujai įkurtose įmonėse, veikiančiose R90 (kūrybinė, meninė ir pramogų organizavimo veikla) sektoriuje, proc. nuo visų užimtų atitinkame sektoriuje	33	6	nd	nd	nd	5	nd
8. Išliekančių R90 (kūrybinė, meninė ir pramogų organizavimo veikla) sektoriuje veikiančių įmonių dalis po 5 m., 2013 m., proc.	13	27	Nd*	nd	nd	47	nd

Šaltinis: Eurostat; * Estijoje – 88 proc. po vienu metų, 64 proc. – po trejų.

¹¹⁰ Priemonės finansavimo sąlygose numatyta, kad menininkams skirtų menų inkubatorių (rezidencijų) patalpų nuomos kaina turėtų padengti patalpų savikainą, tačiau būti mažesnė už rinkos kainą.

¹¹¹ Eurostato leidinyje KKI sektoriui priskiriamos šios Ekonominio veiklų rūšių klasifikatoriaus (EVRK red. 2) veiklos: J58.11 – knygų leidyba; J58.13 – laikraščių leidyba, J58.13 – Žurnalų ir periodinių leidinių leidyba, J58.21 – Kompiuterinių žaidimų leidyba, J59 – Kino filmų, vaizdų filmų ir televizijos programų gamyba, garso įrašymo ir muzikos įrašų leidybos veikla, J60 – Programų rengimas ir transliavimas, J63.91 – Naujų agentūrų veikla, M71.11 – Architektūros veikla, M74.1 – Specializuota projektavimo (dizaino) veikla, R90 – Kūrybinė, meninė ir pramogų organizavimo veikla, R91 – Bibliotekų, archyvų, muziejų ir kita kultūrinė veikla.

31 lentelė. KKI sektoriaus įmonių sukuriama bendroji pridėtinė vertė (BPV), proc.

	Knygų, laikraščių, žurnalų, periodinių leidinių ir kompiuterinių žaidimų leidyba		Kino filmų, vaizdų filmų ir televizijos programų gamyba, garso įrašymo ir muzikos įrašų leidybos veikla		Programų rengimas ir transliavimas		Naujų agentūrų veikla		Architektūros veikla		Specializuota projektavimo (dizaino) veikla		Visas KKI sektorius	
	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013	2008	2013
LT	1,6	1	0,3	0,3	1,1	0,4	0,0	0,0	1,9	0,8	0,1	0,1	5	2,7
LV	nd	0,8	0,3	0,3	0,6	0,2	0,1	nd	1,6	0,5	0,2	0,2	nd	2
EE	2	nd	0,7	0,5	0,3	0,1	0,1	nd	1	nd	0,2	0,1	4,3	nd
PL	2,4	1,8	0,8	0,7	3,5	2,9	0,2	0,2	1,6	1,1	0,3	0,3	8,7	6,9
SE	2	1,8	0,9	0,9	0,7	0,6	0,1	0,1	0,6	0,6	0,7	0,7	5,1	4,7
GB	2,2	1,9	0,5	1	1	1	0,3	0,4	0,9	0,8	0,5	0,6	5,4	5,7
ES28	nd	1,6	nd	1	nd	1,1	nd	0,1	nd	0,9	nd	0,4	nd	5

Šaltinis: Eurostat.

32 lentelė. KKI sektoriaus produktų importo ir eksporto rodikliai

Rodiklis	LT	LV	EE	PL	SE	GB	ES-28
Vidutinis metinis eksporto augimo tempas, proc., 2008–2014 m.	6	19	9	7	-7	4	3
Eksportas, mln. EUR, 2014 m.	72	102	82	898	377	8 121	12 725
Pagrindinė eksportuojama prekė	Knygos	Knygos	Laikraščiai, žurnalai ir periodiniai leidiniai	Laikraščiai, žurnalai ir periodiniai leidiniai	Kino filmai, videožaidimai ir konsolės	Meniniai tekstilės gaminiai	Meniniai tekstilės gaminiai
Vidutinis metinis importo augimo tempas, proc., 2008–2014 m.	3	-9	1	12	-3	-1,5	-3
Importas, mln. EUR, 2014 m.	43	32	36	707	618	5 365	10 868
Pagrindinė importuojama prekė	Megzti ar nerti audiniai ir gobelenai	Knygos	Knygos	Kino filmai, videožaidimai ir konsolės	Kino filmai, videožaidimai ir konsolės	Kino filmai, videožaidimai ir konsolės	Kino filmai, videožaidimai ir konsolės

Šaltinis: Eurostat.

Iš 30–32 lentelėse pateiktų duomenų matyti, kad Lietuvos kultūros ir kūrybinių industrijų srities įmonėms vertinamas laikotarpis buvo nuosmukio metai – mažėjo įmonių sukurta bendroji pridėtinė vertė nuo 5 proc. 2008 m. iki 2,7 proc. 2013 m. Vidutinis metinis KKI įmonių augimo tempas buvo neigiamas, tačiau eksportas augo (vidutiniškai 6 proc. per metus, nors Estijoje ir Latvijoje – dar didesniu tempu). Palyginti su kaimyninėmis valstybėmis KKI įmonių skaičius, palyginti su visu paslaugų sektoriaus įmonių skaičiumi Lietuvoje, yra mažesnis (sudaro 3,2 proc.), tačiau įmonės yra santykinai didesnės (vidutiniškai jose užimti yra 5,6 darbuotojo). Bet apskritai imant, KKI įmonių sektorius yra daug lakesnis nei kaimyninėse valstybėse, nes daugiau įmonių neišgyvena (Lietuvoje pirmuosius metus išgyvena tik 34 proc. KKI įmonių, trejus – 17 proc., o penkerius – tik 13 proc. Palyginimui, Latvijoje (atitinkamai) – 70 proc., 38 proc. ir 27 proc., Estijoje – 88 proc., 64 proc., o apie penktuosius metus nėra duomenų), o atskirose KKI grupių įmonėse labai daug užimtųjų ką tik susikūrusiose įmonėse. Tai yra svarbus signalas permąstyti paramos KKI politiką, ypač jei menų inkubatoriuose (pagal 2007–2013 m. planus) norima inkubuoti apie 20 proc. visų Lietuvos KKI įmonių (esamų ar ateities). Integruotos paramos KKI sektoriui politikos pavyzdys yra pateikiamas ketvirtoje

šios ataskaitos dalyje esančioje Estijos atvejo studijoje, o gerieji pavyzdžiai (kylant vertės grandine į viršų) – 33 lentelėje.

33 lentelė. KKI priemonių grupės, priemonės ir gerieji pavyzdžiai

	Priemonių grupė	Priemonės	Priemonių intervencijų (programų, projektų, iniciatyvų) pavyzdžiai
1.	<i>Išankstinių sąlygų KKI veiklos aplinkai sukurti arba pagerinti patenkinimui skirtos priemonės</i>	1. KKI žemėlapiai, studijos	Mapping the Creative Industries: A Toolkit (British Council, 2010)
		2. Institucinė aplinka ir strateginiai aljansai	Centre for Culture and Experience Economy, Denmark; CREA:RE – Creative Regions Creative Industries Styria, Austrija
		3. Žinomumą skatinančios informacinės paslaugos	-
		4. Strategija, (viešoji) politika, priemonės	Development strategies for creative industries, Finland; Spanish Action Plan to Promote the Cultural and Creative Industries
2.	<i>KKI stiprinimas (siekiant konkurencingų ir eksportuojančių kūrybinių įmonių)</i>	1. Gebėjimų kūrimas	Creative England, UK
		2. Fizinės infrastruktūros kūrimas	Temple Bar, Dublin, Ireland; Art Factories, Barcelona, Spain
		3. Kūrybos verslų inkubavimas	Creative Incubators in Estonia, Creative Factory in Rotterdam, The Netherlands
		4. Prieiga prie finansų	The Creative Agency of the City of Vienna, Austria; CultuurInvest, Belgium; Cultuur-Ondernemen, The Netherlands; Institute for Film Financing and Cultural Industries (IFCIC), France; St'Art Investment Fund for Cultural and Creative Industries, Belgium
		5. Tinklai ir klasteriai	Addict: Creative Industries Portugal; European Creative Businesses Network
3.	<i>KKI subjektų veiklų persiliejo skatinimas (į ... ->)</i>	1. Inovacijos ir produktyvumas	A Guide to Creative Credits ⁸⁰ , UK (NESTA, 2011); Creative Industries Innovation Fund ⁸¹ , Arts Council of Northern Ireland, UK ; TILLT, Sweden; Riga Film Fund, Latvia
		2. Švietimas ir mokymasis visą gyvenimą	-
		3. Socialinės inovacijos ir gerovė	Open Window ⁹⁵ , Ireland; Brigade, Riga, Latvia
		4. Turizmas ir prekės ženklų įtvirtinimas	European Capitals of Culture; Fira Tàrrega (Creative Land), Tàrrega , Spain
		5. Regioninė plėtra	
		6. Aplinkos tvarumas	Beulas Foundation ⁹⁷ , Huesca, and César Manrique Foundation ⁹⁸ , Lanzarote, Las Palmas, Spain

Šaltinis: Working Group of EU Member States Experts (Open Method of Coordination) On Cultural and Creative Industries (2012) Policy Handbook on *How to strategically use the EU support programmes, including Structural Funds, to foster the potential of culture for local, regional and national development and the spill-over effects on the wider economy.*

Apibendrinančios išvados:

- 2007–2013 m. ES parama Lietuvos kultūros ir kūrybinėms industrijoms buvo didelė (36,8 milijono EUR) ir labai svarbi (apie 85 proc. skirtų ir / arba su kitais šaltiniais susietų viešųjų asignavimų).¹¹² Įgyvendinta 11 menų inkubatorių infrastruktūros projektų (21 milijonas EUR), 7 klasterių infrastruktūros ir veiklos projektai (6,8 milijono EUR) ir 9 kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūros ir veiklos projektai aukštosiose mokyklose ir NVO (9 milijonai EUR).

¹¹² Kitas reikšmingas viešųjų investicijų šaltinis yra Kultūros rėmimo fondas (KRF), kurį administruoja Lietuvos kultūros taryba. Nors palyginamų istorinių duomenų nėra, atsižvelgiant į 2014 – 2016 m. KRF remtus KKI veiklos projektus (apie 850 tūkst. EUR kasmet), galime daryti pagrįstą prielaidą, kad 2007 – 2013 m. ES investicijos tikrai sudarė 85 proc. visų viešųjų investicijų.

2014–2020 m. KKI numatoma skirti ES paramos lėšų suma žymiai didėja – iki 63,7 milijonų EUR (18 proc. auga numatyta parama infrastruktūros plėtrai, šešis kartus – veiklai).

- Kultūros ir kūrybinių industrijų politikos Lietuvoje turinys evoliucionavo vertinamuoju laikotarpiu. Palyginti su laikotarpio pradžia, kai 2007 m. tebuvo tik Kultūros ministro patvirtinta gana bendra *Kūrybinių industrijų skatinimo ir plėtros strategija*, laikotarpio pabaigoje (2013–2015 m.) jau buvo atlikti keli svarbūs tyrimai ir vertinimai, atitinkamai atnaujinti ir politikos dokumentai – *Kultūros ir kūrybinių industrijų politikos 2015–2020 m. plėtros kryptys* bei *Lietuvos klasterių plėtros koncepcija*. Nors ES intervencijų suderinamumas su Lietuvos KKI politikos turiniu buvo aukštas, vis tik jis buvo pernelyg bendro lygio. Žvelgiant į Estijos pavyzdį, Lietuvai trūksta integruotos, vieta vertės grandinėje pagrįstos KKI paramos politikos priemonių.
- Meno inkubatorių plėtros projektai pasiekė planuotą inkubavimui skirtų patalpų plotą (22,7 tūkst. kv. metrų). Planuoti inkubuoti verslo subjektai (300) per trejus metus pabaigus įgyvendinti projektą dar nepasiekti, bet tam dar yra laiko. Atsivėlgiant į gana laisvą inkubuojamo subjekto buvimo trukmės traktavimą, šis rodiklis neturėtų kelti iššūkių. Tačiau labai tikėtina, kad sukurtos infrastruktūros išlaikymas per penkerius metus, kol galioja paramos schemos apribojimai, bus sudėtingas ne didžiuosiuose miestuose įsikūrusiems inkubatoriams. Žvelgiant į ateitį dėl tolimesnės menų inkubatorių veiklos bei plėtros, svarbūs būtų vadinamieji „minkštieji“ projektai.
- ES projektus įgyvendinę kūrybiniai klasteriai galėjo rinktis stebėsenos rodiklius, todėl jų įvairovė keliems įgyvendinamiems projektams yra didelė. Kol kas anksti yra spręsti apie ES investicijų rezultatus ir poveikį į klasterius susibūrusioms KKI įmonėms, tačiau gali būti sunku pasiekti sutartyse numatytą tyrėjų darbo vietų skaičių ir investicijas į MTEP. Žvelgiant į ateitį ir tolimesnę KKI klasterių plėtrą, svarbi būtų diferencijuota, į klasterio brandą ir veiklos rezultatus atsižvelgianti rėmimo politika.
- Apie kultūros paslaugų prieinamumo, įvairovės ir kokybės pokytį iš vertinime surinktų duomenų galima spręsti tik dėl inkubatorių. Absoliuti dauguma meno inkubatorių atstovų (apklausos respondentų) nurodė, kad po ES struktūrinės paramos projekto įgyvendinimo jų teikiamų paslaugų apimtis padidėjo. Respondentų nuomone, labiausiai prie to prisidėjo po projekto įgyvendinimo atnaujintos arba išplėtos patalpos, modernizuota materialinė bazė. 33 proc. respondentų nurodė, kad prie teikiamų paslaugų apimties padidėjimo prisidėjo bendradarbiavimas su užsienio partneriais ir partneriais Lietuvoje. Be to, 83 proc. respondentų teigė, kad po projekto įgyvendinimo taip pat padidėjo renginių skaičius (17 proc. nurodė, kad renginių skaičius labai padidėjo). 83 proc. respondentų nurodė, kad jų paslaugas naudojantys menininkai jas vertina labai gerai ir gerai. Vertinant ES struktūrinės paramos poveikį meno inkubatorių teikiamų paslaugų prieinamumui, daugiausia ES struktūrinė parama prisidėjo prie įstaigos infrastruktūros pritaikymo žmonėms su negalia, taip pat buvo sukurta arba modernizuota fizinį pasiekiamumą gerinanti infrastruktūra, pagerintas meno inkubatorių teikiamų paslaugų viešinimas, pakeistos įstaigos darbo valandos, sukurtos ar modernizuotos naujos patalpos bei sukurtos arba išplėtos esamos elektroninės kultūros paslaugos.
- Įgyvendinant menų inkubatorių projektus, dažnai kildavo šios tipinės problemos: (1) padidėdavo statybos darbų apimtys dėl neplanuotų darbų, ypač steigiant menų inkubatorius nekilnojamojo kultūros paveldo pastatuose, (2) projektų vykdytojams trūko patirties ir administracinių gebėjimų tinkamai vykdyti viešuosius pirkimus, todėl ne kartą teko juos skelbti iš naujo, (3) dėl užsitęsusių projektų įgyvendinimo pasikeitė poreikiai, tačiau ne visi menų inkubatoriai peržiūrėjo suplanuotas išigyti įrangos poreikį ir kai kurie išgijo jau pasenusią (neaktualią arba mažiau aktualią).

3.4 NEKILNOJAMOJO PAVELDO OBJEKTŲ TVARKYBA IR PRITAIKYMAS

3.4.1 Nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo intervencijų srities tikslų ir jų atitikimo kultūros politikos tikslams analizė

2007–2013 m. panaudojant ES struktūrinę paramą buvo tvarkomi ir viešiesiems poreikiams pritaikomi nekilnojamojo kultūros paveldo objektai. Per analizuojamą laikotarpį nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkyba ir pritaikymas buvo finansuojamas panaudojant 14 priemonių lėšas. Išanalizavus šių priemonių finansavimo sąlygų aprašymus galima teigti, kad nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkyba ir pritaikymas 2007–2013 m. daugiausia buvo siejamas su turizmo infrastruktūros plėtra. Vis dėlto iš turizmo infrastruktūros plėtros priemonių tik vienintelės priemonės Nr. VP3-1 3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“ tikslas buvo kompleksiskai pritaikyti turizmui viešuosius nekilnojamuosius kultūros paveldo objektus.¹¹³ Visų kitų priemonių (13 iš 14), pagal kurias įgyvendintų projektų metu buvo tvarkomi nekilnojamojo kultūros paveldo objektai, pirminis (pagrindinis) tikslas buvo siekis pagerinti (modernizuoti ar išplėsti) nekilnojamuosiuose kultūros paveldo objektuose veikiančių kultūros ir meno įstaigų, švietimo įstaigų ir kitų įstaigų infrastruktūrą. Pagal šias priemones įgyvendintų projektų metu nekilnojamojo kultūros paveldo objekto tvarkyba buvo antrinis tikslas, kuris programuojant ES struktūrinės paramos lėšas nebuvo užfiksuotas ES struktūrinės paramos administravimo dokumentuose. Kitaip tariant, 2007–2013 m. buvo siekiama modernizuoti viešųjų įstaigų infrastruktūrą, o sutvarkyti ir pritaikyti nekilnojamojo kultūros paveldo objektai buvo tik šio tikslo šalutinis padarinys (34 lentelė).

¹¹³ Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2008 m. rugsėjo 29 d. įsakymas Nr. 4-441 „Dėl VP3-1.3-ŪM-02-V priemonės „Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“ projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo“.

34 lentelė. ES struktūrinės paramos priemonių tikslai ir jų sąsajos su nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkyba ir pritaikymu

Priemonės numeris pavadinimas	Priemonės tikslas	Sąsaja su nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkyba ir pritaikymu
VP1-4. 2-VRM-04-R „Teritorijų planavimas“	Užtikrinti sistemingą konkrečių teritorijų darnų vystymąsi, racionalų teritorijų, lėšų ir kitų išteklių panaudojimą, atsižvelgiant į šių teritorijų plėtros ilgalaikius poreikius	Buvo rengiami su nekilnojamojo kultūros paveldo objektais susiję planavimo dokumentais (detalesni arba specialieji planai)
VP2-2. 2-ŪM-02-V „ASISTENTAS-2“	Steigti naujus menų inkubatorius ir sudaryti palankias sąlygas steigti SVV subjektus, juos plėsti, didinti jų gyvybingumą	Nekilnojamojo kultūros paveldo objektai buvo pritaikyti menų inkubatoriams
VP3-1.1-VRM-01-R „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“	Didinti teritorinę socialinę sanglaudą, patrauklumą investicijoms, gerinti gyvenimo kokybę ir aplinką	Įgyvendinti kompleksiniai viešosios infrastruktūros tvarkymo projektai, kurių metu buvo taip pat sutvarkyti ir pritaikyti nekilnojamojo kultūros paveldo objektai ir aplinka esanti prie jų
VP3-1.1-VRM-02-R „Probleminių teritorijų plėtra“	Didinti teritorinę socialinę sanglaudą – gerinti gyvenamąją aplinką ir gyvenimo kokybę	Įgyvendinti kompleksiniai viešosios infrastruktūros tvarkymo projektai, kurių metu buvo taip pat sutvarkyti ir pritaikyti nekilnojamojo kultūros paveldo objektai ir aplinka esanti prie jų
VP3-1.2-VRM-01-R „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“	Didinti sanglaudą tarp miesto ir kaimo sudarant sąlygas diversifikuoti kaimo gyventojų veiklą ir gerinti bendruomeninę infrastruktūrą	Įgyvendinti kompleksiniai viešosios infrastruktūros tvarkymo projektai, kurių metu buvo taip pat sutvarkyti ir pritaikyti nekilnojamojo kultūros paveldo objektai ir aplinka esanti prie jų
VP3-1.3-ŪM-05-R „Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose“	Skatinti turizmo produktų ir viešosios turizmo infrastruktūros plėtrą regionuose	Turizmo reikmėms pritaikyti nekilnojamojo kultūros paveldo objektai
VP3-1.3-ŪM-06-K „Turizmo paslaugų / produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas“	Skatinti privačių juridinių asmenų investicijas į turizmą	Turizmo reikmėms pritaikyti nekilnojamojo kultūros paveldo objektai
VP3-1.3-ŪM-01-V „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra“	Įgyvendinant ES reikalavimus dėl potvynių rizikos įvertinimo ir valdymo ir jūros aplinkos apsaugos tikslų ir priemonių tiems tikslams pasiekti	Sutvarkyta infrastruktūra esanti prie nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų
VP3-1.4-AM-02-V „Biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsauga“	Gerinti biologinės įvairovės apsaugos būklę, užtikrinti paveldo vertybių, kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės išsaugojimą	Sutvarkyti ir pritaikyti saugomose teritorijose esantys nekilnojamojo kultūros paveldo objektai
VP3-1.4-AM-04-R „Vandens telkinių būklės gerinimas“	Gerinti paviršinių vandens telkinių ekologinę ir (arba) cheminę būklę	Sutvarkyti prie dvarų esantys tvenkiniai
VP3-2.2-ŠMM-14-V „Kolegijų infrastruktūros atnaujinimas ir plėtra“	Gerinti kolegijų infrastruktūros kokybę	Sutvarkyti nekilnojamojo kultūros paveldo objektai, kuriuose veikė kolegijos
VP3-3.4-ŪM-03-V „Viešosios paskirties pastatų renovavimas nacionaliniu lygiu“	Mažinti pastatuose suvartojamos energijos sąnaudas	Renovuoti nekilnojamojo kultūros paveldo objektai, kuriuose veikė švietimo, kultūros ir meno įstaigos
VP3-3.4-ŪM-04-R „Viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygiu“	Mažinti pastatuose suvartojamos energijos sąnaudas	Renovuoti nekilnojamojo kultūros paveldo objektai, kuriuose veikė švietimo, kultūros ir meno įstaigos

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal ES struktūrinės paramos administravimo ir įgyvendinimo dokumentus.

ES struktūrinės paramos priemonės Nr. VP3-1 3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“ ir kitų priemonių įgyvendinimo metu sukurti produktai ir pasiekti rezultatai prisidėjo prie nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos politikos tikslų įgyvendinimo. Nekilnojamojo kultūros vertybių apsaugos politikos tikslai programuojant 2007–2013 m. laikotarpio ES struktūrinę paramą nebuvo nuosekliai ir detalai apibrėžti. 1994 m. priimtame *Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme* pažymima, kad įstatymo paskirtis, o tuo pačiu ir nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos politikos tikslas, yra išsaugoti Lietuvos nekilnojamąjį

kultūros paveldą ir perduoti ateities kartoms, sudarant sąlygas visuomenei jį pažinti ir juo naudotis.¹¹⁴ Pirmasis nacionalinis politikos dokumentas, kuriame išskirtos nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos politikos kryptys, buvo 2010 m. patvirtintos *Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės*¹¹⁵, kuriose konstatuojamas siekis „formuoti bendrą integralios paveldo apsaugos politiką“. Šios politikos pagrindiniai tikslai:

1. Tinkamai kaupti, tvarkyti (konservuoti, restauruoti, taikyti kitas reikalingas priemones) ir naudoti paveldą jį tausojant ir taip išsaugant ateities kartoms.
2. Sudaryti sąlygas visuomenei dalyvauti paveldosaugos procesuose ir užtikrinti deramą informacijos apie paveldą sklaidą.
3. Plėtoti materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo fundamentinius ir taikomuosius mokslinius tyrimus integruojant paveldosaugos, mokslo ir studijų institucijų potencialą.
4. Atlikti kompleksinę sistemos analizę ir, įvertinus kultūros paveldo išsaugojimo priemonių efektyvumą ir rezultatyvumą, pertvarkyti materialaus ir nematerialaus kultūros paveldo sektoriaus finansavimo principus, tobulinti teisinę bazę.

Remiantis *Lietuvos kultūros politikos kaitos gairėmis* 2012 m. buvo patvirtintos *Nacionalinės kultūros paveldo apsaugos politikos gairės*¹¹⁶. Šiose gairėse išskirti šeši tikslai:

1. Kultūros paveldo apskaita.
2. Kultūros paveldo apsauga ir darni plėtra.
3. Viešųjų investicijų į kultūros paveldo tvarkybą panaudojimo efektyvumas ir vertinimas.
4. Skatinamųjų prielaidų ir priemonių tinkamai saugoti ir naudoti kultūros paveldo objektus kūrimas.
5. Visuomenės informavimas ir dialogas.
6. Specialistų rengimas.

2007–2013 m. ES struktūrinės paramos priemonių intervencijos prisidėjo prie *Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatyme* apibrėžto pagrindinio paveldo apsaugos tikslo siekimo, nes jų tikslas, sukurti produktai ir pasiekti rezultatai neprieštaravo *Nacionalinės kultūros paveldo apsaugos politikos gairėse* įrašytiems nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos politikos tikslams.

Apibendrinant galima teigti, kad:

- 2007–2013 m. tik vienai ES struktūrinės paramos priemonei (Nr. VP3-1 3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“) buvo keliamas tikslas tvarkyti ir pritaikyti nekilnojamojo kultūros paveldo objektus. Visais kitais atvejais paveldo objektų tvarkyba buvo antrinis tikslas.
- Panaudojant ES struktūrinę paramą sukurti produktai ir pasiekti rezultatai atitiko nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos politikos tikslus.

3.4.2 Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos ir pritaikymo intervencijų srities masto analizė

Pagal 14 skirtingų 2007–2013 m. veiksmų programos priemonių buvo įgyvendinti 138¹¹⁷ su nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų tvarkyba ir pritaikymu susiję projektai. Nekilnojamųjų

¹¹⁴ Lietuvos Respublikos Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas Nr. I-733, aktuali redakcija nuo 2014 m. sausio 1 d.

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos seimo 2010 m. birželio 30 d. nutarimas Nr. XI-977 „Dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių patvirtinimo“.

¹¹⁶ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2012 m. lapkričio 16 d. nutarimas Nr. IV-811 „Dėl nacionalinės kultūros paveldo apsaugos politikos gairių patvirtinimo“.

¹¹⁷ Tikėtina, kad 2007–2013 m. buvo daugiau investuota į nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų tvarkybą ir pritaikymą. Vis dėlto nustatyti tikslaus skaičiaus neįmanoma, nes 2007–2013 m. pareiškėjai neprivalėjo pateikti informacijos apie infrastruktūrinių projektų metu tvarkytų pastatų įrašymą į Kultūros vertybių registrą.

kultūros paveldo objektų tvarkybai skirti projektai sudaro 35 proc. visų į vertinimo objektą įtrauktų projektų skaičiaus.

35 lentelė. Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos ir pritaikymo intervencijų sričiai priskirtų projektų skaičius ir finansiniai duomenys

<i>Priemonės numeris ir pavadinimas</i>	Projektų skaičius	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	Iš jų ES struktūrinė parama, tūkst. EUR
<i>VP1-4.2-VRM-04-R „Teritorijų planavimas“</i>	5	255	217
<i>VP2-2.2-ŪM-02-V „ASISTENTAS-2“</i>	5	8 917	8 471
<i>VP3-1.1-VRM-01-R „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“*</i>	3	9 730	8 270
<i>VP3-1.1-VRM-02-R „Probleminių teritorijų plėtra“*</i>	1	909	772
<i>VP3-1.2-VRM-01-R „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“*</i>	5	3 149	2 647
<i>VP3-1.3-ŪM-01-V „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra“*</i>	1	900	900
<i>VP3-1.3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“</i>	68	94 721	80 863
<i>VP3-1.3-ŪM-05-R „Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose“</i>	27	5 909	4 962
<i>VP3-1.3-ŪM-06-K „Turizmo paslaugų / produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas“</i>	12	12 589	7 941
<i>VP3-1.4-AM-02-V „Biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsauga“*</i>	3	54 123	46 005
<i>VP3-1.4-AM-04-R „Vandens telkinių būklės gerinimas“</i>	5	879	791
<i>VP3-2.2-ŠMM-14-V „Kolegijų infrastruktūros atnaujinimas ir plėtra“</i>	1	1 055	897
<i>VP3-3.4-ŪM-03-V „Viešosios paskirties pastatų renovavimas nacionaliniu lygiu“</i>	1	400	340
<i>VP3-3.4-ŪM-04-R „Viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygiu“</i>	1	651	554
Iš viso:	138	194 187	163 629

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis.

* šių priemonių projektų metu tik dalis lėšų buvo skirta nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui.

Visiems projektams įgyvendinti išmokėta 194,2 mln. EUR, iš kurių 163,6 mln. EUR – ES struktūrinės paramos lėšos. Nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui skirtų projektų įgyvendinimui išmokėtų lėšų dalis siekia 43 proc., skaičiuojant nuo visos į vertinimo objektą įtrauktų projektų įgyvendinimui išmokėtos lėšų sumos. Lyginant su kitoms kultūros sritims skirtu finansavimo dalimi, galima teigti, kad praėjusio finansinio programavimo laikotarpio metu didžiausia ES struktūrinės paramos kultūrai dalis buvo skirta nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai.

Daugiausia projektų (78 proc.) įgyvendinta pagal tris Ūkio ministerijos administruotas turizmo infrastruktūros plėtros priemones. Pagal šias tris priemones išmokėta 113,2 mln. EUR, t. y. 58 proc. viso nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui išmokėto finansavimo.

36 lentelė. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui skirtų projektų pasiskirstymas pagal tarpinę instituciją

<i>Priemonės kodas</i>	Projektų skaičius	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	Iš jų ES struktūrinė parama, tūkst. EUR
<i>Ūkio ministerija</i>	115	124 087	104 031
<i>Vidaus reikalų ministerija</i>	14	14 043	11 906
<i>Aplinkos ministerija</i>	8	55 002	46 796
<i>Švietimo ir mokslo ministerija</i>	1	1 055	897
Iš viso:	138	194 187	163 629

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis.

Antroje vietoje pagal skirtą finansavimo dalį yra Aplinkos ministerijos administruotos priemonės. Vis dėlto pagal šios ministerijos priemones įgyvendinant nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektus ne visos lėšos buvo skirtos tiesiogiai paveldo objekto tvarkybai. Pagal priemonę Nr. VP3-1.4-AM-02-V „Biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsauga“ buvo

įgyvendinti 3 saugomų teritorijų tvarkymui skirti projektai, kuriems įgyvendinti išmokėta 54,1 mln. EUR. Šių projektų metu buvo sutvarkyti lankytojų centrams pritaikyti septyni (7) į Kultūros vertybių registrą įrašyti nekilnojamojo kultūros paveldo objektai arba 25 proc. visų šių projektų įgyvendinimo metu tvarkytų objektų skaičiaus, taip pat šiems projektams skirta ES struktūrinė parama buvo panaudota 21 piliakalnio tvarkybai. Vis dėlto didžioji dalis darbų buvo skirti saugomų teritorijų ir gamtos paveldo tvarkymui bei apsaugai, o ne nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai.¹¹⁸

Taip pat 2007–2013 m. finansinio programavimo laikotarpiu buvo įgyventi 4 projektai, kurių metu tvarkyta su nekilnojamojo kultūros paveldo objektais susijusi viešoji infrastruktūra. Greta nekilnojamojo kultūros paveldo objektų esančių viešųjų erdvių tvarkymui pagal Vidaus reikalų ministerijos administruotą priemonę Nr. VP3-1.1-VRM-01-R „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“ buvo įgyvendinti 3 projektai, kuriems išmokėta 9,7 mln. EUR.¹¹⁹ Dar vienas 0,9 mln. EUR vertės su nekilnojamojo kultūros paveldo objektais susijusios infrastruktūros tvarkybai skirtas projektas buvo įgyvendintas pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-01-V „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra“.

Šiems trijų priemonių septyniems projektams buvo išmokėta 64,7 mln. EUR, kurių reikšminga dalis (remiantis prieinama informacija) nebuvo panaudota tiesiogiai nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui. Ši suma (64,7 mln. EUR) sudaro apie 33 proc., skaičiuojant nuo visos nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo sričiai priskirtų projektų išmokėtos lėšų sumos.

2007–2015 m. nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui iš įvairių kitų viešųjų šaltinių buvo išmokėta apie 98 mln. EUR. (37 lentelė). Kartu su ES struktūrine parama nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui buvo išmokėta 292,2 mln. EUR. Per šį laikotarpį ES struktūrinė parama buvo svarbiausias finansavimo šaltinis ir sudarė 66 proc., skaičiuojant nuo viso finansavimo sumos.

37 lentelė. 2007–2015 m. nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui viešųjų šaltinių skirtos lėšos

<i>Finansavimo šaltinis</i>	Paveldo objektų tvarkybai išmokėtų lėšų suma, tūkst. EUR	Viešojo šaltinio finansavimo dalis, lyginant su visa paveldo objektų tvarkybai skirta suma, proc.
<i>Nekilnojamojo kultūros paveldo paveldotvarkos programa*</i>	30 109	10
<i>Išlaidų už tvarkybos darbus kompensavimo mechanizmas privatiems nekilnojamojo kultūros paveldo savininkams*</i>	2 044	1
<i>Lietuvos Respublikos ir Šventojo sosto sutarties dėl bendradarbiavimo švietimo ir kultūros srityje (paveldotvarka) programos vertinimas*</i>	14 273	5
<i>Žemaičių krikšto ir Žemaičių vyskupystės įsteigimo 600 metų jubiliejaus minėjimo 2009–2017 metų programos vertinimas*</i>	4 088	1
<i>Jono Pauliaus II piligrimų kelio kūrimo ir jo objektų pritaikymo piligrimų ir turizmo reikmėms 2007–2013 metų programa</i>	3 266	1
<i>Savivaldybių skirtos lėšos**</i>	27 375	9
<i>Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos 2009–2013 m. paramos programa</i>	11 200	4
<i>Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programa</i>	5 632	2
<i>ES struktūrinė parama 2007–2013 m.</i>	194 187	66
Iš viso	292 174	100

¹¹⁸ Projektų metu buvo sutvarkyti 22 lankytojų centrai, įrengta 18 vidaus ekspozicijų, 17 lauko informacinių sistemų ir minimalios infrastruktūros regioniniuose parkuose, pastatyti 8 apžvalgos bokštai, sutvarkyta 70 „Natura 200“ teritorijų, tvarkyti 2 draustiniai, įrengtos 5 gamtos mokyklos, tvarkyti 39 gamtos ir kultūros paveldo objektai (tik 21 įrašytas į Kultūros vertybių registrą).

¹¹⁹ Pagal šią priemonę įgyvendinti trys projektai, kurių vieno metu Alytaus mieste panaudojant senojo tilto (įtraukto į Kultūros vertybių registrą) liekanas buvo pastatytas pėsčiųjų tiltas ir sutvarkyta teritorija prie Alytaus piliakalnio. Likę du projektai buvo skirti Tauragės Švč. Trejybės katalikų bažnyčios fasado ir stogo bei greta esančio skvero tvarkybai.

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos 2007–2015 m. veiklos ataskaitas, Valstybinės kultūros paveldo komisijos 2013 m. ataskaitą, Žemės ūkio ministerijos ir Kultūros ministerijos pateiktus duomenis.

* Įskaičiuotos KPD, savivaldybių ir objektų savininkų išmokėtos lėšos.

** Pateikiami duomenys pagal savivaldybių skirtus asignavimus 2007–2013 m. Vėlesni duomenys nebuvo renkami. Pažymėtina, kad savivaldybių skirtas finansavimas, tikėtina, yra didesnis, nes kiekvienais metais apie 10 savivaldybių nepateikė duomenų apie skirtą finansavimą paveldo tvarkybai.

Pastaba: duomenys apie Valstybės investicijų programos lėšas, skirtas paveldo objektų tvarkybai, nėra kaupiami.

Vieno iš reikšmingiausių Lietuvos nekilnojamojo kultūros paveldo rūšių – dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui pagal į vertinimo objektą įtrauktas 2007–2013 m. veiksmų programų priemones buvo išmokėta 48,8 mln. EUR. ES struktūrinė parama analizuojamu laikotarpiu buvo didžiausias dvarų tvarkybai ir pritaikymui skirtas finansavimo šaltinis, nes, Valstybės kontrolės duomenimis, 2003–2013 m. įvairios institucijos dvarams tvarkyti skyrė 30,1 mln. EUR, o ES struktūrinės paramos buvo skirta daugiau kaip du kartus – 65,7 mln. EUR.¹²⁰

38 lentelė. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkymo ir pritaikymo projektų pasiskirstymas pagal objekto rūšį ir pritaikymo pobūdį

<i>Paveldo objekto rūšis</i>	<i>Kita *</i>	<i>Meno inkubatorius</i>	<i>Turizmas</i>	<i>Muziejus</i>	<i>Vietos bendruomenės</i>	<i>Teatras</i>	<i>Kultūros centras</i>	<i>Švietimas ir mokslas</i>	<i>Iš viso</i>
<i>Dvaras</i>	3	1	27	18	2	-	1	-	52
<i>Dvaro parkas</i>	-	-	8	-	-	-	-	-	8
<i>Dvaro tvenkinys</i>	-	-	5	-	-	-	-	-	5
<i>Pilis</i>	-	-	4	4	-	-	-	-	8
<i>Rūmai</i>	-	1	1	-	-	-	-	-	2
<i>Piliakalnis</i>	2	-	5	-	-	-	-	-	7
<i>Istorinis pastatas</i>	-	3	8	5	-	2	-	1	19
<i>Sakralinis kultūros paveldo objektas</i>	-	-	19	2	-	-	-	-	21
<i>Kita</i>	-	-	15	1	-	-	-	-	16
<i>Iš viso</i>	5	5	92	30	2	2	1	1	138

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

* Kita – šių projektų metu buvo parengti nekilnojamojo kultūros paveldo objektų specialieji arba detalieji planai.

Didžioji dalis projektų buvo skirti nekilnojamojo kultūros paveldo objektų pritaikymui turizmo reikmėms, t y. 92 iš 138 projektų arba 67 proc., skaičiuojant nuo visų projektų skaičiaus. Projektų metu dar buvo tvarkoma 30 nekilnojamojo kultūros paveldo objektų, kuriuose veikė arba buvo įsteigti muziejai. Šio nekilnojamojo kultūros paveldo objektų pritaikymo pobūdžio populiarumą lemia istorinės aplinkybės – didžioji dalis nacionalinių arba Kultūros ministerijos įsteigtų respublikinių muziejų veikia nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose.

Remiantis įgyvendintų projektų pasiskirstymu galima teigti, kad dvarų paveldas yra universaliausiai pritaikoma paveldo rūšis, nes dvarų pastatai pritaikyti 5 iš 7 sričių (37 lentelė). 2007–2013 m. buvo įgyvendinti 52 projektai, kurių metu buvo tvarkomi dvarai. Dar 13 projektų metu buvo sutvarkyti ir turizmo reikmėms pritaikyti dvarų parkai ir / arba tvenkiniai. Šiuo laikotarpiu taip pat buvo įgyvendinta 20 projektų, kurių metu buvo tvarkomi turizmo bei muziejų veiklai pritaikomi sakralinio kultūros paveldo objektai.

¹²⁰ Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės valstybinio audito 2014 m. balandžio 30 d. ataskaita Nr. VA-P-50-2-4 „Dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimo užtikrinimas“, 15–16.

39 lentelė. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkymo ir pritaikymo projektų pasiskirstymas pagal valdytojo tipą

Valdytojo tipas	Kita*	Meno inkubatoriai	Turizmas	Muziejus	Vietos bendruomenės	Teatras	Kultūros centras	Švietimas ir mokslas	Iš viso
Valstybinis objektas	-	-	17	8	-	2	-	1	28
Regionų ir savivaldybių objektai	5	5	49	21	2	-	1	-	83
Sakralinis paveldo objektas	-	-	14	1	-	-	-	-	15
Privatus paveldo objektas	-	-	12	-	-	-	-	-	12
Iš viso	5	5	92	30	2	2	1	1	138

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

* Kita – šių projektų metu buvo parengti nekilnojamojo kultūros paveldo objektų specialieji arba detalieji planai.

2007–2013 m. daugiausia buvo įgyvendinta projektų (83 iš 138), skirtų regionų ir savivaldybių objektų tvarkymui ir pritaikymui. Dar 28 projektai buvo skirti valstybinių objektų tvarkymui ir pritaikymui. Per 2007–2013 m. panaudojant ES struktūrinę paramą buvo įgyvendinta 12 projektų, kurių metu buvo tvarkomi privatiems savininkams priklausantys paveldo objektai. Toks nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybai skirtų projektų pasiskirstymas pagal valdytojo tipą yra susijęs su priemonių galimais pareiškėjais – privačių paveldo objektų savininkai iš 14 priemonių paraiškas galėjo teikti tik pagal priemonę VP3-1 3-ŪM-06-K „Turizmo paslaugų / produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas“. Pažymėtina, kad 2007–2013 m. nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybai ir pritaikymui skirtų projektų pasiskirstymas pagal valdytojų tipą nebuvo proporcingas – 2015 m. duomenimis apie 70 proc. visų į Kultūros vertybių registrą įrašytų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų valdė privatūs savininkai.¹²¹

Apibendrinant galima teigti, kad:

- **2007–2013 m. ES struktūrinė parama buvo svarbiausias finansavimo šaltinis** – paveldo objektų tvarkybai išmokėta 194,2 mln. EUR arba 66 proc., skaičiuojant nuo visų tvarkybai ir pritaikymui skirtų lėšų sumos.
- Labiausiai prie nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos prisidėjo Ūkio ministerijos administruotos turizmo priemonės.
- Apie pusė (47 proc.) ES struktūrinės paramos projektų buvo skirti tvarkyti ir pritaikyti dvarų nekilnojamojo kultūros paveldą.
- **Didžiosios dalies projektų metu (92 iš 138) nekilnojamojo kultūros paveldo objektai buvo pritaikomi turizmo reikmėms arba muziejinei veiklai (30 iš 138).**
- Nors Lietuvoje didžiąją dalį nekilnojamojo kultūros paveldo objektų valdo privatūs savininkai, bet **ES struktūrinė parama panaudota savivaldybių ar valstybės nuosavybės teise valdomų objektų tvarkymui ir pritaikymui (111 iš 138 projektų).**

3.4.3 Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos ir pritaikymo intervencijų srityje sukurtų produktų, pasiektų rezultatų ir papildomo finansavimo poreikio analizė

Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkymo ir pritaikymo intervencijų sričiai priskirtų projektų įgyvendinimui 2007–2013 m. SFMIS buvo taikomi 26 rodikliai. Didelę stebėsenos rodiklių įvairovę lėmė priemonių (14) gausa. Didžioji dalis stebėsenos rodiklių nėra susiję su kultūros sektoriumi, todėl

¹²¹ ESTEP (2015). *Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinimas*. Užsakovas – LR Vyriausybės kanceliarija.

nėra informatyvūs, siekiant įvertinti sukurtus produktus ir pasiektus rezultatus. Pažymėtina, kad 2007–2013 m. nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkymo ir pritaikymo intervencijų stebėjimui nebuvo taikomi jokie specialūs rodikliai. Didžioji dalis rodiklių mūsų nagrinėjamoje intervencijų grupėje sukurtus produktus ir pasiektus rezultatus siejo su turizmo infrastruktūros plėtra. Atsižvelgiant į nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos ir pritaikymo politikos tikslus, tik 7 iš 26 rodiklių 2007–2013 m. taikytų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos projektų stebėsenai yra informatyvūs (40 lentelė).¹²²

40 lentelė. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo intervencijų srities stebėsenos rodikliai ir jų reikšmės

Rodiklio pavadinimas	Rodiklio tipas	Projektų skaičius, kuriam taikomas rodiklis*	Rodiklio suplanuota reikšmė projektų sutartyse	Rodiklio faktinė reikšmė
<i>Sukurti nauji ar sutvarkyti esami turistų traukos objektai</i>	Produkto	108	137	135
<i>Pritraukta turistų per 3 metus po projekto įgyvendinimo</i>	Rezultato	80	3 901 390	3 194 384
<i>Pritraukta turistų per 2 metus po projekto įgyvendinimo</i>	Rezultato	27	195 721	443 961
<i>Pritraukta privataus finansavimo lėšų, mln. EUR</i>	Rezultato	25	10,41	10,67
<i>Vandens telkiniai, kuriems taikytos būklės gerinimo priemonės</i>	Rezultato	5	6	6
<i>Sukurtos naujos darbo vietos (tiesioginės): vyrai</i>	Rezultato	65	143,5	87
<i>Sukurtos naujos darbo vietos (tiesioginės): moterys</i>	Rezultato	66	184	115,5

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

* Pastaba: remiantis SFMIS 2016 m. gegužės 11 d. duomenimis, apskaičiuoti tik tie projektai, kurių sutartyse nurodytos siektinos reikšmės didesnės už 0.

Vis dėlto stebėsenos metu neišvengta dvigubos apskaitos, kuri susidarė dėl į etapus suskaidytų projektų. Dėl šios priežasties pagal rodiklį „Sukurti nauji ar sutvarkyti esami turistų traukos objektai“ du kartus buvo apskaityti dalies projektų metu sutvarkyti objektai. Taip pat dviguba apskaita egzistuoja turistų apskaitai naudojamuose rodikliuose.¹²³ Todėl galimybės panaudojant SFMIS rodiklius įvertinti ES struktūrinės paramos lėšomis sukurtus produktus ir pasiektus rezultatus yra ribotos. Pažymėtina, kad SFMIS rodiklyje „Sukurti nauji ar sutvarkyti esami turistų traukos objektai“ kaip vienetas yra apskaitomas sutvarkytas objektas, kuris gali susidėti daugiau kaip iš vieno unikalios statinio. Skirtingai nei kitų viešųjų paveldo tvarkybos finansavimo šaltinių, stebėsenoje nebuvo skaičiuojami unikalūs paveldo objektai, todėl neįmanoma palyginti sutvarkytų objektų skaičių (tarp įvairių finansavimo šaltinių).

Dėl šių priežasčių siekiant įvertinti dėl ES struktūrinės paramos sukurtus produktus buvo atlikta papildoma nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektų analizė. Per 2007–2013 m. įgyvendinus 138 nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos projektus, ES struktūrinė parama buvo skirta ne mažiau kaip 141 unikaliam nekilnojamojo kultūros paveldo objektui.¹²⁴ 2014 m. pabaigoje Lietuvoje į Kultūros vertybių registrą buvo įrašyta 16 191 nekilnojamas kultūros paveldo objektas. Atsižvelgiant į tai, galima teigti, kad ES struktūrinė parama skirta apie 1 proc. į Kultūros vertybių registrą įrašytų paveldo objektų.

¹²² Pastaba: 18 iš 26 rodiklių buvo taikomi 5 ir mažiau projektų. Dėl mažos rodiklių aprėpties didžioji dalis šių rodiklių detaliau nėra analizuojami vertinant ES struktūrinės paramos sukurtus produktus ir pasiektus rezultatus.

¹²³ Pavyzdžiui, Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblio tvarkybai ir pritaikymui turizmo reikmėms buvo įgyvendinti 3 projektai, iš jų vienas vienuolyno namo pritaikymui, o du – Švč. Mergelės Marijos bažnyčios tvarkybai. SFMIS apskaitoje šio kompleksinio objekto tvarkyba buvo apskaičiuota tris kartus, t. y. kaip trys objektai, nors realus objektų skaičius buvo tik du. Taip pat dėl šios priežasties objektą apskaitoje buvo apskaičiuoti tris kartus.

¹²⁴ Pastaba: čia ir toliau nekilnojamas kultūros paveldo objektas suprantamas kaip pavienis arba kaip kompleksinis nekilnojamas kultūros paveldo objektas. Dėl neprieinamų duomenų kompleksiniai nekilnojamieji kultūros paveldo objektai nėra skaidomi į unikalūs pastatus (statinius) ir analizuojami kaip vienas vienetas.

41 lentelė. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkyba pagal objekto statusą

<i>Nekilnojamojo paveldo objekto statusas</i>	Iš ES lėšų sutvarkytų unikalių objektų skaičius	2014 m. Kultūros vertybių registre registruotų atitinkamo statuso nekilnojamojo kultūros paveldo objektų skaičius ¹²⁵	Sutvarkytų unikalų objektų, iš visų atitinkamo statuso objektų, dalis, proc.	Išmokėtų lėšų suma, tūkst. EUR	Išmokėtų lėšų suma, tūkst. EUR
<i>Valstybės saugomas</i>	59	6060	1	57 292	47 172
<i>Paminklas</i>	53	1109	4,8	59 359	50 473
<i>Registrinis</i>	22	8997	0,2	22 408	19 018
<i>Nepriskirti*</i>	7	-	-	55 128	46 966
<i>Iš viso</i>	141	16 166**	0,9	194 187	163 629

* Jeigu ES lėšomis finansuotu vienu projektu buvo tvarkomi keli skirtingą statusą turintys nekilnojamojo kultūros paveldo objektai, jų priskirti nebuvo įmanoma.

** Be „savivaldybės saugomas“ statusą turinčių nekilnojamojo paveldo objektų.

Šaltinis: sudaryta autorių pagal SFMIS ir KPD pateiktus duomenis.

Daugiausia panaudojant ES SP buvo sutvarkyta „valstybės saugomas“ statusą turinčių unikalų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų (59), tačiau tai sudaro tik 1 proc. visų 2014 m. šį statusą turinčių objektų skaičiaus. Kita vertus, dėl ES SP buvo sutvarkyti 53 paminklo¹²⁶ statusą turintys objektai. Iš viso Lietuvoje tokių objektų, remiantis 2014 m. duomenimis, buvo 1109, taigi iš ES lėšų buvo sutvarkyti beveik 5 proc. Taip pat paminklo statusą turinčių nekilnojamojo paveldo objektų tvarkybai buvo išmokėta daugiausia lėšų. Vieno šį statusą turinčio objekto tvarkybai vidutinė skirtų lėšų suma irgi buvo didžiausia.

Tolimesnį Lietuvos nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos darbų poreikį lemia paveldo objektų tvarkybos sudėtingumas (t. y. lyginant su kaimyninėmis valstybėmis (Estija, Latvija) Lietuvoje nekilnojamojo kultūros paveldo objektai pasižymi sudėtingesniu ir gausesniu dekoru, statybinėmis konstrukcijomis) ir Sovietų Sąjungos okupacijos metu kultūros paveldui padarytos žalos mastas. Tačiau įvertinti nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos darbų poreikį yra sudėtinga, nes šiuo metu nėra renkami tiksūs duomenys apie tai, kiek kultūros paveldo objektų iš viso yra sutvarkyti¹²⁷ ir kiek – tvarkytini.¹²⁸ 2015 m. atliktame Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinime, remiantis 2014 m. pateiktais investicinių projektų aprašais dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos darbų finansavimo poreikio 2014–2020 m. (vertinant „nulines paraiškas), buvo nustatyta, kad poreikis yra 365 investiciniams projektams finansuoti.¹²⁹ Analizuotuose projektų aprašymuose iš viso deklaruotas investicijų poreikis buvo 689,6 mln. EUR.¹³⁰ 2007–2013 m. finansavimo poreikis nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybai iš ES SP, remiantis LR Ūkio ministerijos duomenimis, siekė 269 mln. EUR. Taigi nepaisant reikšmingų ES investicijų į nekilnojamojo kultūros paveldą, finansavimo poreikis tvarkybai 2014–2020 m. padidėjo. Visgi atsižvelgiant į tai, kad finansinis poreikis buvo vertintas remiantis „nulinėmis paraiškėmis“, o ne tiksliai į Kultūros vertybių registrą įrašytų paveldo objektų būkle, manytina, kad šis poreikis yra mažesnis nei yra iš tikrųjų. Dėl reikiamų duomenų trūkumo, tikslesnio finansinio poreikio nustatyti neįmanoma.

¹²⁵ Pastaba: kompleksai, neatsižvelgiant į jų sudarančių objektų skaičių, registre apskaičiuojami kaip vienas vienetas.

¹²⁶ Kultūros paminklai – nacionalinės reikšmės kultūros paveldo objektai.

¹²⁷ Šio vertinimo metu buvo nustatyta, kiek nekilnojamojo kultūros paveldo objektų buvo sutvarkyta per 2007–2015 m. iš įvairių finansavimo šaltinių.

¹²⁸ Savivaldybių ir KPD vykdoma nekilnojamojo kultūros paveldo stebėsenos sistema neužtikrina, kad visi kultūros paveldo objektai būtų patikrinti bent vieną kartą per penkerius metus. Reti kultūros paveldo objektų būklės patikrinimai neleidžia tiksliai įvertinti finansavimo poreikio.

¹²⁹ ESTEP (2015). *Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinimas*. Užsakovas – LR Vyriausybės kanceliarija.

¹³⁰ Ten pat.

42 lentelė. ES struktūrinės paramos projektų įgyvendinimo metu sukurti produktai

	ES struktūrinės paramos lėšomis sutvarkytų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų skaičius	ES struktūrinės paramos projektų metu sutvarkytų objektų dalis nuo visų tos rūšies objektų, įrašytų į Kultūros vertybių registrą
Dvarų objektai	38	7 proc.
Sakralinio kultūros paveldo objektai	16	6 proc.
Piliakalniai ir piliavietės	44	2 proc.
Pilys ir rūmai	9	–
Istoriniai pastatai, karinio paveldo objektai ir kita	30	–
Miestų istorinės dalys	2	–
<i>Kapinės</i>	2	–
Iš viso:	141	–

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenis, projektų dokumentaciją, Kultūros paveldo departamento ir Kultūros ministerijos duomenis.

Remiantis prieinamais duomenimis, per 2010–2014 m. panaudojant kitus finansavimo šaltinius buvo sutvarkytas 171 nekilnojamojo kultūros paveldo objektas, iš jų 23 sutvarkyti panaudojant Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinių mechanizmų lėšas, dar 52 pagal KPD administruojamas keturias paveldo tvarkybai skirtas programas, o 96 objektai arba jų dalys sutvarkyti panaudojant Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 m. programos lėšas.¹³¹ Galima teigti, kad ES struktūrinės paramos lėšomis sutvarkyti paveldo objektai sudaro apie 45 proc., skaičiuojant nuo visų per 2010–2014 m. sutvarkytų kultūros paveldo objektų skaičiaus.

Iš įgyvendintų 138 projektų 107 projektams buvo taikomas vienas iš dviejų pritrauktų turistų stebėsenai skirtų rodiklių (40 lentelė). Šie rodikliai buvo naudojami tik tiems projektams, kurie įgyvendinti pagal Ūkio ministerijos administruotas turizmo plėtros priemonės. Dėl šios priežasties dalyje ES struktūrine parama sutvarkytų ir pritaiktų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsilankę lankytojai nėra apskaičiuojami ir dėl to neįmanoma įvertinti visos rezultato reikšmės. Turistų stebėsenai skirti duomenys taip pat nėra išsamūs ir dėl to, kad nuo projektų pabaigos nėra praėję pakankamai laiko – tik 60 iš 138 yra baigti įgyvendinti iki 2012 m. pabaigos, t. y. prieš 3 metus, kaip ir reikalauja rodiklio apskaičiavimo metodika. Pastebėtina, kad neskaitant jau paminėtų rodiklio apribojimų, šio rodiklio duomenys nėra patikimi, nes dalyje nekilnojamojo kultūros paveldo objektų nėra lankytojų skaičių patvirtinančių dokumentų (bilietų ir pan.).

107 projektų metu sutvarkytus nekilnojamojo kultūros paveldo objektus iki 2015 m. pabaigos aplankė daugiau kaip 3,6 mln. lankytojų.

Įgyvendinant nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektus buvo pritraukta 10,67 mln. EUR privataus finansavimo lėšų. Paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui pritrauktos privataus finansavimo lėšos sudaro 5,5 proc., skaičiuojant nuo visos nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos projektų vykdytojams išmokėtos ES struktūrinės paramos sumos.

43 lentelė. Pritrauktų privataus finansavimo lėšų pasiskirstymas pagal priemones

Priemonės pavadinimas	Projektų skaičius	Pritraukta privataus finansavimo lėšų, mln. EUR
<i>VP3-1.3-ŪM-05-R Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose</i>	4	0,76
<i>VP3-1.3-ŪM-06-K Turizmo paslaugų / produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas</i>	12	9,91
Iš viso	16	10,67

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

¹³¹ Duomenys apie Valstybės investicijų programos lėšomis sutvarkytus nekilnojamojo kultūros paveldo objektus nėra renkami, taip pat nėra renkami duomenys apie tik savivaldybių lėšomis sutvarkytus paveldo objektus. Pastebėtina, kad savivaldybės savo biudžeto lėšomis dažniausiai tik kofinansuoja nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos projektus, kurie finansuojami iš kitų šaltinių.

Įgyvendinant nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos projektus 25 projektų vykdytojai išsipareigojo skirti privataus finansavimo lėšas. Remiantis 2016 m. gegužės mėn. duomenimis, 9 projektų vykdytojai nebuvo įvykdę išsipareigojimų už 1,54 mln. EUR. Dar 3 projektų vykdytojai skyrė tik dalį numatyto privataus finansavimo lėšų (1,54 mln. EUR iš 2,8 mln. EUR). Daugiau kaip pusė (51 proc.) viso pritraukto privataus finansavimo lėšų buvo pritraukta įgyvendinus 4 nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektus.

Per 2010–2014 m. privatūs valstybės saugomų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų savininkai, siekdami gauti kompensaciją už paveldo visuomenei lankyti sudarymą, Kultūros paveldo departamentui pateiktose paraiškose deklaravo atlikę tvarkybos darbų už 5,7 mln. EUR.¹³² Atsižvelgiant į tai, ES struktūrinės paramos projektų įgyvendinimo metu nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai pritrauktų privačių lėšų suma gali būti vertinama kaip svarus indėlis į paveldo objektų tvarkymą ir pritaikymą.

Panaudojant ES struktūrinę paramą per praėjusį finansinio programavimo laikotarpį buvo įgyvendinti penki vandens būklės gerinimo projektai šešioms vandens telkiniams, kurių bendras plotas – 13,12 ha. Visi vandens telkiniai buvo dvarų sodybose. Sutvarkytuose ir pritaikytuose nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose buvo sukurtos 202 tiesioginės darbo vietos, iš kurių 57 proc. buvo sukurtos moterims (115,5 iš 202,5 darbo vietų).

Apibendrinant atliktą analizę galima teigti, kad:

- Nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektams skirti stebėsenos rodikliai 2007–2013 m. buvo nepakankamai informatyvūs ir tikslūs, todėl tiksliai įvertinti sukurtus produktus ir pasiektus rezultatus neįmanoma.
- Lyginant su kitais finansavimo šaltiniais, panaudojant **ES struktūrinę paramą buvo sutvarkyta daugiausiai** (141 iš 312 objektų, arba apie 45 proc.) **nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų**.
- Didelę dalį sutvarkytų ir pritaiktų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų sudaro dvarų paveldo objektai. **Panaudojant ES struktūrinę paramą buvo sutvarkyta 7 proc. visų į Kultūros vertybių registrą įrašytų dvarų**. Pažymėtina, kad parama skirta didelių, kompleksinių dvarų tvarkybai.
- Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai **pritraukta 10,7 mln. EUR privataus finansavimo lėšų**, o tai yra beveik du kartus daugiau nei per 2010–2014 m. tvarkybai skyrė privatūs savininkai pagal Kultūros paveldo departamento kompensavimo mechanizmą.

3.4.4 Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektų efektyvumo vertinimas

Siekiant įvertinti ES struktūrinės paramos panaudojimo efektyvumą įgyvendinant nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektus, buvo sukurtas ir apskaičiuotas naujas santykinis rodiklis – „Vienam pritrauktam turistui (lankytojui) tenkančios investicijos, EUR“. Šis rodiklis buvo sukurtas tam, kad būtų galima palyginti investicijų rezultatus nepriklausomai nuo projekto dydžio. Pažymėtina, kad jis leidžia susieti projektų tikslus (paveldo tvarkybą ir pritaikymą) ir pasiektus rezultatus (turistų srautus).

Vis dėlto nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektai skiriasi dėl objektyvių veiksnių, kurie galėjo turėti įtakos investicijų kiekiui ir pritrauktų turistų (lankytojų) skaičiui. Pavyzdžiui, vykdytų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektų metu investicijų kiekį galėjo lemti būtinų tvarkybos darbų sudėtingumas ir apimtis, o pritrauktų turistų (lankytojų) skaičiui įtaką daryti galėjo nekilnojamojo kultūros paveldo objekto geografinė padėtis, pasirinkta panaudojimo (įveiklinimo) strategija. Dėl šių priežasčių naudojamas rodiklis

¹³² UAB „ESTEP Vilnius“, *Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinimas*. Galutinė ataskaita, 2015 m. liepa, p. 65.

(„Vienam pritrauktam turistui (lankytojui) tenkančios investicijos, EUR“) ir jo reikšmių palyginimas tarp įgyvendintų projektų yra sąlyginis, leidžiantis apčiuopti tik bendrąją tendenciją, bet ne tiksliai įvertinti efektyvumą.

Efektyvumo vertinimui buvo atrinkti trijų Ūkio ministerijos administruotų priemonių projektai, nes tik šioms priemonėms buvo renkami duomenys apie pritrauktus turistus (lankytojus). Investicijos vienam pritrauktam turistui (lankytojui) buvo skaičiuojamos tik tiems projektams, nuo kurių įgyvendinimo pabaigos buvo praėjęs projekto stebėsenai taikomame rodiklyje numatytas laikotarpis (t. y. dveji arba treji metai).¹³³

44 lentelė. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektų efektyvumo vertinimas

Priemonės kodas ir pavadinimas	Laikotarpis, per kurį pabaigti įgyvendinti projektai	Projektų skaičius	Vienam pritrauktam turistui tenkančių investicijų variacija, EUR	Vienam pritrauktam turistui (lankytojui) tenkančių investicijų vidurkis, EUR
<i>VP3-1.3-ŪM-02-V Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms</i>	2010–2012 m.	31	1,95–294,47	77,36
<i>VP3-1.3-ŪM-05-R Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose</i>	2010–2013 m.	18	1,63–143,09	17,89
<i>VP3-1.3-ŪM-06-K Turizmo paslaugų / produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas</i>	2010–2012 m.	5	12,09–102,50	45,15
<i>Visų projektų:</i>	–	54	1,63–294,09	41,67

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. ir gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

Vienam pritrauktam turistui (lankytojui) tenkančios investicijos varijuoja nuo 1,63 EUR iki 294,09 EUR, t. y. atotrūkis tarp mažiausio investicijų kiekio ir didžiausio yra daugiau kaip 180 kartų. Projektų pasiskirstymas yra sąlyginai homogeniškas – daugumoje (72 proc.) projektų investicijų dalis siekia iki 40 EUR vienam turistui (lankytojui). Tik 15 iš 54 projektų vienam pritrauktam turistui (lankytojui) tenka daugiau kaip 40 EUR, iš jų 7 projektuose vienam pritrauktam turistui (lankytojui) tenkančios investicijos siekia 100 EUR ir daugiau. Apie pusėje projektų (25 iš 54) investicijos vienam turistui (lankytojui) sudaro iki 20 EUR, iš jų 15 projektų – iki 10 EUR.

Mažiausiai investicijų, tenkančių vienam pritrauktam turistui, buvo pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-05-R „Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose“ įgyvendintuose projektuose. Šių projektų investicijų vienam pritrauktam turistui vidurkis siekia 17,89 EUR, o tai yra daugiau kaip keturis kartus mažiau nei pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“. Pastebėtina, kad pagal pastarąją priemonę iš 31 projekto buvo įgyvendinti 4 projektai, kuriuose vienam pritrauktam turistui tenkančios investicijos sudarė 100 EUR ir daugiau. Lyginant su kitais projektais, 3 iš 4 šių projektų siekiamų pritraukti turistų skaičius buvo mažiau ambicingas (sutartyse numatyta pritraukti nuo 3 825 iki 18 000 turistų). Pavyzdžiui, per trejus metus po Trakų muziejaus įgyvendinto projekto Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V-01-023 „Trakų pusiasalio pilies pritaikymas turizmo reikmėms“ buvo siekiama pritraukti 18 000 turistų, tačiau remiantis SFMIS duomenimis buvo pritraukti 11 237 turistai – kitaip tariant, projekto sutartyje numatytas tikslas nebuvo pasiektas.

¹³³ Priemonių Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“ ir Nr. VP3-1.3-ŪM-06-K „Turizmo paslaugų / produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas“ pritrauktų turistų stebėsenai buvo taikomas rodiklis – „Pritaikta turistų per 3 metus po projekto įgyvendinimo“, todėl buvo atrinkti tik tie projektai, nuo kurių įgyvendinimo yra praėję 3 ir daugiau metų. Priemonės – Nr. VP3-1.3-ŪM-05-R „Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose“ pritrauktų turistų srautui stebėti buvo taikomas rodiklis – „Pritaikta turistų per 2 metus po projekto įgyvendinimo“, todėl buvo atrinkti tik tiek projektai, nuo kurių įgyvendinimo pabaigos buvo praėję 2 ir daugiau metų.

Vertinant atskirų priemonių pasiektų rezultatų efektyvumą, galima iškirti priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“, pagal kurią tik penktadalyje projektų (6 iš 31) vienam pritrauktam turistui tenka daugiau investicijų už šios priemonės vidurkį (77,36 EUR). Kitų dviejų priemonių palyginimo su jų vidurkiais rezultatai yra blogesni: pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-05-R „Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose“ 44 proc. projektų (8 iš 18) vienam pritrauktam turistui tenka daugiau investicijų nei šios priemonės vidurkis (17,89 EUR), o pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-06-K „Turizmo paslaugų / produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas“ 40 proc. (2 iš 5) projektų metu vienam pritrauktam turistui tenkančių investicijų dydis yra didesnis nei šios priemonės vidurkis (41,67 EUR). Vis dėlto tik šiek tiek daugiau nei ketvirtadalyje (28 proc.) projektų vienam pritrauktam turistui tenkančios investicijos buvo didesnės nei visų 54 projektų palyginimui naudojamo rodiklio vidurkis.

Apibendrinant galima teigti, kad:

- Nors tarp mažiausios ir didžiausios efektyvumo vertinimui naudojamos rodiklio reikšmės atotrūkis yra didelis, tačiau 72 proc. **įgyvendintų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektų metu rezultatai buvo pasiekti panašiomis sąnaudomis**, t. y. vienam pritrauktam lankytojui **tenka nuo 1 EUR iki 40 EUR investicijų**.¹³⁴
- Pažymėtina, kad tik 28 proc. projektų vienam pritrauktam turistui tenkančių investicijų kiekis yra didesnis nei visų 54 projektų vienam pritrauktam turistui tenkančių investicijų vidurkis.
- Galima išskirti 7 projektus, kuriuose vienam pritrauktam turistui tenkantis investicijų kiekis siekia 100 EUR ir daugiau. Šių projektų metu rezultatai buvo pasiekti reikšmingai didesnėmis sąnaudomis, lyginant su kitais projektais.
- **Mažiausias investicijų kiekis, tenkantis vienam pritrauktam turistui, yra pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-05-R „Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose“**, kurios metu buvo tvarkomi regionuose esantys nekilnojamojo kultūros paveldo objektai.

3.4.5 Nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos ir paveldo pastatuose įsikūrusių muziejų modernizacijos projektų efektyvumo palyginimas

Palyginę vidutinę vienam pritrauktam turistui (lankytojui) tenkančių investicijų sumą nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose įsikūrusiuose muziejuose su vidutine suma kituose sutvarkytuose nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose matome, kad ji beveik nesiskiria. Kadangi abiejų grupių projektams vidutinis išmokėtas finansavimas yra beveik toks pat (apie 860 tūkst. EUR), tai rodo, kad nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose įsikūrę muziejai nepritraukia daugiau turistų nei muziejinių ekspozicijų neturintys objektai.

¹³⁴ Gali kilti klausimas dėl to, kaip vertinti šią sumą – kaip didelę ar mažą kainą? Palyginamų duomenų iš kitų ES valstybių narių nėra. Be to, efektyvumas buvo paskaičiuotas paprastu būdu, t. y. investicijų sumą padalinant iš lankytojų srauto per stebėsenos rodiklyje numatytą laikotarpį. (Pastebėtina, kad kultūros centrums efektyvumas buvo įvertintas sudėtingesniu būdu, t. y. per teisės aktuose numatytą materialinių investicijų amortizacijos laikotarpį (aštuonerius metus)). Todėl šios sumos yra palyginamos tik tarp ES lėšomis sutvarkytų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų, o gauti duomenys visų pirma naudotini gilesniam ten įsikūrusių įstaigų ir naudotojų veiklos (pritraukiant lankytojus) pažinimui ir / arba užduočių jiems formulavimui.

45 lentelė. Vienam turistui (lankytojui) tenkanti ES investicijų suma nekilnojamojo paveldo pastatuose įsikūrusiuose muziejuose su kitais dėl ES paramos sutvarkytais nekilnojamojo paveldo objektais

	Projektų skaičius	Vienam pritrauktam turistui tenkančių investicijų variacija, EUR	Vienam pritrauktam turistui (lankytojui) tenkančių investicijų vidurkis, EUR
<i>Muziejų, įsikūrusių nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose, projektų efektyvumas</i>	15	3,48–196,42	43,10
<i>Nekilnojamojo kultūros paveldo, išskyrus muziejų projektus, tvarkybos projektų efektyvumas</i>	39	1,63–294,47	41,01

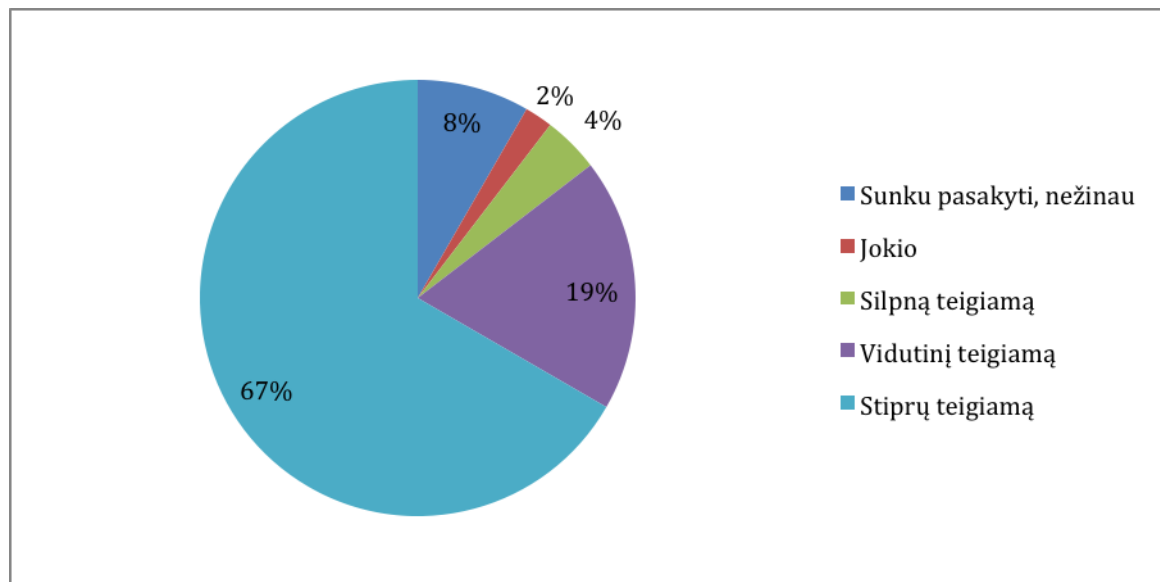
Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. ir gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

3.4.6 Intervencijų į nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybą ir pritaikymą poveikio vertinimas

Siekiant nustatyti ir įvertinti ES struktūrinės paramos poveikį nekilnojamojo kultūros paveldo objektų išsaugojimui ir pritaikymui buvo atliktos trys nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos atvejo studijos, kurios pateikiamos šios ataskaitos prieduose. Poveikio vertinimui taip pat pasitarnavo projektų vykdytojų apklausa ir pirminių bei antrinių vertinimo šaltinių analizė.

Apklausos respondentų teigimu,¹³⁵ ES struktūrinė parama turėjo stiprų teigiamą poveikį nekilnojamojo kultūros paveldo sričiai.

11 paveikslas. ES struktūrinės paramos poveikis Lietuvos nekilnojamojam kultūros paveldui

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. birželio 9–22 d. ESTEP atliktos projektų vykdytojų apklausos duomenis.

Remiantis apklausos rezultatais ir antrinės informacijos analize galima teigti, kad ES struktūrinės paramos poveikis nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybai ir pritaikymui buvo trejopas:

¹³⁵ ESTEP vykdytos apklausos metu 48 iš 77 klausimyną užpildžiusių respondentų nurodė, kad įgyvendindami projektus tvarkė į Kultūros vertybių registrą įtrauktus nekilnojamojo kultūros paveldo objektus. Klausimyną užpildę 48 projektų vykdytojai įgyvendino 59 iš 138 (arba 43 proc.) paveldo tvarkybos ir pritaikymo projektus.

1. ES struktūrinė parama turėjo stiprų teigiamą poveikį nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugai (išsaugojimui) ir būklės pagerėjimui.
2. Ji sudarė palankias sąlygas geriau panaudoti nekilnojamojo kultūros paveldo kultūrinį ir / ar ekonominį potencialą.
3. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkyba ir pritaikymas prisidėjo prie padidėjusio susidomėjimo nekilnojamoju kultūros paveldu Lietuvoje.

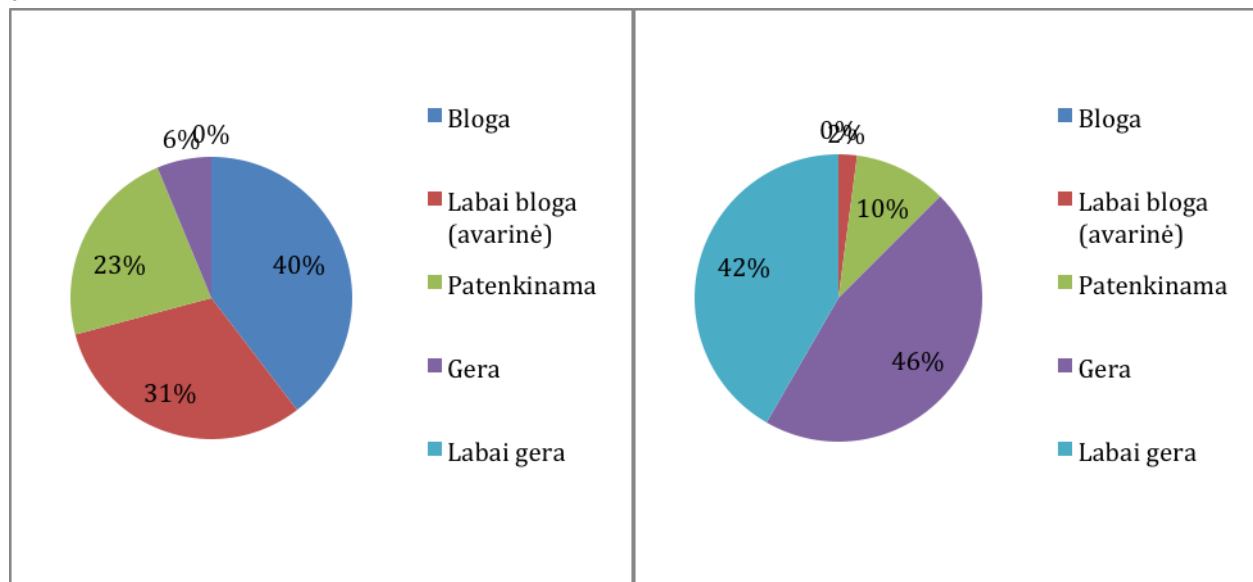
Toliau analizuojamas ES struktūrinės paramos poveikis pagal išskirtas tris poveikio kryptis.

3.4.6.1 Poveikis nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugai (išsaugojimui) ir būklės pagerinimui

2014 m. Lietuvos gyventojų apklausos metu nustatyta, kad kultūros paveldo apsaugą kaip pagerėjusią mato 53 proc. apklaustųjų, per pastaruosius 12 mėnesių aplankiusių paveldo objektus. Jos pablogėjimą fiksuoja 5 proc. lankytojų. Prie šių tendencijų prisidėjo ES struktūrinė parama, nes 2007–2013 m. buvo finansuojama paveldo objektų tvarkyba, t. y. tvarkomi paveldo objektai. Pažymėtina, kad paveldo apsaugos prasme sutvarkyti paveldo objektai yra ne vien sukurtas produktas, bet ir pasiektas poveikis.

Visi respondentai, įgyvendinę nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektus, teigė, kad ES struktūrinė parama turėjo didelį teigiama arba teigiamą poveikį infrastruktūros būklei.¹³⁶ Iki projektų įgyvendinimo 71 proc. nekilnojamojo kultūros paveldo objektų būklė buvo labai bloga arba bloga. Panaudojus ES struktūrinę paramą sutvarkytų objektų būklė reikšmingai pagerėjo – 86 proc. objektų būklė buvo labai gera arba gera. Visi projektus įgyvendinę projektų vykdytojai teigia, kad ES struktūrinė parama turėjo didelį teigiamą (43 proc.) arba teigiamą (57 proc.) poveikį infrastruktūros būklei.

12 paveikslas. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų būklė prieš ir po projektų įgyvendinimo

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. birželio 9–22 d. ESTEP atliktos projektų vykdytojų apklausos duomenis.

Apklausos rezultatus patvirtinta ir papildoma vertinimo metu atliktų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektų atvejo studijų rezultatai. Atliktose atvejo studijose nustatyta, kad pagrindinis ES struktūrinės paramos poveikis yra pagerėjusi paveldo objektų būklė. Visais analizuotais atvejais ES struktūrinė parama leido išsaugoti nekilnojamojo kultūros paveldo objektą ir reikšmingai pagerinti jo būklę. Pavyzdžiui, įgyvendinus Tytuvėnų Švč. Mergelės Marijos bažnyčios

¹³⁶ Pastaba: į šį apklausos klausimą atsakė 40 iš 48 nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektų vykdytojų.

restauravimui ir pritaikymui skirtus projektus, buvo pašalinti gaisro padariniai, o Panemunės pilies tvarkybos atveju – sutvarkyti prastos būklės vakarinis ir pietinis korpusai.

Vertinant visame Lietuvos nekilnojamojo kultūros paveldo objektų kontekste, ES struktūrinės paramos poveikio mastas yra ribotas, nes panaudojant paramą įgyvendintų projektų metu buvo pagerinta santykinai nedidelio nekilnojamojo kultūros paveldo objektų skaičiaus būklė. Vis dėlto ES struktūrinė parama dažniausiai buvo panaudota didelių kompleksinių nekilnojamojo kultūros paveldo objektų visapusiškai (kompleksinei) tvarkybai ir pritaikymui. Pažymėtina, kad Kultūros paveldo departamento administruojamų 4 nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai skirtų programų lėšos dažniausiai yra skiriamos nekilnojamojo kultūros paveldo objekto daliai (elementui) arba kompleksą sudarančiam statiniui tvarkyti. ES struktūrinė parama 2007–2013 m. buvo skiriama didžiosios paveldo objekto dalies tvarkybai ir pritaikymui – 63 proc. nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos projektų vykdytojų teigimu, ES struktūrinė parama padengė 75–100 proc. nekilnojamojo kultūros paveldo objekto sutvarkymui ir pritaikymui reikalingų investicijų. Koncentruotos investicijos (skirtos visam kompleksui, o ne jo pavieniams pastatams ar jų dalims) leido greičiau pabaigti tvarkybos darbus ir paveldo objekte vykdyti veiklą, taip užtikrinant geresnį pasiektų rezultatų tvarumą.

Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo darbai, skirti paveldo objekto būklės pagerinimui, buvo atliekami kokybiškai – tik 4 proc. atvejų buvo nustatyti darbų pažeidimai, o 6 proc. projektų buvo sustabdyti objekte vykdyti darbai. Kaip nurodė projektų vykdytojai, nustatyti pažeidimai ir / ar sustabdyti darbai buvo dėl to, kad vykdant darbus buvo aptikta naujų kultūros paveldo elementų (dalys) ir reikėjo parengti papildomus dokumentus.¹³⁷

Beveik trečdalyje (31 proc.) pritaikant nekilnojamojo kultūros paveldo objektą ir / ar teikiant paslaugas buvo pasitelktos informacinės technologijos, nestandartiniai architektūriniai ir kiti sprendimai, interaktyvios pritaikymo priemonės. Pavyzdžiui, vieno iš projektų metu nekilnojamojo kultūros paveldo objekto fragmentai yra apgaubti didžiule stiklo ir metalo konstrukcija. Respondentai dažniausiai nurodė, kad pritaikant nekilnojamojo kultūros paveldo objektus buvo pasitelkiamos informacinės technologijos – interaktyvūs terminalai, videoterminalai, įgarsinimas ir pan.

3.4.6.2 Poveikis nekilnojamojo kultūros paveldo kultūrinio ir / ar ekonominio potencialo panaudojimui

ES struktūrinė parama 2007–2013 m. finansinio programavimo laikotarpiu panaudota ne vien nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai (išsaugojimui), bet ir jų pritaikymui (įveiklinimui). Galima teigti, kad ES struktūrinės paramos panaudojimas nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui sudarė palankias sąlygas geriau panaudoti nekilnojamojo kultūros paveldo kultūrinį ir / ar ekonominį potencialą.

Iki projektų įgyvendinimo didžiosios dalies nekilnojamojo kultūros paveldo objektų potencialas buvo nepanaudojamas: 33 proc. objektų buvo apleisti, o dar 46 proc. – pritaikyti tik iš dalies (dalis pastato arba dalis komplekso). Įgyvendinus projektus situacija pasikeitė, nes 50 proc. projektų metu buvo sutvarkytas ir pritaikytas visas paveldo objektas, o dar trečdalyje projektų sutvarkyta ir pritaikyta pusė ir daugiau kompleksą sudarančių objektų.

Objektų sutvarkymas (fizinės būklės pagerinimas) ir pritaikymas (įveiklinimas) sudarė galimybes panaudoti jų kultūrinį ir ekonominį potencialą – objektuose pradėtos teikti kultūros, turizmo ir kitos paslaugos. Remiantis apklausos rezultatais, 24 iš 48 projektų (50 proc.) padidėjo organizuojamų renginių skaičius, 31 proc. pritaikytų objektų buvo atnaujintos pagrindinės paslaugos, o 38 proc. pradėtos teikti naujos pagrindinės paslaugos.

¹³⁷ Ištraukos iš apklausos: „atidengus konstrukcijas buvo sustabdyti darbai, nes reikėjo papildomų projektinių sprendimų“; „nebuvo projekto rūsių restauravimui“.

Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų potencialo išnaudojimas taip pat pagerėjo dėl teikiamų paslaugų įvairovės pokyčio. Daugumos (79 proc.) respondentų nuomone, panaudojus ES struktūrinę paramą labai pagerėjo arba pagerėjo paveldo objektuose teikiamų paslaugų įvairovė. Tik 4 proc. klausimyną užpildžiusių projektų vykdytojų teigė, kad ES struktūrinė parama neturėjo įtakos paslaugų įvairovės pokyčiui.

Kultūros paveldo objektų kultūrinis potencialas buvo panaudojamas tobulinant kultūros paslaugas. Daugumoje sutvarkytų ir pritaiktų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų buvo reikšmingai patobulintos tiesiogiai įstaigoje teikiamos kultūros paslaugos bei renginiai, festivaliai, šventės ir kita.

46 lentelė. Nekilnojamuose kultūros paveldo objektuose teikiamų paslaugų pokytis po projekto įgyvendinimo

Metai	Elektroninės kultūros paslaugos, proc.	Tiesiogiai įstaigoje teikiamos kultūros paslaugos, proc.	Renginiai, festivaliai, šventės ir kita, proc.	Edukaciniai užsiėmimai, proc.	Išleistos knygos, žurnalai ir kiti leidiniai, proc.
<i>Projektas nebuvo susijęs su šiomis paslaugomis</i>	67,5	17,5	22,5	25	57,5
<i>Buvo reikšmingai patobulinta</i>	10	50	65	40	22,5
<i>Buvo sukurta naujai</i>	15	30	10	30	7,5
<i>Mūsų įstaigos veikloje šios paslaugos neaktualios</i>	7,5	2,5	2,5	5	12,5

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. birželio 9–22 d. ESTEP atliktos projektų vykdytojų apklausos duomenis.

Kultūrinio ir ekonominio potencialo geresnį panaudojimą lėmė diversifikuotas nekilnojamojo kultūros paveldo objektų pritaikymas, pavyzdžiui, sutvarkius ir pritaikius dalį Panemunės pilies rūmų yra teikiamos kultūros paslaugos (parodų erdvės, edukaciniai užsiėmimai) ir turizmo paslaugos (apgyvendinimas, maitinimas, konferencijų organizavimas).

Atliktos atvejo studijos leidžia teigti, kad sutvarkius ir pritaikius nekilnojamojo kultūros paveldo objektus geriau panaudojamas jų ekonominis potencialas. Pavyzdžiui, sutvarkius ir kultūrinio bei šviečiamojo turizmo reikmėms pritaikius Pakruojo dvarą, sudarytos sąlygos ne tik išsaugoti paveldo objektą, bet ir generuoti pajamas. Pritaikius Panemunės pilies rūmus, sukurta infrastruktūra teikti kultūros ir turizmo paslaugas. Pažymėtina, kad tvarkybos projektai darė teigiamą poveikį užimtumo skatinimui – įgyvendinus nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos projektus, buvo sukurtos 202,5 tiesioginės darbo vietos.

3.4.6.3 Poveikis gyventojų domėjimuisi nekilnojamoju kultūros paveldu

Pagerinus nekilnojamojo kultūros paveldo objektų būklę bei pritaikius juos įvairių paslaugų teikimui, nekilnojamojo kultūros paveldas tapo patrauklesnis lankytojams. Šio pokyčio vertinimui naudojamas rodiklis „Lietuvos gyventojų, bent kartą per pastaruosius 12 mėn. apsilankiusių kultūros paveldo objekte, dalis“, kuris taip pat naudojamas Nacionalinės pažangos programos prioriteto „Kultūra“ pažangos bei 2014–2020 m. veiksmų programos investicinio prioriteto „5 4. Kultūros ir gamtos paveldo apsauga, propagavimas ir vystymas“ poveikio vertinimui.¹³⁸ 2007 m. 51 proc. Lietuvos gyventojų bent kartą per 12 mėn. apsilankė nekilnojamojo kultūros paveldo objekte.¹³⁹ Finansinio programavimo laikotarpio pabaigoje, t. y. 2013 m. atlikto tyrimo metu nustatyta, kad bent vieną kartą

¹³⁸ Toks rodiklis patvirtintas 2014–2020 m. Veiksmų programoje. NPP pažangai matuoti taikomas tikslesnis rodiklis „Šalies gyventojų, per paskutinius 12 mėn. pažintiniais tikslais aplankiusių bent vieną kultūros paveldo objektą, dalis nuo visų šalies gyventojų (proc.)“.

¹³⁹ Eurobarometer Survey No. 278 on Cultural Values. 2007, 119.

nekilnojamojo kultūros paveldo objektą per pastaruosius 12 mėn. aplankė 53 proc. Lietuvos gyventojų.¹⁴⁰

47 lentelė. Lietuvos gyventojų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų lankymo duomenys

Metai	Nesilankė nė karto, proc.	1–2 kartus, proc.	3–5 kartus, proc.	Daugiau nei 5 kartus, proc.	Nežino, proc.	Nemažiau kaip kartą, proc.
2007 m.	48	27	11	13	1	51
2013 m.	47	31	10	12	0	53
Skirtumas	-1	4	-1	-1	-1	2

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal Eurobarometer 2007 m. ir 2013 m. duomenis.

Per šį laikotarpį Lietuvoje nežymiai sumažėjo per pastaruosius 12 mėn. kultūros paveldo objektuose neapsilankusių asmenų dalis. Nors nedaug, bet padidėjo bent vieną kartą apsilankusių asmenų dalis, tačiau pastebima mažėjimo tendencija asmenų dalies, kurie paveldo objektus lanko dažniau nei 3–5 kartus per metus. 2013 m. Lietuva minimaliai (1 proc.) lenkė ES šalių narių vidurkį ir skirtingai nei kitose 2004 m. prie ES prisijungusiose šalyje paveldo objektus lankusių asmenų dalis didėjo. 2014 m. atliktos reprezentatyvios Lietuvos gyventojų apklausos duomenimis 46,7 proc. vyresnių nei 15 metų Lietuvos gyventojų per pastaruosius 12 mėn. lankė kultūros paminklus, istorines ar meno vietas, išymius pastatus, archeologines vietas.¹⁴¹

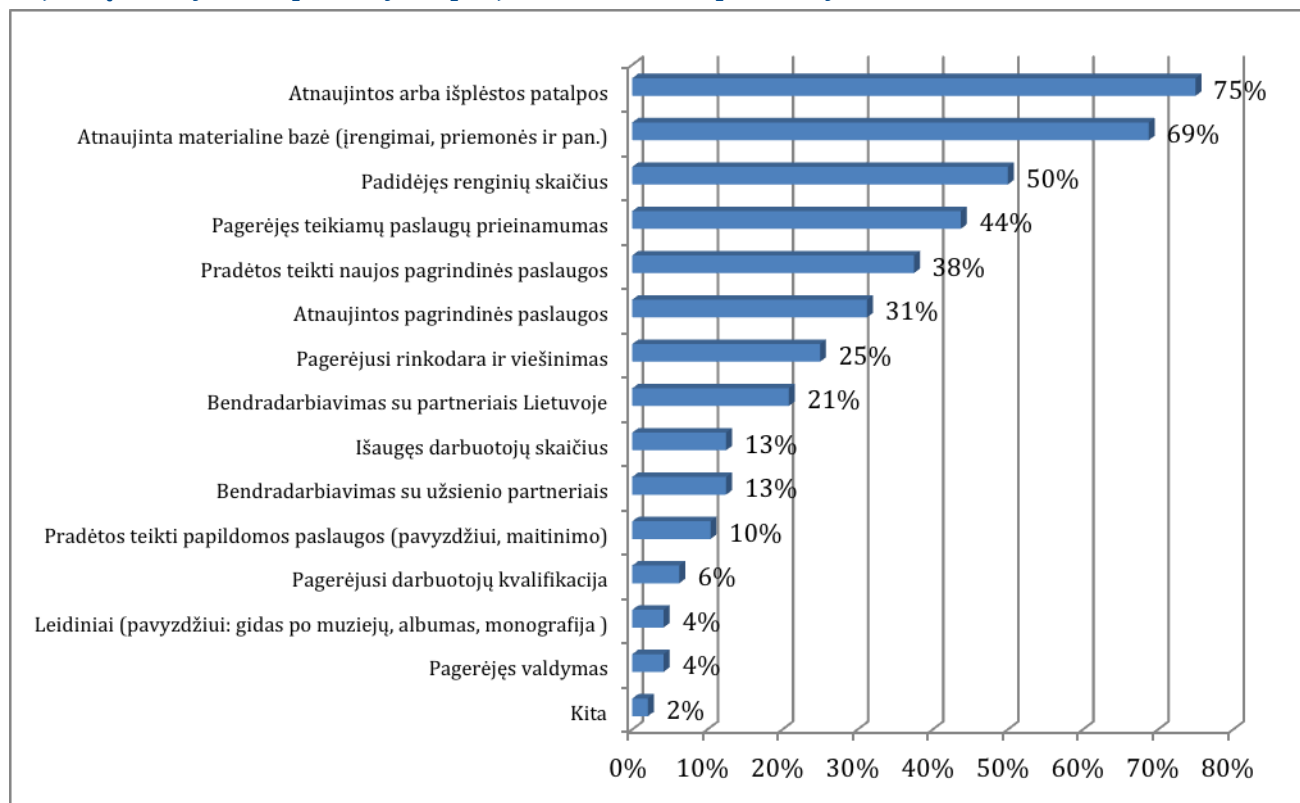
Apibendrinant galima teigti, kad per 2007–2013 m. padidėjo nekilnojamojo kultūros paveldo objektų lankytojų skaičius. Vis dėlto kiekybiškai įvertinti ES struktūrinės paramos poveikį aprašytam pokyčiui neįmanoma, nes ne visiems (107 iš 138) ES struktūrinės paramos projektams buvo taikomas stebėsenos rodiklis, skirtas matuoti turistų (lankytojų) srautui po projekto įgyvendinimo. Pažymėtina, kad tik 89 iš 107 projektų 2016 m. gegužės mėn. buvo pateiktą duomenis apie pritrauktą turistų (lankytojų) skaičių.

Daugumos (96 proc.) ES struktūrinės paramos projektų vykdytojų teigimu, įgyvendinus nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektus, lankytojų skaičius labai padidėjo arba padidėjo. Tik 4 proc. atsakiusiųjų teigė, kad sutvarkius objektą lankytojų srautas nepasikeitė.

¹⁴⁰ Special Eurobarometer No. 399 Cultural Access and Participation, 2013, 82.

¹⁴¹ Socialinės informacijos centras, ESTEP Vilnius, „Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas“, Vilnius, 2014, 40.

13 paveikslas. Padidėjusių lankytojų skaičių įgyvendinus nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektus lėmusios priežastys

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. birželio 9–22 d. ESTEP atliktos projektų vykdytojų apklausos duomenis.

Projektų vykdytojai išskyrė tris veiksnius, kurie lėmė padidėjusių lankytojų srautą, iš jų svarbiausi: a) atnaujintos arba išplėstos patalpos ir b) atnaujinta materialinė bazė. Būtent šiems veiksniams buvo skirta ES struktūrinė parama. Atliktose projektų įgyvendinimo atvejo studijose taip pat nustatyta, kad baigus įgyvendinti projektą lankytojų srautas padidėjo, o tai lėmė projektų metu pagerinta nekilnojamojo kultūros paveldo objektų būklė ir paslaugų teikimui pritaikyta infrastruktūra.

Apibendrinant galima teigti, kad:

- Lyginant su kitais finansavimo šaltiniais, **2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugai buvo didžiausias.**
- **ES struktūrinė parama darė teigiamą poveikį nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugai ir būklės pagerėjimui.** Tačiau vertinant visame nekilnojamojo kultūros paveldo objektų kontekste, matuojant kiekybiškai, ES struktūrinės paramos poveikio mastas yra ribotas, nes panaudojant paramą įgyvendintų projektų metu buvo pagerinta santykinai nedidelio skaičiaus (apie 1 proc.) objektų būklė.
- ES struktūrinė parama buvo skirta didelių, kompleksus sudarančių nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai ir pritaikymui. Matuojant kokybiškai, galima teigti, kad **panaudojant struktūrinę paramą buvo tvarkomi blogos būklės ir didelės apimties nekilnojamojo kultūros paveldo objektai.**
- **ES struktūrinė parama leido visapusiškai sutvarkyti paveldo objektus,** nes didžiosios dalies projektų metu ES struktūrinė parama padengė 75–100 proc. nekilnojamojo kultūros paveldo objekto sutvarkymui ir pritaikymui reikalingų investicijų.
- **Daugumos nekilnojamojo kultūros paveldo objektų sutvarkymas** (fizinės būklės pagerinimas) buvo **atliktas laikantis paveldo apsaugai keliamų reikalavimų.**
- Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų sutvarkymas ir pritaikymas padidino jų patrauklumą ir sudarė palankias sąlygas panaudoti jų kultūrinį ir ekonominį potencialą.

- Nekilnojamojo kultūros paveldo objekto sutvarkymas ir pritaikymas kas **antro projekto atveju padidino juose organizuojamų renginių skaičių, o 8 iš 10 atvejais lėmė pagerėjusią teikiamų paslaugų įvairovę.**
- Paveldo objektų potencialo panaudojimą skatino juose teikiamos paslaugos. Sutvarkius ir pritaikius nekilnojamojo kultūros paveldo objektus **trečdalyje jų buvo atnaujintos pagrindinės paslaugos ir / arba pradėtos teikti naujos pagrindinės paslaugos.**
- **ES struktūrinė parama paskatino didesnę domėjimąsi nekilnojamuoju kultūros paveldu** – didžiojoje dalyje sutvarkytų objektų padidėjo lankytojų skaičius.
- **Padidėjusių lankytojų srautą labiausiai lėmė du veiksniai** – atnaujintos arba išplėtos patalpos bei atnaujinta materialinė bazė, t. y. tai, kam buvo skirta ES struktūrinė parama.

3.5 KŪRYBIŠKUMĄ UGDANTIS ŠVIETIMAS

3.5.1 Kūrybiškumą ugdančio švietimo intervencijų srities tikslų ir jų atitikimo kultūros politikos tikslams analizė

Vienas pagrindinių švietimo uždavinių yra kompetencijų ugdymas, o kūrybiškumas yra viena pamatinių bendrųjų kompetencijų. Praėjusio finansinio programavimo laikotarpiu panaudojant ES struktūrinės paramos lėšas buvo siekiama tobulinti bendrojo lavinimo ugdymo sistemą sudarant palankias sąlygas ugdyti mokinių kūrybiškumą. Šio intervencijų tikslo buvo siekiama panaudojant trijų ES struktūrinės paramos priemonių lėšas. Pagal priemonę VP1-2. 2-ŠMM-04-V „Aukščiausios kokybės formaliojo ir neformaliojo mokymo paslaugų teikimas“ buvo siekiama formuoti švietimo ir ūkio poreikius atliepiančias kvalifikacijas, atnaujinant kvalifikacijos tobulinimo ir ugdymo programas bei skatinant vaikų kūrybiškumo ugdymo plėtrą. Kūrybiškumą ugdančio švietimas buvo diegiamas išbandant kūrybinių partnerystės modelį. Priemonės VP1-2. 2-ŠMM-05-K „Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“ pagrindinis tikslas buvo atnaujinti ugdymo turinį, orientuoti jį į esminių mokinių kompetencijų ugdymą, ugdymo programų lankstumo, įvairiapusiškumo, didesnių pasirinkimo galimybių didinimą ir inovacijų skatinimą. Įgyvendinant projektus pagal šią priemonę buvo kuriamos ir išbandomos kūrybiškumą skatinančios ugdymo programos. Pagal trečiąją priemonę VP1-2. 2-ŠMM-10-V „Neformaliojo švietimo paslaugų plėtra“ siekta plėtoti neformaliojo švietimo paslaugas ir didinti socializacijos bei užimtumo formų įvairovę. Panaudojant priemonės lėšas buvo įgyvendinamas su kultūros sritimi ir kūrybiškumo ugdymu susijęs neformalusis švietimas.

2010 m. patvirtintose Kultūros politikos kaitos gairėse įtvirtintas tikslas ugdyti „kultūrinės žmogaus kompetencijas ir kūrybingumą visą jo gyvenimą“.¹⁴² Šiame dokumente, siekiant ugdyti kūrybiškumą, numatyta:

1. Organizuoti išsamų ir kokybišką formalųjį ir neformalųjį meninį ugdymą.
2. Formaliojo švietimo sistemoje svarbią vietą skirti kultūriniam švietimui ir visose ugdymo programose skatinti kūrybiškumą.
3. Nuosekliai rengti aukštos kvalifikacijos kultūros ir meno pedagogus bei profesionalius kultūros vadybininkus.

ES struktūrinės paramos intervencijos, skirtos kūrybiškumą ugdančiam švietimui, veikė kaip kultūros politikos tikslus įgyvendinančios priemonės. Paramos lėšomis įgyvendintų projektų metu buvo organizuojamas formalusis ir neformalusis vaikų meninis ugdymas, vykdoma edukacinė veikla, tobulinama mokytojų kvalifikacija ir gerinamas ugdymo procesas.

3.5.2 Kūrybiškumą ugdančio švietimo intervencijų srities masto analizė

2007–2013 m. panaudojant ES struktūrinę paramą buvo įgyvendinta 13 projektų, skirtų kūrybiškumą skatinančiam švietimui bendrojo lavinimo sistemoje. Šių projektų įgyvendinimui išmokėta daugiau nei 9 mln. EUR, iš kurių 7,7 mln. EUR – ES struktūrinė parama (48 lentelė).

¹⁴² Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. birželio 30 d. nutarimas Nr. XI-977 „Dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių patvirtinimo“.

48 lentelė. Kūrybiškumą ugdančio švietimo intervencijų sričiai priskirtų projektų skaičius ir finansiniai duomenys

Priemonės kodas	Projektų skaičius	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	Iš jų ES struktūrinė parama, tūkst. EUR
VP1-2. 2-ŠMM-04-V	1	4 755	4 042
VP1-2. 2-ŠMM-05-K	7	1 502	1 268
VP1-2. 2-ŠMM-10-V	5	2 828	2 394
Iš viso:	13	9 084	7 704

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis.

Daugiau kaip pusė visų šiai intervencijų sričiai skirtų lėšų buvo išmokėta pagal priemonę VP1-2. 2-ŠMM-04-V „Aukščiausios kokybės formaliojo ir neformaliojo mokymo paslaugų teikimas“ įgyvendintam projektui „Kūrybingumo plėtra Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose pritaikant ir įdiegiant kūrybinių partnerysčių modelį“. Ugdymo plėtotės centro įgyvendinto projekto metu buvo diegiamas kūrybinių partnerysčių modelis, kurio pagrindinis tikslas buvo užmegzti mokyklų ir kūrybinio sektoriaus bendradarbiavimą, kurio metu kūrėjai mokyklų mokiniams perteiktų savo patirtį, ugdymo idėjas bei teiktų praktinę pagalbą. Pažymėtina, kad didžiąją dalį, t. y. 10 iš 13 projektų įgyvendino įvairios nevyriausybinės organizacijos, o 3 projektus – vyriausybės arba savivaldybių įsteigtos biudžetinės įstaigos.

3.5.3 Kūrybiškumą ugdančio švietimo intervencijų srityje sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų analizė

2007–2013 m. kūrybiškumą ugdančio švietimo intervencijų srities projektų įgyvendinimo stebėsenai buvo taikomi 5 produkto rodikliai:

1. Moksleiviai (bendrasis ugdymas ir profesinis mokymas), kurie mokėsi pagal formaliojo švietimo programas.
2. Moksleiviai, kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas.
3. Mokytojai (bendrasis ugdymas ir profesinis mokymas), kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas.
4. Mokymosi visą gyvenimą sistemos administracijos darbuotojai, kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas.
5. Švietimo pagalbos specialistai, kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas.

Siekiant susisteminti informaciją, šie rodikliai buvo sujungti į tris rodiklius ir projekto lygiu pateikti toliau esančioje lentelėje (49 lentelė). Iš viso kūrybiškumą ugdančio švietimo intervencijų srities projektuose dalyvavo 51 830 moksleivių, mokytojų ir mokymosi visą gyvenimą sistemos administracijos darbuotojų bei švietimo specialistų (49 lentelė). Iš jų 47 776 moksleiviai, o tai sudaro 14 proc. visų bendrojo ugdymo mokinių, kurie mokėsi 2014–2015 mokslo metais. Taigi pagal šios intervencijų srities projektus, kūrybiškumas ir tarpkultūriškumas buvo ugdomas viename iš septynių moksleivių. Atsižvelgiant į santykinai mažą intervencijai skirtų investicijų sumą, laikytina, kad projektų veiklų mastas buvo didelis.

Neatsižvelgiant į projektų veiklų turinį, didžiausias skaičius moksleivių kūrybiškumą ugdė dalyvaudami šių trijų projektų veiklose: projekte „Kino edukacijos programa neformalaus moksleivių ugdymo paslaugų plėtrai“ dalyvavo net 15 119 moksleivių (projekto tikslas buvo viršytas 3 kartus), „Muziejus – mokykla – moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas“ – 9 336 ir „Kūrybingumo plėtra Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose pritaikant ir įdiegiant kūrybinių partnerysčių modelį (toliau – Kūrybinės partnerystės)“ – 8 798. Taigi laikytina, kad būtent šie projektai labiausiai prisidėjo prie kūrybiškumo ugdymo švietimo sistemoje. Visgi atsižvelgiant į tai, kad kiekybiškai sunku išmatuoti šių projektų poveikį kūrybiškumo ugdymui ir apskritai kultūros sektoriui, buvo atlikta vieno projekto kokybinė analizė – Kūrybinių partnerysčių projekto atvejo studija.

49 lentelė. Projektų pagrindinių rezultatų suvestinė

Projekto pavadinimas	Projekto pagrindiniai rezultatai			Kiti svarbūs projekto specifiniai rezultatai
	Moksleiviai, kurie dalyvavo projekte veiklose	Mokytojai, kurie mokėsi pagal formaliojo ar neformaliojo švietimo programas	Mokymosi visą gyvenimą sistemos administracijos darbuotojai ir švietimo specialistai, kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas	
<i>Kūrybingumo plėtra Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose pritaikant ir įdiegiant kūrybinių partnerysčių modelį</i>	8798	1514	52	3 metodikos tyrimai
<i>Kino edukacijos programa neformalaus moksleivių ugdymo paslaugų plėtrai</i>	15119	399	-	Apmokyti 40 kino specialybės studentai ir jauni kino profesionalai
<i>Aukštosios kultūros impulsai mokykloms (AKIM)</i>	2959	-	240*	Kultūros žurnalų dalinis rengimas ir platinimas – 155 tūkst. žurnalų, 600 mokyklų
<i>„Menų spaustuvė: nauja neformalaus ugdymo erdvė mokyklų bendruomenei“</i>	247	138	-	-
<i>Muziejus – mokykla – moksleivis. Muziejų ir bendrojo lavinimo mokyklų nacionalinis partnerystės tinklas</i>	9336	131	322	Sukurta 17 edukacinių programų moksleiviams
<i>Neformaliojo švietimo paslaugų plėtra per savanoriškos veiklos stiprinimą bibliotekose / „Bibliotekos jaunimui“</i>	514**	-	41	-
<i>„Tarpkultūrinio švietimo modelio diegimas bendrojo lavinimo mokyklose“</i>	328	30	63	Parengta 10 mokomųjų paketų
<i>Mokytojų, moksleivių, tėvų ir NVO atstovų tarpkultūrinių gebėjimų plėtra</i>	624	110	-	Atnaujinta 10 formalaus ugdymo dėstomųjų dalykų
<i>Improvizacijos modelis: mokyklos bendruomenės narių komunikacinių, saviraiškos ir kūrybinių gebėjimų ugdymas</i>	304	100	20	66 tėvų ugdymas
<i>Mokyklų bendruomenių, kultūros, švietimo įstaigų ir nevyriausybinių organizacijų partnerystės tinklo kūrimas, diegiant inovacijas ugdymo procese</i>	240	89	35	12 neformalaus ugdymo būrelių ir 1 vasaros stovykla
<i>Inovatyvių mokymosi programų rengimas Utenos savivaldybėje plėtojant socialinę partnerystę</i>	2279	156	-	11 muziejinių surengtas seminaras apie šiuolaikinių mokymo metodų taikymą muziejuose
<i>„Negaišk laiko patyčioms! Tu gali kurti“</i>	1370	149	38	Parengtas 21 metodinis leidinys ir 7094 lankstinukai
<i>„Tarpkultūrinis dialogas – visuomenės ateities garantas“</i>	5658	284	143	-
Iš viso	47776	3100	954	-

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal ŠMM ir SFMIS duomenis.

* Tiksliniai meno kūrėjų sąjungų narių mokymai.

** Jaunų savanorių mokymas.

3.5.4 Projekto „Kūrybingumo plėtra Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose pritaikant ir įdiegiant kūrybinių partnerysčių modeli“ atvejo studija (poveikis)

Siekiant įvertinti kūrybiškumą ugdančio švietimo projektų poveikį kultūrai, buvo atlikta projekto „Kūrybingumo plėtra Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose pritaikant ir įdiegiant kūrybinių partnerysčių modeli“ atvejo studija. Toliau pateikiamas atvejo studijos poveikio poskyris. Visa atvejo studija yra pateikta priede.

Kūrybinių partnerysčių projekto poveikis kultūrai pasireiškė per projekto poveikį trims skirtingoms tikslinėms grupėms: moksleiviams, mokytojams ir kūrėjams. Visoms šioms grupėms poveikio dydis ir tvarumas buvo skirtingas.

Vertintojų nuomone, projekto finansuotų programų poveikis moksleiviams pasireiškė per kūrybiškumą skatinančių moksleivių charakterio savybių ugdymą.¹⁴³ Atliktų tyrimų išvados taip pat leidžia teigti, kad programų veiklos prisidėjo prie moksleivių smalsumo, atkaklumo, vaizduotės, bendradarbiavimo ugdymo, o remiantis mokslinė literatūra šios charakterio savybės daugiausia lemia asmenybės kūrybiškumą.

Be to, netiesioginis projekto poveikis kultūrai pasireiškė per programų poveikį mokytojams. „Kūrybos agentai“ ir „kūrybos praktikai“ išmokė projekte dalyvavusius mokytojus vedant pamokas taikyti inovatyvius metodus, siekiant įtraukti ir sudominti didesnę klasės dalį bei pakeisti mokytojo mąstymo būdą, įgalinti jį būti drąsesniu ir pačiam kurti inovatyvius mokymo metodus. Pakeitus mokytojo mąstymo būdą, projekto poveikis mokytojams tampa ilgalaikis ir tvarus. Ankstesnio tyrimo metu atlikta apklausa atskleidė, kad maždaug 57 proc. projekte dalyvavusių mokytojų teigė, kad jų mokymo nuostatos pasikeitė, taip teigė apie 48 proc. kūrėjų. Remiantis šiais duomenimis galima daryti išvadą, kad apie pusę projekte dalyvavusių mokytojų pakeitė savo mąstymo ir mokymo būdą. Taigi apie 1000 mokytojų po dalyvavimo projekto veiklose ir toliau prisidės prie kūrybiškumo ugdymo mokyklose per kūrybiškumą lemiančių charakterio savybių ugdymą.

Kokybinė analizė atskleidė, kad Kūrybinių partnerysčių projektas tiesiogiai prisidėjo prie kultūros sektoriaus per „kūrėjų“ įgalinimą. Projekto vykdytojo duomenimis, apie pusę visų projektui skirtų lėšų išleista „kūrėjų“ mokymams, paruošimui ir darbo užmokesčiui. Šios lėšos gali būti traktuojamos kaip tiesioginės investicijos į kultūros sektorių. Projekte dalyvavę kūrėjai taip pat tapo mažiau priklausomi nuo savo pagrindinio darbo, nes dalyvavimas projekte padėjo kūrėjams suvokti, kad net meninių pakraipų darbuotojų įgūdžiai gali būti panaudojami kituose sektoriuose. Dalis kūrėjų įgyvendinus projektą įsidarbino mokyklose (dažniausiai – dalimi etato), tapo atsakingi už neformalųjį moksleivių ugdymą.

Tačiau ilguoju laikotarpiu projekto poveikis moksleiviams ir kūrėjams išnyks. Ilgalaikis poveikis kultūros sektoriui išliks tik per projekto veiklose dalyvavusių mokytojų pasikeitusią mokymo sampratą. Tikėtina, kad apie 1000 mokytojų ir toliau praktikuos projekto metu išmokus inovatyvius mokymo būdus ir taip ugdys kūrybiškumą lemiančias charakterio savybes. Taigi manytina, kad šių mokytojų išugdyti moksleiviai bus kūrybiškesni ir tai yra ilgalaikis šio projekto poveikis kultūros sektoriui.

¹⁴³ Spencer, E., Lucas, B., and Claxton, G. (2012). *Progression in Creativity: Developing New Forms of Assessment*. Newcastle: CCE

3.6 ŠVIETIMO IR UGDYMO ĮSTAIGŲ (KULTŪROS) INFRASTRUKTŪRA

2007–2013 m. panaudojant ES struktūrinės paramos lėšas buvo įgyvendinti 42 su švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūra ir programomis susiję projektai. Šie projektai buvo įgyvendinti pagal 3 VP ir 13 jų priemonių (10 ŠMM, 2 ŪM ir VRM). Pagal investicijų tipą, 36 projektai iš 42 buvo nukreipti į ilgalaikį materialųjį turtą (kietosios investicijos), o 6 projektai – į kultūros ir meno įstaigų veiklą (minkštosios investicijos). Šiai intervencijų sričiai priskirti projektai turėjo 4 tikslus.

3.6.1 Intervencijos į švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūros ir programų atnaujinimą tikslai

Pagrindinis intervencijos tikslas, kurio siekė 14 projektų, buvo švietimo ir ugdymo įstaigų (susijusių su kultūra) infrastruktūros ir kitos materialinės bazės atnaujinimas ir (ar) plėtra. Tokių projektų poreikis susiformavo atsižvelgiant į pasenusią šių įstaigų, įskaitant ir mokyklų bibliotekas, infrastruktūrą, kitų modernių mokymo priemonių (kompiuterių, mokomųjų programų, išmaniųjų lentų) trūkumą ir ribotus įstaigų finansinius išteklius. Pavyzdžiui, įgyvendinant Vilniaus dailės akademijos (toliau – VDA) projektą VP3-2.2-ŠMM-02-V-01-001 „VDA inovacijų ir dizaino centras“ buvo siekiama renovuoti, sutvarkyti ir pritaikyti LR Vyriausybės skirtas patalpas specifinėms kultūrinių industrijų specialistų rengimo reikmėms. Pastebėtina, kad kultūrinių industrijų specialistų rengimas reikalauja kitokios nei tuo metu buvusios studijų bazės, taigi taip pat buvo siekiama atnaujinti dirbtuvių ir informacinių technologijų įrangą.

Antrasis intervencijos tikslas, kurio siekė 13 projektų, buvo energinio efektyvumo gerinimas. Šio tikslo buvo siekiama per SSVP 2 ŪM priemones – viešosios paskirties pastatų renovavimas nacionaliniu (VP3-3.4-ŪM-03-V) ir regioniniu (VP3-3.4-ŪM-04-R) lygiu. Šiais projektais buvo siekiama padidinti 11 menų mokyklų, Kauno menų darželio „Etiudas“ ir Lietuvos muzikos ir teatro akademijos (toliau – LMTA) pastatų energinį efektyvumą.

Intervencijai priskirtos trečiosios projektų grupės tikslas buvo atnaujinti bibliotekų ar kitų saugyklų infrastruktūrą ir saugojimo bei skaitmeninimo įrangą. Taip buvo siekiama mokslinių tyrimų bazės ir vykdymo aplinkos atnaujinimo bei dokumentinio paveldo prieinamumo padidinimo. Pavyzdžiui, Lietuvos kultūros tyrimų instituto (toliau – LKTI) įgyvendintas VP2-1.1-ŠMM-06-V-01-002 „DOSINFA: dokumentinio paveldo duomenų saugyklų infrastruktūros atnaujinimas“ projektas siekė tinkamai apsaugoti Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių bibliotekoje ir LKTI esantį dokumentinį paveldą, padidinti jo prieinamumą, atnaujinti mokslinių tyrimų infrastruktūrą (patalpas) bei saugojimo ir restauravimo įrangą.

Intervencijai priskirtos ketvirtosios projektų grupės tikslas buvo aukštųjų mokyklų su kultūros sektoriumi susijusių studijų programų sukūrimas, atnaujinimas ar modernizavimas. Visi šiai intervencijų sričiai priskirti 6 projektai buvo įgyvendinti pagal VP1-2.2-ŠMM-07-K „Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas“ priemonę.

Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių nuostatos tik iš dalies atsispindi šios intervencijos srities tiksluose. Penktasis gairių tikslas siekia ugdyti kultūrinės žmogaus kompetencijas ir kūrybingumą visą jo gyvenimą. Šio kultūros politikos kaitos gairių tikslo įgyvendinimo siekiama per bendrojo lavinimo mokyklas, bibliotekas ir kitas švietimo įstaigas (pavyzdžiui, meno mokyklas). Manytina, kad būtent šios įstaigos labiausiai formuoja Lietuvos gyventojų susidomėjimą kultūra. Taigi siekiant ugdyti žmonių kūrybiškumą ypač svarbi yra formaliojo švietimo sistema. Kadangi pagrindinis šios intervencijos tikslas buvo švietimo ir ugdymo įstaigų (susijusių su kultūra) infrastruktūros ir kitos materialinės bazės plėtra, manytina, kad ši intervencijos sritis bent iš dalies atspindėjo kultūros politikos kaitos gairių penktąjį tikslą. Visgi ši intervencija prisidėjo tik prie jaunų žmonių kultūrinio ugdymo, tačiau beveik neturėjo įtakos kitoms tikslinėms grupėms. Todėl tikėtina, kad jos poveikis kultūrai pasireikš tik per ilgą laiko tarpą.

3.6.2 Švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūros ir programų atnaujinimo ir plėtros mastai dėl ES struktūrinės paramos

Iš viso švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūros bei programų atnaujinimo ir plėtros projektams (14) buvo skirta 100 mln. EUR ir beveik visa ši suma buvo išmokėta. Tai sudaro beveik 22 proc. visų 2007–2013 m. ES investicijų kultūrai priskirtinos sumos. Išanalizavus išmokėtų ES lėšų pasiskirstymą pagal intervencijos tikslus matyti, kad 92 proc. jų buvo skirtos švietimo ir ugdymo įstaigų (susijusių su kultūra) infrastruktūros atnaujinimui ir plėtrai. Šios investicijos buvo nukreiptos į aukštųjų mokyklų (KU, ŠU, VU, LMTA), meno ugdymo įstaigų, bendrojo lavinimo mokyklų, įskaitant jų bibliotekas, institutų ir Alytaus amatų profesinės mokyklos infrastruktūros atnaujinimą ir / ar plėtrą.

Pažymėtina, kad su kultūra susijusių viešųjų pastatų energinio efektyvumo gerinimo projektų skaičius (13) buvo panašus, tačiau jiems buvo išmokėta tik 4 proc. viso intervencijos sričiai išmokėto finansavimo. Vidutinis vienam projektui išmokėtas finansavimas siekė apie 300 tūkst. EUR. Įgyvendinus šiuos projektus buvo sutvarkytas LMTA pagrindinis pastatas Vilniaus Gedimino prospekte, taip pat trys (3) nacionalinės menų mokyklos (Vilniaus – Mikalojaus Konstantino Čiurlionio, Panevėžio – Vytauto Mikalausko, Kauno – Juozo Grušo), Kauno menų darželis „Etiudas“ bei 8 savivaldybių menų mokyklos. Pastebėtina, kad Lietuvoje iš viso yra tik penkios (5) nacionalinės menų mokyklos, todėl intervencijos mastas šios grupės lygiu buvo didelis.

Bibliotekų ir saugyklų infrastruktūros atnaujinimo ir plėtros projektams buvo išmokėta 2,4 mln. EUR, iš jų 1,9 mln. buvo ES lėšos. Tai sudaro tik 2 proc. šiai intervencijos sričiai išmokėto finansavimo. Įgyvendinus projektus buvo atnaujintos Klaipėdos, Šiaulių, Vilniaus, Vytauto Didžiojo ir Lietuvos edukologijos universitetų duomenų saugyklos, taip pat Vilniaus dailės akademijos centrinė biblioteka ir Lietuvos istorijos, Lietuvių literatūros ir tautosakos bei Lietuvos kultūros tyrimų institutų paveldo duomenų saugyklos. Mažiausiai intervencijos lėšų atiteko kultūros studijų programų sukūrimo, atnaujinimo ar modernizavimo projektams. Jiems buvo išmokėta 1,8 mln. EUR, iš jų 1,5 mln. buvo ES lėšos.

50 lentelė. Projektų finansiniai duomenys pagal projektų tikslą

Intervencijos tikslas	Projektų skaičius	Išmokėtas finansavimas, iš viso, tūkst. EUR	Išmokėto finansavimo ES dalis, tūkst. EUR	Finansavimo pasiskirstymas, proc.
Švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūros atnaujinimas ar plėtra	14	91 639	78 077	92
Viešųjų pastatų energinio efektyvumo didinimas	13	3 978	3 598	4
Bibliotekų ir saugyklų infrastruktūros atnaujinimas ir plėtra	9	2 433	1 884	2
Kultūros studijų programų sukūrimas, atnaujinimas ar modernizavimas	6	1 818	1 546	2
Iš viso	42	99 867	85 105	100

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis.

SFMIS sistemoje šių projektų rezultatams stebėti dažniausiai naudojamas projektų skaičiaus rodiklis. Taigi atliktoje finansinėje analizėje atsispindi ir projektų rezultatai. Tik 12 į šią sritį priskirtų projektų buvo papildomai renkami duomenys apie tiesioginius naudos gavėjus (pavyzdžiui, moksleivius arba studentus) per 6 mėnesius po projekto pabaigos. Šių 12 projektų sąrašas ir pasiektos reikšmės pateiktos toliau esančioje lentelėje. Visi šie projektai siekė pirmojo intervencijos tikslo – švietimo ir ugdymo įstaigų (susijusių su kultūra) infrastruktūros ir kitos materialinės bazės atnaujinimo ar plėtros. Iš jų daugiausia tiesioginių naudos gavėjų turėjo VP3-2.2-ŠMM-01-V-01-001 „Technologijų, menų ir gamtos mokslų infrastruktūra“ projektas. Šio projekto sutartyje planuota pasiekti tiesioginių naudos gavėjų per 6 mėnesius po projekto pabaigos reikšmė buvo 43,5 tūkst., visgi įgyvendinus projektą šis tikslas buvo viršytas 3 kartus.

51 lentelė. Dalies projektų tiesioginių naudos gavėjų skaičius

Projekto pavadinimas	Sutartyse planuota reikšmė	Pasiekta reikšmė
<i>Technologijų, menų ir gamtos mokslų infrastruktūra</i>	43 500	176 645
<i>Bendrojo lavinimo mokyklų bibliotekų modernizavimas</i>	60 000	128 037
<i>Šiaulių universiteto humanitarinių, socialinių mokslų, meno sričių studijos infrastruktūros ir bazinės įrangos modernizavimas didinant studijų proceso efektyvumą ir tarptautiškumą</i>	1 000	1 532
<i>Klaipėdos universiteto humanitarinių ir socialinių mokslų ir menų studijų, IT infrastruktūros bazinės įrangos atnaujinimas</i>	1 000	7 295
<i>Lietuvos muzikos ir teatro akademijos infrastruktūros, skirtos studijoms, modernizavimas</i>	700	0
<i>Nacionalinės M. K. Čiurlionio menų mokyklos dailės ugdymo infrastruktūros gerinimas</i>	1 004	0
<i>VDA inovacijų ir dizaino centras</i>	376	0
<i>Profesinio rengimo aplinkos gerinimas ir modulinio mokymo bazės kūrimas</i>	150	150
<i>Kauno kolegijos infrastruktūros plėtra ir valdymo optimizavimas</i>	4 326	6 603
<i>Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos studijų infrastruktūros modernizavimas (VTDK studijų infrastruktūros modernizavimas)</i>	1 280	1 707
<i>Pasaulio Lietuvių universiteto idėjos realizavimas Vytauto Didžiojo universitete</i>	3 925	3 925
<i>VDU Muzikos akademijos tarptautinio konkurencingumo plėtojimui reikalingos infrastruktūros kūrimas</i>	900	79
Iš viso	118 161	325 973

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

Igyvendinus švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūros ir programų atnaujinimo ir plėtros projektus galutinis naudos gavėjas dažniausiai buvo aukštoji mokykla (įskaitant ir institutus). Aukštųjų mokyklų įgyvendintiems projektams atiteko 64 proc. visai intervencijos sričiai išmokėto finansavimo (56 lentelė). Šie projektai buvo įgyvendinami 13 skirtingų aukštųjų mokyklų ir institutų. Pažymėtina, kad taip pat reikšmingą dalį finansavimo gavo bendrojo ugdymo mokyklose įgyvendintas projektas. Šio projekto įgyvendinimo metu buvo modernizuota 480 mokyklų mokymo bazė, o tai sudaro apie 40 proc. visų Lietuvoje esančių bendrojo lavinimo mokyklų. Apie 7 proc. visai intervencijų sričiai išmokėto finansavimo atiteko mokyklų bibliotekoms. Įgyvendinus bendrojo lavinimo mokyklų bibliotekų modernizavimui skirtą projektą buvo modernizuota 241 biblioteka (arba 23 proc. visų mokyklų bibliotekų). Taigi intervencija svariai prisidėjo prie mokyklų, jų bibliotekų, nacionalinių meno mokyklų ir aukštųjų mokyklų infrastruktūros atnaujinimo ir plėtros. Visgi ES investicijos į šias įstaigas tik netiesiogiai galėjo prisidėti prie kultūros sektoriaus ir atskirų jo sričių plėtros. Taip pat tikėtina, kad šių investicijų poveikis kultūros sektoriui pasireikš tik per ilgą laiko tarpą. Dėl šių priežasčių ši sritis, atliekant vertinimą, detaliau analizuojama nebus.

52 lentelė. Švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūros ir programų plėtros projektų pasiskirstymas pagal galutinį naudos gavėją

Galutinio naudos gavėjo tipas	Projektų skaičius	Išmokėtas finansavimas, iš viso, tūkst. EUR	Išmokėto finansavimo ES dalis, tūkst. EUR	Finansavimo pasiskirstymas, proc.
<i>Aukštoji mokykla (mokslo įstaiga)</i>	25	64 064	54 455	64
<i>Meno ugdymo įstaiga</i>	14	6 463	5 711	6
<i>Mokyklos</i>	1	22 715	19 308	23
<i>Mokyklų bibliotekos</i>	1	6 495	5 521	7
<i>Profesinė mokykla</i>	1	130	111	0
Iš viso:	42	99 867	85 105	100

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo mėnesio SFMIS duomenis.

3.7 LIETUVIŠKOJI TAPATYBĖ IR LITUANISTIKA (KALBA)

2007–2013 m. panaudojant ES struktūrinę paramą buvo įgyvendinti 13 projektų, siekusių skatinti lietuviškosios tapatybės ir lituanistikos plėtrą. Šie projektai buvo įgyvendinti pagal penkias (5) ES struktūrinės paramos priemones (4 ŠMM; IVPK)¹⁴⁴ ir siekė keturių (4) skirtingų tikslų. Pagal IVPK priemonę įgyvendinti šeši (6) projektai siekė paskatinti vartoti lietuvių kalbą elektroninėje erdvėje. Kiti trys (3) projektai siekė stiprinti lituanistikos (baltistikos) centrus užsienyje ir skatinti jų bendradarbiavimą su Lietuvos mokslo institucijomis. Dar trys (3) projektai rėmė įvairius geolingvistikos ir lituanistikos tyrimus. Likusiu projektu buvo siekta pagerinti lietuvių kalbos mokymą, gerinant aktualių informacijos šaltinių prieinamumą juos perkeliant į viešai prieinamą internetinę duomenų bazę.

3.7.1 Lietuviškosios tapatybės ir lituanistikos intervencijos tikslai

Pirmojo intervencijos tikslo buvo siekiama per Nr. VP2-3.1-IVPK-12-K „Lietuvių kalba informacinėje visuomenėje“ priemonę. Visi (6) šios priemonės finansuoti projektai yra priskirti šiai intervencijai sričiai. Poreikis šiems projektams atsirado dėl elektroninės erdvės plėtros, kurioje vis dažniau vietoje lietuvių kalbos yra vartojama anglų kalba, o tai kelia grėsmę lietuvių kalbos išlikimui. Įgyvendinus šiuos projektus buvo sukurtas internetinis puslapis www.raštija.lt, kuriame yra teikiamos įvairios nemokamos, padedančios puoselėti lietuvių kalbą elektroninėje erdvėje, paslaugos.

Antrojo intervencijos tikslo buvo siekiama per Nr. VP1-2.2-ŠMM-08-V „Aukštojo mokslo tarptautiškumo plėtra“ priemonės finansuojamus tris (3) projektus. Po vieną projektą įgyvendino Vilniaus universitetas, Vytauto Didžiojo universitetas ir Lietuvos edukologijos universitetas. Šiais projektais universitetai skatino užsienyje esančių lituanistikos centrų stiprinimą, skatino jų bendradarbiavimą su užsienio bendruomenėmis ir Lietuvos mokslo institucijomis. Taip pat buvo tikimasi pagerinti Lietuvos įvaizdį užsienyje, padidinti lituanistų dėstytojų ir studentų akademinį mobilumą.

Trečiojo intervencijos tikslo buvo siekiama dviem priemonėmis: Nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K „Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)“ ir Nr. VP1-3.1-ŠMM-10-V „Aukšto tarptautinio lygio mokslinių tyrimų skatinimas“. Šiomis priemonėmis buvo tiesiogiai finansuojami moksliniai lituanistikos tyrimai, ugdomi mokslininkų ir ypač jaunų mokslininkų gebėjimai geolingvistikos ir lituanistikos tyrimų srityse.

Ketvirtojo intervencijos tikslo buvo siekiama per Nr. VP1-2.2-ŠMM-05-K „Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“ priemonės finansuojamą projektą „Lietuvių kalbos, literatūros (kultūros) ir Lietuvos istorijos mokymosi šaltinių skaitmeninės duomenų bazės, skirtos mokytojams ir mokiniams, sukūrimas ir diegimas“. Projektas siekė sukurti ugdymo poreikius atitinkančią lietuvių kalbos, literatūros ir Lietuvos istorijos mokymosi šaltinių duomenų bazę ir padidinti muziejuose, archyvuose saugomų garso ir vaizdo įrašų prieinamumą perkeliant juos į elektroninę erdvę.

2010 m. patvirtintose kultūros politikos kaitos gairėse¹⁴⁵ lietuviškosios (lietuvių tautos) tapatybės puoselėjimas yra įvardijamas pagrindiniu kultūros politikos tikslu. Taip pat kultūros kaitos gairėse 9 punktu yra išskirtas atskiras prioritetas plėsti Lietuvos kultūrinę erdvę, vienijant Lietuvos atstovus pasaulyje. Visi šiai intervencijai sričiai priskirti projektai iš esmės stengiasi puoselėti lietuvišką tapatybę ir lietuvių kalbą, kuriai gresia išstūmimas, ypač elektroninėje erdvėje ar užsienyje gyvenančių lietuvių bendruomenėse. Taigi šios intervencijos srities projektais buvo bandyta užtikrinti lietuvių

¹⁴⁴ Nr. VP1-2.2-ŠMM-05-K „Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas“, nr. VP1-2.2-ŠMM-08-V „Aukštojo mokslo tarptautiškumo plėtra“, nr. VP1-3.1-ŠMM-07-K „Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)“, nr. VP1-3.1-ŠMM-10-V „Aukšto tarptautinio lygio mokslinių tyrimų skatinimas“, nr. VP2-3.1-IVPK-12-K „Lietuvių kalba informacinėje visuomenėje“.

¹⁴⁵ LR Seimo nutarimas (2010). *Dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių patvirtinimo*, 2010-06-30, Nr. 80-4152, Vilnius.

kalbos gyvybingumą. Darytina išvada, kad šios intervencijos srities tikslai atitiko strateginius kultūros politikos tikslus.

3.7.1 Lietuviškosios tapatybės ir lituanistikos intervencijos srities projektų mastas ir sukurti produktai

Iš viso šios intervencijų srities projektams įgyvendinti buvo išmokėta 17,1 mln. EUR, iš jų 14,7 mln. EUR buvo ES dalis. Tai sudaro beveik 4 proc. visų 2007–2013 m. ES investicijų į kultūrą. Daugiausia lėšų buvo išmokėta lietuvių kalbą informacinėje visuomenėje stiprinantiems projektams.

53 lentelė. Lietuviškosios tapatybės ir lituanistikos intervencijos srities finansiniai duomenys intervencijos tikslų lygiu, EUR

<i>Intervencijos tikslas</i>	Projektų skaičius	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	Iš jo ES lėšos, tūkst. EUR
<i>Stiprinti lietuvių kalbą informacinėje visuomenėje</i>	6	12 082,7	10 270,3
<i>Lituanistikos centrų stiprinimas</i>	3	3 444,4	2 927,7
<i>Lituanistikos (baltistikos) mokslinių tyrimų skatinimas</i>	3	1 020,0	1 006,6
<i>Lietuvių kalbos, literatūros ir Lietuvos istorijos mokymosi šaltinių skaitmeninės duomenų bazės sukūrimas</i>	1	568	482,8
<i>Iš viso</i>	13	17 115,2	14 687,5

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis.

Įgyvendinus šiuos projektus buvo sukurti 23 elektroniniai sprendimai, skirti išsaugoti lietuvių kalbą, taip pat paremtos 22 interaktyvios elektroninės viešosios paslaugos. Šios paslaugos buvo patalpintos į projekto metu sukurtą integruotą lietuvių kalbos ir raštijos išteklių, produktų ir paslaugų internetinę svetainę – www.raštija.lt. Vartotojai, pasitelkę projektų metu sukurtas lietuvių šneka valdomas paslaugas, gali naudoti lietuvišką šneką suprantančius ir lietuviškai šnekančius kompiuterius. Pavyzdžiui, mokslininkai, pasinaudoję projektų metu sukurta technologija, pristatė lietuviškai kalbantį robotą – NAO. Kita projektų metu sukurta paslauga „tartumas“ leidžia internete išgirsti, kaip tarti lietuvių kalbos naujažodžius. Visos sukurtos paslaugos yra nemokamai prieinamos nurodytame interneto puslapyje.

Įgyvendinant lituanistikos centrų stiprinimo projektus iš viso buvo apmokyti 183 dėstytojai ir 734 studentai. Projektų įgyvendinimo metu Vilniaus universitetas pasirašė 16 bendradarbiavimo sutarčių su užsienyje veikiančiais lituanistikos (baltistikos) centrais, o Lietuvos edukologijos universitetas ir Vytauto Didžiojo universitetas pasirašė po 10 sutarčių. Lituanistikos (baltistikos) tyrimų sritis taip pat buvo remiama ES SP. ES SP lėšomis iš viso buvo subsidijuoti trys lituanistikos tyrimai, o juos įgyvendinant buvo sukurtos 59 laikinos darbo vietos mokslininkams.

Įgyvendinant „Lietuvių kalbos, literatūros ir Lietuvos istorijos mokymosi šaltinių skaitmeninės duomenų bazės sukūrimas“ projektą pagal neformaliojo švietimo programas buvo apmokyti 36 mokytojai, 24 mokymosi visą gyvenimą sistemos administracijos darbuotojai ir 17 švietimo specialistų. Visgi pagrindinis šio projekto rezultatas – sukurta ugdymo poreikius atitinkanti lietuvių kalbos, literatūros ir Lietuvos istorijos mokymosi šaltinių duomenų bazė. Ši duomenų bazė yra nemokamai prieinama visiems ir suteikia sąlygas elektroninėje erdvėje pažinti Lietuvos literatūrą ir istoriją. Duomenų bazės internetinis adresas – www.saltiniai.lt. Duomenų bazėje nemokamai galima parsisiųsti žinomiausius lietuvių ir užsieniečių literatūros kūrinius lietuvių kalba.

54 lentelė. Lietuviškosios tapatybės ir lituanistikos intervencijos srities projektais sukurti produktai

<i>Intervencijos tikslas</i>	Rodiklis	Planuota reikšmė	Pasiekta rodiklio reikšmė
<i>Stiprinti lietuvių kalbą informacinėje visuomenėje</i>	Sukurti elektroniniai sprendimai, skirti išsaugoti lietuvių kalbą	23	23
	Paremtos interaktyvios elektroninės viešosios paslaugos	22	22
<i>Lituanistikos centrų stiprinimas</i>	Lituanistikos dėstytojai, kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas	156	183
	Lituanistikos studentai, kurie mokėsi pagal formaliojo ir neformaliojo švietimo programas	506	734
	Užsienyje veikiantys lituanistikos (baltistikos) centrai, su kuriais pasirašytos bendradarbiavimo sutartys	36	36
<i>Lituanistikos (baltistikos) mokslinių tyrimų skatinimas</i>	Finansuotos subsidijos mokslininkų ir kitų tyrėjų (išskyrus studentus) mokslo tiriamajai veiklai	3	3
	Skelbti moksliniai straipsniai	4	0
	Sukurtos laikinos darbo vietos	59	59
<i>Lietuvių kalbos, literatūros ir Lietuvos istorijos mokymosi šaltinių skaitmeninės duomenų bazės sukūrimas</i>	Mokytojai, kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas	36	70
	Mokymosi visą gyvenimą sistemos administracijos darbuotojai, kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas	24	24
	Švietimo pagalbos specialistai, kurie mokėsi pagal neformaliojo švietimo programas	17	17

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

Lietuviškosios tapatybės ir lituanistikos intervencijų sritis yra svarbi tiriant ES SP poveikį kultūrai. Visgi dėl projektų specifikos šiame vertinime ši sritis detaliau analizuojama nebus.

3.8 KULTŪROS DARBUOTOJŲ KVALIFIKACIJA IR DARBO SĄLYGOS

Įgyvendinant 2007–2013 m. veiksmų programas buvo finansuota 11 su kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimu ir darbo sąlygų gerinimu susijusių projektų. Jie buvo įgyvendinti pagal 5 VP priemones (3 SADM, ŠMM ir VRM) ir siekė dviejų tikslų. Devyni projektai buvo skirti įvairių kultūros įstaigų (teatrų, muziejų, bibliotekų, mokyklų bibliotekų, KPD ir KM) darbuotojų, įskaitant valstybės tarnautojus, bendrųjų kompetencijų tobulinimui. Kiti du projektai buvo skirti kultūros darbuotojų darbo sąlygoms gerinti.

3.8.1 Intervencijos į kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimą ir darbo sąlygų gerinimą tikslai

Pirmasis intervencijos tikslas atsirado atsižvelgiant į dalies kultūros įstaigų darbuotojų užsienio kalbų, kompiuterinio raštingumo, administracinių ir vadybinių žinių trūkumą. Taigi įgyvendinant šiuos projektus ir buvo siekiama pagerinti kultūros darbuotojų bendrąsias kompetencijas, skiriant papildomą prioritetą užsienio kalboms (dažniausiai anglų, prancūzų), kompiuteriniam raštingumui ir vadybinėms žinioms gerinti. Pastebėtina, kad tik vienas VP1-1.1-SADM-06-K-01-044 „Lietuvos kultūros sektoriaus darbuotojų kompetencijų lavinimo sistemos įgyvendinimas“ projektas buvo horizontalus, t. y. orientuotas į viso kultūros sektoriaus darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą. Kiti kvalifikacijos kėlimo projektai buvo orientuoti į vienos įstaigos (KPD, KM) ar įstaigos tipo (muziejai, bibliotekos ir kt.) darbuotojų kvalifikacijos kėlimą.

Antrasis intervencijos tikslas taip pat buvo įgyvendinamas per kultūros darbuotojų mokymus. Siekiant šio tikslo buvo įgyvendinti 2 projektai. Pirmuoju VP1-1.1-SADM-02-K-01-011 „Socialinio dialogo skatinimas Lietuvos kultūros darbuotojų institucijose“ projektu buvo siekiama pagerinti Lietuvos kultūros darbuotojų profesinės sąjungos narių kompetencijas, kad jie efektyviau galėtų užsitikrinti savo teises per kolektyvinių sutarčių pasirašymą, saugos bei sveikatos komitetų ir kitų dvišalių komisijų steigimą. Antruoju VP1-1.1-SADM-04-K-01-056 „Darbas, menas ir šeima“ projektu buvo siekiama sudaryti geresnes sąlygas aktoriams ir teatro darbuotojams suderinti įsipareigojimus darbui ir šeimai.

2010 m. patvirtintose kultūros politikos kaitos gairėse¹⁴⁶ atskiras prioritetas kultūros darbuotojų kvalifikacijos tobulinimui nebuvo išskirtas. Tačiau kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimo svarba yra pabrėžiama atskirų kultūros sričių programų lygiu. Pavyzdžiui, 2007 m. patvirtintoje muziejų modernizavimo 2007–2015 m. programoje¹⁴⁷ buvo numatyta parengti (ir 2008 m. parengta) ilgalaikius muziejininkų kvalifikacijos tobulinimo nuostatus¹⁴⁸. Šiuose nuostatuose ES struktūriniai fondai yra minimi kaip vienas iš šaltinių, kurie galėtų būti naudojami finansuojant muziejininkų kvalifikacijos kėlimą. Taip pat 2011 m. spalio 19 d. patvirtintoje regionų kultūros plėtros 2012–2020 m. programoje¹⁴⁹ kultūros darbuotojų kvalifikacijos tobulinimui numatyta ir konkreti priemonė (kultūros darbuotojų kvalifikacijos tobulinimo modelio ir programų parengimui ir įgyvendinimui). Be to, apie kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimą netiesiogiai kalbama Valstybės tarnybos įstatyme. Vadovaujantis juo, valstybės ir savivaldybių institucijos ir kitos įstaigos valstybės tarnautojų mokymui turi numatyti dalį lėšų, kurios turi sudaryti ne mažiau kaip 1 proc. ir ne daugiau kaip 5 proc. valstybės tarnautojų darbo užmokesčiui nustatytų asignavimų. Todėl dalis projektų vykdytojų (Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba, KPD, KM) pasinaudojo ES paramos teikiamomis galimybėmis padidinti darbuotojų mokymams skiriamų lėšų dalį ir atitikti šiuos reikalavimus.

¹⁴⁶ LR Seimo nutarimas (2010). Dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių patvirtinimo. 2010-06-30, Nr. 80-4152, Vilnius.

¹⁴⁷ LR Vyriausybės nutarimas (2007). Dėl muziejų modernizavimo 2007–2015 m. programos patvirtinimo. 2007-03-014, Nr. 275, Vilnius.

¹⁴⁸ LR Kultūros ministro įsakymas (2008). Dėl ilgalaikio muziejininkų kvalifikacijos tobulinimo nuostatų patvirtinimo. 2008-10-29, Nr. IV-508, Vilnius.

¹⁴⁹ LR Kultūros ministro įsakymas (2011). Dėl regionų kultūros plėtros 2012–2020 m. programos patvirtinimo. 2011-10-19, Nr. IV-639, Vilnius.

3.8.2 Kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimo ir darbo sąlygų gerinimo mastas dėl ES struktūrinės paramos

Iš viso kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimo ir darbo sąlygų gerinimo projektams (11) buvo skirta 4 238 tūkst. EUR, o buvo išmokėta 4 mln. EUR. Tai sudaro tik 0,9 proc. visų 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos investicijų į kultūrą. Įgyvendinus šiuos projektus buvo pakelta 2 297 kultūros darbuotojų kvalifikacija. Papildomai 1 934 kultūros srityje dirbantys darbuotojai¹⁵⁰ dalyvavo projektų finansuotuose mokymuose, tačiau dėl duomenų trūkumo negalima pasakyti, kiek iš jų sėkmingai pakėlė kvalifikaciją (tikėtina, kad didžioji dalis). Remiantis Kultūros ministerijos metinėmis veiklos ataskaitomis, 2007–2015 m. iš kitų (ne ES) lėšų iš viso buvo apmokyti 32 161 mokymų dalyvis – kultūros darbuotojas¹⁵¹, taigi kiti šaltiniai (daugiausia Kultūros rėmimo fondo lėšos) buvo svarbesni analizuojant darbuotojų kvalifikacijos kėlimą.

Daugiausia mokymuose dalyvavo ir sėkmingai pakėlė kvalifikaciją kultūros profesinių sąjungų nariai – 938, Kultūros ministerijai (KM) pavaldžių įstaigų bibliotekininkai – 418 ir muziejininkai – 353. Taip pat buvo apmokyti 1236 mokyklų bibliotekininkai, 384 archyvų sistemos darbuotojai ir 314 kitų kultūros sektoriaus darbuotojų, tačiau nežinoma, kokia apmokytų darbuotojų dalis sėkmingai pagerino savo kvalifikaciją. Mokyklų bibliotekininkų mokymuose dalyvavo 84 proc. visų mokyklų bibliotekininkų, o Kultūros paveldo departamento prie kultūros ministerijos darbuotojų mokymuose – 72 proc. Visgi kitų kultūros sektoriaus darbuotojų mokymų mastas buvo tik apie 10 proc. visų toje srityje / įstaigoje dirbančių darbuotojų. Pavyzdžiui, Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos įgyvendintas projektas buvo skirtas Lietuvos apskričių bibliotekų darbuotojų kvalifikacijai kelti. Šiame projekte dalyvavo 5 apskričių ir Utenos savivaldybės viešųjų bibliotekų darbuotojai. Tačiau kvalifikaciją pakėlę darbuotojai sudaro tik 12 proc. visų kultūros ministerijai pavaldžių bibliotekų darbuotojų. Taip pat atkreipiamas dėmesys, kad mokymai nevyko kitose su kultūros sektoriumi susijusiose srityse (pavyzdžiui, kino srityje). Taigi išskyrus kelis atvejus, kultūros darbuotojų kvalifikacija buvo keliami tik fragmentiškai, o intervencijos rezultatų mastas buvo nedidelis.

Įvertinus dėl ES struktūrinės paramos kvalifikaciją pakėlusiu darbuotojų skaičių ir palyginus jį su iš kitų lėšų (ne ES) apmokytų kultūros darbuotojų skaičiumi teigtina, kad ši intervencijos sritis darė tik mažą ir netiesioginį poveikį kultūros sektoriui, taigi vertinant ES struktūrinės paramos poveikį kultūrai, ši sritis detaliau analizuojama nebus.

¹⁵⁰ ES paramos lėšomis organizuotų mokymų ir kvalifikacijos kėlimo renginių dalyviai – unikalūs asmenys.

¹⁵¹ Remiantis LR Kultūros ministerijos 2012 metų veiklos ataskaita, Lietuvoje iš viso yra apie 13 tūkst. kultūros darbuotojų. Taigi vidutiniškai vienas kultūros darbuotojas kitomis (ne ES) lėšomis buvo apmokytas 2,5 karto. Visgi nėra žinomas apmokytų unikalių kultūros darbuotojų skaičius.

55 lentelė. Kultūros darbuotojų kvalifikacijos ir darbo sąlygų gerinimo projektų finansiniai duomenys ir pasiekti rezultatai

Projekto pavadinimas	Išmokėtas finansavimas, iš viso tūkst. EUR	Iš jo ES dalis, tūkst. EUR	Tikslinė grupė	Planuota reikšmė	Apmokyti unikalūs darbuotojai	Iš viso, darbuotojų tikslinė grupėje 2015 m.
<i>Socialinio dialogo skatinimas Lietuvos kultūros darbuotojų institucijose</i>	233	233	Profesinių sąjungų nariai	880	938	-
<i>Darbas, menas ir šeima</i>	429	317	Aktoriai, teatro darbuotojai	60	116*	-
<i>Lietuvos kultūros sektoriaus darbuotojų kompetencijų lavinimo sistemos įgyvendinimas</i>	238	238	Kultūros darbuotojai	100	377	-
<i>Lietuvos apskričių bibliotekų darbuotojų kvalifikacijos ir viešųjų paslaugų teikimo gebėjimų tobulinimas</i>	483	385	Bibliotekininkai	398	418	3 462
<i>XXI amžiaus muziejininkų kompetencijos ir gebėjimų ugdymas: II etapas</i>	663	563	Muziejininkai	310	353	3140
<i>Klaipėdos krašto teatrų darbuotojų kvalifikacijos kėlimo projektas</i>	372	309	Teatro darbuotojai	211	211	-
<i>Mokyklų bibliotekų darbuotojų kompetencijos tobulinimas, taikant šiuolaikines priemones</i>	188	160	Mokyklų bibliotekininkai	27	30*	1 472
<i>Mokyklų bibliotekų darbuotojų kompetencijos tobulinimas, taikant šiuolaikines priemones</i>	628	534	Mokyklų bibliotekininkai	1 080	1 206*	1 472
<i>Valstybinės archyvų sistemos darbuotojų mokymai</i>	531	443	Archyvaro darbuotojai	324	384*	-
<i>Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos valstybės tarnautojų ir darbuotojų, dirbančių pagal darbo sutartis, mokymas ir kvalifikacijos tobulinimas</i>	162	137	KPD darbuotojai	80	90*	125
<i>Kultūros ministerijos darbuotojų kvalifikacijos tobulinimas</i>	123	96	KM darbuotojai	71	108*	107
Iš viso	4 049	3 414		3 523	4 231	

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

*Pateikiamas mokymuose dalyvavusių asmenų skaičius, kadangi į 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenis dar nebuvo įtrauktas kvalifikaciją pakėlusius asmenų skaičius.

3.9 KULTŪROS POLITIKOS VALDYMAS, TAIKOMIEJI IR MOKSLINIAI TYRIMAI

2007–2013 m. ES struktūrinės paramos finansinio programavimo laikotarpiu buvo įgyvendinti 19 projektų, kurie yra priskiriami kultūros politikos valdymo, taikomųjų ir mokslinių tyrimų intervencijos sričiai. Šios intervencijų srities projektai buvo įgyvendinami pagal 8 veiksmų programų priemones (4 ŠMM, 3 VRM ir FM). Šiai intervencijų sričiai priskirti projektai buvo sugrupuoti į tris grupes pagal intervencijos tikslą.

3.9.1 Intervencijos į kultūros politikos valdymą, taikomuosius ir mokslinius tyrimus tikslai

Intervencijai priskirtos pirmosios projektų grupės tikslas buvo pagerinti Kultūros ministerijos, jai pavaldžių įstaigų (KPD, Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnybos) ir kitų meno ar su meno srities mokymu susijusių įstaigų (LMTA, VDA, VDK, VTDK, VDU.) įvairias vadybos ir administravimo sistemas. Pavyzdžiui, LMTA įgyvendinto projekto VP1-2.1-ŠMM-04-K-02-020 „Lietuvos muzikos ir teatro akademijos vidinės studijų kokybės vadybos sistemos kūrimas ir įgyvendinimas“ tikslas buvo sukurti naują specialiai šiai įstaigai pritaikytą mišrią kokybės vadybos sistemą, pagrįstą užsienio aukštųjų mokyklų patirtimi bei tam tikrais (EFQM, ISO 9001, IWA2) kokybės valdymo standartais.

Antrosios projektų grupės tikslas buvo tiesiogiai finansuoti mokslinius kultūros srities tyrimus. Pavyzdžiui, Vilniaus universiteto įgyvendintas VP1-3.1-ŠMM-07-K-03-014 „Gyventojų dislokacija ir jos politinis bei kultūrinis palikimas XX amžiaus Lietuvoje (GDPKPL)“ projektas siekė apžvelgti pagrindines gyventojų dislokacijos Lietuvoje formas ir įvertinti jų poveikį Lietuvos kultūrai ir politikai įvairiais istoriniais periodais. Iš viso į šią grupę pateko 5 projektai.

Į trečiąją šios intervencijų srities projektų grupę taip pat pateko 5 projektai. Šios projektų grupės tikslas buvo pasinaudojant ES struktūrine parama atlikti galimybių studijas, kurios leistų planuoti atitinkamos srities plėtros galimybes. Pavyzdžiui, įgyvendinus VP1-3.2-ŠMM-02-V-02-005 „LiBiTOP: Lietuvos bibliotekų tinklo optimizavimo galimybių studija“ projektą buvo parengta valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų paskirties, funkcijų, paslaugų ir valdymo plėtros galimybių studija, sukurti 10 bibliotekų galimi ateities plėtros scenarijai.

Iš dalies pirmasis šios intervencijos tikslas atitiko antrąją Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių tikslą – reformuoti ir demokratizuoti kultūros valdymą. Pavyzdžiui, Kultūros ministerijos įgyvendintu VP1-4.2-VRM-03-V-01-077 „Kultūros ministerijos veiklos analizė ir optimizavimas“ projektu buvo tiesiogiai siekiama pagerinti Kultūros ministerijos veiklos, funkcijų, vidaus struktūros valdymą. Šio tikslo įgyvendinimui taip pat buvo iškeltas uždavinys skatinti kultūros procesų mokslinius tyrimus. Pagal antrąją šios intervencijos tikslą tokie tyrimai buvo skatinami tiesiogiai padengiant jų įgyvendinimui reikalingus kaštus. 2014 m. kovo 19 d. nutarimu buvo patvirtintas 2014–2020 m. nacionalinės pažangos programos horizontaliojo prioriteto „Kultūra“ tarpinstitucinis veiklos planas. Šiame plane moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra yra įvardijama kaip viena iš pagrindinių plano veiklos sričių. Taigi tokių tyrimų svarba išliks įgyvendinant ir 2014–2020 m. veiksmų programą.

3.9.2 Kultūros politikos valdymo, taikomųjų ir mokslinių tyrimų projektų produktai

Iš viso šios intervencijų srities projektams įgyvendinti buvo išmokėta 5,2 mln. EUR, iš jų 4,5 mln. EUR buvo ES dalis. Tai sudaro tik 1,1 proc. visų 2007–2013 m. ES investicijų į kultūrą. Daugiausia ES lėšų buvo išmokėta 9 meno ir mokslo įstaigų bei KM ir jai pavaldžių įstaigų vadybos ir administravimo sistemų gerinimo projektams – beveik 4 mln. EUR. Įgyvendinus šiuos projektus buvo pagerinta VDA, VDK, VTDK, LMTA su kultūros sritimi susijusių studijų kokybės užtikrinimo sistema. Taip pat buvo įgyvendinti KM ir KPD vidaus administravimo sistemų tobulinimo projektai, kurie prisidėjo prie šių įstaigų veiklų optimizavimo. Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba, įgyvendinusi administracinių paslaugų sistemos tobulinimo projektą, sukūrė „vieno langelio“ principą, kuriuo buvo siekiama sudaryti galimybę gauti reikiamą dokumentą, esantį bet kuriame valstybės archyve (iš viso jų yra 15).

Taip pat buvo įgyvendinti 5 su kultūra susiję mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektai. Jie buvo finansuojami tik ES lėšomis (100 % finansavimo intensyvumas) – bendra jiems išmokėta suma siekė beveik 1 mln. EUR. Pagrindinis šių projektų produktas yra 5 kultūros srities tyrimai. Įgyvendinus šiuos projektus viešajame sektoriuje (universitetuose ir LII), buvo sukurta 15 nuolatinių darbo vietų, skirtų mokslininkams ir kitiems tyrėjams, atliekantiems su kultūros sektoriumi susijusius tyrimus (išskyrus studentus). Kiti 5 projektai buvo skirti galimybių studijų atlikimui. 3 galimybių studijos buvo parengtos Šalčininkų, Raseinių ir Ignalinos rajonų savivaldybėms, kuriose buvo numatyta, kaip išnaudojant rajone esantį istorinį ir kultūrinį paveldą galima skatinti turizmą ir gerinti kultūros paslaugų teikimą. Iš viso galimybių studijų atlikimui išmokėta 274,6 tūkst. EUR.

Atsižvelgiant į santykinai (palyginti su visomis ES lėšomis kultūrai) nedidelį šiai intervencijų sričiai išmokėtą finansavimą ir į tai, kad šių projektų poveikis pasireiškė tik ilguoju laikotarpiu, ši intervencijų sritis detaliau analizuojama nebus.

56 lentelė. Projektų pagrindinių rezultatų suvestinė

Projekto pavadinimas	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	Iš jo ES dalis, tūkst. EUR	Produktas
<i>Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos bei Klaipėdos valstybinės kolegijos vidaus valdymo sąrangos tobulinimas</i>	348	296	Įdiegta kokybės ar pagerinta administravimo sistema
<i>Studijų sistemos efektyvumo didinimas Vilniaus dailės akademijoje</i>	281	239	
<i>Vilniaus dizaino kolegijos studijų efektyvumo didinimas</i>	244	208	
<i>Vilniaus technologijų ir dizaino kolegijos vidinės studijų kokybės užtikrinimo sistemos tobulinimas</i>	349	297	
<i>Lietuvos muzikos ir teatro akademijos vidinės studijų kokybės vadybos sistemos kūrimas ir įgyvendinimas</i>	671	570	
<i>Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos vidaus administravimo tobulinimas</i>	338	288	
<i>Kultūros ministerijos veiklos analizė ir optimizavimas</i>	572	487	
<i>Integrali administracinių paslaugų sistema</i>	689	586	
<i>LR Kultūros ministerijos pasirengimo įgyvendinti programą, kitą programavimo laikotarpį pakeisiančią 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos panaudojimo strategiją ir ją įgyvendinančias veiksmų programas, funkcijų vykdymas</i>	365	310	
<i>Lietuvių muzikinė kultūra migracijų kontekstuose (1870–1990): tautinio tapatumo ir muzikinės raiškos sąveika</i>	275	275	
<i>Lietuvių tradicinės muzikos dermės tarpkultūriniam kontekste: akustiniai ir kognityviniai aspektai</i>	105	105	
<i>Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės politinės kultūros fenomenas ankstyvųjų naujųjų laikų Europoje</i>	156	156	
<i>Gyventojų dislokacija ir jos politinis bei kultūrinis palikimas XX amžiaus Lietuvoje</i>	151	151	
<i>Lietuva karuose: kultūra, tapatybės, egzilis</i>	275	275	
<i>Galimybių studija dėl jungtinės tarptautinės studijų programos „Skaitmeninis menas / medijų menas“ poreikio, rengimo ir vykdymo galimybių</i>	74	63	Parengta galimybių studija arba strateginis plėtros planas
<i>Lietuvos bibliotekų tinklo optimizavimo galimybių studija</i>	188	160	
<i>Šalčininkų rajono savivaldybės istorinio, kultūrinio, pažintinio turizmo sektorinės studijos rengimas</i>	60	51	
<i>Kultūros paveldo objektų išsaugojimo ir pritaikymo viešajam turizmui studijos rengimas</i>	20	17	
<i>Ignalinos rajono kultūros plėtros analizės parengimas</i>	7	6	
Iš viso	5 167	4 537	

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis.

4 UŽSIENIO ATVEJŲ ANALIZĖ

4.1 ES STRUKTŪRINIŲ FONDŲ INVESTICIJŲ Į KULTŪRĄ KAI KURIOSE ES ŠALYSE 2007–2013 M. REZULTATŲ IR POVEIKIO APŽVALGA

Per pastarąjį dešimtmetį Europos valstybėse bei Europos Sąjungoje dominavo kultūros poveikio (arba indėlio) socialinei-ekonominei valstybių raidai tyrimai ir vertinimai. Pradžioje itin daug tyrinėtus kultūros poveikis vietos arba teritorinei-regioninei plėtrai¹⁵², vėliau kilta ir į nacionalinės ekonomikos lygį.¹⁵³ Tai suprantama, nes buvo siekiama įtvirtinti naują, kitokią požiūrį į kultūrą – ne tik kaip į biudžeto gavėją, bet ir socialinės bei ekonominės naudos davėją (tiesa, dažniausiai kovojant už tą patį ar didesnę biudžetą). Atvirkštinių tyrimų, t. y. analizės, ką kultūrai duoda viešosios investicijos, yra labai mažai. Iš dalies taip yra dėl (vis dar daugelyje ES šalių) netvarkingų ar nepalyginamų statistinių bei finansinių duomenų apie kultūrą. Viešųjų investicijų poveikio kultūrai (jos paslaugų kokybei, įvairovei bei prieinamumui didinti) tyrimų pradeda rasti pastaraisiais metais, bet kol kas tyrėjai yra „užsikasę prieigose“ (t. y. konceptualizuoja, kaip poveikį tirti ir matuoti) ir retai pakyla virš atskirų projektų vertinimų (jiems taikoma kaštų-naudos analizė, socialinės ir ekonominės vertės skaičiavimai) į platesnius poveikio atskiroms sritims vertinimus¹⁵⁴.

Todėl sveikintina, kad šią spragą pagaliau imamasi pildyti ES struktūrinių fondų investicijų rezultatų ir poveikio vertinimais ir tyrimais.

2012 m. septyni Europos kultūros ekspertų tinklo (angl. *European Expert Network on Culture*, EENC) nariai paskelbė ES struktūrinių fondų investicijų į kultūrą 2007–2013 m. rezultatų ir poveikio apibendrintus vertinimus. Pateikiame šių vertinimų pagrindines išvadas atskiroms šalims.

4.1.1 Vengrija

Vengrijos kultūros sektorius iš ES finansinės paramos 2004–2006 m. ir 2007–2013 m. turėjo daug naudos, net jei parama kultūrai nebuvo tiesioginis ES intervencijos tikslas, o geriausiu atveju – mišraus (paveldo ir turizmo, socialinės ir kultūros infrastruktūros) tikslo dalis.¹⁵⁵ Vengrijos kultūros sektorius yra gerai įsitinklinęs tarptautiniu mastu (ypač muziejai) ir pakankamai organizuotas bei pasižymintis administraciniais gebėjimais. Kita vertus, jis nėra pasirengęs prarasti šią autarkinę prigimtį ir persiorientuoti į ekonominės bei socialinės gerovės kūrimą. Dėl to dalis tikrosios paramos kultūrai nėra apskaityta. Pavyzdžiui, dalis 2007–2013 m. investicijų į švietimą buvo iš tikrųjų kultūrinės, nes buvo skirtos muziejininkų pedagoginiams įgūdžiams stiprinti.

2007–2013 m. buvo investuojama ne tik į paveldą ir jo pritaikymą (dažniausiai turizmui), bet ir į kultūrines institucijas, ypač kaimo vietovėse esančius kultūros namus (centrus), kurie yra XIX a. atsiradusi specifinė vengriška kultūros įstaiga.

Kaip ir Lietuvoje, Vengrijoje ES struktūrinė parama reikšmingai papildė, o kai kur krizės metu ir pakeitė nacionalines investicijas arba bent jau tapo nepakeičiama bet kurio viešojo projekto įgyvendinimui. Vengrijos ekspertai pabrėžia dvilypę šio reiškinio pasekmę: nors tai veda link investicijų išbarstymo (fragmentiškumo) pagal ES intervencijų logikos tikslus, tačiau ES struktūrinė parama apskritai ir kultūrai konkrečiai tekusi jos dalis buvo panaudota tikslingai ir yra teigiamai vertinama visuomenės.

¹⁵² Žr., pavyzdžiui, Centre for Strategy and Evaluation Services (2010) *Study on the Contribution of Culture to Local and Regional Development - Evidence from the Structural Funds*.

¹⁵³ Tipiškas pavyzdys – kultūros ir kūrybinių industrijų indėlio į ekonomikos augimą skaičiavimai. Tokį vieną turime jau ir Lietuvoje – Pasaulinės autorių teisių organizacijos (WIPO) ir Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakytu Rimanto Juozo Vaicenavičiaus bei ESTEP pastangomis atliktas ir pastaruoju metu gana dažnai cituojamas *The Economic Contribution of Copyright-Based Industries in Lithuania* (WIPO, 24 August 2012).

¹⁵⁴ Geras pavyzdys būtų 2016 m. Nostra Europa užsakytu parengta studija *Cultural Heritage Counts for Europe*.

¹⁵⁵ Péter Inkei (2012) *Culture and the Structural Funds in Hungary*. EENC Paper, August 2012.

Vengrijoje kultūros ir kūrybinių industrijų (KKI) sektorius nėra stiprus, todėl siūloma daugiau 2014–2020 m. laikotarpio investicijų nukreipti būtent į jį. Kalbant apie elektronines kultūros paslaugas, sėkmingai skaitmeninami tik kino filmai, o muziejų ir archyvų vertybės – ne. Taip pat nėra ištirtas kultūros skaitmeninimo ir skaitmeninės kultūros produkcijos kūrimo poveikis šalies plėtrai. Dalyvavimas kultūroje (vertinant pagal tradicinių kultūros institucijų lankymą) mažėja. Kita vertus, naujųjų medijų (technologijų) potencialas šiuo metu dar nėra tinkamai panaudojamas, greičiau atvirkščiai – kultūros sektoriuje dažniau yra matomas kaip grėsmė.

4.1.2 Airija ir Vokietija

ES struktūrinės paramos lėšos kultūrai Airijoje 2007–2013 m. buvo labai nedidelės – maždaug apie 6 mln. EUR. Airijoje vyrauja tradicinis kultūros suvokimas. Regionų ir savivaldybių institucijos nėra linkusios investuoti į kultūrą, kaip galimybė yra matomas tik genealoginis turizmas. Airijos regioninė valdžia nepakankamai supranta sumanios specializacijos galimybes kultūrai ir tai kelia problemų kultūros plėtrai (jos finansavimui), o kitos siūlomos investicijos į kultūrą yra tipinės.¹⁵⁶ Vokietija išsiskiria tik vienu dalyku – rūpesčiu dėl investicijoms į kultūrą numatytų tikslų ir tai atspindinčių rodiklių (ne)pasiekimo dėl pasaulinės ekonomikos krizės, nors ES parama buvo teikiama tik keliems regionams ir nebuvo didelė.¹⁵⁷

4.1.3 Lenkija

Tarp visų ES struktūrinių fondų paramą gaunančių ES valstybių narių Europos Sąjunga į Lenkijos kultūrą 2007–2013 m. investavo daugiausia – 1,014 milijardo EUR. Lenkija vis dar neturi išplėtos kultūros projektų stebėsenos ir vertinimo sistemos, todėl susiduriama su įrodymų stoka. 40 proc. visų ES struktūrinės paramos lėšų kultūrai 2007–2013 m. buvo skirta per Infrastruktūros ir aplinkos nacionalinės veiksmų programos prioritetą („kultūra ir paveldas“). Kultūrai ES struktūrinės paramos lėšas skyrė ir visos regioninės (vaivadijų) veiksmų programos pagal atskirų regionų specifiką (dažniausiai buvo skirta kultūros paveldo apsaugai, turizmui, urbanistinei plėtrai ir rekreacijai).

Lenkijoje tyrėjai išskyrė keturis gerosios praktikos pavyzdžius: (1) naujos investicijos į kultūros infrastruktūrą regionuose, (2) su socialine ir ekonomine teritorijų plėtra suderinta urbanistinio nekilnojamojo kultūros paveldo renovacija, (3) paveldo apsaugos bei pritaikymo ir modernių technologijų sinergijos projektai bei (4) dideli naujų reikšmingų investicijų į kultūrą projektai (pavyzdžiui, Koperniko mokslo centras Varšuvoje).

ES investicijų į kultūrą 2007–2013 m. poveikis:

- Galimybė gauti ES struktūrinių fondų paramą pakeitė kultūros įstaigų požiūrį ir administracinę kultūrą – dėl ES struktūrinių projektų ir po jų daugiau kultūros įstaigų pradėjo orientotis į rezultatus, vertinti efektyvumą ir apskritai planuoti veiklą. Kita vertus, bendri valdymo ir planavimo gebėjimai vis dar lieka silpni;
- Išaugo supratimas, kad kultūra teigiamai veikia socioekonominę plėtrą;
- Daug problemų įgyvendinant ES paramos projektus kilo dėl nelanksčių biudžeto panaudojimo taisyklių (turima omeny kalendoriniais metais apsiribojantį nacionalinį finansavimą, taip pat ir ES administracines taisykles);
- Ilgalaikės finansinės perspektyvos trūkumas ir biudžeto apkarpymai dėl iškilusios pasaulinės krizės prisidėjo prie ilgalaikės plėtros vizijos ir strateginio planavimo nebuvimo;
- Dalis planuotų rodiklių nebuvo pasiekti, nes finansų krizės metu buvo sumažintas numatytas finansavimas kultūrai;

¹⁵⁶ Gráinne Millar (2012) *Culture and the Structural Funds in Ireland*. EENC Paper, September 2012.

¹⁵⁷ Cornelia Dümcke (2012) *Culture and the Structural Funds in Germany*. EENC Paper, June 2012.

- Analizuojant ES paramą pagal paramos gavėją, NVO kultūrinėms veikloms atiteko iš pirmo žvilgsnio įspūdinga 115 mln. EUR ES parama, tačiau net 80 proc. šių lėšų atiteko religinėms organizacijoms.

Apibendrinant galima teigti, kad Lenkijos kultūros sektorius 2007–2013 m. dėl ES paramos reikšmingai sustiprėjo ir yra pasiruošęs 2014–2020 m. finansavimo laikotarpiui. Tačiau Lenkija laikosi kitokios nuomonės nei Europos Komisija dėl investicijų į kultūrą prioritetų ir mano, kad toliau daugiausia reikia investuoti į kultūros paveldą¹⁵⁸ ir kultūros bei meno įstaigų infrastruktūrą, o ne į Europos Komisijos propaguojamą kultūros ir kūrybinių industrijų plėtrą, kurios galimybės Lenkijos tyrėjų atlikto vertinimo metu (2012 m.) dar nebuvo ištirtos.¹⁵⁹

4.1.4 Ispanija

Ispanijos ES investicijų į kultūrą būklės ir poveikio atvejis yra panašus į Vengrijos ir iš dalies į Lenkijos¹⁶⁰. Ispanijoje daugiausia ES struktūrinės paramos buvo investuojama į kultūros infrastruktūrą, o ne į jos įveiklinimą. 2012 m. atliktame vertinime Ispanijos atvejo studijoje daromos šios išvados:

- Regioninės valdžios požiūris į kultūrą ir jos politiką yra problematiškas;
- Trūksta sąsajų tarp kultūros sektoriaus ir pilietinės visuomenės;
- Kultūros politikos įgyvendinimo planavimas visais valdžios lygiais yra padrikas ir fragmentuotas;
- Nacionalinėje reformų strategijoje trūksta dėmesio kultūros stiprinimu paremtai socioekonominėi plėtrai;
- Europos Komisijos ir Ispanijos naujojo finansinio laikotarpio partnerystės susitarimas gali pakeisti dominuojančią senąją (tradicinę) kultūros politikos paradigmą ir paskatinti sistemą keistis, t. y. pradėti daugiau investuoti ne (tik) į kultūros paveldo išsaugojimą, o (taip pat) į kultūros ir kūrybinių industrijų plėtrą.

4.1.5 Graikija

Graikijos atvejo analizė yra gana paini, nes konceptualizuojamas, bet nepakankamai analizuojamas ne viešasis finansavimas kultūrai sektoriui, tačiau ir visuomenės socialinio kapitalo bėdos – pilietiniai neramumai, visuomenės fragmentacija ir nepasitikėjimas valdžia. Vertintojai mato pernelyg didelę, jų nuomone, orientaciją į kultūros projektų ekonominį pagrindimą ir per mažą akcentą jų kultūrinei vertei. Vertinimo ataskaitoje yra pateikiami keli įdomūs investicijų į kultūros paveldą pavyzdžiai¹⁶¹.

Graikijos kultūros sektoriaus stiprybė yra paveldas ir specializuotos kultūros studijos bei kvalifikacijos kėlimas aukštesniosiose ir aukštosiose mokyklose, vykdomos kultūros studijos. Silpnybės – kultūrinio turinio trūkumas formaliojo švietimo sistemoje, prasta regioninė ES lėšų kultūrai paskirstymas ir struktūra, kuri toliau didina nelygybę tarp regionų, taip pat per menkai skatinama paklausa kultūros produkcijai. Galimybės – jauni talentai (kaip ir Ispanijos atveju), didelis kultūros potencialas teigiamai paveikti socioekonominę šalies plėtrą. Iššūkiai – vyraujantis išlaidų (investicijų) kultūrai pateisinimas tik pagal ekonominę naudą, tai, kad strategijoje ES 2020 m. nėra keliami jokie tikslai kultūrai, ir baimė, kad ES investicijų renacionalizacija susilpnins kultūros svarbą.

¹⁵⁸ Įskaitant ir paveldo skaitmeninimą, tačiau čia nuomonės su Europos Komisija sutampa.

¹⁵⁹ Dorota Ilczuk ir Małgorzata Nowak (2012) *Culture and the Structural Funds in Poland*. European Expert Network on Culture, 2012 m. birželis.

¹⁶⁰ Jordi Pascual (2012) *Culture and the Structural Funds in Spain*. EENC Paper, June 2012.

¹⁶¹ Hatto Fischer (2012) *Culture and the Structural Funds in Greece*. EENC Paper, June 2012.

4.1.6 Italija

Italija neturi vieningos nacionalinės strategijos kultūros ir kūrybinių sektorių plėtrai.¹⁶² Kultūra vis dar suvokiama kaip savaime atsinaujinantis išteklius (turtas), todėl vis dar pastebimas kultūros gyvybingumas Italijoje egzistuoja tik dėl istorinės rentos (dėl praeities kartų investicijų dividendų). Kita vertus, Italijos kultūros darbuotojai yra lankstūs ir išrandingi žmonės, todėl sugeba ir, tikėtina, sugebės išgyventi ir esamoje kultūrai nepalankioje situacijoje.

Italijoje per mažai skiriama dėmesio ir atsižvelgiama į Italijos kultūros būklės palyginimą tarptautiniame kontekste bei į gerosios užsienio praktikos pavyzdžius. Taip pat per daug dėmesio yra vis dar teikiama kultūros (pagrindinių tradicinių sričių) produkcijos kūrimui ir per mažai kūrybiškumo skatinimui. Kultūrai skiriama tik 0,19 proc. metinių viešųjų išlaidų, nors net sunkiais laikais (per Antrąjį pasaulinį karą ir po jo) buvo skiriama 0,8 proc.

ES struktūrinė parama gali prisidėti grąžinant Italijos kultūros politiką atgal į teisingą kelią, ypač investuojant į rinkoje neatsiperkančias (nekomercinės) kultūros sritis. ES struktūrinė parama visų pirma turėtų būti skirta kultūros verslumui, paveldo skatmenimui ir skaitmeninio turinio plėtrai¹⁶³.

4.2 NEKILNOJAMASIS KULTŪROS PAVELDAS LENKIJOS (PALENKĖS VAIVADIJOJE)

4.2.1 Kultūros finansavimo ES ir Lenkijoje kontekstas

2007–2013 m. ES parama Lenkijoje buvo paskirstyta per 4 nacionalines veiksmų programas, 16 Regioninių (vaivadijų) veiksmų programų ir Regioninę veiksmų programą Rytų Lenkijai. Kultūros (ir turizmo) srities projektai daugiausia buvo finansuojami per:

- Nacionalinę veiksmų programą infrastruktūrai ir aplinkai (lenk. *Program Operacyjny Infrastruktura i Srodowisko*) – finansuojama ERPF ir Sanglaudos fondo lėšomis (iš viso 28 mlrd. EUR);
- Nacionalinę veiksmų programą žmogiškiesiems ištekliams (lenk. *Program Operacyjny Kapital Ludzki*) – finansuojama ESF (iš viso 10 mlrd. EUR);
- Regionines (vaivadijų) veiksmų programas, finansuojamas ERPF (iš viso 16,5 mlrd. EUR). Šių programų prioritetai bei priemonės varijuoja ir atspindi regioninius poreikius.

Nors absoliučiais skaičiais imant Lenkija pirmauja pagal kultūros projektams skiriamą ES paramą, žvelgiant pagal tai, kokią dalį šios investicijos sudaro nuo visos ES struktūrinės paramos Lenkijai, pastebimas atsilikimas ne tik nuo Lietuvos, bet ir nuo ES vidurkio (žr. 57 lentelę). Taip pat yra ir dėl paveldo išsaugojimui skirtų ES lėšų ir visos ES struktūrinės paramos santykio: Lenkijoje ši dalis siekia 0,59 proc., Lietuvoje – 1,8 proc., o ES vidurkis – 0,85 proc. Lietuvos santykinai didesnę paveldui skirtą ES paramos dalį galėjo lemti ir tai, kad šio vertinimo metu ji buvo suskaičiuota labai tiksliai, o Lenkijoje bei ES – tik turizmo tikslais atnaujintas kultūros paveldas.

57 lentelė. ES struktūrinės paramos kultūrai 2007–2013 m. lėšų pasiskirstymas Lenkijoje, Lietuvoje ir ES (be bendrojo finansavimo lėšų)

	Lenkija		Lietuva		ES	
	Mln. EUR	Proc.	Mln. EUR	Proc.	Mln. EUR	Proc.
Visas ES struktūrinės paramos biudžetas	65 222	100	6 750	100	344 222	100
Kultūrai skirtos ES struktūrinės paramos	1 014	1,6	381**	5,7	5 966	1,7

¹⁶² Pierre Luigi Sacco (2012) *Culture and the Structural Funds in Italy*. EENC Paper, June 2012.

¹⁶³ Pier Luigi Sacco (2011). *Culture 3.0: A new perspective for the EU 2014–2020 structural fundus programming*.

<i>lėšos, iš kurių:</i>						
• <i>Paveldo išsaugojimui</i>	386	(38)*	120***	(31,5)*	2 934	(49,2)*
• <i>Kultūrinės infrastruktūros plėtrai</i>	552	(54,5)*	207	(54,3)*	2 233	(37,4)*
• <i>Kita parama, skirta kultūros paslaugoms</i>	76	(7,5)*	54	(14,2)*	798	(13,4)*

* procentinė dalis nuo kultūrai skirtos ES struktūrinės paramos.

** Lietuvos duomenys negali būti palyginti su Lenkijos ir ES, nes šiame vertinime buvo suskaičiuota visa su kultūra susijusi Lietuvai tekusi ES struktūrinių fondų parama.

*** Kultūros paveldo tvarkymui Lietuvoje faktiškai buvo išmokėta daugiau ES lėšų, tačiau dalis jų (skirtų paveldo statiniuose įsikūrusios kultūros įstaigų infrastruktūros plėtrai) nebuvo įtrauktos į šios lentelės duomenis. Todėl šios eilutės (Lenkijos, Lietuvos ir ES) duomenys yra palyginami.

Paaiškinimas: bendrasis finansavimas yra valstybių narių bendra finansavimo norma, lygi bent 15 proc. įgyvendinamo projekto vertės. Šaltinis: Dorota Ilczuk ir Małgorzata Nowak, „Culture and the Structural Funds in Poland“ in *European Expert Network on Culture*, 2012 m. birželis. Sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis.

4.2.2 ES investicijų į nekilnojamojo kultūros paveldo objektus Palenkės vaivadijoje atvejo analizė

Šaltinių, vertinančių ES investicijas į nekilnojamojo kultūros paveldo objektus ES valstybėse narėse ar jų regionuose, o ypač pagal šiam vertinimui suformuluotus klausimus, beveik nėra. Minėtinas tik Europos Komisijos užsakymu 2015 m. atliktas vertinimas¹⁶⁴, kurio atvejo studija apie Palenkės vaivadiją Lenkijoje¹⁶⁵ čia toliau pristatoma išsamiau.

Šalia nacionalinių veiksmų programų, 2007–2013 m. Palenkėje kultūros srities projektai buvo finansuojami ir iš Palenkės vaivadijos Regioninės veiksmų programos lėšų (bendras veiksmų programos biudžetas – 750 mln. EUR).¹⁶⁶ VI-oji prioritėtinė Regioninės veiksmų programos ašis („Socialinės infrastruktūros plėtra“) paskirstė ES paramos už 50,9 mln. EUR (8 proc. viso Palenkės vaivadijos Regioninės veiksmų programos finansavimo). Kultūros projektams ES lėšos buvo skiriamos per šio prioriteto 6.3 priemonę „Kultūros infrastruktūros plėtra ir istorinio bei kultūrinio paveldo apsauga“. Jos biudžetas – 9,2 mln. EUR.

4.2.2.1 Duomenys apie nekilnojamojo kultūros paveldo objektus Palenkės vaivadijoje

3,2 proc. Lenkijoje esančių nekilnojamojo kultūros paveldo objektų suskaičiuojama Palenkės vaivadijoje. Sakraliniai objektai (lenk. *obiekty sakralne*) sudaro beveik didžiausią dalį nekilnojamųjų kultūros vertybių tiek Lenkijoje, tiek Palenkėje (nusileidžiama tik gyvenamųjų pastatų kategorijai).

¹⁶⁴ Instituto per la ricerca sociale (IRS), Centre for Industrial Studies (Csil), Univesrita Ca'Foscari Venezia, Ciset, BOP Consulting (2015) *Culture and Tourism (Final Report, Work Package 9). Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF)*.

¹⁶⁵ Tomasz Komornicki (2015) *Culture and Tourism: Podlaskie Regional Case Study (Poland) (Work Package 9). Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF)*, o taip pat jo paties *Culture and Tourism. Mini Case Study PODLASKIE: Centre for Education and Muslim Culture of Polish Tatars in Kruszyniany* bei *Culture and Tourism. Mini Case Study The Opera and Philharmonics of Podlaskie*.

¹⁶⁶ http://ec.europa.eu/regional_policy/en/atlas/programmes/2007-2013/poland/operational-programme-podlaskie

58 lentelė. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektai Lenkijoje, Palenkės vaivadijoje ir Lietuvoje

	Lenkija	Palenkės vaivadija	Lietuva
<i>Nekilnojamųjų kultūros vertybių skaičius</i>	70 782	2 287	16 191 ¹⁶⁷
<i>Iš jų rūmai ir dvarai</i>	4 842	72	554 ¹⁶⁸
<i>Iš jų sakraliniai objektai</i>	12 894	528	281 ¹⁶⁹

59 lentelė. Dėl ES paramos Lenkijoje, Palenkės vaivadijoje ir Lietuvoje įvykdyti nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos projektai ir jiems skirtos lėšos

2007–2013 m. įvykdyti nekilnojamojo kultūros paveldo renovacijos ir pritaikymo kultūros reikmėms projektai¹⁷⁰		
Lenkija (nacionalinės veiksmų programos infrastruktūrai ir aplinkai mastu)	Palenkės vaivadija	Lietuva
75 ¹⁷¹	14	138
<i>Įvykdytiems projektams skirtų ES lėšų suma (be bendrojo finansavimo lėšų), mln. EUR</i>		
531	9,2	163

4.2.2.2 Palenkės vaivadijos geografija, demografija ir ekonominis išsivystymas

Šiaurės rytų Lenkijoje esanti Palenkės vaivadija užima 6,5 proc. visos Lenkijos teritorijos (20,187 km²). Tai yra viena iš 16 Lenkijos vaivadijų, kurioje gyvena 1,2 mln. žmonių (sostinėje Balstogėje – 294 tūkst.). Nors ji yra turtinga natūralių išteklių (miškai ir pelkės sudaro 40 proc. vaivadijos teritorijos) ir turi didžiausią šalyje etninę bei kultūrinę įvairovę (lenkai sudaro 94 proc. populiacijos, baltarusiai – 3,8 proc., lietuviai – 0,4 proc., ukrainiečiai 0,1 proc.)¹⁷², šis regionas yra tarp mažiausiai ekonomiškai išsivysčiusių visoje Lenkijoje.

60 lentelė. Lenkijos, Palenkės, Lietuvos ir ES ekonominių rodiklių palyginimas

	Lenkija		Palenkė		Lietuva		ES	
	2007	2013	2007	2013	2007	2013	2007	2013
<i>Gyventojų sk., mln.</i>	38,1	38,5	1,2	1,2	3,2	2,9		
<i>BVP per capita¹⁷³</i>	53	67	39	49	60	73	100	100
<i>Nedarbo lygis, proc.</i>	9,6	10,3	8,9	9,9	4,3	12,5	7,2	10,8

2013 m. BVP vienam gyventojui Palenkėje siekė apie 71 proc. Lenkijos vidurkio. Šis skirtumas nuolat auga: šalies ekonomikai augant, Palenkės regionas tolsta nuo šalies vidurkio.

Neišnaudojamas kultūrinis potencialas Palenkėje kelia problemų turizmo plėtrai – prasta daugelio kultūros objektų būklė nederina su potencialių klientų ar vartotojų lūkesčiais. Tokiu būdu ribojamas kultūros, kaip turizmo skatinimo, vaidmuo. Taigi, ES investicijos visų pirma buvo skirtos tam, kad (i) padėtų išnaudoti kultūrinį regiono potencialą, (ii) atnaujintų kritiškos būklės kultūros paveldo objektus ir (iii) pritaikytų kultūros institucijas ir jų infrastruktūrą turizmo ir verslo reikmėms.

¹⁶⁷ Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų skaičius Lietuvoje pateiktas remiantis Kultūros vertybių registro duomenimis (2014 m.).

¹⁶⁸ 2012 m. Kultūros vertybių registro duomenimis.

¹⁶⁹ 2012 m. duomenimis. Į skaičių įeina tik Romos katalikų bažnyčios kultūros paveldo objektai.

¹⁷⁰ Svarbu pažymėti, kad paskirtas projektas gali aprėpti daugiau nei vieno objekto tvarkybą.

¹⁷¹ Paimta iš Lenkijos Respublikos Kultūros ir paveldo ministerijos ataskaitos: <<http://www.mkidn.gov.pl/pages/posts/fundusze-unijne-w-kulturze-4321.php?searchresult=1&sstring=europejski+2007-2013>>

¹⁷² 2002 m. atlikto visuotinio gyventojų surašymo duomenimis.

¹⁷³ Išreikšta procentais (perkamosios galios standartas, bazinis skaičius ES=100)

4.2.2.2.1 Palenkės vaivadijoje įgyvendintų su kultūra susijusių projektų ES finansavimo šaltiniai ir sukurti produktai

2007–2013 m. Palenkės vaivadijoje dėl ES paramos įgyvendinta 14 su kultūros sritimi susijusių projektų, kurių vertė siekė apie 15 mln.¹⁷⁴ EUR. ES finansavimo dalis sudarė 9,2 mln. EUR. Net 12 projektų buvo siekiama restauruoti ir išsaugoti kultūros paveldą (šiems projektams skirta 8,13 mln. EUR ES finansavimo). Kaip jau minėta, visos šios intervencijos buvo vykdomos pagal priemonę 6.3 „Kultūros infrastruktūros plėtra ir istorinio bei kultūrinio paveldo apsauga“. Šia priemone buvo siekiama ne tik išsaugoti kultūrinį paveldą, bet ir sustiprinti regiono kultūrinį identitetą. Buvo finansuojami kultūros objektų plėtros, modernizavimo ir prieinamumo projektai, taip pat naujų kultūros centrų steigimas; ypatingas dėmesys skirtas projektams, kuriais siekiama apsaugoti ir konservuoti kultūrinio paveldo objektus. Pagrindiniai naudos gavėjai buvo bažnyčios ir religinės asociacijos (5), vietinio lygmens valdžios institucijos (3) ir muziejai (4). Įgyvendinus priemonę tikėtasi (i) padidėjusio turistų skaičiaus, (ii) pratęsto turizmo sezono, (iii) modernizuotos kultūros infrastruktūros ir (iv) kultūros produktų bei paslaugų įvairovės padidėjimo.

ES finansuotų projektų metu naujai sukurti arba atnaujinti 5 kultūros infrastruktūros objektai (rezultato lygio stebėsenos rodiklis – 6). Taip pat sukurta naujų darbo vietų.

2007–2013 m. Palenkės vaivadijoje su ES parama įgyvendinti penki didžiausi kultūros projektai buvo:

1. Kultūrinių pastatų renovacija ir vyskupijos muziejaus „Narevo“ komplekse plėtra. Projekto vertė siekė 2,3 mln. EUR, o ES lėšos sudarė 1,95 mln. EUR.
2. Archyvų ir Arkivyskupijos muziejaus statybos Balstogėje. Projekto vertė – 2,2 mln. EUR, kurių 1,6 mln. sudarė ES finansavimas.
3. Kultūros centro statybos Zambruvo mieste. Projekto vertė – 2,876 mln. EUR, ES paramos dalis – 1,076 mln. EUR.
4. Regioninio muziejaus Suvalkuose atnaujinimas ir modernizacija. Projekto vertė – 1844 mln. EUR, ES paramos dalis – 1,075 mln. EUR.
5. Koricino valsčiaus istorinių monumentų tvarkymas. Projekto vertė – 1,506 mln. EUR, ES paramos dalis – 1,028 mln. EUR.

4.2.2.2.2 Palenkės vaivadijoje įgyvendintų su kultūra susijusių projektų poveikio vertinimas

Ankstesniame poskyryje minėta, kad įvykdžius 6.3 priemonę „Kultūros infrastruktūros plėtra ir istorinio bei kultūrinio paveldo apsauga“ Palenkėje tikėtasi padidėjusio turistų skaičiaus. Dėl duomenų stokos sunku įvertinti turistų srauto padidėjimą ar sumažėjimą Palenkėje, tačiau žinoma tai, kad po 2007–2013 m. programavimo periodo Lenkijoje žmonių dalis, per metus bent kartą aplankiusių istorinį objektą (rūmus, pilį, bažnyčią ar pan.), sumažėjo nuo 48 proc. iki 36 proc. Lietuvoje buvo pastebimas nedidelis turistų srauto išaugimas: 2007 m. bent kartą metuose istorinį objektą aplankė 51 proc. lietuvių, o 2013 m. – 53 proc.

Nors susidomėjimas kultūros paveldo objektais Lenkijoje mažėjo, anot ES investicijų į kultūros ir turizmo sritis Palenkėje vertinimo,¹⁷⁵ ES paramos Palenkėje poveikis buvo teigiamas: (i) sukurta naujų darbo vietų (ypač privačiame sektoriuje), (ii) padidintas regiono turistinis potencialas ir patrauklumas – turistų apsisojimas vietiniuose viešbučiuose, svečių namuose ir pan. nuo 2007 iki 2013 m. išaugo 40 proc., (iii) pagerinta kultūrinių paslaugų kokybė ir įvairovė (taigi ir vietinių gyventojų gyvenimo kokybė). Galiausiai, anot vertinimą atlikusių ekspertų, dėl ES paramos kultūros paveldo vertybių būklė pagerėjo nepamatuojamai – su kultūros paveldo renovacija susiję projektai buvo įvertinti tarp sėkmingiausių ES lėšomis įgyvendintų kultūros projektų Palenkėje.

¹⁷⁴ Tarp minimų 14 projektų nėra dviejų itin stambių kita ES paramos priemone finansuotų projektų: (1) Balstogės Operos ir Filharmonijos, kuriai pastatyti buvo skirta net 24,4 mln. EUR ERPF lėšų (bendra projekto vertė – 42,1 mln. EUR); ir (2) futbolo stadiono Balstogėje, kurio statyboms skirta 5,2 mln. EUR ES lėšų (bendra projekto vertė – 70,2 mln. EUR).

¹⁷⁵ Tomasz Komoronicki, *Culture and Tourism: Podlaskie Regional Case Study (Poland)*, 2015.

Investicijų į kultūrą poveikį galima matuoti ne tik per paslaugų pasiūlos (t. y. jų kokybės, prieinamumo ir įvairovės) prizmę, tačiau ir per šių investicijų indėlį į visuomenės sanglaudos skatinimą. Artimasis šio vertinimo kriterijaus rodiklis yra gyventojų dalyvavimas kultūroje bei jos vartojimas. Paradoksalu, bet Lenkijoje, 2013 m. palyginti su 2007 m., situacija yra pablogėjusi.

61 lentelė. Kultūros vartojimo rodiklių reikšmės Lenkijoje, Latvijoje, Estijoje bei Lietuvoje ir jų palyginimas su ES 27 vidurkiu, 2007 ir 2013 m.

<i>BENT KARTĄ per paskutinius 12 mėnesių... (%)</i>	2007					2013				
	ES27	LT	LV	EE	PL	ES27	LT	LV	EE	PL
žiūrėjo ar klausė kultūros programą per TV ar radiją	78	90	90	93	81	72	80	83	86	61
skaitė knygą	71	64	75	79	64	68	66	72	78	56
buvo kine	51	33	36	34	41	52	41	43	46	40
aplankė istorinį objektą (rūmus, pilį, bažnyčią, sodą, kita)	54	51	62	63	48	52	53	60	59	36
aplankė muziejų ar galeriją	41	33	47	48	32	37	39	49	46	24
buvo koncerte	37	52	59	62	29	35	51	55	54	22
lankėsi viešojoje bibliotekoje	35	32	39	51	37	31	35	39	47	26
buvo teatre	32	27	41	49	18	28	34	43	45	16
žiūrėjo baletą, šokio spektaklį ar operą	18	20	21	23	12	18	23	24	25	10

Šaltiniai: Eurobarometer Survey No. 278 on *Cultural values* (2007 m. rugsėjis) ir Special Eurobarometer No. 399 on *Cultural Access and Participation* (2013 m. lapkritis).

4.2.2.2.3 Kilusios problemos ir apribojimai

Silpna integracija tarp kultūros ir turizmo intervencijų, taip pat tarp ES finansuojamų intervencijų ir jau egzistuojančių kultūros produktų trukdė sukurti didesnę pridėtinę vertę. Kultūros potencialui Palenkėje trukdė ir mažas privačių ir trečiųjų šalių įsitraukimas – daugiausia dėl negarantuotos ekonominės gražos kultūros sektoriuje.

Labai didelis ribotumas, aktualus ir nagrinėjamam Palenkės vaivadijos atvejui buvo tas, kad ES paramos projektuose nebuvo pakankamai aiškiai atskiriami kultūros ir turizmo sektoriai, o buvo taikoma bendra prieiga. To priežastis suprantama – tiek kultūros, tiek turizmo sektorių veiklos neretai persidengia, o dalis veiklų netgi priskiriamos kitiems sektoriams (pvz., transportui ar statyboms). Dėl šio ribotumo nėra lengva įvertinti ES paramos kultūros sektoriui poveikį. Pavyzdžiui, skaičiuojama, jog 2007–2013 m. Palenkės vaivadijoje turistų iš užsienio skaičius išaugo apie 40 proc. Nors nuopelnus dėl šio pokyčio būtų galima priskirti pokyčiams kultūros sektoriuje (pagerinta kultūros paveldo objektų būklė, kultūros infrastruktūra), tačiau lygiai taip pat tam įtaką darė ir turizmo infrastruktūros pagerėjimas (renovuoti ir naujai pastatyti viešbučiai, dviračių takai, rekreacinės zonos ir t. t.).

4.2.2.2.4 Tvarumas

ES investicijų į nekilnojamąjį kultūros paveldą Palenkės vaivadijoje vertinimą atlikusio Tomaszo Komarnickio teigimu, strateginiuose projektų vertinimo dokumentuose finansinis sukurtų rezultatų tvarumas buvo vienas iš pagrindinių kriterijų. Buvo numatyta, kad veikla turi būti vykdoma bent penkerius metus nuo projekto įgyvendinimo pabaigos. Kadangi penkeri metai dar nepraejo, tvarumą vertinti dar per anksti, tačiau jau dabar matyti, kad jis bus problemiškas. Taip yra todėl, nes investicijos į kultūros sektorių nežada tiesioginės gražos, o tai atbaido privatų verslą. Taip pat neretai tokios investicijos nepadengia patirtų kaštų.

4.3 KULTŪROS IR KŪRYBINĖS INDUSTRIJOS ESTIJOJE

4.3.1 Estijos kultūros ir kūrybinių industrijų kontekstas ir politikos tikslai

Estijoje kultūros ir kūrybinių industrijų plėtra prasidėjo 2003–2004 m., t. y. dar iki didesnio viešosios politikos formuotojų susidomėjimo šia sritimi Europos Sąjungos ir net valstybių narių (išskyrus Jungtinę Karalystę) lygiu. Siekiant įvertinti šios srities potencialą, 2005 m. buvo įvertinta kultūros ir kūrybinių industrijų būklė. Atliktas tyrimas atskleidė, kad 2003 m. šiame sektoriuje veikė 2 307 įmonės (6,3 proc. visų įmonių) ir juose dirbo 19 891 darbuotojas (3,4 proc. visų dirbančiųjų). Šių įmonių generuojamos pajamos siekė 608 mln. EUR, t. y. 2,8 proc. šalies BVP. Dėl itin spartaus Estijos ekonomikos augimas 2003–2007 m. ir didelio įvertinto kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus potencialo buvo nuspręsta šio sektoriaus plėtrą remti iš valstybės biudžeto.

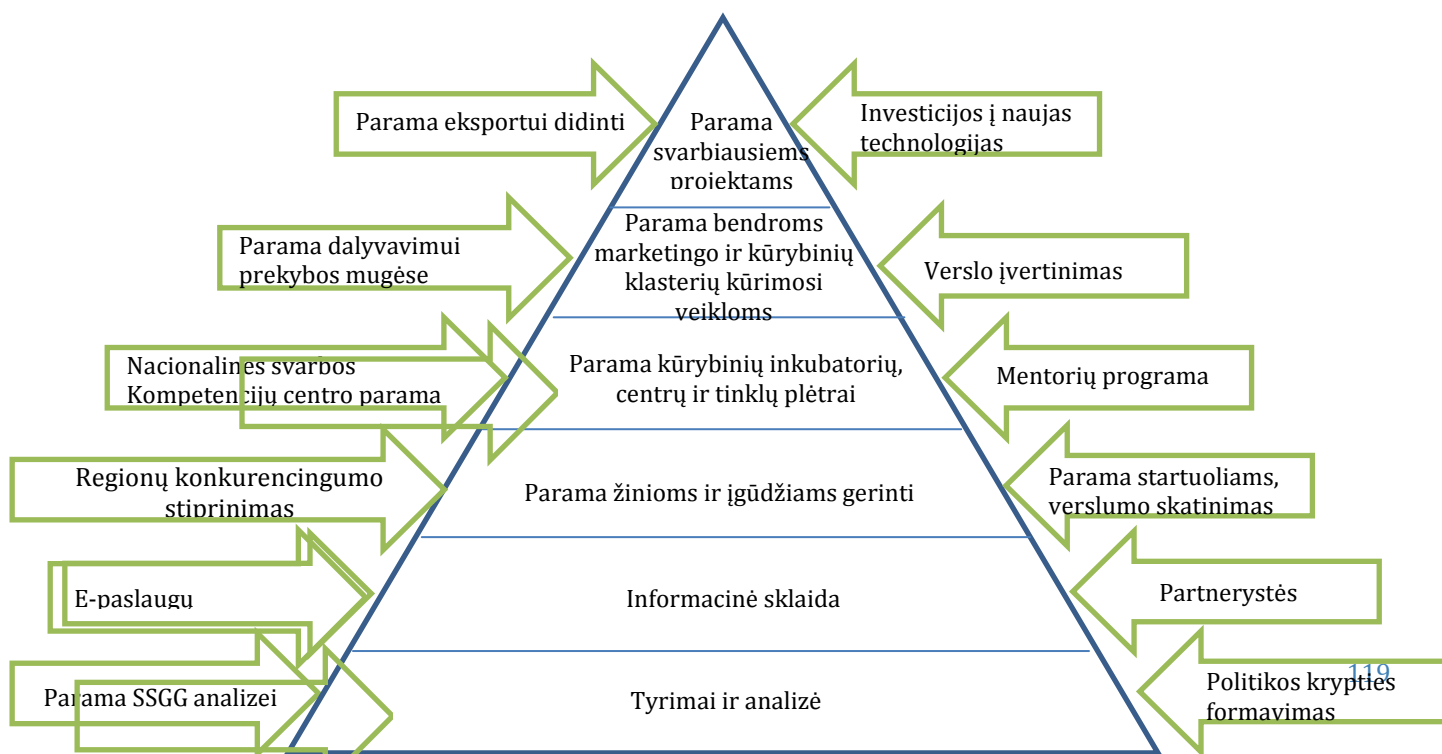
Kuriant 2007–2013 m. ES paramos panaudojimo strategiją ir programuojant jos įgyvendinimą taip pat buvo numatyta iš veiksmų programos „Ekonominės aplinkos plėtra“ (angl. *Development of Economic Environment*) remti septynias prioritėtines sritis, iš kurių viena buvo kultūros ir kūrybinės industrijos. Kultūros ir kūrybinių industrijų politiką Estijoje koordinuoja Kultūros, taip pat Ekonomikos ir susisiekimo ministerijos. Pagrindinis kultūros ir kūrybinių industrijų politikos tikslas yra skatinti šiame sektoriuje veikiančių verslų plėtrą ir užtikrinti jų tvarumą bei apskritai skatinti kūrybingumo plėtrą verslo įmonėse.

2007–2013 m. dėl ES struktūrinės paramos lėšų kultūros ir kūrybinių industrijų sektorius buvo skatinamas per bendrąją ir specialiąją priemones. Panašiai kaip ir Lietuvoje, kultūros ir kūrybinių industrijų verslo subjektai galėjo pasinaudoti priemone, skirta visiems verslo subjektams (o ne vien tik veikiančioms kultūros ir kūrybinių industrijų srityje). Pavyzdžiui, klasterių plėtrai skirta priemone pasinaudojo filmų industrijos klasteris, o eksporto ir rinkodaros skatinimo priemone pasinaudojo Talino muzikos savaitės (angl. *Tallinn’s Music Week*) organizatoriai. Kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus plėtrai taip pat buvo numatyta atskira speciali priemonė kūrybinių inkubatorių ir centrų plėtrai remti.

Estija naudoja vertikalų naudos-grandinės modelį, siekiant užtikrinti integralią paramą KKI sektoriaus plėtrai. Modelis yra paremtas piramidės principu, kurios apačioje yra veiklos, skirtos visiems KKI sektoriaus dalyviams ir vartotojams („Kūrybingos Estijos“ agentūra informuoja apie gerosios praktikos pavyzdžius, atlieka įvairias studijas ir pan.), piramidės viduryje yra priemonės, skirtos daliai KKI sektoriaus dalyvių (mokymai, inkubacijos paslaugos, įvairios parodų mugės), o viršuje – tik svarbiausiems KKI sektoriaus dalyviams skirtos priemonės (pavyzdžiui, tiesioginė finansinė parama, investicijos, parama eksportui didinti ir pan.). Šis modelis užtikrina efektyvesnę viešųjų lėšų panaudojimą.

14 paveikslas. Naudos-grandinės modeliu paremtos Estijos KKI politikos ir instrumentų vizualizacija

Šaltinis: Enterprise Estonia, Kultūros ir kūrybinių industrijų paramos naudos-grandinės modelis.

4.3.2 Paramos Estijos kultūros ir kūrybinėms industrijoms masto analizė

2007–2013 m. dėl ES struktūrinės paramos lėšų kultūros ir kūrybinių industrijų sektorius buvo skatinamas per bendrąją ir specialiąją priemones. Panašiai kaip ir Lietuvoje, kultūros ir kūrybinių industrijų verslo subjektai galėjo pasinaudoti priemone, skirta visiems verslo subjektams (o ne tik veikiantiems kultūros ir kūrybinių industrijų srityje). Pavyzdžiui, klasterių plėtrai skirta priemonė pasinaudojo filmų industrijos klasteris, o eksporto ir rinkodaros skatinimo priemone pasinaudojo Talino muzikos savaitės (angl. *Tallinn's Music Week*) organizatoriai. Kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus plėtrai taip pat buvo numatyta atskira speciali priemonė kūrybinių inkubatorių plėtrai remti.

2007–2013 m. iš viso iš ES struktūrinių fondų kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus plėtrai buvo išmokėta 7,5 mln. EUR (arba 0,2 proc. visos 2007–2013 m. ES SP). Primintina, kad Lietuvoje analogišku laikotarpiu šiam sektoriui buvo išmokėta apie 37 mln. EUR (arba 0,5 proc. 2007–2013 m. ES SP). Taigi Lietuvos kultūros ir kūrybinių industrijų sektorius gavo 2,5 karto didesnę ES paramos dalį nuo visos šaliai skirtos ES SP, lyginant su Estijos KKI sektoriumi. Pastebėtina, kad tiek Estijos, tiek Lietuvos KKI sektorius iš valstybės ir ES biudžeto buvo remiamas ir 2004–2006 m.¹⁷⁶

4.3.3 ES struktūrinės paramos rezultatai

Panaudojus 2007–2013 m. ES struktūrinę paramą kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriuje buvo pasiekti trijų tipų rezultatai: įkurti kūrybiniai inkubatoriai, pradėta įgyvendinti „Kūrybingos Estijos“ programa ir sukurtas kino industrijos klasteris. Absoliuti dauguma lėšų (apie 5 mln. EUR) buvo skirtos septynių meno inkubatorių infrastruktūros ir veiklos plėtrai. Įgyvendinus šiuos projektus buvo sukurti šie kūrybiniai inkubatoriai:

- Talino kūrybinis inkubatorius
- Tartu kūrybinių industrijų centras
- Estų dizaino centras
- Estijos architektūros centras
- Kūrybinių industrijų plėtros centras
- Kūrybinis inkubatorius
- Estijos kino skaitmeninimo centras

Pavyzdžiui, naujausiais duomenimis Tartu kūrybinių industrijų centre yra įsikūrusios 9 startuolių įmonės ir dar 20 yra iki inkubacinio periodo. Talino kūrybiniame inkubatoriuje yra įsikūrusios 26 startuolių įmonės ir dar 37 įmonės ruošiasi įsikelti. Estijos kultūros ministerijos teigimu, šie pavyzdžiai rodo, kad Estijoje kūrybinių inkubatorių teikiamos paslaugos buvo populiarios.

Taip pat dėl ES struktūrinės paramos 2009 m. buvo pradėta įgyvendinti „Kūrybingos Estijos“ integruota programa. Programa yra skirta sujungti skirtinguose sektoriuose dirbančius specialistus, siekiant padidinti kūrybinį verslumą ir kūrybiškumą visuomenėje. Su šia programa yra organizuojamos įvairios konferencijos ir ilgalaikiai mokymai, taip pat teikiama administracinė ir kita (nefinansinė) parama kultūros ir kūrybinių industrijų jauniems ir patyrusiems verslams. Primintina, kad Lietuvoje analogiška parama nebuvo integruota kultūros ir kūrybinių industrijų politikos tikslams įgyvendinti ir buvo teikiama tik pačių meno inkubatorių ar kūrybinių klasterių atskirų projektų iniciatyva.

Iš viso dėl ES paramos Estijoje buvo įkurta 20 klasterių, tačiau tik vienas iš jų yra priskirtinas prie kūrybinių klasterių – kino industrijos klasteris. Pagrindinis šio klasterio tikslas yra reklamuoti Estiją

¹⁷⁶ 2004 m. VŠĮ „Menų spaustuvė“ buvo suteikta ES struktūrinių fondų parama investiciniam projektui „Menų spaustuvės kūrybinių verslų inkubatoriaus infrastruktūros plėtra“ pagal Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonę 3.2 „Verslo aplinkos gerinimas“. Įmonei skirta ES SF parama sudarė 579 tūkst. EUR, Vilniaus miesto savivaldybės įnašas – 145 tūkst. EUR, „Menų spaustuvės“ – 15,3 tūkst. EUR.

kaip puikią mažų ir vidutinių biudžetų filmų filmavimo vietovę užsienio kino ir televizijos prodiuseriams. Naujausiais duomenimis klasteriui priklauso 17 įvairių su kino industrijomis susijusių įmonių. Pastebėtina, kad skirtingai nei Lietuvoje, Estijoje kūrybinių klasterių skaičius yra mažesnis.

4.3.4 ES struktūrinės paramos poveikis kultūrai

ES struktūrinės paramos poveikis kultūrai yra vertinamas dvejopai. Pirma, yra vertinamas ES SP poveikis kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriui. Antra, yra vertinamas ES SP poveikis kultūros paslaugų vartojimui.

ES struktūrinės paramos poveikis kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriui gali būti įvertintas analizuojant šio sektoriaus svarbą šalies ekonomikoje prieš intervenciją (2007 m.) ir po intervencijos (2011 m.¹⁷⁷). 2007–2011 m. Estijos KKI sektoriuje darbuotojų skaičius išaugo 4,5 proc., o darbuotojų skaičius nuo visų užimtų gyventojų išaugo 0,5 proc. Taip pat analizuojamu laikotarpiu 44 proc. išaugo KKI sektoriuje veikiančių įmonių ir organizacijų skaičius. Šių rodiklių augimas yra fiksuojamas nepaisant 2008–2009 m. prasidėjusios pasaulinės ekonomikos krizės, o tai rodo, kad kultūros ir kūrybinių industrijų sektorius Estijoje yra stiprus ir gyvybingas. Manytina, kad viena iš priežasčių, lėmusių šio sektoriaus atsparumą pasaulinei krizei, buvo ES struktūrinė parama. Kita vertus, Baltijos šalių kontekste Estija atrodo prasčiausiai pagal santykinius 2007 m. šio sektoriaus rodiklius. Pavyzdžiui, Estijoje KKI sektorius generuoja apie 3 proc. šalies BVP, o Lietuvoje – net 5 proc. (Latvijos atveju tokių duomenų nėra).

62 lentelė. Kultūros ir kūrybinių industrijų sektoriaus rodikliai Estijoje, Latvijoje ir Lietuvoje, 2007–2011 m.

	Estija		Lietuva	Latvija
	2007	2011	2007	2007
<i>KKI darbuotojų skaičius</i>	27 951	29 200	61 297	63 511
<i>KKI darbuotojų skaičius nuo visų užimtų gyventojų, proc.</i>	4,3	4,8	4	5,8
<i>KKI sektoriuje veikiančių įmonių ir organizacijų skaičius</i>	4 921	7 066	6 149	9 327
<i>KKI sektoriuje veikiančių subjektų skaičius nuo visų šalies įmonių, proc.</i>	9,4	11,4	8	8,9
<i>Dalis BVP, proc.</i>	2,9	2,7	5,2	ND

Šaltinis: Creative industries in Estonia, Latvia and Lithuania, 2010.

¹⁷⁷ Naujausi prieinami duomenys yra 2011 m.

5 ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS KULTŪRAI 2007–2013 M. POVEIKIS KULTŪROS PAKLAUSAI IR PASLAUGŲ PASIŪLAI (PRIEINAMUMUI, KOKYBEI, APIMČIAI IR ĮVAIROVEI)

ES investicijų (kaip ir bet kurių kitų viešųjų finansų intervencijų) poveikis kultūrai yra dvejopas. Pirma, galima analizuoti investicijų poveikį kultūros paslaugų įvairovei, prieinamumui, apimčiai ir kokybei (t. y. kultūros pasiūlai). Būtent šio aspekto ir reikalauja techninė šio vertinimo užduotis. Antra, svarbus yra ES investicijų poveikis kultūros paklausai, t. y. gyventojų dalyvavimui kultūroje ir jos vartojimui, taip pat su kultūra susijusiems socialinės sanglaudos veiksniams – gyventojų pasitikėjimui vieni kitais, valstybės institucijomis ir pasididžiavimui pilietybe.¹⁷⁸ Toliau šioje dalyje atskirai aptariami minėti du poveikio aspektai.

5.1 LIETUVOS GYVENTOJŲ NUOMONĖ APIE KULTŪROS PASLAUGŲ PRIEINAMUMĄ IR KOKYBĘ

Sistemiška ir reguliari gyventojų nuomonės šiais klausimais tyrimo tradicija dar tik formuojasi. Minėtinas Kultūros ministerijos užsakymu 2014 m. atliktas išsamus Lietuvos gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis ir jų vartojimo tyrimas – iš esmės pirmasis Lietuvos gyventojų kultūrinių įpročių surašymas. Apie tradicijos pradžia galima teigti todėl, kad šios ataskaitos ruošimo metu Kultūros ministerija jau buvo paskelbusi apie planus pakartotinį tokį tyrimą atlikti 2017 m. pradžioje. Nors galimybių palyginti šioje ataskaitoje aptariamo laikotarpio pabaigą su jo pradžia nėra, bet rodiklių reikšmes laikotarpio pabaigoje galima naudoti palyginimui tarp atskirų kultūros sričių, o sugretinus su per laikotarpį skirtomis ES investicijomis, daryti tegu ir negriežtas, bet išvadas apie sritis, kuriose Lietuvos gyventojai pastebėjo pokytį.

¹⁷⁸ Kultūros indėlis į visuomenės socialinę sanglaudą pripažįstamas ir skatinamas valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ ir ją įgyvendinančioje 2014–2020 m. Nacionalinėje pažangos programoje. Indėlio svarba gyventojų apklausos duomenimis įrodyta SIC ir ESTEP Vilnius (2014) *Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaitoje*. Šį ryšį Europos Tarybos Kultūros, paveldo ir kraštovaizdžio komiteto užsakymu tyrinėjo Berlyno Hertie School of Government koordinuojami mokslininkai. Žr. *The Indicator Framework for Culture and Democracy (IFCD) designed and produced by the Hertie School of Governance*. Dalyvavimo kultūroje teigiama stipri koreliacija su demokratijos lygiu bei pasitenkinimu gyvenimu buvo tyrinėta ir įrodyta atskirų valstybių lygiu. Šioje ataskaitoje, naudojant 37 valstybių duomenis, tai įrodyta ir Europos lygiu. Įdomu tai, kad, šio tyrimo duomenimis, kultūros viešųjų finansų ir jos produktų sąryšis yra tik silpnai teigiamas ($r=0,32$), o tai rodo efektyvesnio viešųjų finansų panaudojimo kultūroje būtinybę. Šioje ataskaitoje taip pat yra pateikiamas ir atskirų valstybių kultūros ir demokratijos veikimo vertinimas, lyginant su ES vidurkiu.

63 lentelė. Lietuvos gyventojų vertinimas dėl kultūros paslaugų prieinamumo ir kokybės, bendrai ir atskirose kultūros ir meno srityse (2014 m.)

<i>Rodiklis (2014 m.)</i>	Prieinamumas	Paslaugų kokybė
<i>Kultūros prieinamumo, paslaugų kokybės Lietuvoje vertinimas (proc.)*</i>	30,8	38,8
<i>Kultūros sričių prieinamumo, paslaugų kokybės vertinimas (proc.):</i>		
<i>Scenos meno renginių**</i>	16,0	34,5
<i>Vaizduojamojo meno ir amatų**</i>	31,3	42,7
<i>Kultūros paveldo institucijų teikiamų paslaugų ir paveldo objektų</i>	24,7	34,6
<i>Archyvų, įskaitant apsilankymą archyvų skaityklose ar archyvaro tarnyboje</i>	31,9	32,5
<i>Archyvų internete</i>	51,2	49,8
<i>Muziejų, kultūros paminklų, archeologinių vietų**</i>	23,0	33,9
<i>Knygų, periodinių leidinių (spausdintų ar skaitmeniniame formate ar internetu), neįskaitant bibliotekų paslaugų</i>	29,3	35,8
<i>Bibliotekų paslaugų, įskaitant apsilankymą skaityklose ir internete</i>	45,4	57,5
<i>Kino filmų (nesvarbu, kur žiūrima)</i>	46,5	40,0

* skirtumas tarp manančiųjų, jog per pastaruosius metus prieinamumas / paslaugų kokybė padidėjo ir manančiųjų, kad jis / ji sumažėjo. Šaltinis, taip pat rodiklio apskaičiavimo metodika yra aprašyta SIC ir ESTEP (2014) *Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaitoje*, psl. 159. Nuomones pateikė tik vartoję atitinkamos srities paslaugas.

** įskaitant virtualų vartojimą.

Atskirai minėtinas ir 2014 m. analogišku būdu apskaičiuotas kultūros paveldo apsaugos rodiklis (t. y. *Gyventojai (≥15 m.), vertinantys, kad kultūros paveldo apsauga pagerėjo, proc.*), kurio reikšmė buvo 48,7 proc.

Atsižvelgiant į ES investicijų mastą (ir jų dalį 2007–2015 m. atskiroms sritims skirtuose viešuosiuose finansuose) darytina išvada, kad didžiausią teigiamą poveikį kultūros paslaugų prieinamumui ir kokybei turėjo investicijos į nekilnojamąjį kultūros paveldą, elektronines paslaugas ir muziejus.

Bendrai vertinant kultūros paslaugų prieinamumo pokytį Lietuvoje (remiantis kultūros paslaugų vartotojų vertinimu), visų tirtų kultūros sričių paslaugos suvokiamos kaip labiau prieinamos nei prieš metus.¹⁷⁹

5.2 LIETUVOS GYVENTOJŲ KULTŪRINIŲ ĮPROČIŲ POKYTIS 2007–2013 M.

Kaip jau minėta, pirmas išsamus ir metodologiškai pagrįstas¹⁸⁰ Lietuvos gyventojų kultūrinių įpročių tyrimas buvo atliktas tik 2014 m., todėl palyginamumo dėlei pokyčio matavimui tenka pasitelkti Europos Komisijos užsakymu atliekamus Eurobarometro tyrimus.¹⁸¹

Kultūros ir meno sričių vartojimo pokyčius Lietuvoje ir aplinkinėse valstybėse jau pateikėme 61 lentelėje. Toliau yra pateikiami dalyvavimo kultūroje įpročių pokyčiai ir (deja, laike nepalyginami,

¹⁷⁹ Įdomi ir svarbi (problemos sprendimui skirtų projektų inicijavimui) yra prieinamumo ir kokybės vertinimų socialinė-demografinė analizė. Žr. SIC ir ESTEP (2014) ataskaitos 159–166 psl.

¹⁸⁰ Suderintas su Eurostato darbo grupės *ESS-net Culture* 2012 m. pasiūlymais dėl kultūros statistikos harmonizavimo ir kai kur juos patobulinęs.

¹⁸¹ Nors Eurobarometro apklausų apie kultūrinius ES valstybių narių įpročius duomenimis sudarydamas kultūros statistikos žinytus remiasi ir Eurostatas (žinomos trys šio žinyno laidos – 2007, 2011 ir 2016 m.), kultūros politikos analitikai atkreipia dėmesį ne tik į metodologinius šių apklausų ribotumus, bet net ir į rezultatų patikimumą – žr. autoritetingos Budapešto kultūros observatorijos (www.budobs.org) 2016 m. liepos mėn. naujienlaiškį apie 2007 ir 2011/2013 m. statistines paklaidas, aiškiai viršijančius tų pačių rodiklių reikšmių Eurobarometro ir European Adult Education Survey apklausose nesutapimus. Tai pasakytina ir apie Lietuvą.

tačiau ateities intervencijų poveikio matavimui naudingi) duomenys apie Lietuvos gyventojų dalyvavimo kultūroje potencialą).

64 lentelė. Dalyvavimo kultūroje rodiklių reikšmės Lietuvoje, Latvijoje, Estijoje bei Lenkijoje ir jų palyginimas su ES 27 vidurkiu, 2007 ir 2013 m.

BENT KARTĄ per paskutinius 12 mėnesių... (%)	2007 m.					2013 m.				
	ES27	LT	LV	EE	PL	ES27	LT	LV	EE	PL
šoko	19	10	11	33	13	13	5	13	19	9
fotografavo, kūrė filmą	27	9	27	43	15	12	4	13	10	8
dainavo	15	10	14	26	8	11	7	14	15	9
užsiėmė kita meno veikla (kūrė skulptūrą, tapė, piešė, kūrė puslapio internete dizainą)	16	8	11	17	8	10	7	11	20	3
dekoravo, darė rankdarbius ar užsiėmė sodininkyste	36	19	26	62	13	8	4	7	9	3
grojo muzikos instrumentu	10	5	8	10	6	8	2*	6	12	2
rašė (straipsni, eilėraštį)	12	7	8	18	5	5	3	4	8	2
vaidino	3	5	4	6	2	3	2	4	4	1
kita veikla	1	1	2	1	1	2	5	0	2	6
nedalyvauja jokioje veikloje	38	56	43	13	62	62	71	58	50	68
nežino	1	4	3	7	1	1	2	4	4	2

* žemiausia reikšmė tarp ES 27 valstybių.

Šaltiniai: Eurobarometer Survey No. 278 on *Cultural values* (2007 m. rugsėjis) ir Special Eurobarometer No. 399 on *Cultural Access and Participation* (2013 m. lapkritis).

65 lentelė. Lietuvos gyventojų (≥15 m.) dalyvavimo kultūros veiklose potencialas pagal kultūros sritis (2014 m.)

	Dalyvauja	Nedalyvauja, bet linkę dalyvauti	Vidutiniškai nelinkę dalyvauti	Visiškai nelinkę dalyvauti
	Eilutės proc.	Eilutės proc.	Eilutės proc.	Eilutės proc.
	(1)	(2)	(3)	(4)
Scenos menai	12.9 %	16.5 %	18.3 %	52.4 %
Vaizduojamieji menai ir amatai	21.0 %	11.3 %	7.9 %	59.8 %
Kultūros paveldas	13.1 %	6.8 %	18.9 %	61.1 %
Knygos ir spauda	6.9 %	4.5 %	27.3 %	61.2 %
Bibliotekos	2.1 %	8.0 %	12.9 %	77.0 %
Filmai ir video	2.6 %	6.3 %	26.9 %	64.2 %
Internetas (kultūrinės veiklos)	3.2 %	4.9 %	23.9 %	68.0 %

Pastaba. (1) + (2) + (3) + (4) = 100 proc.

Šaltinis: SIC ir ESTEP (2014) *Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaita*.¹⁸²

Jau minėtas SIC ir ESTEP 2014 m. tyrimas pateikia ir klasterinės-statistinės analizės būdu sudarytus Lietuvos gyventojų kultūrinių įpročių tipažų aprašymus. 22 proc. Lietuvos gyventojų yra nusivylę ir visiškai apatiški kultūrai. Tai irgi gali būti geras pagrindas ateities viešųjų investicijų į kultūrą (ir, reikia pripažinti, taip pat ir į švietimą, ypač formalųjį) poveikio matavimui.

¹⁸² 2014 m. SIC ir ESTEP tyrime siekiant iš nedalyvaujančių kultūroje ir to daryti Lietuvos gyventojų grupės išskirti tuos Lietuvos gyventojus, kuriuos būtų galima bandyti sudominti kultūra, nedalyvaujantys ir nelinkę to daryti buvo suskaidyti į dvi grupes – „į tuos, kuriuos sudominti dalyvavimu kultūros veiklose gali būti itin sunku („visiškai nelinkę“) ir tuos, kuriuos galima bandyti sudominti („vidutiniškai nelinkę“). Visiškai nelinkę dalyvauti yra tie gyventojai, kurie nevartoja atitinkamos srities kultūros produkcijos arba kaip dalyvavimą kultūroje ribojančius veiksnius įvardijo bet kurią iš šių trijų priežasčių: „neįdomu“, „prasta sveikata“ arba „per brangu“. Vidutiniškai nelinkę yra tie gyventojai, kurie dabar nedalyvauja ir dabar nėra linkę dalyvauti, bet vartoja atitinkamos srities kultūros produkciją ir neturi nė vieno iš aukščiau minėtų ribojančių veiksnių.“ Žr. ataskaitos 179 psl.

Galiausiai pateikiame su dalyvavimu kultūroje ir jos vartojimu susijusių kai kurių socialinės sanglaudos rodiklių pokytį per 2007–2015 m.¹⁸³

66 lentelė. Lietuvos visuomenės sanglaudą atspindinčių kai kurių rodiklių pokytis, 2007–2015 m.

<i>Rodiklis (2014 m.)</i>	Laikotarpio pradžios reikšmė ir tyrimo metai	Duomenų šaltinis	Laikotarpio pabaigos reikšmė ir tyrimo metai	Duomenų šaltinis
<i>Gyventojai (≥15 m.), labai besididžiuojantys esantys Lietuvos piliečiais (proc.)</i>	23 (2008 m.)	European Values Survey	38 (2014 m.)	SIC ir ESTEP
<i>Gyventojai (≥15 m.), manantys, kad kitais žmonėmis galima pasitikėti (proc.)</i>	29,9 (2008m.)	European Values Survey	24 (2014 m.)	SIC ir ESTEP
<i>Gyventojai (≥15 m.), pasitikintys Lietuvos valstybės institucijomis (proc.)</i>	51 (2007 m.)	Vilmorus	51 (2015 m.)	RAIT
<i>Gyventojai (≥15 m.), patenkinti savo gyvenimu (proc.)</i>	60 (2006 m.)	Eurobarometras Nr. 65	72 (2014 m.) ¹⁸⁴	Eurobarometras Nr. 81
<i>Gyventojai (≥15 m.), jaučiantys, kad yra laimingi ir labai laimingi (proc.)</i>			71 (2014 m.)	SIC ir ESTEP

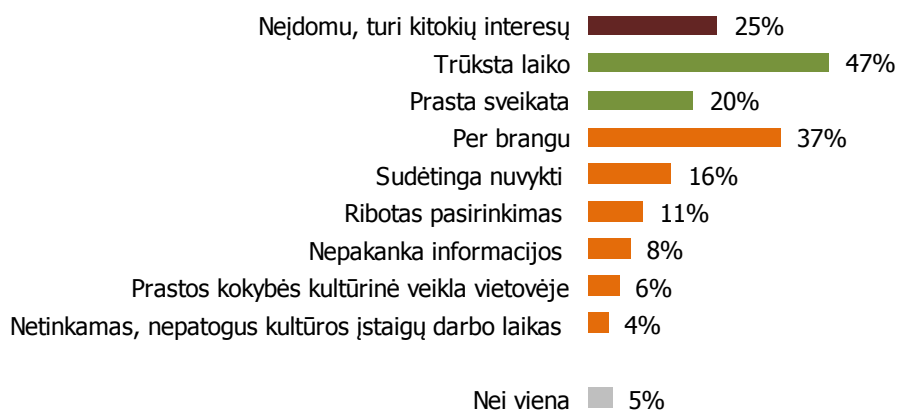
Pastaba: SIC ir ESTEP (2014 m.) apklausa ir tyrimas atlikti Kultūros ministerijos užsakymu (gyventojų apklausa – sausio mėn.), o pasitikėjimas valstybės institucijomis matuojamas nuo 2005 m. skirtingų viešosios nuomonės apklausos bendrovių, bet tos pačios Vidaus reikalų ministerijos užsakymu.

Kultūros ir meno kaip visuomenės sanglaudai svarbių veiklių medžiagų (poveikio veiksmų) analizei yra svarbios ir Lietuvos gyventojų nedalyvavimo kultūros veiklose (dalyvavimo kultūroje ir jos vartojimo) priežastys socialinėse-demografinėse grupėse. Apibendrinanti išvada yra ta, kad „lyginant dalyvaujančiųjų ir nedalyvaujančiųjų kultūrinėse veiklose grupes, pastebima, kad įsiliejantieji į kultūrinį gyvenimą dažniau nemato kliūčių to padaryti – nors jiems dažnai pritrūksta laiko, tačiau vis dėlto atranda jo kultūrinei veiklai. Tas pats pasakytina ir apie savanoriaujančius bei kultūros paslaugų ir produktų vartotojus. Kita vertus, nedalyvaujantieji ir nelinkę dalyvauti daugumoje kultūrinių veiklų nebūtinai yra ribojami kliūčių – dažniau tai nulemia intereso stoka. <...> Kalbant apie kliūtis iš vartotojų perspektyvos, pasiūlos stoka nėra priežastis, mažinanti kultūros vartotojų skaičių. Priešingai, pasiūlą kritiškiau vertina ir jos stoką dažniau jaučia tie, kurie lankosi scenos menų renginiuose, vaizduojamojo meno ir amatų parodose, žiūri ir klauso programas apie vaizduojamuosius menus ir amatus, lanko kultūros paveldo objektus (muziejus, parodas, galerijas).“ (SIC ir ESTEP (2014 m.), 193–197 psl.).

¹⁸³ Į šį rinkinį neįtraukėme gyventojų toleranciją ir atvirumą atspindinčias vertybes matuojančių rodiklių.

¹⁸⁴ „Vilmorus“ analogiško matavimo reikšmė 2008 m. buvo 54 proc., o 2012 m. – 44 proc. Jei nėra įsipainioję kokių nors metodologinių (pvz., atrankos) skirtumų, tai toks staigus patitenkinimo gyvenimu padidėjimas Lietuvoje 2014 m. (apklausa vyko birželio mėn.) labiausiai tikėtinas dėl Rusijos karo Ukrainoje.

15 paveikslas. Pagrindinės kliūtys, dėl kurių Lietuvos gyventojams (≥15 m.) sunku įsiliesti į kultūrinį gyvenimą, dalyvauti kultūrinėje veikloje arba joje savanoriauti, per pastaruosius 12 mėnesių (2014 m.)

% nuo visų respondentų (N=1217)

Šaltinis: SIC ir ESTEP (2014) *Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir patenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaita.*

67 lentelė. Lietuvos gyventojų (≥15 m.) įsiliėjimą į kultūrinį gyvenimą ribojančių priežasčių sugretinimas

Lentelėje pateikiami stulpelio %. Skaityti: 35.1% tų, kuriems dalyvavimas kultūrinėje veikloje – neįdomus, taip pat trūksta ir laiko įsiliesti į kultūrinį gyvenimą.

	Suinteresuotumo stoka: neįdomu 25.1% N=305	Asmeninės priežastys: trūksta laiko 46.8% N=570	Asmeninės priežastys: prasta sveikata 20.3% N=247	Prieinamumo stoka: per brangu 37.3% N=455	Prieinamumo stoka: sudėtinga nuvykti 16.1% N=196	Pasiūlos stoka* 23.1% N=281
Suinteresuotumo stoka: neįdomu		18.8	11.7	12.7	11.3	17.4
Asmeninės priežastys: trūksta laiko	35.1		10.1	41.1	32.1	49.5
Asmeninės priežastys: prasta sveikata	9.5	4.4		26.7	34.2	11.0
Prieinamumo stoka: per brangu	19.0	32.8	49.0		55.6	39.1
Prieinamumo stoka: sudėtinga nuvykti	7.2	11.1	27.1	24.0		21.0
Pasiūlos stoka	16.1	24.4	12.6	24.2	30.1	

Pastabos: * nepakanka informacijos, ribotas pasirinkimas, prasta kokybė, netinkamas darbo laikas, % nuo paminėjusių konkrečių priežasčių.

Šaltinis: SIC ir ESTEP (2014) *Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir patenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaita.*

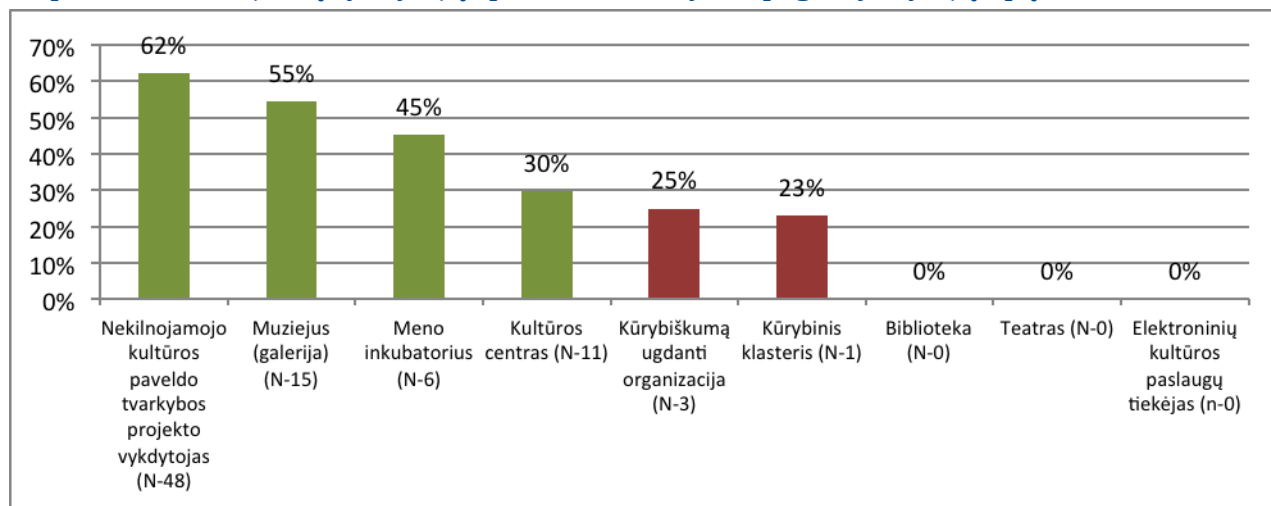
5.3 PROJEKTŲ VYKDYTOJŲ APKLAUSOS ANALIZĖ

Siekiant įvertinti 2007–2013 m. ES SP poveikį kultūrai, 2016 m. birželio 9–27 d. buvo vykdyta anoniminė internetinė projektų vykdytojų apklausa. Nuoroda į apklausos klausimyną buvo išsiųsta birželio 9 d. Apklausa buvo vykdoma su vienu priminimu birželio 16 d. Klausimynas buvo siunčiamas šešių vertinime detaliau analizuojamų intervencijų sričių projektų vykdytojams (N = 174). Iš viso apklausos klausimyną užpildė 44 proc. projektų vykdytojų (76). Įvertinus, kad tai buvo anoniminė internetinė apklausa, šis atsakymų lygis yra aukštas. Apklausos klausimyną sudarė socio-demografinė dalis, bendroji dalis apie rezultatus bei poveikį ir specifinė dalis nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos projektams (žr. 20 priedas.).

Šios apklausos duomenys iš dalies jau buvo aprašyti nekilnojamojo kultūros paveldo, menų inkubatorių, muziejų, kultūros centrų skyriuose. Šiame skyriuje yra analizuojami bendri projektų

vykdytojų atsakymai, ten, kur aktualu ir įmanoma, suskaidant juos pagal įstaigos tipą (kultūros centras, muziejus, meno inkubatorius) ir išskiriant projektus, kurie buvo įgyvendinti nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose. Tokia grupių skirtis buvo pasirinkta atsižvelgus į atsakymų į apklausą dalį nuo visų galimų tos kategorijos respondentų (16 paveikslas). Primintina tai, kad šitaip sugrupavus (pagal įstaigos tipą ir išskiriant NKPT projektus) duomenis, kai kurie jų yra dubliuojami, nes pastatas, kuriame yra įsikūrusi kultūros ir meno įstaiga, gali taip pat būti įtrauktas į Kultūros vertybių registrą ir todėl taip pat yra priskiriamas nekilnojamojo kultūros paveldo objekto kategorijai.

16 paveikslas. Projektų vykdytojų apklausos atsakymai pagal vykdytojų tipą

Šaltinis: sudaryta ESTEP remiantis projektų įgyvendintojų apklausos duomenimis.

Absoliuti dauguma (86 proc.) apklausos respondentų buvo viešojo sektoriaus įstaigos, įmonės ar organizacijos atstovai, 8 proc. – privataus, 5 proc. – nevyriausybinių (pelno nesiekiančio). Respondentai buvo iš daugiau nei pusės Lietuvos savivaldybių (55 proc.), daugiausia jų iš Vilniaus miesto (15 proc.) ir Telšių rajono (9 proc.) savivaldybių.

Dauguma projektų vykdytojų teigė, kad ES SP lėšos sudarė daugiau nei pusę iš įvairių šaltinių gautos paramos investicijoms į infrastruktūrą, veiklos plėtrą ar kvalifikacijos tobulinimą. Pastebėtina, kad nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos projektų vykdytojai, lyginant su kitomis kategorijomis, dažniausiai nurodė, kad ES SP sudarė daugiau nei pusę jų gautų lėšų. Tik muziejų atstovai nurodė, kad 2007–2015 m. kiti šaltiniai, o ne 2007–2013 m. laikotarpio ES SP, buvo pagrindinis jų finansinis šaltinis. Taigi darytina išvada, kad visų projektų atveju (išskyrus muziejų) ES struktūrinė parama buvo svarbiausias šaltinis modernizuojant infrastruktūrą, skatinant veiklos plėtrą ir darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą.

68 lentelė. ES struktūrinės paramos dalies 2007–2015 m. palyginimas su kitais finansavimo šaltiniais

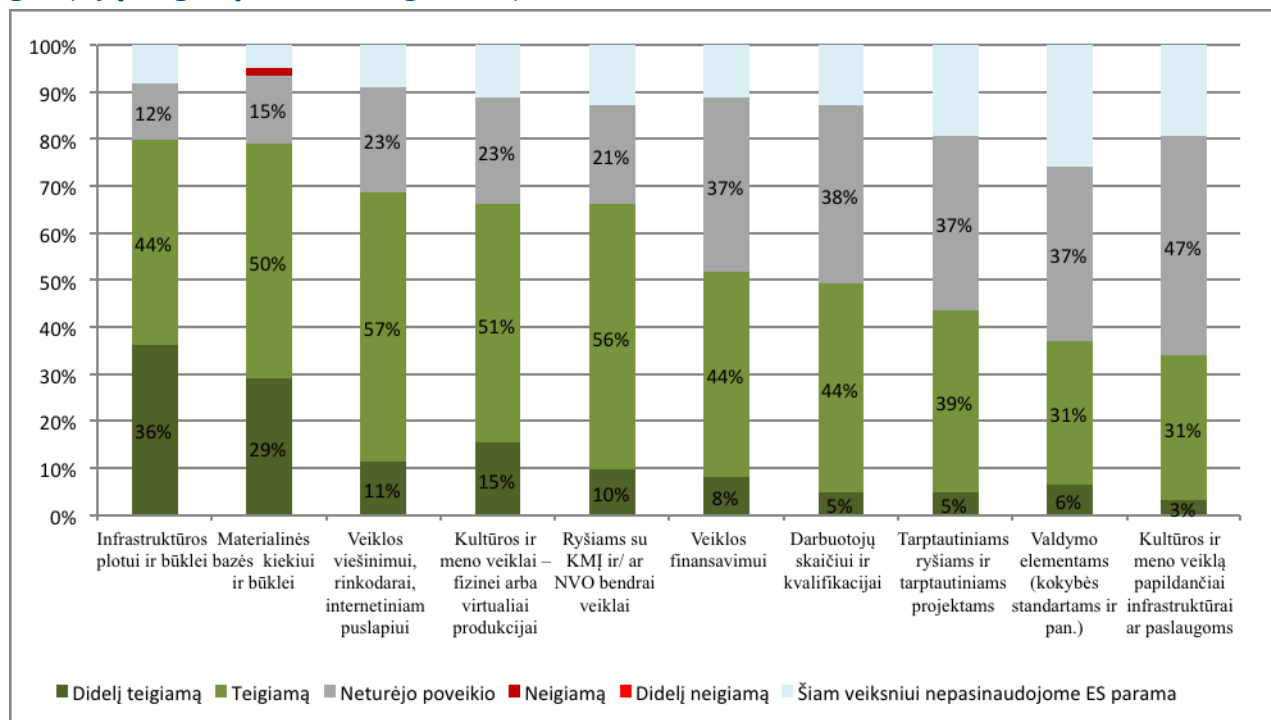
Kategorija	Respondentų skaičius	6. Jei Jūsų įstaiga, įmonė ar organizacija 2007–2015 m. gavo ne tik 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos, kokią dalį visos iš įvairių šaltinių gautos paramos investicijoms į infrastruktūrą, veiklos plėtrą ar kvalifikacijos tobulinimą sudarė ES struktūrinių fondų parama?				
		Iki 20 proc.	21–40 proc.	41–60 proc.	61–80 proc.	81–100 proc.
Visi	76	20 %	12 %	13 %	14 %	41 %
NKPT projektai	48	17 %	13 %	10 %	17 %	44 %
Muziejus (galerija)	15	40 %	20 %	13 %	0 %	27 %
Meno inkubatorius	6	50 %	0 %	0 %	33 %	17 %
Kultūros centras (namai)	11	18 %	9 %	18 %	18 %	36 %

Šaltinis: sudaryta ESTEP remiantis projektų įgyvendintojų apklausos duomenimis.

Daugiau nei pusė projektų vykdytojų išskyrė 6 veiksnius, kuriems ES struktūrinės paramos poveikis buvo teigiamas¹⁸⁵ (17 paveikslas). Iš jų daugiausia respondentų nurodė (apie 80 proc.), kad ES SP turėjo teigiamą arba didelį teigiamą poveikį infrastruktūros (pastatų arba patalpų) ir materialinės bazės (įrengimų, priemonių ir pan.) kiekiui ir būklei. Taip pat du trečdaliai respondentų nurodė, kad ES SP turėjo teigiamą poveikį veiklos viešinimui ir rinkodarai. Po projekto įgyvendinimo, projektų vykdytojai pradėjo dažniau naudoti savo internetinį puslapį ir socialinius tinklus, siekiant viešinti savo veiklą.

Pastebėtina, kad didžioji dalis respondentų (47 proc.) įvardijo, kad ES SP neturėjo poveikio kultūros ir meno įstaigų veiklą papildančiai infrastruktūrai ar paslaugoms. Kitaip sakant, ES SP nepaskatino apie nekilnojamojo kultūros paveldo objektus ir kultūros bei meno įstaigas įvairių kavinių ar kitų paslaugų kūrimosi.

17 paveikslas. ES struktūrinės paramos poveikis projekto (-ų) vykdytojo (galutinio naudotojo) įstaigos, įmonės ar organizacijos infrastruktūros ir veiklos veiksniams

Šaltinis: sudaryta ESTEP remiantis projektų įgyvendintojų apklausos duomenimis.

5.3.1 ES struktūrinės paramos poveikis projektų vykdytojams

5.3.1.1 ES struktūrinės paramos poveikis kultūros paslaugų apimčiai

ES SP poveikis kultūros paslaugų apimčiai buvo vertinamas apklausiant projektų vykdytojus apie lankytojų srautų pokytį po projekto įgyvendinimo. Absoliuti dauguma respondentų teigė, kad po projekto įgyvendinimo lankytojų ir renginių skaičius padidėjo. Taigi beveik visur ES SP turėjo teigiamą poveikį kultūros paslaugų apimčiai. Tarp kategorijų išsiskiria muziejai ir kultūros centrai, kurių visi atstovai teigė, kad lankytojų srautas padidėjo.

69 lentelė. ES struktūrinės paramos poveikis teikiamų kultūros paslaugų apimčiai

Kategorija	Respondentų skaičius	7. Kaip pasikeitė Jūsų įstaigos, įmonės ar organizacijos paslaugų vartotojų, lankytojų ar dalyvių skaičius nuo projekto įgyvendinimo pradžios iki 2015 m.?					
		Labai padidėjo	Padidėjo	Nepasikeitė	Sumažėjo	Labai sumažėjo	Nežinau, negaliu atsakyti

¹⁸⁵ Laikytina, kad ES struktūrinė parama turėjo teigiamą poveikį įstaigos, įmonės ar organizacijos infrastruktūros ir veiklos veiksniams, jei daugiau nei 50 proc. respondentų nurodė, kad ES SP turėjo didelį teigiamą arba teigiamą poveikį.

<i>Visi</i>	76	30 %	55 %	7 %	1 %	1 %	5 %
<i>NKPT projektai</i>	48	35 %	60 %	4 %	0 %	0 %	0 %
<i>Muziejus (galerija)</i>	15	33 %	67 %	0 %	0 %	0 %	0 %
<i>Meno inkubatorius</i>	6	33 %	50 %	0 %	0 %	0 %	17 %
<i>Kultūros centras (namai)</i>	11	36 %	64 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Šaltinis: sudaryta ESTEP remiantis projektų įgyvendintojų apklausos duomenimis.

Daugiausia respondentų (61 proc.) teigė, kad labiausiai lankytojų srautus padidino atnaujintos arba išplėstos patalpos, atnaujinta materialinė bazė (25 proc.), pagerėjęs teikiamų paslaugų prieinamumas (39 proc.), išaugusi paslaugų įvairovė (29 proc.) ir pagerėjusi rinkodara ir viešinimas (26 proc.). Įgyvendinti ES SP projektai tiesiogiai darė poveikį visiems šiems lankytojų srautą didinantiems veiksniams, taigi darytina išvada, kad ES struktūrinė parama teigiamai veikė teikiamų kultūros paslaugų apimtį. Analogiška išvada yra daroma ir atskirų kultūros ir meno įstaigų lygiu (žr. atitinkamus skyrelius ataskaitoje) bei atvejo studijose (žr. priedus).

5.3.1.2 ES struktūrinės paramos poveikis kultūros paslaugų kokybei

ES struktūrinės paramos poveikis teikiamų paslaugų kokybei buvo vertinamas pagal projektų vykdytojų atsakymus į keturis su teikiamų paslaugų kokybe susijusius klausimus¹⁸⁶. Beveik visi respondentai teigė, kad jų teikiamas paslaugas steigėjai ir vartotojai vertina labai gerai arba gerai (atitinkamai 95 proc. ir 94 proc.). Didžioji dalis projektų vykdytojų (60 proc.) taip pat teigė, kad, lyginant su kitomis atitinkamo tipo kultūros įstaigomis, jų teikiamos paslaugos yra geresnės.

92 proc. respondentų mano, kad po projekto įgyvendinimo jų teikiamų paslaugų kokybė pagerėjo. Taigi vienareikšmiškai galime teigti, kad ES SP prisidėjo prie šių įstaigų teikiamų kultūros paslaugų kokybės. Tarp kategorijų išsiskiria muziejai ir galerijos bei kultūros centrai (namai), kurių visi atstovai teigė, kad jų teikiamų paslaugų kokybė žymiai pagerėjo arba pagerėjo (70 lentelė).

70 lentelė. ES SP poveikis teikiamų kultūros paslaugų kokybei

<i>Kategorija</i>	Respondentų skaičius	16. Kaip pasikeitė Jūsų įstaigos, įmonės ar organizacijos teiktų kultūros paslaugų kokybė nuo projekto įgyvendinimo pradžios iki 2015 m.?					
		Žymiai pagerėjo	Pagerėjo	Nepakito	Pablogėjo	Žymiai pablogėjo	Sunku pasakyti, nežinau
<i>Visi</i>	62 ¹⁸⁷	36 %	56 %	3 %	0 %	0 %	5 %
<i>NKPT projektai</i>	40	45 %	53 %	3 %	0 %	0 %	0 %
<i>Muziejus (galerija)</i>	15	40 %	60 %	0 %	0 %	0 %	0 %
<i>Meno inkubatorius</i>	6	33 %	50 %	0 %	0 %	0 %	17 %
<i>Kultūros centras (namai)</i>	11	45 %	55 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Šaltinis: sudaryta ESTEP remiantis projektų įgyvendintojų apklausos duomenimis.

5.3.1.3 ES struktūrinės paramos poveikis kultūros paslaugų prieinamumui

ES SP turėjo teigiamą poveikį teikiamų kultūros paslaugų prieinamumui. Projektų vykdytojų apklausa atskleidė, kad po projekto įgyvendinimo jų teikiamų paslaugų prieinamumas pagerėjo (65 proc.

¹⁸⁶ Apklausos su įstaigų teikiamų kultūros paslaugų kokybe susiję klausimai:

12. Kaip Jūsų įstaigos, įmonės arba organizacijos paslaugų vartotojai, lankytojai ar dalyviai vertina Jūsų įstaigos, įmonės arba organizacijos teikiamų kultūros paslaugų kokybę?

13. Kaip Jūsų įstaigos, įmonės arba organizacijos steigėjai vertina Jūsų įstaigos, įmonės arba organizacijos teikiamų kultūros paslaugų kokybę?

15. Lyginant su kitomis panašiomis įstaigomis, įmonėmis ar organizacijomis, kaip vertinate Jūsų teikiamas kultūros paslaugas?

16. Kaip pasikeitė Jūsų įstaigos, įmonės ar organizacijos teiktų kultūros paslaugų kokybė nuo projekto įgyvendinimo pradžios iki 2015 m.?

¹⁸⁷ 14 projektų vykdytojų teigė, kad jie neteikia kultūros paslaugų, todėl atsakyti į šį klausimą negalėjo. Tarp jų buvo 8 projektų vykdytojai, kurie tvarkė nekilnojamojo kultūros paveldo objektą.

respondentų) arba labai pagerėjo (29 proc.). Tik 3 proc. respondentų mano, kad dėl paramos kultūros paslaugų prieinamumas jų įstaigoje nepasikeitė. Remiantis apklausos duomenimis galima teigti, kad daugiausiai prieinamumas padidėjo nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose, o mažiausiai – kultūros centruose.

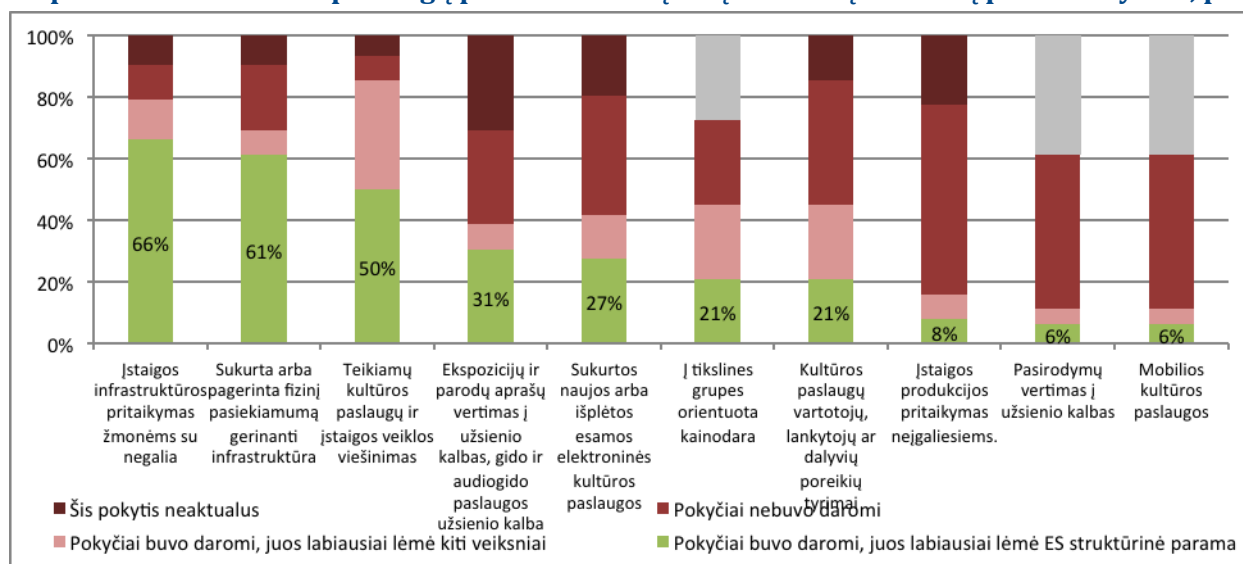
71 lentelė. ES SP poveikis teikiamų kultūros paslaugų prieinamumui

Kategorija	Respondentų skaičius	20. Prašome įvertinti, kaip įgyvendinus ES struktūrinės paramos lėšomis finansuotą projektą (-us) pasikeitė Jūsų įstaigos, įmonės ar organizacijos teikiamų kultūros paslaugų prieinamumas?					
		Žymiai pagerėjo	Pagerėjo	Nepakito	Pablogėjo	Žymiai pablogėjo	Sunku pasakyti, nežinau
Visi	62	29 %	65 %	3 %	0 %	0 %	3 %
NKPT projektai	40	40 %	55 %	5 %	0 %	0 %	0 %
Muziejus (galerija)	15	33 %	67 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Meno inkubatorius	6	33 %	67 %	0 %	0 %	0 %	0 %
Kultūros centras (namai)	11	27 %	73 %	0 %	0 %	0 %	0 %

Šaltinis: sudaryta ESTEP remiantis projektų įgyvendintojų apklausos duomenimis.

Respondentai taip pat buvo apklausti, ar jų įstaigoje buvo daromi kultūros paslaugų prieinamumą didinantys pokyčiai ir jei taip, kokią įtaką jiems padarė ES struktūrinė parama. Daugiau nei pusė respondentų išskyrė 3 ES struktūrinės paramos paveiktus veiksnius, kurie labiausiai prisidėjo prie kultūros paslaugų prieinamumo didinimo: įstaigos infrastruktūros pritaikymas žmonėms su negalia, sukurta arba modernizuota fizinį pasiekiamumą gerinanti infrastruktūra ir pagerintas teikiamų kultūros paslaugų ir įstaigos viešinimas (18 paveikslas). Pažymėtina, kad prie visų kitų paslaugų prieinamumą didinančių pokyčių taip pat daugiausia prisidėjo ES struktūrinė parama (išskyrus tikslinę kainodarą ir lankytojų poreikių tyrimų atlikimą), tačiau dažniausiai tokie pokyčiai iš viso nebuvo daromi (18 paveikslas).

18 paveikslas. Kultūros paslaugų prieinamumui įtaką darančių veiksnių pasiskirstymas, proc.

Šaltinis: sudaryta ESTEP remiantis projektų įgyvendintojų apklausos duomenimis.

5.3.1.4 ES struktūrinės paramos poveikis kultūros paslaugų įvairovei

Projektų vykdytojų nuomone, įgyvendinus ES lėšomis finansuotą projektą teikiamų kultūros paslaugų įvairovė pagerėjo. Vertinant respondentų atsakymus pagal kategorijas pastebėtina, kad teikiamų kultūros paslaugų įvairovė kultūros centruose padidėjo, bet mažiau, lyginant su meno inkubatoriais, muziejais ir nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkybos projektais. Beveik 1 iš 5 kultūros centrų atstovų teigė, kad paslaugų įvairovė nepasikeitė.

72 lentelė. ES SP poveikis teikiamų kultūros paslaugų įvairovei

Kategorija	Respondentų skaičius	18. Prašome įvertinti, kaip Jūsų įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje pasikeitė kultūros paslaugų įvairovė baigus įgyvendinti ES struktūrinės paramos projektą?					
		Labai pagerėjo	Pagerėjo	Nepasikeitė	Pablogėjo	Labai pablogėjo	Sunku pasakyti, nežinau
Visi	62	31 %	56 %	10 %	0 %	0 %	3 %
<i>NKPT projektai</i>	40	40 %	55 %	5 %	0 %	0 %	0 %
<i>Muziejus (galerija)</i>	15	33 %	67 %	0 %	0 %	0 %	0 %
<i>Meno inkubatorius</i>	6	50 %	50 %	0 %	0 %	0 %	0 %
<i>Kultūros centras (namai)</i>	11	9 %	73 %	18 %	0 %	0 %	0 %

Šaltinis: sudaryta ESTEP remiantis projektų įgyvendintojų apklausos duomenimis.

Po projekto įgyvendinimo dažniausiai buvo sukurtos arba reikšmingai patobulintos tiesiogiai įstaigoje teikiamos kultūros paslaugos, edukaciniai užsiėmimai ir renginiai, festivaliai, šventės bei kiti užsiėmimai. Be to, dauguma respondentų (61 proc.) taip pat įvardijo, kad ES projektas nebuvo susijęs su elektroninėmis kultūros paslaugomis, jų kūrimu ar tobulinimu. Vertinant bendrą ES paramos poveikį kultūros paslaugų įvairovei, daroma analogiška išvada, kaip ir atskirų kultūros įstaigų lygiu, kad ES struktūrinė parama labiau prisidėjo prie esamų paslaugų tobulinimo, o ne naujų paslaugų kūrimo. Daugiau nei trys ketvirtadaliai respondentų taip pat nurodė, kad jų įstaigose yra teikiamos visos ar bent didžioji dalis lankytojams ar vartotojams reikalingų paslaugų.

Apibendrinant galima teigti, kad po projekto įgyvendinimo teikiamų kultūros paslaugų apimtis, kokybė, prieinamumas ir įvairovė padidėjo. Tačiau teikiamų kultūros paslaugų prieinamumas ir įvairovė kultūros centruose padidėjo reikšmingai mažiau, lyginant su kitomis kultūros ir meno įstaigomis.

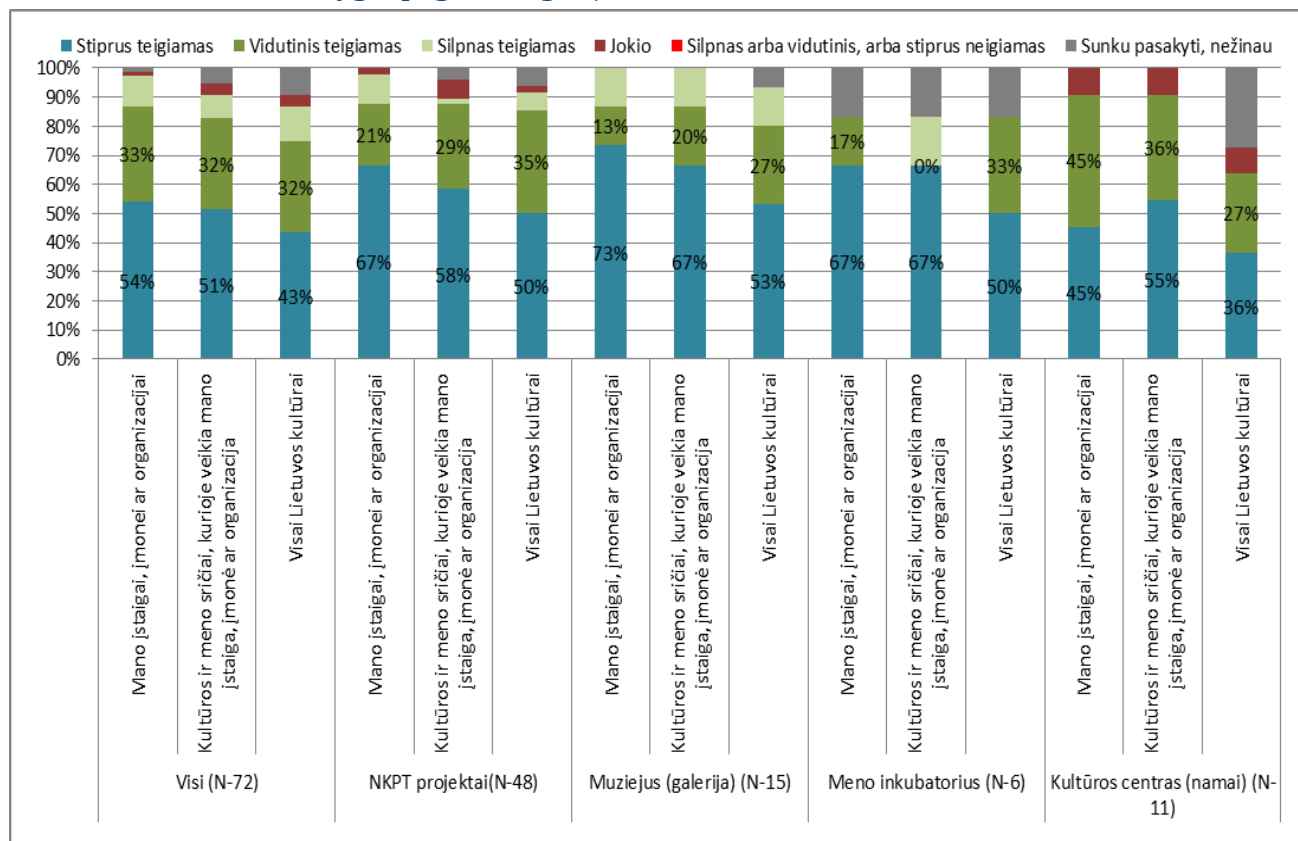
5.3.2 ES struktūrinės paramos poveikis kultūros sektoriui

Projektų vykdytojai taip pat buvo apklausti apie bendrą ES struktūrinės paramos poveikį jo įstaigai, įmonei ar organizacijai, visai kultūros ir meno sričiai, kurioje veikia projekto vykdytojo įstaiga, įmonė ar organizacija, ir visai Lietuvos kultūrai (19 paveikslas).

Nenuostabu, kad visi respondentai teigia, kad ES struktūrinė parama turėjo stipriausią poveikį ES projektą įgyvendinusios įstaigos, įmonės ar organizacijos lygiu, šiek tiek mažesnę poveikį kultūros srities lygiu ir dar mažesnę visos šalies kultūros lygiu. Šiuo atveju išsiskiria tik kultūros centrų atstovai, kurių nuomone, ES struktūrinė parama turėjo didesnę poveikį visiems kultūros centrums nei projektą įgyvendinusiame kultūros centrai. Taip pat, anot respondentų, ES struktūrinės paramos poveikis kultūros ir meno sričiai, kurioje veikia jo įstaiga, įmonė ar organizacija, yra didesnis nei poveikis visai Lietuvos kultūrai.

Beveik visi respondentai mano, kad ES struktūrinė parama turėjo teigiamą poveikį visuose trijuose analizuojamuose lygiuose. Tačiau ES struktūrinės paramos poveikio stiprumas varijuoja tarp respondentų kategorijų. Muziejų atstovai ES struktūrinės paramos poveikį jų įstaigai, visai muziejų sričiai ir visai Lietuvos kultūrai vertina geriausiai. Net 73 proc. muziejų atstovų teigė, kad ES struktūrinė parama turėjo stiprų teigiamą poveikį jų įstaigai. Kita vertus, tik 45 proc. kultūros centrų atstovų mano, kad ES struktūrinė parama taip pat turėjo stiprų teigiamą poveikį jų kultūros centrai.

19 paveikslas. ES struktūrinės paramos poveikis įstaigos lygiu, kultūros ir meno srityse lygiu ir visos Lietuvos kultūros lygiu pagal kategorijas

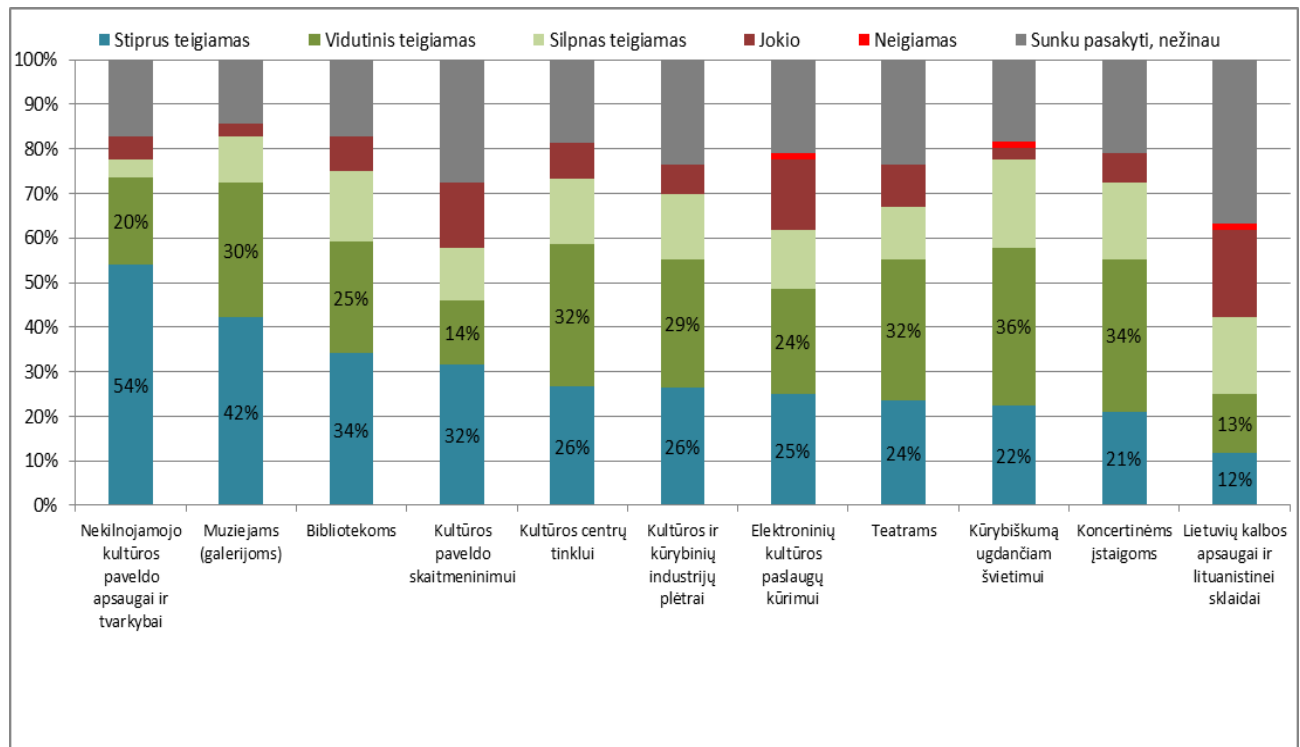

Šaltinis: sudaryta ESTEP remiantis projektų įgyvendintojų apklausos duomenimis.

Projektų vykdytojai taip pat įvertino ES struktūrinės paramos poveikį visoms (10) intervencijų sritims. ES struktūrinė parama didžiausią poveikį turėjo nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugai ir tvarkybai, o mažiausią – lietuvių kalbos apsaugai ir lituanistikos sklaidai (20 paveikslas).¹⁸⁸ Šis projektų vykdytojų įvertinimas apytikriai atitinka šiame vertinime intervencijų lygiu daromas išvadas. Vienintelė išimtis yra ES struktūrinės paramos poveikis bibliotekoms, kuris, projektų vykdytojų nuomone, buvo teigiamas, nors per 2007–2013 m. buvo įgyvendinti tik šeši bibliotekų infrastruktūros modernizacijos projektai, kuriems buvo išmokėta mažiau nei 3 mln. EUR (0,6 proc. visų ES investicijų į kultūrą). Greičiausiai šią nuomonę nulėmė ES parama finansuotos elektroninės bibliotekų paslaugos.

¹⁸⁸ Ši išvada vertintina rezervuotai dėl to, kad apklausoje dalyvavo tik šešių didžiausių intervencijų sričių projektų vykdytojai, tarp kurių lituanistinių projektų įgyvendintojų nebuvo.

20 paveikslas. ES struktūrinės paramos poveikis visoms intervencijų į kultūrą sritims

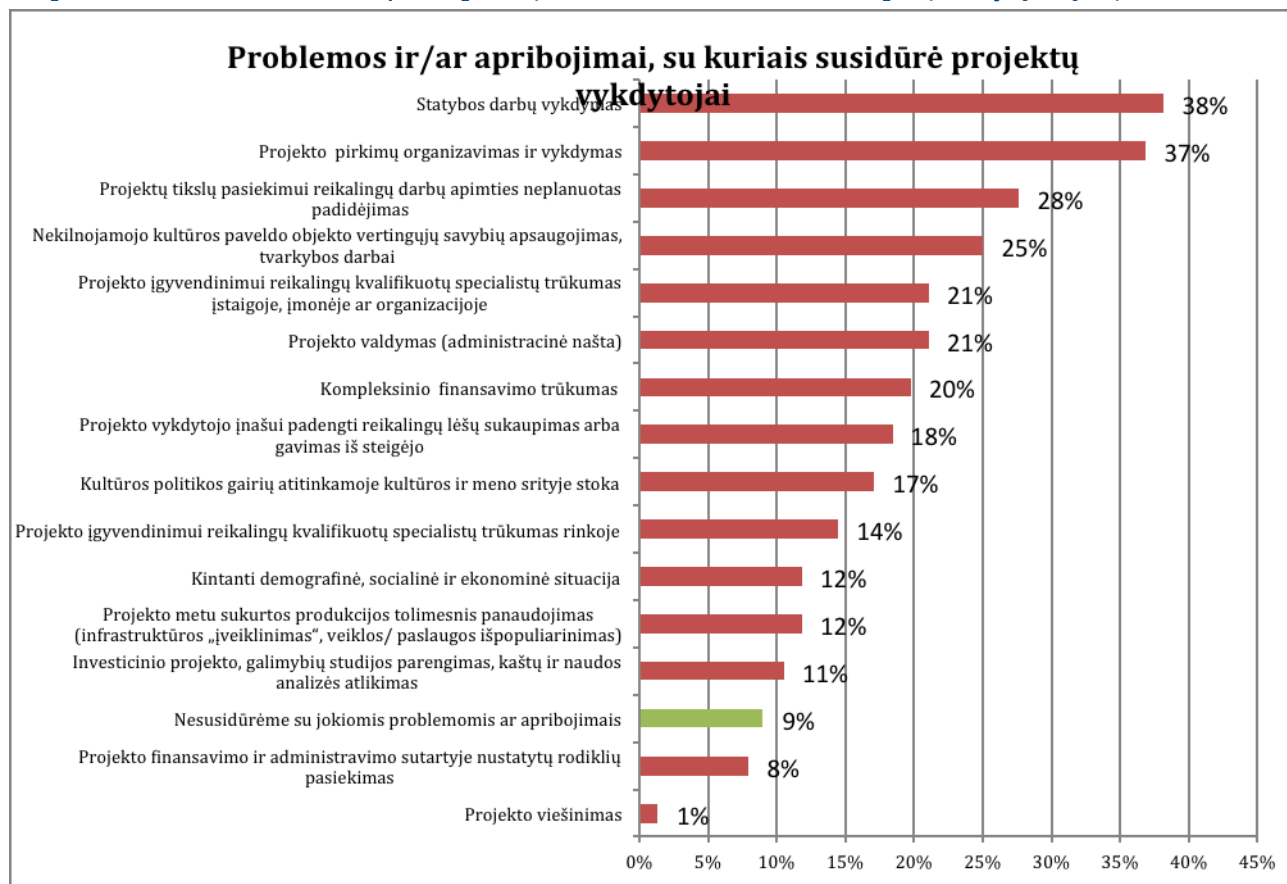

Šaltinis: sudaryta ESTEP remiantis projektų įgyvendintojų apklausos duomenimis.

5.3.3 Projektų įgyvendinimo problematika

Siekiant išanalizuoti, su kokiomis problemomis ir / ar apribojimais susidūrė projektų vykdytojai, į apklausos klausimyną buvo įrašyti trys klausimai (žr. 20 priedas. klausimus Nr. 23, Nr. 24, Nr. 25). Dažniausiai respondentai nurodė, kad įgyvendindami ES lėšomis finansuotą projektą susidūrė su statybos darbų vykdymo (38 proc.), projekto pirkimų organizavimo (37 proc.), projektų tikslų pasiekimui reikalingų darbų apimties padidėjimo (28 proc.), nekilnojamojo kultūros paveldo objekto vertingųjų savybių apsaugojimo (25 proc.) problemomis. Vienas iš penkių respondentų taip pat nurodė, kad trūko kompleksinio finansavimo (pavyzdžiui, derinant įvairių viešųjų šaltinių lėšas, derinant ERPF ir ESF lėšas). Tik vienas iš vienuolikos respondentų nurodė, kad įgyvendinant ES lėšomis finansuotą projektą nebuvo susidurta su jokiais problemomis (21 paveikslas).

21 paveikslas. Problemos ir / ar apribojimai, su kuriais susidūrė projektų vykdytojai

Šaltinis: sudaryta ESTEP remiantis projektų įgyvendintojų apklausos duomenimis.

Kita vertus, didžioji dalis respondentų (54 proc.) įvardijo, kad iškilusios problemos turėjo mažai arba neturėjo įtakos numatytų projektų tikslų pasiekimui.¹⁸⁹ Taigi nepaisant to, kad beveik visi projektų vykdytojai susidūrė su tam tikromis problemomis, didžioji dalis jų su problemomis susitvarkė ir jos nepadarė didelio neigiamo poveikio projekto rezultatams.

Pusė su problemomis susidūrusių projektų vykdytojų kreipėsi į įgyvendinančią instituciją dėl projekto terminų atidėjimo (22 paveikslas). Kas trečias projektų vykdytojas konsultavosi su išorės ekspertais, taip pat kas trečias kreipėsi į įgyvendinančią instituciją dėl metodinės pagalbos. 29 proc. respondentų nurodė, kad iškilus problemai perskirstė lėšas tarp projektų veiklų. Siekdamas išspręsti iškilusias problemas, vienas projekto vykdytojas ėmėsi beveik trijų koreguojančių veiksmų, o tuose projektuose, kuriuose iškilusios problemos turėjo labai daug įtakos tikslų įgyvendinimui, net keturių veiksmų padėčiai ištaisyti¹⁹⁰ (22 paveikslas).

¹⁸⁹ 6 proc. respondentų nurodė, kad problemos darė labai daug įtakos tikslų įgyvendinimui, 28 proc. – daug įtakos, 46 proc. – mažai įtakos, 7 proc. – neturėjo įtakos, 13 proc. – negalėjo pasakyti.

¹⁹⁰ Visi kreipėsi dėl terminų atidėjimo, trys iš keturių konsultavosi su išorės ekspertais, trys iš keturių perskirstė lėšas tarp projekto veiklų, du iš keturių kreipėsi į įstaigos, įmonės ar organizacijos steigėją, po vieną kreipėsi į įgyvendinančią instituciją dėl metodinės pagalbos, į panašų projektą įgyvendinusių įstaigą patarimo. Taip pat vienas projektų vykdytojas keitė rangovus, vienas ieškojo papildomo finansavimo iš kitų šaltinių ir vienas konsultavosi su nekilnojamojo kultūros paveldo priežiūros specialistais.

22 paveikslas. Projektų vykdytojų veiksmai, siekiant išspręsti iškilusias problemas

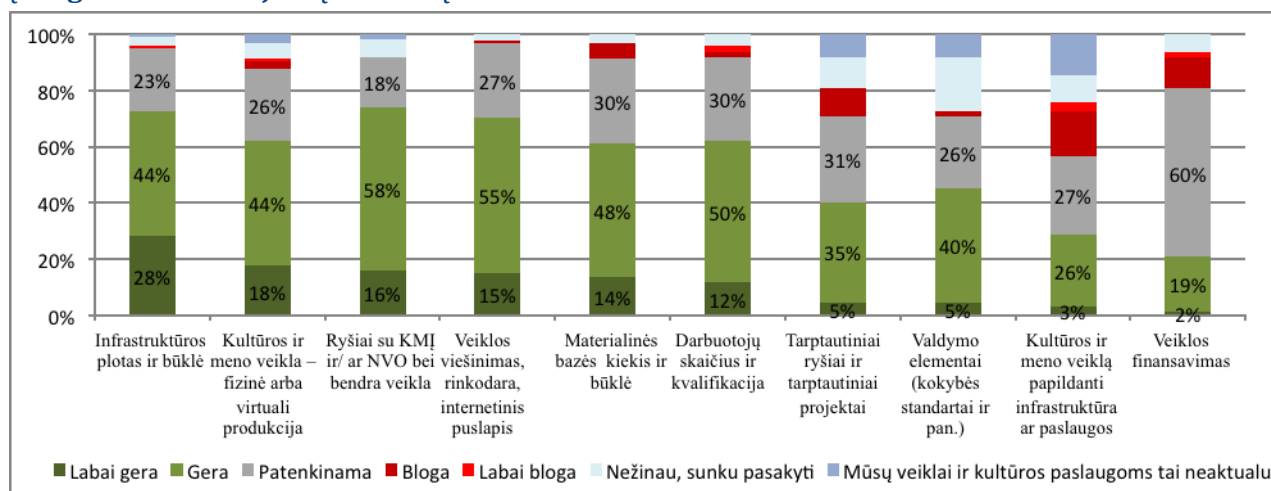
Šaltinis: sudaryta ESTEP remiantis projektų įgyvendintojų apklausos duomenimis.

Apibendrinant galima teigti, kad beveik visi projekto vykdytojai įgyvendindami ES lėšomis finansuotą projektą susidūrė su įvairiomis problemomis. Siekiant jas išspręsti, vienas projekto vykdytojas vidutiniškai ėmėsi kelių koreguojančių veiksmų. Dažniausiai buvo kreiptasi į įgyvendinančią instituciją dėl projekto įgyvendinimo terminų atidėjimo. Tačiau dauguma respondentų nurodė, kad iškilusių problemų įtaka projekto tikslų pasiekimui buvo maža arba jos nebuvo.

5.3.4 Papildomo finansavimo poreikis

Siekiant įvertinti papildomo finansavimo poreikį, projektų vykdytojai buvo apklausti apie kai kurių su vykdoma veikla ir teikiamomis kultūros paslaugomis susijusių veiksnių dabartinę būklę. Bendra projektus įgyvendinusių įstaigų, įmonių ar organizacijų su jų veikla susijusių veiksnių būklė yra gera arba labai gera, išskyrus keletą veiksnių (23 paveikslas). Daugiausia respondentų nurodo, kad infrastruktūros būklė šiuo metu yra geriausia. Tačiau paprašyti įvardyti sritį, kurioje labiausiai šiuo metu reiktų papildomo finansavimo, 55 proc. respondentų teigė, kad infrastruktūros plėtrai ir modernizavimui.

23 paveikslas. ES projektą įgyvendinusios įstaigos, įmonės ar organizacijos dabartinė įvairių su įstaigos veikla susijusių veiksmų būklė

Šaltinis: sudaryta ESTEP remiantis projektų įgyvendintojų apklausos duomenimis.

5.3.5 Geroji praktika veiksmų programos prioriteto ir projekto lygiu

Siekiant nustatyti labiausiai prie kultūros sektoriaus pokyčių prisidėjusį veiksmų programos prioritetą, buvo atsižvelgiama į tris kriterijus:

- Pagal prioritetą kultūros projektams išmokėtą finansavimą;
- Pagal prioritetą įgyvendintų projektų, susijusių su kultūra, skaičių;
- Pagal prioritetą įgyvendintų projektų, gavusių apdovanojimą už gerąją praktiką, skaičių.

Duomenys įvertinti pirmus du kriterijus buvo surinkti vertinimo objekto sudarymo metu, o trečiajam – per projektų vykdytojų apklausą. Siekiant išskirti ES struktūrinės paramos lėšomis finansuotus gerosios praktikos projektus, projektų vykdytojų apklausos klausimyne buvo numatyti trys su tuo susiję klausimai (du uždari ir vienas atviras). Daugiau nei pusė (53 proc.) respondentų nurodė, kad jų įgyvendintas projektas ar atskira jo dalis (elementas) gali būti laikomas gerąja praktika. Tarp taip teigusių 30 proc. (arba 12 projektų vykdytojų) taip pat minėjo, kad jų projektas už gerąją praktiką gavo apdovanojimą, o 43 proc. – kad jis buvo pristatytas gerosios praktikos sklaidai skirtame renginyje (ar leidinyje) arba paminėtas žiniasklaidoje. Remiantis šiais duomenimis buvo nustatytas labiausiai prie kultūros sektoriaus pokyčių prisidėjęs veiksmų programų prioritetas.

Tarp veiksmų programų prioritetų išsiskiria SSVP pirmasis prioritetas – „Vietinė ir urbanistinė plėtra, kultūros paveldo ir gamtos išsaugojimas bei pritaikymas turizmo plėtrai“, pagal kurį buvo įgyvendinta daugiausia su kultūra susijusių projektų ir išmokėta daugiausia lėšų, lyginant su kitais veiksmų programų prioritetais. Taip pat būtent pagal šį prioritetą buvo įgyvendinti septyni iš dvylikos projektų, kurie buvo įvertinti už gerąją praktiką.

73 lentelė. 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos pasiskirstymas pagal veiksmų programas ir jų prioritetus

Veiksmų programa	Veiksmų programos prioritetas	Projektų skaičius	Gavusių apdovanojimą už gerąją praktiką projektų skaičius	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	Iš jo ES lėšos, tūkst. EUR
ŽIPVP	VP1-1*	6	-	2 417	2 044
	VP1-2	33	1	18 791	15 979
	VP1-3	12	0	2 909	2 784
	VP1-4	14	0	2 757	2 326
EAVP	VP2-1	21	0	45 291	36 521

	VP2-2	11	1	21 029	19 428
	VP2-3	18	1	37 435	31 820
SSVP	VP3-1	165	7	225 135	185 360
	VP3-2	75	0	88 276	75 010
	VP3-3	33	1	11 289	9 926
TPVP	VP4-1*	1	-	365	310
	Iš viso	389	12	381 508	455 692

*Projektų vykdytojų apklausoje nedalyvavo nei vienas vykdytojas, įgyvendinęs projektą pagal šį prioritetą.
Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS ir projektų vykdytojų apklausos duomenis.

Pastebėtina, kad pagal keturis prioritetus (du ŽIPVP, vieną EAVP ir vieną SSVP) įgyvendinti projektai nėra gavę nei vieno apdovanojimo už gerąją praktiką, todėl siekiant išskirti mažiausiai prie kultūros sektoriaus pokyčių prisidėjusį prioritetą buvo labiau atsižvelgiama į išmokėtą finansavimą ir projektų skaičių. Pagal šiuos kriterijus išsiskiria du ŽIPVP prioritetai: trečiasis – „Tyrėjų gebėjimų stiprinimas“ ir ketvirtasis – „Administracinių gebėjimų stiprinimas ir viešojo administravimo efektyvumo didinimas“. Taigi galime teigti, kad būtent šie prioritetai turėjo mažiausiai galimybių prisidėti prie kultūros sektoriaus pokyčių iš visų į vertinimo objektą patekusių prioritetų.

Siekiant įvardyti konkrečius projektus – gerosios praktikos pavyzdžius, buvo detaliau analizuojami minėtieji 12 apdovanojimus už gerą įgyvendinimą gavę projektai. Atsižvelgdami ES investicijų indėlį į atitinkamą kultūros sritį, projekto tikslų įgyvendinimą, projekto žinomumą ir kompleksiskumą, atrinkome keturis galimus gerosios praktikos projektus, visus iš skirtingų intervencijų sričių:

- Nr. VP1-2.2-ŠMM-10-V-02-001 „Kino edukacijos programa neformalaus moksleivių ugdymo paslaugų plėtrai“
- Nr. VP2-2.2-ŪM-02-V-01-004 „Istorinio-kultūrinio objekto pritaikymas meno ir verslo plėtrai Anykščių rajone“
- Nr. VP2-3.1-IVPK-04-V-01-006 „Virtuali istorinė Lietuva: LDK“
- Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V-01-037 „Biržuvėnų dvaro sodybos oficinios bei arklidės ir vežiminės restauravimas ir pritaikymas turizmui“

Projektą „Kino edukacijos programa neformalaus moksleivių ugdymo paslaugų plėtrai“ įgyvendino VšĮ „Skalvijos“ kino centras pagal Nr. VP1-2.2-ŠMM-10-V „Neformaliojo švietimo paslaugų plėtra“ priemonę. Projektui įgyvendinti buvo išmokėta 620 tūkst. EUR. Šio projekto įgyvendinimo metu buvo sukurta kino edukacijos programa, kuri ugdo moksleivių sąmoningumą demokratijos, pilietinės visuomenės, išraiškos laisvės, žmogaus teisių srityse, taip pat moko kritiškai vertinti reiškinius, juos analizuoti. Ši neformaliojo švietimo programa buvo labai sėkminga, nes sutartyje numatytas tikslas (t. y. kad filmų rodyme ir aptarime dalyvautų 5 270 moksleivių) buvo viršytas 3 kartus (dalyvavo 15 119 moksleivių). Šis projektas buvo apdovanotas už gerąją praktiką, kadangi pasibaigus ES projektui¹⁹¹ projekto metu sukurta kino edukacijos programa buvo toliau tęsiama. Taigi projektas stipriai prisidėjo (ir vis dar prisideda) prie kultūros sektoriaus pokyčių.

„Istorinio-kultūrinio objekto pritaikymo meno ir verslo plėtrai Anykščių rajone“ projektą įgyvendino VšĮ „Anykščių menų inkubatorius-menų studija“ pagal VP2-2.2-ŪM-02-V „Asistentas-2“ priemonę. Projekto, skirto sukurti reikiamos infrastruktūros kultūros renginiams organizuoti Anykščių rajone, įgyvendinimui buvo išmokėta 1,3 mln. EUR. Jo įgyvendinimo metu buvo rekonstruotas nekilnojamojo kultūros paveldo objektas, šalia jo pastatytas naujas priestatas, o abu šie statiniai buvo pritaikyti inkubatoriaus veiklai. Šis projektas buvo apdovanotas už gerąją praktiką, nes meno inkubatoriuje sukurti kūriniai yra pristatomi ne tik šiame Lietuvos regione, bet ir užsienyje, taip pat dėl sėkmingų kitų tarptautinių projektų.

„Virtualios istorinės Lietuvos: LDK“ projektą įgyvendino Vilniaus universitetas pagal VP2-3.1-IVPK-04-V „Lietuvos kultūra informacinėje visuomenėje“ priemonę. Projektui įgyvendinti buvo išmokėta 2.1 mln. EUR. Šis projektas yra laikomas gerąja praktika dėl savo patrauklumo ir su tuo susijusio

¹⁹¹ ES struktūrinės paramos lėšomis projektas buvo įgyvendinamas 2011 08 03–2013 08 03 laikotarpiu, o tolimesnė jo tąsa yra finansuojama privačiomis lėšomis, t. y. klasės perka bilietus arba abonementus metams.

apsilankymų skaičiaus. Projekto metu sukurtas internetinis puslapis www.ldkistorija.lt yra prieinamas visuomenei nuo 2014 m. ir iki 2016 m. birželio 7 d. jame apsilankė 263 061 lankytojas, iš kurių 171 468 yra unikalūs. Beveik 92 tūkst. vartotojų į interneto svetainę grįžo, t. y. joje lankėsi 2 kartus ir dažniau. Per šį laikotarpį visi svetainės lankytojai peržiūrėjo 428 166 suskaitmenintus kultūros paveldo objektus ir / arba perskaitė svetainėje pateikiamus istorinius tekstus. Naudodamiesi teikiama elektronine kultūros paslauga jie svetainėje praleido apie 526 tūkst. val.¹⁹² Dėl visų šių pasiekimų šis projektas buvo apdovanotas. Šis projektas taip pat yra detaliau analizuojamas šioje ataskaitoje kaip atvejo studija (5 priedas.).

„Biržuvėnų dvaro sodybos ofisinės bei arklidės ir vežiminės restauravimas ir pritaikymas turizmui“ buvo įgyvendintas Telšių rajono savivaldybės administracijos pagal Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamojų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“ priemonę. Projektui įgyvendinti buvo išmokėta 1,15 mln. EUR suma. Projekto metu buvo sutvarkyti į Kultūros vertybių registrą įtraukti objektai, kuriems yra suteiktas „valstybės saugomas“ statusas. Įgyvendinant projektą buvo pasiekti visi numatyti produktų ir rezultato rodiklių tikslai, išskyrus siekį pritraukti 30 tūkst. lankytojų per 3 metus po projekto įgyvendinimo. Šis rodiklis buvo pasiektas tik 44 proc. Projektas buvo apdovanotas už gerąją praktiką, kadangi projekto įgyvendinimas paskatino dvaro valdytojus savarankiškai sutvarkyti šalia esančius piliakalnius – vienas iš sutvarkytų piliakalnių (Biržuvėnų piliakalnis) yra Biržuvėnų dvaro teritorijoje, tačiau jo tvarkybos darbai nebuvo finansuoti ES projekto lėšomis.

Įdomu yra tai, kad tarp šiuo būdu atrinktų keturių galimų gerosios praktikos pavyzdžių¹⁹³ tik vienas projektas („Virtuali istorinė Lietuva: LDK“) taip pat pateko į detalesnei analizei (atvejų studijoms) atrinktųjų sąrašą. Kadangi šis sąrašas vertintojų (konsultuojantis su Kultūros ministerija ir kai kuriais atvejais – su įgyvendinančiomis institucijomis) buvo sudarytas anksčiau nei buvo žinomi projektų vykdytojų apklausos rezultatai, visiškai suderinti abi atrankos prieigas nebuvo galimybių. Paminėtina ir tai, kad apklausoje dalyvavo ne visi projektų vykdytojai (40 proc. jų), tad dalis gerosios praktikos projektų pagal šį atrankos kriterijų galėjo likti nepastebėta. Kita vertus, detalesnei analizei atrenkamiems projektams galima geroji praktika nebuvo vienintelis kriterijus. Vertintojams buvo svarbu atrinkti tipinius ir kiek galima stambesnius atitinkamų intervencijos sričių projektus tam, kad projektų lygio detalesne informacija būtų galima papildyti išvalgas dėl priemonių bei intervencijos sričių rezultatų bei poveikio.

5.4 APIBENDRINIMAS: ES INVESTICIJŲ POVEIKIS KULTŪROS PASIŪLAI IR PAKLAUSAI

Apibendrinus paklausos kultūrai per aptariamą laikotarpį pusę, matyti, kad Lietuvoje ji išaugo net ir ekonomikos krizės metu, o tai paneigia vyraujančią bendrą Europos Sąjungos piliečių dalyvavimo kultūroje ir jos vartojimo smukimo tendenciją. Tarp ES 28 valstybių narių šiuo požiūriu Lietuva yra stipri vidutiniokė. Palyginus Lietuvos gyventojų kultūrinius įpročius su kaimyninėmis ir mums artimomis valstybėmis (Lenkija, Latvija ir Estija) matyti, kad Lietuva yra panašiausia į Lenkiją, nors

¹⁹² Projekto VP2-3.1-IVPK-04-V-01-006 „Virtuali istorinė Lietuva: LDK“ vykdytojų pateikta informacija apie svetainės www.ldkistorija.lt lankomumą.

¹⁹³ Kiti aštuoni apdovanojimus gavę ar pripažinimo sulaukę projektai buvo šie: „Lietuvos muzikos ir teatro akademijos arkinų ir didelio formato langų keitimas“ (už sklaidą), „Užvenčio muziejaus restauravimas ir jo pritaikymas kultūrinio turizmo reikmėms“ (už gerą projekto sutarčių įgyvendinimą), „Vilniaus universiteto Šv. Jonų bažnyčios renovavimas“ (už spartesnę nei numatyta darbų atlikimą ir gerą pritaikymą turizmo reikmėms – tai vienas populiariausių Vilniaus miesto lankytinų objektų), „Kurtuvėnų dvaro sodybos ūkinės dalies pritaikymas viešajai turizmo infrastruktūrai, I etapas“ (už nekilnojamojo kultūros paveldo objektų atkūrimą, padidėjusį lankytojų skaičių ir sukurtą terapiją neįgaliesiems), „Alytaus kraštotyros muziejaus rekonstravimas ir aplinkinės teritorijos tvarkymas (nenurodyta už ką), „Saugomų teritorijų tvarkymas“ (nenurodyta, kuris iš trijų įgyvendintų projektų – už „gerosios praktikos pavyzdį kultūros paveldo objektų pritaikymo gyventojų lankymui), „Kurorto kultūros infrastruktūros kompleksinė plėtra“ (Vila „Linksmas“, kurioje įsikūręs Druskininkų miesto muziejus – už tinkamą pasiruošimą su partneriais projekto vykdymui) ir „Energijos vartojimo efektyvumo didinimas Gargždų kino teatre „Minija“ (modernizuoti Kultūros centro kino teatro pastatą)“ (už puikias darbo sąlygas darbuotojams ir puikias ugdymosi sąlygas dailės studijos nariams).

2013 m. apklausos duomenimis ją kai kuriose atskirose kultūros ir meno srityse jau lenkia. Kita vertus, visose srityse Lietuva atsilieka nuo Latvijos ir Estijos, dalyje jų – reikšmingai. Įvertinus Lietuvos gyventojų dalyvavimo ir vartojimo potencialą matyti, kad net ir vidutinės trukmės laikotarpiu pasivyti nei kaimyninių Baltijos valstybių, o juo labiau Skandinavijos šalių nepavyks nepriklausomai nuo to, kiek bus investuota į kultūrą (ilgalaikėje perspektyvoje rezultatyvus būtų visų pirma kultūrinių įpročių formavimas formaliojo švietimo sistemoje).

Kultūros poveikį visuomenės sanglaudai atspindinčių rodiklių reikšmės per 2007–2015 m. reikšmingai nepasikeitė, o ir vienareikšmiškai interpretuoti jų pokytį sudėtinga dėl galimai skirtingo matavimo tikslumo ekonomikos krizės laikotarpio pradžioje ir pasikeitusių geopolitinių aplinkybių laikotarpio pabaigoje įtakos. Viena aišku, kad socialinio kapitalo kokybė Lietuvoje nepagerėjo – nedidėja kitais žmonėmis pasitikinčių Lietuvos gyventojų dalis, kaip ir nedidėja pasitikėjimas valstybės institucijomis. Kaip jau minėta, vien geresnė kultūros pasiūla padėties neišspręs – greta kultūrinių įpročių ugdymo mokykloje, visų pirma formaliosios mokymo programos metu, reikia labiau diferencijuotų (demografiškai segmentuotų) intervencijų.

VERTINIMO APIBENDRINIMAI IR IŠVADOS

Šioje dalyje yra pateikiamas 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos poveikio kultūrai vertinimo apibendrinimas, išvados ir rekomendacijos. Šios dalies tekstas buvo parašytas taip, kad galėtų būti naudojamas kaip šio vertinimo santrauka, ir todėl gali būti skaitomas be nuorodų į galutinės vertinimo ataskaitos tekstą.

(I) ES paramos indėlis į Lietuvos kultūrą ir viešosios politikos kaita vertinamu 2007–2013 (2015) m. laikotarpiu

1. Iš 2007–2013 (2015) m. ES struktūrinės paramos lėšų pagal atliktame vertinime išskirtas dešimt intervencijos sričių¹⁹⁴ kultūrai Lietuvoje buvo skirta (išmokėta) 456¹⁹⁵ mln. eurų, iš kurių 382 mln. eurų buvo ES lėšos. Kultūrai skirta parama sudarė 5,7% visos 2007–2013 m. Lietuvai skirtos ES struktūrinės paramos. Iš viso 174 projektų vykdytojai įgyvendino 389 projektus, tiesiogiai ar netiesiogiai prisidėjusius prie kultūros sektoriaus modernizacijos ir (ar) plėtros. Daugiausia buvo investuota į nekilnojamojo kultūros paveldo objektų sutvarkymą (143 milijonai EUR arba 31 proc. nuo visų kultūrai tekusių ES struktūrinių fondų investicijų), kultūros ir meno įstaigų (muziejų, kultūros centrų, taip pat kelių bibliotekų bei teatrų ir koncertinių įstaigų) infrastruktūrą (116 milijonų EUR arba 25 proc.), kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūrą bei veiklą (33 milijonai arba 7 proc.) bei elektronines kultūros paslaugas (paveldo skaitmeninimą ir suskaitmenintų objektų prieigą) (25 milijonai EUR arba 6 proc.)
2. Palyginti su 2004–2006 m. laikotarpiu, (vidutinis metinis) projektų skaičius 2007–2013 m. išaugo aštuonis, o investicijų dydis – penkis kartus. Žvelgiant į perspektyvą pasakytina, kad investicijų dydis 2014–2020 m. (palyginti su vertinamuoju laikotarpiu) išlieka praktiškai tas pats, o investicijų struktūroje reikšmingiausi pokyčiai yra šešis kartus išaugę planuojami asignavimai kultūros ir kūrybinių industrijų veikloms ir du su puse karto – kūrybiškumą ugdančiam švietimui. Reikšmingai (30 proc.) padidės finansavimas elektroninėms kultūros paslaugoms, nuosaikiai (14 proc.) – nekilnojamajam kultūros paveldui, praktiškai nepakis – kultūros ir meno įstaigų infrastruktūrai bei kultūros politikos valdymui ir tyrimams. Žymus asignavimų mažėjimas su kultūra susijusiai švietimo ir ugdymo įstaigų infrastruktūrai ir programoms neturėtų labai stebinti, bet beveik trečdaliu mažėjantys asignavimai kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimui ir darbo sąlygų gerinimui ir šiaip nuo ne itin didelės 2007–2013 m. „bazės“ kelia susirūpinimą.
3. Lietuvos viešosios išlaidos kultūrai tiek analizuojamu laikotarpiu, tiek per laikotarpį nuo narystės ES pradžios (nuo 2004 m.) yra gana stabilios ir sudaro 0,6 proc. BVP. Šiuo požiūriu Lietuva yra ES vidutiniokė, panaši į kaimynę Lenkiją, bet visiškai nepanaši į ES 28 lyderes Estiją ir Latviją, kurios skiria atitinkamai 1,1 proc. ir 1,2 proc. BVP. Nors visose Lietuvos viešosiose išlaidose kultūrai tenkanti dalis praktiškai nepakito, imant absoliučiais skaičiais po 2004 m. viešosios išlaidos kultūrai žymiai padidėjo (beveik padvigubėjo per ketverius metus iki 2008 m.), o po pasaulio finansų ir ekonomikos krizės sumažėjo ir 2014 m. dar nebuvo pasiekusios 2008 m. apimčių. Tuo svarbesnis yra ES paramos indėlis, kuris aptariamam laikotarpiu sudarė maždaug trečdalį viešųjų išlaidų kultūrai, o atskirose intervencijų srityse (nekilnojamajam kultūros paveldui, elektroninėms kultūros paslaugoms

¹⁹⁴ (1) Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra, (2) nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkymas ir pritaikymas, (3) Kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūra, (4) kultūros ir kūrybinių industrijų veikla, (5) elektroninės kultūros paslaugos, (6) kūrybiškumą ugdančias švietimas, (7) švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūra, (8) lietuviškoji tapatybė ir lituanistika (kalba), (9) kultūros darbuotojų kvalifikacija ir darbo sąlygos bei (10) kultūros politikos valdymas, taikomieji ir moksliniai tyrimai. Pirmosios šešios intervencijų sritys buvo išanalizuotos detalios – t. y. sukurtų produktų, pasiektų rezultatų ir tikėtino poveikio pjūviais, likusios keturios – tik aprašytos pagal intervencijos mastą ir jos sukurtus produktus.

¹⁹⁵ Pasirėmę kai kuriomis vertinimo ataskaitoje išdėstytais prielaidomis ir eliminavę dviejų priemonių „mišrių“ (t. y. ne vien kultūrai skirtų) projektų ne kultūrai skirtas lėšas, apytiksliai galime teigti, kad iš ES struktūrinės paramos iš viso per 2007–2015 m. laikotarpį buvo išmokėta apie 398 mln. EUR.

ir kultūros centrų renovacijai) ES parama sudarė du trečdalius ar daugiau visų viešųjų išlaidų. Iš to darytinos dvi išvados. Kaip ir kitose viešosios politikos srityse, ES parama Lietuvoje padėjo stabilizuoti išlaidų (investicijų) mažinimą kultūrai krizės metu ir iš karto po jos. Kita vertus, reikia matyti ir tai, kad investicijų į kultūrą priklausomybė nuo ES paramos yra didelė.

4. Viešosios politikos kaitos kontekstas kultūrai ir atskiroms jos sritims 2007–2013 (2015) m. buvo labai teigiamas. Valstybės pažangos strategijoje „Lietuva 2030“ ir ją įgyvendinančioje 2014–2020 m. Nacionalinėje pažangos programoje kultūra pirmą sykį Lietuvos viešosios politikos istorijoje buvo įtvirtinta kaip horizontalus prioritetas ir visuomenės sanglaudai bei jos ekonominei gerovei svarbi viešosios politikos sritis, nusipelnanti didesnės dėmesio su kitomis viešosios politikos sritimis (ir atitinkamai didesnių investicijų). 2010 m. Lietuvos Respublikos Seimo patvirtintos Lietuvos kultūros politikos kaitos gairės nubrėžė kryptis iki tol dominavusio valstybinio kultūros valdymo modelio transformavimui į labiau demokratišką modelį. Praktiškai visose kultūros ir meno srityse vertinamu laikotarpiu buvo apibrėžtos, o kai kuriose jų – pirmą kartą nustatytos jų plėtros kryptys. Kaip atskira kultūros (ar su ja susijusi) sritis išsivertina kultūros ir kūrybinės industrijos. Vertinamu laikotarpiu pirmą sykį susirūpinta kokybiškos kultūros statistikos rinkimu ir kaupimu bei sistemingais įrodymais apie kultūros ir meno įstaigų veiklą bei Lietuvos gyventojų kultūros įpročius.
5. Kaip ir kitose ES struktūrinę paramą gaunančiose ir jos dalį kultūrai skiriančiose šalyse narėse, su ES investicijomis į kultūrą Lietuvoje sietini kultūros valdymo pokyčiai – atsiranda daugiametė viešųjų investicijų perspektyva, auga administraciniai Kultūros ministerijos, kitų tarpinių bei įgyvendinančių institucijų ir projektų įgyvendintojų gebėjimai. Ši tendencija sietina tiek su 2007–2013 m. ES paramos laikotarpio patirtimi, tiek su pasirengimu 2014–2020 m. ES investicijų laikotarpiui.
6. Vertinant intervencijų į kultūrą ES struktūrinės paramos lėšomis suderinamumą su Lietuvos kultūros (sričių) politikos tikslais ir atsižvelgiant į ES paramos svorį bendrame viešajame srities finansavime vertinamuoju (2007–2013 (2015) m.) laikotarpiu, išskirtinos elektroninės kultūros paslaugos ir nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkyba ir pritaikymas – abiem atvejais paramos svoris buvo didelis ir labai didelis, o suderinamumo laipsnis – aukštas. Kitą grupę – iš dalies suderintų tikslų bei vidutinio svorio ES paramos finansų – sudaro kultūros centrai ir muziejai. Bibliotekoms ir teatrams bei koncertinėms įstaigoms ES parama nebuvo svarbi, nors suderinamumas skyrėsi (bibliotekoms suderinamumo laipsnis buvo aukštas, o teatrų ir koncertinių įstaigų plėtros viešosios politikos investicijas nukreipiančio turinio nebuvo pastebėta, išskyrus bazinį poreikį atnaujinti pastatus ir erdves). Kultūros ir kūrybinėms industrijoms ES parama buvo labai svarbi, o suderinamumo laipsnis (su esamais politikos dokumentais) aukštas, nors pati politika, palyginti su kaimyninių Baltijos valstybių, stokojo nuoseklumo, kaip ir ES investicijos. Galiausiai – kūrybiškumą ugdančiam švietimui, apskritai imant, ES parama buvo mažai svarbi, nors ES paramos projektai buvo gana didelės apimties ir inovatyvūs. Tačiau kūrybiškumą ugdančias švietimas stokoja operacionalizuoto politikos dokumento, išskiriančio kūrybiškumo ugdymą iš neformalaus švietimo visumos ir, kita vertus, sujungiančio jį su reikalingais pokyčiais ir planuojamomis kūrybiškumo skatinimo veiklomis formaliajame švietime.

(II) ES investicijų rezultatai ir poveikis kultūros paklausai ir Lietuvos visuomenės sanglaudai

7. ES investicijų (kaip ir bet kurių kitų viešųjų finansų intervencijų) poveikis kultūrai yra dvejopas. Pirmą, investicijos turi poveikį kultūros paslaugų įvairovei, prieinamumui, apimčiai ir kokybei (t. y. kultūros pasiūlai). Antra, svarbus yra investicijų poveikis kultūros paklausai, t. y. gyventojų dalyvavimui kultūroje ir jos vartojimui, taip pat su kultūra susijusiems socialinės sanglaudos veiksniams – gyventojų pasitikėjimui vieni kitais, valstybės institucijomis ir pasididžiavimui pilietyste. Apibendrinus poveikio kultūros paklausai per aptariamą laikotarpį pusę, matyti, kad Lietuvoje ji išaugo net ir ekonomikos krizės metu, o tai paneigia vyraujančią bendrą Europos Sąjungos piliečių dalyvavimo

kultūroje ir jos vartojimo smukimo tendenciją.¹⁹⁶ Tarp ES 28 valstybių narių šiuo požiūriu Lietuva yra stipri vidutiniokė. Palyginus Lietuvos gyventojų kultūrinius įpročius su kaimyninėmis ir mums artimomis valstybėmis (Lenkija, Latvija ir Estija) matyti, kad Lietuva yra panašiausia į Lenkiją, nors 2013 m. apklausos duomenimis ją kai kuriose atskirose kultūros ir meno srityse jau ir lenkia. Kita vertus, visose srityse Lietuva atsilieka nuo Latvijos ir Estijos, dalyje jų – reikšmingai. Įvertinus Lietuvos gyventojų dalyvavimo ir vartojimo potencialą¹⁹⁷ matyti, kad net ir vidutinės trukmės laikotarpiu pasivyti nei kaimyninių Baltijos valstybių, o juo labiau Skandinavijos šalių nepavyks nepriklausomai nuo to, kiek bus investuota į kultūrą. Ilgalaikėje perspektyvoje rezultatyvus būtų visų pirma kultūrinių įpročių formavimas formaliojo švietimo sistemoje, trumpuoju ir vidutiniu laikotarpiu – į atskirus visuomenės segmentus ir jų domėjimosi kultūra sužadavimo iniciatyvas.

8. Kultūros poveikį visuomenės sanglaudai Lietuvoje atspindinčių rodiklių reikšmės per 2007–2015 m. reikšmingai nepasikeitė, o ir vienareikšmiškai interpretuoti jų pokytį sudėtinga dėl galimai skirtingo matavimo tikslumo ekonomikos krizės laikotarpio pradžioje ir pasikeitusių geopolitinių aplinkybių laikotarpio pabaigoje įtakos. Viena aišku, kad socialinio kapitalo kokybė Lietuvoje nepagerėjo – nedidėja kitais žmonėmis pasitikinčių Lietuvos gyventojų dalis, kaip ir nedidėja pasitikėjimas valstybės institucijomis. Kaip jau minėta, vien geresnė kultūros pasiūla padėties neišspręs – greta kultūrinių įpročių ugdymo mokykloje ir visų pirma formaliosios mokymo programos metu, reikia labiau diferencijuotų (demografiškai segmentuotų) intervencijų.

(III) ES investicijų rezultatai ir poveikis pasiūlai (kultūros paslaugų prieinamumui, įvairovei ir kokybei)

9. Bendrai vertinant kultūros paslaugų prieinamumo pokytį Lietuvoje (remiantis kultūros paslaugų vartotojų vertinimu), 2014 m. visų tirtų kultūros sričių paslaugos buvo suvokiamos kaip labiau prieinamos nei prieš metus: prieinamumo rodiklio reikšmė 31 proc., kokybės – 39 proc.¹⁹⁸ Atsižvelgiant į ES investicijų mastą (ir jų dalį 2007–2015 m. atskiroms sritims skirtuose viešuosiuose finansuose) darytina išvada, kad didžiausią teigiamą poveikį kultūros paslaugų prieinamumui ir kokybei turėjo investicijos į nekilnojamąjį kultūros paveldą, elektronines paslaugas ir muziejus. 2014 m. SIC ir ESTEP tyrimas pateikia ir klasterinės-statistinės analizės būdu sudarytus Lietuvos gyventojų kultūrinių įpročių tipažų aprašymus. 22 proc. Lietuvos gyventojų yra nusivylę ir visiškai apatiški kultūrai. Tai irgi gali būti geras pagrindas ateities viešųjų investicijų į kultūrą (taip pat ir į švietimą, ypač formalųjį) poveikio matavimui.
10. Projektų vykdytojų apklausos duomenimis, apie 80 proc. projektų vykdytojų mano, kad ES parama turėjo teigiamą arba didelį teigiamą poveikį infrastruktūros (pastatų arba patalpų) ir materialinės bazės (įrengimų, priemonių ir pan.) būklės gerinimui ir jų gausinimui. Du trečdaliai respondentų nurodė, kad ES SP turėjo teigiamą poveikį veiklos viešinimui ir rinkodarai – pabaigę įgyvendinti paramos projektus, projektų vykdytojai pradėjo dažniau naudoti savo internetinį puslapį ir socialinius tinklus veiklos viešinimui. Pastebėtina, kad beveik pusė respondentų (47 proc.) teigia, kad įgyvendinti projektai nesukūrė arba nepaskatino kurti kultūros ir meno įstaigų veiklą papildančios infrastruktūros ir paslaugų (pvz., maitinimo ir kt.).

¹⁹⁶ Eurobarometro 2007 m. ir 2013 m. gyventojų apklausų tyrimų duomenimis, Lietuvos gyventojų kultūros vartojimas išaugo, o dalyvavimas kultūroje – sumažėjo.

¹⁹⁷ 2014 m. Kultūros ministerijos užsakymu atliktas SIC ir ESTEP Lietuvos gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimas.

¹⁹⁸ Rodiklio reikšmė gaunama iš teigiamus pokyčius pastebinčiųjų atėmus neigiamai pokytį vertinančiuosius ir apskaičiuojant šį skirtumą kaip dalį nuo visų (atitinkamos kultūros ir meno srities) vartotojų. Kultūros ministerijos užsakymu SIC ir ESTEP (2014) parengta Lietuvos gyventojų dalyvavimo ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaita. Joje pateikiami detalūs duomenys apie kultūros paslaugų prieinamumo, kokybės ir įvairovės problemų sprendimui (projektų inicijavimui) svarbių vertinimų socialinę-demografinę struktūrą.

11. ES paramos poveikis kultūros paslaugų apimčiai buvo vertinamas apklausiant projekto vykdytojus apie lankytojų srautų pokytį po projekto įgyvendinimo. Absoliuti dauguma respondentų teigė, kad įgyvendinus projektą lankytojų ir renginių skaičius padidėjo. (Šiuos teiginius patvirtina ir lankytojų srautų pokyčio analizė SFMIS ir oficialioji kultūros statistika). Tarp kultūros ir meno įstaigų grupių išsiskiria muziejai ir kultūros centrai, kurių visi atstovai teigė, kad lankytojų srautas padidėjo. Daugiausia respondentų (61 proc.) teigė, kad labiausiai lankytojų srautus padidino atnaujintos arba išplėstos patalpos, atnaujinta materialinė bazė (25 proc.), pagerėjęs teikiamų paslaugų prieinamumas (39 proc.), išaugusi paslaugų įvairovė (29 proc.) ir pagerėjusi rinkodara bei viešinimas (26 proc.). Įgyvendinti ES paramos projektai buvo tiesiogiai susiję su šiais veiksniais, taigi darytina išvada, kad ES struktūrinė parama teigiamai veikė teikiamų kultūros paslaugų apimtį.
12. ES paramos poveikis kultūros paslaugų prieinamumui buvo teigiamas. Projektų vykdytojų apklausa atskleidė, kad pabaigus įgyvendinti paramos projektus įstaigų teikiamų paslaugų prieinamumas pagerėjo (65 proc. respondentų) arba labai pagerėjo (29 proc.). Tik 3 proc. respondentų mano, kad dėl paramos kultūros paslaugų prieinamumas jų įstaigoje nepasikeitė. Daugiausiai prieinamumas padidėjo nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose, o mažiausiai – kultūros centruose.
13. Projektų vykdytojų taip pat buvo klausiama, ar jų įstaigoje buvo daromi kultūros paslaugų prieinamumą didinantys pokyčiai ir jei taip, kokią įtaką jiems padarė ES struktūrinė parama. Daugiau nei pusė respondentų išskyrė tris pagrindinius ES paramos paveiktus veiksnius, kurie labiausiai prisidėjo prie kultūros paslaugų prieinamumo didėjimo – įstaigos infrastruktūros pritaikymą žmonėms su negalia, sukurtą arba modernizuotą fizinį pasiekiamumą gerinančią infrastruktūrą ir pagerintą teikiamų kultūros paslaugų ir įstaigos veiklos viešinimą. Pažymėtina, kad prie visų kitų paslaugų prieinamumą didinančių pokyčių taip pat daugiausia prisidėjo ES struktūrinė parama (išskyrus tikslinę kainodarą ir lankytojų poreikių tyrimų atlikimą), tačiau šių pokyčių mastas įstaigose buvo žymiai mažesnis. Dėl ES paramos labiausiai padidėjo teikiamų kultūros paslaugų įvairovė: pagerėjo meno inkubatoriuose, muziejuose ir nekilnojamojo kultūros paveldo objektuose, mažiau – kultūros centruose (beveik 20 proc. paramą gavusių kultūros centrų atstovų teigė, kad paslaugų įvairovė nepasikeitė). Įgyvendinant ES paramos projektus arba po jų dažniausiai buvo sukurtos arba reikšmingai patobulintos tiesiogiai įstaigoje teikiamos kultūros paslaugos, edukaciniai užsiėmimai ir renginiai, festivaliai, šventės bei kiti užsiėmimai. Vertinant bendrą ES paramos poveikį kultūros paslaugų įvairovei, daroma analogiška išvada, kaip ir atskirų kultūros įstaigų lygiu, kad ES struktūrinė parama labiau prisidėjo prie esamų paslaugų tobulinimo, o ne naujų paslaugų kūrimo. Daugiau nei trys ketvirtadaliai respondentų taip pat nurodė, kad jų įstaigose yra teikiamos visos ar bent didžioji dalis lankytojams ar vartotojams reikalingų paslaugų.
14. Apibendrinant galima teigti, kad pabaigus įgyvendinti ES paramos projektus, įstaigose teikiamų kultūros paslaugų apimtis, kokybė, prieinamumas ir įvairovė padidėjo. Tačiau kultūros paslaugų prieinamumas ir įvairovė kultūros centruose padidėjo žymiai mažiau, lyginant su kitomis kultūros ir meno įstaigomis.
15. Projektų vykdytojai taip pat buvo apklausti apie bendrą ES struktūrinės paramos poveikį jų įstaigoms, visai kultūros ir meno sričiai, kurioje veikia projekto vykdytojo įstaiga, ir Lietuvos kultūrai apskritai. Nenuostabu, kad visi respondentai teigia, kad ES struktūrinė parama turėjo stipriausią poveikį ES projektą įgyvendinusios įstaigos, įmonės ar organizacijos lygiu, šiek tiek mažesnę poveikį kultūros srities lygiu ir dar mažesnę visos šalies kultūros lygiu. Šiuo atveju išsiskiria tik kultūros centrų atstovai, kurių nuomone, ES struktūrinė parama turėjo didesnę poveikį visiems kultūros centrams nei projektą įgyvendinusiame kultūros centrai. Taip pat, anot respondentų, ES struktūrinės paramos poveikis kultūros ir meno sričiai, kurioje veikia jo įstaiga, įmonė ar organizacija, yra didesnis nei poveikis visai Lietuvos kultūrai.
16. Beveik visi respondentai mano, kad ES struktūrinė parama turėjo teigiamą poveikį visuose trijuose analizuojamuose lygiuose. Tačiau ES struktūrinės paramos poveikio stiprumas

varijuoja tarp respondentų kategorijų. Muziejų atstovai ES struktūrinės paramos poveikį jų įstaigai, visai muziejų sričiai ir visai Lietuvos kultūrai vertina geriausiai. Net 73 proc. muziejų atstovų teigė, kad ES struktūrinė parama turėjo stiprų teigiamą poveikį jų įstaigai. Kita vertus, tik 45 proc. kultūros centrų atstovų mano, kad ES struktūrinė parama taip pat turėjo stiprų teigiamą poveikį jų kultūros centrui.

17. Siekiant įvertinti tolimesnio finansavimo poreikį, projektų vykdytojai buvo apklausti apie kai kurių su vykdoma veikla ir teikiamomis kultūros paslaugomis susijusių veiksnių dabartinę būklę. Bendra projektus įgyvendinusių įstaigų, įmonių ar organizacijų su jų veikla susijusių veiksnių būklė yra gera arba labai gera, išskyrus keletą veiksnių. Daugiausia respondentų nurodo, kad infrastruktūros būklė šiuo metu yra gera. Tačiau paprašyti įvardyti sritį, kurioje labiausiai šiuo metu reikėtų papildomo finansavimo, 55 proc. respondentų teigė, kad jo vis dar reikia infrastruktūros plėtrai ir modernizavimui.

(IV) Apibendrinimas ir išvados pagal intervencijų į kultūrą sritis

Toliau pateikiami apibendrinimai ir išvados pagal intervencijų sritis, atsakant į visus vienuolika vertinimo klausimų, sugrupuotų pagal atitinkamas šiam vertinimui planuotas ir įgyvendintas veiklas.

IV.1 Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkyba ir pritaikymas

- 1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

Tik vienai ES struktūrinės paramos priemonei (Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“) buvo keliamas tikslas tvarkyti ir pritaikyti nekilnojamojo kultūros paveldo objektus. Visais kitais atvejais paveldo objektų tvarkyba buvo antrinis tikslas. Panaudojant ES struktūrinę paramą sukurti produktai ir pasiekti rezultatai atitiko nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos politikos tikslus.

- 2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

ES struktūrinė parama buvo svarbiausias finansavimo šaltinis – paveldo objektų tvarkybai išmokėta 194,2 mln. EUR arba 66 proc., skaičiuojant nuo visų tvarkybai ir pritaikymui skirtų lėšų sumos. Labiausiai prie nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos prisidėjo Ūkio ministerijos administruotos turizmo priemonės. Apie pusę (47 proc.) ES struktūrinės paramos projektų buvo skirti tvarkyti ir pritaikyti dvarų nekilnojamąjį kultūros paveldą. Didžiosios dalies projektų metu (92 iš 138) nekilnojamojo kultūros paveldo objektai buvo pritaikomi turizmo reikmėms arba muziejinei veiklai (30 iš 138). Nors Lietuvoje didžiąją dalį nekilnojamo kultūros paveldo objektų valdo privatūs savininkai, bet ES struktūrinė parama panaudota savivaldybių ar valstybės nuosavybės teise valdomų objektų tvarkymui ir pritaikymui (111 iš 138 projektų).

- 3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektams skirti stebėsenos rodikliai buvo nepakankamai informatyvūs ir tikslūs, todėl tiksliai įvertinti sukurtus produktus ir pasiektus rezultatus neįmanoma. Lyginant su kitais finansavimo šaltiniais, panaudojant ES struktūrinę paramą buvo sutvarkyta daugiausia (141 iš 312 objektų, arba apie 45 proc.) nekilnojamojo kultūros paveldo objektų. Didelę dalį sutvarkytų ir pritaikytų objektų sudaro dvarų paveldo objektai. Panaudojant ES struktūrinę paramą buvo sutvarkyta 7 proc. visų į Kultūros vertybių registrą įrašytų dvarų. Pažymėtina, kad parama skirta didelių, kompleksinių dvarų tvarkybai. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybai pritraukta 10,7 mln. EUR privataus finansavimo lėšų, o tai yra beveik du kartus daugiau nei per 2010–2014 m. tvarkybai skyrė privatūs savininkai pagal Kultūros paveldo departamento kompensavimo mechanizmą.

- 4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

Nors tarp mažiausios ir didžiausios efektyvumo vertinimui naudojamos rodiklio reikšmės atotrūkis yra didelis, tačiau 72 proc. įgyvendintų nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo projektų metu rezultatai buvo pasiekti panašiomis sąnaudomis, t. y. vienam pritrauktam lankytojiui tenka nuo 1 EUR iki 40 EUR investicijų. Pažymėtina, kad tik 28 proc. projektų vienam pritrauktam turistui tenkančių investicijų kiekis yra didesnis nei visų 54 projektų vienam pritrauktam turistui tenkančių investicijų vidurkis. Galima išskirti 7 projektus, kuriuose vienam pritrauktam turistui tenkantis investicijų kiekis siekia 100 EUR ir daugiau. Šių projektų metu rezultatai buvo pasiekti reikšmingai didesnėmis sąnaudomis, lyginant su kitais projektais. Mažiausias investicijų kiekis, tenkantis vienam pritrauktam turistui, yra pagal priemonę Nr. VP3-1.3-ŪM-05-R „Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose“, kurios metu buvo tvarkomi regionuose esantys nekilnojamojo kultūros paveldo objektai.

- 5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

Lyginant su kitais finansavimo šaltiniais, 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos poveikis nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugai buvo didžiausias. ES struktūrinė parama darė teigiamą poveikį nekilnojamojo kultūros paveldo objektų apsaugai ir būklės pagerėjimui. Tačiau vertinant visame kontekste, matuojant kiekybiškai, ES struktūrinės paramos poveikio mastas yra ribotas, nes panaudojant paramą įgyvendintų projektų metu buvo pagerinta santykinai nedidelio skaičiaus (apie 1 proc.) nekilnojamojo kultūros paveldo objektų būklė. ES struktūrinė parama buvo skirta didelių, kompleksus sudarančių objektų tvarkybai ir pritaikymui. Matuojant kokybiškai, galima teigti, kad panaudojant struktūrinę paramą buvo tvarkomi blogos būklės ir didelės apimties nekilnojamojo kultūros paveldo objektai. ES struktūrinė parama leido visapusiškai sutvarkyti paveldo objektus, nes didžiosios dalies projektų metu ES struktūrinė parama padengė 75–100 proc. nekilnojamojo kultūros paveldo objekto sutvarkymui ir pritaikymui reikalingų investicijų. Didžiosios dalies paveldo objektų sutvarkymas (fizinės būklės pagerinimas) buvo atliktas laikantis paveldo apsaugai keliamų reikalavimų. Objektų sutvarkymas ir pritaikymas padidino jų patrauklumą ir sudarė palankias sąlygas panaudoti jų kultūrinį bei ekonominį potencialą. Nekilnojamojo kultūros paveldo objekto sutvarkymas ir pritaikymas kas antro projekto atveju padidino juose organizuojamų renginių skaičių, o 8 iš 10 atvejais lėmė pagerėjusią teikiamų paslaugų įvairovę. Paveldo objektų potencialo panaudojimą skatino juose teikiamos paslaugos. Sutvarkius ir pritaikius paveldo objektus, trečdalyje jų buvo atnaujintos pagrindinės paslaugos ir / arba pradėtos teikti naujos pagrindinės paslaugos. ES struktūrinė parama paskatino didesnę domėjimąsi nekilnojamojo kultūros paveldu – daugumoje sutvarkytų objektų padidėjo lankytojų skaičius. Padidėjusį lankytojų srautą labiausiai lėmė du veiksniai – atnaujintos arba išplėtos patalpos bei atnaujinta materialinė bazė, t. y. tai, kam buvo skirta ES struktūrinė parama.

„Lietuvos gyventojų, bent kartą per pastaruosius 12 mėn. apsilankiusių kultūros paveldo objekte, dalis“ nuo 51 proc. 2007 m. padidėjo iki 53 proc. 2013 m. (Eurobarometro duomenys). Per šį laikotarpį Lietuvoje nežymiai sumažėjo per pastaruosius 12 mėn. kultūros paveldo objektuose neapsilankiusių asmenų dalis. Nors nežymiai, bet padidėjo bent vieną kartą apsilankiusių gyventojų dalis, tačiau mažėja lankymo intensyvumas, t. y. apsilankiusių dažniau nei 3–5 kartus per metus. 2013 m. Lietuva minimaliai (1 proc.) lenkė ES šalių narių vidurkį ir, skirtingai nei kitose 2004 m. prie ES prisijungusiose šalyse, paveldą lankiusių asmenų dalis didėjo.

Padidėjo nekilnojamojo kultūros paveldo objektų lankytojų skaičius. Vis dėlto kiekybiškai įvertinti ES struktūrinės paramos poveikį aprašytam pokyčiui neįmanoma, nes ne visiems (107 iš 138) projektams buvo taikomas stebėsenos rodiklis, skirtas matuoti turistų (lankytojų) srautui po projekto įgyvendinimo. Pažymėtina, kad tik 89 iš 107 projektų 2016 m. gegužės mėn. buvo pateikę duomenis apie pritrauktų turistų (lankytojų) skaičių.

Analizuojant kultūros pasiūlos pokyčio vertinimą iš vartotojų pusės, Lietuvos gyventojų apklausos vertinimu, muziejų, kultūros paminklų, archeologinių vietų prieinamumo (pagerėjimo) per paskutinius 12 mėn. rodiklis 2014 m. buvo 23 proc., o paslaugų kokybės – 33,9 proc. (palyginti su bendrais Lietuvos kultūros paslaugų prieinamumo 30,8 proc. ir kokybės 38,8 proc. vertinimais).

Atskirai minėtinas ir kultūros paveldo apsaugos rodiklis (t. y. Gyventojai (≥ 15 m.), vertinantys, kad kultūros paveldo apsauga pagerėjo, proc.), kurio reikšmė buvo 48,7 proc.

- 6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

Itin didelių problemų ir apribojimų projektų vykdytojų apklausoje nenustatyta. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo darbai, skirti paveldo objekto būklei pagerinti, buvo atliekami kokybiškai – tik 4 proc. atvejų buvo nustatyti darbų pažeidimai, o 6 proc. projektų buvo sustabdyti objekte vykdyti darbai. Kaip nurodė projektų vykdytojai, nustatyti pažeidimai ir / ar sustabdyti darbai buvo dėl to, kad vykdant darbus buvo aptikti naujų kultūros paveldo elementai (dalys) ir reikėjo parengti papildomus dokumentus. Nusiskundimų būta ir dėl ES paramos taisyklės atitinkančio, bet administracinę našą didinančio kai kurių paveldo objektų tvarkybos ir pritaikymo darbų skaidymo į etapus.

- 7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Kadangi šiuo metu dar nėra renkami tikslūs duomenys apie tai, kiek kultūros paveldo objektų iš viso yra sutvarkyta ir kiek – tvarkytinų, tiksliai įvertinti išliekantį nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos darbų poreikį yra sudėtinga. 2015 m. atliktame Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinime, remiantis 2014 m. pateiktais investicinių projektų aprašais dėl nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos darbų finansavimo poreikio 2014–2020 m. (vertinant „nulines paraiškas“), buvo nustatyta, kad poreikis yra 365 investiciniams projektams finansuoti deklaruotai 689,6 mln. EUR investicijų poreikio sumai.

IV.2 Elektroninės kultūros paslaugos

- 1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

Panaudojant ES paramą buvo siekiama dviejų tikslų: a) suskaitmeninti ir į elektroninę erdvę perkelti Lietuvos kultūros paveldą bei b) kurti naujas arba į elektroninę erdvę perkelti jau egzistuojančias kultūros paslaugas. ES struktūrinės paramos intervencijos visiškai sutapo su kultūros politikos tikslais, nes pirmasis intervencijos tikslas įgyvendinto Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijoje iškeltus tikslus, o antrasis intervencijos srities tikslas prisidėjo prie Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių įgyvendinimo tarpinstituciniame veiklos plane nurodyto uždavinio pasiekimo.

- 2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

Elektroninių kultūros paslaugų srityje 12 projektų įgyvendinti išmokėta 15,4 mln. EUR, iš jų – 13,1 mln. EUR ES struktūrinė parama. Daugiausia (8 iš 12) įgyvendinta kultūros paveldo skaitmeninimo ir su juo susijusių kultūros paslaugų kūrimo projektų. 2007–2013 m. ES struktūrinė parama buvo svarbiausias finansavimo šaltinis skaitmeninimo veikloms vykdyti ir sudarė 73 proc., skaičiuojant nuo visos per šį laikotarpį skaitmeninimo veikloms skirtos lėšų sumos.

- 3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

ES struktūrinė parama prisidėjo prie kultūros paslaugų apimties ir įvairovės padidėjimo, nes buvo sukurtos 24 naujos elektroninės kultūros paslaugos. Didžioji dalis rezultatų kultūros paveldo skaitmeninimo srityje buvo pasiekta panaudojus ES struktūrinę paramą – suskaitmeninta 82 proc. paveldo objektų, skaičiuojant nuo visų per tą laikotarpį suskaitmenintų kultūros paveldo objektų skaičiaus. ES struktūrinė parama reikšmingai prisidėjo prie suskaitmeninto kultūros paveldo prieinamumo padidėjimo – 2014 m. iš viešai internete prieinamo suskaitmeninto kultūros paveldo 57 proc. buvo suskaitmeninti panaudojant ES struktūrinę paramą.

4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

Efektyvumo analizė tarp šios intervencijų srities sukurtų produktų negalėjo būti atlikta, nes ES struktūrinės paramos projektų metu renkami duomenis apie sukurtus produktus nepalyginami.

5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų kokybei, įvairovei, prieinamumui, apimčiai) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

Galimybės panaudoti ES struktūrinę paramą skaitmeninio veikloms finansuoti paspartino strateginių vadybos sprendimų (strategijos ir priemonių plano) priėmimą. Dėl ES paramos projektų suskaitmenintų kultūros paveldo objektų gausa (365 tūkst.) sudaro skaitmenintų duomenų bazę, kuri galėtų ir turėtų būti panaudota kuriant naujas elektronines kultūros paslaugas. Projektų vykdytojų patirtis lėmė paveldo skaitmeninio sampratos pokyčius – laikotarpio pabaigoje paveldo skaitmeninimą pradėta suvokti ne vien tik kaip būdą apsaugoti paveldo objektus nuo sunykimu, bet ir kaip paveldo komunikacijos formą. 2007–2013 m. panaudojant ES struktūrinę paramą buvo įgyvendinti svarbūs veiksmai (CIDOC CRM metodas, semantinė paieška), siekiant ateityje sukurti vieningą skaitmeninto kultūros paveldo sistemą.

2014 m., lyginant su 2009 m., skaitmeninto Lietuvos kultūros paveldo prieinamumas (į virtualią erdvę perkeltos suskaitmeninto paveldo dalis nuo viso suskaitmeninto paveldo) padidėjo 34 proc. punktais, iš kurių 31 proc. pasiektas panaudojant ES struktūrinę paramą. ES struktūrinė parama reikšmingai prisidėjo prie padidėjusios (apie 4 proc. punktai) Lietuvos gyventojų dalies, kuri naudojasi su kultūros paveldu susijusiomis elektroninėmis paslaugomis.

6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

Skaitmeninant prastos fizinės būklės kino juostas buvo susidurta su analogiškų projektų gerosios praktikos pavyzdžių, tinkamos techninės įrangos bei skaitmeninimą gebančių atlikti specialistų trūkumu. Dėl to ir dėl projektų planavimo metu nenumatytų technologinių procesų buvo vėluojama sukurti skaitmeninį turinį, todėl buvo prašoma pratęsti projektų darbams pabaigti skirtą terminą. Tačiau visos iškilusios problemos ir apribojimai neturėjo neigiamos įtakos projektų galutiniam produktų ir rezultatų pasiekimui.

7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Manytina, kad finansavimo poreikis tolimesniam paveldo objektų skaitmeninimui išlieka didelis. Tačiau nei kiekybinė (o tuo pačiu ir finansinė) jo išraiška nėra žinoma, nes nėra standartizuotu dydžiu įvertintas reikiamo suskaitmeninti paveldo objektų skaičius.

IV.3 Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra – muziejai

1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

Muziejų viešosios politikos tikslai buvo apibrėžti Vyriausybės patvirtintoje Muziejų modernizavimo 2007–2015 m. programoje. Siekiant programoje nustatytų tikslų buvo modernizuojama muziejų materialinė bazė, išigyjami ir restauruojami turimi eksponatai, tobulinama muziejuose dirbančių darbuotojų kvalifikacija. ES struktūrinės investicijos prisidėjo prie Muziejų modernizavimo 2007–2015 m. programoje išskirto pirmojo tikslo pasiekimo (sudaryti muziejuose sąlygas tinkamai kaupti, saugoti, restauruoti, eksponuoti ir apsaugoti kultūros vertybes) ir sprendė vieną iš svarbiausių su muziejų veikla susijusių infrastruktūros problemų.

2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

Lietuvos muziejų modernizacija ir plėtra buvo vykdoma iš Muziejų modernizavimo 2007–2015 m. programos, ES struktūrinės paramos, Lietuvos tūkstantmečio programos ir Privatizavimo fondo lėšų. Iš viso muziejams iš šių šaltinių buvo išmokėta apie 118 mln. EUR, iš jų daugiausia iš ES lėšų – 44,463 mln. EUR (arba 38 proc. visų išmokėtų lėšų). Taigi kiti šaltiniai, o ne ES struktūrinė parama, daugiau prisidėjo prie muziejų infrastruktūros modernizavimo.

3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

Iš viso 33 muziejai įgyvendino 48 ES lėšomis finansuotus projektus, kurie buvo skirti muziejų infrastruktūrai modernizuoti. 2016 m. sausio mėn. Lietuvoje veikė 104 muziejai, iš kurių 29 proc. 2007–2013 m. įgyvendino bent vieną ES lėšomis finansuotą muziejų modernizavimo projektą. Įgyvendinus ES struktūrinės paramos projektus iš viso buvo pastatyta naujų arba sutvarkyta esamų 60 unikalių muziejų statinių, t. y. sutvarkyta 10 proc. visų Lietuvos muziejams priklausančių pastatų.

4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

ES investicijų į muziejų modernizavimą efektyvumo rodiklio „Vienam pritrauktam turistui (lankytojui) tenkančios investicijos“ reikšmės kinta nuo 3,48 EUR iki 196,42 EUR, t. y. reikšmės skiriasi daugiau kaip 50 kartų. Efektyviausiai ES paramos lėšos buvo panaudotos Kretingos dvaro muziejaus sodybos pastatų renovacijai, kuriai buvo išmokėta apie 1,4 mln. EUR ES struktūrinės paramos, o per 3 metus po projekto įgyvendinimo jame apsilankė daugiau nei 400 tūkst. turistų, todėl vidutiniškai vienam lankytojui pritraukti tenkančios investicijos buvo santykinai nedidelės – 3,48 EUR. Kita kraštinė reikšmė gauta Trakų pusiasalio pilies pritaikymo projekte, kuriam buvo išmokėta daugiau nei 2 mln. EUR ES struktūrinės paramos lėšų, tačiau per trejus metus buvo pritraukta tik apie 11 tūkst. turistų.

5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

ES struktūrinės paramos poveikis muziejų teikiamų paslaugų apimčiai buvo matuojamas apklausiant muziejų atstovus apie lankytojų srautus prieš ir po projekto įgyvendinimo. Visi respondentai įvardijo, kad po projekto įgyvendinimo muziejų lankytojų srautas „padidėjo“, iš jų 33 proc. teigė, kad „labai padidėjo“. Daugiausia respondentų (80 proc.) nurodė, kad po projekto įgyvendinimo „atnaujintos arba išplėtos patalpos“ labiausiai prisidėjo prie lankytojų srautų didėjimo. 73 proc. nurodė, kad prie to prisidėjo ir atnaujinta materialinė bazė (įrengimai, priemonės ir pan.). Šiek tiek mažiau respondentų nurodė, kad pagerėjęs teikiamų paslaugų prieinamumas taip pat paskatino lankytojų augimą. Įgyvendinti ES struktūrinės paramos projektai tiesiogiai darė poveikį visiems šiems lankytojų srautą skatinantiems veiksniams, taigi darytina išvada, kad ES struktūrinė parama teigiamai veikė muziejų teikiamų kultūros paslaugų apimtį.

ES struktūrinės paramos poveikis muziejų teikiamų paslaugų kokybei buvo vertinamas apklausiant muziejų projektų vykdytojus apie jų steigėjų (savivaldybių, kultūros ministerijos, kitų ministerijų) ir jų lankytojų nuomonę apie muziejaus teikiamų paslaugų kokybę ir projektų vykdytojų pačių įsivertinimą, kaip pasikeitė paslaugų kokybė po projekto įgyvendinimo. Visi projektų vykdytojai nurodė, kad tiek lankytojai, tiek steigėjai gerai arba labai gerai vertina jų paslaugų kokybę. 73 proc. respondentų teigė, kad lyginant su kitais atitinkamo tipo muziejais, jie savo paslaugas vertina kaip labiau kokybiškas, palyginti su atitinkamo tipo vidurkiu. Tai irgi rodytų ES lėšomis modernizuotų muziejų teikiamas kokybiškesnes kultūros paslaugas. Visų apklausoje dalyvavusių muziejų atstovai nurodė, kad po projekto įgyvendinimo jų teikiamų paslaugų kokybė pagerėjo, iš jų 40 proc. teigė, kad žymiai pagerėjo. Iš dalies ši išvada patvirtinama ir Lietuvos jūrų muziejaus atvejo studijoje.

ES struktūrinės paramos padarė teigiamą poveikį muziejų teikiamų paslaugų prieinamumui. Muziejų atstovai įvardijo penkis ES struktūrinės paramos paskatintus pokyčius, kurių įgyvendinimas padidino įstaigos prieinamumą. Daugiausia prieinamumas buvo padidintas per infrastruktūros pritaikymą žmonėms su negalia ir pagerintą fizinį muziejų pasiekiamumą. Visi muziejų atstovai teigė, kad po ES

struktūrinės paramos projekto įgyvendinimo jų teikiamų kultūros paslaugų įvairovė padidėjo, bet dažniausiai per esamų kultūros paslaugų tobulinimą, o ne naujų kūrimą.

- 6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

Projektų vykdytojų apklausoje reikšmingų problemų ir apribojimų, turėjusių įtakos projektų tikslų pasiekimui, nebuvo nenustatyta. Kita vertus, įgyvendindami muziejų modernizacijos ir tvarkybos projektus, projektų vykdytojai dažnai susidūrė su statybos darbų vykdymo problemomis, o vykdydami didelės apimties ir vertės projektus (pavyzdžiui, Lietuvos jūrų muziejus) - su darbų skaidymo į etapus problema, dėl kurios projektai buvo įgyvendinami lėčiau nei planuota. Todėl vykdytojai buvo priversti prašyti pratęsti projekto darbams pabaigti skirtus terminus.

- 7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Papildomas finansavimo poreikis negalėjo būti nustatytas, nes šiuo metu nėra žinoma visų Lietuvos muziejų infrastruktūros būklė.

Sukurtų rezultatų tvarumas buvo įvertintas tik Lietuvos jūrų muziejaus (LJM) plėtros projektams, atliekant šio muziejaus atvejo studiją. Projektų metu sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų tvarumą užtikrina jų pobūdis – pagrindinis projektų rezultatas yra išplėsta muziejaus veiklai reikalinga infrastruktūra. Pažymėtina, kad dėl išplėstos infrastruktūros LJM gali teikti didesnės apimties paslaugas. Tai tiesiogiai lėmė LJM pajamas už suteiktas paslaugas: pradėjus veikti muziejaus delfinariumui gautos pajamos už suteiktas paslaugas iš pirkėjų padidėjo nuo 0,6 mln. EUR. iki 2,1 mln. EUR. Pažymėtina, kad dėl pastato modernizavimo sumažėjo komunalinių paslaugų išlaidos: lyginant su 2013 m., 2015 m. komunalinių paslaugų ir ryšių išlaidos buvo 38 proc. mažesnės. Galima teigti, kad sukurtų rezultatų tvarumą ir veiklos tęstinumą užtikrina iš sukurtos ir modernizuotos infrastruktūros gaunamos pajamos.

IV.4 Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra – kultūros centrai

- 1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

2006 m. Vyriausybė patvirtino *Kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programą*, kurios tikslas buvo sudaryti tinkamas sąlygas savivaldybių kultūros centrų veiklai, gerinti darbuotojų darbo sąlygas ir mažinti pastatų eksploatacinių išlaidas. Siekiant šio tikslo buvo planuojama rekonstruoti ir / arba kapitališkai suremontuoti savivaldybių kultūros centrų pastatus ir atnaujinti savivaldybių kultūros centrų materialinę bazę (baldus, inventorių, apšvietimo, garso ir scenos įrangą). 2007–2013 m. kultūros centrų modernizavimo projektai buvo įgyvendinami pagal 4 Sanglaudos skatinimo VP priemones, o iš jų daugiausia pagal Vidaus reikalų ministerijos administruotas priemones, kurios buvo skirtos tikslinėms teritorijoms (7 regioniniams centrams ir kaimo vietovėms iki 3 tūkst. gyventojų). Todėl tik 9 iš 63 į *Kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programą* įtrauktų kultūros centrų ar jų filialų buvo rekonstruota ar kapitališkai suremontuota panaudojant ES struktūrinę paramą. Vertinant bendrai, 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšomis įgyvendinti projektai prisidėjo prie pagrindinio *Kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programos* tikslo įgyvendinimo. Tačiau absoliuti dauguma projektų buvo skirti kitiems, ne į *Kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programą* įrašytiems kultūros centrams.

- 2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

Iš viso buvo įgyvendinti 38 kultūros centrų infrastruktūros modernizavimo projektai, kurių metu buvo modernizuota 37 kultūros centrų, jų padalinių ir kitų darinių infrastruktūra. Šiems projektams įgyvendinti išmokėta 28,5 mln. EUR, t. y. 31,5 proc. paramos lėšų, skaičiuojant nuo visos ES

struktūrinės paramos lėšų sumos, skirtos kultūros ir meno įstaigų infrastruktūros modernizavimui. Paminėtina, kad papildomai 16,4 mln. EUR 2007–2015 m. kultūros centrų ilgalaikiam materialiajam turtui rekonstruoti ir įsigyti skyrė kultūros centrų steigėjai (savivaldybės). Tačiau nėra žinoma iš Valstybės investicijų programos kultūros centrų modernizavimui skirtų lėšų suma, todėl ES struktūrinės paramos mastą, lyginant su kitais šaltiniais, nustatyti nėra įmanoma.

3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

2015 m. pabaigoje Lietuvoje veikė 726 kultūros centrai, jų padaliniai ir kiti dariniai.¹⁹⁹ ES struktūrinės paramos lėšomis buvo modernizuota apie 5 proc. kultūros centrų infrastruktūros, skaičiuojant nuo visų 2015 m. Lietuvoje veikusių kultūros centrų, jų padalinių ir kitų darinių. Per 2007–2015 m. laikotarpį panaudojant įvairių šaltinių lėšas buvo naujai pastatyti, baigti rekonstruoti arba kapitališkai suremontuoti 557 kultūros centrų pastatai, iš jų tik 38 (arba 7 proc.) iš ES struktūrinės paramos. Taigi kitų šaltinių investicijos labiau prisidėjo prie kultūros centrų infrastruktūros modernizacijos.

4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

Kultūros centrų efektyvumas buvo matuotas naudojant šį išvestinį santykinį rodiklį – viešosios išlaidos (įskaitant kapitalines investicijas) vienam lankytojui, EUR. Išanalizavus 35 kultūros centrų modernizavimo projektus buvo įvertintas ES struktūrinės paramos efektyvumas kultūros centrų lygiu ir tarp VP priemonių. Kultūros centruose, kurie įgyvendino ES lėšomis finansuotus projektus, vidutiniškai vienam lankytojui tenkančios viešosios išlaidos (įskaitant kapitalines investicijas) iš visų šaltinių, įskaitant ES, buvo beveik 16 EUR. Visgi tarp kultūros centrų ši suma varijuoja nuo 0,4 EUR iki 88 EUR. Tai priklauso nuo daugybės veiksnių: kultūros centro vietos, teritorijos demografijos, kultūros centrų gebėjimo pritraukti privačių rėmėjų ir gaunamų pajamų už teikiamas kultūros paslaugas.

Priemonių lygiu taip pat matomi aiškūs skirtumai tarp viešųjų išlaidų vienam lankytojui: Utenos, Mažeikių, Visagino kultūros centruose, kurie įgyvendino projektus pagal Nr. VP3-1.1-VRM-01-R „Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra“ priemonę, vienam lankytojui tenkanti išlaidų dalis yra mažiausia, kadangi šie kultūros centrai yra įsikūrę miestuose. Didžiausia vidutinė viešųjų išlaidų suma vienam lankytojui pagal Nr. VP3-1.2-VRM-01-R „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“ priemonę įgyvendintuose projektuose, kadangi pagal šios priemonės administravimo taisyklės kultūros centrai galėjo būti modernizuojami tik kaimo vietovėse, turinčiose mažiau nei tūkstantį gyventojų. Pagal šią priemonę įgyvendinti projektai buvo santykinai pigesni, taip pat jų steigėjams šių centrų veiklos ir infrastruktūros išlaikymas vidutiniškai kasmet kainuoja mažiau, tačiau dėl aplink juos gyvenančio nedidelio gyventojų skaičiaus, lankytojų skaičius taip pat buvo mažas. Todėl vienam lankytojui skiriamos viešosios išlaidos vis dėlto yra didesnės už kultūros centrų vidurkį.

5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

ES struktūrinės paramos poveikis kultūros centrų infrastruktūros modernizacijai buvo vertinamas dviem lygiais: kultūros centrų lygiu ir projekto lygiu. ES struktūrinės paramos poveikis kultūros centrų lygiu buvo įvertintas remiantis projektų vykdytojų apklausos duomenimis, o projekto lygiu – atliekant kultūros centro Dusetų dailės galerijos atvejo studiją. ES struktūrinės paramos poveikis kultūros centrų teikiamų paslaugų apimčiai buvo matuojamas apklausiant kultūros centrų darbuotojus apie lankytojų srautus prieš ir po projekto įgyvendinimo. Visi respondentai teigė, kad po projekto įgyvendinimo kultūros centrų lankytojų ir dalyvių skaičius padidėjo, iš jų 36 proc. teigė, kad labai padidėjo. Respondentų nuomone, daugiausia prie lankytojų srauto padidėjimo prisidėjo atnaujintos arba išplėtos patalpos (taip teigė 82 proc. respondentų), atnaujinta materialinė bazė (įrengimai, priemonės ir pan. – taip pat 82 proc.), padidėjęs bendradarbiavimas su partneriais Lietuvoje ir pagerėjęs teikiamų paslaugų prieinamumas (po 55 proc.). Įgyvendinti ES struktūrinės paramos projektai tiesiogiai darė poveikį visiems šiems lankytojų srautą skatinantiems veiksniams (išskyrus

¹⁹⁹ Lietuvos liaudies kultūros centras, „Kultūros centrų, jų padalinių ir kitų darinių tinklas 2015 m.“, Vilnius.
<<http://www.llkc.lt/index.php?1673613442>> [Žiūrėta 2016 04 21].

bendradarbiavimą su partneriais Lietuvoje), taigi daroma išvada, kad ES struktūrinė parama teigiamai veikė kultūros centrų teikiamų paslaugų apimtį. Dusetų kultūros centro atvejo studija patvirtina šią išvadą.

Visi respondentai nurodė, kad kultūros centrų steigėjai ir lankytojai gerai vertina jų teikiamų kultūros paslaugų kokybę. Taip pat visi respondentai nurodė, kad po projekto įgyvendinimo jų teikiamų paslaugų kokybė pagerėjo, iš jų 45 proc. – kad žymiai pagerėjo. Tačiau 40 proc. respondentų, kurie nurodė, kad po projekto įgyvendinimo jų teikiamų paslaugų kokybė žymiai pagerėjo, nurodė, kad įgyvendinant jų kultūros centro modernizavimo projektą ES struktūrinė parama sudarė tik iki 20 proc. visos projekto vertės, todėl tais atvejais kiti šaltiniai, o ne ES struktūrinė parama, lėmė pagerėjusią teikiamų paslaugų kokybę.

Įgyvendinant ES struktūrinės paramos kultūros centrų modernizavimo projektus teikiamų kultūros paslaugų prieinamumas buvo gerinamas trimis aspektais: kultūros centro pritaikymu žmonėms su negalia, geresnės fizinės infrastruktūros aplink kultūros centrą sukūrimu (automobilių stovėjimų aikštelių įrengimas, kelių sutvarkymas ir t. t.) ir geresniu teikiamų kultūros paslaugų ir įstaigos veiklų viešinimo užtikrinimu.

82 proc. respondentų įvardijo, kad po ES projekto įgyvendinimo kultūros centre teikiamų paslaugų įvairovė išaugo, o likę 18 proc., kad nepasikeitė. 82 proc. respondentų nurodė, kad buvo reikšmingai pagerintos renginių, švenčių, festivalių veiklos, 64 proc., kad buvo pagerintos tiesiogiai įstaigoje teikiamos kultūros paslaugos, 45 proc., kad padaugėjo edukacinių renginių. Kita vertus, net 45 proc. respondentų įvardijo, kad, jų nuomone, teikiamų paslaugų įvairovė turėtų būti didinama, siekiant patenkinti lankytojų lūkesčius. Tačiau tik 4 iš 11 respondentų įvardijo, kad buvo sukurta nauja kultūros paslauga. Taigi iš ES lėšų įgyvendinant kultūros centrų modernizavimo projektus teikiamų kultūros paslaugų įvairovė buvo daugiau skatinama per esamų kultūros paslaugų plėtrą, o ne naujų paslaugų sukūrimą. ES struktūrinė parama sistemiškai neskatino kultūros centrų teikti naujas paslaugas, tai, manytina, daugiau priklausė nuo kultūros centro ar rajono savivaldybės administracijos.

6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

Įgyvendinant kultūros centrų modernizacijos projektus, dažniausiai buvo susidurta su statybos darbų vykdymo, projektų tikslų pasiekimui reikalingų nenumatytų papildomų darbų problemomis. Taip pat dalis projektų vykdytojų nurodė, kad jiems sunkiai sekėsi projekto vykdytojo įnašui padengti reikalingas lėšas gauti iš steigėjų (savivaldybių). Beveik kas penktas kultūros centro modernizacijos projekto vykdytojas nurodė, kad šios problemos turėjo neigiamos įtakos projekto įgyvendinimui ir numatytų tikslų pasiekimui.

7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Lietuvos liaudies kultūros centro duomenimis, 2015 m. dar 241 pastatui šiuo metu yra reikalinga rekonstrukcija arba kapitalinis remontas. Taigi ES paramos lėšų poreikis kultūros centrų modernizacijai išlieka ir 2014–2020 m. laikotarpiu.

Sukurtų rezultatų tvarumas ir finansinė našta buvo vertinta atliekant projekto „Dusetų kultūros namų pastato rekonstrukcija“ atvejo studiją. Įgyvendinus ES struktūrinės paramos projektą kultūros centro nereikės remontuoti ar atnaujinti bent 15 metų, tačiau kultūros centro veikla ir sukurtos infrastruktūros eksploatacija turi būti dotuojama iš Zarasų rajono savivaldybės biudžeto. Po projekto įgyvendinimo Zarasų rajono savivaldybės Dusetų kultūros centrui skiriamų (dotuojamų) lėšų suma išaugo. 2013 m. buvo skirta 95,6 tūkst. EUR, o 2015 – 125 tūkst. EUR. Taigi šio projekto įgyvendinimas sukūrė didesnę biudžetinio finansavimo poreikį. Visgi atsižvelgus į kultūros centro teikiamas kultūros paslaugas, šios padidėjusios sąnaudos laikomos būtinomis, nes taip pat padidėjo ir kultūros centro teikiamų paslaugų apimtis, kokybė, prieinamumas ir įvairovė.

IV.5 Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra – teatrai

- 1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

2007–2013 m. strateginiuose dokumentuose kultūros politikos tikslai dėl teatrų ir koncertinių įstaigų veiklos ir plėtros formuluojami nebuvo. Todėl sunku yra vertinti, kiek ES struktūrinės paramos tikslai buvo suderinami su jos (paramos) finansuojama teatrų ir koncertinių įstaigų plėtra.

- 2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

ES struktūrinės paramos intervencijų mastas teatrų tinklui buvo minimalus. Buvo įgyvendinti 3 teatrų infrastruktūros modernizavimo ir plėtros projektai, kurių veikloms finansuoti išmokėta 5,9 mln. EUR. 2007–2011 m. iš kitų šaltinių (daugiausia iš VIP) teatrų infrastruktūros modernizacijai buvo išmokėta 36,7 mln. EUR.²⁰⁰ Taigi kitų šaltinių lėšų poveikis teatrų modernizacijai buvo daug didesnis nei ES struktūrinės paramos.

- 3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

Įgyvendinus projektus, buvo sutvarkyti trys unikalūs statiniai – Klaipėdos dramos teatro pastatas, Nacionalinis Kauno dramos teatro pastatas²⁰¹ ir Alytaus miesto teatro pastatas. Lietuvoje 2016 m. pradžioje veikė 13 valstybinių teatrų ir 6 savivaldybių teatrai. ES struktūrinės paramos projektus įgyvendino du iš 13 valstybinių teatrų ir vienas iš šešių savivaldybės teatrų. Taigi ES struktūrinė parama nedaug prisidėjo prie valstybinių ir savivaldybių teatrų modernizavimo. Atsižvelgiant į santykinai mažą ES paramos finansinį mastą ir mažą projektų skaičių daroma išvada, kad ES struktūrinė parama negalėjo turėti reikšmingo poveikio teatrų infrastruktūros atnaujinimui – kiti finansiniai šaltiniai (Valstybės investicijų programos ir savivaldybių lėšos) buvo svarbesni.

- 4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

- 5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

- 6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

Dėl santykinai mažo ES paramos finansinio masto, ši sritis detaliau analizuojama nebuvo ir todėl į šiuos tris klausimus nebuvo ieškoma atsakymų.

- 7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Sukurtų rezultatų tvarumas ir finansinė našta buvo vertinta atliekant projekto „Kauno valstybinio dramos teatro kompleksiškas pritaikymas kultūrinio turizmo reikmėms“ atvejo studiją. Sukurtų rezultatų tvarumas priklauso nuo NKDT tiesioginių finansinių srautų rodiklių, t. y. nuo to, kokį poveikį projekte pasiekti rezultatai daro teatro finansams. Remiantis NKDT buhalterinės apskaitos ir lankytojų srautų analize daroma išvada, kad didžiosios salės ir scenos įrengimas bei aprūpinimas įranga buvo tvari investicija – įplaukų srautai po projekto įgyvendinimo augo ir nors bendros išmokos 2015 m. išaugo – jos pateisinamos (išmokos darbo užmokesčiui ir socialiniam draudimui padengti prisideda prie kultūros paslaugų kokybės ir apimties didinimo, o patirti remonto kaštai yra vienkartiniai). Išaugusios komunalinės sąskaitos dėl Didžiosios salės įrengimo taip pat nėra netikėtas ar nelauktas

²⁰⁰ LR kultūros ministerija. Pasiūlymai dėl kultūros srities investicijų projektų įtraukimo į valstybės investicijų 2007–2010 m., 2008–2011 m., 2009–2012 m., 2010–2013 m., 2011–2014 m. programas. Analizei naudotos faktinės išmokėtų lėšų reikšmės. Bendra preliminari projektų vertė (įskaičiuojant ES indėlį) 2007–2016 m. laikotarpiu yra 96 mln. EUR.

²⁰¹ Tik dalis pastato, nes didžioji dalis pastato sutvarkyta panaudojant Valstybės investicijų programos lėšas.

rezultatas – natūralu, kad, padidėjus šildymui ir elektra aprūpinamam plotui, išauga ir tam skirtos išmokos.

IV.6 Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra – bibliotekos

1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

Bibliotekų viešosios politikos tikslai buvo nustatyti 2002 m. patvirtintoje *Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programoje*. 2007–2013 m. ES struktūrinė parama prisidėjo prie *Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programos* trečiojo tikslo – sudaryti bibliotekose tinkamas sąlygas kaupti, saugoti ir pateikti visuomenei nacionalinio kultūros ir mokslo paveldo objektus, užtikrinti bibliotekų fondų prieinamumą – pasiekimo.

2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

Panaudojant ES struktūrinę paramą įgyvendinti 6 bibliotekų infrastruktūros modernizavimui ir plėtrai skirti projektai, kuriems įgyvendinti išmokėta 2,9 mln. EUR. Šiais projektais buvo modernizuoti 5 savivaldybių viešųjų bibliotekų (arba jų filialų) pastatai bei finansuota dalis Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos pastato rekonstravimo darbų.

Kultūros ministerijos metinėse veiklos ataskaitose nuo 2010 m. yra skelbiami detalūs pagal *Bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programą* lėšų asignavimai bibliotekų infrastruktūrai modernizuoti. Šios ataskaitos rodo, kad iš valstybės biudžeto (be ES lėšų) vien per 2010–2013 m. bibliotekų pastatų modernizacijai išmokėta apie 22 mln. EUR. Taigi kiti viešųjų investicijų šaltiniai, o ne ES struktūrinė parama buvo svarbesni modernizuojant bibliotekų infrastruktūrą.

3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

2015 m. duomenimis, Lietuvoje veikė 1 275 savivaldybių viešosios bibliotekos ir jų filialai, o panaudojant ES struktūrinę paramą buvo modernizuota tik penkių (5) bibliotekų ar jų filialų infrastruktūra, t. y. tik 0,4 proc. skaičiuojant nuo visų savivaldybių viešųjų bibliotekų ir jų filialų skaičiaus.

4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Atsižvelgiant į reikšmingai didesnę kitų finansavimo šaltinių indėlį į bibliotekų infrastruktūros modernizavimą ir mažą ES projektų skaičių, tolimesnė analizė nebuvo daroma, o į šiuos keturis klausimus nebuvo ieškoma atsakymų.

IV.7 Kūrybiškumą ugdantis švietimas

1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

ES struktūrinės paramos intervencijos, skirtos kūrybiškumą ugdančiam švietimui, veikė kaip kultūros politikos tikslus įgyvendinančios priemonės. Paramos lėšomis įgyvendintų projektų metu buvo

organizuojamas formalusis ir neformalusis vaikų meninis ugdymas, vykdoma edukacinė veikla, tobulinama mokytojų kvalifikacija ir gerinamas ugdymo procesas.

2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

Panaudojant ES struktūrinę paramą buvo įgyvendinta 13 projektų, skirtų kūrybiškumą skatinančiam švietimui bendrojo lavinimo sistemoje. Šiems projektams įgyvendinti išmokėta daugiau nei 9 mln. EUR, iš kurių 7,7 mln. EUR – ES struktūrinė parama.

3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

Iš viso kūrybiškumą ugdančio švietimo intervencijų srities projektuose dalyvavo 51 830 moksleivių, mokytojų ir mokymosi visą gyvenimą sistemos administracijos darbuotojų bei švietimo specialistų. Iš jų 47 776 moksleiviai, o tai sudaro 14 proc. visų bendrojo ugdymo mokinių, kurie mokėsi 2014–2015 mokslo metais. Taigi pagal šios intervencijų srities projektus, kūrybiškumas ir tarpkultūriškumas buvo ugdomas viename iš septynių moksleivių. Atsižvelgiant į santykinai mažą intervencijai skirtų investicijų sumą, laikytina, kad projektų veiklų mastas buvo didelis.

4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

Dėl intervencijos srities specifikos (nepalyginamų projektų), efektyvumo analize negalėjo būti atlikta.

5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

Dėl intervencijos srities specifikos, poveikis kultūrai buvo vertinamas tik per „Kūrybinių partnerysčių“ atvejo studiją. Kūrybinių partnerysčių projekto poveikis kultūrai pasireiškė per projekto poveikį trims skirtingoms tikslinėms grupėms: moksleiviams, mokytojams ir kūrėjams. Visoms šioms grupėms poveikio dydis ir tvarumas buvo skirtingas.

Vertintojų nuomone, projekto finansuotų programų poveikis moksleiviams pasireiškė per kūrybiškumą skatinančių moksleivių charakterio savybių ugdymą. Atliktų tyrimų išvados taip pat leidžia teigti, kad programų veiklos prisidėjo prie moksleivių smalsumo, atkaklumo, vaizduotės, bendradarbiavimo ugdymo, o remiantis moksline literatūra, šios charakterio savybės labiausiai lemia asmenybės kūrybiškumą.

Be to, netiesioginis projekto poveikis kultūrai pasireiškė per programų poveikį mokytojams. „Kūrybos agentai“ ir „kūrybos praktikai“ išmokė projekte dalyvavusius mokytojus vedant pamokas taikyti inovatyvius metodus, siekiant įtraukti ir sudominti didesnę klasės dalį bei pakeisti mokytojo mąstymo būdą, įgalinti jį būti drąsesnį ir pačiam kurti inovatyvius mokymo metodus. Ankstesnio tyrimo metu atlikta apklausa atskleidė, kad maždaug 57 proc. projekte dalyvavusių mokytojų teigė, kad jų mokymo nuostatos pasikeitė, taip teigė apie 48 proc. kūrėjų. Remiantis šiais duomenimis galima daryti išvadą, kad apie pusę projekte dalyvavusių mokytojų pakeitė savo mąstymo ir mokymo būdą. Taigi apie 1000 mokytojų po dalyvavimo projekto veiklose ir toliau prisidės prie kūrybiškumo ugdymo mokyklose per kūrybiškumą lemiančių charakterio savybių ugdymą.

Kokybinė analizė atskleidė, kad Kūrybinių partnerysčių projektas tiesiogiai prisidėjo prie kultūros sektoriaus per „kūrėjų“ įgalinimą. Projekto vykdytojo duomenimis, apie pusę visų projektui skirtų lėšų išleista „kūrėjų“ mokymams, paruošimui bei darbo užmokesčiui. Šios lėšos gali būti traktuojamos kaip tiesioginės investicijos į kultūros sektorių. Projekte dalyvavę kūrėjai taip pat tapo mažiau priklausomi nuo savo pagrindinio darbo, nes dalyvavimas projekte padėjo kūrėjams suvokti, kad net meninių pakraipų darbuotojų įgūdžiai gali būti panaudojami kituose sektoriuose. Dalis kūrėjų įgyvendinus projektą įsidarbino mokyklose (dažniausiai – dalimi etato), tapo atsakingi už neformalųjį moksleivių ugdymą.

- 6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

Visi kūrybiškumą ugdančio švietimo projektų vykdytojai nurodė, kad projektų pirkimų organizavimas ir vykdymas buvo pagrindinė neigiamą įtaką projekto tikslų pasiekimui turėjusi problema. Taip pat dalis projektų vykdytojų teigė, kad projekto įgyvendinimui trūko kompetentingų kvalifikuotų specialistų. Siekiant išspręsti šias problemas, projektų vykdytojai dažniausiai kreipėsi į įgyvendinančią instituciją (ESFA) dėl papildomos metodinės pagalbos, kiti konsultavosi su išorės ekspertais. Vertinant apskritai, projekto vykdytojai mano, kad šios problemos neturėjo didelio neigiamo poveikio projektų tikslų pasiekimui.

- 7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Atsižvelgiant į „kūrybinių partnerysčių“ projekto specifiką, ilguoju laikotarpiu projekto poveikis moksleiviams ir kūrėjams išnyks. Ilgalaikis poveikis kultūros sektoriui išliks tik per projekto veiklose dalyvavusių mokytojų pasikeitusią mokymo sampratą. Tikėtina, kad apie 1000 mokytojų ir toliau praktikuos projekto metu išmokus inovatyvius mokymo būdus ir taip ugdys kūrybiškumą lemiančias charakterio savybes. Taigi manytina, kad šių mokytojų išugdyti moksleiviai bus kūrybiškesni ir tai yra ilgalaikis šio projekto poveikis kultūros sektoriui.

IV.8 Kultūros ir kūrybinės industrijos

- 1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

Kultūros ir kūrybinių industrijų politikos Lietuvoje turinys evoliucionavo vertinamuoju laikotarpiu. Palyginti su laikotarpio pradžia, kai 2007 m. tebuvo tik Kultūros ministro patvirtinta gana bendra *Kūrybinių industrijų skatinimo ir plėtros strategija*, laikotarpio pabaigoje (2013–2015 m.) jau buvo atlikti keli svarbūs tyrimai ir vertinimai, atitinkamai atnaujinti ir politikos dokumentai – *Kultūros ir kūrybinių industrijų politikos 2015–2020 m. plėtros kryptys* bei *Lietuvos klasterių plėtros koncepcija*. Nors ES intervencijų suderinamumas su Lietuvos KKI politikos turiniu buvo aukštas, vis tik jis buvo pernelyg bendro lygio. Žvelgiant į Estijos pavyzdį, Lietuvai trūksta integruotos, vieta vertės grandinėje pagrįstos KKI paramos politikos priemonių.

- 2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

2007–2013 m. laikotarpiu ES parama Lietuvos kultūros ir kūrybinėms industrijoms buvo didelė (36,8 mln. EUR) ir labai svarbi (apie 85 proc. skirtų ir / arba su kitais šaltiniais susietų viešųjų asignavimų). Įgyvendinta 11 menų inkubatorių infrastruktūros projektų (21 mln. EUR), 7 klasterių infrastruktūros ir veiklos projektai (6,8 mln. EUR) ir 9 kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūros ir veiklos projektai aukštosiose mokyklose ir NVO (9 mln. EUR).

- 3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

Menų inkubatoriams buvo nustatyti trys produkto ir rezultato lygio vertinimo kriterijai: pastatytų, rekonstruotų ir įrengtų inkubatorių skaičius (11 – pasiektas), ES struktūrinės paramos lėšomis paremtų menų inkubatorių pastatų plotas (23 tūkst. kvadratinųjų metrų – pasiektas) ir inkubuotų SVV subjektų (įmonių skaičius (300 – pasiektas trečdalis rezultato).

Paremtiems kultūros ir kūrybinių industrijų klasteriams (keturiems) buvo nustatyti 12 produkto ir rezultato lygio kriterijų: sukurtos (MTTP) infrastruktūros vienetų skaičius (3 – pasiektas), rinkodaros veiklos (42 – pasiektas), rinkos tyrimai (29 – pasiektas), renginiai (98 – pasiektas), mokymų programos (14 – pasiektas), naujų klasterio narių sakičius (37 – pasiektas). Sunkiau sekasi kurti MTTP tyrėjų darbo vietas (44 – pasiekta tik 18 proc.). Prognozuojama, kad tai gali būti problema. Apie

klasteriuose sukurta MTTP infrastruktūra pasinaudojusių subjektų skaičių, klasterio narių (įmonių) apyvartą, eksportą ir veiklos išlaidas dar nėra duomenų.

Aukštųjų mokyklų ir NVO KKI infrastruktūros ir veiklos plėtros projektų produkto ir rezultato lygio vertinimo kriterijų buvo 13. Praktiškai visi jais matuojami tikslai buvo pasiekti, tačiau sunkiai sekasi pasirašyti bendradarbiavimo sutartis tarp projektų įgyvendintojų (tyrimų institucijų) ir labai mažų, mažų ir vidutinio dydžio verslo įmonių (iš planuotų devynių kol kas pasirašytos tik trys).

4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

Dėl duomenų stokos ir palyginti neilgo laikotarpio po projektų įgyvendinimo, efektyvumas nebuvo vertinamas.

5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

Meno inkubatorių plėtros projektai pasiekė planuotą inkubavimui skirtų patalpų plotą (22,7 tūkst. kv. metrų). Planuoti inkubuoti verslo subjektai (300) per trejus metus pabaigus įgyvendinti projektą dar nepasiekti, bet tam dar yra laiko. Atsižvelgiant į gana laisvą inkubuojamo subjekto buvimo trukmės traktavimą, šis rodiklis neturėtų kelti iššūkių. Tačiau labai tikėtina, kad sukurtos infrastruktūros išlaikymas per penkerius metus, kol galioja paramos schemos apribojimai, bus sudėtingas ne didžiuosiuose miestuose įsikūrusiems inkubatoriams. Žvelgiant į ateitį dėl tolimesnės menų inkubatorių veiklos bei plėtros, svarbūs būtų vadinamieji „minkštieji“ projektai. ES projektus įgyvendinę kūrybiniai klasteriai galėjo rinktis stebėsenos rodiklius, todėl įvairovė keliems įgyvendintiems projektams yra didelė. Kol kas anksti spręsti apie ES investicijų rezultatus ir poveikį į klasterius susibūrusiems KKI įmonėms, tačiau gali būti sunku pasiekti sutartyse numatytą tyrėjų darbo vietų skaičių ir investicijas į MTEP. Žvelgiant į ateitį ir dėl tolimesnės KKI klasterių plėtros, svarbi būtų diferencijuota, į klasterio brandą ir veiklos rezultatus atsižvelgianti rėmimo politika. Apie kultūros paslaugų prieinamumo, įvairovės ir kokybės pokytį iš vertinime surinktų duomenų galima spręsti tik dėl inkubatorių. Absoliuti dauguma meno inkubatorių atstovų (apklausos respondentų) nurodė, kad po ES struktūrinės paramos projekto įgyvendinimo jų teikiamų meno inkubatoriaus paslaugų apimtis padidėjo. Respondentų nuomone, labiausiai prie to prisidėjo po projekto įgyvendinimo atnaujintos arba išplėtos patalpos, modernizuota materialinė bazė. 33 proc. respondentų nurodė, kad prie teikiamų paslaugų apimtys padidėjimo prisidėjo bendradarbiavimas su užsienio partneriais ir partneriais Lietuvoje. Be to, 83 proc. respondentų teigė, kad po projekto įgyvendinimo taip pat padidėjo renginių skaičius (17 proc. nurodė, kad renginių skaičius labai padidėjo). 83 proc. respondentų nurodė, kad jų paslaugas naudojantys menininkai jas vertina labai gerai ir gerai. Vertinant ES struktūrinės paramos poveikį meno inkubatorių teikiamų paslaugų prieinamumui, daugiausia ES struktūrinė parama prisidėjo prie įstaigos infrastruktūros pritaikymo žmonėms su negalia, taip pat buvo sukurta arba modernizuota fizinį pasiekiamumą gerinanti infrastruktūra, pagerintas meno inkubatorių teikiamų paslaugų viešinimas, pakeistos įstaigos darbo valandos, sukurtos ar modernizuotos naujos patalpos bei sukurtos arba išplėtos esamos elektroninės kultūros paslaugos.

6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

Įgyvendinant menų inkubatorių projektus, dažnai kildavo šios tipinės problemos: (1) padidėdavo statybos darbų apimtys dėl neplanuotų darbų, ypač steigiant menų inkubatorius nekilnojamojo kultūros paveldo pastatuose, (2) projektų vykdytojams trūko patirties ir administracinių gebėjimų tinkamai vykdyti viešuosius pirkimus, todėl ne kartą teko juos skelbti iš naujo, (3) dėl užsitęsusių projektų įgyvendinimo pasikeitė poreikiai, tačiau ne visi menų inkubatoriai peržiūrėjo suplanuotos įsigyti įrangos poreikį ir kai kurie įsigijo jau pasenusią (neaktualią arba mažiau aktualią).

7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Palyginti su kaimyninėmis valstybėmis KKI įmonių skaičius, palyginti su visu paslaugų sektoriaus įmonių skaičiumi, Lietuvoje yra mažesnis (sudaro 3,2 proc.), tačiau įmonės yra santykinai didesnės

(vidutiniškai jose užimti yra 5,6 darbuotojo). Bet apskritai imant, KKI įmonių sektorius yra daug lagesnis nei kaimyninėse valstybėse, nes daugiau įmonių neišgyvena (Lietuvoje pirmuosius metus išgyvena tik 34 proc. KKI įmonių, trejus – 17 proc., o penkerius – tik 13 proc.). Palyginimui, Latvijoje (atitinkamai) – 70 proc., 38 proc. ir 27 proc., Estijoje – 88 proc., 64 proc., apie penktuosius metus nėra duomenų), o atskirose KKI grupių įmonėse labai daug užimtųjų ką tik susikūrusiose įmonėse. Tai yra svarbus signalas permąstyti paramos KKI politiką, ypač jei menų inkubatoriuose (pagal 200–2013 m. planus) norima inkubuoti apie 20 proc. visų Lietuvos KKI įmonių (esamų ar ateities). Integruotos paramos KKI sektoriui politikos pavyzdys yra pateikiamas Estijos atvejo studijoje. 2014–2020 m. KKI numatoma skirti ES paramos lėšų suma smarkiai didėja – iki 63,7 milijonų EUR (18 proc. auga numatyta parama infrastruktūros plėtrai, šešis kartus – veiklai).

IV.9 Švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūra

1. ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių nuostatos tik iš dalies atsispindi šios intervencijos srities tiksluose. Penktasis gairių tikslas siekia ugdyti kultūrinės žmogaus kompetencijas ir kūrybingumą visą jo gyvenimą. Šio kultūros politikos kaitos gairių tikslo įgyvendinimo siekiama per bendrojo lavinimo mokyklas, bibliotekas ir kitas švietimo įstaigas (pavyzdžiui, meno mokyklas). Manytina, kad būtent šios įstaigos labiausiai formuoja Lietuvos gyventojų susidomėjimą kultūra. Taigi siekiant ugdyti žmonių kūrybiškumą ypač svarbi yra formaliojo švietimo sistema. Kadangi pagrindinis šios intervencijos tikslas buvo švietimo ir ugdymo įstaigų (susijusių su kultūra) infrastruktūros ir kitos materialinės bazės plėtra, manytina, kad ši intervencijos sritis bent iš dalies atspindėjo kultūros politikos kaitos gairių penktąjį tikslą. Visgi ši intervencija prisidėjo tik prie jaunų žmonių kultūrinio ugdymo, tačiau beveik neturėjo įtakos kitoms tikslinėms grupėms. Todėl tikėtina, kad jos poveikis kultūrai pasireiškė tik per ilgą laiko tarpą.

2. ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

Iš viso švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūros bei programų atnaujinimo ir plėtros projektams (14) buvo skirta 100 mln. EUR ir beveik visa ši suma buvo išmokėta. Tai sudaro beveik 22 proc. visų 2007–2013 m. ES investicijų į kultūrą priskirtinos sumos. Išanalizavus išmokėtų ES lėšų pasiskirstymą pagal intervencijos tikslus matyti, kad 92 proc. jų buvo skirtos švietimo ir ugdymo įstaigų (susijusių su kultūra) infrastruktūros atnaujinimui ir plėtrai. Šios investicijos buvo nukreiptos į aukštųjų mokyklų (KU, ŠU, VU, LMTA), meno ugdymo įstaigų, bendrojo lavinimo mokyklų, įskaitant jų bibliotekas, institutų ir Alytaus amatų profesinės mokyklos infrastruktūros atnaujinimą ir / ar plėtrą. Taip pat apie 4 mln. EUR buvo išmokėta meno mokyklų ir darželių pastatų energinio efektyvumo gerinimui, 2,4 mln. EUR – bibliotekų ir saugyklų infrastruktūros atnaujinimui ir 1,8 mln. EUR – kultūros studijų programų sukūrimui, atnaujinimui ar modernizavimui.

3. ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

SFMIS sistemoje šių projektų rezultatams stebėti dažniausiai naudojamas projektų skaičiaus rodiklis. Įgyvendinus šiuos ES struktūrinės paramos projektus buvo atnaujinta ar išplėsta 14 švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūra, renovuota 13 meno mokyklų ir darželių pastatų, devynios bibliotekų saugyklos ir parengtos 6 kultūros studijų programos.

4. ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

5. ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

6. Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

7. ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Atsižvelgiant į tai, kad ES investicijos į šias įstaigas tik netiesiogiai galėjo prisidėti prie kultūros sektoriaus ir atskirų jo sričių plėtros bei šių intervencijų specifika, dėl kurios šių investicijų poveikis kultūros sektoriui pasireiškė tik per ilgą laiką, ši sritis detaliau analizuojama nebuvo, o į šiuos keturis klausimus nebuvo ieškoma atsakymų.

IV. 10 Lietuviškoji tapatybė ir lituanistika

1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

2010 m. patvirtintose kultūros politikos kaitos gairėse lietuviškosios (lietuvių tautos) tapatybės puoselėjimas yra įvardijamas pagrindiniu kultūros politikos tikslu. Taip pat kultūros kaitos gairėse 9 punktu yra išskirtas atskiras prioritetas plėsti Lietuvos kultūrinę erdvę, vienijant Lietuvos atstovus pasaulyje. Visi šiai intervencijų sričiai priskirti projektai iš esmės stengiasi puoselėti lietuvišką tapatybę ir lietuvių kalbą, kuriai gresia išstūmimas, ypač elektroninėje erdvėje ar užsienyje gyvenančių lietuvių bendruomenėse. Taigi šios intervencijos srities projektais buvo bandyta užtikrinti lietuvių kalbos gyvybingumą. Darytina išvada, kad šios intervencijos srities tikslai atitiko strateginius kultūros politikos tikslus.

2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

Iš viso šios intervencijų srities projektams įgyvendinti buvo išmokėta 17,1 mln. EUR, iš jų 14,7 mln. EUR buvo ES dalis. Tai sudaro beveik 4 proc. visų 2007–2013 m. ES investicijų į kultūrą. Daugiausia lėšų buvo išmokėta lietuvių kalbą informacinėje visuomenėje stiprinantiems projektams.

3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

Įgyvendinus šiuos projektus buvo sukurti 23 elektroniniai sprendimai, skirti išsaugoti lietuvių kalbą, taip pat paremtos 22 interaktyvios elektroninės viešosios paslaugos. Šios paslaugos buvo dedamos į projekto metu sukurtą integruotą lietuvių kalbos ir raštijos išteklių, produktų ir paslaugų internetinę svetainę – www.raštija.lt. Įgyvendinant lituanistikos centrų stiprinimo projektus iš viso buvo apmokyti 183 dėstytojai ir 734 studentai. Projektų įgyvendinimo metu Vilniaus universitetas pasirašė 16 bendradarbiavimo sutarčių su užsienyje veikiančiais lituanistikos (baltistikos) centrais, o Lietuvos edukologijos universitetas ir Vytauto Didžiojo universitetas pasirašė po 10 sutarčių. Lituanistikos (baltistikos) tyrimų sritis taip pat buvo remiama ES SP. ES SP lėšomis iš viso buvo subsidijuoti trys lituanistikos tyrimai, o įgyvendinant juos buvo sukurtos 59 laikinos darbo vietos mokslininkams. Įgyvendinant projektą „Lietuvių kalbos, literatūros ir Lietuvos istorijos mokymosi šaltinių skaitmeninės duomenų bazės sukūrimas“ pagal neformaliojo švietimo programas buvo apmokyti 36 mokytojai, 24 mokymosi visą gyvenimą sistemos administracijos darbuotojai ir 17 švietimo specialistų. Visgi pagrindinis šio projekto rezultatas – sukurta ugdymo poreikius atitinkanti lietuvių kalbos, literatūros ir Lietuvos istorijos mokymosi šaltinių duomenų bazė.

4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)

6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)

7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Dėl šios specifinės intervencijos srities šiame vertinime ši sritis detaliau neanalizuojama, o į pastaruosius keturis klausimus atsakymų nebuvo ieškoma.

IV. 11 Kultūros darbuotojų kvalifikacija ir darbo sąlygos

1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

2010 m. patvirtintose kultūros politikos kaitos gairėse atskiras prioritetas kultūros darbuotojų kvalifikacijos tobulinimui nebuvo išskirtas. Tačiau kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimo svarba yra pabrėžiama atskirų kultūros sričių programų lygiu. Pavyzdžiui, 2007 m. patvirtintoje muziejų modernizavimo 2007–2015 m. programoje buvo numatyta parengti (ir 2008 m. parengta) ilgalaikius muziejininkų kvalifikacijos tobulinimo nuostatus. Šiuose nuostatuose ES struktūriniai fondai yra minimi kaip vienas iš šaltinių, kurie galėtų būti naudojami finansuojant muziejininkų kvalifikacijos kėlimą. Taip pat 2011 m. spalio 19 d. patvirtintoje regionų kultūros plėtros 2012–2020 m. programoje kultūros darbuotojų kvalifikacijos tobulinimui numatyta ir konkreti priemonė. Be to, apie kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimą netiesiogiai kalbama Valstybės tarnybos įstatyme. Vadovaujantis juo, valstybės ir savivaldybių institucijos ir kitos įstaigos valstybės tarnautojų mokymui turi numatyti dalį lėšų, kurios turi sudaryti ne mažiau kaip 1 proc. ir ne daugiau kaip 5 proc. valstybės tarnautojų darbo užmokesčiui nustatytą asignavimą. Todėl dalis projektų vykdytojų (Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba, KPD, KM) pasinaudojo ES paramos teikiamomis galimybėmis padidinti darbuotojų mokymams skiriamą lėšų dalį ir atitikti šiuos reikalavimus.

2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

Iš viso kultūros darbuotojų kvalifikacijos kėlimo ir darbo sąlygų gerinimo projektams (11) buvo skirta 4 238 tūkst. EUR, o buvo išmokėta 4 mln. EUR. Tai sudaro tik 0,9 proc. visų 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos investicijų į kultūrą. Įgyvendinus šiuos projektus buvo pakelta 2 297 kultūros darbuotojų kvalifikacija. Papildomai 1 934 kultūros srityje dirbantys darbuotojai dalyvavo projektų finansuotuose mokymuose, tačiau, atsižvelgiant į duomenų trūkumą, negalima pasakyti, kiek iš jų sėkmingai pakėlė kvalifikaciją (tikėtina, kad daugumą). Remiantis Kultūros ministerijos metinėmis veiklos ataskaitomis, 2007–2015 m. iš kitų (ne ES) lėšų iš viso buvo apmokyti 32 161 mokymų dalyvis – kultūros darbuotojas, taigi kiti šaltiniai (daugiausia Kultūros rėmimo fondo lėšos) buvo svarbesni analizuojant darbuotojų kvalifikacijos kėlimą.

3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

Iš viso buvo apmokyti 4 231 unikalūs kultūros sektoriaus darbuotojas. Daugiausia mokymuose dalyvavo ir sėkmingai pakėlė kvalifikaciją kultūros profesinių sąjungų nariai – 938, Kultūros ministerijai (KM) pavaldžių įstaigų bibliotekininkai – 418 ir muziejininkai – 353. Taip pat buvo apmokyti 1236 mokyklų bibliotekininkai, 384 archyvų sistemos darbuotojai ir 314 kitų kultūros sektoriaus darbuotojų, tačiau nežinoma, kokia apmokytojų dalis sėkmingai pagerino savo kvalifikaciją. Mokyklų bibliotekininkų mokymuose dalyvavo 84 proc. visų mokyklų bibliotekininkų, o Kultūros paveldo departamento prie kultūros ministerijos darbuotojų mokymuose – 72 proc. Visgi kitų kultūros sektoriaus darbuotojų mokymų mastas buvo tik apie 10 proc. visų toje srityje / įstaigoje dirbančių darbuotojų. Pavyzdžiui, Adomo Mickevičiaus viešosios bibliotekos įgyvendintas projektas buvo skirtas Lietuvos apskričių bibliotekų darbuotojų kvalifikacijai kelti. Šiame projekte dalyvavo 5 apskričių ir Utenos savivaldybės viešųjų bibliotekų darbuotojai. Tačiau kvalifikaciją pakėlę darbuotojai sudaro tik 12 proc. visų kultūros ministerijai pavaldžių bibliotekų darbuotojų. Taip pat atkreipiamas dėmesys, kad mokymai nevyko kitose su kultūros sektoriumi susijusiose srityse (pavyzdžiui, kino srityje). Taigi išskyrus kelis atvejus, kultūros darbuotojų kvalifikacija buvo keliama tik fragmentiškai, o intervencijos rezultatų mastas buvo nedidelis.

4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

- 5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)
- 6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)
- 7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Įvertinus ES struktūrinę paramą kvalifikaciją pakėlusių darbuotojų skaičių ir palyginus jį su iš kitų lėšų (ne ES) apmokytų kultūros darbuotojų skaičiumi padaryta išvada, kad ši intervencijos sritis darė tik mažą poveikį kultūros sektoriui, todėl ši sritis detalčiau neanalizuojama, o atsakymų į šiuos keturis klausimus nebuvo ieškoma.

IV. 12 Kultūros politikos valdymas, taikomieji ir moksliniai tyrimai

- 1) ES intervencijos tikslų suderinamumas su kultūros politikos tikslais (2.2 vertinimo klausimas)

Iš dalies pirmasis šios intervencijos tikslas atitiko antrąjį Lietuvos kultūros politikos kaitos“ gairių tikslą – reformuoti ir demokratizuoti kultūros valdymą. Pavyzdžiui, Kultūros ministerijos įgyvendintu projektu VP1-4.2-VRM-03-V-01-077 „Kultūros ministerijos veiklos analizė ir optimizavimas“ buvo tiesiogiai siekiama pagerinti Kultūros ministerijos veiklos, funkcijų ir vidaus struktūros valdymą. Šiam tikslui įgyvendinti taip pat buvo išskeltas uždavinys skatinti kultūros procesų mokslinius tyrimus. Pagal antrąjį šios intervencijos tikslą tokie tyrimai buvo skatinami tiesiogiai padengiant jų įgyvendinimui reikalingus kaštus. 2014 m. kovo 19 d. nutarimu buvo patvirtintas 2014–2020 m. nacionalinės pažangos programos horizontaliojo prioriteto „Kultūra“ tarpinstitucinis veiklos planas. Šiame plane moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra yra įvardijama kaip viena iš pagrindinių plano veiklos sričių. Taigi tokių tyrimų svarba išliks įgyvendinant ir 2014–2020 m. veiksmų programą.

- 2) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį mastas ir struktūra (1.3 ir 2.3 vertinimo klausimai)

Iš viso šios intervencijų srities projektams įgyvendinti buvo išmokėta 5,2 mln. EUR, iš jų 4,5 mln. EUR buvo ES dalis. Tai sudaro tik 1,1 proc. visų 2007–2013 m. ES investicijų į kultūrą. Daugiausia ES lėšų buvo išmokėta 9 meno ir mokslo įstaigų bei Kultūros ministerijai ir jai pavaldžių įstaigų vadybos ir administravimo sistemų gerinimo projektams – beveik 4 mln. EUR.

- 3) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį produktai ir rezultatai (1.1 vertinimo klausimas)

Įgyvendinus šios intervencijų srities projektus buvo pagerinta VDA, VDK, VTDK, LMTA su kultūros sritimi susijusių studijų kokybės užtikrinimo sistema. Taip pat buvo įgyvendinti KM ir KPD vidaus administravimo sistemų tobulinimo projektai, kurie prisidėjo prie šių įstaigų veiklų optimizavimo. Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba, įgyvendinusi administracinių paslaugų sistemos tobulinimo projektą, sukūrė „vieno langelio“ principą, kuriuo buvo siekiama sudaryti galimybę gauti reikiamą dokumentą, esantį bet kuriame iš 15 esančių valstybės archyvų. Taip pat buvo įgyvendinti 5 su kultūra susiję mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektai. Pagrindinis šių projektų produktas yra 5 kultūros srities tyrimai. Įgyvendinus šiuos projektus viešajame sektoriuje (universitetuose ir LII) buvo sukurta 15 nuolatinių darbo vietų, skirtų mokslininkams ir kitiems tyrėjams, atliekantiems su kultūros sektoriumi susijusius tyrimus (išskyrus studentus). Kiti 5 projektai buvo skirti galimybių studijų atlikimui. 3 galimybių studijos buvo parengtos Šalčininkų, Raseinių ir Ignalinos rajonų savivaldybėms, kuriose buvo numatyta, kaip išnaudojant rajone esantį istorinį ir kultūrinį paveldą galima skatinti turizmą ir gerinti kultūros paslaugų teikimą.

- 4) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį efektyvumas (2.3 vertinimo klausimas)

- 5) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį poveikis kultūros (paslaugų apimčiai, kokybei, prieinamumui, įvairovei) pasiūlai ir paklausai (1.2, 2.5 ir 3.3 vertinimo klausimai)
- 6) Problemos ir apribojimai įgyvendinant ES struktūrinės paramos projektus kultūros ir meno srityje (2.1 ir 2.4 vertinimo klausimai)
- 7) ES intervencijų į kultūros ir meno sritį tvarumas (tęstinio (papildomo) finansavimo poreikis bei ES investicijos 2014–2020 m.) (3.1 ir 3.2 vertinimo klausimai)

Atsižvelgiant į santykinai (palyginti su visomis ES lėšomis kultūrai) nedidelį šiai intervencijų sričiai išmokėtą finansavimą ir į tai, kad šių projektų poveikis pasireiškė tik ilguoju laikotarpiu, ši intervencijų sritis detaliau neanalizuojama, o į šiuos klausimus atsakymų nebuvo ieškoma.

STRATEGINIAI SIŪLYMAI IR REKOMENDACIJOS

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas / rekomendacija	Atsakingos institucijos	Įgyvendinimo laikotarpis
Strateginiai siūlymai dėl 2014–2020 m. ES fondų ir kitų viešųjų investicijų į kultūrą				
1.	<p>Vertinimo metu surinkti duomenys rodo, kad, nepaisant dėl 2007–2013 m. ES (ir kitų viešųjų) investicijų žymiai pagerintos kultūros (paslaugų) pasiūlos Lietuvoje, visuomenės sanglauda ir socialinio kapitalo būklę atspindinčių rodiklių reikšmės nepakito.</p> <p>Nepaisant išmoktų 2007–2013 m. laikotarpio investicijų į kultūrą programavimo ir įgyvendinimo pamokų (pavyzdžiui, atsiradusios nuostatos dėl įgyvendinamų projektų socialinės-ekonominės vertės pagrindimo ir atidesnio jos taikymo, 2,5 karto padidintos ES paramos kūrybiškumą ugdančio švietimo projektams), nesiant specialią (ir tarpžinybinių) veiksmų socialinio kapitalo padidėjimas dėl Vyriausybės veiklos mažai tikėtinas tiek 2014–2020 m., tiek vėlesnėje perspektyvoje.</p>	<p>ES ir kitos viešosios investicijos į kultūrą (pavyzdžiui, į formalųjį ir neformalųjį švietimą Lietuvoje) turėtų daugiau remti gyventojų kultūros ir kūrybinių įpročių formavimo priemones ir projektus. Turėtų būti toliau remiamos kūrybiškumą ugdančio švietimo iniciatyvos ir praktikos, tačiau jų greičiausiai nepakaks socialinio kapitalo būklei Lietuvoje pakeisti.</p>	<p>Vadovaujančioji institucija (Finansų ministerija), Kultūros ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija</p>	<p>2016–2022 m.</p>
2.	<p>Kultūros (paslaugų) pasiūlos (prieinamumo, kokybės, įvairovės) gerinimo priemonės nėra diferencijuotos atsižvelgiant į Lietuvos gyventojų dalyvavimo kultūroje įpročius, kurie yra susiję su socialiniais-demografiniais Lietuvos gyventojų profiliais, ir ypač į nedalyvavimo kultūroje priežastis.</p> <p>Strateginiai kultūros politikos (rezultato lygio) rodikliai (pavyzdžiui, Lietuvos gyventojai, per pastaruosius metus aplankę kultūros paveldo objektą, proc.) yra tinkami kultūrinių įpročių pokyčiams stebėti, bet nepasako, kaip norimo pokyčio siekti.</p> <p>2007–2013 m. santykinai nedidelė dalis (tik apie 9 proc., jei neįskaičiuojame paramos lituanistikai) visos ES struktūrinės paramos kultūrai buvo skirta vadinamosioms „minkštosioms“ investicijoms (į</p>	<p>Siūlytina finansuoti eksperimentinius (pilotinius) į specifines tikslines grupes orientuotus, ypač „minkštuosius“, projektus, o pasiteisinusius – multiplikuoti.</p> <p>Skiriant ES fondų finansavimą kultūros infrastruktūrai tobulinti, projektų atrankos metu tikslinga sudaryti paskatas (motyvuoti) projektų vykdytojams tokius minkštuosius projektus įgyvendinti.</p>	<p>Vadovaujančioji institucija, Kultūros ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija</p>	<p>2016–2022 m.</p>

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas / rekomendacija	Atsakingos institucijos	Įgyvendinimo laikotarpis
	<p>įstaigų valdymo gerinimą, darbuotojų kvalifikacijos kėlimą, tyrimus ir pan.). Sėkmingesni buvo tie infrastruktūros sukūrimo, atnaujinimo ir pritaikymo projektai, kuriuose investicijos į ilgalaikį turtą ir materialinės bazės atnaujinimą buvo derinamos su žmogiškųjų išteklių gerinimo ir gausinimo priemonėmis, tačiau jų buvo nedaug. ES paramą infrastruktūrai gerinti gavusių įstaigų atstovai (projektų vykdytojai) pažymėjo, kad „minkštųjų“ investicijų trūkumas yra problema.</p> <p>Minkštųjų investicijų dalis bendroje ES paramos dalyje kultūrai 2014–2020 m. didėja absoliučiai ir santykinai (iki 15 proc. nuo visos kultūrai skirtos paramos). Tikėtina, kad taip bus sprendžiamos 2007–2013 m. laikotarpio spragos.</p>			
3.	<p>Lietuvos gyventojų kultūros įpročiai žinomi tik nacionaliniu ir, su didesne paklauda, apskričių lygiu. Jie nėra žinomi mažesnių administracinių teritorijų (pavyzdžiui, savivaldybių ar gyvenamųjų vietovių) lygiu. Viena vertus, tai riboja galimybes tinkamai matuoti/ vertinti ES ir kitų viešųjų investicijų rezultatus ir poveikį, o kita vertus – apsunkina intervencijų planavimą, sprendžiant kokio tipo ir masto intervencija reikalinga (pavyzdžiui, dėl kultūros centrų plėtros ar kitų priemonių). Žiūrint plačiau, ši duomenų spraga neleidžia tiksliau vertinti kultūros indėlio į teritorinę ekonominę plėtrą ir socialinę sanglaudą.</p> <p>Regioniniai kultūros projektai (ypač kultūros centrai) buvo finansuojami sprendžiant esamos infrastruktūros atnaujinimo arba naujos sukūrimo problemas, tačiau investicijos nebuvo siejamos su kultūros paslaugų paklausos ir galimybių prisidėti prie regionų (savivaldybių) socialinės bei ekonominės plėtros analize.</p>	<p>Ateityje būtina tobulinti (sukurti) statistinių duomenų Lietuvos teritoriniam vystymuisi stebėsenos ir vertinimo sistemą (įskaitant kultūrą, bet neapsiribojant ja).</p> <p>Atliekant Lietuvos gyventojų kultūrinių įpročių (dalyvavimo kultūroje ir jos vartojimo) apklausas, numatyti pakankamai išteklių reprezentatyviai imčiai mažesnių administracinių teritorijų (pvz., savivaldybių) lygiu.</p> <p>Siekiant (ženklesnio) ES investicijų poveikio regioninei plėtrai, priimant sprendimus dėl regioninių investicijų projektų tikslingumo ir tinkamumo, naudoti sukurtos (patobulintos) stebėsenos ir vertinimo sistemos duomenis.</p> <p>Tobulinant Integruotų teritorijų vystymo planų ir regionų plėtros programų rengimo gaires, tikslinga socialinės analizės dalį papildyti</p>	Vadovaujančioji institucija, Kultūros ministerija, Vidaus reikalų ministerija, Lietuvos statistikos departamentas	2016 – 2022 m.

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas / rekomendacija	Atsakingos institucijos	Įgyvendinimo laikotarpis
		kultūros paslaugų pasiūlos ir paklausos analize, susiejant jos duomenis su siektiniais pokyčio ir poveikio regionų socialinei bei ekonominei plėtrai, rezultatais.		
4.	Nėra tirti Lietuvos vaikų (iki 15 m.) kultūros įpročiai (dalyvavimas kultūroje ir jos vartojimas) bei kūrybiškumas. Toks tyrimas būtų reikalingas ne tik dėl to, kad jį valstybėms narėms rekomenduoja Eurostato darbo grupė <i>ESS-net Culture</i> , bet ir dėl formaliojo švietimo sistemos svarbos kultūros įpročių susiformavimui.	Inicijuoti Lietuvos vaikų (iki 15 m.) kultūros įpročių ir kūrybiškumo reprezentatyvų tyrimą, tam, kad būtų galima geriau planuoti kūrybiškumo ugdymo priemones.	Vadovaujančioji institucija, Švietimo ir mokslo ministerija ir Kultūros ministerija	2016 – 2017 m.
Rekomendacijos dėl ES struktūrinių fondų investicijų į kultūrą projektų įgyvendinimo, poveikio, rezultato ir produkto lygio rodiklių matavimo, stebėsenos ir vertinimo				
5.	Projektų vykdytojų apklausos metu paaiškėjo, kad, nepaisant ES investicijų į kultūros ir meno įstaigų infrastruktūrą ir nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybą ir pritaikymą, nemaža dalis teigia susiduriantys su testiniais atnaujinimo, tvarkybos ir pritaikymo poreikiais. ²⁰² Tikėtina, kad taip yra dėl investicinių poreikių patenkinimo išskaidymo į kelis etapus ir per kelis projektus.	Planuojant ES investicijas pirmenybę teikti investicijoms į infrastruktūrą ir veiklos sąlygų sukūrimą tose kultūros ir meno įstaigose bei kultūros centruose, kurie buvo pradėti, bet nepabaigti kurti (atnaujinti) investuojant ES fondų ar kitas viešąsias lėšas.	Kultūros ministerija	2016–2022 m.
6.	Projektų vykdytojų nuomone, trūksta ES paramą administruojančių institucijų požiūrio į remiamas veiklas iš įstaigos arba projekto vykdytojo pozicijos. Daugeliui projektų vykdytojų trūko patyrimo ir žinių apie ES paramos administracinius ir procedūrinius reikalavimus.	Tęsti seminarus pareiškėjams dėl kultūros ir meno įstaigų poreikių suderinimo su ES paramos administravimo taisyklėmis ir ES paramos sistemos administracinės fragmentacijos keliamais apribojimais.	Kultūros ministerija	2016–2022 m.
7.	Per mažai sukuriama kultūros paslaugų. Dalis sukurtų paslaugų nėra orientuotos į tikslines grupes, todėl yra visiems ir niekam, o jų tvarumas – abejotinas.	Daugiau infrastruktūros projektų sieti su paslaugų kūrimu, o paslaugų projektus privalomai orientuoti į tikslines auditorijas.	Kultūros ministerija	2016–2022 m.
8.	Apie kai kurias kultūros ir meno įstaigų grupes (regionų kultūros centrus ir muziejus) kaupiama statistika yra pernelyg agreguota, kad būtų galima ją	Į renkamą ir skelbiamą regionų kultūros centrų ir muziejų statistiką įtraukti ir visus dalinius rodiklius (sudedamąsias skelbiamų rodiklių	Kultūros ministerija, bendradarbiaudama su Liaudies kultūros centru ir	2016 - 2017 m.

²⁰² Projektų vykdytojų apklausos duomenimis, 70 proc. projektų vykdytojų turimos infrastruktūros plotą ir būklę vertina kaip labai gerą ir gerą, o materialinę bazę – 62 proc. 55 proc. vykdytojų ir toliau svarbiausiu investiciniu prioritetu mano esant infrastruktūros gerinimą.

Nr.	Problema	Strateginis siūlymas / rekomendacija	Atsakingos institucijos	Įgyvendinimo laikotarpis
	panaudoti tinkamam tų įstaigų grupių veiklos efektyvumo vertinimui bei grupei priklausančių įstaigų veiklos palyginimui. Dalis statistinių ataskaitų yra skelbiama analizei netinkama forma (pdf forma).	dalis). Pasirūpinti, kad statistinės ataskaitos būtų skelbiamos Excel formoje.	Lietuvos nacionaliniu muziejumi	
9.	Vertinimo metu buvo pastebėta ES struktūrinės paramos kompiuterinėje informacinėje valdymo ir priežiūros sistemoje (SFMIS) kaupiamų rodiklių duomenų matavimo ir agregavimo problema - nekilnojamojo paveldo objektai nėra vienareikšmiškai apibrėžti. Tai gali būti atskiri pastatai ir statiniai, gali būti ir pastatų bei statinių ansamblis.	Rekomenduojame projektų lygiu rinkti duomenis ir apie atskirų nekilnojamojo kultūros paveldo pastatų bei statinių skaičių pagal saugomas vertingąsias savybes.	Vadovaujančioji institucija ir Kultūros ministerija	2016 - 2017 m.
10.	Vertinimo metu buvo pastebėta ES struktūrinės paramos kompiuterinėje informacinėje valdymo ir priežiūros sistemoje (SFMIS) kaupiamų rodiklių duomenų matavimo problema - kūrybiškumą ugdančio švietimo projektams nustatytas tik dalyvių, o ne unikalių asmenų skaičius. Todėl neįmanoma paskaičiuoti efektyvumo (o ir vertinti poveikio), nors tai turėtų būti įmanoma vien tik iš administracinių duomenų.	Kūrybiškumą ugdančio švietimo intervencijos srityje projektų ir priemonės lygiu rekomenduojame rinkti duomenis apie unikalius asmenis.	Vadovaujančioji institucija, Kultūros ministerija, Švietimo ir mokslo ministerija	2016 – 2017 m.
11.	Vertinimo metu buvo pastebėta ES struktūrinės paramos kompiuterinėje informacinėje valdymo ir priežiūros sistemoje (SFMIS) kaupiamų rodiklių duomenų matavimo problema - suskaitmenintų kultūros paveldo objektų skaičius neturi palyginamos bazės ir gali reikšti bet ką, todėl neįmanoma jo panaudoti skaitmeninimo apimčiai ir efektyvumui.	Rekomenduojama nustatyti bazę suskaitmenintų objektų palyginamam matavimui – pavyzdžiui, suskaitmenintus objektus matuoti tam tikros raiškos A4 formatų lapų skaičiumi.	Vadovaujančioji institucija, Kultūros ministerija, Susisiekimo ministerija (Informacinės visuomenės plėtros komitetas)	2016 - 2017 m.

SANTRUMPOS

AM	–	Aplinkos ministerija
BAVIC	–	Bendrasis Lietuvos istorinių vietovardžių, asmenvardžių ir istorinės chronologijos tezauras
BPD	–	Lietuvos Respublikos 2004–2006 m. (ES struktūrinės paramos panaudojimo) bendrasis programavimo dokumentas
CPVA	–	Centrinė projektų valdymo agentūra
EAVP	–	Ekonomikos augimo veiksmų programa
EEE	–	Europos ekonominė erdvė
EENC	–	Europos kultūros ekspertų tinklas (angl. <i>European Expert Network on Culture</i>)
ES	–	Europos Sąjunga
ESTEP	–	Europos socialiniai, ekonominiai ir teisiniai projektai
FM	–	Finansų ministerija
IVPK	–	Informacinės visuomenės plėtros komitetas prie Susisiekimo ministerijos
KKI	–	Kultūros ir kūrybinės industrijos
KPD	–	Kultūros paveldo departamentas
KPP	–	Kaimo plėtros programa
KREPIS	–	Kultūros paveldo elektroninių paslaugų informacinė sistema
Kultūros paveldo skaitmeninimo strategija	–	Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategija
Kūrybinės partnerystės	–	Kūrybingumo plėtra Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose pritaikant ir įdiegiant kūrybinių partnerysčių modelį
LCVA	–	Lietuvos centrinis valstybės archyvas
LIMIS	–	Lietuvos integrali muziejų informacinė sistema
LJM	–	Lietuvos jūrų muziejus
LKTI	–	Lietuvos kultūros tyrimų institutas
LMTA	–	Lietuvos muzikos ir teatro akademija
LNB	–	Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka
MITA	–	Mokslo, inovacijų ir technologijų agentūra
Phare SEIL	–	ES techninės paramos programos Vidurio ir Rytų Europos šalims (pranc. <i>Phare</i>) paramos Europos integracijai Lietuvoje (angl. <i>Support to European Integration in Lithuania</i>) projektas (1998–2000 m.)
SADM	–	Socialinės apsaugos ir darbo ministerija
SFMIS	–	ES struktūrinės paramos kompiuterinė informacinė valdymo ir priežiūros sistema
SIC	–	Socialinės informacijos centras
SP	–	Struktūrinė parama
SSVP	–	Sanglaudos skatinimo veiksmų programa
Strategija	–	2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategija
ŠMM	–	Švietimo ir mokslo ministerija
SVV	–	Smulkus ir vidutinis verslas
TS	–	Techninė specifikacija
TVP	–	Tarpinstitucinis veiklos planas
ŪM	–	Ūkio ministerija
UNCTAD	–	Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencija
VDA	–	Vilniaus dailės akademija
VDK	–	Vilniaus dizaino kolegija
VDU	–	Vytauto Didžiojo universitetas
VEPIS	–	Virtuali elektroninio paveldo sistema
VP	–	Veiksmų programa arba veiksmų programos
VRM	–	Vidaus reikalų ministerija
VŠĮ	–	Viešoji įstaiga

- VTDK – Vilniaus technologijų ir dizaino kolegija
- VU – Vilniaus universitetas
- ŽIPVP – Žmogiškųjų išteklių plėtros veikslių programa
- ŽŪM – Žemės ūkio ministerija

1 PRIEDAS. 2007–2013 METŲ VEIKSMŲ PROGRAMŲ PROJEKTAI KULTŪROS SRITYJE

(žr. pridedamą Excel bylą - projektų sąrašą)

2 PRIEDAS. VERTINIMO METU ATLIKTŲ INTERVIU IR NAUDOTŲ ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

Interviu

Eil. Nr.	Įstaiga	Atstovai	Interviu data
1.	Kultūros ministerija	Regionų kultūros skyriaus vyriausioji specialistė Jadvyga Lisevičiūtė	2016 04 22
2.	Lietuvos verslo paramos agentūra	Verslo plėtros ir inovacijų departamento direktorė Aušra Liubinienė, Energetikos ir verslo produktyvumo departamento direktorė Lina Bružaitė, Energetikos projektų skyriaus vedėja Egida Kunigėlienė, Mokslo ir inovacijų projektų skyriaus vedėja Sigita Trinkūnaitė, Verslumo skatinimo projektų skyriaus vedėja Gintarė Kuncaitytė, Verslumo skatinimo projektų skyriaus vyresnioji projektų vadovė Lina Papinigyte-Galatiltienė, Verslo produktyvumo projektų skyriaus vyresnioji projektų vadovė Elena Karolienė	2016 05 24 2016 07 15 2016 07 22
3.	Vilniaus universitetas	Komunikacijos fakulteto Muzeologijos katedros vedėjas prof. dr. Rimvydas Laužikas	2016 05 31
4.	Asociacija „Kūrybinės partnerystės“	Asociacijos vadovė Milda Laužikaitė	2016 05 31
5.	Lietuvos centrinis valstybės archyvas	Direktorius pavaduotoja Valerija Jusevičiūtė	2016 06 08
6.	Švietimo ir mokslo ministerija	Bendrojo ugdymo departamento Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vedėja dr. Loreta Žadeikaitė, Bendrojo ugdymo departamento Pagrindinio ir vidurinio ugdymo skyriaus vyriausioji specialistė Laima Rutkauskienė, Europos Sąjungos paramos koordinavimo departamento ES paramos įgyvendinimo skyriaus vyriausioji specialistė Vitalija Vitta	2016 06 15
7.	Projektas „Virtuali istorinė Lietuva:LDK“	Projektas „Virtuali istorinė Lietuva: LDK“ vadovas Žilvinas Jančoras	2016 06 07 2016 06 17
8.	Vilniaus universitetas	Komunikacijos fakulteto Bibliotekininkystės ir informacijos mokslų instituto doc. dr. Regina Varnienė-Janssen	2016 06 16
9.	Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka	Strateginės plėtros departamento direktorius Eugenijus Stratilatovas	2016 06 16
10.	Vilniaus kino klasteris	Veiklų koordinatorius Kęstutis Drazdauskas	2016 06 28
11.	VGTU „LinkMenų fabrikas“	„LinkMenų fabriko“ direktoriaus pavaduotoja dr. Lina Pečiūrė	2016 08 04

Šaltiniai

Tyrimai, vertinimo ataskaitos, akademinės publikacijos

Antanavičiūtė, Rasa, Arūnas Gelūnas et al (2008) *Integruotos meno, mokslo, studijų ir verslo nacionalinės kompleksinės programos „Lietuvos kūrybinės ir kultūrinės industrijos“ galimybių studija* Švietimo ir mokslo ministerijos užsakymu.

Bajorinienė, Elona, Ieva Kuiziniene, Kornelijus Platelis ir Rūta Stanevičiūtė-Kelmickienė (2014) *Kultūros politikos kaita 2010–2014 m.: strateginių prioritetų ir įgyvendinimo priemonių dermė* (I etapas). Tyrimo ataskaita. Lietuvos kultūros tarybos programos „Kultūros srities bendrieji tyrimai“ tyrimas.

- Bakshi, Hasan, Cunningham, Stuart (2016) *Cultural Policy in the Times of the Creative Industries*. Nesta
- Bamford, Anne (2012) *Main trends in policies for widening access to culture*. On behalf of the European Expert Network on Culture produced for the OMC group on Inclusive Culture.
- Bėkšta, Arūnas (2007) „Vadybos teorijos ir jų pritaikymas kultūros įstaigų veikloje“, knygoje Inga Bartkevičiūtė, Arūnas Bėkšta, Rasius Makselis, Žaneta Simonavičienė ir Laimis Vilkončius (2007) *Šiuolaikinis kultūros įstaigų administravimas ir valdymas*. Vilnius: Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centras, p. 7-54.
- BGI Consulting (2013) *ES struktūrinės paramos poveikio vietinei ir urbanistinei plėtrai vertinimas*. Galutinė vertinimo ataskaita, 2013 m. gegužė.
- BGI Consulting ir VšĮ „Kultur“ (2012) *Kultūros ir kūrybinių paslaugų savivaldybių kultūros įstaigose tyrimas galutinė ataskaita*. Galutinė vertinimo ataskaita.
- Centre for Strategy and Evaluation Services (2010) *Study on the Contribution of Culture to Local and Regional Development - Evidence from the Structural Funds*.
- Civitta (2014) *Kūrėjų ir mokytojų partnerystės transformuojant ugdymą tyrimas*.
- de Haan, J. and A. van den Broek (2012) „*Nowadays cultural participation. An update of what to look for and where to look for it*“. SCP/ Netherlands Institute for Social Research (Netherlands) in ESSnet-CULTURE (European Statistical System Network on Culture) (2012). *Final Report*. <http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/documents/ess-net-report-oct2012.pdf>, psl. 397-418.
- Dümcke, Cornelia (2012) *Culture and the Structural Funds in Germany*. EENC Paper, June 2012.
- EC (2012) *A Report: on Policies and Good Practices in the Public Arts and in Cultural Institutions to Promote Better Access to and Wider Participation in Culture*
- ESSnet-CULTURE (European Statistical System Network on Culture) (2012). *Final Report*. <http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/documents/ess-net-report-oct2012.pdf>.
- ESTEP (2008) *LR Ūkio ministerijos administruojamos ES struktūrinės paramos 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu panaudojimo efektyvumo vertinimo bei rekomendacijų dėl ES struktūrinės paramos panaudojimo efektyvumo didinimo 2000–2013 m. programavimo laikotarpiu, galutinė vertinimo ataskaita*.
- ESTEP (2013) *Pasiūlymai bei rekomendacijos dėl 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo kultūros srityje aprėpties ir jų vertinimo rodiklių*. (Ataskaita Finansų ministerijai). Vilnius, 2013 m. sausis.
- ESTEP (2013) *Pasiūlymai bei rekomendacijos dėl Lietuvos kultūros statistikos tobulinimo*. Galutinė ataskaita Finansų ir kultūros ministerijoms, Vilnius, 2013 m. liepa.
- ESTEP (2013) *Aktualių šaltinių, teisinių ir rekomendacinių dokumentų, tendencijų, metodų ir strategijų, susijusių su geresniu kultūros prieinamumu ir dalyvavimu kultūros gyvenime, kultūros turinio bei juo grindžiamų paslaugų prieinamumo skaitmeninėje aplinkoje ir visuomenės kūrybingumo plėtra analizė*. Ataskaita Kultūros ministerijai dėl pirmininkavimo ES tarybai.
- ESTEP Vilnius (2014) *Kultūros ir meno institucijų veiklos vertinimo ir valdymo modelio galimybių studija*. Galutinė ataskaita.
- ESTEP Vilnius (2015) *Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos (tvarkybos) paskatų sistemos vertinimas*. Galutinė ataskaita, 2015 m. liepa.
- Europos kultūros programų centras (2005) *Alytaus ir Utenos apskričių kūrybinių industrijų žemėlapis*.
- Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai (ESTEP) (2013) *Pasiūlymai bei rekomendacijos dėl 2014–2020 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo kultūros srityje aprėpties ir jų vertinimo rodiklių*. 2013 m. sausis.
- Eurostat (2016) *Culture Statistics. 2016 edition*.
- Fischer, Hatto (2012) *Culture and the Structural Funds in Greece*. EENC Paper, June 2012.

Hernesniemi, Hannu, and Pekka Lindross (2000) *Socio-Economic Impact of European Single Market on Lithuanian Companies*. Methodology Manual. Support to European Integration in Lithuania (SEIL Phare) project.

Hertie School of Governance, Berlin (2016) *The Indicator Framework for Culture and Democracy (IFCD) designed and produced by the Hertie School of Governance*.

Ilczuk, Dorota and Małgorzata Nowak (2012) *Culture and the Structural Funds in Poland*. Pro Cultura Foundation, EENC Paper, June 2012.

Inkei, Péter (2012) *Culture and the Structural Funds in Hungary*. EENC Paper, August 2012.

Inkei, Péter (2009) *Culture and Development 20 Years after the Fall of Communism in Europe*. Background paper to the conference in Cracow, 4-6 June 2009. The Budapest Observatory. (http://www.budobs.org/pdf/Cracow_background_paper.pdf ir <http://www.budobs.org/20-years-after.html>).

Instituto per la ricerca sociale (IRS), Centre for Industrial Studies (Csil), Univesrita Ca'Foscari Venezia, Ciset, BOP Consulting (2015) *Culture and Tourism (Final Report, Work Package 9). Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF)*.

KEA European Affairs (2006) *The Economy of Culture in Europe*. <http://www.keanet.eu/ecoculture/studynew.pdf>.

Klaipėdos ekonominės plėtros agentūra (2011) *Creative Klaipėda: Kūrybinių industrijų žemėlapis*.

Komornicki, Tomasz (2015) *Culture and Tourism. Mini Case Study PODLASKIE: Centre for Education and Muslim Culture of Polish Tatars in Kruszyniany*.

Komornicki, Tomasz (2015) *Culture and Tourism. Mini Case Study The Opera and Philharmonics of Podlaskie*.

Komornicki, Tomasz (2015) *Culture and Tourism: Podlaskie Regional Case Study (Poland) (Work Package 9). Ex post evaluation of Cohesion Policy programmes 2007-2013, focusing on the European Regional Development Fund (ERDF) and the Cohesion Fund (CF)*.

Kreivinienė, Brigita (2009) „Pasitenkinimas teikiamomis paslaugomis“.

Kvietkauskienė Skirmantė ir Jolita Steponaitienė (2005) „Projektas „Integralios virtualios bibliotekų informacinės sistemos sukūrimas“ - skaitmeninamų objektų atranka.“ *Bibliografija*, 94-100.

Laito, Tom (2012) *Counting what counts*. Report on the Culture Watch Europe conference on „Cultural Access and Participation – from Indicators to Policies for Democracy“, Helsinki, 30 June 2012. http://www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/cwe/Helsinki_en.asp.

Laužikas, Rimvydas (2010) „Paveldo skaitmeninimas: nuo nacionalinio projekto iki tarptautinių tinklų“. Pranešimas konferencijoje „Vientisos kultūros paveldo skaitmeninimo erdvės kūrimas: nuo Pasvalio iki Europeanos“.

Laužikas, Rimvydas (2012) „Paveldo skaitmeninimas: nuo duomenų banko iki Second life.“ *Liaudies kultūra*, 143(2), 12-23.

LIBITOP (2014) *Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų paskirties, funkcijų, paslaugų, ir valdymo plėtros galimybių studija* (o taip pat ją pagrindžiančios trys studijos (1) *Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų plėtros tendencijų ir veiksnių analizės tyrimas*, (2) *Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų ateities plėtros scenarijų tyrimas bei* (3) *Lietuvos valstybinės reikšmės ir apskričių viešųjų bibliotekų strategijų, kokybinių ir kiekybinių veiklos rodiklių tyrimas*).

Lietuvos Respublikos ūkio ministerija, Ernst & Young (2013) *Europos Sąjungos paramos poveikio Lietuvos turizmo sektoriui ir plėtros galimybių vertinimas*. Galutinė vertinimo ataskaita.

Liutkus, Viktoras, Ornela Ramašauskaitė (2013) *Lithuania. Country Profile*. Compendium of Cultural Policies and Trends in Europe. <http://www.cultural.policies.net>.

Millar, Gráinne (2012) *Culture and the Structural Funds in Ireland*. EENC Paper, September 2012.

Nacionalinė kūrybinių ir kultūrinių industrijų asociacija (2014) *Lietuvos kūrybinių industrijų sektoriaus konkurencingumo tyrimas*.

Nostra Europa (2016) *Cultural Heritage Counts for Europe*.

OMC Working Group (2012) *Policy handbook on the strategic use of Structural Funds to foster the potential of culture for local, regional and national development*. <http://ec.europa.eu/culture/our-policy-development/documents/policy-handbook.pdf>.

Pascual, Jordi (2012) *Culture and the Structural Funds in Spain*. EENC Paper, June 2012.

Pokyčių, susijusių su „Kūrybinių partnerysčių“ modelio taikymu mokyklose, tyrimo ataskaita. 2013-2014 m. tyrimo etapas.

Sacco, Pierre Luigi (2011) *Culture 3.0: A new perspective for the EU 2014-2020 structural funds programming*. Produced for the OMC Working Group on Cultural and Creative Industries. <http://www.eenc.info/wp-content/uploads/2011/07/pl-sacco-culture-3-0-CCIs-Local-and-Regional-Development-final.pdf>.

Sacco, Pierre Luigi (2012) *Culture and the Structural Funds in Italy*. EENC Paper, June 2012.

Sacco, Pierre Luigi (2013) *Culture 3.0 as a new narrative: the impact of culture on social and economic development and how to measure it*. Key note address to the Lithuanian EU presidency conference “Ready for Tomorrow? Culture as an Agent for Social and Economic Transformation”. 1-2 October 2013, Vilnius.

SIC ir ESTEP (2014) *Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaita*.

Smiers, J. (2012) *Digitisation and cultural democracy, an (as yet) unfulfilled promise*. Paper presented at the Helsinki Culture Watch Europe Conference.

Spencer, E., Lucas, B., and Claxton, G. (2012). *Progression in Creativity: Developing New Forms of Assessment*. Newcastle: CCE

Ūkio ministerija (2015) *ES investicijos į kūrybines ir kultūrinės industrijas: pamokos ir galimybės*. Pranešimas 2015 m. vasario 17 d. renginyje Ūkio ministerijoje/ <http://ukmin.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/es-parama-1/2014-2020-m> -> Aktualūs leidiniai, įvairiuose renginiuose vykę pranešimai, pristatymai

Varnienė-Janssen, Regina ir Neringa Račkauskaitė, „*Naujos platformos lietuvių literatūros kūrinių sklaidai ir skaitymo skatinimui: problemos analizė*“, Informacijos mokslai, 72, 2015, 74-101.

Viešosios politikos ir vadybos institutas (2012) *Lietuvos informacinės visuomenės plėtros tendencijų ir prioritetų 2014-2020 metais vertinimo ataskaita*. Užsakovas - Informacinės visuomenės plėtros komiteto prie Susisiekimo ministerijos.

Viešosios politikos ir vadybos institutas ir PPMI Group (2014) *Lietuvos 2010–2020 m. Europos Sąjungos struktūrinių fondų investicijų veiksmų programos išankstinis vertinimas*. Galutinė ataskaita.

Vilkončius, Laimis (2007) „Lietuvos kultūros politika ir kultūros įstaigų veiklos administravimas“, knygoje Inga Bartkevičiūtė, Arūnas Bėkšta, Rasius Makselis, Žaneta Simonavičienė ir Laimis Vilkončius (2007) *Šiuolaikinis kultūros įstaigų administravimas ir valdymas*. Vilnius: Lietuvos kultūros darbuotojų tobulinimosi centras, p. 55-92.

Vilniaus Gedimino technikos universitetas ir Atvirojo kodo institutas (2010) *Vilniaus kūrybinių industrijų žemėlapis* (galimybių studija).

Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Muzeologijos katedra (2012) *Išlaidos ar investicijos: Lietuvos muziejai 1990-2012 metais* (Mokslinių straipsnių rinkinys), Vilnius, 2012.

WIPO (2014) *The Economic Contribution of Copyright-Based Industries in Lithuania* (ESTEP, 24 August 2012).

Working group of EU member states experts (OMC) on Better Access and Wider Participation in Culture (2012) *Policies and Good Practices in the Public Arts and in Cultural Institutions to Promote Better Access to*

and Wider Participation in Culture (October 2012).

<http://ec.europa.eu/culture/events/documents/workplan-2011-14.pdf>.

Working Group of EU Member States Experts (Open Method of Coordination) On Cultural and Creative Industries (2012) *Policy Handbook on How to strategically use the EU support programmes, including Structural Funds, to foster the potential of culture for local, regional and national development and the spill-over effects on the wider economy.*

Vosyliūtė, Ingrida ir Rimvydas Laužikas, Rimvydas (2012) „Kultūros paveldo ir lituanistinių mokslo duomenų skaitmeninimas Lietuvoje: 2011 metų situacija.“ Informacijos mokslai, 60, 96-115.

VPVI ir ESTEP (2011) *Inovacijų skatinimo politikos vertinimas.* Užsakovas - Lietuvos Respublikos Ministro Pirmininko tarnyba.

Žinių ekonomikos forumas (2012) *Klasterių studija*. Vilnius

Oficialūs dokumentai ir teisės aktai

2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programa, 2014 m. birželio 2 d. redakcija.

2007–2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programa, 2014 m. gegužės 26 d. redakcija.

2007–2013 m. Techninės paramos veiksmų programa, 2013 m. spalio 1 d. redakcija.

2007–2013 m. Žmogiškųjų išteklių plėtros veiksmų programa, 2013 m. liepos 25 d. redakcija.

Council Conclusions on the role of culture in combating poverty and social exclusion (2010), *Official Journal*.

Europos Komisija (2012a) *Position of the Commission Services on the development of Partnership Agreement and programmes in Lithuania for the period 2014-2020*, Ref. Ares(2012)1273776 - 26/10/2012.

Europos Komisija (2012c) *Komunikatas apie kultūros ir kūrybinių sektorių vaidmens stiprinimą ekonominiam augimui ir užimtumui Europos Sąjungoje.* COM (2012) 537 final.

Europos Sąjungos Tarybos išvados (2010) Dėl kultūros indėlio į vietos bei regioninę plėtrą. 2010/C135/05, *Official Journal of the European Union*.

Europos Sąjungos Tarybos išvadų projektas (2012) *Dėl kultūros valdymo Švietimo, jaunimo, kultūros ir sporto tarybos posėdžiui.* Briuselis.

Jungtinių Tautų prekybos ir plėtros konferencija (UNCTAD) (2008) *Kūrybos ekonomika.*

LR Finansų ministerija (2010) *Galutinė Lietuvos 2004–2006 metų bendrojo programavimo dokumento įgyvendinimo ataskaita.*

LR Kultūros ministro įsakymas (2007) *Dėl kūrybinių industrijų skatinimo ir plėtros strategijos patvirtinimo*, Nr. IV-217 Vilnius.

LR Kultūros ministro įsakymas (2008) *Dėl ilgalaikio muziejinių kvalifikacijos tobulinimo nuostatų patvirtinimo*, Nr. IV-508, Vilnius.

LR Kultūros ministro įsakymas (2011) *Dėl regionų kultūros plėtros 2012–2020 metų programos patvirtinimo*, Nr. IV-639, Vilnius.

LR Kultūros ministro įsakymas (2015) *Dėl kultūros objektų aktualizavimo 2014 – 2020 m. programos patvirtinimo*, Nr. IV-373, Vilnius

LR Kultūros ministro įsakymas (2015) *Dėl muziejų plėtros strateginių krypčių 2015–2020 m. patvirtinimo*, Nr. IV-247, Vilnius.

Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2015 m. liepos 31 d. įsakymas Nr. IV-524 *Dėl kultūros ir kūrybinių industrijų politikos 2015–2020 metų plėtros krypčių.*

LR Kultūros ministro įsakymas (2016) *Dėl bibliotekų plėtros strateginių krypčių 2016–2022 m. patvirtinimo*, Nr. ĮV-344, Vilnius

LR Kultūros ministro įsakymas (2012) *Dėl nacionalinės kultūros paveldo apsaugos politikos gairių patvirtinimo*, Nr. ĮV-811, Vilnius.

Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2014 m. spalio 6 d. įsakymas Nr. ĮV-711 *Dėl kultūros objektų aktualizavimo 2014-2020 metų programos patvirtinimo*.

Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2015 m. kovo 4 d. įsakymas Nr. ĮV-153 *Dėl skaitmeninio kultūros paveldo aktualinimo ir išsaugojimo 2015-2020 metų programos patvirtinimo*.

Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2016 m. rugsėjo 8 d. įsakymas Nr. ĮV-702 *Dėl kultūros paveldo skaitmeninimo stebėsenos tvarkos aprašo ir kultūros paveldo skaitmeninimo stebėsenos statistikos ataskaitos formos patvirtinimo*

LR Nekilnojamųjų kultūros vertybių apsaugos įstatymas (1994), Nr. I-733, Vilnius.

LR Seimas (2004) *Lietuvos Respublikos teatrų ir koncertinių įstaigų įstatymas*, Nr. IX-2257, Vilnius.

LR Seimo nutarimas (2010) *Dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių patvirtinimo*, Nr. 80-4152, Vilnius.

Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. XI-2015 „Dėl valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo bei ūkio ministrų 2015 m. kovo 31 d. įsakymas Nr. V-290/4-175 „Dėl prioritetinės mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanios specializacijos) krypties „Įtrauki ir kūrybinga visuomenė“ prioritetų veiksmų planų patvirtinimo“.

LR Ūkio ministro įsakymas (2008) *Dėl VP3-1.3-ŪM-02-V priemonės „Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“ projektų finansavimo sąlygų aprašo patvirtinimo*, Nr. 4-441, Vilnius.

LR Valstybės kontrolės audito ataskaita (2014) *Dvarų nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimo užtikrinimas*.

LR Valstybės kontrolė (2015) *Kaip organizuojamas neformalusis švietimas*. Valstybinio audito ataskaita Nr. VA-P-50-3-1.

LR Vyriausybės nutarimas (2002) *Dėl bibliotekų renovacijos ir modernizavimo 2003–2013 metų programos patvirtinimo*, Nr. 1454, Vilnius.

LR Vyriausybės nutarimas (2005) *Dėl Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo koncepcijos patvirtinimo*, Nr. 933, Vilnius

LR Vyriausybės nutarimas (2006) *Dėl kultūros centrų modernizavimo 2007–2020 metų programos patvirtinimo*, Nr. 785, Vilnius.

LR Vyriausybės nutarimas (2007) *Dėl muziejų modernizavimo 2007–2015 metų programos patvirtinimo* Nr. 275, Vilnius.

LR Vyriausybės nutarimas (2009) *Dėl Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos strategijos patvirtinimo*, Nr. 493, Vilnius.

LR Vyriausybės 2010 m. vasario 17 d. nutarimas Nr.163 *Dėl Lietuvos inovacijų 2010-2020 metų strategijos patvirtinimo*.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimas Nr. 1482 *Dėl 2014-2020 metų nacionalinės pažangos programos patvirtinimo*.

LR Vyriausybės nutarimas (2014) *Dėl 2014–2020 m. Nacionalinės pažangos programos prioriteto „Kultūra“ tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo*, Nr. 1482, Vilnius.

LR Vyriausybės nutarimas (2014) *Dėl 2014–2020 m. Nacionalinės pažangos programos prioriteto „Regioninė plėtra“ tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo*, Nr. 172, Vilnius.

Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. balandžio 30 d. nutarimas Nr. 411 *Dėl Prioritetinių mokslinių tyrimų ir eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir inovacijų raidos (sumanios specializacijos) krypčių ir jų prioritetų įgyvendinimo programos patvirtinimo.*

Nacionalinė bendroji strategija: Lietuvos 2007–2013 metų Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo strategija konvergencijos tikslui įgyvendinti, 2012 m. rugsėjo 25 d. redakcija.

3 PRIEDAS. 2007–2013 M. VP INTERVENCIJŲ KULTŪROS SRITYJE APIBENDRINIMAS PAGAL KULTŪROS SRITIS IR VP PRIEMONES

Priemonės pavadinimas	Kultūros sričių (intervencijų) skaičius	Kultūros projektų skaičius	Elektroninės kultūros paslaugos	Kūrybiškumą ugdomasis švietimas	Kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūra	Kultūros ir kūrybinių industrijų veikla	Nekilnojamojo paveldo objektų tvarkymas ir pritaikymas	Kultūros ir meno ištaigų infrastruktūra	Kultūros darbuotojų kvalifikacija ir darbo sąlygos	Kultūros politikos valdymas, taikomieji ir moksliniai tyrimai	Lietuviškoji tapatybė ir lituanistika (kalba)	Švietimo ir ugdymo ištaigų (kultūros) infrastruktūra ir programos
VP priemonių skaičius			4	3	3	6	11	11	5	8	4	10
Projektų skaičius	389		12	13	18	9	95	157	11	19	12	39
VP1-1.1-SADM-02-K Socialinio dialogo skatinimas	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
VP1-1.1-SADM-04-K Šeimos ir darbo įsipareigojimų derinimas	1	1	-	-	-	-	-	-	1	-	-	-
VP1-1.1-SADM-06-K Žmogiškųjų išteklių tobulinimas viešajame sektoriuje	1	4	-	-	-	-	-	-	4	-	-	-
VP1-2.1-ŠMM-04-K Studijų sistemos efektyvumo didinimas	1	5	-	-	-	-	-	-	-	5	-	-
VP1-2.2-ŠMM-04-V Aukščiausios kokybės formaliojo ir neformaliojo mokymo paslaugų teikimas	1	1	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-
VP1-2.2-ŠMM-05-K Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas	2	8	-	7	-	-	-	-	-	-	1	-
VP1-2.2-ŠMM-07-K Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas	3	8	-	-	-	1	-	-	-	1	-	6
VP1-2.2-ŠMM-08-V Aukštojo mokslo tarptautiškumo plėtra	1	3	-	-	-	-	-	-	-	-	3	-
VP1-2.2-ŠMM-09-V Studijų programų plėtra nacionalinėse kompleksinėse programose	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
VP1-2.2-ŠMM-10-V Neformaliojo švietimo paslaugų plėtra	1	5	-	5	-	-	-	-	-	-	-	-
VP1-2.3-ŠMM-04-V Kokybiškos mokymosi psichologinės, specialiosios ar socialinės pedagoginės ir kitokios pagalbos besimokantiems teikimas, didinant mokymosi visą gyvenimą paslaugų prieinamumą	1	2	-	-	-	-	-	-	2	-	-	-

Priemonės pavadinimas	Kultūros sričių (intervencijų) skaičius	Kultūros projektų skaičius	Elektroninės kultūros paslaugos	Kūrybiškumą ugdančias švietimas	Kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūra	Kultūros ir kūrybinių industrijų veikla	Nekilnojamojo paveldo objektų tvarkymas ir reabilitavimas	Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra	Kultūros darbuotojų kvalifikacija ir darbo sąlygos	Kultūros politikos valdymas, taikomieji ir moksliniai tyrimai	Lietuviškoji tapatybė ir lituanistika (kalba)	Švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūra ir programos
VP1-3.1-ŠMM-01-V Mokslininkų ir kitų tyrėjų kvalifikacijos tobulinimas, mobilumo ir studentų mokslinių darbų skatinimas	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
VP1-3.1-ŠMM-05-K MTTP tematinų tinklų, asociacijų veiklos stiprinimas	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
VP1-3.1-ŠMM-07-K Parama mokslininkų ir kitų tyrėjų mokslinei veiklai (visuotinė dotacija)	2	7	-	-	-	-	-	-	-	5	2	-
VP1-3.1-ŠMM-08-K Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros veiklų vykdymas pagal nacionalinių kompleksinių programų tematikas	1	1	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-
VP1-3.2-ŠMM-02-V Žinių apie mokslą ir technologijas gilinimas ir sklaida tarp mokinių ir jaunimo bei lyčių lygybės moksle skatinimas	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
VP1-4.1-VRM-03-V Valstybės institucijų ir įstaigų dirbančiųjų kvalifikacijos tobulinimas	1	3	-	-	-	-	-	-	3	-	-	-
VP1-4.2-VRM-02-R Regioninės plėtros tobulinimas, regionų plėtros planai ir savivaldybių (ilgalaikiai / trumpalaikiai) strateginiai plėtros planai	1	3	-	-	-	-	-	-	-	3	-	-
VP1-4.2-VRM-03-V Viešojo administravimo subjektų sistemos tobulinimas	1	2	-	-	-	-	-	-	-	2	-	-
VP1-4.2-VRM-04-R Teritorijų planavimas	1	5	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-
VP1-4.3-VRM-01-V Viešųjų paslaugų kokybės iniciatyvos	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-
VP2-1.1-ŠMM-04-V Bendrosios mokslo ir studijų infrastruktūros stiprinimas	1	4	-	-	4	-	-	-	-	-	-	-

Priemonės pavadinimas	Kultūros sričių (intervencijų) skaičius	Kultūros projektų skaičius	Elektroninės kultūros paslaugos	Kūrybiškumą ugđantis švietimas	Kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūra	Kultūros ir kūrybinių industrijų veikla	Nekilnojamojo paveldo objektų tvarkymas ir pritaikymas	Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra	Kultūros darbuotojų kvalifikacija ir darbo sąlygos	Kultūros politikos valdymas, taikomieji ir moksliniai tyrimai	Lietuviškoji tapatybė ir lituanistika (kalba)	Švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūra ir programos
VP2-1.1-ŠMM-06-V Nacionalinių mokslo programų ir kitų aukšto lygio mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros projektų vykdymas	1	9	-	-	-	-	-	-	-	-	-	9
VP2-1.4-ŪM-01-K Inoklaster LT	1	4	-	-	-	4	-	-	-	-	-	-
VP2-1.4-ŪM-02-K Inoklaster LT+	1	3	-	-	3	-	-	-	-	-	-	-
VP2-2.2-ŪM-02-V ASISTENTAS-2	1	11	-	-	11	-	-	-	-	-	-	-
VP2-3.1-IVPK-01-V Elektroninės valdžios paslaugos	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
VP2-3.1-IVPK-04-V Lietuvos kultūra informacinėje visuomenėje	1	8	8	-	-	-	-	-	-	-	-	-
VP2-3.1-IVPK-06-V Sąveikumas	1	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
VP2-3.1-IVPK-12-K Lietuvių kalba informacinėje visuomenėje	1	6	-	-	-	-	-	-	-	-	6	-
VP2-3.1-IVPK-14-K Pažangios elektroninės paslaugos	1	2	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-
VP3-1.1-VRM-01-R Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra	2	10	-	-	-	-	3	7	-	-	-	-
VP3-1.1-VRM-02-R Probleminių teritorijų plėtra	2	2	-	-	-	-	-	1	-	-	-	1
VP3-1.2-VRM-01-R Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas	2	27	-	-	-	-	3	24	-	-	-	-
VP3-1.3-ŪM-01-V Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra	2	5	-	-	-	-	1	4	-	-	-	-
VP3-1.3-ŪM-02-V Viešųjų nekilnojamojų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms	2	68	-	-	-	-	38	30	-	-	-	-

Priemonės pavadinimas	Kultūros sričių (intervencijų) skaičius	Kultūros projektų skaičius	Elektroninės kultūros paslaugos	Kūrybiškumą ugdančias švietimas	Kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūra	Kultūros ir kūrybinių industrijų veikla	Nekilnojamojo paveldo objektų tvarkymas ir pritaikymas	Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra	Kultūros darbuotojų kvalifikacija ir darbo sąlygos	Kultūros politikos valdymas, taikomieji ir moksliniai tyrimai	Lietuviškoji tapatybė ir lituanistika (kalba)	Švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūra ir programos
VP3-1.3-ŪM-05-R Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose	2	29	-	-	-	-	23	6	-	-	-	-
VP3-1.3-ŪM-06-K Turizmo paslaugų/produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas	1	12	-	-	-	-	12	-	-	-	-	-
VP3-1.4-AM-02-V Biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsauga	2	5	-	-	-	-	3	2	-	-	-	-
VP3-1.4-AM-04-R Vandens telkinių būklės gerinimas	1	5	-	-	-	-	5	-	-	-	-	-
VP3-1.4-AM-08-V Visuomenės informavimo apie aplinką sistemos sukūrimas ir plėtra	1	2	-	-	-	-	-	2	-	-	-	-
VP3-2.2-ŠMM-01-V Technologijų, gamtos mokslų ir menų mokymo infrastruktūros bendrojo lavinimo mokyklose pritaikymas ir atnaujinimas	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
VP3-2.2-ŠMM-04-R Universalių daigfunkčių centrų kaimo vietovėse steigimas	1	62	-	-	-	-	-	62	-	-	-	-
VP3-2.2-ŠMM-08-V Viešųjų bibliotekų, kurios yra bendrojo lavinimo įstaigose, tinklo infrastruktūros plėtra	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
VP3-2.2-ŠMM-14-V Kolegijų infrastruktūros atnaujinimas ir plėtra	2	3	-	-	-	-	1	-	-	-	-	2
VP3-2.2-ŠMM-18-V Universitetų infrastruktūros plėtra	1	5	-	-	-	-	-	-	-	-	-	5
VP3-2.2-ŠMM-21-K Nevalstybinių bendrojo lavinimo mokyklų ir valstybinių bendrojo lavinimo mokyklų, vykdančių meninio ugdymo programas, infrastruktūros plėtra	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-	1
VP3-3.4-ŪM-03-V Viešosios paskirties pastatų renovavimas nacionaliniu lygiu	3	8	-	-	-	-	1	2	-	-	-	5
VP3-3.4-ŪM-04-R Viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygiu	2	25	-	-	-	-	-	17	-	-	-	8

Priemonės pavadinimas	Kultūros sričių (intervencijų) skaičius	Kultūros projektų skaičius	Elektroninės kultūros paslaugos	Kūrybiškumą ugđantis švietimas	Kultūros ir kūrybinių industrijų infrastruktūra	Kultūros ir kūrybinių industrijų veikla	Nekilnojamojo paveldo objektų tvarkymas ir pritaikymas	Kultūros ir meno įstaigų infrastruktūra	Kultūros darbuotojų kvalifikacija ir darbo sąlygos	Kultūros politikos valdymas, taikomieji ir moksliniai tyrimai	Lietuviškoji tapatybė ir lituanistika (kalba)	Švietimo ir ugdymo įstaigų (kultūros) infrastruktūra ir programos
VP4-1.1-FM-01-V ES struktūrinės paramos administravimo sistemos sukūrimas ir efektyvus jos funkcionavimas	1	1	-	-	-	-	-	-	-	1	-	-

4 PRIEDAS. PROJEKTO „LIETUVOS DOKUMENTINIS KINAS INTERNETE (E-KINAS)“ ATVEJO STUDIJA

Lietuvos centrinis valstybės archyvas (toliau – LCVA) 2010 m. gegužės mėn. – 2013 m. balandžio mėn. įgyvendino projektą Nr. VP2-3.1-IVPK-04-V-01-003 „Lietuvos dokumentinis kinas Internete (e-kinas)“. Šis projektas finansuotas Europos regioninės plėtros fondo bei Lietuvos Respublikos Ekonomikos augimo veiksmų programos 3 prioriteto „Informacinė visuomenė visiems“ įgyvendinimo priemonės Nr. VP2-3.1-IVPK-04-V „Lietuvos kultūra informacinėje visuomenėje“ lėšomis. Projekto įgyvendinimui išmokėta 2,7 mln. EUR, iš kurių 2,3 mln. EUR sudaro ES struktūrinė parama.

Pagrindinis projekto tikslas buvo – sudaryti sąlygas Lietuvos centriniam valstybės archyve sukaupto dokumentinio kino paveldo išsaugojimui ir sklaidai, sukuriant skaitmeninį Lietuvos dokumentinio kino archyvą ir prieigą prie jo internete. Rengiant projektą buvo siekiama išspręsti dvi tarpusavyje susijusias problemas:

- LCVA saugomo dokumentinio kino dalis buvo sunkiai prieinama visuomenei dėl fizinių laikmenų – kino juostų prastos fizinės būklės, nes jas buvo sudėtinga (o dažnai ir negalima) demonstruoti. Tik nedaugelis turėjo galimybę atvykti į archyvą ir pasinaudoti jame saugomais kino dokumentais – peržiūrėti ir/ar gauti kopijas – archyvo darbo metu.
- Prasta kino juostų būklė ne vien ribojė galimybes susipažinti su sukauptu dokumentinio kino archyvo turiniu, bet ir dėl nuolat blogėjančios Lietuvos kino filmų fizinės būklės buvo pavojus prasti sukauptą informaciją.

Projekto „Lietuvos dokumentinis kinas internete (e-kinas)“ metu pasiektų rezultatų analizė

Projekto Nr. VP2-3.1-IVPK-04-V-01-003 „Lietuvos dokumentinis kinas Internete (e-kinas)“ metu pasiektus rezultatus galima suskirstyti į tris grupes: a) skaitmeninimui skirtos infrastruktūros sukūrimas; b) skaitmeninio turinio sukūrimas; c) elektroninių kultūros paslaugų plėtra.

Per 2010–2013 m. LCVA įgyvendinant projektą ir panaudojant ES struktūrinę paramą buvo įsigyta vis reikalinga techninė ir programinė įranga, skirta kino filmų parengimo skaitmeninimui, skaitmeninimo, skaitmeninio restauravimo, skaitmeninio turinio saugojimo ir prieigos internete sukūrimo darbams. Didžioji dalis projekto metu įsigytos įrangos Lietuvoje įdiegta ir panaudota pirmą kartą. Pažymėtina, kad sukurta infrastruktūra sudaro pagrindines sąlygas, siekiant užtikrinti projekto įgyvendinimo metu pasiektų rezultatų tvarumą.

Įgyvendinant projektą buvo sukurtas skaitmenintas turinys, kurį sudaro 1 000 pavadinimų lietuviškų dokumentinių filmų: kino kronikų, apybraižų, siužetų, sukurtų 1919–1960 m. Lietuvos centriniam valstybės archyve saugoma apie 8,6 tūkst. pavadinimų lietuviškų filmų, todėl galima teigti, kad skaitmenintas turinys sudaro apie 12 proc., skaičiuojant nuo visų LCVA saugomų lietuviškų filmų skaičiaus. Skaitmeninami ir interneto svetainėje buvo viešinami tie Lietuvos dokumentiniai filmai, kuriuos viešai prieigai internete buvo galima naudoti, atsižvelgiant į LR autorių teisių ir gretutinių teisių įstatymo nuostatas (t. y. tokie audiovizualiniai kūriniai, kurių autorių turtinių teisių apsaugos terminai buvo pasibaigę). Pažymėtina, kad iki projekto įgyvendinimo dėl infrastruktūros stokos nuosekliai nebuvo kuriamas audiovizualinis (filmų) skaitmenintas turinys. Kiekvienam skaitmenintam lietuviškam dokumentinio kino filmui projekto įgyvendinimo metu buvo parengti išsamūs metaduomenys lietuvių ir anglų kalbomis.

Trečiąją pasiektų rezultatų grupę sudaro sukurtos elektroninės kultūros paslaugos. Panaudojant ES struktūrinę paramą buvo sukurta Lietuvos dokumentinio kino informacinė sistema ir elektroninė kultūros paslauga „e-kinas“, užtikrinanti elektroninę prieigą prie skaitmeninto Lietuvos dokumentinio kino archyvo.

3 paaiškinimas. Projekto „Lietuvos dokumentinis kinas internete (e-kinas)“ sukurtos elektroninės kultūros paslaugos aprašymas

Interneto vartotojai viešai prieinamoje interneto svetainėje www.e-kinas.lt gali susipažinti ir nemokamai peržiūrėti joje pateikiamus suskaitmenintus (mažos raiškos) lietuviško kino filmus, perskaityti lietuvių ir anglų kalbomis pateikiamus išsamius aprašymus (metaduomenis). Registruoti interneto svetainės lankytojai sumokėję nustatytą mokestį gali užsisakyti juos dominančių kino filmų norimos raiškos kopijas ir jas gauti paštu arba atvykę į LCVA. Pažymėtina, kad yra sudarytos sąlygos užsisakyti didelės raiškos filmų kopijas, kurios yra tinkamos demonstruoti šiuolaikiniuose kino teatruose.

Sukurtos elektroninės paslaugos naudojimosi intensyvumui analizuoti naudojami du rodikliai (žr. 74 lentelė). 2012–2015 m. projekto metu sukurtoje interneto svetainėje www.e-kinas.lt apsilankė daugiau kaip 707 tūkst. unikalių lankytojų. Svetainės unikalų lankytojų skaičius bei registruotų vartotojų skaičius reikšmingai padidėjo 2013 m., o 2015 m., lyginant su 2014 m., šių rodiklių augimo tempas sulėtėjo.

74 lentelė. Projekto „Lietuvos dokumentinis kinas internete (e-kinas)“ svetainės www.e-kinas.lt lankytojų duomenys

Rodiklio pavadinimas	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.
Unikalų apsilankymų skaičius internetinėje svetainėje www.e-kinas.lt per metus	40 858	182 381	234 880	248 957
Registruotų vartotojų skaičius gruodžio 31 d.	40	153	216	271

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal Lietuvos centrinio valstybės archyvo pateiktus duomenis.

Registruotų vartotojų, kurie gali individualizuoti jiems teikiamą elektroninę kultūros paslaugą „e-kinas“ skaičius nėra didelis – 2015 m. buvo 271 vartotojas. Papildomai registruotiems vartotojams teikiamos paslaugos nėra populiaros – per 2015 m. tik 29 vartotojai pasinaudojo galimybe užsisakyti kino filmo kopiją per www.e-kinas.lt interneto svetainėje teikiamas galimybes.

Problemos ir apribojimai, su kuriais susidūrė projekto vykdytojas

Projekto įgyvendinimą stabdė trys apribojimai. Dėl prastos kino juostų fizinės būklės, skaitmeninto vaizdo apdorojimo sudėtingumo ir kompiuterinio tinklo pralaidumo problemų dažnai strigo projekto veiklų įgyvendinimas. Siekiant spręsti šią problemą buvo kreiptasi į įgyvendinančiąją instituciją (Centrinę projektų valdymo agentūrą) ir gautas leidimas įsigyti papildomą techninę ir programinę įrangą, atliekant papildomą viešąjį pirkimą. Kaip pažymi projekto vykdytojas, viena iš pagrindinių problemų buvo tai, jog Lietuvoje nebuvo kino juostų parengimo skaitmeninimui, skaitmeninimo, skaitmeninio restauravimo, informacinės sistemos kūrimo, ilgalaikio skaitmeninio saugojimo gerosios praktikos pavyzdžių bei trūko kvalifikuotų specialistų, galinčių atlikti minėtus darbus. Dėl šios priežasties, o taip pat ir dėl projekto planavimo metu nenumatytų technologinių procesų bei dažnų serverio veiklos sutrikimų buvo vėluojama sukurti skaitmeninį turinį. Atsižvelgiant į iškilusias problemas buvo pratęstas kino juostų parengimo skaitmeninimui, skaitmeninimo, skaitmeninio restauravimo, skaitmeninių kopijų ir aprašų su metaduomenimis kūrimo darbams skirtas terminas. Pažymėtina, kad visos iškilusios problemos ir apribojimai neturėjo neigiamos įtakos projekto galutiniam tikslų pasiekimui.

Projekto „Lietuvos dokumentinis kinas internete (e-kinas)“ tvarumas

Projekto įgyvendinimo metu pasiektų rezultatų tvarumą užtikrina jo metu įsigyta techninė ir programinė įranga, skirta kino filmų parengimo skaitmeninimui, skaitmeninimo, skaitmeninio restauravimo, skaitmeninio turinio saugojimo darbams vykdyti. Taip pat įgyvendinant projektą LCVA darbuotojai sukaupe reikalingas žinias ir patirtį, kuri leidžia kokybiškai ir efektyviai vykdyti kino filmų skaitmeninimo darbus. Skaitmeninimo veiklų tęstinumui užtikrinti Lietuvos centriname valstybės archyve 2013 m. gegužės mėn. buvo įsteigtos trys darbo vietos, kurios išlaikomos panaudojant valstybės biudžeto lėšas, skiriamas Nacionalinio dokumentų fondo administravimo programos įgyvendinimui.

Naudojant ES struktūrinės paramos projekto metu įsigytą skaitmeninimo darbams skirtą techniką per 2013 m. buvo skaitmeninta ir interneto svetainėje www.e-kinas.lt patalpinta 200 kino filmų, o per 2014 m. – 400 kino filmų. Šiems skaitmeninimo darbams įgyvendinti panaudota 61,6 tūkst. EUR (atitinkamai 2013 m. 28,3 tūkst. EUR, o 2014 m. – 33,3 tūkst. EUR). Praėjus šiek tiek daugiau nei dviems metams²⁰³ nuo projekto įgyvendinimo pabaigos, interneto svetainėje www.e-kinas.lt viešai buvo prieinami 2 199 kino filmai, iš kurių 1 199 filmai buvo skaitmeninti pabaigus įgyvendinti projektą. Atsižvelgiant į ES struktūrinės paramos naudojimo reikalavimą 5 metus po projekto įgyvendinimo nekeisti įrangos panaudojimo paskirties ir pastarųjų dviejų metų skaitmeninio turinio kūrimo spartą, galima manyti, kad per ateinančius 5 metus bus skaitmeninta apie 2 500–3 000 kino filmų, o tam reikės apie 160–170 tūkst. EUR valstybės biudžeto lėšų.

Projekto „Lietuvos dokumentinis kinas internete (e-kinas)“ poveikio vertinimas

ES struktūrinė parama turėjo teigiamą poveikį kultūros paslaugų kokybei, apimčiai ir prieinamumui. Įgyvendinus projektą padidėjo teikiamų kultūros paslaugų apimtis ir įvairovė – sukurtas pirmasis skaitmeninis Lietuvos dokumentinio kino archyvas internete www.e-kinas.lt ir nauja elektroninė kultūros paslauga „e-kinas“. Teikiama paslauga iki 2015 m. pabaigos pasinaudojo daugiau kaip 707 tūkst. vartotojų, iš kurių 271 vartotojas užsiregistravo ir susikūrė savo lietuviškų kino filmų kolekciją ir/arba užsisakė patikusio kino filmo skaitmeninę kopiją.

Panaudojant ES struktūrinę paramą sukūrus elektroninę kultūros paslaugą „e-kinas“ buvo sumažintas LCVA teikiamų paslaugų suteikimo barjeras ir padidintas jų prieinamumas – kultūros paslaugų vartojai gali nuotoliniu būdu susipažinti su archyve saugomais kino filmais, užsisakyti jų kopijas fiziškai neatvykstant į archyvą.

75 lentelė. Informacija apie elektroninės kultūros paslaugos „e-kinas“ prieinamumą

Kriterijus	Trumpas aprašymas
<i>Paieškos galimybės</i>	Paprasta paieška pagal bet kokį metaduomenų apraše vartojamą žodį. Išplėstinė paieška – pagal pavadinimą, kolekciją, autorių, vietovardį, temą, gamintoją. Metaduomenų elementuose, kuriuose nurodomi asmenvardžiai ir vietovardžiai, duomenys parinkti iš Bendro Lietuvos istorinių vietovardžių, asmenvardžių ir istorinės chronologijos tezaurų.
<i>Orientacija į skirtingas (tikslines) auditorijas</i>	Nėra
<i>Metaduomenų pristatymas skirtingomis kalbomis</i>	Visų skaitmenintų Lietuviškų kino filmų metaduomenys pateikiami lietuvių ir anglų kalbomis
<i>Sąveikumas su kitomis duomenų bazėmis</i>	Susieta su portalu www.europeana.eu . (pateikti skaitmenintų filmų metaduomenys su aktyvia nuoroda į konkretų filmo aprašą ir mažos rezoliucijos skaitmenintą filmą tinklapyje www.e-kinas.lt).
<i>Svetainės pritaikymas asmenims su specialiais poreikiais</i>	Nėra
<i>Teikiamų paslaugų individualizavimas</i>	Registruoti vartotojai gali kurti savo filmų kolekcijas arba peržiūrėti archyvo darbuotojų sudarytas.
<i>Aukštos raiškos skaitmeninto objekto prieinamumas</i>	Interneto svetainėje www.e-kinas.lt neprieinama, gali gauti užsisakius ir sumokėjus nustatytą mokestį.

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal Lietuvos centrinio valstybės archyvo pateiktus duomenis.

Atsižvelgiant į tai, kad nuo 2012 m. interneto svetainėje www.e-kinas.lt didėja apsilankymų skaičius, galima teigti, kad daugėja žinančių apie lietuvišką kino paveldą. Didėjantį žinomumą daugiausia lėmė žymiai pagerėjęs ir supaprastėjęs priėjimas prie LCVA saugomų kino dokumentų. Pažymėtina, kad

²⁰³ 2016 m. birželio 10 d. duomenimis.

skirtingai nei kitų projektų metu sukurtų elektroninių kultūros paslaugų atveju, „e-kino“ teikiamos paslaugos prieinamumą didina metaduomenų pateikimas lietuvių ir anglų kalbomis.

Vis dėlto teikiamos elektroninės kultūros paslaugos prieinamumas nėra visapusiškas, nes nėra sudarytos galimybės ja pasinaudoti asmenims, turintiems specialiuosius poreikius. Projekto metu skaitmeninta informacija nėra pasiekama per virtualią elektroninę paveldo sistemą www.epaveldas.lt. Taip pat sukurta elektroninė kultūros paslauga „e-kinas“ yra orientuota į visus besidominčius lietuviško kino paveldu, tačiau siekiant pagerinti skaitmeninto kultūros paveldo sklaidą ir elektroninės paslaugos prieinamumą yra svarbu ją diferencijuoti atsižvelgiant į galimus skirtingų tikslinių grupių (auditorijų) poreikius.

Projekto pasiekti rezultatai atitiko vartotojų poreikius, nes projekto metu buvo skaitmeninamas ir visuomenei pristatomas audiovizualinis kultūros paveldas, kurio paklausa tarp paslaugų vartotojų yra didžiausia. Atlikti internetinio turinio naudojimo tyrimai rodo, kad audiovizualinio turinio paklausa interneto vartotojų tarpe yra didelė: 66 proc. gyventojų internete žiūri vaizdo įrašus, 58 proc. klausosi muzikos.²⁰⁴ Tai reiškia, kad projekto metu sukurtas suskaitmenintas audiovizualinis turinys gali būti panaudojamas labiausiai vartotojų poreikius atitinkančių elektroninių paslaugų kūrimui ir teikimui.²⁰⁵ Remiantis 2015 m. duomenis, projekto metu suskaitmeninti lietuviški kino filmai sudaro apie 10 proc. viešai internete prieinamo skaitmeninto audiovizualinio turinio.

Teikiamų elektroninių kultūros paslaugų kokybės įvertinimui specialūs tyrimai (apklausos) 2013–2016 m. nebuvo atliekami. Siekiant įvertinti teikiamų elektroninių kultūros paslaugų kokybę, nuo interneto svetainėje www.e-kinas.lt nuo jos įkūrimo buvo kaupiami svetainės lankytojų atsiliepimai (įvertinimai). 2015 m. lapkričio mėn. pabaigos 1 215 interneto svetainės lankytojai įvertino teikiamų elektroninių kultūros paslaugų kokybę. Didžioji dalis (87 proc.) svetainės lankytojų teikiamas elektronines kultūros paslaugas įvertino teigiamai, tik 10 proc. įvertino neigiamai, dar 3 proc. neturėjo nuomonės. Vis dėlto toks teikiamų paslaugų vertinimas yra sąlyginis, nes įvertinusių elektroninių paslaugų kokybę lankytojų dalis yra tik 0,2 proc., skaičiuojant nuo visų 2012–2015 m. svetainės lankytojų skaičiaus.

Pažymėtina, kad ES struktūrinė parama turėjo teigiamą poveikį sprendžiant sisteminės kultūros paveldo apsaugos ir pristatymo visuomenei problemas. Panaudojant ES paramą projekto metu nuo galimo negrįžtamo sunykimo buvo apsaugoti 1 000 lietuviško kino filmų, kurie dėl nuolatos prastėjančių kino juostų fizinės būklės galėjo būti sunykti.

²⁰⁴ Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2015 m. kovo 4 d. įsakymas Nr. IV-153 „Dėl skaitmeninio kultūros paveldo aktualinimo ir išsaugojimo 2015-2020 metų programos patvirtinimo“.

²⁰⁵ 2015 m. duomenis viešai pristatomo skaitmeninto Lietuvos kultūros paveldo 80 proc. sudarė dokumentiniai paveldo objektai (rankraščiai, knygos, laikraščiai ir kitų dokumentų skaitmeninės kopijos), o audiovizualinis (filmai, muzika ir kita) turinys sudarė tik 4 proc.

5 PRIEDAS. PROJEKTO „VIRTUALI ISTORINĖ LIETUVA: LDK“ ATVEJO STUDIJA

Vilniaus universitetas (toliau – VU) 2009 m. lapkričio mėn. – 2014 m. birželio mėn. įgyvendino projektą Nr. VP2-3.1-IVPK-04-V-01-006 „Virtuali istorinė Lietuva: LDK“. Projektui finansavimas skirtas pagal Ekonomikos augimo veiksmų programos priemonę Nr. VP2-3.1-IVPK-04-V „Lietuvos kultūra informacinėje visuomenėje“. Projekto biudžetas siekė 2,1 mln. EUR, iš kurių 1,8 mln. EUR ES struktūrinė parama.

Pagrindinis tikslas buvo dvejopas – visų pirmą buvo siekiama sukurti naują skaitmeninį turinį, t. y. suskaitmeninti bei aprašyti Vilniaus universiteto bibliotekos J. Lelevelio fondo istorinius žemėlapius ir kitus unikalios eksponatus, sudarant galimybę juos panaudoti švietimo ir mokslo tikslais. Svarbesnis projekto siekis buvo sukurti informacinę sistemą „Virtuali istorinė Lietuva“ kurioje kultūros paslaugų vartotojas galėtų rasti patraukliai tekstine, vaizdine bei garsine formomis pateiktą Lietuvos istoriją. Pirmojo tikslo rezultatais (suskaitmenintas J. Lelevelio fondas) ir su jais susijusi elektroninės kultūros paslaugos dalis buvo orientuota į mokslininkus, o antrojo tikslo – į visuomenės narius, besidominčius Lietuvos istorija, ypatingai bendrojo lavinimo sistemoje besimokančius mokinius.

Projekto „Virtuali istorinė Lietuva: LDK“ metu pasiektų rezultatų analizė

Projekto metu sukurta visa skaitmeninimo darbams vykdyti reikalinga infrastruktūra – įsigyta reikalinga technika ir programinė įranga, suskaitmenintų kultūros paveldo objektų ilgalaikiam saugojimui reikalingas serveris ir kita.

2016 m. gegužės mėn. duomenis per projekto įgyvendinimo laikotarpį buvo sukurta 120 000 naujų suskaitmenintų kultūros paveldo turinio vienetų. Projekto metu suskaitmeninti paveldo objektai sudaro 34 proc., skaičiuojant nuo visų per 2007–2013 m. programavimo laikotarpį panaudojant ES struktūrinę paramą suskaitmenintų kultūros paveldo objektų. Suskaitmeninti kultūros paveldo objektai buvo atrinkti atsižvelgiant į Vilniaus universiteto mokslininkų išreikštus poreikius. Skaitmeninimo metu dalis paveldo objektų dėl prastos fizinės būklės buvo restauruoti. Visiems suskaitmenintiems kultūros paveldo objektams buvo parengti metaduomenys. Vis dėlto metaduomenys (žemėlapių anotacijos) nėra išsamūs ir apima tik bazinę informaciją²⁰⁶ apie suskaitmenintą objektą. Vartotojui jie yra naudingi tik atliekant paiešką, tačiau reikšmingos papildomos kontekstinės informacijos nesuteikia. Pažymėtina, kad metaduomenys yra pateikiami lietuvių ir anglų kalbomis.

Projekto įgyvendinimo metu sukurta nauja sudėtinė elektroninė kultūros paslauga, kuri teikiama tam sukurtoje interneto svetainė www.ldkistorija.lt. Elektroninė kultūros paslauga apima galimybes susipažinti ir analizuoti suskaitmenintus J. Lelevelio kolekcijos žemėlapius bei panaudojant interaktyvius priemonės gauti istorinių žinių (4 paaiškinimas).

²⁰⁶ Pateikiama informacija apie: leidėją, kalbą, autorių, publikavimo metus ir žemėlapių išmatavimus.

4 paaiškinimas. Projekto „Virtuali istorinė Lietuva: LDK „ sukurtos elektroninės kultūros paslaugos aprašymas

Interneto vartotojai viešai prieinamoje interneto svetainėje www.ldkistorija.lt gali susipažinti ir analizuoti Vilniaus universiteto bibliotekoje saugomus J. Lelevelio sukauptus senuosius Lietuvos ir pasaulio žemėlapius. Suskaitmenintų kultūros paveldo objektų analizei sukurtas įrankis, kuris suteikia galimybes analizuoti žemėlapi – keisti kryptį, atspalvius, padidinti, palyginti su kitais žemėlapiais ir pan. Suskaitmenintų paveldo objektų paieškai sukurta paieškos sistema. Paslaugos vartotojas gali perskaityti lietuvių ir anglų kalbomis pateikiamus bazinius paveldo objektų metaduomenis, o registruoti interneto svetainės lankytojai gali susidaryti savo žemėlapių kolekciją

Antrąją teikiamos elektroninės kultūros paslaugo dalį sudaro interaktyvi laiko juosta, kurioje pateikiami trumpi Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istoriją pristatantys ir populiarinantys istoriniais tekstais.

Įgyvendinant projektą didesnis dėmesys buvo skiriamas suskaitmeninto kultūros paveldo panaudojimui ir jo sklaidai visuomenėje. Siekiant suskaitmeninto kultūros paveldo objekto sklaidos ir panaudojimo iki projekto įgyvendinimo pabaigos profesionalūs istorikai parengė daugiau kaip 700 trumpų istorinių pasakojimų, kuriais pristatoma Lietuvos istorija. Siekiant didesnio patrauklumo ir orientuojantis į tikslią auditoriją, pasakojimai buvo parašyti skaitytojui draugišku stiliumi, iliustruoti ikonografinė ir audiovizualine medžiaga. Istorijos edukacijai skirti tekstai chronologiškai pateikiami interaktyvioje laiko juostoje ir turi sąsajas tarpusavyje. Kaip šalutinis produktas projekto metu buvo sukurtas Yuotube vaizdo kanalas, kuriame pateikiama visa per projekto įgyvendinimą surinkta ir sukurta audiovizualinė medžiaga.

Pažymėtina, kad projekto metu suskaitmeninti kultūros paveldo objektai yra menkai susijusi su interneto svetainėje www.ldkistorija.lt pristatomais istoriniais tekstais. Tokia strategija buvo pasirinkta sąmoningai, nes pirmoji sukurta naujos elektroninės kultūros paslaugos dalis yra orientuota į mokslininkus, o antroji į visuomenės narius, besidominčius Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorija. Vis dėlto siekiant didesnio suskaitmenintų kultūros paveldo objektų panaudojimo svarbu glaudžiau susieiti juos su teikiamomis paslaugomis.

Interneto svetainėje nuo jos veiklos pradžios iki 2016 m. birželio 7 d. apsilankė ir teikiama elektronine kultūros paslauga pasinaudojo 263 061 lankytojai, iš kurių 171 468 unikalūs lankytojai. Beveik 92 tūkst. vartotojų į interneto svetainę grįžo, t. y. joje lankėsi nemažiau kaip 2 kartus. Iš 92 tūkst. lankytojų, 40 tūkst. lankytojų interneto svetainėje www.ldkistorija.lt lankėsi 5 ir daugiau kartų ir naudojosi teikiama elektronine kultūros paslauga arba jos dalimis. Didžioji dalis vartotojų (88 proc.) sudaro Lietuvos gyventojai, o dar beveik 5 proc. vartotojų sudaro Jungtinės Karalystės, JAV ir Norvegijos gyventojai (likusius 7 proc. – įvairių kitų šalių gyventojai). Per šį laikotarpį visi svetainės lankytojai peržiūrėjo 428 166 suskaitmenintus kultūros paveldo objektus ir/arba perskaitė svetainėje pateikiamus istorinius tekstus ir naudodamiesi teikiama elektronine kultūros paslauga praleido apie 526 tūkst. val.²⁰⁷

Problemos ir apribojimai, su kuriais susidūrė projekto vykdytojas

Įgyvendinant projektą buvo susidurta su viena problema. Vykiant interneto svetainės www.ldkistorija.lt istorinių tekstų vertinimo į anglų kalbą buvo susidurta su aplinkybėmis, kurių nebuvo galima numatyti paraiškos rengimo, vertinimo ir atrinkimo metu – tai specifinės istorinės terminijos atitikmenų anglų kalboje stoka. Siekiant išspręsti šią problemą buvo įsigytos papildomos paslaugos – specifinių LDK istorijos terminų vertinimo į anglų kalbą sunorminimas, bei naujų anglišku terminų sukūrimas. Pažymėtina, kad problema buvo išspęsta ir esminio poveikio projekto rezultatų pasiekimui neturėjo.

Projekto „Virtuali istorinė Lietuva: LDK“ tvarumas

²⁰⁷ Projekto „VP2-3.1-IVPK-04-V-01-006 Virtuali istorinė Lietuva: LDK“ vykdytojų pateikta informacija apie svetainės www.ldkistorija.lt lankomumą.

Projekto įgyvendinimo metu pasiektų rezultatų tvarumą užtikrina projekto vykdytojas. Įgyvendinant projektą sukurta informacija (suskaitmeninti kultūros paveldo objektai, istoriniai pasakojimai, interneto svetainė ir kiti technologiniai sprendimai) buvo patalpinta Vilniaus Universiteto Informacinių technologijų taikymo centre esančiuose serveriuose ir prižiūrima centro specialistų. Tai užtikrina sukurtų rezultatų viešą priėjimą interneto svetainėje www.ldkistorija.lt. Pažymėtina, kad po projekto įgyvendinimo pabaigos už sukurtos interneto svetainės turinio plėtrą yra atsakingas Vilniaus Universiteto Istorijos fakultetas.

Susidarius techninės įrangos apsaugos, elektros sunaudojimo, techninės priežiūros, interneto prieigos pralaidumo ir kitas išlaidas finansuoja Vilniaus Universiteto Informacinių technologijų taikymo centras.

Projekto „Virtuali istorinė Lietuva: LDK“ poveikio vertinimas

ES struktūrinė parama turėjo teigiamą poveikį kultūros paslaugų apimčiai, nes panaudojant ES struktūrinę paramą buvo sukurta nauja, iki projekto neteikta, elektroninė kultūros paslauga. Šia paslauga nuo jos sukūrimo iki 2016 m. birželio mėn. pasinaudojo daugiau kaip 171 tūkst. unikalių vartotojų. Trečdalis (34 proc.) interneto svetainės www.ldkistorija.lt lankytojų sugrįžta į svetainę ir naudojami keletą kartų joje teikiama elektronine kultūros paslauga arba jos dalimi.

Įgyvendintas projektas prisidėjo prie kultūros paslaugų įvairovės, nes panaudojant ES struktūrinę paramą buvo sukurta išskirtinė, kompleksinė (sudėtinė) elektroninė kultūros paslauga, kurios sudedamosios dalys orientuotos į tikslines auditorijas. Kaip gerosios praktikos pavyzdį galima išskirti projekto įgyvendinimo metu sukurtą elektroninės kultūros paslaugos dalį, skirtą suskaitmenintų kultūros paveldo objektų pristatymui ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės istorijos populiarinimui. Istorijos edukacijai skirti pasakojimai tiksliai atliepė tikslinės auditorijos – bendrojo ugdymo proceso dalyvių (mokytojų ir mokinių) poreikius. Elektroninės kultūros paslaugos dalis skirta analizuoti suskaitmenintus J. Lelevelio fondo dokumentus (žemėlapius ir kita) yra novatoriška ir atitinkanti tikslinės grupės (mokslininkų) poreikius.

Panaudojant ES struktūrinę paramą sukūrus naują elektroninę kultūros paslaugą padidėjo Vilniaus Universiteto bibliotekoje saugomų retų dokumentų prieinamumo galimybės, nes vartotojai gali su jais susipažinti nuotoliniu būdu. Pažymėtina, kad tai viena iš nedaugelio elektroninių kultūros paslaugų, kurioje suteikiamos galimybės vartotojui prisidėti prie turinio kūrimo – vartotojas gali pasinaudoti galimybe ir anotuoti (aprašyti) žemėlapius, identifikuoti jose vietas ir pan. Galimybė dalyvauti kuriant turinį yra vertinama kaip 3-asis elektroninių paslaugų lygis (brandžios paslaugos).

76 lentelė. Informacija apie elektroninės kultūros paslaugos „e-kinas“ prieinamumą

Kriterijus	Trumpas aprašymas
Paiėškos galimybės	Paiėška pagal tris kriterijus (autorių, metus ir leidėją), geografinę vietą. BVIC sistema neįdiegta.
Orientacija į skirtingas (tikslines) auditorijas	Suskaitmenintų dokumentų analizės priemonės mokslininkams. Istorijos edukacijai skirta interaktyvi laiko juosta ir istoriniai tekstai, skirti besidomintiems LDK istorija.
Metaduomenų pristatymas skirtingomis kalbomis	Lietuvių, anglų kalbomis pristatomi baziniai metaduomenys. Yra sudaryta galimybė vartotojams anotuoti žemėlapius papildant juos kontekstine informacija.
Sąveikumas su kitomis duomenų bazėmis	Su Vilniaus universiteto bibliotekos katalogu. Su www.epaveldas.lt sistema nesusietas.
Svetainės pritaikymas asmenims su specialiais poreikiais	Nėra.
Teikiamų paslaugų individualizavimas	Registruoti vartotojai gali sudaryti savo žemėlapių kolekciją, pažymėti žemėlapi, gauti didesnės raiškos kopijas.
Aukštos raiškos skaitmeninto objekto prieinamumas	Prieinama fiziškai atvykus į Vilniaus universitetą.

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal projekto dokumentacija ir projekto vykdytojo pateiktus duomenis.

Vis dėlto teikiamos elektroninės kultūros paslaugos prieinamumas gali būti tobulinamas, nes šiuo metu nėra sudarytos sąlygos paslauga naudotis žmonėms su specialiais poreikiais, pateikiami metaduomenys yra neišsamūs, būtina tobulinti paieškos sistemą ir integruoti į suskaitmeninto kultūros paveldo informacinę sistemą www.epaveldas.lt

ES struktūrinė parama turėjo teigiamą poveikį kultūros paslaugų kokybei, nes sukurtą naują elektroninę kultūros paslaugą vartotojai vertinama teigiamai. Teikiamų elektroninių kultūros paslaugų kokybės įvertinimui specialūs tyrimai (apklauso) nebuvo atliekami, bet buvo kaupiami paslaugų vartotojų atsiliepimai. Per pirmuosius metus po projekto įgyvendinimo pabaigos, elektroninės kultūros paslaugos vartotojai 854 teigiamai įvertino teikiamų paslaugų kokybę. Per šį laikotarpį nebuvo gauta nepasitenkinimo komentarų, pretenzijų ar skundų. Projekto vykdytojo atstovo teigimu, projekto sukurtus rezultatus ypatingai teigiamai vertina bendrojo ugdymo proceso dalyviai (mokytojai ir mokiniai), kurie viešai prieinamoje svetainėje teikiamą elektroninę kultūros paslaugą arba jos dalį panaudoja mokymosi procese.

Pažymėtina, kad nėra pakankamai duomenų, kurias remiantis būtų galima absoliučiai tiksliai ir pagrįstai įvertinti sukurtos elektroninės kultūros paslaugos atitikimą vartotojų poreikiams.

6 PRIEDAS. PROJEKTO „VIRTUALIOS ELEKTRONINIO PAVELDO SISTEMOS PLĖTRA“ ATVEJO STUDIJA

Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka 2010 m. vasario mėn. – 2012 m. spalio mėn. įgyvendino projektą Nr. VP2-3.1-IVPK-04-V-01-001 „Virtualios elektroninio paveldo sistemos plėtra“. Projektas finansuotas pagal priemonę Nr. VP2-3.1-IVPK-04-V „Lietuvos kultūra informacinėje visuomenėje“, jo įgyvendinimui skirta 3,6 mln. eurų, iš kurių 3 mln. ES struktūrinė parama.

Projektas Nr. VP2-3.1-IVPK-04-V-01-001 „Virtualios elektroninio paveldo sistemos plėtra“ buvo planuojamas ir įgyvendinamas kaip LNB 2005–2008 m. įgyvendinto projekto „Integralios virtualios bibliotekų informacijos sistemos sukūrimas“ tęsinys. Pastarojo projekto metu buvo sukurtos Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimo, skaitmeninto turinio ilgalaikio saugojimo ir sklaidos plėtrai reikalingos būtinosios sąlygos (5 paaiškinimas).

5 paaiškinimas. Projekto „Integralios virtualios informacinės sistemos sukūrimas“ aprašymas

Panaudojant 2004–2006 m. laikotarpiu Lietuvai skirtą struktūrinę ES paramą Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka 2005–2008 m. įgyvendino projektą „Integralios virtualios informacinės sistemos sukūrimas“. Projektu, kurio įgyvendinimui skirta 3,9 mln. EUR, buvo siekiama plėsti viešąsias elektronines paslaugas, sukuriant gyventojams prieigą prie pilnateksių Lietuvos kilnojamojo kultūros paveldo dokumentų, saugomų bibliotekose, archyvuose ir muziejuose. Šiuo projektu buvo:

- Sukurta epaveldo sistema, grindžiama vieningu požiūriu į kultūros paveldo objektus.
- Sudarytas ir vieningas duomenų bankas bei bendras portalas – www.epaveldas.lt.
- Suskaitmeninta ir į kultūros paveldo svetainę www.epaveldas.lt perkelta apie 3 milijonai kultūros paveldo objektų (senųjų knygų, laikraščių, dailės kūrinių, rankraščių, bažnytinių metrikų), saugomų Nacionalinėje bibliotekoje, Lietuvos valstybės istorijos archyve ir Lietuvos dailės muziejuje.²⁰⁸

Nuo 2010 m. Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos įgyvendintu projektu buvo siekiama užtikrinti Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninto turinio kūrimą ir sklaidos tęstinumą. Projekto tikslas buvo grindžiamas prielaida, kad Lietuvos kultūros paveldo skaitmeninimas yra būtinas siekiant apsaugoti paveldą nuo fizinio sunykimo ir galimo (tikėtino) informacijos praradimo. Remiantis šia prielaida ES struktūrinė parama numatyta panaudoti suskaitmeninto turinio kūrimui ir jo pristatymui interneto svetainėje www.epaveldas.lt. Užtikrinant skaitmeninio turinio kūrimą buvo numatyta didinti bendradarbiaujančių įstaigų (partnerių) skaičių, o gerinant suskaitmeninto paveldo sklaidą – plėsti ir tobulinti virtualią skaitmeninto kultūros paveldo sistemą.

Projekto „Virtualios elektroninio paveldo sistemos plėtra“ metu sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų analizė

Vienas iš pagrindinių projekto metu sukurtų produktų yra infrastruktūra, kuri sudarė sąlygas ilgalaikiam skaitmeninio kultūros paveldo turinio kūrimui (kultūros paveldo skaitmeninimui) ir sukurto turinio saugojimui bei sklaidai. Panaudojant ES struktūrinę paramą skaitmeninimui reikalinga technika aprūpinti visi 9 projekto partneriai ir vykdytojas, taip pat įsigyta ir atnaujinta ilgalaikiam saugojimui reikalinga infrastruktūra (serveriai).

Šio projekto metu reikšmingai (kiekybiniu ir kokybiniu aspektu) padidintas suskaitmeninto kultūros paveldo turinys.²⁰⁹ Panaudojant ES struktūrinę paramą iki projekto įgyvendinimo pabaigos buvo

²⁰⁸ Lietuvos nacionalinė Martyno Mažvydo biblioteka, „Projektas – Integralios virtualios informacinės sistemos sukūrimas“. [Žiūrėta 2016 04 29] <<http://www2.lnb.lt/apie-nb/programos-ir-projektai-rengiama/integralios-virtualios-informacines-sistemos-sukurimas>>

²⁰⁹ VEPIS sistemoje pateikiamą kultūros paveldą sudaro šios kolekcijos (skliaustuose nurodyta objektų skaičius): Bažnyčių metrikų aktų knygos (4241); Knygos (10609); Rankraščiai (18873); Periodika (1957); Šiuolaikinės lietuvių literatūros klasika (170); Senosios lietuvių literatūros klasika (XIII-XVIII a.) (67); Naujųjų laikų lietuvių literatūros klasika (XIX a. ir XX a. I pusė) (817); Dvimatė grafika (23254); Kartografiniai leidiniai (240); Tekstilė (1292); Tapyba (6328); Fotografija (6300); Keramika

suskaitmeninti daugiau kaip 125 tūkst. kultūros paveldo objektų, o t. y. 35 proc., skaičiuojant nuo viso ES struktūrinės paramos projektų metu suskaitmenintų paveldo objektų skaičiaus. Visiems suskaitmenintiems kultūros paveldo objektams buvo parengti metaduomenys. Pastebėtina, kad metaduomenų parengimo lygis yra skirtingas – projekto vykdytojo (LNB) suskaitmenintų kultūros paveldo objektų metaduomenys yra išsamesni, o partnerių (ypatingai muziejų) parengti metaduomenys dažnai yra mažiau išsamūs. Skirtingą metaduomenų parengimą (išplėtojimą) lėmė instituciniai skirtumai – muziejai rengia metaduomenis vadovaudamiesi muziejinėje veikloje naudojamomis instrukcijomis, o bibliotekos – tarptautiniu bibliografijos standartu. Pažymėtina, kad tik tų suskaitmenintų kultūros paveldo objektų, kurie pateikiami tarptautinėms suskaitmenintų kultūros paveldo objektų bibliotekoms (pavyzdžiui *Europeana*) metaduomenys pateikiami ir anglų kalba.

Pažymėtina, kad LNB baigę įgyvendinti projektą *VP2-3.1-IVPK-04-V-01-001 „Virtualios elektroninio paveldo sistemos plėtra“* inicijavo ir įgyvendino antrąjį kultūros paveldo skaitmeninimo ir skaidos projektą – *VP2-3.1-IVPK-04-V-01-008 „Lietuvių literatūros klasikų kūrinių perkėlimas į elektroninę erdvę“*. Šio projekto metu pasiekti rezultatai ir poveikis yra susiję su VEPIS plėtra (plačiau žr. 6 paaiškinimas).

6 paaiškinimas. Projekto „Lietuvių literatūros klasikų kūrinių perkėlimas į elektroninę erdvę“ aprašymas

2011–2014 m. LNB įgyvendino projektą *VP2-3.1-IVPK-04-V-01-008 „Lietuvių literatūros klasikų kūrinių perkėlimas į elektroninę erdvę“*, kuriam išmokėta 613 tūkst. EUR (iš jų 521 tūkst. ES struktūrinė parama) priemonės *VP2-3.1-IVPK-04-V „Lietuvos kultūra informacinėje visuomenėje“* lėšų. Projekto metu buvo siekiama suskaitmeninti Lietuvos literatūros klasikų kūrinius ir padidinti jų prieinamumą. Įgyvendinus projektą suskaitmeninta 600 klasikų kūrinių ir jie patalpinti į interneto svetainę www.epaveldas.lt. Panaudojant ES struktūrinę paramą buvo sukurta elektroninė kultūros paslauga „skaityti/parsisiųsti elektroninę knygą internetu“. Paslauga teikiama per VEPIS. Pažymėtina, kad projekto įgyvendinimą stabdė autorių teisių apsaugos įstatymo nuostatos – buvo sudėtinga susitarti su autoriais dėl autorių kūrinių skaitmeninimo ir viešinimo. Remiantis po projekto pabaigimo atliktu tyrimu, ES struktūrinės paramos projektas turėjo teigiamą poveikį skaitymo skatinimui Lietuvoje, pagerino priėjimą prie Lietuvos literatūros klasikų kūrinių, leido užpildyti bibliotekų komplektavimo spragas.²¹⁰

Projekto metu buvo modernizuota virtuali elektroninio paveldo sistema (toliau – VEPIS), kurioje paskelbti visi projekto metu jo vykdytojo ir partnerių suskaitmeninti kultūros paveldo objektai ir jų metaduomenys. VEPIS patalpinto skaitmeninto kultūros paveldo turinio sklaida įgyvendinama per modernizuotą viešos prieigos interneto svetainę – www.epaveldas.lt. Šioje svetainėje teikiama sukurta elektroninė kultūros paslauga – „Prieiga prie Lietuvos atminties institucijų skaitmenintų kultūros paveldo objektų per portalą www.epaveldas.lt“, kurią sudaro 3 komponentės:

1. Skaitmenintų kultūros paveldo objektų ilgalaikis saugojimas.
2. Skaitmenintų kultūros paveldo objektų paieškos ir peržiūros internete sistema.
3. Skaitmenintų kultūros paveldo objektų skaitmenintų kopijų užsakymas internetu.

Pažymėtina, kad tiek skaitmeninant kultūros paveldo objektus, tiek kuriant elektroninę kultūros paslaugą nebuvo atliekami vartotojų poreikių tyrimai, nebuvo siekiama orientuotis į tikslią auditoriją.

(511); Numizmatika (204); Skulptūra (992); Muziejų eksponatai (37293); Pirmosios lietuviškos plokštelės (45); Vokalinė muzika (8336); Bažnytinė vokalinė muzika (465); Instrumentinė muzika (2797); Sceninė muzika (792); Estradinė muzika (2277); Literatūriniai įrašai (1048); Muzika pianolai (61); Garso įrašų kolekcija (12909).

²¹⁰ Regina Varnienė-Janssen, Neringa Račkauskaitė, „*Naujos platformos lietuvių literatūros kūrinių sklaidai ir skaitymo skatinimui: problemas analizė*“, *Informacijos mokslai*, 72, 2015, 74-101.

77 lentelė. VEPIS internetinės svetainės www.epaveldas.lt lankomumo duomenys

	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.	Iš viso
<i>Virtualių apsilankymų skaičius</i>	110 423	166 296	189 027	243 285	249 721	282 589	1 241 341
<i>Seansų skaičius</i>	179 611	1 231 620	1 470 061	2 944 293	3 382 931	5 622 083	14 830 599
<i>Seansų trukmė, val.</i>	40 017	378 824	445 499	725 957	938 561	1 506 254	4 035 112
<i>Paieškų skaičius</i>	236 030	314 866	397 251	431 495	377 723	403 422	2 160 787
<i>Atsisiųstų vaizdų skaičius</i>	1 317 428	8 371 175	9 109 074	12 209 135	12 659 363	14 344 748	58 010 923
<i>Atsisiųstų aprašų skaičius</i>	188 298	266 081	339 711	860 647	1 110 266	124 557	4 010 580
<i>Atsisiųstų dokumentų skaičius</i>	68 775	86 363	102 439	128 042	223 836	1 002 312	1 611 767
<i>Atsisiųstų aukščiausios raiškos vaizdų skaičius</i>	77	52	62	223	644	913	1971

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal projekto dokumentaciją.

Per 2010–2015 m. VEPIS interneto svetainėje www.epaveldas.lt apsilankė 1,2 mln. lankytojų, kurie svetainėje susipažindami su suskaitmenintu kultūros paveldu praleido daugiau kaip 4 mln. valandų (77 lentelė). Pastebėtina, kad nuo projekto įgyvendinimo pradžios reikšmingai padidėjo vartotojų skaičius, kurio didėjimas stabilizavosi 2013 m. Nuo 2014 m. vartotojų besinaudojančių elektronine kultūros paslauga arba jos komponentėmis didėja nežymiai, tačiau praleistų valandų skaičius 2015 m., lyginant su 2013 m., buvo 48 proc. didesnis. Atsižvelgiant į nuolat didėjantį seansų skaičių bei išaugusį praleistų valandų skaičių, galima manyti, kad formuojasi nuolatinių paslaugų lankytojų ratas. Sukurtos elektroninės kultūros paslaugos antrosios komponentės vartotojų ir jiems suteiktų paslaugų (atsisiųstų vaizdų, aprašų arba dokumentų skaičius) skaičius nuosekliai didėja. Remiantis šiais duomenis galima teigti, kad ES struktūrinės paramos lėšomis sukurta elektroninės kultūros paslaugos antroji komponentė yra populiari ir prisideda prie skaitmeninto kultūros paveldo sklaidos. Mažiau populiari paskutinioji elektroninės kultūros paslaugos komponentė – per analizuojamą laikotarpį tik 47 vartotojai pasinaudojo tokia galimybe (79 lentelė). Tai gali būti siejama su aukštesniu paslaugų suteikimo barjeru – siekiant pasinaudoti šia paslaugos komponente reikia fiziškai atvykti į biblioteką.

Problemos ir apribojimai, su kuriais susidūrė projekto vykdytojas

Įgyvendinant projektą susidurta su viena problema (apribojimu). Pradėjus įgyvendinti projektą buvo pastebėta, kad projekto iniciavimo etape nustatytas techninės įrangos poreikis neatitinka realių poreikių – projekto partneriams siekiant vykdyti skaitmeninimo darbus yra reikalinga daugiau ir įvairesnės technikos, nei buvo planuota. LNB 2011 m. sausio mėn. kreipėsi į Centrinę projektų valdymo agentūrą (toliau – CPVA), kuri skyrė papildomą finansavimą technikos įsigijimui. Kilusi problema neturėjo reikšmingo neigiamo poveikio galutinių projekto tikslų pasiekimui.

Projekto „Virtualios elektroninio paveldo sistemos plėtra“ tvarumas

Projekto tvarumą ir tęstinumą užtikrina tiek projekto vykdytojas (LNB), tiek ir likę 9 projekto partneriai. Viena iš pagrindinių sąlygų užtikrinančių projekto pasiektų rezultatų tvarumą ir veiklų tęstinumą yra sukurta infrastruktūra. Pasiektų rezultatų tvarumui (skaitmenintų kultūros paveldo objektų saugojimui) ir tęstinumui (naujo skaitmeninto kultūros paveldo turinio kūrimui) kiekvienais metais projekto vykdytojas (LNB) ir 9 partneriai įsipareigoja skirti nemažiau kaip 94,4 tūkst. EUR.

Projekto „Virtualios elektroninio paveldo sistemos plėtra“ poveikio vertinimas

Igyvendintas projektas turėjo teigiamą poveikį kultūros paslaugų įvairovei, nes buvo sukurta nauja elektroninė kultūros paslauga. Remiantis VEPIS interneto svetainės www.epaveldas.lt lankytojų duomenis (77 lentelė), galima teigti, kad ES struktūrinė parama turėjo didelį teigiamą poveikį suteiktų paslaugų apimčiai – reikšmingai padidėjo elektroninių kultūros paslaugų vartotojų skaičius nuo 110 tūkst. (2010 m.) iki 282 tūkst. (2015 m.). Manytina, kad sukurta elektroninė kultūros paslauga padidino Lietuvos gyventojų domėjimą kultūros paveldu.

Panaudojant ES struktūrinę paramą padidėjo teikiamų kultūros paslaugų prieinamumas, nes sukurta nauja elektroninė kultūros paslauga, kuri leidžia susipažinti su suskaitmenintu kultūros paveldo nuotoliniu būdu. 2014 m. pabaigoje VEPIS buvo saugoma 297 tūkst. paveldo objektų, o tai sudaro 36 proc., skaičiuojant nuo visų saugomų suskaitmenintų paveldo objektų skaičiaus.

78 lentelė. Informacija apie projekto „Virtualios elektroninio paveldo sistemos plėtra“ elektroninės kultūros paslaugos prieinamumą

Kriterijus	Trumpas aprašymas
<i>Paieškos galimybės</i>	Pagal UDK, dalykines rubrikas, reikšminius (raktinius) žodžius CIDOC CRM ontologija pagrįstoje paieška naudojant Bendro Lietuvos istorinių vietovardžių, asmenvardžių ir istorinės chronologijos tezaurą (BAVIC).
<i>Orientacija į skirtingas (tikslines) auditorijas</i>	Nėra.
<i>Metaduomenų pristatymas skirtingomis kalbomis</i>	Visi meta duomenys lietuvių kalba, dalis duomenų ir anglų kalba.
<i>Sąveikumas su kitomis duomenų bazėmis</i>	Panaudojant CIDOC CRM ontologija susieta su 9 partnerių informacinėmis sistemomis, su portalu www.europeana.eu , su Nacionaliniu bibliografiniu duomenų banku, Lietuvos nacionalinės bibliotekos katalogu bei TEL.
<i>Svetainės pritaikymas asmenims su specialiais poreikiais</i>	Nėra.
<i>Teikiamų paslaugų individualizavimas</i>	Suteikiama galimybė užsisakyti darbo vietą bibliotekoje ir didelės raiškos skaitmeninto kultūros paveldo objekto kopijos peržiūrą joje.
<i>Aukštos raiškos skaitmeninto objekto prieinamumas</i>	Dalis skaitmenintų kultūros paveldo objektų aukštos raiškos kopijos yra prieinamos fiziškai nuvykus į biblioteką.

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal Lietuvos nacionalinės Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo pateiktus duomenis.

Igyvendinant projektą ir po jo įgyvendinimo specialūs vartotojų pasitenkinimo tyrimai teikiama elektronine kultūros paslauga nebuvo atliekami. Siekiant atsiskaityti CPVA buvo renkami VEPIS vartotojų atsiliepimai. Kaip jau minėta projekto metu sukurta elektroninė kultūros paslauga sudaro 3 komponentės, todėl projekto vykdytojas nusprendė, kad sukurta elektroninę paslaugą įvertinti gali tik pilna jos apimtimi (visomis 3 komponentėmis) pasinaudoję vartotojai. 2015 m. gruodžio 18 d. duomenimis 48 kartus 10 skirtingų vartotojų įvertino teikiamų kultūros paslaugos kokybę. Daugiau kaip pusė atvejų (62 proc.) suteiktos elektroninės kultūros paslaugos buvo įvertintos „gerai“.

79 lentelė. Informacija apie projekto „Virtualios elektroninio paveldo sistemos plėtra“ elektroninės kultūros paslaugos kokybės vertinimą

	Vartotojų skaičius	Vartotojų dalis
<i>Užsakymų skaičius</i>	47	-
<i>Vartotojų rezervuotų darbo vietų skaičius</i>	48	-
<i>Darbo vietas rezervavusių skirtingų vartotojų skaičius</i>	10	-
<i>Darbo vietų užsakymo paslaugas įvertinusių blogai vartotojų skaičius</i>	3	6 %
<i>Darbo vietų užsakymo paslaugas įvertinusių patenkinamai vartotojų skaičius</i>	6	13 %
<i>Darbo vietų užsakymo paslaugas įvertinusių gerai vartotojų skaičius</i>	29	62 %

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal Lietuvos nacionalinės Lietuvos nacionalinės Martyno Mažvydo pateiktus duomenis.

Pažymėtina, kad kaupiami duomenys negali atspindėti realios teikiamos elektroninės kultūros paslaugos kokybės, nes bendras užsakymų skaičius yra tik 47 vnt., tuo tarpu interneto svetainę vien per 2015 m. aplankė daugiau kaip 283 tūkst. lankytojų. Kadangi prie VEPIS registruojasi tie vartotojai, kurie nori užsakyti skaitmenintų objektų kopijas, todėl ir vertina/gali įvertinti paslaugą tik ši tikslinės grupės dalis. Pažymėtina, kad nėra pakankamai duomenų (jie nebuvo kaupiami) leidžiančių visapusiškai įvertinti panaudojat ES struktūrinę paramą sukurtos ir teikiamos elektroninės kultūros paslaugos atitikimą vartotojų poreikiams.

Įgyvendinto projekto veiklos turėjo teigiamą poveikį siekiant išspręsti pagrindines kultūros paveldo skaitmeninimo problemas (iššūkius). Projektas padidino bendradarbiavimo mastą tarp atminties institucijų, įgyvendinančių skaitmeninimo veiklas. Projektas buvo įgyvendinamas kartu su 9 partneriais²¹¹ ir lyginat su 2005–2008 m. įgyvendintu projektu „Integralios virtualios informacinės sistemos sukūrimas“, partnerių skaičius padidėjo septyniais.²¹² Nors kiekybiškai partnerių skaičius nėra labai didelis, tačiau projekto įgyvendinime dalyvavo reikšminga dalis svarbiausių (didžiausių) atminties institucijų: be Lietuvos nacionalinės bibliotekos skaitmeninimo veiklas įgyvendino 4 iš 5 apskričių bibliotekos, 2 iš 5 valstybinės reikšmės bibliotekų, 1 iš 3 nacionalinių muziejų ir Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba, kuriai pavaldūs archyvai Lietuvoje. Naujų partnerių įtraukimas užtikrino bendradarbiavimo kultūros susiformavimą, pagerino skaitmeninimo veiklas įgyvendinančių atminties institucijų koordinavimą – leido sumažinti dubliavimo ir neefektyvaus lėšų panaudojimo riziką tarp kultūros srityje veikiančių ir skaitmeninimo veiklas įgyvendinančių institucijų. Partnerių įtraukimas užtikrino tai, jog kilnojamieji kultūros paveldo objektai būtų skaitmeninami laikantis tų pačių arba panašių standartų, o sukurtas naujas suskaitmenintas kultūros paveldo turinys būtų prieinamas per vieną prieigos tašką – VEPIS interneto svetainę www.epaveldas.lt. Projekto metu buvo įgyvendinti pirmieji žingsniai link „vieno langelio“ sukūrimo. Pažymėtina, kad įtraukiant naujus partnerius buvo užtikrintas papildomumas – skirtingi partneriai skaitmenino skirtingo pobūdžio ir turinio kultūros paveldą ir užpildė skaitmeninto turinio spragas, buvusias iki projekto.

Projekto metu taip pat buvo siekiama pagerinti daugiausiai vartotojų kritikos susilaukusią paieškos sistemą, kuri iki projekto įgyvendinimo buvo vykdoma pagal rubrikas ir metaduomenyse esančius reikšminius (raktinius) žodžius. Projekto įgyvendinimo metu įdiegtas CIDOC CRM modelis, kuris sudarė galimybes į VEPIS integruoti bendradarbiaujančių įstaigų (partnerių) pagal kitokius standartus suskaitmenintą kultūros paveldą. Įdiegtas CIDOC CRM modelis remiasi bendra ontologija, kuri sudarė galimybes sukurti semantinę paiešką – Bendrąjį Lietuvos istorinių vietovardžių, asmenvardžių ir istorinės chronologijos tezurą (toliau – BAVIC). Sukurta BAVIC paieškos sistema sudarė galimybes ieškoti suskaitmenintų kultūros paveldo objektų skirtingose duomenų bazėse, t. y. buvo sukurti funkcionalumai, kurie reikalingi sąveikumui tarp skirtingų skaitmeninto paveldo duomenų bazių. Vis dėlto BAVIC sukurtas naudojant nepakankamai išsamią duomenų bazę, kurios nėra įmanoma nuolatos atnaujinti. Po projekto įgyvendinimo paieškos funkcijos VEPIS išlieka tobulintinos.

²¹¹ Lietuvos mokslų akademijos Vrublevskių biblioteka, Kauno apskrities viešoji biblioteka, Vilniaus universiteto biblioteka, Klaipėdos apskrities viešoji I. Simonaitytės biblioteka, Lietuvos dailės muziejus, Panevėžio apskrities Gabrielės Petkevičaitės-Bitės viešoji biblioteka, Lietuvos teatro, muzikos ir kino muziejus, Šiaulių apskrities Povilo Višinskio viešoji biblioteka, Lietuvos vyriausiojo archyvaro tarnyba.

²¹² Skirmantė Kvietkauskienė, Jolita Steponaitienė, „Projektas „Integralios virtualios bibliotekų informacinės sistemos sukūrimas“ - skaitmeninamų objektų atranka.“ *Bibliografija*, 2005/06, 94-100.

7 PRIEDAS. PROJEKTO „DUSETŲ KULTŪROS NAMŲ PASTATO REKONSTRUKCIJA“ ATVEJO STUDIJA

2015 m. Zarasų rajono savivaldybės teritorijoje veikė du kultūros centrai ir trys jų skyriai: Zarasų rajono savivaldybės kultūros centras ir jo Salako, Suvieko, Turmanto skyriai bei kultūros centras Dusetų dailės galerija. Dusetų kultūros centras juridinių asmenų registre buvo įregistruotas dar 2006 m., tačiau veiklos nuostatai buvo patvirtinti 2012 m. Šis kultūros centras užsiima kūrybine, menine ir pramogų organizavimo veikla, kultūriniu švietimu, fotografavimo veikla, leidybine veikla, kino filmų rodymu bei kitų pramogų ir poilsio organizavimo veikla. Kultūros centro tikslai yra skleisti Lietuvos ir užsienio vizualiųjų menų pavyzdžius Zarasų rajono gyventojams ir turistams, reprezentuoti vietinius kūrėjus, sudaryti sąlygas profesionalaus meno sklaidai, didinti kultūros prieinamumą bei įvairovę, konsultuoti rajono įstaigas ir vietas bendruomenės kultūros ir meno klausimais. Nr. VP3-1.2-VRM-01-R-91-004 „Dusetų kultūros namų pastato rekonstrukcija“ projektas buvo pasirinktas gilesnei analizei, kadangi jis gali būti laikomas tipiniu kultūros centro atnaujinimo atveju.

Siekiant vietos bendruomenę įtraukti į kultūrinę veiklą buvo inicijuotas „Dusetų kultūros namų pastato rekonstrukcija“ projektas, kuris buvo įgyvendinamas pagal VP3-1.2-VRM-01-R „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“ priemonę. Projekto vykdytojas buvo – Zarasų rajono savivaldybė. Projekto įgyvendinimui buvo išmokėta 2 447 529 EUR, iš jų ES lėšos – 297 356 EUR, LR biudžeto lėšos 26 224 EUR, o likusią dalį skyrė Zarasų rajono savivaldybė – 2 123 936 EUR. Iki projekto įgyvendinimo, kultūros namų veiklą apsunkino šios problemos:

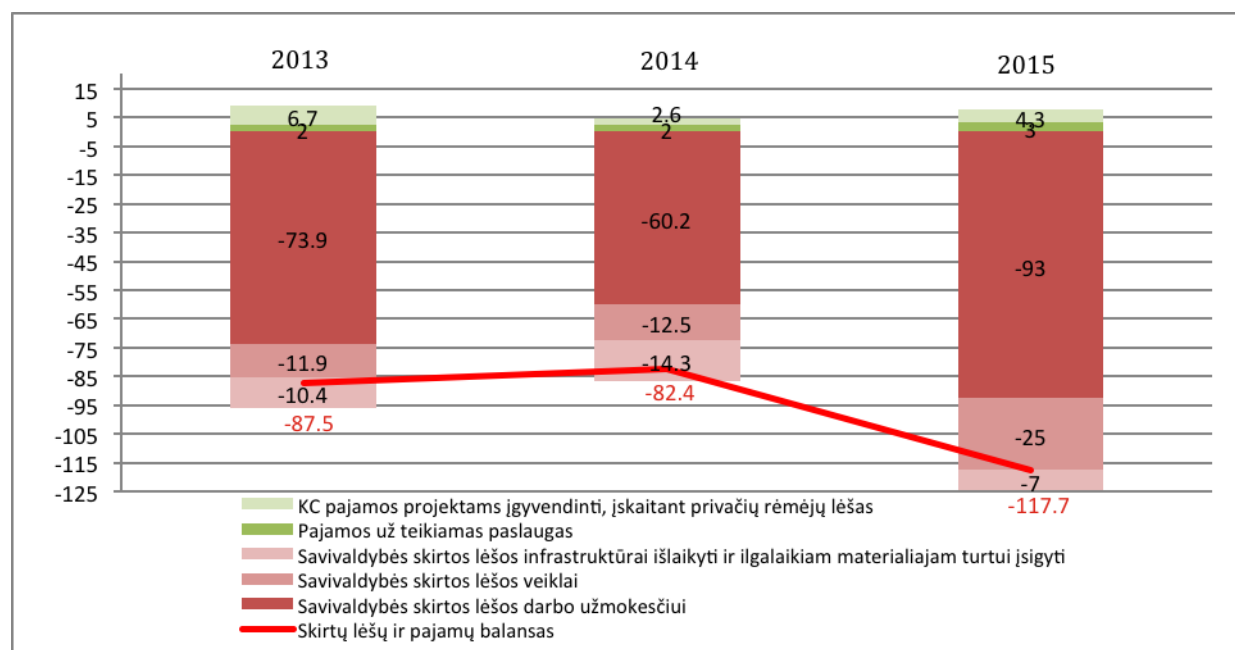
- Prasta patalpų būklė bei jos trūkumas neskatino gyventojų aktyviai dalyvauti meno kolektyvų veikloje;
- Avarinės būklės kultūros namų pastatas nesudarė saugių meno kolektyvų veiklos ir darbo sąlygų;
- Ribota kultūrinių renginių įvairovė mažino gyventojų susidomėjimą kultūrinėmis veiklomis.

Įgyvendinus šį projektą buvo sukurta Dusetų kultūros centro infrastruktūra senųjų kultūros namų vietoje, kuriame įsikūrė galerija, kultūros centras ir jo administracija. Šiame pastate buvo įrengta 250 asmenų talpinanti salė, 5 patalpos kūrybinei veiklai vykdyti, atskira specializuotų parodų salė. Taip pat projekto dėka buvo įrengtos 48 automobilių stovėjimo vietos, pėsčiųjų takai, sutvarkyta ir apželdinta aplinka. Taigi projekto įgyvendinimas tiesiogiai sprendė pagrindines kultūros namų veiklą trikdančias problemas. Remiantis galutine projekto įgyvendinimo ataskaita, projekto įgyvendinimo metu su jokiais problemomis susidurta nebuvo.

Sukurtų rezultatų tvarumas ir finansinė našta

Sukurtų rezultatų tęstinumas yra užtikrinamas 3 aspektais: veiklos vykdymo, finansiniu ir eksploataciniu. Visus šiuos aspektus užtikrina Zarasų rajono savivaldybė. Planuojama, kad modernizuotų kultūros namų nereikės remontuoti ar atnaujinti bent 15 metų, todėl po projekto įgyvendinimo naujų reikšmingų investicijų į kultūros centrą nereikės. Visgi, kultūros centro veikla ir sukurtos infrastruktūros eksploatacija turi būti dotuojama iš Zarasų rajono savivaldybės biudžeto. Po projekto įgyvendinimo Zarasų rajono savivaldybės Dusetų kultūros centrui skiriamų (dotuojamų) lėšų suma išaugo. 2013 m. buvo skirta 95,6 tūkst. EUR, o 2015 – 125 tūkst. EUR. Daugiausia šių lėšų yra išleidžiama darbuotojų darbo užmokesčiui. Tuo pat metu per 2013 m. kultūros centro pajamos už teikiamas paslaugas ir iš privačių rėmėjų surinktos lėšos siekė tik 8,7 tūkst. EUR, o 2015 m. sumažėjo iki 7,3 tūkst. EUR. Taigi kultūros centro išlaikymo kaštai po projekto įgyvendinimo padidėjo.

24 paveikslas. 2013–2015 m. Dusetų kultūros centro išlaidų ir pajamų balansas, EUR

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal Lietuvių liaudies kultūros centro duomenimis.

Viena iš priežasčių lėmusių padidėjusią kasmetinę išlaidų sumą buvo padidėjęs kultūros centro plotas ir todėl padidėję komunaliniai mokesčiai bei išlaidos infrastruktūros priežiūros darbams. Iki projekto įgyvendinimo, Dusetų kultūros namų plotas buvo 267 kv. m. ir jam išlaikyti per metus buvo išleidžiama apie 1 tūkst. EUR. Po projekto įgyvendinimo, rekonstruoto pastato plotas padidėjo iki 1316 kv. m ir 2015 m. jo infrastruktūros išlaikymui prireikė 25 tūkst. EUR. Taip pat kultūros centro išlaidas padidino išaugęs darbuotojų skaičius (80 lentelė). Taigi šio projekto įgyvendinimas sukūrė didesnę biudžetinio finansavimo poreikį. Visgi atsižvelgus į kultūros centro teikiamas kultūros paslaugas, šios padidėjusios sąnaudos laikomos būtinomis, siekiant padidinti teikiamų kultūros paslaugų apimtį, kokybę, įvairovę ir prieinamumą. Sekančiame poskyryje yra analizuojami Zarasų kultūros centrų veiklos rodikliai, siekiant išsiaiškinti ar iš tikrųjų po projekto įgyvendinimo teikiamų paslaugų apimtis, kokybė, įvairovė ir prieinamumas padidėjo.

80 lentelė. 2013–2015 m. Kultūros centrų darbuotojai ir jų poreikis Zarasų rajono savivaldybėje

	Metai	Visi darbuotojai	Iš jų kultūros ir meno darbuotojų skaičius	Kultūros ir meno etatų skaičius	Kultūros ir meno darbuotojų laisvų etatų skaičius	Kultūros ir meno specialistų poreikis
Dusetų kultūros centras	2013	17	11	8,25	2	3
	2014	19	13	9,75	0,75	1
	2015	19	14	10,75	0,25	1
Zarasų r. savivaldybės kultūros centrai	2013	66	42	32,5	4,75	3
	2014	72	48	37	0,75	1
	2015	72	51	39,25	0,75	2

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal Lietuvių liaudies kultūros centro duomenimis.

Zarasų rajono savivaldybės kultūros centrų veiklos mastų analizė

2007 m. buvo renkami tik bendri savivaldybės teritorijoje veikiančių kultūros centrų ir namų veiklos duomenys, todėl Dusetų kultūros namų veiklos rezultatai prieš projekto įgyvendinimą negali būti išanalizuoti. Tokie duomenys buvo pradėti rinkti tik 2013 metais, todėl siekiant įvertinti kultūros centrų veiklą, prieš ir po intervencijos, yra naudojami savivaldybės lygio kultūros centrų veiklos duomenys. Analizėje taip pat pateikiami duomenys, kokią dalį atitinkamo 2013 m. Zarasų rajono savivaldybės kultūros centrų veiklos rodiklio sudaro būtent Dusetų kultūros centro rodiklis. Remiantis šiuo rodikliu, galima nustatyti, kokią įtaką Dusetų kultūros centro atnaujinimas galėjo turėti bendram Zarasų rajono savivaldybės kultūros centrų rodikliui. Jei Dusetų kultūros centro indėlis į atitinkamą Zarasų r. sav. kultūros centrų rodiklį viršija 20 proc., laikytina, kad indėlis yra svarus. 55 proc. atvejų būtent taip ir yra.

Siekiant įvertinti intervencijos poveikį, Zarasų rajono savivaldybės kultūros centrų veiklos rodikliai buvo palyginti su kitų Utenos apskrities, negavusių ES paramos kultūros centrų atnaujinimui ar plėtrai, savivaldybių kultūros centrų veiklos rodikliais. Ši kriterijų atitiko tik 2 Utenos apskrčiai priklausančios savivaldybės, t. y. Anykščių r. sav. ir Molėtų r. sav.

Išanalizavus šių trijų savivaldybių mėgėjų meno kolektyvų veiklos rodiklius matytina, kad kultūros centrų veikla įtraukia vis mažiau dalyvių ir lankytojų. Ši tendencija pastebima ir visų Lietuvos rajono savivaldybių kultūros centrų veiklos duomenyse (žr. plačiau 81 lentelė). Pagrindinė to priežastis yra krizės metu prasidėjusi itin didelė emigracija iš Lietuvos rajonų į užsienio valstybes ir taip pat, kuri laiką tebesitęsianti migracija į didžiuosius Lietuvos miestus. Mažėjant gyventojų skaičiui rajonuose, mažėja ir kultūros centruose organizuojamų renginių lankytojų ir dalyvių skaičius.

Pastebėtina, kad prieš intervenciją (2007 m.) ir po intervencijos (2013 m.) Zarasų r. sav. kultūros centruose mėgėjų meno kolektyvų skaičius 1000-čiui gyventojų, į šiuos kolektyvus įsitraukusių dalyvių skaičius 1000-čiui gyventojų ir jų organizuojamuose renginiuose lankytojų skaičius 1000-čiui gyventojų buvo didžiausi tarp lyginamų atvejų. Analogiška tendencija pastebima, analizuojant ir studijų, būrelių ir klubų ir juose dalyvaujančių asmenų skaičių 1000-čiui gyventojų. Tai rodo, kad prieš intervenciją ir po intervencijos, Zarasų r. sav. kultūros centrai sugebėdavo į savo veiklas įtraukti santykinai didesnę gyventojų skaičių. Tačiau Dusetų kultūros namų pastato rekonstrukcijos projektas tik 8 proc. prisidėjo prie geresnių nei vidurkis rezultatų. Taigi analizuojamas projektas galėjo turėti tik minimalų poveikį mėgėjų meno kolektyvų dalyvių ir lankytojų rodikliui.

81 lentelė. 2007 m. ir 2013 m. Zarasų, Anykščių ir Molėtų rajonų savivaldybių kultūros centrų mėgėjų meno kolektyvų veiklos rodikliai

	Metai	Mėgėjų meno kolektyvų skaičius 1000-čiui gyventojų	Mėgėjų meno kolektyvų dalyvių skaičius 1000-čiui gyventojų	Mėgėjų koncertai, spektaklių skaičius 1000-čiui gyventojų, iš viso*	Dalyvių ir lankytojų skaičius, įskaitant dalyvius išvykose 1000-čiui gyventojų	Studijų, būrelių ir klubų skaičius 1000-čiui gyventojų	Studijų, būrelių ir klubų dalyvių skaičius 1000-čiui gyventojų
Zarasų r. sav. kultūros centrai	2007	5,4	48,5	18,2	4969,9	0,5	9,7
	2013	3,2	34,0	12,4	3352,7	0,6	7,7
Dusetų kultūros centro indėlis į atitinkamą Zarasų r. sav. kultūros centrų rodiklį, proc.	2013	21%	20%	12%	8%	0%	0%
Anykščių r. sav. kultūros centrai	2007	2,5	28,0	8,2	655,0	0,3	4,1
	2013	2,4	30,4	7,8	627,8	0,3	7,1
Molėtų r. sav. kultūros centrai	2007	1,9	43,4	6,9	381,4	-	-
	2013	1,6	17,4	9,7	700,1	-	-
Iš viso, visų rajonų savivaldybių kultūros centrai	2007	2,0	23,1	12,1	823,8	0,4	5,1
	2013	1,8	20,5	9,9	1253,6	0,5	7,2

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal Lietuvių liaudies kultūros centro duomenimis.

*Įskaitant išvykas Lietuvoje ir užsienyje.

Profesionaliojo meno sklaidos rodikliai yra mažiau priklausomi nuo demografinių tendencijų, todėl geriau atspindi kultūros centrų veiklą pokyčius per 2007–2013 m. laikotarpį. Žemiau pateikti kultūros centrų profesionaliojo meno sklaidos rodikliai rodo, kad parodų skaičius 1000-čiui gyventojų, koncertų bei spektaklių skaičius 1000-čiui gyventojų, pramoginės muzikos koncertų skaičius 1000-čiui gyventojų ir šių renginių lankytojų skaičius 1000-čiui gyventojų per 2007–2013 m. laikotarpį Zarasų, Anykščių ir Molėtų rajonų savivaldybių kultūros centruose padidėjo. Kita vertus, vertinant visų rajonų savivaldybių kultūros centrus, šie rodikliai išliko santykinai panašūs. Tai rodo, kad Zarasų, Anykščių ir Molėtų rajonų savivaldybių kultūros centrams geriau sekėsi skatinanti profesionaliojo meno sklaidą. Visgi, tarp šių

rajonų savivaldybių kultūros centrų, daugiausiai išaugo būtent Zarasų savivaldybės kultūros centrų profesionaliojo meno sklaidos rodikliai.

2007 m. Zarasų rajono savivaldybės kultūros centruose buvo surengta 0,2 parodos 1000-čiui gyventojų ir juose sudalyvavo 96,7 lankytojo 1000-čiui gyventojų, o 2013 m. šie rodikliai išaugo iki 1,4 ir 466,2 atitinkamai. Manytina, kad prie tokio augimo prisidėjo būtent Dusetų kultūros namų rekonstravimo projektas, kurio metu Dusetų dailės galerija buvo apjungta su kultūros namais ir įkurtas kultūros centras. 2013 m. Zarasų r. savivaldybės kultūros centruose iš viso buvo surengtos 24 parodos, iš jų 14 būtent Dusetų kultūros centre. Visgi, tikėtina, kad šios parodos būtų įvykusios Dusetų dailės galerijoje ir neįgyvendinus ES lėšomis finansuoto projekto, tačiau to patikrinti neįmanoma. Kita vertus, visų renginių skaičius 1000-čiui gyventojų Zarasų r. savivaldybės kultūros centruose taip pat augo daugiausiai, lyginant su Anykščių ir Molėtų rajonų sav. kultūros centrais. Tai leidžia daryti išvadą, kad Dusetų kultūros centro tikslas skleisti Lietuvos ir užsienio vizualiųjų menų pavyzdžius Zarasų rajono gyventojams ir turistams, reprezentuoti vietinius kūrėjus, sudaryti sąlygas profesionalaus meno sklaidai buvo pasiektas. Taip pat kultūros centrų teikiamų profesionaliojo meno sklaidos paslaugų apimtis Zarasų rajono gyventojams išaugo.

82 lentelė. 2007 m. ir 2013 m. Profesionaliojo meno sklaida Zarasų, Anykščių ir Molėtų rajonų savivaldybių kultūros centruose

	Metai	Parodų skaičius 1000-čiui gyventojų	Lankytojų skaičius 1000-čiui gyventojų	Koncertų (klasikinės, džiazo muzikos) ir spektaklių skaičius 1000-čiui gyventojų	Lankytojų skaičius 1000-čiui gyventojų	Pramoginės muzikos koncertų skaičius 1000-čiui gyventojų	Lankytojų skaičius 1000-čiui gyventojų	Visų renginių skaičius 1000-čiui gyventojų	Visų lankytojų skaičius 1000-čiui gyventojų
Zarasų r. savivaldybės kultūros centrai	2007	0,2	96,7	0,3	186,5	1,1	575,7	1,7	858,9
	2013	1,4	466,2	1,7	557,3	1,4	386,9	4,5	1410,4
Dusetų kultūros centro indėlis į atitinkamą Zarasų r. sav. kultūros centrų rodiklį, proc.	2013	58%	64%	43%	14%	8%	1%	37%	27%
Anykščių r. sav. kultūros centrai	2007	0,1	16,5	0,5	92,2	1,0	348,1	1,7	456,8
	2013	0,3	229,3	1,1	211,4	2,0	488,3	3,5	929,0
Molėtų r. sav. kultūros centrai	2007	-	-	0,4	125,3	0,3	75,9	0,7	201,1
	2013	0,2	165,7	0,7	203,7	2,1	644,0	3,1	1013,4
Iš viso, visų rajonų savivaldybių kultūros centrai	2007	0,2	90,6	0,5	188,9	0,7	292,4	1,4	572,0
	2013	0,2	110,9	0,8	199,1	1,0	230,3	2,1	540,3

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal Lietuvių liaudies kultūros centro duomenimis.

Vertinant pagal kitus kultūros centrų veiklos rodiklius 2007 m. ir taip pat 2013 m. daugiausia renginių ir į juos lankytojų pritraukė Zarasų r. savivaldybės kultūros centrai. Pastebėtina, kad visų renginių skaičius 1000-čiui gyventojų Zarasų r. savivaldybės kultūros centruose 2013 m. stipriai sumažėjo, lyginant su 2007 m. rodikliu, tačiau juose dalyvavusių lankytojų skaičius 1000-čiui gyventojų išaugo du kartus. Taigi galima daryti išvadą, kad buvo organizuojama mažiau, tačiau patrauklesnių, daugiau lankytojų susilaukiančių renginių. Tačiau tik apie 13 proc. visų šių lankytojų sudarė Dusetų kultūros centro lankytojai.

Taip pat kino filmų skaičius 1000-čiui gyventojų Zarasų rajono savivaldybės kultūros centruose per 2007–2013 m. laikotarpį išaugo daugiausiai, lyginant su Anykščių, Molėtų rajono savivaldybėmis ar visų rajono savivaldybių vidurkiu. 2007 m. Zarasų kultūros centruose buvo rodytas tik vienas kino filmas per visus metus, o 2013 m. šis skaičius išaugo iki 12. Net 8 kino filmai buvo rodyti būtent Dusetų kultūros centre, kuriame iki projekto įgyvendinimo to padaryti buvo neįmanoma dėl tam reikalingų priemonių nebuvimo. Būtent tai lėmė kino filmų lankytojų skaičius 1000-čiui gyventojų didėjimą Zarasų r. savivaldybės kultūros centruose. Primintina, kad projekto įgyvendinimas taip pat padidino ir profesionalaus meno parodų skaičių. Taigi galima teigti, kad projekto įgyvendinimas prisidėjo prie teikiamų kultūros paslaugų įvairovės didinimo.

Po projekto įgyvendinimo kultūros centro Dusetų dailės galerijos pastatas buvo pritaikytas ir neįgaliesiems, todėl fizinis kultūros centro teikiamų paslaugų prieinamumas taip pat padidėjo.

83 lentelė. 2007 m. ir 2013 m. Zarasų, Anykščių ir Molėtų rajonų savivaldybių kultūros centruose vykstančių renginių statistika

	Metai	Tautodailės ir kt. parodų skaičius 1000-čiui gyventojų	Lankytojų skaičius 1000-čiui gyventojų	Kino filmų skaičius 1000-čiui gyventojų	Lankytojų skaičius 1000-čiui gyventojų	Kitų renginių skaičius 1000-čiui gyventojų*	Dalyvių ir lankytojų skaičius 1000-čiui gyventojų	Visų renginių skaičius 1000-čiui gyventojų	Visų lankytojų skaičius 1000-čiui gyventojų
Zarasų r. savivaldybės kultūros centrai	2007	1,0	147,7	0,05	7,4	33,4	2963,8	34,5	3118,9
	2013	0,6	91,0	0,7	35,6	7,1	7251,3	8,4	7377,9
Dusetų kultūros centro indėlis į atitinkamą Zarasų r. sav. kultūros centrų rodiklį, proc.	2013	10%	24%	67%	79%	31%	12%	32%	13%
Anykščių r. sav. kultūros centrai	2007	1,4	155,5	0,8	22,8	8,7	594,8	10,9	773,1
	2013	1,5	338,3	0,9	47,1	9,4	3568,8	11,7	3954,2
Molėtų r. sav. kultūros centrai	2007	-	-	-	-	9,0	2035,2	9,0	2035,2
	2013	0,7	124,8	0,05	34,9	8,9	2400,8	9,6	2560,5
Iš viso, visų rajonų savivaldybių kultūros centrai	2007	1,0	135,7	1,3	35,5	15,1	1728,5	17,4	1899,7
	2013	1,0	181,4	0,4	23,6	8,6	2227,8	9,9	2432,8

Šaltinis: sudaryta autorių remiantis Lietuvos liaudies kultūros centro duomenimis.

* Kiti renginiai – ekspedicijos, edukaciniai renginiai, diskotekos, kiti sociokultūriniai renginiai.

Apibendrinant, projekto įgyvendinimas padidino kultūros centro infrastruktūrai išlaikyti reikiamų lėšų sumą, todėl Zarasų rajono savivaldybės dotacija šio centro išlaikymui padidėjo. Tačiau po projekto įgyvendinimo taip pat truputį padidėjo Dusetų kultūros centro teikiamų paslaugų apimtis. Be to, projekto įgyvendinimas leido užtikrinti geresnę profesionaliojo meno sklaidą ir prisidėjo prie parodų skaičiaus ir juose apsilankusių lankytojų skaičiaus padidėjimo, taip pat užtikrino reikiamą infrastruktūrą kino filmų peržiūroms organizuoti. Iki projekto įgyvendinimo Zarasų rajono savivaldybėje per metus buvo suorganizuojama viena kino filmų peržiūra, kurioje susirinkdavo apie 150 gyventojų, tačiau 2013 m. tik Dusetų kultūros centre buvo suorganizuotos 8 peržiūros, kuriose dalyvavo 500 gyventojų. Taigi kultūros centro teikiamų paslaugų įvairovė taip pat padidėjo. Vertinant paskutinių metų tendencijas matoma, kad renginių skaičius Dusetų kultūros centre stipriai auga: 2013 m buvo 101, 2014 – 113, o 2015 m. jau siekia 150. Kitaip sakant, Dusetų kultūros centre renginiai vyksta dažniau nei kas 3 dienas. Didelis centre vykstančių renginių intensyvumas gali būti laikomas projekto sėkmės rodikliu.

8 PRIEDAS. PROJEKTŲ, SKIRTŲ LIETUVOS JŪRŲ MUZIEJAUS DELFINARIUMO PLĖTRAI, ATVEJO STUDIJA

Kultūros ministerijai pavaldus respublikinis Lietuvos jūrų muziejus (toliau – LJM) 2009–2015 m. pagal 2007–2013 m. Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priemonę VP3-1.3-ŪM-01-V „Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra“ įgyvendino tris projektus. Šiems projektams išmokėta 9 mln. EUR, iš kurių 6,2 mln. ES struktūrinė parama. Iš visų kultūros ir meno įstaigų LJM infrastruktūros plėtrai per 2007–2013 m. laikotarpį buvo skirta daugiausiai ES struktūrinės paramos. LJM projektų įgyvendinimui išmokėtų lėšų suma sudaro 7,7 proc., skaičiuojant nuo visos kultūros ir meno įstaigų infrastruktūros intervencijų sričiai išmokėtos lėšų sumos.

2007–2015 m. LJM infrastruktūros plėtrai ir modernizavimui buvo skirta 13,5 mln. EUR, iš kurių didelę dalį (67 proc.) sudarė ES struktūrinė parama. Likusius 33 proc. infrastruktūros plėtrai panaudotų lėšų sudarė LJM uždirbtos lėšos ir Valstybės investicijų programos finansavimas.

84 lentelė. Lietuvos jūrų muziejaus įgyvendinti projektai

Projekto kodas ir pavadinimas	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	ES struktūrinė parama, tūkst. EUR	Projekto įgyvendinimo laikotarpis
VP3-1.3-ŪM-01-V-01-022 „Jūros teikiamų pramogų, poilsio, sveikatingumo paslaugų ir pažinimo parkas Kopgalyje (Delfinų terapijos centro įkūrimo I etapas – esamo delfinariumo pastato dalies rekonstrukcija)“	2 385	115	2009-2013 m.
VP3-1.3-ŪM-01-V-02-002 „Jūros teikiamų pramogų, poilsio, sveikatingumo paslaugų ir pažinimo parkas Kopgalyje (Delfinų terapijos centro įkūrimo II etapas)“	4 961	4 415	2009-2015 m.
VP3-1.3-ŪM-01-V-03-001 „Jūros teikiamų pramogų, poilsio, sveikatingumo paslaugų ir pažinimo parkas Kopgalyje (Delfinų terapijos centro įkūrimo III etapas)“	1 648	1 648	2009-2015 m.

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis

Lietuvos jūrų muziejaus plėtrai skirtų projektų metu sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų analizė

Panaudojant ES struktūrinę paramą buvo reikšmingai išplėsta muziejau infrastruktūra. Pirmojo etapo metu buvo tvarkomas esamas delfinariumo pastatas: rekonstruotas pasirodymų baseinas, pagerintos pastato energetinės savybės, atnaujinta vėdinimo sistema, padidintas natūralaus apšvietimo srautas, renovuota vandens technologinė sistema, sutvarkyti delfinariumo infrastruktūrą, skirtą lankytojams aptarnauti (įėjimas, kasos, fojė, kavinė (barai), tualetai, informacinė sistema, įrengtas keltuvas neįgaliesiems). Įgyvendinus antrąjį etapą buvo pastatytas gyvūnų baseinų ir delfinų terapijos centro korpusas, kuriame įrengta gyvūnų gyvenamieji ir gydomieji baseinai, taip pat neįgaliesiems pritaikytas delfinų terapijos baseinas bei edukacinės klasės neįgaliųjų socialinei adaptacijai ir reabilitacijai. Taip pat įrengtos gyvūnų prižiūrinčio personalo darbo ir poilsio, ūkinės patalpos ir keltuvas neįgaliesiems. Paskutinio etapo metu įrengtas lauko baseinas, žiūrovų tribūna, įsigyta ir įrengta visa reikalinga inžinerinė įranga. Pažymėtina, kad visų trijų etapų veiklos buvo įgyvendinamos paraleliai.

Panaudojant ES struktūrinę paramą buvo reikšmingai išplėsta muziejau veiklai reikalinga infrastruktūra. Baigus įgyvendinti visus tris projektus LJM valdomų patalpų plotas padidėjo 1 582,68 kv. m., nuo 8 862 iki 10 444,68 kv. m., t. y. 15 proc., skaičiuojant nuo 2015 m. muziejaus valdomų patalpų ploto. Šį padidėjusį muziejaus plotą sudaro išplėsta delfinariumo infrastruktūra: iki projekto įgyvendinimo delfinariumo plotas buvo apie 3 700 kv. m., o baigus apie 5 600 kv. m., t. y. padidėjo 43 proc.

85 lentelė. Lietuvos jūrų muziejaus įgyvendintų projektų stebėsenos rodikliai

<i>Rodiklio pavadinimas</i>	Rodiklio tipas	Rodiklio suplanuota reikšmė projektų sutartyse	Rodiklio faktinė reikšmė	Dalis nuo suplanuotos, proc.
<i>Pritraukta turistų per 3 metus po projekto įgyvendinimo</i>	Rezultato	1 542 493	305 524	20
<i>Sukurtos naujos darbo vietos (tiesioginės): moterys</i>	Rezultato	12	10	83
<i>Sukurtos naujos darbo vietos (tiesioginės): vyrai</i>	Rezultato	5	7	140

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

LJM įgyvendintų projektų metu sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų stebėsenai taikomi 5 stebėsenos rodikliai, iš kurių informatyvūs yra 3. Vienas iš pagrindinių pasiektų rezultatų yra muziejaus lankytojai, kurie muziejų aplankė ir pasinaudojo sukurta infrastruktūra. Projektų sutartyse LJM įsipareigojo per 3 metus po projektų įgyvendinimo pritraukti daugiau kaip 1,5 mln. lankytojų. 2016 m. duomenis muziejuje apsilankė 0,3 mln. lankytojų. Pažymėtina, kad dėl stebėsenos rodyklių apribojimo²¹³ nėra įmanoma visapusiškai įvertinti sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų. Dėl šios priežasties pasitelkiami papildomi muziejaus veiklos rodikliai (87 lentelė). Naudojant papildomus duomenis pasiekti rezultatai detaliau aptariami vertinant ES struktūrinės paramos poveikį.

Lietuvos jūrų muziejaus plėtrai skirtų projektų metu kilusių problemų ir apribojimų analizė

Įgyvendinant projektus buvo susidurta su dviem problemom. Pirmojo etapo metu paaiškėjo, kad bus skiriamas finansavimas II ir III etapo projektams. Dėl šios priežasties reikėjo atsisakyti vykdyti dalį laikinų darbų, kurie buvo reikalingi siekiant įgyvendinti reikalavus, kad I etapas būtų vykdomas atskirai. Buvo nutraukta rangos sutartis su tiekėju ir paskelbus naują viešąjį pirkimą įsigytos rangos paslaugos visų trijų projektų įgyvendinimui. Vykdamat statybos darbus dėl objektyvių priežasčių susidarė būtinybė atlikti darbų keitimą bei atlikti papildomus darbus (baseino dugno ir iliuminatorių dugno išlyginimas, įvadinių jėgos kabelių keitimo darbus). Dėl susidariusio papildomų darbu poreikio visiems trims projektams buvo pratęstas rangos darbų atlikimo terminas.

Lietuvos jūrų muziejaus plėtrai skirtų projektų pasiektų rezultatų tvarumas

Projektų metu sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų tvarumą užtikrina jų pobūdis – pagrindinis projektų rezultatas yra išplėsta muziejaus veiklai reikalinga infrastruktūra. Pažymėtina, kad dėl išplėtos infrastruktūros LJM gali teikti didesne apimtimi paslaugas. Tai tiesiogiai įtakoją LJM pajamas už suteiktas paslaugas: pradėjus veikti muziejaus delfinariui gautos pajamos už suteiktas paslaugas iš pirkėjų padėjėo nuo 0,6 mln. EUR. iki 2,1 mln. EUR. Pažymėtina, kad dėl pastato modernizavimo sumažėjo komunalinių paslaugų išlaidos: lyginant su 2013 m., 2015 m. komunalinių paslaugų ir ryšių išlaidos buvo 38 proc. mažesnės. Galima teigti, kad sukurtų rezultatų tvarumą ir veiklos tęstinumą užtikrina iš sukurtos ir modernizuotos infrastruktūros gaunamos pajamos.

86 lentelė. 2010–2015 m. Lietuvos jūrų muziejaus finansiniai rodikliai

<i>Rodiklio pavadinimas</i>	2010 m.	2011 m.	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.
<i>Pajamos, tūkst. EUR</i>	1 232	510	533	622	2 530	2 114
<i>Iš jų suteiktas paslaugas iš pirkėjų, tūkst. EUR</i>	1 179	469	513	607	2 503	2 095
<i>Išlaidos, tūkst. EUR*</i>	823	796	776	906	923	1 080
<i>Pajamų ir išlaidų skirtumas, tūkst. EUR</i>	408	-286	-243	-284	1 607	1 034

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos jūrų muziejaus 2010-2015 m. pinigų srautų ataskaitas.

²¹³ SFMIS turizmo infrastruktūros plėtros projektams taikytų stebėsenos rodiklių apribojimai plačiau aptariami šios ataskaitos 55-56 psl.

* išlaidas sudaro – darbo užmokestis ir socialinio draudimo mokesčiai, komunalinių paslaugų ir ryšių, komandiruočių, transporto, kvalifikacijos tobulinimo, paprastojo remonto ir eksploataavimo, atsargų įsigijimo, socialinių išmokų ir kitų paslaugų išlaidos.

Lietuvos jūrų muziejaus plėtrai skirtų projektų poveikio vertinimas

ES struktūrinė parama turėjo didelį teigiamą poveikį muziejuje teikiamų kultūros paslaugų apimčiai. Kaip jau minėta, įgyvendintų projektų metu buvo išplėstas ir modernizuotas delfinariumas. Delfinariumas yra sudedamoji Lietuvos jūrų muziejaus dalis ir vienintelis tokio pobūdžio turistinis centras Lietuvoje bei visame rytų Baltijos regione. Pradėjus įgyvendinti pirmąjį etapą, 2009 m. jis buvo uždarytas ir po rekonstrukcijos ir modernizavimo darbų atidarytas 2013 m. gruodžio mėn.

87 lentelė. 2007–2015 m. Lietuvos jūrų muziejaus veiklos rodikliai

<i>Metai</i>	Lankytojų skaičius	Edukacinių užsiėmimų dalyvių skaičius	Renginių skaičius
<i>2007 m.</i>	566 711	5 066	34
<i>2008 m.</i>	545 060	4 622	26
<i>2009 m.</i>	375 809	3 355	31
<i>2010 m.</i>	330 881	2 711	72
<i>2011 m.</i>	120 777	6 828	43
<i>2012 m.</i>	129 202	6 776	24
<i>2013 m.</i>	183 420	25 849	20
<i>2014m.</i>	468 351	20 798	511
<i>2015m.</i>	341 991	28 251	857
<i>Iš viso per 2007–2015 m.</i>	3 062 202	104 256	1 618
<i>2014–2015 m. dalis 2007–2015 m. sraute, proc.</i>	26	47	85

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos muziejų asociacijos ir Kultūros ministerijos duomenis.

Remiantis pagrindiniais muziejaus veiklos rodikliais, galima teigti, kad muziejaus teikiamų paslaugų apimtis reikšmingai padidėjo baigus įgyvendinti ES struktūrinės paramos projektus. Atidarius atnaujintą ir išplėstą delfinariumą 2014 m., lyginant su 2013 m., muziejų aplankė 285 tūkst. lankytojų daugiau. Per du metus nuo delfinariumo atidarymo muziejus sulaukė daugiau kaip 810 tūkst. lankytojų, o tai sudaro 26 proc., skaičiuojant nuo visų 2007–2015 m. lankytojų skaičiaus. ES struktūrinės paramos projektų metu sukurta infrastruktūra yra panaudojama edukacinių užsiėmimų organizavimui. Per 2014–2015 m. muziejau organizuojamuose edukaciniuose užsiėmimuose dalyvavo daugiau kaip 49 tūkst. dalyvių, o tai sudaro 47 proc., skaičiuojant nuo visų edukacinių užsiėmimų dalyvių skaičiaus per 2007–2015 m. Pažymėtina, kad iki delfinariumo atidarymo modernizuota ir išplėsta infrastruktūra pradėta naudoti edukaciniams užsiėmimams. Taigi, per 2013–2015 m. panaudojant sukurta ir modernizuotą infrastruktūrą LJM organizuojamuose edukaciniuose užsiėmimuose dalyvavo beveik 75 tūkst. dalyvių, o tai sudaro 72 proc. skaičiuojant nuo visų edukacinių užsiėmimų dalyvių skaičiaus per 2007–2015 m. ES struktūrinė parama taip pat turėjo didelį teigiamą poveikį muziejaus organizuojamų renginių skaičiui – per 2014–2015 m. suorganizuota 1 368 renginiai, t. y. 85 proc., skaičiuojant nuo visų 2007–2015 m. muziejuje įvykusių renginių skaičiaus.

2014 m., lyginat su 2013 m., respublikinius muziejus aplankė 491 tūkst. lankytojų daugiau, atitinkamai LJM – 206 tūkst. lankytojų daugiau. Išaugęs LJM lankytojų skaičius sudarė 42 proc. viso respublikinių muziejaus lankytojų srauto padidėjimo. Pažymėtina, kad baigus įgyvendinti ES struktūrinės paramos projektus LJM muziejinės veiklos pagrindinių rodiklių dalis reikšmingai padidėjo, lyginant su bendrais visų Lietuvos muziejų ir respublikinių muziejų suminiais rodikliai (88 lentelė). Labiausiai išaugo LJM renginių dalis, visų muziejų renginių sraute: nuo 0,6 proc. 2013 m. iki 17,3 proc. 2015 m.

88 lentelė. Lietuvos jūrų muziejaus pagrindinių muziejaus veiklos rodiklių palyginimas

Rodiklio pavadinimas	2013 m.	2014 m.	2015 m.
<i>Lankytojų skaičius visuose muziejuose</i>	3 265 375	3 757 133	3 896 254
<i>LJM lankytojų dalis, visų muziejų lankytojų sraute, proc.</i>	5,6	12,5	8,8
<i>Lankytojų skaičius respublikiniuose muziejuose</i>	1 060 659	1 333 438	1 253 872
<i>LJM lankytojų dalis, respublikinių muziejų lankytojų sraute, proc.</i>	17,3	35,1	27,3
<i>Edukacinių užsiėmimų dalyvių skaičius visuose Lietuvos muziejuose</i>	360 399	418 913	476 725
<i>LJM edukacinių užsiėmimų dalyvių dalis visų muziejų edukacinių užsiėmimų dalyvių sraute, proc.</i>	7,2	5,0	5,9
<i>Edukacinių dalyvių skaičius respublikiniuose muziejuose</i>	109 839	118 029	143 308
<i>LJM edukacinių užsiėmimų dalyvių dalis respublikinių muziejų edukacinių užsiėmimų dalyvių sraute, proc.</i>	23,5	17,6	19,7
<i>Renginių skaičius visuose muziejuose</i>	3 501	4 207	4 956
<i>LJM renginių dalis, visų muziejų renginių sraute, proc.</i>	0,6	12,1	17,3
<i>Renginių skaičius respublikiniuose muziejuose</i>	420	958	1416
<i>LJM renginių dalis, respublikinių muziejų renginių sraute, proc.</i>	4,8	53,3	60,5

Šaltinis: sudaryta pagal Lietuvos muziejų asociacijos ir Kultūros ministerijos duomenis.

Pažymėtina, kad projektų stebėsenai nebuvo taikomi rodikliai, kuriais būtų stebimi teikiamų paslaugų kokybės pokyčiai. Remiantis antrinais šaltiniais, galima manyti, kad ES struktūrinė parama turėjo teigiamą poveikį muziejaus teikiamų paslaugų kokybei. LJM 2009 m. atliko lankytojų pasitenkinimo muziejaus teikiamomis paslaugomis apklausą. Apklausus 1 013 lankytojų, nustatyta, kad neigiamai muziejaus teikiamos paslaugos įvertinto lankytojai, kurie nurodė, kad: „daug kas pasenę; neįdomu; tikėjosi geriau;“. Tik 5 proc. respondentų neigiamai įvertino delfinų pasirodymus. Dažniausiai neigiamai („nieko nauja“, „tikėjausi geriau“ ir „nepatiko“) delfinariumo teikiamas paslaugas įvertino 30-59 metų amžiaus kategorijos respondentai. Atlikus apklausą nustatyta, kad delfinų pasirodymai labiausiai tinkami šeimoms su mažais vaikais (82 proc. respondentų). Apklausos respondentai taip pat nurodė problematiškus (taisytinus) muziejaus aspektus. Lankytojai išreiškė nepasitenkinimą muziejų kasomis, teigė, kad reiktų remonto (5 proc.), daugiau gyvūnų (5 proc.), keisti purviną vandenį akvariumuose (4 proc.), trūksta istorinės informacijos (4 proc.) ir tualetų (3 proc.).²¹⁴ Didžioji dalis neigiamų aspektų buvo tvarkomi panaudojant ES struktūrinę paramą.

ES struktūrinė parama turėjo teigiamą poveikį kultūros paslaugų prieinamumui, kurį lėmė asmenims su negalia pritaikytos infrastruktūros plėtra: įrengtos automobilių stovėjimo vietos arti pastato, visuose peraukštėjimuose įrengti pandusai, o pastato viduje sumontuotas liftas pritaikytas žmonėms su negalia.

ES struktūrinė parama taip pat turėjo teigiamą poveikį LJM teikiamų paslaugų įvairovei. Baigus įgyvendinti projektus buvo sukurta nauja paslauga – bendravimas su delfiniais. Ši paslauga iki projektų įgyvendinimo nebuvo teikiama. Teikiamos paslaugos metu lankytojai gali iš arčiau susipažinti su jūros žinduoliais. Modernizavus infrastruktūrą buvo atnaujintos iki ES struktūrinės paramos projektų įgyvendinimo teiktos paslauga – įrengus restoraną sudarytos galimybės delfinariumo baseiną stebėti iš viršaus, o ant stogo įrengta terasa ir apžvalgos aikštelė.

²¹⁴ Brigita Kreivienė, 2009 metų lankytojų apklausos „Pasitenkinimas teikiamomis paslaugomis“ analizė, 2009, 1-37.

9 PRIEDAS. PROJEKTŲ, SKIRTŲ TYTUVĖNŲ BERNARDINŲ VIENUOLYNO ANSAMBLIO TVARKYBAI IR PRITAIKYMUI, ATVEJO STUDIJA

Viešoji įstaiga „Tytuvėnų piligrimų centras“ 2009–2015 m. panaudojant Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priemonės Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamojų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“ lėšas, įgyvendino tris projektus, skirtus Tytuvėnų Švč. Mergelės Marijos bažnyčios ir bernardinų vienuolyno ansamblio restauravimui ir pritaikymui turizmo reikmėms. Šio kompleksinio nekilnojamojo kultūros paveldo objekto (kultūros paminklo) tvarkybai buvo išmokėta 4 715 tūkst. EUR, iš kurių 3 353 tūkst. EUR ES struktūrinė parama. Dar 1 264 tūkst. EUR šio paveldo objekto tvarkybai ir pritaikymui buvo skirta iš kitų valstybės biudžeto lėšomis finansuojamų investicinių programų.

89 lentelė. VŠĮ „Tytuvėnų piligrimų centro“ įgyvendinti projektai

<i>Projekto kodas ir pavadinimas</i>	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	ES struktūrinė parama, tūkst. EUR	Projekto įgyvendinimo laikotarpis
<i>VP3-1.3-ŪM-02-V-01-007 „Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblio pritaikymas turizmo reikmėms“</i>	2 905	2 885	2009-2011 m.
<i>VP3-1.3-ŪM-02-V-02-016 „Tytuvėnų Švč. Mergelės Marijos bažnyčios restauravimas ir pritaikymas viešojo kultūrinio turizmo reikmėms, I etapas“</i>	579	150	2012-2014 m.
<i>VP3-1.3-ŪM-02-V-02-017 „Tytuvėnų Švč. Mergelės Marijos bažnyčios restauravimas ir pritaikymas viešojo kultūrinio turizmo reikmėms, II etapas“</i>	1 231	318	2013-2015 m.

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis

Pirmuoju projektu buvo siekiama pagerinti nekilnojamojo kultūros paveldo objekto būklę ir jį įveikinti, pritaikant turizmo reikmėms ir suformuojant piligrimų turistų traukos centrą. Du likę projektai buvo įgyvendinti atsižvelgiant į įvykusius nenumatytus įvykius – 2012 m. sausio mėn. mėnesį ansamblyje įvykus gaisrui nukentėjo ne tik vienuolyno pastatas, bet ir Šv. Mergelės Marijos bažnyčia. Gautos draudimo išmokos nepakako sutvarkyti nuo gaisro nukentėjusį paveldo objektą. 2012–2015 m. įgyvendintais projektais buvo siekiama pašalinti gaisro padarinius ir sudaryti tinkamas sąlygas visapusiškai eksploatuoti paveldo objektą bei 2009–2011 m. įgyvendinto projekto metu sukurtą turizmo infrastruktūrą.

Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblio tvarkybai ir pritaikymui skirtų projektų metu sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų analizė

Iki pirmojo projekto įgyvendinimo Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblio būklė buvo artima avarinei: reikėjo tvarkyti susidėvėjusius inžinerinius tinklus, restauruoti objekto vidų, keisti langus, duris, restauruoti lauko mūrą, sutvirtinti skliautus, buvo būtina sutvarkyti lietaus nuvedimą, nes lietus bėgo ant sienų ir ardė mūrinės sienas. Pritaikant reikėjo atlikti restauravimo darbus – atidengti uždažytą sieninę tapybą, restauruoti išlikusias duris. Įgyvendinus projektą buvo sutvarkytas Tytuvėnų Švč. Mergelės Marijos bažnyčios ir bernardinų vienuolyno ansamblio vienuolyno namas.²¹⁵ Restauruotose vienuolyno patalpose įkurtas Sakralinio meno muziejus, kuriame eksponuojama vertingi bažnytinio meno eksponatai. Pirmajame Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblio vienuolyno namo aukšte buvo įrengtos patalpos skirtos Tytuvėnų piligrimų centrui, taip pat įrengta konferencijų salė. Pažymėtina, kad įgyvendinus projektą buvo sutvarkytas ir turizmo reikmėms pritaikytas 1 iš 11 Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblių sudarančių statinių.

Turizmo reikmėms sutvarkytame ir pritaikytame Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblio vienuolyno name teikiamos informacinės bei muziejinės paslaugos turistams bei sudarytos galimybės organizuoti

²¹⁵ Kultūros paveldo registro numeris – 21848.

renginius įkurtoje konferencijų salėje. Pažymėtina, kad centre turizmo reikmėms sutvarkytame objekte nėra teikiamos apgyvendinimo ir maitinimo paslaugos.

Dviejų likusių projektų metu buvo atlikti bažnyčios stogo ir eksterjero tvarkybos darbai. Apibendrinant, įgyvendinus 3 ES struktūrinės paramos projektus buvo sutvarkyti ir turizmo reikmėms pritaikyti 2 iš 11 Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblio pastatai.

Įgyvendinus ES struktūrinės paramos projektus per 2012–2015 m. laikotarpį sutvarkytą ir turizmo reikmėms pritaikytą Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblių aplankė daugiau kaip 27,5 tūkst. turistų (kitais duomenis 24,7 tūkst.).

90 lentelė. Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblių aplenkusių turistų skaičius*

Rodiklio pavadinimas	2012 m.	2013 m.	2014 m.	2015 m.	Iš viso
Turistų skaičius, nurodytas VŠĮ „Tytuvėnų piligrimų centro“ veiklos ataskaitose	2 283	6 303	9 661	6 470	24 717
Iš jų turistai iš užsienio	–	845	1 056	–	1 901
Turistų skaičius, nurodytas SFMIS	5 107	6 303	9 707	6 470	27 587
Renginių skaičius	–	14	13	18	45

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal SFMIS 2016 m. gegužės 11 d. duomenis ir VŠĮ „Tytuvėnų piligrimų centro“ 2013 m., 2014 m. ir 2015 m. veiklos ataskaitas.

* SFMIS ir VŠĮ „Tytuvėnų piligrimų centro“ veiklos ataskaitose pateikiami skirtingi duomenys apie turistus: VŠĮ „Tytuvėnų piligrimų centro“ 2013 m. veiklos ataskaitoje nurodyta, kad 2012 m. ansamblių aplankė 2 283, o SFMIS – 5 107 turistai. 2014 m. duomenys skiriasi nežymiai: VŠĮ „Tytuvėnų piligrimų centro“ 2014 m. veiklos ataskaitoje nurodyta, kad ansamblių aplankė 9 661, o SFMIS – 9 707 turistai.

Pabaigus įgyvendinti pirmąjį projektą Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblių aplankančių turistų skaičius pradėjo didėti – 2015 m., lyginant su 2012 m., turistų skaičius buvo 21 proc. didesnis (remiantis SFMIS duomenimis). Organizuojamų renginių skaičius taip pat išaugo ir 2015 m., lyginant su 2013 m., buvo 22 proc. didesnis. Didžiąją dalį turistų sudaro vietiniai turistai, nes tik apie 12 proc. visų turistų sudaro turistai iš užsienio šalių. Pažymėtina, kad pirmaisiais metais po įgyvendinimo mažesnį nei planuota lankytojų skaičių lėmė 2012 m. sausio mėn. įvykęs gaisras, dėl kurio nebuvo galima panaudoti visos turizmo reikmėms sukurtos infrastruktūros. Apibendrinant, galima teigti, kad įgyvendinus ES struktūrinės paramos projektus teikiamų paslaugų apimtis padidėjo.

Įgyvendinus tvarkybos projektus minimaliai buvo prisidėta prie Kelmės r. sav. užimtumo skatinimo – iki 2016 m. gegužės 11 d. iš sutartyje išpareigotų penkių naujų darbo vietų buvo sukurtos keturios. Penktosios darbo vietos įkūrimo atsisakyta, nusprendus buhalterinės apskaitos paslaugas pirkti.

Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblio tvarkybai ir pritaikymui skirtų projektų metu kilusių problemų ir apribojimų analizė

Didžioji dalis problemų buvo susiję su vykdytais statybos darbais – 2011 m. sausio mėn. 9 mėnesiams buvo pratęstas projektas dėl tvarkomųjų paveldosaugos darbų (sieninės tapybos konservavimo) atlikimo. Po gaisro įgyvendinant Šv. Mergelės Marijos bažnyčios tvarkybos darbų projekto I etapą numatytos statybos darbus vėlavo atlikti viešąjį pirkimą laimėjusi įmonė. Dėl pasikeitusių darbų kainų, atsiradus nenumatytiems darbams ir atsisakius dalies darbų, bei juos pakeičiant kitais, buvo keičiamos projekto biudžeto planas, koreguojamas techninis projektas. Įgyvendinant Šv. Mergelės Marijos bažnyčios tvarkybos darbų projekto II etapą dėl nenumatytų, bet būtinų tvarkybos darbų įvykdymo buvo skirtas papildomas finansavimas. Pasikeitus muziejinės įrangos ekspozicijų techniniams parametrams, buvo paskelbtas naujas viešasis pirkimas.

Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblio tvarkybai ir pritaikymui skirtų projektų pasiektų rezultatų tvarumas

Įgyvendinant projektą numatyta, kad einamiesiems remontams bei įstaigos išlaikymui dalį lėšų pavyks gauti iš sukurtos infrastruktūros panaudojimo. Per 2013–2015 m. VŠĮ „Tytuvėnų piligrimų centras“ gavo

daugiau 237,8 tūkst. EUR, iš kurių 71,9 tūkst. EUR uždirbo iš vykdytos veiklos (įskaitant ir projektinę) arba gavo kaip paramą. 2015 m. Tytuvėnų parapija skyrė 10,2 tūkst. EUR apgyvendinimo infrastruktūros įrengimui. Pastebėtina, kad išplėtus teikiamų paslaugų spektrą 2015 m. iš veiklos gautų pajamų dalis reikšmingai padidėjo ir siekė 45 proc., skaičiuojant nuo visų per tuos metus gautų pajamų. Lyginant su 2013 m., iš vykdytos veiklos gautų pajamų dalis padidėjo 34 proc. punktais. Per šį laikotarpį savivaldybės skiriamų asignavimų dalis reikšmingai nepakito, tai reiškia, kad papildomo finansavimo poreikio įgyvendinus projektus nėra.

91 lentelė. VŠĮ „Tytuvėnų piligrimų centro“ duomenys apie pajamas ir išlaidas

Rodiklio pavadinimas	2013 m.	2014 m.	2015 m.	Iš viso
<i>Gautos pajamos, EUR</i>	58 548	88 161	91 104	237 813
<i>Iš jų Kelmės r. sav. skirtos lėšos, EUR</i>	52 132	63 716**	50 000	165 848
<i>Iš jų iš vykdytos veiklos, projektinės veiklos ir paramos lėšos, EUR</i>	6 417	24 444	41 104*	71 965
<i>Išlaidos</i>	58 407	85 129	91 828	235 364

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal VŠĮ „Tytuvėnų piligrimų centro“ 2013 m., 2014 m. ir 2015 m. veiklos ataskaitas.

* Tytuvėnų parapijos lėšos apgyvendinimo paslaugų įrengimui 10 167,17 EUR.

** Iš jų 7 240 EUR buvo skirti dalininko įnašo padidinimui.

Projekto įgyvendintojai mano, kad panaudojant ES struktūrinę paramą įsigyta technika ir baldai nereikalaus atnaujinimo nemažiau kaip 5 metus, o pačių nekilnojamojo kultūros paveldo objektų nereikės kapitaliai remontuoti nemažiau kaip 15 metų.

Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblio tvarkybai ir pritaikymui skirtų projektų poveikio vertinimas

ES struktūrinė parama turėjo didelį teigiamą poveikį nekilnojamojo kultūros paveldo objektų būklės ir apsaugos pokyčiui – panaudojus ES struktūrinę paramą buvo sutvarkytas ir įveiklintas Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblio vienuolyno pastatas ir po gaisro sutvarkyta Šv. Mergelės Marijos bažnyčia. Įgyvendinti projektai leido panaikinti reikšmingo Lietuvos skulptūros paveldo objekto avarinę būklę. Panaudojant ES struktūrinę paramą padidino ansamblio patrauklumą ir sudarė palankias sąlygas išnaudoti jo kultūrinį ir ekonominį potencialą. Potencialas buvo išnaudojamas didinant teikiamų paslaugų apimtį ir pritraukiant lankytojus.

10 PRIEDAS. PROJEKTO, SKIRTO PANEMUNĖS PILIES TVARKYBAI IR PRITAIKYMUI, ATVEJO STUDIJA

Vilniaus dailės akademija 2009–2012 m. panaudojant Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priemonės Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“ lėšas, įgyvendino projektą – Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V-01-024 „Panemunės pilies pritaikymas kultūrinio turizmo reikmėms: vakarinio ir dalies pietinio korpuso su šiaurės vakarų ir pietvakarių bokštais rekonstrukcija“. Šio projekto įgyvendinimui išmokėta 1 897 tūkst. EUR. Projektas 100 proc. finansuotas panaudojant ES struktūrinę paramą. Iš kitų šaltinių pilies tvarkybai ir pritaikymui lėšų nebuvo pritraukta.

Panemunės pilis – nacionalinės reikšmės valstybės saugomas kompleksinis nekilnojamasis kultūros paveldo objektas, kurį sudaro 3 objektai: pilies rūmai, parkas ir laidojimo koplyčia.²¹⁶ Panaudojant ES struktūrinę paramą buvo siekiama sutvarkyti ir pritaikyti Panemunės pilį ir ją supantį parką viešojo kultūrinio turizmo reikmėms. ES struktūrinės paramos projektas turėjo būti kompleksinės pilies tvarkybos pirmasis etapas iš suplanuotų trijų, tačiau skyrus finansavimą tik dalies pirmojo etapo darbų įgyvendinimui, 2013–2015 m. tolimesni darbai nebuvo vykdomi.

Panemunės pilies tvarkybai ir pritaikymui skirto projekto metu sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų analizė

Pirmasis Panemunės pilies tvarkybos darbų etapas buvo vykdytas 1987–1997 m., o ES struktūrinė parama panaudota siekiant pratęsti ir pabaigti anksčiau pradėtus pilies rūmų tvarkybos ir pritaikymo darbus. Panaudojant ES struktūrinę paramą buvo restauruotas vakarinis ir dalis pietinio pilies rūmų korpuso su šiaurės vakarų ir pietvakarių bokštais, t. y. sutvarkyta ir pritaikyta apie 60 proc. pilies rūmų.²¹⁷ Atlikus nekilnojamojo kultūros paveldo objekto – Panemunės pilies rūmų tvarkybos ir pritaikymo darbus, abiejuose bokštuose buvo įrengtos apžvalginės aikštelės, o dalyje pietinio korpuso antrojo aukšto buvo įrengta 90–100 vietų konferencijų salė. Vakariame korpuse įrengtos apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų teikimui skirtos patalpos. 2014 m. atlikti konkursai ir sudaryta nuomos sutartis su operatoriumi dėl apgyvendinimo ir maitinimo paslaugų teikimo Panemunės pilyje.²¹⁸ Vakariame korpuse, išsaugant autentiškas detales, atidarytas keturių žvaigždučių viešbutis-restoranas. Projekto metu pritaikyta viešojo kultūrinio turizmo reikmėms 1 082,54 kv. m Panemunės pilies ploto. Taip pat projekto metu buvo nutiesti lauko inžineriniai tinklai ir sutvarkyta apie 1 800 kv. m plotą užimantis pilies kiemas.

SFMIS projekto metu sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų stebėsenai yra taikomi trys rodikliai, iš kurių du skirti užimtumo turizmo sektoriuje stebėsenai²¹⁹ ir vienas rodiklis pritrauktų turistų per 3 metus po projekto įgyvendinimo srautui stebėti. Dėl SFMIS rodiklių apribojimų, detalesnei sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų analizei yra naudojami papildomi veiklos ir finansiniai duomenys.

92 lentelė. Panemunės pilies veiklos rodikliai

<i>Rodiklio pavadinimas</i>	2013 m.	2014 m.	2015 m.
<i>Panemunės pilies lankytojų skaičius</i>	32 462	36 050	37 279
<i>Panemunės pilyje surengtų parodų skaičius</i>	2	10	9
<i>Edukacinių programų skaičius</i>	1	1	1
<i>Sukurtos naujos darbo vietos (tiesioginės)</i>	5	5	5

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. gegužės 11 d. SFMIS duomenis, Vilniaus dailės akademijos 2014 m. veiklos ataskaitą, interneto svetainėje www.panemunespilis.lt skelbiamą informaciją.

²¹⁶ Kultūros paveldo registro numeris – 968.

²¹⁷ Įgyvendinus projektą liko nerestauruotas visas rytinis korpusas ir dalis (apie 60 proc.) pietinio korpuso.

²¹⁸ Vilniaus dailės akademijos 214 m veiklos ataskaita, Vilnius: Vilniaus dailės akademija, 2014, 158.

²¹⁹ Sukurtos naujos darbo vietos (tiesioginės): moterys; Sukurtos naujos darbo vietos (tiesioginės): vyrai.

Po tvarkybos ir pritaikymo darbų Panemunės pilis atidaryta 2013 m. gegužės mėn. Nuo atidarymo iki 2015 m. pabaigos pilyje apsilankė 105,8 tūkst. lankytojų. Pastebėtina, kad lankytojų srautas kiekvienais metais nuosekliai didėja. Remiantis 2014 m. duomenis, didžioji dalis lankytojų naudojami mokamomis Panemunės pilyje teikiamomis paslaugomis. Pavyzdžiui 2014 m. Panemunės pilį nemokamai aplankė šiek tiek daugiau nei penktadalis (23 proc.), skaičiuojant nuo visų lankytojų skaičiaus per 2014 m. Lankytojai besinaudojantys teikiamomis mokamomis kultūros paslaugomis sudaro sąlygas užtikrinti sukurtos infrastruktūros tvarumą. Pažymėtina, kad per 3 metus nuo projekto įgyvendinimo paramos skyrimo sutartyje buvo įsipareigota pritraukti 72 tūkst. turistų. Šis tikslas buvo pasiektas vieneriais metais anksčiau nei planuota. Gerus rezultatus pritraukiant turistus lemia tai, kad Panemunės pilis yra įtraukta į įvairius turistinius maršrutus – pilis patenka į Nemuno, Kuršių marių, pajūrio turistinį maršrutą.

Nuo Panemunės pilies atidarymo iki 2015 m. pabaigos, pilyje įkurtose parodų erdvėse buvo surengta 21 paroda. Pažymėtina, kad rengiamų parodų skaičius 2014–2015 m. išlieka panašus. 2014 m. Panemunės pilyje buvo suorganizuoti 7 renginiai: atviros dirbtuvės, plenerai, konferencijos ir kita. Šiuose renginiuose dalyvavo 283 dalyviai. 2014–2015 m. taip pat buvo organizuojami renginiai įgyvendinant Lietuvos kaimo plėtros 2007–2013 metų programos vietos veiklos grupės Nemunas projektą „Kultūrinio turizmo vystymas Panemunės pilyje, įtraukiant vietos bendruomenę“.

Nuo Panemunės pilies atidarymo, lankytojams teikiama viena edukacinė programa – „Pilies lobio paieška“. Per 2014 m. buvo suorganizuoti 36 edukaciniai šios programos užsiėmimai. Projekto metu sukurti produktai ir pasiekti rezultatai taip pat minimaliai prisidėjo prie užimtumo didinimo – įgyvendinus projektą sukurtos 5 tiesioginės darbo vietos, iš kurių 3 darbo vietos skirtos moterims.

Panemunės pilies tvarkybai ir pritaikymui skirtą projekto metu kilusių problemų ir apribojimų analizė

Pagrindinė problema buvo susijusi su Panemunės pilyje vykdytais tvarkybos ir pritaikymo darbais. Pradėjus vykdyti tvarkybos darbus kilo būtinybė keisti darbų kiekius ir pačius darbus, dėl to buvo vykdomi papildomi viešieji pirkimai ir keičiamas projekto biudžeto pasiskirstymas tarp skirtingų veiklų.

Pažymėtina, kad ES struktūrinės paramos nepakako įgyvendinti visus Panemunės pilies tvarkybos ir pritaikymo pirmojo etapo darbus. 2015 m. buvo sudaryta sutartis dėl paramos skyrimo iš Europos ekonominės erdvės ir Norvegijos finansinio mechanizmo (toliau – EEE) programų projektui Nr. EEE-LT06-KM-K-01-067 „Panemunės pilies Pietinio korpuso tvarkybos darbai ir pritaikymas visuomenės reikmėms“. Projekto paraiškoje deklaruotas paramos poreikis siekė 700 tūkst. EUR. Panemunės pilies tvarkybai skirta 517 tūkst. EUR, iš kurių 426,3 tūkst. EUR EEE mechanizmų lėšos. Panaudojant paramą ketinama pabaigti pirmąjį pilies tvarkybos ir pritaikymo etapą, kurio metu bus perdengtas pietinės rūmų dalies stogas, pakeisti langai, įrengtas apie 260 kv. m. ploto turizmo centras bei istorinės ekspozicijos patalpos. Skirtas finansavimas leis atskirti viešbučio – restorano ir pilies lankytojų srautus, bus sąlygos neįgaliesiems pasižvalgyti nuo pilies bokštų po apylinkes neįlipus į juos – bokštų viršuje bus sumontuotos vaizdo kameros, kurios perduos vaizdą į pirmajame aukšte esančius monitorius.

Panemunės pilies tvarkybai ir pritaikymui skirtą projekto pasiektų rezultatų tvarumas

Pasiektų rezultatų tvarumą užtikrina sukurtos infrastruktūros panaudojimas. Visi lankytojai gali susipažinti su sutvarkyta ir pritaikyta Panemunės pilies rūmų dalimi ir rūmų kiemu. Sukurtų rezultatų tvarumą taip pat užtikrina gaunamos pajamos ir sukurtos infrastruktūros, kurios gali būti panaudojamos jos einamųjų išlaidų padengimui. Per 2013–2015 m. Vilniaus dailės akademija iš Panemunės pilyje suteiktų paslaugų ir pilies patalpų nuomos gavo 94,3 tūkst. EUR pajamų. Pajamos nuosekliai didėja nuo Panemunės pilies atidarymo. Remiantis 2014 m. duomenis, apie 74 proc. gaunamų pajamų sudaro pajamos gautos už parduotus bilietus.²²⁰

²²⁰ 2014 m. iš 33,2 tūkst. EUR 25,2 tūkst. buvo gauti už parduotus bilietus (t. y. 76 proc. visų pajamų), dar 1,3 tūkst. EUR gauta už gido ir fotografavimo paslaugas ir 6,8 tūkst. EUR už nuomą. 2015 m. iš suteiktų paslaugų gautos pajamos siekė 71 proc., skaičiuojant nuo visų Panemunės pilies pajamų.

93 lentelė. Panemunės pilies finansiniai rodikliai

<i>Rodiklio pavadinimas</i>	2013 m.	2014 m.	2015 m.
<i>Panemunės pilies pajamos už suteiktas paslaugas, tūkst. EUR*</i>	21,5	26,4	28
<i>Pajamos už Panemunės pilies nuomą, tūkst. EUR</i>	0	6,8	11,6
Iš viso:	21,5	33,2	39,6

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2014 m. ir 2015 m. finansinių ataskaitų rinkinius.

* Į gautas pajamas neįskaičiuojamos pajamos, gautas už parduotus leidinius.

2014 m. gegužės mėn. paskelbus konkursą buvo atrinktas operatorius, kuris atsakingas už Panemunės pilyje teikiamas apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas. Per 2014–2015 m. Vilniaus dailės akademija iš operatoriaus gavo 18,4 tūkst. EUR pajamų už išnuomotas patalpas. Gautos pajamos iš nuomos sudaro 20 proc., skaičiuojant nuo visų 2013–2015 m. gautų pajamų sumos. Operatorius ne vien moka nuomos mokesį, tačiau investavęs privačias lėšas įkūrė viešbutį-restoraną. Pažymėtina, kad operatoriaus atrinkimas buvo viena iš svarbiausių sąlygų siekiant užtikrinti sukurtų rezultatų tvarumą, nes operatorius užtikrina nekilnojamojo kultūros paveldo objekto įveiklinimą ir jo prižiūrą ilguoju laikotarpiu.

Panemunės pilies tvarkybai ir pritaikymui skirto projekto poveikio vertinimas

Remiantis 2009 m. duomenis kompleksinio nekilnojamojo kultūros paveldo objekto būklė iki ES struktūrinės paramos projekto įgyvendinimo buvo bloga, ypatingai buvo nukentėję patalpų architektūrinės detalės, tvarkybos darbai buvo būtini siekiant sustabdyti paveldo objektų konstrukcijų pažeidimus ir jų grėsmę. Baigus įgyvendinti projektą Panemunės pilis rūmų būklė pagėrėjo ir pilis gali funkcionuoti kaip minimali turizmo infrastruktūra.

Projektas leido išspręsti pagrindinę su nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkyba susijusią problemą, t. y. nerestauruota ir nepritaikyta Panemunės pilis buvo nepatraukli turistams. Baigus įgyvendinti projektą ne vien pagerinta dalies Panemunės pilies rūmų būklė, bet ir išlaikant autentiškumą buvo pritaikyta kultūros, švietimo ir turizmo paslaugų teikimui. Pažymėtina, kad įveiklinant pilies rūmus buvo siekiama diversifikuoti teikiamas paslaugas ir sukurti (modernizuoti) kultūrinio turizmo infrastruktūrą, kuri būtų patraukli ir šaltuoju metų laiku. Būtent šaltuoju metų laiku sumažėjančiam turistų srautui išlaikyti buvo sukurta infrastruktūra skirta teikti apgyvendinimo ir maitinimo paslaugas, organizuoti kultūrinės programos (parodos, koncertai) pilies viduje.

Projekto metu sukurta infrastruktūra prisidėjo prie kultūros paslaugų įvairovės ir apimties plėtros – sutvarkius Panemunės pilį sukurta viena edukacinė programa, sudarytos galimybės susipažinti su pilies istorija, aplankyti įrengtą karcerį. Remiantis anksčiau pristatytais duomenis, šiomis galimybėmis per 2013–2015 m. pasinaudojo daugiau kaip 104 tūkst. lankytojų.

Projektą galima laikyti gerosios praktikos pavyzdžiu, nes sutvarkius ir pritaikius nekilnojamojo kultūros paveldo objektą jame pradėtos teikti naujos kultūros paslaugos, taip pat sukurta infrastruktūra, reikalinga aukštųjų mokyklų veiklai (ekspozicinės erdvės, galimybės organizuoti plenerus ir dirbtuves) bei dalis pilies pritaikyta turizmo paslaugoms (apgyvendinimui ir maitinimui). Kompleksinė tvarkyba (tvarkant pilies rūmus ir kiemą) bei diversifikuotas pritaikymas leidžia užtikrinti visapusišką panaudojimą ir tuo pačiu paveldo objekto išsaugojimą.

11 PRIEDAS. PROJEKTŲ, SKIRTŲ PAKRUOJO DVARO TVARKYBAI IR PRITAIKYMUI, ATVEJO STUDIJA

Pakruojo dvaro tvarkybai ir pritaikymui 2009–2014 m. buvo įgyvendinti trys ES struktūrinės paramos projektai (89 lentelė), kurių įgyvendinimui išmokėta 1 688 tūkst. EUR, iš kurių 1 622 tūkst. EUR ES struktūrinė parama. Dvaro tvarkybai ir pritaikymui finansavimas skirtas pagal tris skirtingas Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priemones. Praėjusio finansinio programavimo laikotarpiu 2 iš 3 projektų įgyvendino Pakruojo rajono savivaldybės administracija, o trečiąjį projektą – UAB „Pakruojo parkai“. Pažymėtina, kad Pakruojo dvaras yra didžiausias iki šių dienų išlikęs dvaro pastatų kompleksas Lietuvoje, kurį sudaro 34 statiniai ir dvaro parkas.²²¹

Per 2004–2010 m. Pakruojo dvaro pastatų tvarkybai iš įvairių šaltinių buvo skirta 4,2 mln. EUR, iš jų 3,7 mln. EUR ES struktūrinė parama pagal Lietuvos 2004–2006 m. bendrojo programavimo dokumento priemones.

94 lentelė. Pakruojo dvaro tvarkybai ir pritaikymui skirti ES struktūrinės paramos projektai

Projekto kodas ir pavadinimas	Priemonės numeris pavadinimas	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	ES struktūrinė parama, tūkst. EUR	Projekto įgyvendinimo laikotarpis	Projekto vykdytojas
VP3-1.2-VRM-01-R-61-019 „Pietinės Pakruojo dvaro sodybos dalies pastatų rekonstravimas ir kompleksinis teritorijos sutvarkymas, pritaikant visuomenės poreikiams“	VP3-1.2-VRM-01-R „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“	820	754	2009–2014 m.	Pakruojo rajono savivaldybės administracija
VP3-1.3-ŪM-05-R-61-008 „Dalies Pakruojo dvaro sodybos pastatų restauravimas ir pritaikymas turizmo reikmėms“	VP3-1.3-ŪM-05-R „Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose“	454	454	2011–2013 m.	Pakruojo rajono savivaldybės administracija
VP3-1.3-ŪM-06-K-02-046 „Didžiausio Lietuvoje Pakruojo dvaro pritaikymas daugiafunkcio viešojo turizmo reikmėms“	VP3-1.3-ŪM-06-K „Turizmo paslaugų/produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas“	414	414	2012–2014 m.	UAB „Pakruojo parkai“

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 kovo 7 d. SFMIS duomenis

Visais trimis projektais buvo siekiama nekilnojamojo kultūros paveldo objekto tvarkybos ir pritaikymo. Projektu Nr. VP3-1.2-VRM-01-R-61-019 „Pietinės Pakruojo dvaro sodybos dalies pastatų rekonstravimas ir kompleksinis teritorijos sutvarkymas, pritaikant visuomenės poreikiams“ buvo siekiama sutvarkius pietinę sodybos dalį ją pritaikyti visuomenės poreikiams pajvairinant laisvalaikio praleidimo būdus ir galimybes. Antruoju ir trečiuoju projektu buvo siekiama sutvarkyti ir turizmo reikmėms pritaikyti dalį nenaudojamų Pakruojo dvaro pastatų, sukuriant kompleksinį turizmo traukos centrą Šiaulių apskrityje.

Pakruojo dvaro ansamblio tvarkybai ir pritaikymui skirtų projektų metu sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų analizė

Pagrindinis panaudojant ES struktūrinę paramą pasiektas rezultatas yra sutvarkyti ir pritaikyti visuomenės, kultūros ir turizmo reikmėms dvaro pastatai. Įgyvendinus 3 ES struktūrinės paramos

²²¹ Kultūros paveldo registro numeris – 364.

projektus per 2009–2014 m. buvo sutvarkyti ir pritaikyti 9 iš 34 Pakruojo dvaro kompleksą sudarančių nekilnojamojo kultūros paveldo objektų. Pažymėtina, kad iki įgyvendinat projektus, Pakruojo dvaro centriniai rūmai ir šiaurinė dalies pastatai bei vėjo malūnas jau buvo sutvarkyti ir pritaikyti – centriniuose rūmuose įrengtas muziejus, šiaurinėje sodybos dalyje esančiuose pastatuose įrengtas viešbutis, konferencijų salės, kavinė, o vėjo malūne įrengta etnografinė ekspozicija. Panaudojant ES struktūrinę paramą buvo sutvarkyti likę svarbiausi nepritaikyti dvaro pastatai.

Pirmojo projekto metu sutvarkytuose 3 pastatuose organizuojami Pakruojo r. sav. vietos veiklos grupės „Pakruojo partnerystė“, Pakruojo kaimo ir kitų bendruomenių renginiai, teikiamos kultūros ir laisvalaikio paslaugos. Įgyvendinus trečiąjį Pakruojo dvaro tvarkybai ir pritaikymui skirtą projektą, privatus investuotojas – UAB „Pakruojo parkai“ turizmo reikmėms pritaikė 9 Pakruojo dvaro statinius ir sutvarkė tvorą bei vartus. Didžioji dalis (6 iš 9) privataus investuotojo pritaikytų pastatų buvo sutvarkyti Pakruojo r. sav. įgyvendinus antrąjį Pakruojo dvaro tvarkybai skirtą projektą.

95 lentelė. Informacija apie projektų metu sutvarkytus Pakruojo dvaro pastatus

<i>Projekto kodas ir pavadinimas</i>	Sutvarkytų kultūros paveldo objektų	Kita
<i>VP3-1.2-VRM-01-R-61-019 Pietinės Pakruojo dvaro sodybos dalies pastatų rekonstravimas ir kompleksinis teritorijos sutvarkymas, pritaikant visuomenės poreikiams</i>	3	2 arkados, pietinės dvaro sodybos dalies aikštė (laiptai, grindinys, veja, tvora ir kt.), įrengti inžineriniai tinklai.
<i>VP3-1.3-ŪM-05-R-61-008 Dalies Pakruojo dvaro sodybos pastatų restauravimas ir pritaikymas turizmo reikmėms</i>	6	-
<i>VP3-1.3-ŪM-06-K-02-046 Didžiausio Lietuvoje Pakruojo dvaro pritaikymas daugiafunkcio viešojo turizmo reikmėms</i>	-	Įrengta 9 paveldo objektų vidus, sudarkyta tvora ir vartai

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal projekto dokumentaciją.

Projektų įgyvendinimo stebėsenai SFMIS taikoma 10 skirtingų stebėsenos rodiklių, iš kurių didžioji dalis nėra pakankami informatyvūs ir aktualūs vertinimui. Pažymėtina, kad pirmojo projekto stebėsenai nėra taikoma nė vienas su kultūros sektoriumi susijęs rodiklis. Likusiems dviems projektams taikomi 3 rezultato rodikliai, kurių duomenys gali būti panaudoti siekiant įvertinti pasiektus rezultatus kultūros sektoriuje.

96 lentelė. Projektų, skirtų Pakruojo dvaro tvarkybai stebėsenos rodikliai

<i>Rodiklio pavadinimas</i>	Projekto kodas, kuriam taikomas rodiklis	Rodiklio suplanuota reikšmė projektų sutartyse	Rodiklio faktinė reikšmė
<i>Pritraukta privataus finansavimo lėšų, mln. EUR</i>	VP3-1.3-ŪM-06-K-02-046 VP3-1.3-ŪM-06-K-02-046	0,76	0,42
<i>Pritraukta turistų per 2 metus po projekto įgyvendinimo</i>	VP3-1.3-ŪM-06-K-02-046	5 000	5 000
<i>Pritraukta turistų per 3 metus po projekto įgyvendinimo</i>	VP3-1.3-ŪM-06-K-02-046	156 000	54 500

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

Įgyvendinat 2 iš 3 projektų, skirtų Pakruojo dvaro tvarkybai ir pritaikymui buvo siekiama pritraukti 0,76 mln. EUR privataus finansavimo lėšų. 2016 m. gegužės 11 d. duomenis tvarkybai ir pritaikymui pritraukta 0,42 mln. EUR, t. y. 58 proc. siektinos rodiklio reikšmės. Didžioji dalis (0,35 iš 0,42 mln. EUR) privataus finansavimo lėšų pritraukta UAB „Pakruojo parkai“ įgyvendinus projektą – Nr. VP3-1.3-ŪM-06-K-02-046 „Didžiausio Lietuvoje Pakruojo dvaro pritaikymas daugiafunkcio viešojo turizmo reikmėms“. Pritaikant turizmo reikmėms dvaro pastatus pritrauktas privatus finansavimas buvo reikšmingas – privataus finansavimo lėšos sudaro 25 proc., skaičiuojant nuo visų trijų projektų įgyvendinimui išmokėtų lėšų sumos.

Tik 2 iš 3 projektų buvo numatytas stebėsenos rodiklis, kuris skirtas stebėti paveldo objektą aplankiusių turistų srautui. Dėl šios priežasties dalies rezultato, pasiekto panaudojant ES struktūrinę paramą, neišmanoma nustatyti ir įvertinti. Per 2015 m. Pakruojo dvaro statiniuose apsilankė nemažiau kaip 54,5 tūkst. lankytojų. Pažymėtina, kad įgyvendinus projektus buvo sukurta 10 naujų darbo vietų (tiesioginių), iš kurių 5 darbo vietos moterims.

Pakruojo dvaro tvarkybai ir pritaikymui skirtų projektų metu kilusių problemų ir apribojimų analizė

Pagal priemonę Nr. VP3-1.2-VRM-01-R „Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas“ nebuvo finansuojama dalis nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkybos darbų, todėl siekiant išsaugoti autentiškumą ir visapusiškai pritaikyti paveldo objektą visuomenės poreikiams Pakruojo r. sav. iš savivaldybės biudžeto projekto įgyvendinimui skyrė 66,5 tūkst. EUR.

Pakruojo dvaro tvarkybai ir pritaikymui skirtų projektų pasiektų rezultatų tvarumas

Pažymėtina, kad projektų metu pasiektų rezultatų tvarumo užtikrinimo pagrindinė prielaida yra Pakruojo dvaro pastatų pritaikymas ir įveiklinimas bei privataus investuotojo atsirinkimas. Pakruojo rajono savivaldybė 2009 m. balandžio 1 d. prieš pateikdama paraišką dėl ES struktūrinės paramos skyrimo viešojo konkurso būdu atrinko privatų investuotoją (operatorių), su kuriuo sudarė sutartį dėl savivaldybės nuosavybės teise priklausančių Pakruojo dvaro pastatų nuomos 99 metams. Tai leido efektyviau panaudoti lėšas – jau rengiant paveldo objekto techninį projektą buvo žinoma, kam planuojama pritaikyti paveldo statinius. Pažymėtina, kad operatorius išsipareigojo investuoti privačias lėšas į nekilnojamojo kultūros paveldo objekto pritaikymą ir jame teikti kultūrinio – šviečiamojo turizmo paslaugas. Operatoriaus atrinkimas sąlygojo tai, jog sukurta infrastruktūrą bus prieinama visuomenei (panaudojam), o jos išlaikymas nebus finansuojamas iš savivaldybės biudžeto.

Pakruojo dvaro tvarkybai ir pritaikymui skirtų projektų poveikio vertinimas

ES struktūrinė parama turėjo teigiamą poveikį nekilnojamojo kultūros paveldo objekto apsaugai ir būklei. Panaudojant ES paramą buvo sutvarkyta ir pritaikyta apie pusė nekilnojamojo kultūros paveldo objektą sudarančių pastatų ir juos supanti aplinka. Pakruojo dvaras pritaikymas gali būti įvardijamas kaip gerosios praktikos pavyzdys, nes jo tvarkyba buvo įgyvendinama kompleksiskai, t. y. atliekant pastatų ir aplinkos tvarkybos darbus. Pastatų tvarkyba buvo susieta su jų įveiklinimu. Tai lėmė anksti, prieš projektų įgyvendinimą, viešo konkurso būdu atrinktas nekilnojamojo kultūros paveldo objekto operatorius, kurio atrinkimas užtikrino sukurtos infrastruktūros panaudojimą. Paveldo objektų ilgalaikę apsaugą ir infrastruktūros išlaikymą lėmė jų įveiklinimas – visi panaudojant ES struktūrinę paramą sutvarkyti nekilnojamojo kultūros paveldo pastatai buvo pritaikyti: didžiojoje dalyje jų teikiamos kultūrinio – šviečiamojo turizmo paslaugos, sukurta infrastruktūra vietos bendruomenių veiklai. Kompleksiškai sutvarkytas ir pritaikytas nekilnojamojo kultūros paveldo objektas Pakruojo r. sav. yra vienas iš pagrindinių turizmo traukos objektų.

12 PRIEDAS. PROJEKTO „KŪRYBINGUMO PLĖTRA LIETUVOS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOSE PRITAİKANT IR ĮDIEGIANT KŪRYBINIŲ PARTNERYSČIŲ MODELĮ“ ATVEJO STUDIJA

Tarp visų kūrybiškumą ugdančio švietimo projektų, šis projektas buvo pasirinktas gilesnei analizei dėl didelės išmokėtų lėšų sumos ir tikėtino poveikio kūrybiškumo ugdymui.²²² Šiam projektui buvo išmokėta daugiau nei pusė visų šiai intervencijai sričiai skirtų lėšų, taigi tikėtina, kad būtent šis projektas galėjo turėti reikšmingiausią poveikį kūrybiškumo ugdymui.

Pirmoji kūrybinių partnerysčių programa atsirado 2002 m. Jungtinėje Karalystėje (JK) jaunų žmonių (moksleivių) kūrybiškumo skatinimui per pažintis su įvairiais menininkais (kūrėjais). Per 8 metus į šią programą buvo įtraukti 1,5 mln. JK moksleivių, o 2011 m. ji buvo apdovanota pasaulio švietimo inovacijų susitikime (*angl. World Innovation Summit for Education, WISE*) už reikšmingo poveikio švietimo inovacijoms praktiką.²²³ Po programos įgyvendinimo Nacionalinio švietimo tyrimų fondo (*angl. National Foundation for Education Research*) atliktas tyrimas atskleidė, kad programos remiamose veiklose dalyvavusių moksleivių pažymiai vidutiniškai padidėjo 2,5 balo dešimtbalėje vertinimo sistemoje, taip pat projekto įgyvendinimas turėjo reikšmingą poveikį moksleivių elgsenai, pasitikėjimui savimi, motyvacijai ir pamokų lankomumui.²²⁴

Sėkmingas Jungtinės Karalystės pavyzdys paskatino įgyvendinti analogišką kūrybinių partnerysčių projektą Lietuvos mokyklose. Pasinaudojus projekto idėja ir ES fondų teikiama finansavimo galimybėmis, Ugdymo plėtotės centras 2011 m. Lietuvoje pradėjo įgyvendinti „Kūrybingumo plėtra Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose pritaikant ir įdiegiant kūrybinių partnerysčių modelį“ projektas.

Pagrindinis šio projekto tikslas – praplėsti ir praturtinti įprastą mokymosi procesą, ugdyti mokinių ir mokytojų kūrybiškumą. Kūrybišku mokomosios informacijos pateikimu buvo siekta aktualizuoti mokomąją medžiagą moksleiviams. Taip pat buvo norima parodyti mokytojams, kad pamokos gali vykti ne tik klasėje, bet ir kitose erdvėse, įvairiomis nestandartinėmis formomis, mokantis skirtingų mokslo sričių vienu metu. Mokyklų lygiu buvo siekta sukurti nuolatinės refleksijos kultūrą, erdvę savęs ir vienas kito pažinimui. Viso to buvo bandyta pasiekti per kūrybines partnerystes tarp kūrėjų ir mokyklų bendruomenių, diegiant naujus mokymosi metodus. Galutinis projekto tikslas buvo padėti ugdyti XXI a. darbo rinkai reikalingus gebėjimus.

Lietuvoje įgyvendintas Kūrybinių partnerysčių projektas buvo orientuotas į smalsumo, atkaklumo, drąsos, vaizduotės, bendradarbiavimo, t. y. kūrybiškumą skatinančių charakterio savybių formavimą(si).²²⁵ Pats kūrybiškų partnerysčių projektas Lietuvoje buvo sudarytas iš dviejų pagrindinių kūrybiško mokymo(si) programų:

- „Tyrimėjanti mokykla“. Ja siekta pokyčių vienoje mokyklos klasėje ar tikslinėje apie 10–30 mokinių ir 2–4 mokytojų grupėje, įgyvendinant nedidelės apimties kūrybiško mokymosi projektą. Konkretios mokyklos tyrimėjimo sritis buvo klausimas, susijęs su mokyklos bendrojo ugdymo uždaviniais, kurį mokykla norėjo tyrinėti taikydama kūrybiško mokymo(si) metodus. Dalis „tyrimėjančių mokyklų“ įgyvendinus pirmo lygio programą dalyvavo „Tyrimėjančios mokyklos kubu“ programoje. Šiai programai buvo taikomi tokie pat kokybiniai reikalavimai kaip ir „Pokyčių mokyklos“, tiesiog skyrėsi apimtis (projektų skaičius) bei kūrėjų darbo valandos. Ši programa skirta toliau tęsti pradėtus pokyčius, keisti visos mokyklos mokymosi kultūrą.

²²² Šis projektas kaip geros praktikos pavyzdys buvo pristatytas Lietuvos pirmininkavimo ES tarybai kultūros politikos ekspertų renginyje „Ateities scenarijai: kultūros atsakas į Europos Sąjungos socialinės ir ekonominės raidos iššūkius“ Vilniuje 2013 m. spalio 1-2 d. Žr. <http://lrkm.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/tarptautinis-bendradarbiavimas/europos-sajunga/lietuvos-pirmininkavimas-es-tarybai-2013-metu-ii-pusmeti/ateities-scenarijai-kulturos-atsakas-i-europos-sajungos-socialines-ir-ekonomines-raidos-issukius-2013-spalio-1-2-d>.

²²³ <https://www.wise-qatar.org/creative-partnerships-united-kingdom>

²²⁴ <https://www.wise-qatar.org/creative-partnerships-united-kingdom>

²²⁵ Spencer, E., Lucas, B. And Claxton, G. (2012). *Progression in Creativity: Developing New Forms of Assessment*. Newcastle: CCE

- „Pokyčių mokykla“ yra orientuota į visą mokyklą apimančius plačius ir tvarius pokyčius. Tam tikslui rengiami nuo 1 iki 3 kūrybiško mokymosi projektų, kurie įtraukia 50–100 mokinių ir bent 6–10 mokytojų.

Programoje dalyvaujančioje mokykloje buvo paskiriamas „kuruojantis mokytojas“ – projekto kuratorius konkrečioje mokykloje, „kūrybos agentas“ – kūrybos sektoriaus atstovas, specialiai projekto rėmuose parengtas atlikti tarpininko tarp mokyklos ir kūrybinio sektoriaus vaidmenį ir „kuriantis praktikas“ – menininkas, mokslininkas ar kitas kūrybinio sektoriaus veikėjas, užsiimantis kūrybine veikla. Kūrėjų atstovų įtraukimu į mokymo procesus buvo siekiama kūrybiškai ugdyti moksleivius, taip pat motyvuoti ir išmokyti mokytojus kūrybingai perteikti mokomą informaciją bei atskleisti tokio mokymo naudą mokymo(si) kokybei.

Projektas buvo įgyvendintas pagal Nr. VP1-2.2-ŠMM-04-V „Aukščiausios kokybės formaliojo ir neformaliojo mokymo paslaugų teikimas“ priemonę. Šio projekto įgyvendinimui iš viso buvo išmokėta 4,8 mln. EUR, iš jų ES lėšos sudarė šiek tiek daugiau nei 4 mln. EUR, o likusi dalis buvo finansuota LR valstybės biudžeto lėšomis. Pradiniame projekto variante buvo numatyta išmokėti 4 mln. EUR, tačiau atsižvelgiant į projekto sėkmę, ši suma buvo padidinta 800 tūkst. EUR. Projekto veiklos pradėtos įgyvendinti 2011 m. gegužės mėnesį ir tęsėsi iki 2015 m. spalio mėnesio.

2011–2015 m. projekto veiklas įgyvendino 163 kuriantys praktikai ir 114 kūrybos agentai. Šie kūrybininkai veikė 138 (arba 10 proc. visų Lietuvos) mokyklose. Projekte dalyvavo daugiau nei 2000 (apie 7 proc. visų Lietuvos 1-12 klasių) mokytojų. Į kūrybinių partnerysčių programas iš viso buvo įtraukti 8798 moksleiviai, t. y. apie 3 proc. visų bendrojo ugdymo mokyklų mokinių. Taigi projekte dalyvavo santykinai daug mokyklų, tačiau vertinant nacionaliniu mastu mažai moksleivių.

Projekto metu buvo atlikti 3 tyrimai, kuriais buvo siekiama įvertinti projekto pasiektus rezultatus ir nustatyti, ar keičiasi mokinių bei mokytojų gebėjimai ir jei taip, tai kaip, o taip pat mokinių nuostatos į mokymosi procesą, mokytojų nuostatos į profesinę veiklą, bendras mokyklos klimatas. Apibendrinant tyrimų išvadas galima teigti, kad didžiausias Kūrybinių partnerysčių projekto poveikis buvo mokinių charakterio savybėms, t. y. komunikabilumui, atvirumui naujoms veikloms, drąsai, smalsumui.²²⁶ Taip pat buvo nustatyta teigiama įtaka moksleivių pažymiams ir lankomumui, o ji buvo didžiausias būtent pagal adaptuotas programas besimokantiems moksleiviams.²²⁷ Atliekant vieną iš tyrimų buvo apklausti projekto veiklose dalyvavę 208 mokytojai ir 187 kūrėjai. Maždaug 40 proc. respondentų įvardino, kad po projekto įgyvendinimo mokykloje įvyko sisteminis pokytis.²²⁸ Atsižvelgus į santykinai mažą projekto įgyvendinimo mastą ir nuosaikų respondentų vertinimą, manytina, kad projekto įgyvendinimas sisteminio pokyčio bendrojo ugdymo sistemai nepadarė. Tikėtina, kad pokytis jaučiamas apie 5 proc. visų Lietuvos mokyklų, tačiau jų yra per mažai, kad paskatintų sisteminį pokytį ir projekto veiklose nedalyvavusiose mokyklose. Viena iš pagrindinių priežasčių ribojusi projekto sisteminį poveikį, buvo projektui numatytas finansavimas. Iš viso norą dalyvauti projekte buvo pareiškę apie pusę (600) Lietuvos mokyklų, tačiau dėl riboto finansavimo projekto vykdytojas projekto veiklas vykdė tik 23 proc. norą pareiškusių mokyklų.

Projekto poveikis kultūrai

Kūrybinių partnerysčių projekto poveikis kultūrai pasireiškė per projekto poveikį trims skirtingoms tikslinėms grupėms: moksleiviams, mokytojams ir kūrėjams. Visoms šioms grupėms poveikio dydis ir tvarumas buvo skirtingas.

²²⁶ Pokyčių, susijusių su „Kūrybinių partnerysčių“ modelio taikymu mokyklose, tyrimo ataskaita. 2013-2014 m. tyrimo etapas.

²²⁷ Kitokie projektai. (2014). „Kūrybinių partnerysčių“ modeliu pagrįsto ugdymo inovatyvumo tyrimo rezultatų pristatymas. I etapas ugdymo inovacijų kategorizavimas ir mokyklų atranka. II etapas giluminis atvejų tyrimas. Besimokantys pagal adaptuotas programas – vaikai su negalia ir turintys mokymosi sunkumų.

²²⁸ Civitta (2014). Kūrėjų ir mokytojų partnerystės transformuojant ugdymą tyrimas.

Vertintojų nuomone, projekto finansuotų programų poveikis moksleiviams pasireiškė per kūrybiškumą skatinančių moksleivių charakterio savybių ugdymą.²²⁹ Atliktų tyrimų išvados taip pat leidžia teigti, kad programų veiklos prisidėjo prie moksleivių smalsumo, atkaklumo, vaizduotės, bendradarbiavimo ugdymo, o remiantis mokslinė literatūra šios charakterio savybės didžiąja dalimi lemia asmenybės kūrybiškumą. Žemiau esančioje lentelėje yra pateikiamos projekto veiklos, kurios buvo vykdomos, siekiant ugdyti konkrečias charakterio savybes.

97 lentelė. Kūrybiškumą skatinančios bendrosios kompetencijos ir jų ugdymas

<i>Kūrybiškumą skatinančios charakterio savybės</i>	<i>Projekto veiklos ugdančios kompetenciją</i>	<i>Pavyzdys</i>
<i>Smalsumas</i>	Dalies įprastų pamokų metu pateikiamos informacijos moksleiviai negeba susieti su tikrove, ir dėl to ji (jų akimis) laikoma nereikalinga. Projekto metu vykdomos veiklos skatino teorines žinias susieti su praktinėmis užduotimis. Atlikinėdami praktines užduotis, moksleiviai pradėjo daugiau domėtis mokomuoju dalyku.	Fotografavimo metu buvo pritaikytos fizikos žinios.
<i>Atkaklumas (drąsa)</i>	Kūrybinio sektoriaus atstovai sudarė galimybę moksleiviams su jais bendrauti atviriau, laisviau, klausinėti, prašyti pagalbos ar tiesiog dėmesio. Taip bendraujant moksleiviai įsidrąsino, aktyviau įsijungė į diskusijas, klausinėdavo, keldavo problemas ir ieškodavo įvairių jų sprendimo būdų.	Diskusijos įvairiomis temomis, kitokios nuomonės priėmimas.
<i>Vaizduotė</i>	Įprastų mokymosi erdvių keitimas į nestandartines, skatinančias laisvesnį bendravimą, vaizduotę, aktyvesni mokymų įsitraukimą.	Įvairūs vaizduotė lavinantys pratimai, kitokios mokymosi erdvės.
<i>Bendradarbiavimas</i>	Lietuvos mokyklose įprastas mokytojo vaidmuo yra daugiau nurodantis ir įsakantis, tačiau kūrėjai stengėsi mokytojams parodyti horizontalesnį mokymo būdą. Projektu siekiamas klausiančio ir moksleiviams iššūkius keliančio mokytojo vaidmuo. Taip pat buvo skatinama moksleivių tarpusavio sąveika.	Kūrėjai bandė įdiegti naujus mokytojų veiklos modelius. Absoliuti dauguma kūrėjų užduočių ir pratimų reikalavo darbo grupėse.
<i>Nuosekli praktika</i>	Ši charakterio savybė tiesiogiai ugdoma nebuvo	-

Šaltinis: Pokyčių, susijusių su „Kūrybinių partnerysčių“ modelio taikymu mokyklose, tyrimo ataskaita, 2013 – 2014 m. tyrimo etapas.

Be to, netiesioginis projekto poveikis kultūrai pasireiškė per programų poveikį mokytojams. „Kūrybos agentai“ ir „kūrybos praktikai“ išmokė projekte dalyvavusius mokytojus vedant pamokas taikyti inovatyvius metodus, siekiant įtraukti ir sudominti didesnę klasės dalį bei pakeisti mokytojo mastymo būdą, įgalinti jį būti drąsesniu ir pačiam kurti inovatyvius mokymo metodus. Pakeitus mokytojo mastymo būdą, projekto poveikis mokytojams tampa ilgalaikis ir tvarus. Ankstesnio tyrimo metu atlikta apklausa atskleidė, kad maždaug 57 proc. projekte dalyvavusių mokytojų teigė, kad jų mokymo nuostatos pasikeitė, taip teigė apie 48 proc. kūrėjų. Remiantis šiais duomenimis galima daryti išvadą, kad apie pusė projekte dalyvavusių mokytojų pakeitė savo mąstymo ir mokymo būdą. Taigi apie 1000 mokytojų po dalyvavimo projekto veiklose ir toliau prisidės prie kūrybiškumo ugdymo mokyklose per kūrybiškumą lemiančių charakterio savybių ugdymą.

Kokybinė analizė atskleidė, kad „Kūrybinių partnerysčių“ projektas tiesiogiai prisidėjo prie kultūros sektoriaus per „kūrėjų“ įgalinimą. Projekto vykdytojo duomenimis, apie pusę visų projektui skirtų lėšų išleista „kūrėjų“ mokymams, paruošimui bei darbo užmokesčiui. Šios lėšos gali būti traktuojamos, kaip tiesioginės investicijos į kultūros sektorių. Projekte dalyvavę kūrėjai taip pat tapo mažiau priklausomi nuo savo pagrindinio darbo, nes dalyvavimas projekte padėjo kūrėjams suvokti, kad net meninių pakraipų darbuotojų įgūdžiai gali būti panaudojami kitose sektoriuose. Dalis kūrėjų įgyvendinus projektą įsidarbino mokyklose (dažniausiai – dalimi etato), tapo atsakingi už neformalųjį moksleivių ugdymą.

²²⁹ Spencer, E., Lucas, B. And Claxton, G. (2012). Progression in creativity: Developing new forms of assesment. Newcastle: CCE

Tačiau ilguoju laikotarpiu projekto poveikis moksleiviams ir kūrėjams išnyks. Ilgalaikis poveikis kultūros sektoriui išliks tik per projekto veiklose dalyvavusių mokytojų pasikeitusią mokymo sampratą. Tikėtina, kad apie 1000 mokytojų ir toliau praktikuos projekto metu išmokus inovatyvius mokymo būdus ir taip ugdys kūrybiškumą lemiančias charakterio savybes. Taigi manytina, kad šių mokytojų išugdyti moksleiviai bus kūrybiškesni ir tai yra ilgalaikis šio projekto poveikis kultūros sektoriui.

Projekto poveikis švietimui

Šiame vertinime yra analizuojamas ES SP poveikis kultūrai, tačiau atsižvelgiant į kūrybinių partnerysčių projekto specifiką, taip pat buvo apžvelgtas projekto poveikis švietimui. Tai buvo padaryta apžvelgus ir susintetinus „Kūrybinių partnerysčių“ projekto įgyvendinimo metu atliktų tyrimų išvadas. Pokyčių, susijusių su „Kūrybinių partnerysčių“ modelio taikymu mokyklose, 2013-2014 m. tyrimo ataskaitoje²³⁰ projekto poveikis švietimui buvo analizuojamas detaliausiai.

Projekto įgyvendinimo metu buvo renkami duomenys apie projekte dalyvaujančių moksleivių pažymius ir lankomumą. Tačiau dėl duomenų specifikos šie duomenys kelia validumo problemų, todėl negali būti naudojami, siekiant patikimai įvertinti projekto poveikį pažymiams ir lankomumui. Minėtoje ataskaitoje įvardijamos trys svarios priežastys, dėl kurių šie duomenys negali būti naudojami:

- Formatų skirtumas. Informacija buvo pateikta nevieningais formatais. Siekiant palyginti pažymius galima naudoti tik bendrus klasių vidurkis, tačiau tokia analizė lemtų labai mažą stebėjimų skaičių ir jos rezultatai būtų nepatikimi.
- Sezoniškumo poveikis, t. y. negalima lyginti rudens ir pavasario laikotarpių, kadangi ankstesnių tyrimų metu pastebėta, kad metų laikai veikia pažangumą ir lankomumą.
- Tyrimu subjektų neapibrėžtumas. Nėra tikslios informacijos apie individualiai projekte dalyvavusius ir nedalyvavusius mokinius.

Projekto poveikis pažymiams ir lankomumui buvo išmatuotas per projekte dalyvavusių mokytojų apklausą. Apklausą atsakė 301 projekte dalyvavęs pedagogas. Minėto tyrimo atlikta apklausa atskleidė, kad projekto pradžioje ir pabaigoje projekte dalyvavusių moksleivių pažymiai ir lankomumas pagerėjo. Pastebėtina, kad daugiau mokytojų teigė, kad daugiau pagerėjo būtent lankomumas. Inovatyviai vedamos pamokos ir bendravimas su „kūrėjais“ padidino moksleivių susidomėjimą pamokomis ir teigiamai veikė lankomumą. Didesnis lankomumas ir suprantamiau pateikiama informacija lėmė geresnius projekte dalyvavusių moksleivių pažymius. Analogiška išvada daroma ir Civittos atliktame vertinime.²³¹

Kūrybinių partnerysčių ateitis

Atsižvelgiant į projekto sėkmę buvo nuspręsta panašias veiklas finansuoti ir 2014–2020 m. ES paramos finansiniu laikotarpiu. 2014 m. buvo patvirtintas 2014–2020 metų Nacionalinės pažangos programos horizontaliojo prioriteto „Kultūra“ tarpinstitucinis veiklos planas, kuriame numatyta 2.3.2 priemonė: „plėtoti kūryba paremtas partnerystes, kūrybingumą ugdančias programas ir metodus visais švietimo lygmenimis“.²³² 2014–2020 m. priemonei buvo numatytas 55 000 tūkst. LTL (16 mln. EUR) finansavimas. Visgi konkrečiai šio „Kūrybinių partnerysčių“ projekto tąsa 2014–2020 m. finansiniu laikotarpiu nebus finansuojama, nes projekto vykdytojai nesutiko su Švietimo ir mokslo ministerijos (ŠMM) siūlymu institucionalizuotis, o ŠMM manymu, tai yra reikalinga siekiant užtikrinti projekto veiklų tęstinumą įgyvendinus projektą.²³³ Taigi pagal šią priemonę bus remiami kiti kūrybingumą per kūrybines partnerystes skatinantys projektai, nors vertinimo ataskaitos parengimo metu dar nebuvo numatyta jokių konkrečių institucionalizuotų projektų.

²³⁰ Pokyčių, susijusių su „Kūrybinių partnerysčių“ modelio taikymu mokyklose, tyrimo ataskaita, 2013-2014 m. tyrimo etapas.

²³¹ Civitta (2014). Kūrėjų ir mokytojų partnerystės transformuojant ugdymą tyrimas.

²³² LR Vyriausybė. Dėl 2014–2020 m. Nacionalinės pažangos programos horizontaliojo prioriteto „Kultūra“ tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo. 2014 m. kovo 19 d. Vilnius.

²³³ Jungtinėje Karalystėje kūrybinių partnerysčių projektas buvo įgyvendintas nuo 2002 iki 2011 m. Jis veikė kaip atskiras projektas, o ne formaliojo ugdymo sistemos (institucionalizuota) dalis.

Siekiant užtikrinti panašių projektų sėkmę ateityje, siūlytina užtikrinti šią *ex ante* sąlygą:

- Atrenkant mokyklas, kurios dalyvaus „kūrybinių partnerysčių“ veiklose, svarbu užtikrinti, kad mokyklos administracija suprastų kūrybinių partnerysčių naudą. Projekto vykdytojo nuomone, projekto veiklų sklandumas ir rezultatai labiausiai priklauso nuo mokyklos administracijos požiūrio į projektą. Dalis mokyklų administracijų, kurios pritarė „Kūrybinių partnerysčių“ idėjai, papildomai rėmė projekto veiklose dalyvavusius mokytojus ir prisidėjo prie pokyčių įgyvendinimo. Tokiose mokyklose po projekto įgyvendinimo įvyko sisteminis pokytis. Tais atvejais, kai mokyklos administracija nesuprato projekto naudos, po projekto įgyvendinimo buvo grįžta prie įprastinių mokymo būdų.

13 PRIEDAS. PROJEKTO „KAUNO VALSTYBINIO DRAMOS TEATRO KOMPLEKSIŠKAS PRITAIKYMAS KULTŪRINIO TURIZMO REIKMĖMS“ ATVEJO STUDIJA

Nacionalinis Kauno dramos teatras (toliau – NKDT) ES paramos dėka įgyvendino teatro atnaujinimo projektą, kuriuo siekta naujai įrengti ir spektaklių rodymui pritaikyti didžiąją salę su scena.

98 lentelė. Nacionalinio Kauno dramos teatro atnaujinimo projektas

<i>Veiksmų programos ir priemonės pavadinimas</i>	<i>Projekto kodas ir pavadinimas</i>	<i>Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR</i>	<i>ES struktūrinė parama, tūkst. EUR</i>	<i>Projekto įgyvendinimo laikotarpis</i>
<i>Sanglaudos skatinimo veiksmų programos priemonė Nr. VP3-1.3-ŪM-02-V „Viešųjų nekilnojamojų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms“</i>	<i>VP3-1.3-ŪM-02-V-02-003 „Kauno valstybinio dramos teatro kompleksiškas pritaikymas kultūrinio turizmo reikmėms“</i>	<i>1.943.480,2</i>	<i>1.943.480,2</i>	<i>2012-2015 m.</i>

Šis ES paramos dėka įgyvendintas projektas buvo tik vienas iš NKDT rekonstrukcijos projekto etapų. Teatras pagal Valstybės investicijų programą (toliau – VIP) infrastruktūros atnaujinimo darbus pradėjo dar 2005 m. Bendra visos rekonstrukcijos vertė – 18,26 mln. EUR (16,32 mln. EUR skirta iš valstybės biudžeto). Nesutvarkytos liko tik pagalbinės dirbtuvių, garažų, mažųjų scenų bendro kiemelio patalpos.

2009 m. dėl avarinės būklės buvo išgriauta teatro didžioji salė, talpinusi 550 žiūrovų. VIP lėšomis buvo atlikti šios salės ir scenos bokšto konstruktyviniai darbai (be apdailos). Visgi, siekiant kompleksiskai pritaikyti teatro didžiąją žiūrovų salę ir sceną spektaklių rodymui bei kitai veiklai organizuoti, buvo inicijuotas aptariamasis ES paramos projektas.

Nacionalinio Kauno dramos teatro didžiosios salės ir scenos įrengimui bei aprūpinimui įranga skirto projekto metu sukurtų produktų ir pasiektų rezultatų analizė

Prieš projekto įgyvendinimą NKDT galimybės pritraukti daugiau žiūrovų ir teikti kultūrinio turizmo paslaugas buvo ribotos dėl kelių priežasčių: (i) didžioji salė, talpinanti 550 žiūrovų, dėl avarinės būklės nebuvo eksploatuojama, (ii) teatre spektakliai vyko tik lietuvių kalba, todėl neprieinami (nesuprantami) užsienio turistams, (iii) trūko infrastruktūros žiūrovų emocijoms ir vaizdinei percepcijai sustiprinti techninėmis priemonėmis (garsu, apšvietimu ir pan.), galiausiai (iv) atgyvenusi ir nemoderni NKDT infrastruktūra riboja užsienio teatrų trupių atvykimą ir pasirodymus teatre. Šiuo ES projektu buvo siekta išspręsti šias problemas ir taip padidinti teatro žiūrovų bei jungtinių ir užsienio trupių spektaklių skaičių. Įgyvendinus ES lėšomis finansuotą projektą buvo įrengta teatro didžioji žiūrovų salė su scena, sutvarkytas fasadas iš Laisvės alėjos pusės, įrengtas dyzelinis generatorius, sutvarkytas vidinis teatro kiemas bei įrengti keltuvai neįgaliesiems²³⁴. Tam, kad būtų užtikrintas sceninio veiksmo interaktyvumas ir vaizdo dinamika, įsigyta moderni scenos įranga, pagerinusi spektaklių vaizdo ir garso kokybę. Siekiant sudaryti sąlygas užsienio turistams lankytis spektakliuose, teatre įdiegta sinchroninio vertimo į populiariausias pasaulio kalbas sistema.²³⁵

Investiciniame projekte buvo numatyti du įgyvendinto projekto stebėsenos (rezultato lygio) rodikliai:

²³⁴ Anot neįgaliųjų komisijos atstovo pateiktų išvadų, Nacionalinio Kauno dramos teatro Didžioji salė ir fojė pritaikytos žmonėms, turintiems judėjimo sutrikimų.

²³⁵ Informacija apie sukurtus produktus paimta iš galutinės projekto įgyvendinimo ataskaitos. Projekto kodas: VP3-1.3-ŪM-02-V-02-003, galutinės ataskaitos data: 2015-07-29

1. pritraukta 100 tūkst. turistų per 3 metus po projekto įgyvendinimo;²³⁶
2. sukurtos dvi tiesioginės darbo vietos (po vieną moterį ir vyrą).

Pastarasis rodiklis pasiektas su kaupu – NKDT duomenimis, sukurtos trys tiesioginės darbo vietos. Labiau komplikotas yra svarbiausio, t. y. pirmojo rodiklio, vertinimas. Kadangi nuo projekto įgyvendinimo pradžios praėjo vos metai, galima kliautis tik pirminiais duomenimis.

Nacionalinio Kauno dramos teatro didžiosios salės ir scenos įrengimui bei aprūpinimui įranga skirto projekto metu kilusių problemų ir apribojimų analizė

Pirminiame rekonstrukcijos techniniame projekte buvo numatyta, kad ES paramos lėšomis įrengta didžioji salė talpins 550 žiūrovų. Vis dėlto, buvo susidurta su apribojimais: pagal parengtą darbų planą dėl priešgaisrinių evakuacinių reikalavimų, matomumo žiūrovų vietose pagerinimo ir specialių reikalavimų keliamų žmonėms su negalia vietų skaičius sumažėjo. Šiuo metu didžiojoje salėje yra 498 vietų.

Nacionalinio Kauno dramos teatro didžiosios salės ir scenos įrengimui bei aprūpinimui įranga skirto projekto metu pasiektų rezultatų tvarumas

Sukurtų rezultatų tvarumas priklauso nuo NKDT tiesioginių finansinių srautų rodiklių,²³⁷ t. y. nuo to, kokią poveikį projekte pasiekti rezultatai daro teatro finansams. Siekiant išsiaiškinti ar investicijos į projektą buvo tvarios, paprastai lyginamos įplaukos ir išmokos prieš bei po projekto įgyvendinimo. Visgi aptariamas projektas unikalus tuo, kad didžioji NKDT salė ir scena yra viena iš teatro infrastruktūros dalių, todėl projekto įgyvendinimo metu 2012-2015 m. teatro veikla nebuvo sustojusi. Dėl šios priežasties galima lyginti du teatro veiklos etapus – iki 2015 m. birželio 30 d., kai didžioji salė ir scena nebuvo eksploatuojami ir nuo 2015 m. birželio 30 d., kai teatras pradėjo rengti spektaklius ir didžiojoje salėje. Pastebėtina, kad Projektas buvo baigtas 2015 m. birželio 30 d., taigi naujausioje veiklos rezultatų ataskaitoje tik dalinai atsispindi ES lėšomis įgyvendinto projekto poveikis finansiniams srautams.

Prieš projekto įgyvendinimą – 2011 m. – pagrindinės teatro veiklos tiesioginės įplaukos buvo 0,966 mln. EUR (įskaitant finansavimo įplaukas), o išmokos 0,662 mln. EUR. Didžiausią dalį išmokų sudarė darbo užmokestis ir socialinis draudimas (77,4 proc.). 2011 m. teatras iš pagrindinės savo veiklos (bilietų pardavimas, patalpų nuoma ir kt. paslaugos) gavo 0,27 mln. EUR įplaukų. 2015 m. pagrindinės veiklos tiesioginės įplaukos buvo 1,6 mln. EUR, iš jų 0,5 mln. buvo už suteiktas paslaugas iš pirkėjų. Išmokos 2015 m. siekė 1,34 mln. EUR (darbo užmokesčiui ir socialiniam draudimui skirtos išmokos sudarė 65,3 proc.). Lyginant NKDT finansinius srautus prieš Projekto įgyvendinimą (2011 m.) ir po Projekto įgyvendinimo (2015 m. birželio 30 d.) matyti, jog NKDT finansiniai srautai ženkliai išaugo, o iš pirkėjų už suteiktas paslaugas gautos įplaukos padidėjo beveik 3 proc.²³⁸ Visgi, kaip minėta, toks palyginimas nėra visiškai teisingas, nes teatras aktyviai vykdė savo veiklą iki pat Projekto užbaigimo ir tai atsispindi nuosekliai vis didėjančiuose NKDT pinigų srautuose. Pavyzdžiui, metai prieš Projekto pabaigą, kai NKDT vis dar vertėsi be didžiosios salės, įplaukos siekė 1,4 mln. EUR, o išmokos – 0,9 mln. EUR. Nors 2015 m. šie rodikliai siekė aukštesnes vertes, tačiau skirtumas nėra didžiulis.

Jei 2011-2014 m. teatro tiesioginių pinigų srautų balansas buvo teigiamas ir svyravo 59-34 tūkst. EUR amplitudėje, tai 2015 m. šis balansas pasikeitė drastiškai ir tapo neigiamas (-305 tūkst. EUR). Viena iš pagrindinių to priežasčių buvo stipriai išaugusios išmokos paprastajam remontui ir eksploatavimui (NKDT vykdė statybos montavimo darbus, kurių vertė beveik 300 tūkst. EUR), taip pat išaugo išmokos

²³⁶ Svarbu pažymėti, kad investiciniame projekte ir kituose dokumentuose, nurodančiuose projekto rezultatų vertinimo rodiklius, minimi 100 tūkst. *turistų* yra ne kas kita, kaip spektaklių žiūrovai iš įvairių Lietuvos miestų ir užsienio.

²³⁷ Pinigų srautų apskaitai naudojama buhalterinė informacija iš NKDT finansinių ataskaitų. Pažymėtina, kad atsižvelgiama į įplaukų ir išmokų, o ne pajamų bei išlaidų vertes. Taip yra todėl, nes pinigų srautų ataskaitoje geriau atsispindi tai, kiek pinigų per ataskaitinį laikotarpį buvo gauta ir išleista. Pajamos ir išlaidos atspindi finansines pretenzijas, kurios nors ir visiškai pagrįstos, nebūtinai įvykdomos einamaisiais metais. NKDT finansines ataskaitas galima rasti čia: <http://dramosteatras.lt/teatras/dokumentai/>

²³⁸ Lyginant procentinę dalį, kurią iš pirkėjų už suteiktas paslaugas gautos įplaukos sudaro skaičiuojant nuo suminių finansinių įplaukų.

skirtos darbo užmokesčiui ir socialiniam draudimui padengti – jos siekė 877 tūkst. EUR. Pastarųjų išmokų išaugimas gali būti vertinamos teigiamai, mat tai netiesiogiai prisideda prie aktorių darbo užmokesčio, o tai yra reikalinga siekiant padidinti teikiamų kultūros paslaugų apimtį ir kokybę.

Pirminiais duomenimis, po projekto įgyvendinimo išaugo komunalinės išlaidos, kurios 2015 m. siekė ~9000 EUR. Elektros ir šiluminės energijos suvartojimo kaštai po projekto įgyvendinimo padidėjo, nes po rekonstrukcijos pastato kvadratūra padidėjo net 2000 kv. m. Elektros energijos suvartojimas išaugo dėl naujai atsiradusios vėdinimo, rekuperacinės ir kondicionavimo sistemos, o Didžiosios scenos erdvėje atsirado 32 vnt. dekoracijų keltuvų, sukamas scenos ratas, elektromechaninės orkestro duobės platformos. Paprastai tariant, padidėjo bendra pastato instaliuota elektrinė galia.

Apibendrinant, buhalterinėje apskaitoje randami duomenys leidžia daryti išvadą, kad NKDT didžiosios salės ir scenos įrengimas bei aprūpinimas įranga buvo tvari investicija – įplaukų srautai po projekto įgyvendinimo augo ir nors bendros išmokos 2015 m. išaugo – jos pateisinamos (išmokos darbo užmokesčiui ir socialiniam draudimui padengti prisideda prie kultūros paslaugų kokybės ir apimties didinimo, o patirti remonto kaštai yra vienkartiniai). Išaugusios komunalinės sąskaitos dėl Didžiosios salės įrengimo taip pat nėra netikėtas ar nelauktas rezultatas – natūralu, kad, padidėjus šildymui ir elektra aprūpinamam plotui, išauga ir tam skirtos išmokos.

99 lentelė. NKDT pinigų srautai 2011 – 2015 m.

	Įplaukos, mln. EUR			Išmokos, mln. EUR	
	Bendros (įskaitant finansavimą)	Už suteiktas paslaugas iš pirkėjų	Už suteiktas paslaugas iš biudžeto	Bendros	Darbo užmokesčio ir socialinio draudimo
2011	0,96	0,27	0,13	0,67	0,51
2012	1,1	0,32	0,14	0,7	0,53
2013	1,37	0,53	0,16	0,8	0,56
2014	1,4	0,47	0,19	0,9	0,66
2015	1,6	0,52	0,22	1,34	0,88

Šaltinis: NKDT metinės veiklos ataskaitos

Nacionalinio Kauno dramos teatro didžiosios salės ir scenos įrengimui bei aprūpinimui įranga skirto projekto poveikio vertinimas

Projekto poveikio vertinimas komplikuoatas dėl statistinių duomenų stokos, mat nuo projekto įgyvendinimo pabaigos praėjo vos metai. Vis tik, pirminiais NKDT duomenimis, po projekto įgyvendinimo pastebimas spektaklių žiūrovų pagausėjimas – 2015-2016 m. sezone jų buvo suskaičiuojama iki 50 tūkst.

Ilgainiui statistinei informacijai nusistovėjus, reikėtų ne tik palyginti faktinius žiūrovų srautus su stebėsenos rodikliuose numatytais mastais, bet ir apžvelgti NKDT „įnašą“ bendrame Lietuvos dramos teatrų žiūrovų sraute ir pastatytų spektaklių skaičiuje. Pavyzdžiui, 2013 m. NKDT stacionare apsilankė 49,2 tūkst. žiūrovų,²³⁹ tuo tarpu iš viso dramos teatruose Lietuvoje apsilankiusių buvo 322,9 tūkst. Kaip ir 2013, taip ir 2014 m. NKDT buvo antras populiariausias dramos teatras Lietuvoje, pirmą vietą užleisdamas tik Lietuvos nacionaliniam dramos teatrui.

Nors tarp rezultatų vertinimo rodiklių tai ir nepaminėta, svarbus poveikio vertinimui faktorius yra surengtų spektaklių skaičius. Lentelėje matyti, kad NKDT stacionare surengtų spektaklių skaičius 2014 m. sumažėjo, nors ir buvo planuota surengti 271 spektaklį. Anot metinės teatro veiklos ataskaitos,²⁴⁰ taip nutiko dėl sudėtingo repertuaro sudarymo proceso (kviestiniai aktoriai užimti kituose teatruose). Pirminiais duomenimis, po projekto įgyvendinimo bendras spektaklių skaičius išaugo – daugiausia Didžiosios salės indėlio dėka. Anot NKDT atstovų, tolimesniuose 2016 m. planuose yra numatyta surengti

²³⁹ „Teatrų veiklos ataskaita 2013“, Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, <<http://lrkm.lrv.lt/lt/veikla/kulturos-statistika>>.

²⁴⁰ „2014 m. veiklos ataskaita“, Nacionalinis Kauno dramos teatras, <<http://dramosteatras.lt/teatras/dokumentai/>>.

daugiau spektaklių Didžiojoje salėje, tačiau kūrybinius planus gali pakoreguoti premjerų įgyvendinimui gaunamų lėšų stoka, taip pat užsakomųjų spektaklių poreikis.

Atsiradus statistinei taip pat turėtų būti nagrinėjamas scenos menų lankomumas apskritai – t. y., ar gyventojų, bent kartą metuose apsilankiusių Lietuvos scenos meno renginiuose, dalis paaugo nuo 31 proc., užfiksuoto 2013 m.²⁴¹

100 lentelė. Žiūrovų skaičius (stacionare) nacionaliniuose ir Kultūros ministerijai pavaldžiuose teatruose

	<i>Lietuvos nacionalinis dramos teatras</i>	<i>Rusų dramos teatras</i>	<i>Nacionalinis Kauno dramos teatras</i>	<i>Klaipėdos dramos teatras</i>	<i>Valstybinis Šiaulių dramos teatras</i>	<i>Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatras</i>	<i>Valstybinis jaunimo teatras</i>	<i>Valstybinis Vilniaus mažasis teatras</i>
2013	67,3	24,5	49,2	0 ²⁴²	21,8	27,9	41,6	23
2014	77,2	26,7	48,9	15	30,7	40,3	44,1	40

101 lentelė. Spektaklių skaičius (stacionare) nacionaliniuose ir Kultūros ministerijai pavaldžiuose teatruose

	<i>Lietuvos nacionalinis dramos teatras</i>	<i>Rusų dramos teatras</i>	<i>Nacionalinis Kauno dramos teatras</i>	<i>Klaipėdos dramos teatras</i>	<i>Valstybinis Šiaulių dramos teatras</i>	<i>Panevėžio Juozo Miltinio dramos teatras</i>	<i>Valstybinis jaunimo teatras</i>	<i>Valstybinis Vilniaus mažasis teatras</i>
2013	256	167	269	0	147	122	230	123
2014	319	160	245	101	155	161	263	164

Nemažiau svarbus ES paramos dėka įvykdyto projekto metu sukurtas produktas yra sinchroninio vertimo sistema. Dėka jos, NKDT kartą per mėnesį pristato spektaklį su sinchroniniu vertimu į anglų kalbą. Taip pat, šį teatro sezoną vertimo įranga buvo pritaikyta ne tik Kaune besisvečiuojantiems turistams, bet ir neįgaliesiems, taip atliepiant žmonių su negalia poreikius. Du spektakliai buvo pritaikyti žiūrovams, turintiems regėjimo negalią, vienas jų įvyko Didžiojoje scenoje. Spektakliai rodomi pasitelkiant specialų – garsinio vaizdavimo (angl. *audiodescription*) būdą. Salėje buvę aklieji ir silpnaregiai turėjo pultelius ir ausines, per kurias klausėsi jiems parengto žodinio spektaklio komentaro. Vis dėlto, projekto planuose numatyta Didžiosios salės žiūrovų dalis (30 proc.) bendrame žiūrovų sraute, kuriems bus reikalinga sinchroninio vertimo paslauga, neatitinka faktinės realybės. Anot NKDT atstovų, taip nutiko dėl to, nes sunku įvertinti ir prisitraukti Kaune besisvečiuojančius turistus; taip pat galimybės sinchroniniu būdu versti visus NKDT repertuarinius spektaklius nėra dėl Kultūros ministerijos neskiriamo finansavimo tokio pobūdžio programoms. Anot NKDT, šiai problemai spręsti ieškoma alternatyvių finansavimo galimybių.

Apibendrinant, galima teigti, kad ES lėšomis įgyvendintas projektas turėjo teigiamą poveikį: žiūrovų srautai didėja, atsirado didžiulis potencialas statyti daugiau spektaklių, o teatro veikla tapo prieinamesnė užsienio žiūrovams ir žmonėms su negalia. Objektivių sceninio meno kokybės įvertinimo kriterijumi galima laikyti kasmetinius apdovanojimus, skiriamus už kūrybinius nuopelnus, o tokių yra net 2 – Auksiniais scenos kryžiai ir Fortūnos, skiriamos tik Kauno miesto teatralams. Už 2015 metų kūrybinius pasiekimus Nacionalinis Kauno dramos teatras buvo įvertintas ir apdovanotas kaip niekada gausiai – net 3 Auksiniais scenos kryžiais ir 5 Fortūnos apdovanojimais. Taip pat, suaktyvėjo dalykinis turizmas, vienas naujaisių to pavyzdžių – Didžiojoje scenoje įvykusi spektaklio „Miškinis“ premjera, kurio pagrindinis kūrybinis branduolys (režisierius, dramaturgas, scenografijos ir kostiumų dailininkas) buvo atvykę iš Latvijos. Net du šio spektaklio aktoriai buvo apdovanoti Auksiniais scenos kryžiais.

Rekomendacijos

²⁴¹ SIC ir ESTEP (2014) *Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaita* (J. Verikienė, R. Vaicenavičius, D. Žeruolis et al.)

²⁴² Dėl rekonstrukcijos darbų Klaipėdos dramos teatre spektakliai 2013 m. nevyko.

NKDT kompleksišką pritaikymą kultūrinio turizmo reikmėms stabdo tai, kad internetinis teatro puslapis (www.dramosteatras.lt) nėra išverstas į jokią užsienio kalbą. Tai nėra suderinama su sinchroninio vertimo įrangos įdiegimu panaudojant ES paramos lėšas ir su siekiu pritraukti užsienio turistus. Tinklapyje išvertimas (bent jau) į anglų kalbą pasitarnautų didesniajam projekte sukurtų produktų pasiekiamumui.

Tai, kad NKDT tinklalapyje galima rasti daug informacijos apie teatro trupės istoriją ir statytus spektaklius, yra sveikintina, tačiau galima pasigesti aprašymo apie unikalią pastato architektūrinę istoriją. Laisvės al. 71 esantis NKDT pastatas yra įtrauktas į Kultūros vertybių registrą. Teatro architektūra susiformavo per du etapus: XX a. 3 deš., kai buvo pastatytas kino teatras „Metropolitan“ (archit. V. Dubeneckis) ir XX a. 6 deš., kai kino teatras rekonstruotas ir išplėstas iki dramos teatro (archit. K. Bučas). Teatro pastato architektūrinės istorijos pateikimas internete taip pat galėtų pasitarnauti pritraukiant gausesnius turistų srautus.

14 PRIEDAS. PROJEKTO „VGTU IR EDINBURGO NEIPIERO UNIVERSITETŲ PRODUKTŲ DIZAINO, INOVACIJŲ IR KŪRYBINIŲ INDUSTRIJŲ CENTRO „LINK MENŲ FABRIKAS“ SUKŪRIMAS“ ATVEJO STUDIJA

Pasinaudodamas 2007–2013 ES struktūrinės paramos EAVP Nr. VP2-1.1-ŠMM-04-V „*Bendrosios mokslo ir studijų infrastruktūros stiprinimas*“ priemone Vilniaus Gedimo technikos universitetas (VGTU) 2012 m. inicijavo „LinkMenų fabriko“ sukūrimo projektą. Pagrindinis projekto tikslas – sukurti studijų, mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros (MTEP) infrastruktūrą kuriamam bendram VGTU ir Edinburgo Neipiero produktų dizaino, inovacijų ir kūrybinių industrijų centrui. Šalutiniai projekto tikslai buvo stiprinti viešąją MTEP bazę, sudaryti prielaidas didinti taikomųjų mokslo tyrimų ir technologijų komercializavimą, didinti MTEP išlaidas bendroje šalies įmonių išlaidų struktūroje. Iš viso projekto įgyvendinimui buvo išmokėta 1,5 mln. EUR. Didžiąją dalį šių lėšų sudaro ES lėšos (1,23 mln.). Papildomai apie 217 tūkst. EUR skyrė LR valstybė ir apie 76 tūkst. EUR universitetas. Apie 70 proc. investicijų buvo skirta projektavimo ir statybos darbams, 24 proc. – materialiam turtui įsigyti bei 6 proc. – projekto parengimo ir administravimo bei vykdymo išlaidoms.

Projekto metu pasiektų rezultatų analizė

Projektas buvo baigtas įgyvendinti 2015 m. lapkričio mėnesio pabaigoje. Įgyvendinus projektą buvo rekonstruotas nenaudojamas pastatas, esantis Linkmenų g. 28, Vilniuje. Investiciniame projekte buvo numatyta, kad pilnam „LinkMenų fabriko“ funkcionavimui reikia apie 3200 kv. m. patalpų, tačiau šiuo ES projektu buvo rekonstruota 1200 kv. m. Planuojama, kad antruoju infrastruktūros vystymo etapu papildomai bus pastatyti 900 ir 1200 kv. m. priestatai. Antrą „LinkMenų fabriko“ vystymo projektą planuojama inicijuoti artimiausiu metu, jeigu įmanoma, pasinaudojant 2014–2020 m. laikotarpio ES struktūrinėmis investicijomis. Preliminariai prognozuojama, kad antrajam vystymo etapui užbaigti reikės panašios ar šiek tiek mažesnės investicijų sumos.²⁴³

Įgyvendinus ES projektą buvo įrengtos dvi mokomosios ir viena mokslinė laboratorija.

- **Skaitmeninėje mokslinėje laboratorijoje** kuriami skaitmeniniai ir papildytos realybės (angl. augmented reality) produktai: video filmai, video reklama, audio reklama, interneto programos).
- **Mechanikos mokomojoje laboratorijoje** studentai gali realizuoti savo prototipus ir gaminti veikiančius įrenginius.
- **Inovacijų mokomojoje laboratorijoje** studentai gali praktiškai išbandyti kūrybinių procesų ir projektų valdymą bei kurti tarpdisciplinines projektų įgyvendinimo komandas.

Visgi praktiškai darbas yra organizuojamas ne laboratorijų lygiu, tačiau smulkesnių cechų lygiu. Pagal naujausią informaciją „LinkMenų fabrike“ veikia 10 cechų: 3D cechas, audio cechas, dažymo cechas, elektronikos cechas, foto/video cechas, medžio cechas, metalo cechas, montažo cechas, reklamos cechas, spalvų cechas.

2016 m. gegužės 7 d. SFMIS duomenimis dar nebuvo pasirašyta nei viena ilgalaikio bendradarbiavimo sutartis tarp tyrimų institucijų ir labai mažų, mažų ir vidutinių įmonių. ES projekto sutartyje buvo įsipareigota pasirašyti 3 tokias sutartis per vienerius metus po projekto įgyvendinimo. Šiuo metu yra pasirašytos penkios trumpalaikės sutartys. Ilgalaikių sutarčių dar nėra, nes trūksta „LinkMenų fabriko“ įdirbio, jis per mažai žinomas, nėra įmonėms reikalingos dalies materialinės bazės. Šiuo metu yra dirbama, siekiant padidinti centro žinomumą tarp verslo įmonių.

²⁴³ Šiuo metu nėra atlikti tikslūs skaičiavimai dėl reikiamos lėšų sumos antram projekto etapui įgyvendinti, todėl pateikiama tik labai apytikslė ir preliminari suma.

Projekto rezultatų tvarumas

Sukurtų projekto produktų ir rezultatų tvarumas iš esmės priklauso nuo VGTU. Kadangi projektas buvo baigtas įgyvendinti mažiau nei prieš vienerius metus, šiuo metu dar nėra žinoma, kokia šio kūrybiškumo ir inovacijų centro metinė išlaidų našta. Investiciniame projekte buvo preliminariai apskaičiuota, kad po projekto įgyvendinimo metinis išlaidos padidės apie 66 tūkst. EUR per metus, o bendradarbiaujant su verslo struktūromis tikimasi uždirbti apie 82,5 tūkst. EUR per metus. Visgi šiuo metu centras veikia nuostolingai, nes nėra pasirašyta ne viena ilgalaikė centro ir verslo bendradarbiavimo sutartis. Tikėtina, kad padidinus centro žinomumą, centro gaunamos pajamos už teikiamas paslaugas atpirks jo išlaidų kaštus (daugiausia darbuotojų atlyginimus ir mokesčius už komunalines paslaugas). Taip pat pabrėžiama, kad trumpuoju laikotarpiui centrui nereiks jokių investicijų į materialinės bazės plėtrą. Kita vertus, VGTU į „LinkMenų fabriką“ žiuri, kaip į investiciją, kuri sustiprino universiteto materialinę bazę, pagerino studijų kokybę ir leidžia darbuotojams vykdyti mokslinius tyrimus.

Problemos ir apribojimai, su kuriais susidūrė projekto vykdytojas

Projekto įgyvendinimo metu buvo iškilusi viena problema – teismams pateikti ieškiniai dėl viešųjų pirkimų procedūrų. Teismui nepritaikius laikinųjų apsaugos priemonių, nepaisant teisminių ginčų buvo toliau sudaromos ir vykdomos sutartys su rangovu ir tiekėjais, todėl ši problema nepadarė jokio poveikio projekto veiklų rezultatams, kurie buvo pasiekti pilna apimtimi.

Projekto poveikio vertinimas

Įvertinti „LinkMenų fabriko“ projekto poveikį šiuo metu yra sunku, pirmiausia dėl to, kad projektas buvo baigtas tik 2015 m. pabaigoje. Didžiausias ES projekto poveikis neabejotinai yra VGTU kūrybinių industrijų studentams, į kurių studijų programas jau yra įtrauktos paskaitos ir praktiniai užsiėmimai „LinkMenų fabrike“. „LinkMenų fabriko“ darbuotojos teigiamu, šiame centre jau yra apsilankę apytiksliai 400-600 VGTU studentų (maždaug apie 5 proc. visų VGTU studentų). „LinkMenų fabrike“ studentai gali naudotis visa prieinama įranga, atlikti įvairius tyrimus baigiamiesiems darbams bei įgyvendinti turimas idėjas. Naujausiais duomenimis „LinkMenų fabrike“ yra įgyvendinti aštuoni projektai, kurie jau pristatomi viešai, bei kiti septyni projektai šiuo metu yra įgyvendinami.

„LinkMenų fabrike“ įgyvendinamų projektų pavyzdžiai

- „LinkMenų fabrike“ įsikūrusi VGTU Formula Student Racing team“ suprojektavo elektrinį sportinį automobilį. Šio automobilio projektavimo ir eksploataavimo komandą sudaro studentai iš transporto, mechanikos, elektronikos, kūrybinių industrijų ir architektūros fakultetų, kurie pasinaudoję „LinkMenų fabriko“ teikiamomis galimybėmis įgyvendino savo projektą. Šiuo metu šis projektas yra toliau vystomas.
- Projektas „Lazdynų laivas“ – Vilniaus Lazdynų rajone per 2 savaites 11 VGTU studentų sukonstruota trumpalaikė kalėdinė instaliacija, kuri atgavino neveikiantį fontaną.

Taip pat „LinkMenų fabrike“ planuojama įgyvendinti dvi tarptautines (VGTU ir Edinburgo Neipiero universiteto) I pakopos studijų programas ir keturias II pakopos studijų programas. Tačiau tai planuojama daryti tik įgyvendinus visą (3200 kv. m. patalpų) „LinkMenų fabriko“ projektą. Projekto poveikis „kūrybinių industrijų“ ir kitų studijų programų kokybei šiuo metu negali būti įvertintas. Šis poveikis bus jaučiamas tik ilguoju laikotarpiu (po 4 ir daugiau metų). „LinkMenų fabriko“ projektų poveikis mokslo darbuotojams yra mažesnis, lyginant su poveikiu studentams. Įgyvendinus ES projektą buvo sukurtos 3 darbo vietos mokslininkams. Taip pat VGTU darbuotojai gali registruotis dėl patekimo į „LinkMenų fabriką“ ir naudotis visa cechų įranga, reikalinga įgyvendinant mokslinius tyrimus. Duomenys apie mokslininkų skaičių pasinaudojusiu fabriku sistemiškai nėra renkami.

„LinkMenų fabriko“ sukūrimo projektas taip pat padarė teigiamą poveikį teikiamų kultūros industrijų paslaugų įvairovei. Verslo įmonės ir kiti suinteresuoti subjektai gali kreiptis į „LinkMenų fabriką“, siekiant realizuoti savo projektą. „LinkMenų fabrikas“ Lietuvos rinkoje vienintelis teikia paketą kūrybinių

industrijų paslaugų, t. y. siūlo paslaugas nuo įvairių produktų prototipų sukūrimo iki komercializavimo bei reklamos. Tačiau iki šiol yra sudarytos tik penkios trumpalaikės „LinkMenu fabrik“ ir verslo įmonių bendradarbiavimo sutartys ir nei vienos ilgalaikės sutarties. Taigi nepaisant padidėjusios kultūros industrijų paslaugų pasiūlos, verslo subjektai ribotai naudojami jomis.

15 PRIEDAS. PROJEKTO „VŠĮ „UŽUPIO MENO INKUBATORIUS“ PLĖTRA“ ATVEJO STUDIJA

Projektas „VŠĮ „Užupio meno inkubatorius“ plėtra“ buvo įgyvendintas pagal meno inkubatorių plėtros priemonę Nr. VP2-2.2-ŪM-02-V „Asistentas-2“. Projektą iniciavo pats „Užupio meno inkubatorius“, kuris jau veikė iki projekto įgyvendinimo. Pastebėtina, kad tik du menų inkubatoriai veikė iki projektų įgyvendinimo pradžios, o kiti devyni buvo įkurti įgyvendinant projektus. Užupio menų inkubatoriaus plėtros projektas pradėtas įgyvendinti 2009 m. spalio 20 d., o baigtas – 2015 m. sausio 19 d.

Iš viso projekto įgyvendinimui buvo išmokėta 896 tūkst. EUR, iš jų 707 tūkst. EUR ES SP lėšos, o likusi dalis Vilniaus miesto savivaldybės skirtos lėšos. Projekto įgyvendinimo metu Vilniaus miesto savivaldybės išmokėtų lėšų suma išaugo iki 430 tūkst. EUR (plačiau apie tai žr. „Problemos ir apribojimai, su kuriais susidūrė projekto vykdytojas“ skyrelyje). Projekto tikslas buvo vystyti „Užupio meno inkubatorių“ kuriame formuojama kultūros, socialinės ir verslo inovacijas ir integraciją puoselėjanti terpė, skatinamas šalies ir užsienio menininkų, kūrybinių industrijų atstovų ir bendruomenių bendradarbiavimas, formuojama kūrybinių industrijų rinka, lavinama visuomenė, gerinant socialinio ir kultūrinio gyvenimo kokybę ir didinant ekonominį šalies pajėgumą. Šiam tikslui pasiekti buvo išskirti šie projekto uždaviniai: suremontuoti avarinės būklės Užupio meno inkubatoriaus pastatų kompleksą Užupio g. 2, Vilniuje ir pritaikyti jį pilnaverčiam inkubatoriaus veiklų vystymui bei sukurti naujas, lanksčiai formuojamas modulines erdves, pritaikytas kūrybinių asmenybių, projektų veiklų ir verslų inkubavimui kitose patalpose esančiose Krivių g. 10.

Projekto metu pasiektų rezultatų analizė

Projekto metu buvo rekonstruotos Užupio g. 2 („UMI Galera“) patalpos ir suformuotos naujos modulines meno erdvės Krivių g. 10 („UMI Kalnas“). „Galera“ pastate buvo įrengta 20 kūrybinių studijų menininkams, dvi erdvės meno produktų demonstravimui, taip pat administracinės, sandėliavimo ir pagalbinės paskirties patalpos bei mini muziejus-skaitykla. Bendras šių erdvių plotas siekia apie 725 kv. m. Kitas pastatas iki tol nebuvo pritaikytas. Jame įrengtos 7 didelės kūrybinės erdvės (po 50-125 kv. m.), menininkams ir kūrybinėms įmonėms, taip pat atvira daugiafunkcė galerija „Kalnas“ ir kitos patalpos. Šio pastato bendras erdvių plotas siekia apie 950 kv. m.

Rekonstruotuose pastatuose yra rengiamos parodos, mugės, kūrybinės dirbtuvės, seminarai bei kitos (mokymų, konsultacijų, renginių organizavimo) viešosios paslaugos. Šios paslaugos kultūrinių industrijų subjektams užtikrina ne tik kūrybai palankią aplinką, bet ir galimybę įgyti verslumo bei produkto komercializavimo įgūdžių. Rekonstruotos patalpos bei moderni meno darbams reikalinga įranga talentingiems menininkams nuomojama lengvatinėmis sąlygomis.²⁴⁴ Nuo 2013 m. UMI veikia menininkų rezidencijos programa, kurioje dalyvaujantys menininkai turi galimybę plėtoti įvairias meno rūšis – tapybą, skulptūrą, kiną, fotografiją, skaitmeninį dizainą, audiovizualinius menus. Papildomą inkubatoriaus rezidentų tikslinę grupę sudaro įmonės, teikiančios kūrybines, konsultacines ar kitokias paslaugas, nukreiptas į menininkus ir kūrybines industrijas.

Įgyvendinant projektą taip pat buvo numatyta per tris metus po projekto įgyvendinimo įkurdinti iš viso 40 SVV subjektų. Remiantis gegužės 7 d. SFMIS duomenimis, po projekto įgyvendinimo dar nebuvo įkurdintas nei vienas SVV subjektas. Kita vertus, 2015 m. Užupio meno inkubatoriaus metinėje veiklos ataskaitoje teigiama, kad inkubatoriuje reziduoja 40 menininkų ir 7 kūrybinių verslų įmonės. Taigi tikėtina, kad Užupio meno inkubatorius tiesiog dar nepateikė LVPA duomenų apie šio rodiklio pasiekimą.

²⁴⁴ 1 kv.m. patalpų nuomos kaina yra 5 EUR menininkams bei kūrybinių industrijų atstovams (mokesčiai už komunalines paslaugas į šią kainą neįskaičiuoti). Užupyje vidutinė nuomos kaina yra 10 EUR už kv. m., taigi vidutiniškai inkubatorius kompensuoja pusę nuomos kaštų.

Projekto rezultatų tvarumas

Sukurtų rezultatų tvarumas daugiausia priklauso nuo „Užupio menų inkubatoriaus“ sugebėjimų pritraukti įvairiais SVV įmones, kuriuos nuomotųsi menų inkubatoriaus kūrybines erdves ir nuo kitų menų inkubatoriaus pajamų (pvz. 2 proc. paramos, pajamos už paslaugas ir sutartinius darbus pardavinėjamos produkcijos) ir kitų dotacijų²⁴⁵ (Vilniaus miesto savivaldybės dotacijos, įvairių fondų asignavimai ir kt.) bei pačio menų inkubatoriaus valdymo išlaidų, kurios daugiausia priklauso nuo jame dirbančių darbuotojų skaičius. 2013 m. pradžioje (ES projektas dar buvo vykdomas ir nebuvo atidarytas nei vienas iš meno inkubatoriaus pastatų) įstaigoje dirbo 4 darbuotojai, tačiau beveik visi jie dirbo pusę ar mažiau etato. Visi 4 darbuotojai kartu dirbo 1,25 etato. 2015 m. pabaigoje (po ES projekto įgyvendinimo) dirbo 8 darbuotojai, kurie kartu sudėjus dirbo 3,5 etato. Taigi ES projekto įgyvendinimas iš esmės nesukūrė stipriai didesnių papildomų išlaidų, todėl darytina išvada, kad „Užupio meno inkubatorius“ ir toliau sėkmingai gyvuos taip užtikrindamas sukurtų rezultatų tvarumą.

Problemos ir apribojimai, su kuriais susidūrė projekto vykdytojas

Įgyvendinant projektą buvo susidurta su dviem problemomis. Pirmoji problema buvo neatitiktis tarp Užupio g. 2 objekto paraiškos rekonstrukcijos projekto ir realiai reikalingų atlikti statybos darbų. Vykdamas statybos darbų viešųjų pirkimų procedūras paaiškėjo, kad reikiamiems statybos darbams atlikti nepakaks projekte numatyto finansavimo. Buvo kreiptasi į LVPA bei LR Ūkio ministeriją dėl visų objekto rekonstrukcijos darbų įtraukimo į tinkamas projekto išlaidas, taip padidinant viso projekto vertę. Viso ES projekto vertė *de jure* išliko tokia pat 896 tūkst. EUR. Tačiau praktiškai buvo kreiptasi į Vilniaus miesto savivaldybę dėl papildomo finansavimo. Papildomai prie 189 tūkst. EUR skirtų ES projekto įgyvendinimui, Vilniaus miesto savivaldybė skyrė apie 260 tūkst. EUR. Papildomai skirtos lėšos nebuvo įtrauktos į ES projektą. Kita problema iškilusi įgyvendinant šį projektą buvo pasikeitę techniniai ir technologiniai reikalavimai objekto („UMI Kalnas“) Krivių g. 10 rekonstravime. Prasidėjus statybos darbams paaiškėjo, kad reikia keisti dalį pastato įrengimo techninių ir technologinių sprendimų, dėl kurių įgyvendinimo reikėjo vykdyti naujas viešųjų pirkimų procedūras. Tam buvo bendradarbiauta su viešųjų pirkimų tarnyba, LVPA, LR ŪM, LR VRM ir Vilniaus miesto savivaldybe.²⁴⁶ Visgi abiem atvejais pavyko suderinti sprendimus su atitinkamomis institucijomis ir ES projektas buvo įgyvendintas sėkmingai.

Projekto poveikio vertinimas

Remiantis 2013 m. Užupio meno inkubatoriaus metine veiklos ataskaita 2013 m. balandžio 15 d. buvo atidarytas „UMI Galerija“ pastatas, o lapkričio 20 d. „UMI Kalnas“ pastatas. Tačiau ES projekto administracinė informacija teigia, kad „VŠĮ „Užupio meno inkubatorius“ plėtra“ projektas buvo baigtas įgyvendinti tik 2015 m. pradžioje. Todėl siekiant įvertinti ES struktūrinės paramos poveikį meno inkubatoriaus veiklai bus naudojami nuo 2013 m. prieinami veiklos duomenys.

Nuo 2002 m. Užupio meno inkubatoriuje iš viso tiesiogiai dalyvavo daugiau kaip 750 Lietuvos kūrėjų ir per 160 užsienio menininkų.²⁴⁷ Pastebėtina, kad didžioji dalis šių kūrėjų ir menininkų apsilankė po dalinio ES projekto įgyvendinimo (nuo 2013 m. inkubatorius pradėjo vėl vykdyti savo veiklą). Vien per 2013 m. Užupio meno inkubatoriaus renginiuose dalyvavo per 200 lietuvių ir 100 menininkų iš užsienio. 2015 m. taip pat dalyvavo apie 200 menininkų iš Lietuvos ir apie 10 menininkų iš kitų šalių. Taigi daugiau nei pusę nuo 2002 m. inkubatoriuje dalyvavusių menininkų iš Lietuvos ir beveik visi menininkai iš kitų šalių inkubatoriaus renginiuose dalyvavo po dalinio ES projekto įgyvendinimo. Daroma išvada, kad ES struktūrinės parama padarė teigiamą poveikį inkubatoriaus teikiamų kultūros paslaugų apimčiai.

²⁴⁵ Vilniaus miesto savivaldybė yra viena iš UMI steigėjų, todėl ji periodiškai dotuojama UMI veiklai lėšų.

²⁴⁶ LVPA. Galutinė projekto įgyvendinimo ataskaita.

²⁴⁷ Menininkai iš Suomijos, Gruzijos, Šveicarijos, Prancūzijos, Latvijos, Rusijos, JAV, Norvegijos, Danijos, Belgijos ir kt.

Apie inkubatoriaus svarbą byloja tai, kad po dalinio ES projekto įgyvendinimo menų inkubatoriuje apsilankė LR prezidentė Dalia Grybauskaitė, Estijos prezidentas Tomas Hendrikas Ilvesas, Tibeto dvasinis lyderis Dalai Lama, Talino, Rygos ir Vilniaus miestų merai, LR ministrai, užsienio šalių ambasadoriai.²⁴⁸ Vien per 2013 m. buvo surengta daugiau kaip 20 aukšto meninio lygio parodų, kuriose dalyvavo kelios dešimtys menininkų iš Lietuvos ir kitų šalių²⁴⁹.

ES projekto dokumentacijoje taip pat minima, kad projekto metu atnaujintos patalpos buvo pritaikytos naudotis žmonėms su negalia, taigi vertinant tai inkubatoriaus teikiamų kultūros paslaugų prieinamumas irgi padidėjo.

ES struktūrinės paramos lėšomis finansuotas projektas turėjo teigiamą poveikį Užupio meno inkubatoriaus ir jo rezidentų teikiamų kultūros paslaugų įvairovei. Pirmiausia ES projekto dėka buvo padidintas bendras rezidentams lengvatinėmis sąlygomis normuojamas patalpų plotas. Po projekto įgyvendinimo buvo sukurtos papildomos 7 kūrybinės 50-120 kv. m. ploto studijos/rezidencijos menininkams ir kūrybinėms įmonėms. Iki projekto įgyvendinimo, bendras kūrybinių dirbtuvių plotas buvo apie 400 kv. metrų, o po projekto įgyvendinimo jis padidintas 689 kv. m. (t. y. 172 proc.). Padidinus kūrybinių erdvių plotą, padidėjo meno inkubatoriaus galimybės priimti daugiau įvairesnių (dėl didesnių kūrybinių erdvių) menininkų ir išaugo jų kuriamos produkcijos įvairovė. Kita priežastis prisidedanti prie teikiamų kultūros paslaugų įvairovės didėjimo yra inkubatoriaus nuostatuose numatytos taisyklės, kad patalpos inkubatoriuje suteikiamos a) ilgalaikiam rezidavimui (1-2 metų laikotarpiui) ir b) trumpalaikiam rezidavimui (1-12 mėnesių arba trumpesniam laikotarpiui), o maksimali vieno menininko arba SVV subjekto rezidavimo trukmė yra 5 m. Taip pat numatyta, kad vienu metu turėtų reziduoti ne mažiau kaip 50 proc. jaunųjų menininkų.²⁵⁰ Pastarasis teikiamų kultūros paslaugų įvairovę skatinantis veiksnys yra nepriklausomas nuo ES struktūrinės paramos. Taigi ES struktūrinė parama turėjo didelę netiesioginę įtaką teikiamų kultūros paslaugų įvairovei per geresnių sąlygų įvairovei didėti sudarymą, tačiau praktiškai tai labiau priklausė nuo rezidentų meninės veiklos.

²⁴⁸ 2013 m. Užupio meno inkubatoriaus metinė veiklos ataskaita.

²⁴⁹ Suomija, Belgija, Estija, Latvija, Vokietija, Gruzija, Rusija, Baltarusija, Belgija, Prancūzija, Slovakija, Indija, Tibetas

²⁵⁰ Jaunu menininku laikomas menininkas iki 35 metų.

16 PRIEDAS. PROJEKTŲ, SKIRTŲ „UŽUPIS CREATIVE CLUSTER“ INFRASTRUKTŪROS IR VEIKLOS PLĖTRAI, ATVEJO STUDIJA

Užupis Creative Cluster buvo įkurtas 2010 m. siekiant suformuoti ir suburti stiprią, tarptautinio lygio simuliacinių žaidimų kūrimo bendruomenę, išvystyti simuliacinių mokomųjų žaidimų sektoriaus klasterį, kuris savo kuriamais produktais ir kompetencija galėtų konkuruoti tarptautiniu lygiu. Dauguma klasterio narių užsiima kūrybinių industrijų, informacinių technologijų, mokslinių tyrimų veikla. Klasteris 2011–2015 m. pasinaudojant Ekonomikos augimo veiksmų programos priemonėmis Nr. VP2-1.4-ŪM-01-K „Inoklaster LT“ ir Nr. VP2-1.4-ŪM-02-K „Inoklaster LT+“ įgyvendino du projektus. Pirmasis projektas buvo skirtas didinti klasterio nacionalinį ir tarptautinį konkurencingumą, produktyvumą ir vystyti jo plėtrą. Antrasis projektas buvo skirtas modernios, klasteriui reikalingos MTTP infrastruktūros sukūrimui. Iš viso šių projektų įgyvendinimui buvo išmokėta 2,3 mln. EUR, iš jų ES struktūrinės paramos 1,5 mln. EUR. Likusi dalis buvo padengta klasterio narių lėšomis.

102 lentelė. Užupis Creative Cluster įgyvendinti projektai

Projekto kodas ir pavadinimas	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	ES struktūrinė parama, tūkst. EUR	Projekto įgyvendinimo laikotarpis
VP2-1.4-ŪM-01-K-01-004 „Užupio kūrybinis klasteris“	685	342	2011-2014
VP2-1.4-ŪM-02-K-01-027 „Užupio kūrybinis klasteris“	1 616	1 131	2013-2015

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis

Projekto metu pasiektų rezultatų analizė

Įgyvendinus infrastruktūros plėtros projektą buvo sukurta kompleksinė klasterio MTTP infrastruktūra. Šiame pastate buvo įkurtos septynios MTTP laboratorijos:

1. Verslo procesų simulatorių laboratorija;
2. Mechatroninių simulatorių laboratorija;
3. Informacijos saugumo tyrimų bei saugumo sistemų prototipų kūrimo ir testavimo laboratorija bei mobili IT incidentų tyrimų laboratorija;
4. Vartotojų elgsenos virtualiuose tinkluose tyrimų ir modeliavimo laboratorija;
5. Delikventinių asmenybių ir atskirties grupių elgsenos simulatorių laboratorija;
6. Kompleksinės interaktyvios medijos, skirtos transporto priemonėms, tyrimų ir modeliavimo laboratorija;
7. Integruotų komunikacijų procesų tyrimų ir modeliavimo laboratorija.

Iš viso buvo planuota įkurti devynias MTTP laboratorijas, tačiau dėl projektu metu iškilusios problemos, dvi laboratorijos įkurtos nebuvo ir todėl nebuvo pasiekta sutartyje numatyta pritraukti privačių investicijų suma (plačiau žr. projektų problematikos skyrelyje). Projekto metu taip pat buvo sukurtas klasterio technologijų demonstravimo, tyrimų ir mokymo centras. Šiame centre yra organizuojami mokymai klasterio nariams ir kitiems suinteresuotiems asmenims. Mokymo centre yra vykdomos devynios mokymo programos.

Mokymo centre vykdomos mokymo programos didžiąją dalimi remiasi „minkštojo“ ES projekto metu atliktais rinkos tyrimais. Klasterio internetiniame puslapyje yra skelbiama, kad atliekant šiuos tyrimus buvo analizuojamas mokomųjų žaidimų ir simulatorių žaidžiamasis momentas (angl. *Gameplay*), saugumas informacinių technologijų tinkle, simulatorių kūrimo socialiniai ir psichologiniai aspektai, IT simulatorių programavimo technologijų ir kūrimo metodikų taikymas, simulatorių grafinio dizaino ir vartotojų sąsajos bei simulatorių techninė įranga. Projekto metu taip pat buvo surengta 12 renginių klasterio nariams, kurių metu buvo dalijamasi įvairia su simuliacinių žaidimų kūrimu susijusia patirtimi, taip pat įgyvendintos penkios rinkodaros veiklos. Tikėtasi, kad visai tai sustiprins klasterio narių konkurencingumą Lietuvos ir tarptautinėse rinkose.

103 lentelė. Projektų metu sukurtų produktų ir rezultatų reikšmės.

Rodiklis	Sutartyse planuota reikšmė	Pasiekta reikšmė
<i>Sukurti ir veikiančios klasterių mokymo ir tyrimų centrai</i>	1	1
<i>Mokymo centre vykdomos mokymo programos</i>	9	9
<i>Sukurti ir veikiančios klasterių MTTP infrastruktūros vienetai</i>	1	1
<i>Pritraukta privačių investicijų</i>	1	0,92
<i>Sukurtos tyrėjų ir pagalbinių personalo darbo vietos įsteigtame tyrimų centre</i>	12	0
<i>Klasterio plėtrai skirti rinkos tyrimai</i>	9	9
<i>Klasterio nariai, panaudoję savo versle projekto įgyvendinimo metu atliktus tyrimus ir informaciją</i>	12	0
<i>Klasterio nariams skirtos rinkodaros veiklos</i>	5	5
<i>Klasterio nariams skirti pasidalinimo patirtimi ir panašūs renginiai</i>	12	12
<i>Nauji klasterio nariai</i>	20	19

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

Prie netiesioginių projekto rezultatų galima priskirti klasterio narių įgyvendintą tarptautinio pripažinimo susilaukusį projektą – „Mano kelias“ ir „Mano kelias 2“. „Mano kelias 2 versija“ buvo sukurta pagal Kalėjimų departamento prie LR teisingumo ministerijos užsakymą iš 2007–2013 m. laikotarpio ES lėšų. Šis simuliacinis žaidimas yra skirtas skatinti nuteistųjų socialinę integraciją, kad būtų išvengta jų socialinės atskirties po grįžimo į laisvę. Prie šio simuliacinio žaidimo sėkmingumo prisidėjo atvejo studijoje analizuojami projektai, kadangi šį žaidimą sukūrė susibūrę klasterio nariai.

Projekto rezultatų tvarumas

Klasterio finansinis „gyvybingumas“ priklauso nuo rengiamų naujų projektų, klasterio narių indėlio ir pačio klasterio gaunamų pajamų. Iš šių trijų pajamų šaltinių, tik narių indėlis yra pastovios klasterio pajamos, todėl būtent nuo jų labiausiai priklauso klasterio finansinis „gyvybingumas“. Klasterio narių indėlių lemia klasterio narių apyvarta (pelningumas) ir skaičius. Taigi siekiant įvertinti projektų metu sukurtų rezultatų tvarumą, svarbu analizuoti abu šiuos aspektus. Tačiau vienas iš analizuojamų projektų buvo baigtas įgyvendinti 2015 m. antrojoje pusėje, todėl atliekant vertinimą duomenų apie klasterio narių apyvartos pokytį po projekto įgyvendinimo dar nėra. Todėl šiuo aspektu įvertinti sukurtų rezultatų tvarumą vertinimo atlikimo metu nėra įmanoma.

2010 m. klasterį įkūrė 6 organizacijos. Projektų įgyvendinimo metu prie klasterio prisijungė dar 19 narių, o šiuo metu klasterį sudaro 21 narys. Taigi augantis klasterio narių skaičius iš dalies rodo, kad klasteris yra finansiškai „gyvybingas“ ir patrauklus verslo, mokslo ir meno organizacijoms. Visgi šių duomenų nepakanka teigti, kad projektų metu sukurti rezultatai bus tvarūs ilguoju laikotarpiu. Tai būtų galima įvertinti tik po kelių metų įvertinus klasterio narių apyvartos, eksporto ir konkurencingumo rodiklius.

Problemos ir apribojimai, su kuriais susidūrė projekto vykdytojas

Užupio kūrybinio klasterio projektų įgyvendinimas buvo vienas iš problematiškiausių tarp visų šiame vertime analizuotų atvejo studijų. Projektų įgyvendinimo metu iškilusios problemos neigiamai paveikė projekto rezultatus. Įgyvendinant projektus kilusios problemos buvo sukatégorizuotos į dvi grupes: vidinės problemos, susijusios su klasterio narių pasitraukimu iš Jungtinės veiklos sutarties, ir išorinės problemos, susijusios su viešaisiais pirkimais.

Pirmoji vidinė problema atsirado iš Jungtinės veiklos sutarties pasitraukus trims partneriams (UAB „Kantorius“, UAB „IKOLTA“, UAB „Terra IT“). Problema buvo išspręsta pasitraukusius partnerius pakeitus naujais – UAB „Telepartner“ ir UAB „Gaminu“. UAB „Telepartner“ perėmė buvusių partnerių įsipareigojimus savo finansiniais ištekliais kofinansuoti *Verslo procesų simulatorių ir Delikventinių asmenybių ir atskirties grupių elgesio simulatorių laboratorijas*. Taip pat papildomus finansinius įsipareigojimus (kofinansuoti *Mechatroninių simulatorių laboratoriją*) prisiėmė UAB „Draugas.lt“. Antroji vidinė problema kilo iš Jungtinės veiklos sutarties pasitraukus UAB „IVEDUS“ ir VŠĮ „Bendruomenių santykių konsultantai“. Dėl šių pasitraukimų planuota pirkti *Socialinio kapitalo ir minios elgesio tyrimų ir*

modeliavimo ir *Kompleksinių simulatorių grafinių sąsajų ir vizualizacijos tyrimų ir modeliavimo* laboratorijų įranga tapo neaktuali, nes šios įrangos kitiems klasterio nariams nereikėjo. Siekiant šias laboratorijas pakeisti naujomis, buvo peržiūrėtas pirkimų planas ir pasiūlyta pirkti *Interneto incidentų fiksavimo ir analizės* ir *Nuotolinių mokymų tyrimų* laboratorijoms reikalingą įrangą, neviršijant projekto išlaidų. Tačiau įgyvendinančiai institucijai nepritarus tokiam pakeitimui, buvo nuspręsta atsisakyti nebeaktualių laboratorijų įrangos pirkimo ir atitinkamai sumažinti projekto vertę (nuo 2 mln. iki 1,7 mln. EUR). Būtent todėl ir nebuvo pasiekta numatyta pritraukti privačių investicijų suma.

Išorinės problemos kilo dėl įvairių su viešųjų pirkimų procedūrų administravimu susijusių veiksnių. Vieno dėl vienos dalies mokymų organizavimo ir įgyvendinimo paslaugų viešojo pirkimo metu iš tiekėjo buvo gauta pretenzija, o paskui buvo pateiktas ieškinys teismui, todėl buvo sustabdytos viešojo pirkimo procedūros. Tai projektų vykdytojui sukėlė didelių nesklandumų, nes net ir galiausiai pasirašius taikos sutartį su ieškovu liko mažai laiko įgyvendinti likusias mokymų veiklas. Projektų įgyvendinimo metu taip pat teko kelis kartus kartoti viešųjų pirkimų procedūras dėl įvairių laboratorijų įrangos atviro konkurso būdu skelbiamų viešųjų pirkimų. Pavyzdžiui, įgyvendinančiai institucijai nepritarus įrangos, skirtos *virtuoliuose tinkluose tyrimų ir modeliavimo* laboratorijai, teko dar kartą skelbti atvirą konkursą, nes dėl specifinės perkamos įrangos, buvo sulaukta tik vieno tiekėjo pasiūlymo. Todėl projekto vykdytojui reikėjo prašyti įgyvendinančios institucijos pratęsti projekto įgyvendinimo terminus.

Projekto poveikio vertinimas

Bendras šioje atvejo studijoje analizuojamų ES projektų tikslas buvo padidinti klasterio narių eksportą ir konkurencingumą Lietuvos ir tarptautinėse rinkose. Todėl siekiant įvertinti ES projektų poveikį, reikia analizuoti klasterio narių konsoliduotos apyvartos ir konsoliduotos eksporto apimties pokyčius. Pasirašant ES projektų sutartis buvo numatyta, kad per 3 metus po projekto įgyvendinimo klasterio įmonių (narių):

- konsoliduota apyvarta padidės 43 proc., t. y. nuo 2 915 tūkst. EUR iki 4 169 tūkst. EUR,
- konsoliduota eksporto apimtis padidės 9 proc., t. y. nuo 975 tūkst. EUR iki 1 060 tūkst. EUR,
- konsoliduota MTTP išlaidų suma padidės 6,2 proc., t. y. nuo 34 437 tūkst. EUR iki 36 567 tūkst. EUR.²⁵¹

Atsižvelgiant į tai, kad rodikliai turi būti pasiekti per 3 metus nuo projekto(-ų) įgyvendinimo ir tai, kad projektai buvo įgyvendinti 2014 ir 2015 m., šiuo metu klasteris nėra pateikęs LVPA duomenų apie šių rodiklių pasiekimą, todėl įvertinti ES projektų poveikį klasteriui nėra įmanoma.

²⁵¹ Pateikiami bendri abiejų klasterio projektų išsipareigojimai. „Minkštuojų“ projektu buvo išsipareigota konsoliduotą MTTP išlaidų sumą padidinti 86 tūkst. EUR, o „kietuoju“ – 2 mln. EUR.

17 PRIEDAS. PROJEKTO „VILNIAUS KINO KLASTERIO PLĖTRA“ ATVEJO STUDIJA

Vilniaus kino klasteris buvo įkurtas 2010 m., dar prieš ES struktūrinės paramos projektų įgyvendinimą. Klasteris buvo įkurtas dešimties įvairia audiovizualinės produkcijos kūrimo veikla užsiimančių įmonių²⁵² ir VGTU. Klasteris 2011–2014 m. pasinaudojo Ekonomikos augimo veiksmų programos priemonėmis Nr. VP2-1.4-ŪM-01-K „Inoklaster LT“ ir Nr. VP2-1.4-ŪM-02-K „Inoklaster LT+“ ir įgyvendino du projektus. Pirmasis projektas buvo skirtas didinti Vilniaus kino klasterio konkurencingumą vidaus ir išorės rinkose, išnaudojant klasterio plėtros galimybes bei sinergiją su mokslo visuomene MTTP srityje. Antruoju projektu buvo siekiama sukurti lyderiaujančio regione kino pramonės klasterio bazinę infrastruktūrą (skaitmeninių medijų laboratorijos ir mokymo centro), sudarant prielaidas audiovizualinio kūrybinių industrijų sektoriaus plėtrai. Iš viso šių projektų įgyvendinimui buvo išmokėta 1,477 mln. EUR, iš jų beveik 1 mln. EUR sudarė ES struktūrinė parama. Likusi dalis buvo padengta klasterio narių lėšomis.

104 lentelė. Vilniaus kino klasterio įgyvendinti ES struktūrinės paramos projektai

Projekto kodas ir pavadinimas	Išmokėtas finansavimas, tūkst. EUR	ES struktūrinė parama, tūkst. EUR	Projekto įgyvendinimo laikotarpis
VP2-1.4-ŪM-01-K-01-009 „Vilniaus kino klasterio (VKK) plėtra“	321	161	2011-2014
VP2-1.4-ŪM-02-K-01-010 „Vilniaus kino klasterio (VKK) infrastruktūros sukūrimas“	1 156	809	2012-2015

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS duomenis

Projekto metu pasiektų rezultatų analizė

Įgyvendinus šiuos projektus, buvo sukurta klasterio veiklai vykdyti reikalinga MTTP infrastruktūra – 1100 kv. m filmavimo laboratorija su produktinio filmavimo įranga bei mokymo ir tyrimų centras.²⁵³ Įkūrus mokymo ir tyrimų centrą tikėtasi įdarbinti tris tyrėjus, įskaitant jų pagalbinį personalą, tačiau naujausiais duomenimis buvo įdarbintas tik vienas tyrėjas. Mokymo centre yra vykdomos penkios mokymų programos, skirtos klasterio įmonių darbuotojų kvalifikacijai kelti.

Įgyvendinant „minkštąjį“ ES struktūrinės paramos projektą buvo vykdyti keturi tyrimai, siekiant padidinti klasterio konkurencingumą ir vykdytos devynios rinkodaros veiklos, t. y. klasterio pristatymas tarptautiniuose renginiuose ir užsienio įmonėms. Įkuriant klasterį jį sudarė 11, o po projektų įgyvendinimo prie jo prisijungė 11 naujų narių, tačiau vienas iš klasterio pasitraukė. Taigi šiuo metu klasteriui priklauso 21 narys, kurie teikia pilną audiovizualinės produkcijos paslaugų paketą, kuriuo pasinaudojus galima įgyvendinti idėją nuo pradžios iki pabaigos.

105 lentelė. Vilniaus kino klasterio projektų įgyvendinimo metu sukurtų produktų ir rezultatų reikšmės.

Rodiklis	Sutartyse planuota reikšmė	Pasiekta reikšmė
Sukurti ir veikiančios klasterių mokymo ir tyrimų centrai	1	1
Mokymo centre vykdomos mokymo programos	5	5
Sukurti ir veikiančios klasterių MTTP infrastruktūros vienetai	1	1
Pritraukta privačių investicijų, tūkst. EUR	489	489
Sukurtos tyrėjų ir pagalbinio personalo darbo vietos įsteigtame tyrimų centre	3	1
Klasterio plėtrai skirti rinkos tyrimai	4	4
Klasterio nariams skirtos rinkodaros veiklos	9	9

²⁵² UAB „Artbox“, UAB „Idee Fixe Vilnius“, UAB „Dansu“, UAB „Cinepunk“, UAB „Cineskopė“, UAB „Cinevera“, UAB „Hipė“, UAB „Kino komanda“, UAB „Cineeffects studio“, VšĮ „Cinerama“.

²⁵³ Žalio ekrano plotas 350 kv. m.; darbinė zona – 500 kv. m.; papildomas sandėliavimo plotas – 150 kv.m.

<i>Klasterio nariams skirti pasidalinimo patirtimi ir panašūs renginiai</i>	26	26
<i>Nauji klasterio nariai</i>	10	11

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

Projekto rezultatų tvarumas

Dar nėra preinamų duomenų apie Vilniaus kino klasterio apyvartos pokytį po projekto įgyvendinimo, todėl kiekybiškai įvertinti sukurtų rezultatų tvarumą nėra įmanoma. Kita vertus, stipriai išaugęs klasterio narių skaičius rodo, kad klasteris yra finansiškai patrauklus verslo, mokslo ir meno organizacijoms.

Problemos ir apribojimai, su kuriais susidūrė projekto vykdytojas

Projekto vykdytojas susidūrė su projektų veiklų vėlavimo problema. Dėl ES struktūrinės paramos priemonių administravimo taisyklių „minkštasis“ projektas buvo vykdomas pirmiau nei infrastruktūros plėtros projektas, todėl buvo susidurta su problema, kad pristatant klasterį potencialiems klientams, klasteris dar neturėjo įsirengęs reikiamos infrastruktūros. Reikiama infrastruktūra nebuvo įrengta, nes taip pat vėlavo infrastruktūros projekto veiklų įgyvendinimas. Visa tai neigiamai paveikė klasterio plėtrą. Šių problemų galėjo būti išvengta, jeigu pagal ES struktūrinės paramos administravimo taisyklės klasteris pirmiausia būtų galėjęs vykdyti infrastruktūros plėtros projektą, o tik po to konkurencingumo didinimo projektą.

Projekto poveikio vertinimas

Bendras šioje atvejo studijoje analizuojamų ES projektų tikslas buvo padidinti klasterio narių eksportą ir konkurencingumą Lietuvos ir tarptautinėse rinkose. Todėl siekiant įvertinti ES projektų poveikį, svarbu analizuoti klasterio narių konsoliduotos apyvartos ir konsoliduotos eksporto apimties pokyčius. Pasirašant ES projekto sutartį buvo numatyta, kad per 3 metus po projekto įgyvendinimo klasterio įmonių (narių):

- konsoliduota apyvarta padidės 35,79 proc., t. y. nuo 6 073 tūkst. EUR iki 8 247 tūkst. EUR,
- konsoliduota eksporto apimtis padidės 45,47 proc., t. y. nuo 577 tūkst. EUR iki 840 tūkst. EUR,
- konsoliduota MTTP išlaidų suma padidės 32,25 proc., t. y. nuo 16,268 tūkst. EUR iki 21,513 tūkst. EUR.

Šie rodikliai turi būti pasiekti per 3 metus nuo projekto įgyvendinimo, kuris buvo baigtas 2014 m., taigi šiuo metu Vilniaus kino klasteris dar nėra pateikęs LVPA duomenų apie šių rodiklių reikšmes, o tai neleidžia įvertinti ES struktūrinės paramos poveikį klasterio plėtrai.

18 PRIEDAS. ES PROJEKTUS ĮGYVENDINUSIŲ KULTŪROS CENTRŲ EFEKTYVUMO ANALIZĖS REZULTATAI

Savivaldybė	Kultūros centro (namų) pavadinimas	Viešųjų lėšų suma vienam lankytojui
Kauno miesto savivaldybė	Viešoji įstaiga "Girstučio" kultūros ir sporto centras	1,3
Kauno miesto savivaldybė	Kauno kultūros centras "Tautos namai"	2,3
Klaipėdos rajono savivaldybė	Gargždų kultūros centro kino teatras "Minija"	2,6
Vilkaviškio rajono savivaldybė	Vilkaviškio rajono Suvalkijos (Sūduvos) kultūros centras	3,3
Telšių rajono savivaldybė	Žarėnų kaimo kultūros centras	3,9
Radviliškio rajono savivaldybė	Šeduvos miesto kultūros namai	4,0
Mažeikių rajono savivaldybė	Mažeikių rajono savivaldybės kultūros rūmai	4,1
Kalvarijos savivaldybė	Kalvarijos kultūros namai	4,1
Skuodo rajono savivaldybė	Skuodo kultūros centras	4,4
Kretingos rajono savivaldybė	Salantų kultūros centras	4,8
Jurbarko rajono savivaldybė	Jurbarko kultūros centro	4,9
Visagino savivaldybė	Visagino kultūros centras "Draugystė"	6,8
Zarasų rajono savivaldybė	Dusetų kultūros namai	7,6
Širvintų rajono savivaldybė	Kiauklių kultūros namai	8,4
Utenos rajono savivaldybė	Utenos kultūros centras	9,8
Kauno rajono savivaldybė	Prano Dovydaičio Liučiuų kultūros centras	10,4
Širvintų rajono savivaldybė	Kernavės kultūros centras	10,5
Plungės rajono savivaldybė	Platelių kultūros centras	10,7
Ignalinos rajono savivaldybė	Ceikinių kultūros namai	11,6
Radviliškio rajono savivaldybė	Pakiršinio kaimo kultūros namai	12,4
Kaišiadorių rajono savivaldybė	Žaslių kultūros centras	12,7
Varėnos rajono savivaldybė	Viešoji įstaiga Liškiavos kultūros centras	15,5
Plungės rajono savivaldybė	Žlibinų kultūros centras ir jo filialas Kantaučiuose	15,9
Telšių rajono savivaldybė	Varnių kultūros centras	17,2
Klaipėdos rajono savivaldybė	Vėžaičių kultūros centras	21,4
Šilutės rajono savivaldybė	Kintų Vydūno kultūros centras	22,1
Šalčininkų rajono savivaldybė	Šalčininkų rajono savivaldybės kultūros centras	13,1
Plungės rajono savivaldybė	Šateikių kultūros centro Aleksandravo filialas	28,1
Plungės rajono savivaldybė	Šateikių kultūros centras	28,9
Klaipėdos rajono savivaldybė	Kretingalės kultūros centras	36,5
Švenčionių rajono savivaldybė	Švenčionių miesto kultūros centras	37,0
Vilniaus rajono savivaldybė	Buivydžių bendruomenės centras	56,0
Šilalės rajono savivaldybė	Kaltinėnų kultūros namai	87,9

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. SFMIS ir Lietuvos liaudies kultūros centro duomenis.

19 PRIEDAS. NEKILNOJAMOJO KULTŪROS PAVELDO TVARKYBOS PROJEKTŲ EFEKTYVUMO ANALIZĖS REZULTATAI: PROJEKTŲ SĄRAŠAS

Projekto kodas	Projekto pavadinimas	Vidutiniškai vienam lankytoji pritraukti tenkančios ES investicijos
VP3-1.3-ŪM-05-R-91-003	Apžvalgos aikštelės įrengimas Anykščių Šv. Mato bažnyčios bokšte	1,63
VP3-1.3-ŪM-05-R-91-002	Utenos apskrities piliakalnių sutvarkymas ir pritaikymas turizmo reikmėms	1,67
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-001	Sprūdės kalno (Šaukštėlio piliakalnio A1396), esančio Varnių regioniniame parke, pritaikymas viešiesiems turizmo poreikiams	1,95
VP3-1.3-ŪM-05-R-21-007	"Gatvių elektros apšvietimo tinklų įrengimas. II etapas - Kauno pilies aplinka - Kauno pilies takai - Pilies g."	2,82
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-046	Kretingos dvaro sodybos paminklinių pastatų renovacija ir pritaikymas turizmui	3,48
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-031	Nidos ir Preilos senųjų (etnografinių) kapinių sutvarkymas	3,98
VP3-1.3-ŪM-05-R-91-006	Kultūros paveldo objekto - Anykščių miesto istorinės dalies rekonstrukcija, pritaikant turizmo poreikiams	4,08
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-045	Rokiškio dvaro sodybos kumetyno Nr. 2 (G222K8P) pritaikymas turizmo reikmėms	4,40
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-010	Respublikinio V. Into akmenų muziejaus plėtros projektas	4,67
VP3-1.3-ŪM-05-R-21-009	Kauno rajono turizmo informacijos centro įrengimas Raudondvario dvaro sodyboje	6,60
VP3-1.3-ŪM-01-V-01-017	Viešosios vandens turizmo infrastruktūros sukūrimas saugomose teritorijose	7,09
VP3-1.3-ŪM-05-R-71-001	Jurbarko krašto muziejaus ekspozicijų įrengimas ir pritaikymas kultūrinio turizmo reikmėms	7,66
VP3-1.3-ŪM-05-R-51-002	Palėvenės buvusio dominikonų vienuolyno ansamblio restauravimas, sutvarkymo ir pritaikymo viešoms turizmo reikmėms techninio projekto parengimas ir svirno dalies pritaikymas turizmui	7,71
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-008	Užutrakio dvaro sodybos muziejinės-reprezentacinės ir memorialinės dalių pritaikymas viešiesiems turizmo poreikiams	8,03
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-019	Vilniaus universiteto Architektūrinio ansamblio Varpinės tvarkomieji statybos darbai	9,39
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-015	Daugyvenės kraštovaizdžio draustinio kultūrinio pažintinio turizmo infrastruktūros plėtra ir pritaikymas viešiesiems turizmo poreikiams	10,47
VP3-1.3-ŪM-06-K-01-013	Bistrampolio dvaro rūmų pritaikymas turizmo reikmėms	12,09
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-040	GINUČIŲ vandens malūno restauravimas ir jo aplinkos sutvarkymas, pritaikant kompleksinei turizmo veiklai	12,35
VP3-1.3-ŪM-05-R-21-003	Arnetų namo pritaikymas visuomeninei paskirčiai ir viešiesiems turizmo poreikiams	13,49
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-002	Kurtuvėnų dvaro sodybos ūkinės dalies pritaikymas viešajai turizmo infrastruktūrai I etapas	14,08
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-030	Bijotų dvaro sodybos - Baublių komplekso pritaikymas turizmui	14,82
VP3-1.3-ŪM-05-R-41-004	Vilkaviškio rajono Paežerių dvaro ledainės (sandėlio) pastato rekonstrukcija ir pritaikymas turizmui	15,18
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-016	"Buvusios Platelių dvaro sodybos atstatymas, restauravimas ir pritaikymas viešiesiems turizmo poreikiams", santrumpa - (toliau - Dvaro sodybos pritaikymas turizmo poreikiams)	16,60
VP3-1.3-ŪM-05-R-71-005	Jurbarko dvaro parko pietinės ofisinės pritaikymas viešajai turizmo infrastruktūrai (II etapas)	16,76
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-012	Paežerių dvaro rūmų restauravimas ir pritaikymas viešojo kultūrinio turizmo reikmėms	19,44
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-022	Marijampolės šv. Arkangelo Mykolo bazilikos ir Marijonų vienuolyno pritaikymas turizmo reikmėms	20,63
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-038	Palangos gintaro muziejaus reprezentacinių rūmų restauracija ir jų pritaikymas šiuolaikiniams kultūrinio turizmo poreikiams	21,57
VP3-1.3-ŪM-06-K-01-024	UAB „Rūta“ senojo saldainių fabriko pastato rekonstrukcija ir pritaikymas turizmo reikmėms	22,31
VP3-1.3-ŪM-05-R-81-002	Dalies Rietavo Oginskių dvaro sodybos parko sutvarkymas, pritaikant turizmo reikmėms	22,48
VP3-1.3-ŪM-05-R-31-005	Kretingos miesto senųjų kapinių tvoros su vartais ir laiptų prie Lurdo rekonstravimas	23,03
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-024	Panemunės pilies pritaikymas kultūrinio turizmo reikmėms: vakarinio ir dalies pietinio korpuso su šiaurės vakarų ir pietvakarių bokštais rekonstrukcija	24,62
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-005	Jurbarko dvaro parko šiaurinės ofisinės pritaikymas viešajai turizmo infrastruktūrai	29,77
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-021	„Liškiavos XVII a. architektūrinio ansamblio (kod. un. 1027) dalies-buvusios šeimintrobės (ūkinio pastato) atkūrimas bei pritaikymas VšĮ Liškiavos kultūros centro reikmėms“	30,78
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-004	Viešosios kultūrinio turizmo infrastruktūros pritaikymas kultūrinio turizmo plėtrai	31,88
VP3-1.3-ŪM-05-R-81-003	Bukantės dvaro sodybos restauravimas ir pritaikymas turizmo reikmėms	32,72
VP3-1.3-ŪM-05-R-21-001	Buvusių Raseinių arešto namų komplekso teritorijos sutvarkymas	34,05
VP3-1.3-ŪM-06-K-02-009	Kultūros paveldo pastato Bangų g. 4, Klaipėdoje, pritaikymas apgyvendinimo paslaugų veiklai	35,81
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-011	„Renavo dvaro sodybos rūmų pritaikymas viešojo turizmo reikmėms“	35,90
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-003	Kauno Bernardinų vienuolyno ir Šv. Jurgio Kankinio bažnyčios pastatų komplekso sutvarkymas ir pritaikymas viešojo turizmo poreikiams	39,08
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-013	Pažaislio kamaldulių vienuolyno svečių namo restauravimas ir pritaikymas turizmui (toliau - Svečių namo projektas)	47,00
VP3-1.3-ŪM-05-R-81-007	"Renavo dvaro sodybos (katilinės, sandėlio) pritaikymas viešojo turizmo reikmėms"	47,26
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-042	Kompleksinis pastatų ansamblio, vadinamo Tauragės pilimi, sutvarkymas ir pritaikymas viešosioms kultūros bei turizmo reikmėms	52,10
VP3-1.3-ŪM-06-K-01-017	Kūlio Daubos vandens malūno pritaikymas turizmui ir aktyvaus poilsio turizmo infrastruktūros sukūrimas	53,05
VP3-1.3-ŪM-05-R-61-007	Jurakalnio geologinio-pažintinio tako įrengimas Akmenės rajono Papilės seniūnijoje	67,48
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-020	Medininkų pilies pritaikymas turizmo reikmėms	75,35
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-037	Biržuvėnų dvaro sodybos ofisinės bei arklidės ir vežiminės restauravimas ir pritaikymas turizmui	87,31
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-009	Kultūros paveldo objekto - Bernardinų vienuolyno ansamblio išsaugojimas ir pritaikymas turizmui	91,16
VP3-1.3-ŪM-06-K-01-036	Narvydiškių dvaro sodybos Širvintų rajone išsaugojimas bei pritaikymas turizmui	102,50
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-007	"Tytuvėnų bernardinų vienuolyno ansamblio pritaikymas turizmo reikmėms"	105,29
VP3-1.3-ŪM-05-R-61-008	Dalies Pakruojo dvaro sodybos pastatų restauravimas ir pritaikymas turizmo reikmėms	106,85
VP3-1.3-ŪM-05-R-61-001	Užvenčio muziejaus restauravimas ir jo pritaikymas kultūrinio turizmo reikmėms	143,09
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-039	Zyplių dvaro sodybos pritaikymas kultūriniam turizmui	155,80
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-023	Trakų pusiasalio pilies pritaikymas turizmo reikmėms	196,42
VP3-1.3-ŪM-02-V-01-043	Gelgaudiškio dvaro sodybos restauravimas ir kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms	294,47

Šaltinis: sudaryta ESTEP pagal 2016 m. kovo 7 d. ir gegužės 11 d. SFMIS duomenis.

20 PRIEDAS. PROJEKTŲ VYKDYTOJŲ APKLAUSOS KLAUSIMYNAS

0. Įžanga

Lietuvos Respublikos kultūros ministerijos užsakymu UAB „ESTEP Vilnius“ atlieka 2007–2013 m. Europos Sąjungos struktūrinės paramos sukurtų rezultatų ir poveikio **kultūros sektoriui** vertinimą. Vertinimui svarbi kultūros srityje įgyvendintų projektų vykdytojų nuomonė. Kadangi Jūsų vykdytas projektas buvo susijęs su kultūros sritimi, maloniai prašome skirti laiko ir užpildyti apklausos klausimyną.

Jūsų elektroninio pašto adresą gavome iš ES struktūrinės paramos kompiuterinės informacinės valdymo ir priežiūros sistemos (SFMIS) arba iš viešai internete prieinamų duomenų. Apklausa yra anoniminė. Jūsų pateikti atsakymai bus naudojami tik vertinimo tikslais ir tik apibendrinta forma. Iš anksto dėkojame už bendradarbiavimą ir anketos užpildymui skirtą laiką. Atsakymai į klausimus gali užtrukti iki 30 minučių. Kai kurios sudėtingesnės klausimų ar atsakymų variantų sąvokos yra paaiškintos prie konkrečių klausimų. Jeigu pildant klausimyną kiltų klausimų, galite kreiptis elektroniniu paštu m.sereicikas@estep.lt arba paskambinti telefonu +370 5 269 01 22.

Prašome į klausimus atsakyti iš galutinio naudos gavėjo perspektyvos. Jei įgyvendinote daugiau nei vieną kultūros infrastruktūros ir/ ar paslaugų plėtros projektą, finansuotą 2007-2013 metų ES struktūrinės paramos lėšomis, prašome pateikti visų projektų įgyvendinimo patirtį apibendrinančią nuomonę (t. y. klausimyną užpildyti tik vieną kartą).

Jei 2007-2013 metų ES struktūrinės paramos lėšomis finansuotą projektą vykdė savivaldybės administracija, tačiau galutinis naudos gavėjas buvo kultūros ar meno įstaiga (biblioteka, muziejus ar pan.), rekomenduojame klausimyną pildyti galutiniam naudos gavėjui – įstaigai, įmonei ar organizacijai, kurios infrastruktūros ir/ arba veiklos plėtrą buvo skirtas projektas. Savivaldybių administracijų atstovų prašome atsakyti į anketos klausimus tik tais atvejais, kai projektų įgyvendinimo metu buvo tvarkoma savivaldybių administracijų tiesiogiai valdoma viešoji infrastruktūra, pavyzdžiui, parkai, skverai ir pan.

Jei esate savivaldybės administracijos atstovas ir gavote šią anketą dėl projektų, kurių galutinis naudos gavėjas yra savivaldybės administracijai pavaldi įstaiga, įmonė ar organizacija arba kurios dalininke yra savivaldybė, reiškia, kad iš viešai prieinamų ar projektus administruojančių institucijų turimų duomenų mums nepavyko nustatyti galutinio naudos gavėjo. Tokiu atveju prašome šį kvietimą dalyvauti apklausoje persiųsti galutiniam naudos gavėjui, persiunčiamo laiško kopiją siunčiant ir UAB „ESTEP Vilnius“ atstovui el. paštu m.sereicikas@estep.lt.

Klausimyno klausimai

I. Socio-demografinė dalis

1. Ar Jūsų įstaiga, įmonė ar organizacija yra:

- Muziejus (galerija)
- Biblioteka
- Kultūros centras (namai)
- Teatras
- Meno inkubatorius
- Kūrybinis klasteris
- Archyvas arba archyvaro tarnyba
- Turizmo paslaugų teikėjas
- Kūrybiškumą bendrojo lavinimo mokyklose ugđanti organizacija
- Religinė bendruomenė (sakralinio nekilnojamojo kultūros paveldo tvarkyba)

- Aukštoji mokykla (ir/arba mokslo) įstaiga
- Savivaldybės administracija;
- Kita (įrašykite)

2. Kurio – privataus, viešojo* ar nevyriausybinių – sektoriaus yra Jūsų įstaiga, įmonė ar organizacija?

- Privataus sektoriaus
- Viešojo sektoriaus
- Nevyriausybinių (pelno nesiekiančio) sektoriaus
- Kita (įrašykite)

* Viešojo sektoriaus įstaiga, įmonė ar organizacija nuosavybės teisėmis priklauso valstybei arba savivaldybei, kurios valdo 50 proc. ir daugiau akcijų.

3. Jeigu Jūsų įstaiga, įmonė ar organizacija veikia viešajame sektoriuje, ar ji yra:

- Nacionalinė
- Pavaldi Kultūros ministerijai
- Pavaldi kitai ministerijai (ne Kultūros)
- Įsteigta savivaldybės arba savivaldybė yra jos dalininkė

4. Kurios savivaldybės teritorijoje veikia įmonė, įstaiga, įmonė ar organizacija, kurioje Jūs dirbate? Jei įstaiga, įmonė ar organizacija turi teritorinių padalinių, pažymėkite tą savivaldybę, kurios teritorijoje yra Jūsų atstovaujamas padalinys. *(Pažymėkite tik vieną atsakymą)*

- Akmenės r. sav.
- Alytaus m. sav.
- Alytaus r. sav.
- Anykščių r. sav.
- Birštono sav.
- Biržų r. sav.
- Druskininkų sav.
- Elektrėnų sav.
- Ignalinos r.
- Jonavos r.
- Joniškio r.
- Jurbarko r.
- Kaišiadorių r.
- Kalvarijos sav.
- Kauno m.
- Kauno r.
- Kazlų Rūdos sav.
- Kelmės r.
- Kėdainių r.
- Klaipėdos m.
- Klaipėdos r.
- Kretingos r.
- Kupiškio r.
- Lazdijų r.
- Marijampolės r.
- Mažeikių r.
- Molėtų r.
- Neringos savivaldybės teritorijoje
- Pagėgių savivaldybės teritorijoje

- Pakruojo r.
- Palangos m.
- Panevėžio m.
- Panevėžio r.
- Pasvalio r.
- Plungės r.
- Prienų r.
- Radviliškio r.
- Raseinių r.
- Rietavo savivaldybės teritorijoje
- Rokiškio r.
- Skuodo r.
- Šakių r.
- Šalčininkų r.
- Šiaulių m.
- Šiaulių r.
- Šilalės r.
- Šilutės r.
- Širvintų r.
- Švenčionių r.
- Tauragės r.
- Telšių r.
- Trakų r.
- Ukmergės r.
- Utenos r.
- Varėnos r.
- Vilkaviškio r.
- Vilniaus m.
- Vilniaus r.
- Visagino m.
- Zarasų r.

5. Pagal kurią 2007–2013 metų veiksmų programų priemonę buvo finansuotas Jūsų įstaigos, įmonės ar organizacijos vykdytas projektas? Jei įgyvendinote projektus pagal daugiau nei vieną priemonę, pažymėkite jas visas.

Paaškinimas: Prašome pažymėti tą priemonę, kuri nurodyta kvietime užpildyti anketą. Ši informacija mums reikalinga duomenų analizei pagal priemones. Kadangi apklausa yra anoniminė, mes neturime galimybių šių duomenų susieti.

Priemonės kodas ir pavadinimas	Taip
VP1-2.2-ŠMM-04-V Aukščiausios kokybės formaliojo ir neformaliojo mokymo paslaugų teikimas	
VP1-2.2-ŠMM-05-K Kalbų mokymo, verslumo ugdymo ir inovatyvių švietimo metodų kūrimas ir diegimas	
VP1-2.2-ŠMM-07-K Studijų kokybės gerinimas, tarptautiškumo didinimas	
VP1-2.2-ŠMM-09-V Studijų programų plėtra nacionalinėse kompleksinėse programose	
VP1-2.2-ŠMM-10-V Neformaliojo švietimo paslaugų plėtra	
VP1-3.1-ŠMM-01-V Mokslininkų ir kitų tyrėjų kvalifikacijos tobulinimas, mobilumo ir studentų mokslinių darbų skatinimas	
VP1-3.1-ŠMM-05-K MTTP tematinė tinklų, asociacijų veiklos stiprinimas	
VP1-3.1-ŠMM-08-K Mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros veiklų vykdymas pagal nacionalinių kompleksinių programų tematikas	
VP1-4.2-VRM-04-R Teritorijų planavimas	
VP2-1.1-ŠMM-04-V Bendrosios mokslo ir studijų infrastruktūros stiprinimas	

VP2-1.4-ŪM-01-K Inoklaster LT	
VP2-1.4-ŪM-02-K Inoklaster LT+	
VP2-2.2-ŪM-02-V ASISTENTAS-2	
VP2-3.1-IVPK-01-V Elektroninės valdžios paslaugos	
VP2-3.1-IVPK-04-V Lietuvos kultūra informacinėje visuomenėje	
VP2-3.1-IVPK-06-V Sąveikumas	
VP2-3.1-IVPK-14-K Pažangios elektroninės paslaugos	
VP3-1.1-VRM-01-R Regioninių ekonomikos augimo centrų plėtra	
VP3-1.1-VRM-02-R Probleminių teritorijų plėtra	
VP3-1.2-VRM-01-R Prielaidų spartesnei ūkinės veiklos diversifikacijai kaimo vietovėse sudarymas	
VP3-1.3-ŪM-01-V Ekologinio (pažintinio) turizmo, aktyvaus poilsio ir sveikatos gerinimo infrastruktūros kūrimas ir plėtra	
VP3-1.3-ŪM-02-V Viešųjų nekilnojamųjų kultūros paveldo objektų kompleksiškas pritaikymas turizmo reikmėms	
VP3-1.3-ŪM-05-R Viešosios turizmo infrastruktūros ir paslaugų plėtra regionuose	
VP3-1.3-ŪM-06-K Turizmo paslaugų/produktų, įvairovės plėtra ir turizmo paslaugų kokybės gerinimas	
VP3-1.4-AM-01-V Vandens apsaugos ir valdymo priemonių nustatymas	
VP3-1.4-AM-02-V Biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsauga	
VP3-1.4-AM-04-R Vandens telkinių būklės gerinimas	
VP3-1.4-AM-08-V Visuomenės informavimo apie aplinką sistemos sukūrimas ir plėtra	
VP3-2.2-ŠMM-14-V Kolegijų infrastruktūros atnaujinimas ir plėtra	
VP3-3.4-ŪM-03-V Viešosios paskirties pastatų renovavimas nacionaliniu lygiu	
VP3-3.4-ŪM-04-R Viešosios paskirties pastatų renovavimas regioniniu lygiu	

6. Jei Jūsų įstaiga, įmonė ar organizacija 2007–2015 m. gavo ne tik 2007–2013 metų ES struktūrinės paramos, kokią dalį visos iš įvairių šaltinių* gautos paramos investicijoms į infrastruktūrą, veiklos plėtrą ar kvalifikacijos tobulinimą sudarė ES struktūrinių fondų parama?

- Iki 20 proc.
- 21-40 proc.
- 41-60 proc.
- 61-80 proc.
- 81-100 proc.

* Kultūros rėmimo fondo, Valstybės investicijų programos, Norvegijos ir Šveicarijos finansinių mechanizmų, Lietuvos kaimo plėtros 2007-2013 metų programos ir kitų šaltinių (išskyrus valstybės arba savivaldybės biudžeto asignavimus, skirtus darbo užmokesčiui, komunaliniams mokesčiams ir kitiems einamiesiems poreikiams).

7. Kaip pasikeitė Jūsų įstaigos, įmonės ar organizacijos paslaugų vartotojų, lankytojų ar dalyvių skaičius nuo projekto įgyvendinimo pradžios iki 2015 m.?

- Labai padidėjo
- Padidėjo
- Nepasikeitė
- Sumažėjo
- Labai sumažėjo
- Nežinau, negaliu atsakyti

8. Kaip pasikeitė Jūsų įstaigos, įmonės ar organizacijos renginių skaičius nuo projekto įgyvendinimo pradžios iki 2015 m.?

- Labai padidėjo
- Padidėjo
- Nepasikeitė
- Sumažėjo
- Labai sumažėjo
- Nežinau, negaliu atsakyti

9. Kas labiausiai lėmė paslaugų vartotojų, lankytojų ar dalyvių skaičiaus padidėjimą? Pasirinkite kelis Jūsų nuomone svarbiausius veiksnius.

Padidėjęs renginių skaičius
Atnaujintos arba išplėstos patalpos
Atnaujinta materialinė bazė (įrengimai, priemonės ir pan.)
Atnaujintos pagrindinės paslaugos
Pradėtos teikti naujos pagrindinės paslaugos
Pradėtos teikti naujos pagrindines paslaugas papildančios paslaugos (pavyzdžiui, maitinimo)
Pagerėjęs teikiamų paslaugų prieinamumas
Bendradarbiavimas su užsienio partneriais, bendri projektai ir (arba) renginiai
Bendradarbiavimas su partneriais Lietuvoje, bendri projektai ir (arba) renginiai
Išaugęs darbuotojų skaičius
Pagerėjusi darbuotojų kvalifikacija
Pagerėjusi rinkodara ir viešinimas
Pagerėjęs valdymas
Teminiai, su veikla ir teikiamomis paslaugomis susiję leidiniai (pavyzdžiui: gidas po muziejų, albumas, monografija)
Kita (įrašykite)

II. Poveikio klausimai (bendroji dalis)

10. Ar Jūsų įstaiga, įmonė ar organizacija teikia kultūros paslaugas*?

- Taip
- Ne
- Nežinau

* Kultūros paslaugos – tai kultūros ir meno įstaigų (kultūros centrų (namų), bibliotekų, muziejų, galerijų, teatrų, koncertinių įstaigų) ir kitų įstaigų (pavyzdžiui, nevyriausybinių organizacijų) veikla, kuria siekiama ugdyti gyventojų kultūrinį raštingumą, kūrybiškumą, pilietinį sąmoningumą, plėtoti kultūros paveldo apsaugą ir pažinimą, lituanistikos, etninės kultūros (-ų) tradicijas ar suteikti kultūrinių žinių asmenims tiesiogiai dalyvaujant kultūros ir meno veiklose arba vartojant kultūros ir meno produktus.

11. Ar Jūsų įstaiga, įmonė ar organizacija reguliariai analizuoja paslaugų vartotojų, lankytojų ar dalyvių poreikius ir pasitenkinimą teikiamomis paslaugomis, Jūsų įmonės, įstaigos ar organizacijos veikla?

- Taip
- Ne

12. Kaip Jūsų įstaigos, įmonės arba organizacijos paslaugų vartotojai, lankytojai ar dalyviai vertina Jūsų įstaigos, įmonės arba organizacijos teikiamų kultūros paslaugų kokybę?

- Labai gerai
- Gerai
- Patenkinamai
- Blogai
- Labai blogai
- Sunku pasakyti, nežinau

13. Kaip Jūsų įstaigos, įmonės arba organizacijos steigėjai vertina Jūsų įstaigos, įmonės arba organizacijos teikiamų kultūros paslaugų kokybę?

- Labai gerai
- Gerai
- Patenkinamai
- Blogai
- Labai blogai
- Sunku pasakyti, nežinau

14. Prašome įvertinti kai kurių su Jūsų veikla ir teikiamomis kultūros paslaugomis susijusių veiksmų **dabartinę būklę** Jūsų įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje.

	Labai gera	Gera	Patenkinama	Bloga	Labai bloga	Nežinau, sunku pasakyti	Mūsų veiklai ir kultūros paslaugoms tai neaktualu
Infrastruktūros (pastatų arba patalpų) plotas							
Infrastruktūros (pastatų arba patalpų) būklė							
Materialinė bazė (įrengimai, priemonės ir pan.) kiekis							
Materialinė bazė (įrengimai, priemonės ir pan.) būklė							
Darbuotojų skaičius							
Darbuotojų kvalifikacija							
Tarptautiniai ryšiai ir tarptautiniai projektai							
Ryšiai su Lietuvos kultūros ir meno įstaigomis (ir/ ar nevyriausybinėmis organizacijomis) ir bendra veikla (projektai)							
Kultūros ir meno veikla – fizinė produkcija (parodos, ekspozicijos, pasirodymai, renginiai ir pan.)							
Kultūros ir meno veikla – skaitmeninė arba virtuali produkcija (virtualios parodos, turai, elektroninės paslaugos)							
Veiklos viešinimas ir rinkodara							
Internetinis puslapis ir socialiniai tinklai							
Kultūros ir meno recenzentų dėmesys (nepainioti su palankiomis recenzijomis)							
Valdymo elementai (kokybės standartai ir pan.)							
Veiklos finansavimas							
Kultūros ir meno veiklą papildanti							

infrastruktūra ar paslaugos (pvz., kavinė)							
--	--	--	--	--	--	--	--

15. Lyginant su kitomis panašiomis įstaigomis, įmonėmis ar organizacijomis, kaip vertinate Jūsų teikiamas kultūros paslaugas?

- Esame geriausi savo grupėje – neturime konkurentų
- Geriau nei vidurkis
- Atitinkame vidurkį
- Žemiau nei vidurkis
- Esame vieninteliai – neturime su kuo pasilyginti (teikiame unikalias paslaugas)
- Sunku pasakyti, nežinau

16. Kaip pasikeitė Jūsų įstaigos, įmonės ar organizacijos teiktų kultūros paslaugų kokybė nuo projekto įgyvendinimo pradžios iki 2015 m.?

- Žymiai pagerėjo
- Pagerėjo
- Nepakito
- Pablogėjo
- Žymiai pablogėjo
- Sunku pasakyti, nežinau

17. Kokį poveikį 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšomis įgyvendintas projektas (projektai), turėjo šioms Jūsų įstaigos, įmonės ar organizacijos infrastruktūros ir veiklos veiksniams?

	Didelį teigiamą	Teigiamą	Neturėjo poveikio	Neigiamą	Didelį neigiamą	Šiam veiksniai nepasinaudojome ES parama
Infrastruktūros (pastatų arba patalpų) plotui						
Infrastruktūros (pastatų arba patalpų) būklei						
Materialinės bazės (įrengimų, priemonių ir pan.) kiekiui						
Materialinės bazės (įrengimų, priemonių ir pan.) būklei						
Darbuotojų skaičiui						
Darbuotojų kvalifikacijai						
Tarptautiniams ryšiams ir tarptautiniams projektams						
Ryšiams su Lietuvos kultūros ir meno įstaigomis (ir/ ar nevyriausybinėmis organizacijomis) ir bendrai veiklai (projektams)						
Kultūros ir meno veiklai – fizinei produkcijai (parodoms, ekspozicijoms, pasirodymams, renginiams ir pan.)						
Kultūros ir meno veiklai – skaitmeninei arba virtualiai produkcijai (virtualioms parodoms, turams, elektroninėms paslaugoms)						
Veiklos viešinimui ir rinkodarai						

Internetiniam puslapiui ir socialiniams tinklams						
Kultūros ir meno recenzentų dėmesiui (nepainioti su palankiomis recenzijomis)						
Valdymo elementams (kokybės standartams ir pan.)						
Veiklos finansavimui						
Kultūros ir meno veiklą papildančiai infrastruktūrai ar paslaugoms (pvz., kavinė)						

18. Prašome įvertinti kaip Jūsų įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje pasikeitė kultūros paslaugų įvairovė baigus įgyvendinti ES struktūrinės paramos projektą?

- Labai pagerėjo
- Pagerėjo
- Nepasikeitė
- Pablogėjo
- Labai pablogėjo
- Sunku pasakyti, nežinau

19. Kurios paslaugos vartotojams, lankytojams ar dalyviams buvo sukurtos arba reikšmingai patobulintos Jūsų įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje įgyvendinus ES struktūrinės paramos projektą?

	Buvo sukurta naujai	Buvo reikšmingai patobulinta	Projektas nebuvo susijęs su šiomis paslaugomis	Mūsų įstaigos veikloje šios paslaugos neaktualios
Elektroninės kultūros paslaugos				
Tiesiogiai įstaigoje teikiamos kultūros paslaugos				
Renginiai, festivaliai, šventės ir kita				
Edukaciniai užsiėmimai				
Išleistos knygos, žurnalai ir kiti leidiniai				

20. Prašome įvertinti, kaip įgyvendinus ES struktūrinės paramos lėšomis finansuotą projektą (-us), pasikeitė Jūsų įstaigos, įmonės ar organizacijos teikiamų kultūros paslaugų **prieinamumas**?

Prieinamumas – tai sąlygos, kurios padidina įvairių socialinių grupių galimybes fiziškai ir/ arba virtualiai apsilankyti įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje, jos renginiuose ir vartoti jos kuriamą kultūros ir meno produkciją.

- Labai pagerėjo
- Pagerėjo
- Nepakito
- Pablogėjo
- Labai pablogėjo
- Sunku pasakyti, nežinau

21. Ar kultūros paslaugų prieinamumo didinimui Jūsų įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje buvo daromi žemiau išvardinti pokyčiai? Jei taip, tai kokią įtaką jiems darė ES struktūrinė parama?

	Pokyčiai daromi	nebuvo	Pokyčiai buvo daromi, juos labiausiai lėmė ES struktūrinė parama	Pokyčiai buvo daromi, juos labiausiai lėmė kiti veiksniai (ne ES struktūrinė parama)	Šis pokytis mūsų veiklai neaktualus
Įstaigos darbo valandų pakeitimai, prisitaikant paslaugų vartotojų, lankytojų ar dalyvių poreikių					
Į tikslines grupes orientuota kainodara (pavyzdžiui: šeimos bilietai)					
Įstaigos infrastruktūros pritaikymas žmonėms su negalia					
Įstaigos produkcijos pritaikymas neįgaliesiems (vertinimai į gestų kalbą, leidinių įgarsinimas ir pan.)					
Ekspozicijų ir parodų aprašų vertimas į užsienio kalbas, gido ir audiogido paslaugos užsienio kalba					
Pasirodymų (spektaklių, koncertų ir kita) vertimas į užsienio kalbas					
Sukurta arba pagerinta fizinė pasiekiamumą gerinanti infrastruktūra (privažiavimai, stovėjimo aikštelės ir pan.)					
Įkurta nauja įstaiga arba filialas (struktūrinis padalinys)					
Kultūros paslaugų vartotojų, lankytojų ar dalyvių poreikių tyrimai (vertinimai, apklausos ir pan.)					
Sukurtos naujos arba išplėtos esamos elektroninės kultūros paslaugos					
Mobilios kultūros paslaugos					
Teikiamų kultūros paslaugų ir įstaigos veiklos viešinimas					
Kita (įrašykite)					

22. Kaip manote, ar Jūsų įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje teikiamų kultūros paslaugų įvairovė atitinka paslaugų vartotojų, lankytojų ar dalyvių poreikius?

- Įstaigoje teikiamos visos paslaugų vartotojams, lankytojams ar dalyviams reikalingos paslaugos
- Įstaigoje teikiama didžioji dalis paslaugų vartotojams, lankytojams ar dalyviams reikalingų paslaugų
- Įstaigoje teikiamų paslaugų įvairovė turėtų būti didinama
- Įstaigoje teikiamų paslaugų įvairovė turėtų būti labai didinama

23. Ar įgyvendindami ES struktūrinės paramos lėšomis finansuotą projektą susidūrėte su žemiau išvardintomis problemomis ir apribojimais?

	Taip, susidūrėme	Ne, nesusidūrėme
Projekto vykdytojo įnašui padengti reikalingų lėšų sukauptas arba gavimas iš steigėjo		
Kompleksinio finansavimo trūkumas (pvz., derinant įvairių viešųjų šaltinių lėšas, derinant ERPF ir ESF lėšas)		
Kultūros politikos gairių atitinkamoje kultūros ir meno srityje stoka		
Investicinio projekto, galimybių studijos parengimas, kaštų ir naudos analizės atlikimas		
Projekto valdymas (administracinė našta)		
Projekto pirkimų organizavimas ir vykdymas		
Partnerių paieška ir įtraukimas į projekto veiklas		
Projekto įgyvendinimui reikalingų kvalifikuotų specialistų trūkumas rinkoje		
Projekto įgyvendinimui reikalingų kvalifikuotų specialistų trūkumas įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje		
Projekto veiklų įgyvendinimui reikalingos įrangos ir/ arba priemonių (medžiagų) nepakankama pasiūla		
Nekilnojamojo kultūros paveldo objekto vertingųjų savybių apsaugojimas, tvarkybos darbai		
Statybos darbų vykdymas		
Projektų tikslų pasiekimui reikalingų darbų apimties neplanuotas padidėjimas		
Projekto viešinimas		
Projekto metu sukurtos produkcijos tolimesnis panaudojimas (infrastruktūros „įveiklinimas“, veiklos/ paslaugos išpopuliarinimas)		
Projekto finansavimo ir administravimo sutartyje nustatytų rodiklių pasiekimas		
Kintanti demografinė, socialinė ir ekonominė situacija		
Kita: (įrašykite)		

24. Jeigu įgyvendindami projektus susidūrėte su problemomis ar apribojimais, prašome nurodyti, kokią įtaką jos turėjo projekto įgyvendinimui ir numatytų tikslų pasiekimui?

- Labai daug įtakos
- Daug įtakos
- Mažai įtakos
- Neturėjo įtakos
- Sunku pasakyti, nežinau

25. Kokių atsakomųjų veiksmų Jūsų įstaiga, įmonė ar organizacija ėmėsi siekdama spręsti problemas ar apribojimus, kurie lėtino projektų įgyvendinimą ir trukdė pasiekti užsibrėžtus tikslus?

- Kreipėsi į įgyvendinančią instituciją dėl projekto įgyvendinimo terminų atidėjimo
- Kreipėsi į įgyvendinančią instituciją dėl metodinės pagalbos

- Kreipėsi į panašų projektą įgyvendinusių įstaigą patarimo
- Konsultavosi su išorės ekspertais (konsultantais)
- Kreipėsi į įstaigos, įmonės ar organizacijos steigėją
- Keitė projekte suplanuotus uždavinius ir veiklas
- Keitė projekto partnerius
- Keitė rangovus, paslaugų teikėjus, prekių tiekėjus
- Skyrė didesnę dėmesį darbuotojų kvalifikacijai (organizavo mokymus)
- Ieškojo papildomo finansavimo iš kitų šaltinių
- Perskirstė lėšas tarp projekto veiklų
- Keitė planuojamas pasiekti stebėsenos rodiklių reikšmės
- Konsultavosi su nekilnojamojo kultūros paveldo priežiūros (tvarkybos) specialistais
- Kita (įrašykite)

26. Kokį poveikį, Jūsų nuomone, ES struktūrinė parama turėjo kultūrai Lietuvoje?

	Stiprų teigiamą	Vidutinį teigiamą	Silpną teigiamą	Jokio	Silpną neigiamą	Vidutinį neigiamą	Stiprų neigiamą	Sunku pasakyti, nežinau
Mano įstaigai, įmonei ar organizacijai								
Kultūros ir meno sričiai, kurioje veikia mano įstaiga, įmonė ar organizacija								
Visai Lietuvos kultūrai								

27. Jūsų nuomone, kokį poveikį ES struktūrinė parama turėjo atskiroms kultūros ir meno bei su jomis susijusioms sritims?

	Stiprų teigiamą	Vidutinį teigiamą	Silpną teigiamą	Jokio	Silpną neigiamą	Vidutinį neigiamą	Stiprų neigiamą	Sunku pasakyti, nežinau
Muziejams (galerijoms)								
Bibliotekoms								
Teatrams								
Koncertinėms įstaigoms								
Kultūros centrų tinklui								
Nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugai ir tvarkybai								
Kultūros paveldo skaitmeninimui								
Elektroninių kultūros paslaugų kūrimui								
Kultūros ir kūrybinių industrijų plėtrai								
Lietuvių kalbos apsaugai ir lituanistinei sklaidai								
Kūrybiškumą ugdančiam švietimui								

28. Vertinant iš dabartinės perspektyvos – kam šiuo metu Jūsų įstaigai, įmonei ar organizacijai labiausiai reikėtų papildomo finansavimo?

- Infrastruktūros plėtrai ir modernizavimui
- Materialiojo turto (priemonių, įrangos ir pan.) įsigijimui
- Veiklos plėtrai

- Kita (įrašykite)

29. Ar manote, kad Jūsų įstaigoje, įmonėje ar organizacijoje ES struktūrinės paramos lėšomis įgyvendintą projektą ar atskirus jo elementus būtų galima vadinti gerąja praktika, iš kurios galėtų pasimokyti kitos panašius projektus įgyvendinančios įstaigos, įmonės ar organizacijos?

- Taip
- Ne
- Nežinau

30. Jeigu taip, prašytume trumpai aprašyti (įvardinti) Jūsų gerąją praktiką:

31. Ar ši geroji praktika jau yra kaip nors pastebėta ir pripažinta?

- Taip, gavome apdovanojimą
- Taip, buvo pristatyta gerosios praktikos sklaidai skirtame renginyje arba leidinyje ar paminėta žiniasklaidoje
- Ne, nebuvo pastebėta ar įvertinta

III. Nekilnojamojo kultūros paveldo objektų tvarkymas ir pritaikymas

32. Ar Jūsų įstaiga, įmonė ar organizacija 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos lėšomis tvarkė ir/ arba pritaikė į Kultūros vertybių registrą įtrauktą objektą (pastatą, parką, archeologinį objektą ar kt.?)

- Taip
- Ne
- Nežinau

33. Įvertinkite nekilnojamojo kultūros paveldo objekto būklę prieš įgyvendinant projektą?

- Labai bloga (avarinė)
- Bloga
- Patenkinama
- Gera
- Labai gera

34. Įvertinkite nekilnojamojo kultūros paveldo objekto būklę pabaigus įgyvendinti projektą?

- Labai bloga (avarinė)
- Bloga
- Patenkinama
- Gera
- Labai gera

35. Ar prieš įgyvendinant projektą nekilnojamojo kultūros paveldo objektas buvo naudojamas (pritaikytas)?

- Taip
- Taip, bet ne visas (dalis pastato arba dalis komplekso)
- Ne, objektas buvo apleistas

36. Ar įgyvendinant nekilnojamojo kultūros paveldo objekto tvarkybos ir pritaikymo projektą buvo:

	Taip	Ne
Nustatyti tvarkybos darbų pažeidimai		
Sustabdyti objekte vykdyti darbai		
Skirtos sankcijos		

37. Kokią dalį nekilnojamojo kultūros paveldo objekto sutvarkymui ir pritaikymui reikalingų investicijų padengė projektui skirtas finansavimas?

	24 proc. ir mažiau	25-49 proc.	50-74 proc.	75-100 proc.
Nekilnojamojo kultūros paveldo objekto sutvarkymas				
Objekto pritaikymas ir paslaugų teikimui reikalingų priemonių (inventoriaus) įsigijimas				

38. Ar pritaikant nekilnojamojo kultūros paveldo objektą ir/ ar teikiant paslaugas buvo pasitelktos informacinės technologijos, nestandartiniai architektūriniai ir kiti sprendimai, interaktyvios pritaikymo priemonės ir kita?

- Ne
- Taip (įrašykite kokie)

39. Ar nekilnojamojo kultūros paveldo objekto tvarkyba ir pritaikymas buvo visapusiškas, kompleksiškas?

- Taip, sutvarkytas ir pritaikytas visas nekilnojamas kultūros paveldo objektas
- Taip, sutvarkyta pusė ir daugiau kompleksą sudarančių nekilnojamojo kultūros paveldo objektų
- Ne, sutvarkyta ir pritaikyta mažiau nei pusė paveldo objekto arba kompleksą sudarančių nekilnojamojo kultūros paveldo objektų

40. Ar sutvarkyta nekilnojamojo kultūros paveldo objekto aplinka (parkas, sodas, tvenkiniai ar kita)?

- Taip, pilnai sutvarkyta ir pritaikyta nekilnojamojo kultūros paveldo objektą supanti aplinka
- Taip, iš dalies sutvarkyta
- Ne, nekilnojamojo kultūros paveldo objekto aplinka dar nėra sutvarkyta.
- Aplinkos tvarkymas nėra aktualus

41. Ar paveldo objekte gali būti organizuojamos ir teikiamos šios paslaugos:

	Taip	Ne
Kultūros paslaugos		
Švietimo paslaugos		
Turizmo paslaugos		
Renginių organizavimo paslaugos		
Kita (įrašykite)		

42. Kaip manote, jeigu artimiausiu laikotarpiu (3–5 metai) pasikeistų poreikiai ar Jūsų valdomame nekilnojamame kultūros paveldo objekte galėtų būti teikiamos naujos paslaugos be kapitalinių investicijų?

- Taip, paveldo objekte be kapitalinių investicijų galėtų būti teikiamos naujos paslaugos, kurios šiuo metu nėra teikiamos
- Siekiant suteikti naujas paslaugas reikėtų nedidelių kapitalinių investicijų

- Ne, siekiant teikti naujas paslaugas reikėtų iš pagrindų rekonstruoti nekilnojamąjį kultūros paveldo objektą